Cartea Jubileelor

Mica Geneză

R.H. Charles

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
Cartea Jubileelor / trad. din etiopiană, introducere şi note de R. H. Charles ;
Bucureşti : Librex Publishing, 2024
ISBN 978-606-8998-74-9

I. Charles, R. H. (trad. ; note ; coment.)
II. Chirita, George (trad.)

2

Editor: Ionuţ Radu
Redactor: Edith Uncu
DTP: Monica Ioniţă
Corectură: Corina Vânătoru / Corectura.ro
Copertă: Cristina Ciuca

LIBREX PUBLISHING
Str. Episcopul Radu, Nr. 30, Bucureşti
redacţie: 0723 193 019
comenzi@librex.ro
www.librex.ro

© LIBREX PUBLISHING, 2024

Orice reproducere, totală sau parţială, a acestei lucrări, fără acordul scris al editorului, este strict interzisă şi se pedepseşte conform *Legii dreptului de autor.*

Scanned with OKEN Scanner

Cartea Jubileelor

sau

Mica geneză

Tradusă în limba engleză din textul etiopian,
editată, cu introducere şi note de R.H. Charles,
doctor în teologie şi profesor de greacă biblică

Traducere din limba engleză
George Chiriță

Librex Publishing
2024

Scanned with OKEN Scanner

Notă asupra traducerii în limba română

Traducerea în limba română folosește Biblia sau Sfânta Scriptură tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Preafericitului părinte Teoctist, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București. Am ales să păstrăm referirea la capitolele biblice cu numerotarea romană (de exemplu Isaia XIX, 25 în loc de Isaia 19:25), deoarece referințele critice fac uneori trimiteri incomplete la capitole și versete, evitând astfel orice confuzie. Notele de subsol ale cărții și toate referințele critice sunt scrise de R.H. Charles, doctor în teologie, profesor de greacă biblică la Trinity College din Dublin.

Schiță a timpului jubiliar:

- jubileu = 49 de ani în textul nostru (50 de ani în alte accepții)
- săptămână (de ani) = 7 ani
- an = autorul nostru pare să fi folosit un an civil și un an ecleziastic, ambii de câte 364 de zile. Anul civil era format din douăsprezece luni de câte treizeci de zile fiecare și patru zile intercalare, una la începutul fiecărui trimestru. Anul ecleziastic era format din treisprezece luni a câte douăzeci și opt de zile fiecare și după acesta erau prăznuite marile sărbători religioase.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Prefață

Am sperat să public acest comentariu asupra *Cărții Jubileelor* acum șase ani, ca o continuare a ediției mele a versiunilor etiopiană și a altor versiuni fragmentare ale acestei lucrări; dar după ce am scris o mare parte din el, am fost nevoit să renunț la această sarcină, deoarece am simțit că, într-un fel, nu am reușit să redau o interpretare satisfăcătoare a textului, deși, pe atunci, nu-mi dădeam seama care era incapacitatea mea. Un an sau doi mai târziu, când am făcut un studiu special al Testamentelor celor doisprezece Patriarhi, am ajuns să descopăr că sursa eșecului meu consta în acceptarea punctului de vedere tradițional conform căruia *Jubilee* a fost scrisă în primul secol al erei creștine. Atâta timp cât scriam din acest punct de vedere, notele mele deveneau din ce în ce mai mult o apologie laborioasă a compunerii acestei lucrări în secolul întâi. Cea mai timpurie aproximare a datei corecte a apărut în articolul meu despre *Testamentele celor doisprezece Patriarhi* din *Encyclopedia Biblica*, I. 241, 1899, unde, după ce am oferit motive pentru a susține opinia că cea mai mare parte a acestei lucrări a fost scrisă înainte de anul 100 î.Hr. am conchis că ar trebui „să considerăm aceste două lucrări (adică *Testamentele* și *Jubileele*) ca fiind aproape contemporane și ca provenind din aceeași școală de gândire". Acest punct de vedere a fost susținut

în anul următor de Bohn și de Bousset pe diferite motive, iar comentariul de față a fost redactat pornind de la acest punct de vedere. Dificultățile pe care le întâmpină aproape toate paginile din *Jubilee* dispar în mare parte atunci când înțelegem că a fost scrisă de un fariseu susținător al dinastiei Macabeilor, care a fost probabil și preot.

Valoarea *Jubileelor* nu poate fi exagerată. Faptul că este cel mai vechi comentariu din lume despre Facere este în sine o distincție. Dar nu de asta o prețuim, ci mai degrabă pentru observațiile profunde pe care ni le oferă asupra credințelor religioase ale iudaismului în secolul al doilea î.Hr. Interesele sale sunt multilaterale. Atrage criticul textual, deoarece atestă forma textului ebraic care era curentă în acel secol. Atrage cercetătorul Vechiului Testament, prezentând dezvoltări ulterioare ale unor idei și tendințe care sunt doar în stadii incipiente în Vechiul Testament. Atrage cercetătorul Noului Testament, punând la dispoziție prima întruchipare literară a credințelor care au intrat ulterior în Noul Testament și formându-se, cel mai probabil, ca parte din biblioteca unor scriitori apostolici. Atrage studentul doctrinei teologice, oferind câteva legături indispensabile în procesul dezvoltării. În cele din urmă, atrage savantul iudaic – o lucrare fariseică a secolului al doilea înainte de Hristos nu are cum să nu prezinte un interes transcendent, deoarece prezintă formele anterioare ale unor anumite sisteme legislative care apar în Mișna și ale unor legende care au suferit multe transformări în iudaismul de mai târziu.

Deși a trecut o jumătate de secol de la descoperirea *Jubileelor* în forma lor completă în versiunea etiopiană, niciun cercetător nu a încercat până acum să comenteze întreaga lucrare. Cu vreo treizeci de ani în urmă, Rönsch

Scanned with OKEN Scanner

a editat o lucrare erudită și laborioasă despre Fragmentele Latine, care constituie puțin mai mult de o pătrime din scrierea originară, dar, de la el, savanții s-au mulțumit cu scurte studii asupra diferitelor puncte de vedere ale autorului nostru.

Nu pot încheia fără a-i mulțumi domnului Cowley pentru ajutorul acordat în verificarea referințelor din Talmud.

17 Bradmore Road, Oxford.

mai, 1902

Scanned with OKEN Scanner

Cuprins

Introducere 15

§1. Scurtă prezentare a cărții 15

§2. Diversele titluri ale acestei cărți 17

§3. Manuscrisul etiopian 23

§4. Ediții ale versiunii etiopiene 23

§5. Traduceri 24

§6. Investigații critice 25

§7. Versiunile Jubileelor – greacă, etiopiană, latină, siriacă .30

§8. Versiunile etiopiană și latină – traduceri din greacă. . 34

§9. Greaca – o traducere din ebraică. 35

§10. Afinitățile textuale ale textului din Cartea Jubileelor 38

§11. Lacune, erori perpetuate de copiști și dislocări în textul nostru. 44

§12. Elementul poetic în Jubilee 48

§13. Jubilee scrisă de un singur autor, dar bazată pe cărți și tradiții anterioare. 49

§14. Jubilee – un produs al tendinței mirașice care acționa în cronicarul Vechiului Testament, dar reprezentat de autorul său ca o tradiție ezoterică 53

Scanned with OKEN Scanner

§15. Subiectul Jubileelor – Apărarea şi expunerea iudaismului din perspectiva fariseilor din secolul al II-lea î.Hr. 58

§16. Angelologie şi demonologie în Jubilee 63

§17. Datarea Jubileelor 66

§18. Jubileele şi anii folosiţi de autorul nostru 75

§19. Valoarea jubileelor în determinarea datărilor diverselor secţiuni ale versiunii etiopiene a Cărţii lui Enoh şi a Cărţii lui Noe. 77

§20. Relaţia dintre Jubilee şi Testamentul celor doisprezece patriarhi 81

§21. Autorul – un fariseu care a recunoscut pontificatul macabeu şi a fost probabil preot. 82

§22. Jubileele în literatura necanonică iudaică, samariteană şi creştină 83

§23. Influenţa Jubileelor asupra Noului Testament. 93

§ 24. Perspective ale autorului despre Mesia, împărăţia mesianică, preoţia lui Melchisedec, legea, tăierea împrejur şi sabatul, viaţa ce va veni, calendarul evreiesc . 98

Abrevieri şi paranteze utilizate în această ediţie 101

CARTEA JUBILEELOR. 103

Capitolul 2 117

Capitolul 3 133

Capitolul 4 147

Capitolul 5 167

Capitolul 6 175

Capitolul 7 189

Capitolul 8 199

Capitolul 9 213

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 10 219
Capitolul 11 231
Capitolul 12 239
Capitolul 13 249
Capitolul 14 257
Capitolul 15 263
Capitolul 16 275
Capitolul 17 283
Capitolul 18 289
Capitolul 19 293
Capitolul 20 299
Capitolul 21 303
Capitolul 22 311
Capitolul 23 319
Capitolul 24 331
Capitolul 25 339
Capitolul 26 345
Capitolul 27 353
Capitolul 28 359
Capitolul 29 369
Capitolul 30 375
Capitolul 31 383
Capitolul 32 393
Capitolul 33 403
Capitolul 34 409
Capitolul 35 419

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 36. 425
Capitolul 37 431
Capitolul 38. 439
Capitolul 39. 445
Capitolul 40. 449
Capitolul 41. 453
Capitolul 42. 459
Capitolul 43. 463
Capitolul 44. 467
Capitolul 45. 473
Capitolul 46. 477
Capitolul 47. 483
Capitolul 48. 487
Capitolul 49. 493
Capitolul 50. 501
Detalii despre Cartea lui Enoh 507

Scanned with OKEN Scanner

Introducere

§1. Scurtă prezentare a cărții

Cartea Jubileelor a fost scrisă în ebraică de un fariseu, între anul 135, cel al intrării lui Hircan în înalta preoție, și momentul în care a început să se certe cu fariseii, câțiva ani înainte de moartea sa, în 105 î.Hr. Este cel mai avansat reprezentant precreștin al tendinței midrașice, care acționa deja în cronicile Vechiului Testament. Așa cum Cronicarul a rescris istoria lui Israel și a lui Iuda din perspectiva Codului Preoților, tot așa și autorul nostru a reeditat, din punctul de vedere al fariseilor din vremea sa, istoria evenimentelor de la creație până la publicare sau, după părerea autorului, republicarea legii de pe muntele Sinai. În procesul de reeditare, a încorporat un volum mare de cunoștințe tradiționale, pe care procedeul midrașic i l-a pus la dispoziție, precum și nu puține legi noi, pe care exigențele trecutului le-au cerut. Lucrarea sa constituie un Targum extins despre Facere și Exod, în care dificultățile din povestea biblică sunt rezolvate, lacunele acoperite, elementele dogmatice ofensatoare sunt eliminate, iar spiritul autentic al iudaismului de mai târziu este infuzat în istoria primitivă a lumii. Scopul său era să întărească iudaismul împotriva atacurilor spiritului

Scanned with OKEN Scanner

elenistic, care a fost în ascensiune cu o generație mai devreme și care era foarte puternic, și să dovedească faptul că legea are o valabilitate veșnică. Din afirmațiile autorului nostru și din atacurile sale acerbe la adresa păgânilor și a apostaților, putem deduce că elenismul a insistat asupra faptului că rânduielile levitice ale legii aveau doar o semnificație trecătoare, că nu fuseseră respectate de fondatorii națiunii și că venise acum timpul ca ele să fie înlăturate și ca Israel să își ocupe locul în frăția națiunilor. Autorul nostru a considerat toate aceste puncte de vedere ca fiind fatale pentru însăși existența religiei și naționalității evreiești. Dar nu la fel le-a atacat, ci pe baza falsității lor. Legea, ne învață el, are o valabilitate veșnică. Deși a fost revelată în timp, ea este superioară timpului. Înainte de a fi fost făcută cunoscută părinților, în diferite părți, ea a fost păzită în ceruri de către îngeri, iar pentru respectarea ei de acum înainte nu mai exista nicio piedică în timp sau în veșnicie.

Scriind în zilele cele mai prospere ale domniilor macabeilor, el a așteptat venirea imediată a regatului mesianic. Acest regat urma să fie condus de un Mesia care provenea nu din Levi – adică din familia Macabeilor, așa cum se așteptau unii dintre contemporanii săi –, ci din Iuda. Această împărăție urma să se împlinească treptat pe pământ, iar transformarea naturii fizice urma să meargă mână în mână cu transformarea etică a omului, până va apărea un nou rai și un nou pământ. Astfel, în cele din urmă, tot păcatul și toată durerea ar dispărea și oamenii ar trăi până la 1.000 de ani în sănătate și pace, iar după aceea s-ar bucura de o nemurire binecuvântată în lumea spiritelor.

Scanned with OKEN Scanner

§2. Diversele titluri ale acestei cărți

Cartea noastră era cunoscut sub două titluri distincte chiar și în ebraică. Acestea au fost:

(a) *Jubilee* = τὰ Ἰωβηλαῖα sau οἱ Ἰωβηλαῖοι;* ספר היובלים

(b) *Mica Geneză* = ἡ λεπτὴ Γένεσις;† בראשית זוטה

(c) *Apocalipsa lui Moise* și alte presupuse nume ale cărții noastre.

(a) *Jubilee* – Conform citatului din Epifanie (*Haer.* XXXIX. 6), ἐν τοῖς Ἰωβηλαίοις εὑρίσκεται, τῇ καὶ λεπτῇ Γενέσει, titlul *Jubilee* pare să fi fost denumirea sa mai răspândită, iar Mica Geneză, cea mai puțin răspândită. Acest nume se găsește în fragmentul siriac intitulat „Numele soțiilor patriarhilor conform cărții ebraice numite *Jubilee*" (vezi Ceriani, *Mon. Sacra*, II, Fasc. I. 9-10; de asemenea, textul meu etiopian al Jubileelor, p.183).

Această denumire este admirabil de potrivită cărții noastre, deoarece împarte în jubilee de câte patruzeci și nouă de ani istoria lumii, de la creație până la legile date pe Muntele Sinai. Prin elaborarea sa particulară a istoriei biblice până la această perioadă, autorul nostru a arătat că Legea era deja în vigoare înainte de republicarea ei în întregime pe Muntele Sinai. Mai mult, sistemul său cronologic înșeptit a primit o dezvoltare perfect simetrică. Israel intră în Canaan la sfârșitul celui de-al cincizecilea jubileu,

---

* În cartea ebraică Josippon, XXXII, 3, *Cartea Jubileelor* este menționată ספר היובלים (vezi Epstein, „Le Livre des Jubilés", *Revue des Etudes Juives*, 1890, XXI, 80-97; 1891, XXII, 1-25).

† După Treuenfels, „Die kleine Genesis", în *Literaturblatt des Orients*, Furst, 1846, nr.6, p.81.

Scanned with OKEN Scanner

adică în 2450. În *Testamentul lui Moise*, unde se foloseşte o perioadă jubiliară de cincizeci de ani, Israel intră în Canaan în anul 2500 (vezi p.LXVIII).

(b) *Mica* Geneză* – Faptul că cartea noastră a fost cunoscută în limba greacă nu doar ca ἡ λεπτὴ Γένεσις, ci şi ca ἡ Μικρογένεσις, trimite destul de clar la un titlu autoritar ebraic זוטא בראשית, care a fost evident redat în limba greacă. Au existat, într-adevăr, patru interpretări ale acestuia în ebraică:

1. ἡ λεπτὴ Γένεσις (sau Λεπτὴ Γένεσις)

2. ἡ Λεπτογένεσις

3. τὰ λεπτὰ Γενέσεως

4. ἡ Μικρογένεσις

1. ἡ λεπτὴ Γένεσις – acest titlu se găseşte de şaisprezece ori: în Epifanie, *Haer.*, XXXIX, 6 (de două ori); Syncellsus, I, 7, 183, 192; Cedrenus I, 6, 9, 16, 48, 53, 85, 87; Zonaras, p. 18 (de două ori); Glycas, 206 (de două ori). Ca Λεπτὴ Γένεσις în Syncellus, I, 5, 185, 203 şi Cedrenus, I, 7. Ca ἡ λεγόμενηΛεπτὴ Γένεσις în Glycas, pp. 198, 392. Pentru pasajele de mai sus, vezi LXXVI – LXXX.

2. ἡ Λεπτογένεσις – Această formă a titlului se găseşte în Didymus din Alexandria (vezi p. LXXVII) şi într-unul

---

* Epitetul „mică" nu se referă la întindere, căci este mai mare decât Geneza canonică, ci mai degrabă la caracterul *Jubileelor*. Tratează mai pe larg detaliile şi amănuntele (adică τὰ λεπτά) decât lucrarea biblică. Severus din Antiohia (ob. 542 d.Hr.), după o relatare a morţii lui Moise şi a luptei dintre Mihail şi îngerii răi pentru trupul lui Moise, adaugă că aceste chestiuni ar fi fost descrise într-o carte care oferea o relatare mai detaliată a creaţiei: Ταῦτα δὲ ἐν ἀποκρύφῳ βιβλίῳ λέγεται κεῖσθαι λεπτοτέραν ἔχοντι τῆς Γενέσεως ἤτοι τῆς κτίσεως τὴν ἀφήγησιν.

Scanned with OKEN Scanner

dintre manuscrisele lui Epifanie, *Haer.*, XXXIX 6 (τῇ καὶ Λεπτογενέσει), unde Cod. Venet.conține τῇ καὶ λεπτῇ Γενέσει. Pe de altă parte, reiese din Decretul lui Gelasius (vezi p. LXXXVIII) că această formă era ceva obișnuit printre scriitorii latini.

3. τὰ λεπτὰ Γενέσεως – Această formă se găsește în Syncellus I, 13 (vezi p. LXXIX).

4. ἡ Μικρογένεσις – Acest nume apare doar în Ieronim, *Epist 78 ad Fab.* Vezi nota mea de la pagina 83, unde, în loc de Λεπτὴ (a.l. Μικρογένεσις) ar trebui să citim pur și simplu Μικρογένεσις. Aceasta este interpretarea personală a lui Ieronim a titlului ebraic, căci Ieronim era familiarizat cu originalul Jubileelor.

(c) 1. Apocalipsa lui Moise.

2. *Testamentul lui Moise.*

3. Cartea fiicelor lui Adam.

4. Viața lui Adam.

1. *Apocalipsa lui Moise* – Acest titlu se găsește în Syncellus I, 5 și repetat din el în Cedrenus I, 7: λεπτῇ... Γενέσει, ἥν καὶ Μωϋσέως εἶναι φασί τινες ἀποκάλυψιν: și în Syncellus I, 49: ἐν τῇ Μωϋσέως λεγομένῃ ἀποκαλύψει. Din cuvintele φασί τινες și λεγομένῃ tragem concluzia că acest titlu a avut o greutate pe vremea lui Syncellus. Fără îndoială, este un titlu potrivit, de vreme ce autorul nostru îl face pe Moise destinatarul tuturor revelațiilor din lucrarea sa (vezi scolia greacă din nota mea la II, 1). Cedrenus I, 16 vorbește de *Jubilee* ca ἡ λεπτὴ Μωσέως Γένεσις. Apocalipsa lui Moise menționată în Syncellus I, 48, din care spune Gal, VI, 15 (οὔτε περιτομή τι ἔστιν οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καινὴ κτίσις) a fost derivată, nu poate avea

Scanned with OKEN Scanner

nimic de-a face cu Jubileele, scopul principal al ei fiind glorificarea circumciziei.

2. *Testamentul lui Moise* = ἡ διαθήκη τοῦ Μωϋσέως – Acesta a fost un titlu mai vechi decât primul. De aceea se găseşte în *Catenae* lui Nicephorus I, 175, unde cuvintele ἡ διαθήκη preced un citat din *Jubilee* X, 21 (vezi nota *in loc.*). Aici ἡ διαθήκη, după cum argumentează pe bună dreptate Rönsch (p.275) înseamnă ἡ διαθήκη τοῦ Μωϋσέως. Este imposibil să stabilim dacă *Testamentul lui Moise*, care va fi identificat aici cu *Jubileele*, are ceva de-a face cu διαθήκη Μωϋσέως, menţionat în patru cataloage ale scrierilor canonice şi necanonice. Rönsch (pp.480-481) argumentează pentru identificarea lor pe motivul că *Înălţarea lui Moise* formează o încheiere corespunzătoare la Cartea Jubileelor; că se găsesc împreună în această ordine în manuscrisul latin care a fost editat de Ceriani; că *Testamentul lui Moise* şi *Înălţarea lui Moise* sunt enumerate împreună în această ordine în cataloagele lui Nicephorus, Pseudo-Atanasie şi a celor şaizeci de cărţi canonice. Dacă, totuşi, numărul de stihuri – 1.100 – atribuit acestui Testament al lui Moise de primul catalog este corect, atunci acest Testament nu poate fi acelaşi cu *Jubilee*; pentru că *Jubilee* este un text mai lung decât Facerea, care, conform aceluiaşi catalog, are 4.300 de stihuri.

Pe de altă parte, este posibil să fi existat în circulaţie un Testament al lui Moise care era o extindere a *Jubileelor* II-III. Pentru o astfel de lucrare – un sfert din dimensiunea Facerii – citatul dat în nota mea la II, 1 ar putea indica, probabil, şi afirmaţia făcută de Severus din Antiohia (vezi nota de subsol de la p.XV), precum şi citatul dintr-o strofă despre Pentateuhul din Fabricius, II, 121-122: *Est quidem in apocrypho mysticoque codice legere, ubi de creatis rebus*

Scanned with OKEN Scanner

subtilius agitur, nubem lucidam, quo tempore mortuus est Moses, locum sepulchri complexam oculos circumstantium perstrinxisse ita, ut nullus neque morientem legislatorem neque locum videre potuerit, ubi cadaver conderetur. Aici avem o combinaţie între *Testamentul lui Moise* şi *Înălţarea lui Moise* (vezi *Înălţarea lui Moise*, pp. XLV. şi următoarele).

3. *Cartea fiicelor lui Adam* – Această carte este identificată cu *Jubilee* în *Decretul lui Gelasius* (vezi p.LXVIII): *Liber de filiabus Adae, hoc est Leptogenesis, Apocryphus.* Numele este departe de a fi nepotrivit pentru cartea noastră, deoarece are ca scop să dea numele soţiilor tuturor patriarhilor de la Adam încoace. Pe de altă parte, este posibil ca acest titlu să nu fi fost aplicat întregii Cărţi a *Jubileelor*, ci unei lucrări scurte bazate pe *Jubilee* şi care consta în mare parte sau numai din numele (şi poveştile) femeilor menţionate în *Jubilee*. O astfel de culegere o găsim în siriacă cu titlul: „Numele soţiilor patriarhilor potrivit cărţii ebraice a jubileelor" (vezi p.XXIX). Glosele din manuscrisul LXX folosite de Holmes şi Parsons şi, mai târziu, de Lagarde (vezi p.LXXXII) pot indica o astfel de colecţie; căci aceste glose se referă la soţiile patriarhilor şi se întorc în cele din urmă la *Jubilee*. Este posibil să merite să atragem atenţia asupra faptului că unele dintre aceste nume se găsesc în Analele scriitorului arab Tabari (vezi Lidzbarski, *De propheticis, quae dicuntur, Legendis Arabicis*, 1893, pp.11-12).

4. *Viaţa lui Adam* – Această denumire o întâlnim doar de trei ori, din câte ştiu eu până acum, în Syncellus I. 7, şi întotdeauna ca o λεγάμενος Βίος Ἀδάμ. Potrivit lui Syncellus, această viaţă a lui Adam relatează zilele de care a avut nevoie Adam pentru a număra diferitele

Scanned with OKEN Scanner

creaturi, crearea Evei, intrarea lui Adam în Paradis şi primirea ulterioară a Evei etc. (I, 7-9): κεῖται γοῦν ἐν τῷ λεγομένῳ Βίῳ Ἀδὰμ ὁ τῶν ἡμερῶν ἀριθμὸς τῆς τε ὀνομασίας τῶν θηρίων καὶ τῆς πλάσεως τῆς γυναικὸς και τῆς εἰσόδου αὐτοῦ Ἀδὰμ ἐν τῷ παραδείσῳ καὶ τῆς περὶ τοῦ ξύλου τῆς βρώσεως ἐντολῆς τοῦ θεοῦ πρὸς αὐτόν, και τῆς μετὰ τούτου εἰσόδου Εὔα ἐν τῷ παραδείσῳ, τὰ τε τῆς παραβάσεως καὶ τὰ μετὰ τὴν παράβασιν, ὡς ὑποτέτακται ... ταῦτα ἐκ τοῦ Βίου λεγομένου Ἀδὰμ φιλομαθίας χάριν ἐν συντόμῳ ἐστοιχειώσαμεν. Dacă Syncellus are dreptate aici în ceea ce priveşte conţinutul vieţii lui Adam, discuta aceleaşi teme ce sunt discutate în *Jubilee* II, 1-29. Prin urmare, este posibil să fi fost un extras sau o secţiune din *Jubilee*, aşa cum sugerează Rönsch (475-477). În consecinţă, el acceptă propunerea lui Treuenfels conform căreia cuvintele din Syncellus care apar chiar înainte de extrasul de mai sus – ἐκ τῆς λεπτῆς Γενέσεως καὶ τοῦ λεγομένου Βίου Ἀδὰμ – ar trebui să fie redate „din Leptogeneză, adică din aşa-numita viaţă a lui Adam". Deoarece declaraţiile din viaţa lui Adam sunt mai detaliate decât în *Jubilee*, primele ar fi o ediţie extinsă a unei porţiuni din ultimele. Ambele ar putea fi anterioare lui Syncellus. Din *Viaţa lui Adam* – relatarea mai detaliate – el citează la pp.7-9 şi îşi continuă povestea la pp.13-15 din *Jubilee*. Rönsch citează în sprijinul acestui punct de vedere afirmaţia lui Jellinek, *Bet ha-Midrasch* II, 7, anm.3: „Ein Theil derselben (der Kleinen Genesis), der von Adam handelt, wurde das Leben Adam's genannt und war den Alten (Zunz, *Die gottesdienstl. Vorträge der Juden*, p.128; J. Fürst, *Literaturblatt. der Orients*, 1848, p.589) bekannt".

Scanned with OKEN Scanner

§3. Manuscrisul etiopian

În Europa există patru manuscrise ale acestei cărți – *a*, *b*, *c*, *d* –, care se află la Biblioteca Națională din Paris, la Muzeul Britanic, la Biblioteca Universitară din Tubingen și respectiv în colecția lui M. d'Abbadie. Dintre acestea, a și *b* (din secolele al XV-lea și, respectiv, al XVI-lea) sunt cele mai valoroase, dar nu în puține locuri textul adevărat este păstrat de *c* și *d* (ambele de dată recentă). *d* este mai apropiat de a iar *c* de *b*. *b* este cea mai de încredere dintre cele patru. Pentru o descriere exhaustivă a acestor manuscrise, cititorul poate consulta cartea lui Charles, *Ethiopic Version of the Hebrew Book of Jubilees*, pp.XII și urm.

§4. Ediții ale versiunii etiopiene

DILLMANN, *Mashafa kufale sive Liber Jubilaeorum, qui idem a Graecis Ἡ Λεπτὴ Γένεσις inscribitur, aethiopice ad duorum librorum manuscriptorum fidem primum edidit Dillmann*, 1859.

Această ediție se bazează pe manuscrisele *c* și *d*.

CHARLES, *Versiunea etiopiană a Cărții ebraice a jubileelor – cunoscută la greci și sub numele de Ἡ Λεπτὴ Γένεσις – editată din patru manuscrise și revizuită critic printr-o comparație continuă a textelor masoretice și samaritene, precum și a celor grecești, siriace, din Vulgata și etiopiene ale Pentateuhului, completate și restaurate în conformitate cu fragmentele ebraice, siriace, grecești și*

Scanned with OKEN Scanner

latine ale acestei cărți, care sunt publicate aici în întregime, Clarendon Press, Oxford, 1895.

Această ediție se bazează pe singurele patru manuscrise cunoscute până în prezent. Traducerea mea se bazează pe acest text. Totuși, în zeci sau chiar mai multe pasaje, asupra cărora se atrage atenția în note, am retras rectificări pe care le-am introdus în text – unele ca apărare împotriva criticilor aduse de doctorii Praetorius și Littmann și ale altora ca urmare a unui studiu mai aprofundat al textului și al materiei. Pe de altă parte, datorită cunoștințelor mult mai mari pe care le am acum despre literatură decât în 1893-1895, am putut să descopăr denaturările subiacente ale textului, care nu au fost detectate, și, de asemenea, să recunosc apariția mai multor dihotomii și lacune (vezi §11). Critica textului a avansat foarte mult când am descoperit un mare element poetic în carte (vezi §12).

§5. Traduceri

DILLMANN, *Das Buch der Jubiläen oder die kleine Genesis, aus dem Aethiopischen ubersetzt* (Ewald, *Jahrbücher Der Bibl. Wissensch*, 1850-51, Band II, 230-256; III, 1-96). Această traducere se bazează pe un singur manuscris.

SCHODDE, *The Book of Jubilees, translated from the Ethiopic* (Bibliotheca Sacra, 1885-1887).

CHARLES, *The Book of Jubilees translated from a text based on two hitherto uncollated Ethiopic MSS (Jewish Quarterly Review*, 1893, vol.V, 1894, VI, 184, 217, 710-745; 1895, VII, 297-328).

Scanned with OKEN Scanner

Traducerea de mai sus este în mare parte asemănătoare cu textul pe care l-am publicat ulterior. Însă nu ne putem baza pe ea în unele pasaje şi este acum înlocuită de ediţia mult îmbunătăţită a acestuia care apare în volumul de faţă.

LITTMAN, *Das Buch der Jubiläen* (Kautzsch, *Apokryphen und Pseudepigraphen des A. Testaments*, 1900, II, 31-119).

Această traducere admirabilă se bazează în principal pe textul meu etiopian din *Jubilee*, dar ocazional dr. Littmann preferă să urmeze interpretările din *c* şi *d* din textul lui Dillmann, iar în unele cazuri motivele pentru această preferinţă sunt atât de bune încât i-am urmat exemplul. Traducerea sa este în general foarte precisă, deşi există desigur unele pasaje în care vor fi introduse corecturi cu ocazia unei a doua ediţii. Doctorului Littmann îi datorez multe corecturi ale traducerii mele în limba engleză din *Jewish Quarterly*.

§6. Investigaţii critice

FABRICIUS, J.A., *Codex Pseudepigraphus Veteris Testamenti*, 1713, I, 849-864. Fabricius adună aici, sub titlul de *Parva Genesis*, pasaje de la Ieronim şi scriitorii greci care sunt atribuite în mod expres cărţii noastre. La închiderea acestei culegeri, adaugă: *Non dubito tum apud Hieronymum Quaest. et tradit. Hebraeicis in Genesin, tum apud Georgium Syncellum et Cedrenum plura legi ex parva Genesi repetita: quoniam tamen diserte illa non indicant, haec satis esse volui.*

Scanned with OKEN Scanner

TREUENFELS, *Die kleine Genesis* (Fürst, *Literaturbl. der Orients*, 1846, Nr.1-6; 1851, Nr.15). Treuenfels atribuie cartea noastră unui autor evreu, care a scris cel mai probabil înainte de era creştină.

DILLMANN, *Das Buch der Jubiläen* (Ewald, *Jahrbücher der Bibl. Wissensch.* 1851, III. 72-96). Aceste pagini constau dintr-o serie de note savante şi magistrale care aruncă o lumină puternică asupra textului şi a interpretării acestuia. Dillmann era de părere că *Jubilee* a fost scrisă iniţial în ebraică sau aramaică în secolul I d.Hr., înainte de căderea Ierusalimului.

— *Zeitschrift der deutschen morgenländ. Gesellsch.* 1857, XI. 161-163.

— „Pseudepigraphen des A. Testaments" (Herzog, *Real-Encyc.*(2) XII. 364-365). Aici Dillmann fixează elaborarea *Jubileelor* la începutul erei creştine şi consideră posibilă o dată şi mai timpurie.

— „Beiträge aus dem Buch der Jubiläen zur Kritik des Pentateuch Textes" (*Sitzungsberichte der Königlich Preussischen Akademie der Wissenschaften zu Berlin*, 1883, pp.323-340). Am vorbit deja de această contribuţie la critica textului etiopian şi la valoarea lui în determinarea criticii Pentateuhului (*Ethiopic Version of the Hebrew Book of Jubilees*, pp.XVIII-XIX).

JELLINEK, *Uber das Buch der Jubiläen und das Noah-Buch*, Leipzig, 1855 (o retipărire din al treilea volum al cărţii sale, *Bet ha-Midrasch*). Deşi teza acestui tratat, conform căreia *Jubilee* este de origine esenianã, nu poate fi susţinută, observaţiile lui Jellinek privind relaţiile sale cu midraşismul iudaic (adică Wajissau şi Tadshe) şi cu legendele în general sunt mai mult decât clarificatoare şi utile.

Scanned with OKEN Scanner

Jellinek recunoaşte pe bună dreptate faptul că *Jubilee* a fost scris în perioada în care caracterul esenţial al calendarului iudaic nu era fixat definitiv.

BEER, *Das Buch der Jubiläen und sein Verhaltniss zu den Midraschim*, Leipzig, 1856; *Noch ein Wort über das Buch der Jubiläen*, 1857. Cea dintâi lucrare este cea mai bună contribuţie a evreilor care a fost făcută până acum pentru interpretarea *Jubileelor*. La pp.25-39, el tratează similitudinile dintre *Jubilee* şi tradiţia iudaică, iar la pp.39-56, deosebirile. Beer atribuie cartea noastră unui samaritean, care a folosit Pentateuhul samaritean, LXX, şi tradiţia iudaică şi a scris în Africa. Paternitatea samariteană a fost demonstrată ca fiind imposibilă de către Ewald (*Jahrb. d. Bibl. Wissensch.* 1856, VIII, 184 şi urm.), într-o scurtă recenzie a lucrării lui Beer, şi Dillmann (*ZDMG*, 1857, XI, 161-163). În *Monatsschrift f. Gesch. d. Judentums*, 1855, pp.59-65 şi în lucrarea sa *Leben Abrahams*, 1859; *Leben Moses*, 1863, Beer a adus multe contribuţii indirecte valoroase la exegeza Jubileelor.

FRANKEL, *Monatsschrift für Gesch. und Wissensch. des Judentums*, 1856, pp.311-316, 380-400. Frankel a căutat să demonstreze că *Jubilee* era de origine egipteană şi reprezentativă pentru cultul de la templul Onias din Leontopolis. La acest punct de vedere al lui Frankel, Beer s-a alăturat în tratatul citat mai sus sub numele: *Noch ein Wort über das Buch der Jubiläen*.

KRUGER, „Die Chronologie im Buche d. Jubiläen" (*ZDMG*, 1858, XII, 279-299. Kruger susţine că *Jubileele* au fost scrise în anul 320 î.Hr., dar o astfel de viziune nu a reuşit, pe bună dreptate, să obţină nici măcar o aprobare.

Scanned with OKEN Scanner

LANGEN, *Das Judentum in Palästina*, 1866, pp.84-102. *Jubilee*, potrivit acestui autor, trebuie atribuit anilor 30-60 d.Hr. (p.100).

SINKER, *Testamentele celor Doisprezece Patriarhi*, 1869, pp.4243, 81-85.

RUBIN, *Das Buch der Jubiläen, oder Die kleine Genesis in's Hebräische übersetzt, mit einer Einleitung mit Noten versehen*, Viena, 1870.

GINSBURG, Art. „ Jubilees, Book of" în Kitto, *Cyclopaedia of Biblical Literature.*

RÖNSCH, *Zeitschrift f. wissensch. Theologie*, 1871, pp.60-98; *Das Buch der Jubiläen*, Leipzig, 1874. Rönsch a încadrat cartea noastră în anii 50-60 d.Hr. A fost direct împotriva creştinismului în ascensiune şi a fost o încercare de apropiere a părţilor opuse din iudaism împotriva noii religii.

HILGENFELD, *Zeitschrift f. wissensch. Theologie*, 1874, pp.435-441.

DRUMMOND, *The Jewish Messiah*, 1877, pp.143-147.

EPPSTEIN, „Midrasch Tadsche", în *Beiträge zur Jud. Altertumskunde*, 1887.

— Le „Livre des Jubilés, Philon et le Midrasch Tadsche" (*Revue des études juives*, 1890, XXI, 80-97; 1891, XXII, 1-25).

SACK, *Die Altjüdische Religion*, 1889, pp.350-368.

BACON, „Calendar of Enoch and Jubilees" (*Hebraica*, 1891-1892, VIII, 79-88; 124-131).

DEANE, *Pseudepigrapha*, 1891, pp.193-236. Avem aici o relatare excelentă despre carte din perspectiva mai veche.

Scanned with OKEN Scanner

THOMSON, *Books which influenced our Lord and His Apostles*, 1891, pp.297-320, 433-439.

BALDENSPERGER, *Das Selbstbewusstsein Jesu*(2) 1892, pp.20-24.

KUENEN, *Gesammelte Abhandlungen*, 1894, pp.113 şi urm.

SCHÜRER, *Gesch. des Jud. Volkes*(3), 1898, III, 274-280. Schürer urmează punctul de vedere tradiţional în ceea ce priveşte datarea *Jubileelor*: „Poate fi atribuită cu o probabilitate considerabilă primului secol al erei creştine". Fără a lua în considerare numeroasele sale divergenţe faţă de uzul şi doctrina fariseică din acea perioadă, el susţine că, în aspectele sale esenţiale, reprezintă poziţia fariseică dominantă. O bună bibliografie încheie articolul.

SINGER, *Das Buch der Jubiläen oder die Leptogenesis*, I. Thed; Tendenz und Ursprung. Zugleich ein Beitrag zur Religionsgeschichte, Stuhlweissenburg (Ungarn), 1898. Rönsch, aşa cum am văzut mai sus, era de părere că *Jubilee* a fost o carte îndreptată împotriva creştinismului, dar Singer crede că poate dovedi că poate fi considerată opera unui creştin iudeu, scrisă (în jurul anilor 58-60 d.Hr.) cu un scop polemic împotriva învăţăturilor Sfântului Pavel – mai ales împotriva doctrinei sale privind desfiinţarea legii. Această lucrare prezintă multă erudiţie în domeniul iudaismului şi creştinismului. Dar teza principală nu este în niciun fel dovedită de el şi nici nu este posibil de dovedit.

HEADLAM, Art. „Jubilee" în Hastings, *Bible Dictionary*, 1899, II, 791.

CHARLES, Art. „Cartea Jubileelor" în *Encyc. Biblica*, 1899, I, 230-233.

Scanned with OKEN Scanner

BOHN, „Die Bedeutung des Buches der Jubiläen (*Theol. Stud. und Kritiken*, 1900, pp.167-184). Acest articol dă dovadă de o perspicacitate admirabilă. Autorul său recunoaşte pe bună dreptate că această carte aparţine celui de-al doilea sec. î.Hr. Atribuie elaborarea ei anului 150 î.Hr. sau în jurul acestei perioade.

KAUTZSCH, *Apokryphen und Pseudepigraphen des Alten Testaments*, 1900, II. 31-38. Avem aici o introducere a autorului nostru cât mai bună cu putinţă în stadiul criticii de atunci şi care este meritorie atât pentru erudiţia, cât şi pentru judecata sa. În 1899, Littmann a revizuit introducerea lui Singer (vezi mai sus) în *ZDMG*, pp.368 şi urm.

§7. Versiunile *Jubileelor* – greacă, etiopiană, latină, siriacă

1. *Versiunea greacă* – Fragmente numeroase ale acestei versiuni ne-au parvenit la J. Martyr (? vezi nota de la p.41), Origene (vezi notele de la p.194, 227), Diodor din Tars (vezi p.85), Isidor de Chios (vezi p.LXXXI), Epifanie (vezi notele de la p.11, 12, 13, 14, 16, 18, 32, 33, 47, 59, 61, 68, 69, 73, 74, 75, 77, 84, 86), Ioan Malalas (vezi notele de la p. 37, 41, 66), Anastasie din Sinai (floruit sec. al VII-lea – păstrat numai în latină; vezi nota de la p.23), Syncellus (vezi notele de la p.41, 59, 66, 68, 69, 71, 73, 74, 78, 85, 89, 93, 95, 191, 192. Este remarcabil faptul că Syncellus a atribuit lui Facerii ceea ce provine din textul nostru – vezi nota de la p.164, şi în mod similar lui Iosephus – vezi notele de la p.157, 186, 208), Cedrenus (vezi notele de la p.37, 41, 66, 67, 86, 87, 88, 93, 94, 116, 191, 252), Suidas (vezi nota de la

Scanned with OKEN Scanner

p.91), Zonaras (vezi p.35), Glycas (vezi notele de la pp.37, 84, 85, 164), Joel (vezi notele de la pp.37, 67).

Pentru traduceri probabil greşite în această versiune, vezi notele de la XXX, 25, XLIII, 11, XLVII, 9; pentru denaturările din manuscris înainte de traducătorii etiopieni şi latini, vezi notele de la I, 29, II, 2, V, 4, XIV, 12, XXIII, 10, XXXII, 27, 29.

Această versiune este părintele celei etiopiene şi al celei latine, după cum vom demonstra mai jos.

2. *Versiunea etiopiană* – Această versiune este cea mai precisă şi cea mai demnă de încredere şi, ca regulă generală, cât se poate de literală. Ea a suferit, bineînţeles, din cauza denaturărilor care apar în mod firesc în urma transmiterii prin manuscrise. Astfel, greşelile perpetuate de copişti sunt frecvente, iar lacunele sunt şi ele ocazionale (vezi §11), dar versiunea este în mod singular lipsită de glosele şi corecţiile scribilor lipsiţi de scrupule, deşi tentaţia trebuie să fi fost mare de a o aduce în acord cu versiunea etiopiană a Facerii. La această sursă, într-adevăr, trebuie să reducem câteva denaturări ale textului: „soţia mea" în III, 6 în loc de „soţie"; XV, 12 (vezi nota); XVII, 12 („sticla ei" în loc de „sticla"); XXIV, 19 (unde cuvintele „o fântână" nu se găsesc în versiunea latină din *Jubilee*, nici în Mass., Sam., LXX, Syr. şi Vulg. din Facerea XXVI, 19). În pasajele de mai sus, întreaga versiune este influenţată, dar într-o măsură mult mai mare are această influenţă în manuscrisul a. Astfel, în III, 4, 6, 7, 19, 29, IV, 4, 8, V, 3, VI, 9 etc., interpretările din versiunea etiopiană a Facerii au înlocuit textul originar. În cazul versiunii *b*, nu pot să dezbat decât o singură instanţă de această natură în XV, 15 (vezi textul meu pp.XII şi urm.).

Scanned with OKEN Scanner

Pentru exemple de denaturare a versiunii de față, vezi notele de la II, 2, 7, 21, VI, 21, VII, 22, X, 6, 21, XVI, 1, XXIV, 20, 29, XXXI, 2, XXXIX, 4, XLI, 15, XLV, 4, XLVIII, 6.

3. *Versiunea latină* – Această versiune, din care s-a păstrat aproximativ un sfert, a fost publicată pentru prima dată de Ceriani în cartea sa *Monumenta sacra et profana*, 1861, tom I, fascia I 15-62. Ea cuprinde următoarele secțiuni: XIII, 10b-21; XV, 20b-31a; XVI, 5b-XVII, 6a; XVIII, 10b-XIX, 25; XX, 5b-XXI, 10a; XXII, 2-19a; XXIII, 8b-23a; XXIV, 13-XXV, Ia; XXVI- 8b-23a; XXVII, 11b-24a; XXVII, 16b-27a; XXIX, 8b-XXXI, 1a; XXXI, 9b-18, 29b-32; XXXII, l-8a, 18b-XXXIII, 9a, 18b-XXXIV, 5a; XXXV, 3b-12a; XXXVI, 20b-XXXVII, 5a; XXXVIII, 1b-16a; XXXIX, 9-XL, 8a; XLI, 6b-18; XLII, 2b-14a; XLV, 8-XLVI, 1, 12-XLVIII, 5; XLIX, 7b-22. Această versiune a fost apoi editată de Rönsch în 1874, *Das Buch der Jubiläen ... unter Beifügung des revidierten Textes der ... lateinischen Fragmente.* Această lucrare atestă o cercetare sârguincioasă a textului și multă erudiție, dar îi lipsesc judecata și acuitatea critică. Rönsch era de părere că această versiune latină a fost făcută în Egipt sau în vecinătatea acestuia de un evreu palestinian de pe la mijlocul secolului al V-lea (pp. 459-460). În 1895 am editat din nou acest text împreună cu cel etiopian în *Oxford Anecdote* (*The Ethiopic Version of the Hebrew Book of Jubilees*). La această lucrare și la cea a lui Rönsch de mai sus trebuie trimis cititorul pentru o tratare mai completă a acestui subiect. Aici putem atrage atenția asupra următoarelor aspecte. Această versiune, în situațiile în care s-a păstrat, are o valoare aproape egală cu cea etiopiană. Cu toate acestea, a avut mai mult de suferit de pe urma corectorilor. Astfel, a fost corectat în conformitate cu LXX în XLVI, 14, unde se adaugă „et Oon", în

Scanned with OKEN Scanner

opoziţie cu restul surselor. În schimb, versiunea etiopiană a Exodului 1:11 ar fi trebuit să aducă această adăugare în textul nostru etiopian, dar nu a fost aşa. Două exemple similare vor fi găsite în XVII, 5, XXIV, 20. Din nou, textul latin pare să fi fost influenţat de *Vulgata* în XXIX, 13, XLII, 11 (*canos meos* unde textul nostru etiopian spune *μου τὸ γῆρας* ca în LXX din Facerea, XLII, 38); şi probabil şi în XLVII, 7, 8 şi cu siguranţă în XLV, 12, unde spune *tota terra în loc de in terra*. Desigur, există posibilitatea ca latina să fi reprodus fidel greaca şi ca greaca să fi fost greşită; sau, în cazul în care a fost corectă, greaca presupusă de versiunea noastră etiopiană să fi fost cea greşită.

Alte două pasaje merită atenţie: XIX, 14 şi XXXIX, 13. În primul caz, versiunea latină *et creverunt et juvenes facti sunt* este în ton cu versiunea etiopiană din Facerea XXV, 27, contrar versiunii etiopiene din *Jubilee* şi a tuturor celorlalte surse privind Facerea XXV, 27. În acest caz, interpretarea specifică poate fi cel mai bine explicată ca provenind din greacă. În cel de-al doilea pasaj, sintagma *eorum quae fiebant in carcere* este în ton cu versiunea etiopiană a Facerii XXXIX, 23 contrar versiunii etiopiene din *Jubilee* şi a tuturor celorlalte surse cu privire la Facerea XXXIX, 23.

Pe de altă parte, există o gamă largă de pasaje în care versiunea latină păstrează textul adevărat în faţa denaturărilor sau omisiunilor din versiunea etiopiană: cf. XVI, 16, XIX, 5, 10, 11, XX, 6, 10, XXI, 3, XXII, 3 etc. (vezi textul meu p. XVI).

4. *Versiunea siriacă* – Dovezile privind existenţa unei versiuni siriace nu sunt concludente. Acestea se bazează pe faptul că un manuscris de la British Museum (Add. 12.154, folio 180) conţine un fragment siriac intitulat „Numele

Scanned with OKEN Scanner

soţiilor patriarhilor după cartea ebraică numită Jubilee". A fost publicat pentru prima dată de Ceriani în *Monumenta Sacra*, 1861, tom II, fascia I, 9-10, şi retipărit de mine ca Anexa III la textul meu din *Jubilee* (p.183).

§8. Versiunile etiopiană şi latină – traduceri din greacă

Ca toată literatura biblică, *Jubilee* a fost tradusă în etiopiană din greacă. Am văzut mai sus (p.XXVI) că versiunea greacă a avut o circulaţie foarte largă. Pentru a arăta că textul nostru este o traducere din versiunea greacă va fi suficient să subliniem că în XXXIV, 11 avem o transliterare a lui *ἡλίου* („al soarelui"); că în I, 29, II, 2, V, 4, XIV, 12, XXIII, 10, XXVIII, 27, XXXII, 4, 27, 29, XLVII, 5 (vezi notele *in loc.*) trebuie să retraducem în greacă înainte de a putea descoperi sursa diverselor denaturări. Mai mult, cuvinte greceşti precum δρύς, βάλανος, λίψ, σχῖνος, φάραγξ etc. sunt transliterate în etiopiană. Articolul grecesc este redat prin pronume demonstrative II, 2, III, 25, XXIV, 19, 29. În cele din urmă, numele proprii sunt transliterate aşa cum apar în greacă şi nu în ebraică: VIII, 5, X, 18 etc.

Nu este mai puţin evident că latina este şi ea o traducere din greacă. Astfel, în XXXIX, 12, *timoris* = δειλίας, o denaturare a lui δουλείας; în XXXVIII, 13, *honorem* = τιμήν, care ar fi trebuit să fie redat prin *tributum* (aşa este şi în etiopiană); în XXXII, 26, *celavit* = ἔκρυψε, denaturare de la ἔγραψε (precum în etiopiană). Din nou, în XXXI, 30, *orasti orationem* este o traducere greşită a lui ηὔξω εὐχήν, care aici = *vovisti votum*; în XXXI, 30, *sub glande* = *ὑπὸ*

Scanned with OKEN Scanner

τῆς βαλάνου, care aici = *sub quercu*. Articolul grecesc este deseori redat prin demonstrativ în latină, ca în versiunea etiopiană: *hujus Abrahae*, XXIX 16; *huic Jacob... huic Istrael*, XXXI, 15. Construcţiile greceşti sunt reproduse: *memor fuit sermones*, XVII, 3 = ἐμνήσθη τοὺς λόγους: *consummavit loquens*, XV, 22 = συντέλεσε λαλῶν: *in omnibus quibus (pentru quae) dedisti*, XXII, 8 = ἐν πᾶσιν οἷς ἔδωκας. Trebuie să observăm şi extraordinara traducere greşită a lui μήποτε = (*ne forte*) cu *ne quando* în XLII, 11. (Vezi Rönsch, pp.439 şi urm.)

Am văzut mai sus (pp.XXVIII-XXIX) că versiunile etiopiană şi latină presupun în unele cazuri forme diferite ale versiunii greceşti.

§9. Greaca – o traducere din ebraică

Data timpurie şi locul compunerii sunt dovezi în favoarea unui original semitic, iar următoarele dovezi pentru un astfel de original sunt irezistibile.

Dar întrebarea care se pune de îndată este: acest original era aramaic sau ebraic? Anumite nume proprii din versiunea latină care se termină în *-in* par să trimită la aramaică, cum ar fi Cettin, XXIV, 28; Adurin, XXXVIII, 8, 9; Filistin, XXIV, 14-16. Dar, întrucât în toate aceste cazuri transliterările etiopiene se termină în *-m*, şi nu în *-n*, nu este improbabil ca această aramaizare din versiunea latină să se datoreze traducătorului, care, după cum a concluzionat Rönsch din alte motive, era un evreu palestinian. În plus, este foarte periculos să tragem concluzii de la nume proprii aramaice la originalul aramaic; căci formele aramaice apar nu de puţine

Scanned with OKEN Scanner

ori în versiunile greceşti ale Vechiului Testament. Astfel, chiar acest cuvânt Cettim apare ca Χεττάν în Symmachus (Gen., X, 4) Χεττείν în LXX (B) şi Lucian în Judecători I, 26, Χεττιείν în LXX (B) din 1 Regi X, 33. În ceea ce priveşte numele Adurin (care în versiunea etiopiană este Aduram), ar trebui să observăm că acest cuvânt apare ca Ἀνονιράμ, adică Ἀδονιράμ, în lucrarea soră Test. Iud. 9. De aceea, putem trage din nou concluzia aici în ceea ce priveşte o formă ebraică originară. Este demn de remarcat, de asemenea, că în timp ce în XXXVIII, 3 din latină avem Adoram, în versiunea etiopiană avem Adoran. O altă formă aramaică este Mastema (Μαστιφάμ în Syncellus, Μαστιφάτ în Cedrenus şi Mastima în versiunea latină, XVIII, 12, XLVIII, 2). Dar prezenţa unui astfel de nume propriu într-un document semitic nu este concludentă, după cum am arătat mai sus. După Littmann, în cartea lui Kautzsch *Apok. u. Pseud.*, II, 34.

Motivele, pe de altă parte, pentru un original ebraic sunt numeroase şi au o mare greutate.

1. *O lucrare care se pretinde a fi din mâna lui Moise ar trebui să fie scrisă, firește, în ebraică.* – Ebraica, ne învaţă autorul nostru, era limba sacră şi naţională (vezi notele la XII, 25-26; XLIII, 15).

2. *Renaşterea spiritului naţional al naţiunii este însoţită în mod universal, din câte ştim noi, de o renaştere a limbii naţionale.* Astfel, Psalmii lui Solomon (70-40 î.Hr.) au fost scrişi în ebraică, şi Similitudinile în versiunea etiopiană a Cărţii lui Enoh (XXXVII-LXX), după cum sper să demonstrez mai târziu. În ceea ce priveşte secţiunile din Enoh care au fost scrise înainte de renaşterea spiritului naţional sub Macabei, alte motive trebuie să fie hotărâtoare.

Scanned with OKEN Scanner

3. *Textul trebuie să fie retradus în ebraică pentru a explica expresii neinteligibile și a restabili textul adevărat.* De aceea, în Xliii.11 lâ elêja=ἐν ἐμοὶ reprezintă o eroare de traducere, în acest context = δέομαι, „mă rog", precum în Gen.xliv.18, pe care textul nostru o reproduce aproape ad litteram. În xvi.31 lebba dabart (versiunea în limba latină corde palmarum). În xlvii.9 textul=domum Faraonis, dar contextul impune filiam Faraonis. De aceea, translatorul grec a citit eronat. Vezi de asemenea notele de la ii.29, iii.15, vi.35, xlviii.12.

În acest punct trebuie să atragem atenția asupra prezenței ditografiilor care se regăseau deja în textul ebraic. Vezi notele de la iii.16, xviii.15, xxx.1.

4.*Ebraismele supraviețuiesc în versiunile etiopiană și latină.* – De aceea în ii.9,25 wahaba din etiopiană = a dat r fi trebuit tradus „numit". În xxiv.25 sermo hic=acest lucru este o expresie pur ebraică. În xix.8 in qua...in ipsa (vezi de asemenea Eth.)= ἐν ᾗ... ἐν αὐτῇ; în xl.7 (a se vedea nota) avem o transliterare a unei expresii ebraice El El wa Abirer unde ar trebui să citim Abirel. Din nou în iv.4 nuha este o transliterare eronată. A se vedea totodată vi.35, xxxiii.1, xl.10.

4. *Multe paranomasii (alterări de nume)ies la iveală la retraducerea în ebraică.* Astfel, în IV, 9 există un joc de cuvinte legat de Enoh, fiul lui Cain; legat de Iared în IV, 15, Noe în IV, 28, Peleg în VIII, 8, Reu în X, 18, Serug în XI, 6, Terah în XI, 12 (vezi notele *in loc.*).

5. *Multe pasaje din această carte sunt păstrate în scrierile rabinice,* cum ar fi *Cartea ebraică a lui Noe, Midraș Wajjissau, Cronicile lui Ierahmeel, Cartea lui Ieșer* și *Midraș Tadshe.* De asemenea, are multe lucruri în comun

Scanned with OKEN Scanner

cu *Testamentele celor doisprezece Patriarhi*, carte scrisă şi ea în ebraică.

§10. Afinităţile textuale ale textului din *Cartea Jubileelor*

Pentru a înţelege poziţia pe care a ocupat-o textul ebraic al *Jubileelor* în raport cu textele şi versiunile Pentateuhului, va fi necesar să rezumăm pe scurt afinităţile sale cu acestea. Acum vom descoperi că textul nostru este în ton la rândul său cu Samariteanul (de două ori?), LXX, siriac, Vulgata şi cu Onkelos.

În lista de mai jos, unde pasajele corespondente din *Jubilee* şi *Pentateuh* sunt date fără alte comentarii, detaliile vor fi găsite în notele care însoţesc traducerea. Astfel, în primul subtitlu I. (a), unde XXVI, 34 din textul nostru este echivalat cu Facerea XXVII, 40, informaţiile necesare sunt date în notele la XXVI, 34. Pe de altă parte, acolo unde notele nu furnizează astfel de detalii, interpretarea dată de textul nostru şi susţinătorii săi şi de textul opus şi de autorităţile acestuia sunt furnizate în paranteze pătrate. Aşa trebuie să interpretăm afirmaţia „XLI 14 („păstorul său") – Facerea XXVIII, 40 („prietenul său"), care apare sub titlul II (η), „Este conform cu LXX şi Vulgata şi contrar Mass., Sam. şi Syr." ca însemnând că textul nostru, sprijinit de LXX şi Vulgata, de Facerea XXVIII, 40, înţelege „păstorul său", în timp ce Mass., Sam. şi Syr. înţelege „prietenul său". Pentru mai multe informaţii, cititorul poate consulta şi textul meu etiopian.

Scanned with OKEN Scanner

i. În primul rând în ceea ce privește acordul său cu autoritățile individuale în opoziție cu restul.

(α) Este conform Sam., contra Mass., LXX, Syr., Onk. în IV. 7 („el a chemat") – Facerea IV, 25 („ea a chemat"); XXVI, 34 (?) – Facerea, XXVII, 40.

(β) Este conform cu LXX și contrar Mass., Sam., Syr., Vulg, în III, 24 („durerile tale") – Facerea, III, 16 („sarcinii tale"); V, 1 – Facerea, VI, 2; VII, 8 – Facerea, IX, 22; VIII, 1 – Facerea, XI, 13; XIII, 2 – Facerea, XII, 6; XIV, 2, 12 – Facerea, XV, 2, 11; XV, 15 („numele ei va fi") – Facerea, XVII, 15, („îi vei pune numele"); XVIII, 2 – Facerea, XXII, 2; XXIV, 25 – Facerea, XXVI, 32; XXVI, 25 (+ „fiul său") – Facerea, XXVII, 30 (vezi textul meu, p. 97, nota 20); XXVIII, 11 (+ Iacov) – Facerea, XXIX, 32; XXVIII, 29 – Facerea, XXX, 43; XXIX, 4 – Facerea, XXX); XLVI, 14 („a pus peste") – Exod I, 11 („au pus peste").

(γ) Este conform versiunii siriace și contrar Mass., Sam., LXX, Vulgata, în XII, 15 („a ieșit" la sing.) – Facerea, XI, 31 (Mass. = „au ieșit" la pl., Sam., LXX, Vulgata, = „condus"); XVIII, 11 („am arătat") Facerea, XXII, 12 („Știu"); XLIII, 21 („din porunca din gura lui Faraon") – Facerea, XLV 21 („prin gura lui Faraon"), XLVII, 7 – Ieșirea, II; XLIX, 9 („vina") – Numerii, IX, 13 („vina lui").

(δ) Este conform cu Vulgata și contrar Mass., Sam., LXX, Syr. în VII, 9 („umerii lor") – Facerea, IX, 23 („ambii lor umeri"); XIV, 1 („și răsplata ta") – Facerea, XV, 1 („răsplata ta"); XIV, 22 („va zidi") – Facerea, XVI, 2 („va fi zidit"); XXIV, 3 („dă-mi") – Facerea, XXV, 30 („dă-mi de mâncare"); XXIV, 19 („apă vie") – Facerea, XXVI, 19, („fântână de apă"); XXVI, 31 („Isaac") – Facerea, XXVII, 39 („Isaac, tatăl său").

Scanned with OKEN Scanner

(ε) Este conform cu Targumul Onkelos și contrar Mass., Sam., LXX, Syr., Vulgata, XIII, 20 („să nu fie numărați") – Facerea XIII, 16 („să fie numărați"); XIII, 24 – Facerea, XIV, 14; XV, 17 („s-au bucurat") – Facerea, XVII, 17 („au râs").

ii. În continuare, vom prezenta afinitățile sale cu două sau mai multe dintre autoritățile de mai sus, în opoziție cu restul.

(α) Conformitatea cu Mass. și Sam.:

Este conform cu Mass. și Sam. și contrar LXX, Syr., Vulgata, în III, 3 – Facerea, II, 20; VI, 7 („cu viața lui, cu sângele") – Facerea, IX, 4 (LXX ἐν αἵματι ψυχῆς).

Conform cu Mass. și Onk. și contrar Sam., LXX, Syr., Vulg. și Psalmii lui Ioan, în III. 7 – Facerea, II, 24.

(β) Conformitatea cu Mass., Sam., Syr. sau cu acestea +Vulgata sau + Vulgata și Onk.:

Conform cu Mass., Sam. și Syr. și contrar LXX și Vulg., în III, 25 („pentru tine") – Facerea, III, 17 (LXX și Vulg.) ἐν τοῖς ἔργοις σου; VI, 8 („de om") – Facerea IX, 6 (LXX ἀντὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ); XXVI, 27 („întâiul tău născut") – Facerea, XXVII, 32 (LXX + Vulgata om. „al tău"); XXVI, 29 („pe tatăl său") – Facerea XXVII, 34 (LXX + Vulg, om.); XXVII, 21 („iată") – Facerea, XXVIII, 13 (LXX + Vulg. om.).

Conform cu Mass., Sam., Syr., Vulg și contrar LXX în V, 27 („a izbândit"), Facerea VII, 24 (LXX ὑψώθη); XII, 15 („din Ur") – Facerea, XI, 31 (LXX ἐκ τῆς χώρας); XIV, 3 („din propriile tale măruntaie") – Facerea, XV, 4 (LXX ἐκ σοῦ); XIV, 12 – Facerea, XV, 11; XV, 3 („Atotputernic" Facerea, XVII, 1 (LXX σου).

Scanned with OKEN Scanner

Conform cu Mass., Sam., Syr., Vulg. şi Onk. şi contrar LXX în XV, 20 – Facerea XVII, 22; XXVI, 23 („popoare") – Facerea, XXVII, 29 (LXX ἄρχοντες denaturare din ebraică); XXVI, 24 („fraţi") – Facerea, XXVII, 29 (LXX τοῦ ἀφελφοῦ σου).

Conform cu Mass., Sam., Syr., Aq., Symm., Vulgata şi Onk. şi contrar LXX în XIII, 10 („spre miază-zi") – Facerea, XII, 9 (LXX ἐν τῇ ἐρήμῳ).

(γ) Conformitatea sa cu Sam. şi LXX sau cu acestea + Syr. sau +Onk. sau + Vulg. sau + Syr. şi Vulg.:

Conformitatea cu Sam. şi LXX contra Mass., Syr., Vulg, în XIV, 18 – Facerea, XV, 20; XV, 14 – Facerea, XVII, 14; XVI, 1 („fiul său") – Facerea, XXI, 8 (om.); XXVII. 11 („tatăl meu") – Facerea, XXVIII, 4 (om.).

Conform cu Sam., LXX şi Syr. şi contrar Mass., Vulg. şi Onk. în II, 16 – Facerea, II, 2.

Conform cu Sam., LXX, Syr. şi Vulg. contra Mass., Onk. şi Psalmii lui Ioan în XII, 23 („ei, cei care blestemă") – Facerea XII, 3 („el, cel care blestemă"); XVII, 7 – Facerea, XXI, 13; XXVIII, 8 („eu voi da") – Facerea, XXIX, 2 („noi vom da"); XLIII, 12, („cu noi") – Facerea, XLIVm 31 (om.).

Conform cu Sam., LXX, Syr. şi Vulgata şi contrar Mass. şi Onk. în XV, 16 – Facerea, XVII, 16; XV, 19 („şi pentru sămânţa lui") – Facerea, XVII, 19 („pentru sămânţa lui").

Conform cu Sam., LXX şi Onk. şi contrar Mass., Syr. şi Vulg., în III, 6 – Facerea, II, 23.

Conform cu Sam., LXX şi Vulgata şi contrar Mass. şi Syr. în XIV, 13 („s-a spus") – Facerea XV, 13 („a spus").

Scanned with OKEN Scanner

(δ) Conformitatea cu Sam. şi Syr. + Vulgata sau altele:

Conform cu Sam., Syr, Ps.Ioan, Graec.-Ven. şi contrar Mass., Vulg. şi Itala în XVIII, 12 (un singur) – Facerea, XXII, 23 („în spate cu un berbec"). Onk. combină ambele interpretări.

Conform cu Sam, Syr, Vulg, Onk. şi contrar Mass şi LXX în XLIV, 16 („Phua") – Facerea XLVI, 13 („Puvvah").

(ε) Conformitatea cu versiunea Sam. + LXX sau cu versiunea Sam. + Syr. şi altele:

Conform cu versiunea Sam., LXX, Syr. (?), Onk. şi contrar Mass., Sam., Vulg., în XVIII, 15 – Facerea, XXII, 17.

Conform cu Sam. Vers., Syr., Vulg. (şi posibil Sam.) faţă de Mass. şi LXX în XVIII, 13 („a văzut!" sau „vede") – Facerea, XXII, 14 (Mass „se va vedea" sau „oferit") (LXX ὤφθη).

(ζ) Conformitatea sa cu LXX şi Syr. şi cu acestea + altele:

Conform cu LXX şi Syr. şi contrar Mass., Sam. în III, 24 („întoarcerea ta") – Facerea, III, 16 („dorinţa ta"); XIV, 2 („fiul slujitoarei mele") – Facerea, XV, 2 („în casa mea?); XLI, 9 – Facerea, XXXVIII, 14.

Conform cu LXX şi Syr. şi, în general, cu Sam. şi Vulgata şi contrar Mass. şi Onk. în VI, 32 („fiare şi vite şi păsări şi orice făptură mişcătoare"; LXX πάντα τὰ θηρία καὶ πάντα τὰ κτήνη καὶ πᾶν πετεινὸν καὶ πᾶν ἑρπετὸν κινούμενον. Deci Syr. cu excepţia faptului că omite και după πετεινον, Sam. şi Vulg. sunt în conformitate cu LXX cu excepţia faptului că Vulg. omite καὶ πᾶν πετεινὸν şi Sam. omite καὶ πάντα τὰ κτήνη) – Facerea, VIII, 19 („toate fiarele, târâtoarele şi păsările, orice se târăşte").

Scanned with OKEN Scanner

Este conform cu LXX, Syr. şi Vulgata şi contrar Mass şi Sam. în V, 8 („va rămâne") – Facerea, VI, 3 („va lupta"); XIV, 4 („i-a spus") – Facerea, XV, 5 („a spus"); XV, 16 – Facerea, XVII, 16; XXIV, 3 („i-a spus") – Facerea, XXV, 31 („a spus"); XLIII, 12 („tatăl nostru") – Facerea, XLIV, 30 (Mass. „tatăl meu").

(η) Conformitatea cu LXX şi Vulg.:

Conform cu LXX şi Vulg. şi contrar Mass., Sam. şi Syr. (+ „şi dansând") XVII, 4 – Facerea, XXI, 9; XXVII, 8 – Facerea, XXVII, 46 (+ „fetelor Heteilor"); XXVII, 11 („după tine") – Facerea, XXVIII, 4 („cu tine"); XXVIII, 1 („ţara de la răsărit") – Facerea, XXIX, 1 („ţara fiilor de la răsărit"); XLI, 14 („păstorul lui") – Facerea, XXVIII, 20 („prietenul său").

Conform cu LXX, Vulg. şi Onk. în XV, 14 („căci a rupt") – Facerea XVII, 14 („a rupt").

(θ) Conform cu LXX ($d^{sil}e$, πατρός μου, dar alte manuscrise redau πατρός σου ca în versiunile Sam. şi Eth.) şi contrar Mass., Syr. şi Vulg. în XXVII, 11 – Facerea, XXVIII, 4 (om.).

Deşi lista de mai sus nu este exhaustivă, este suficientă pentru scopurile noastre. Rezultă din aceasta că lucrarea noastră atestă o formă independentă a textului ebraic al Pentateuhului. Astfel, uneori este conformă cu Sam. sau LXX sau Syr. sau Vulg. sau chiar cu Onk. contrar tuturor celorlalte versiuni. Similar, este conformă cu diferite combinaţii ale acestora faţă de restul.

În locul următor, tragem concluzia din următoarele fenomene că *lucrarea noastră reprezintă o formă a textului ebraic al Pentateuhului la jumătatea drumului dintre formele*

Scanned with OKEN Scanner

prezentate de LXX și de versiunea siriacă. Căci este conformă mai frecvent cu LXX, vezi I. (β), sau cu combinații în care intră LXX, vezi II. (γ), (ε), (η), (θ), decât cu orice altă autoritate unică sau cu orice combinație care exclude LXX. Alături de LXX, ea este conformă cel mai des cu versiunea siriacă, vezi I (γ), sau cu combinații în care intră versiunea siriacă, vezi II. (β), (δ). Pe de altă parte, independența sa față de LXX este arătată de pasaje precum I. (α), (γ), (δ), (ε), și superioritatea sa reală într-un larg spectru de interpretări, II. (α), (β), unde are sprijinul versiunilor Sam. și Mass. sau al acestora cu diferite combinații de Syr., Vulgata și Onk.

Dacă la considerentele de mai sus le mai adăugăm și pe următoarele – care, până în prezent, din câte știu eu, sunt adevărate: (1) nu alegem niciodată o variantă care să fie contrară tuturor celorlalte în Mass., care este, din anumite privințe, cea mai recentă formă a textului ebraic; (2) este conformă în câteva puncte cu Onk., mai des cu Vulg., și mai des cu Syr. și cel mai des cu LXX, contrar celorlalte versiuni; (3) atunci când aplicăm diverse combinații, este aproape universal în confirmarea interpretării anterioare –, atunci se poate concluziona în mod rezonabil că dovezile textuale indică faptul că această carte a fost compusă într-o perioadă cuprinsă între 250 î.Hr. (versiunea LXX a Pentateuhului) și 100 d.Hr. și mai aproape de prima dată decât de ultima.

§11. Lacune, erori perpetuate de copiști și dislocări în textul nostru

Lacune – în plus față de lacunele mici și ocazionale care apar în versiunea latină sau alte surse independente, mai există patru lacune mari în II, 22, III, 23, VII, 37, XIII,

Scanned with OKEN Scanner

25. Prima constă în două propoziţii, conform autorităţilor greceşti: „Căci erau douăzeci şi două de litere şi douăzeci şi două de cărţi" dar, conform *Midraş Tadshe*, doar una singură: „Căci erau douăzeci şi două de litere". (vezi notele de la II, 23). Din moment ce cea mai veche mărturie din alte surse despre acest număr al cărţilor Vechiului Testament ca fiind douăzeci şi două este cea a lui Iosephus (c. *Apion.* I, 8), este posibil ca această informaţie din Epifanie şi Syncellus să fie o adăugire la textul *Jubileelor.* Această socoteală este menţionată şi de Origen, Atanasie, Chiril din Ierusalim, în Canoanele Conciliului din Laodiceea, Ieronim etc. (vezi Ryle, *Canon of the Old Testament*, 1892, p.221). Pe de altă parte, nu este improbabil ca această informaţie contestată să aparţină textului originar: căci omiterea ei de către *Midraş Tadshe* este departe de a fi concludentă. Am văzut deja în notele de la II, 2-3 că acest *Midraş* (scris în jurul anului 1000 d.Hr.) a modificat în mod deliberat textul din *Jubilee* acolo unde este transmis în mod corect de Epifanie şi Syncellus, pentru a-l adapta la iudaismul talmudic. Iar în cazul de faţă motivul pentru această omisiune nu lipsea; căci socoteala obişnuită a cărţilor Vechiului Testament în scrierile talmudice (Taanith 8a; Shem. rabba 41 etc.) şi a învăţaţilor evrei de mai târziu, cum ar fi Isaac Abarbanel, era de douăzeci şi patru (vezi cartea lui Herzog Strack, *Real – Encyc*(2), VII, 434-436). În plus, un pasaj din Isidor din Sevilla, care se bazează în mod clar pe Jub. II, sprijină dovezile lui Epifanie şi Syncellus. Textul este: *Et XXII generationes sunt ab Adam usque ad Jacob, [...] et XXII libri Veteris Testamenti usque ad Hester et XXII literarum sunt elementa* (vezi p.LXXXI pentru restul citatului). În consecinţă, din moment ce dovezile negative din *Midraş* sunt în mare măsură înlăturate

Scanned with OKEN Scanner

şi din moment ce, pe de altă parte, avem dovezile pozitive ale lui Epifanie, Isidor şi Syicellus, iar analogiile artificiale de această natură sunt caracteristice autorului nostru, sunt înclinat să accept propoziţia în cauză ca făcând parte din original.*

A treia lacună din VII, 37 pare să se fi extins la două sau mai multe versete, care se refereau la dreptul de a mânca roadele pomilor în al cincilea an după ce au fost plantaţi, la semănatul şi cultivarea pământului timp de şase ani şi la datoria de a-l lăsa să se regenereze în al şaptelea an (vezi notele *in loc.*). Cea mai mare pierdere pe care a suferit-o cartea noastră este cea care apare în XIII, 25. Aici textul încă se află într-o stare mutilată. Subiectul versetelor pierdute a fost, fără îndoială, urmărirea regilor de către Avram, recuperarea prizonierilor şi întâlnirea sa cu Melchisedec. De vreme ce, din alte motive, se pare că prinţii macabei pretindeau în anumite privinţe că reprezintă preoţia lui Melchisedec, această pierdere este extrem de regretabilă (vezi notele la XIII, 25, XXXII, 1, XXXVI, 16).

---

* De când am scris cele de mai sus, am găsit următorul fragment din versiunea greacă a Jubileelor în cartea lui Lambros, *Catalogul manuscriselor greceşti de la Muntele Athos*, vol.I, pp.292, care îmi confirmă opinia. Este vorba de: Ἰωάννου ἀναγνώστου Κωνσταντινουπόλεως Λεπτῆς Γενέσεως. Ἐν τῇῷᾳ. [Ἀ]π' ὧδε διαλαμβάνει βιβλίον τὸ καλούμενον λεπτῇ γένεσις. Ἐν τῷ κειμένῳ -Ἔργα ὡς λέγει ἔκτησεν (a se citi ἔκτισεν) ὁ θεὸς ἐν ταῖς ἕξ ἡμέραις, δι' ὅ καὶ κβ' γράμματα παρ' Ἑβραίοις καὶ κβ' βιβλία καὶ κή γενεαρχίαι ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως Ἰακώβ. Κάϊν, ὡς λέγει, τῆς οἰκίας πεσούσης ἐπ'αὐτὸν ἀπέθανεν. Lambros tipăreşte greşit κβ' drept κη' de două ori în pasajul de mai sus. Îi datorez corecturile domnului Lake, care a colaţionat-o special pentru mine pe Muntele Athos. Extrasul este dintr-un manuscris din sec. al XIII-lea. Ultima propoziţie referitoare la Cain este din *Jubilee* IV, 31.

Scanned with OKEN Scanner

Erorile perpetuate de copişti – am atras deja atenţia la trei pasaje în care, cel mai probabil, erorile perpetuate de copişti existau deja în textul ebraic. Acestea sunt departe de a fi rare în versiunea etiopiană. Astfel în I, 29, VI, 33, VIII, 6, 16, IX, 1, XV, 34, XIX, 10, XXII, 24, XXXI, 18, XXXIV, 13, XXXV, 13, erorile perpetuate de copişti sunt repetări verbale de sintagme în juxtapunere imediată sau mediată. Unele dintre aceste repetiţii pot, desigur, să fi apărut şi în versiunea greacă. Dar există o altă clasă de erori perpetuate de copişti prezentă în versiunea noastră, care se datorează încorporării în text a unor interpretări duplicitare. Astfel, în XXX, 16 sintagma „şi fără a lua în seamă persoanele" urmează imediat după „Şi nu va fi niciun respect pentru persoane" şi ambele sunt redări alternative ale sintagmei καὶ οὐκ ἔσται προσωπολημψία sau a uneia asemănătoare. Această concluzie este confirmată de versiunea latină, care nu prezintă o astfel de eroare perpetuată de copişti. Avem dovada aceleiaşi versiuni pentru eliminarea erorii în XXIII, 11. Alte redări duplicate, care au scăpat în versiunea etiopiană, textul nostru le prezintă în XX, 3, XXI, 10, 13, XXIV, 3. Posibil ca în XXXII, 21, „citeşte şi citeşte", sintagmă pe care am modificat-o cu latinescul *legit et cognovit* în „citeşte şi cunoaşte", ar trebui privit ca o simplă greşeală perpetuată de copiştii din etiopiană; şi *legit et cognovit* ca urmare a două interpretări alternative ale lui *ἀνέγνω*, unde prima este corectă.

Dislocări – un caz foarte probabil de această natură apare în XXXVII, 20[ef]. Aceste două versuri în proză intervin în mijlocul unui poem. Ele sunt denaturate în toate manuscrisele, dar printr-o uşoară corectură ar putea fi adaptate pentru a urma după prima propoziţie din versetul precedent. Vezi nota *in loc.*

Scanned with OKEN Scanner

Un alt pasaj este V, 17-18, care se referă la Ziua Ispăşirii. L-am tratat ca fiind interpolat sau, altfel, ca fiind transpus după XXXIV, 18-19, care tratează despre prima instituţie a acestei sărbători. Este posibil, totuşi, ca aceste versete să fi aparţinut originalului. Astfel, 10b-12 se referă la judecata finală şi la reînnoirea lumii. Subiectul judecăţii finale este abordat în continuare în caracterul său general în 13-16, iar în 17-18 scriitorul se dă la o parte pentru a arăta harul special acordat lui Israel în acea zi dacă respectă Ziua Ispăşirii. Dar eu înclin totuşi spre opinia că 17-18 sunt străine de contextul lor actual.

Din nou, I, 28 ar trebui probabil să fie citit înainte de I. 26, iar XXIII, 16 după XXIII, 19.

§12. Elementul poetic în *Jubilee*

Chiar înainte de a-mi termina comentariul la *Jubilee*, am avut norocul să descopăr că o parte importantă din el a fost scrisă în versuri. În consecinţă, cititorul va găsi următoarele pasaje aranjate ca versuri: X, 3; XII, 2-5, 18-20, 23, 29; XV, 6-8; XVIII, 15-16; XIX, 17, 20-22, 25; XX, 6-10; XXI, 21-25; XXII, 11-23; XXIII, 23-31; XXIV, 30-32; XXV, 15-23; XXVI, 23-24, 31-34, XXXI, 15-20; XXXVII, 20-23. Această descoperire nu numai că adaugă la interesul cărţii, ci şi ilustrează multe dintre cele mai întunecate pasaje, sugerează conexiunile corecte ale propoziţiilor separate greşit şi formează un instrument admirabil de critică în general. Astfel, dacă cititorul deschide cartea la XXXVII, 20-23, va găsi un poem – probabil unul vechi – format din cinci strofe a câte trei versuri fiecare. Dându-ne seama de asta,

Scanned with OKEN Scanner

am putut separa ca interpolare cuvintele neinteligibile care apar în manuscrise la sfârşitul primei strofe. Chiar dacă am revizui aceste cuvinte, am avea doar un distih, care ar fi suspect în mijlocul unui poem alcătuit din tristihuri. Dar nu numai forma este împotriva autenticităţii lor aici, ci şi subiectul lor (vezi notele *in loc*). Repetăm, în XXXI, 18 respingem un vers atât în temeiul paralelismului cât şi deoarece considerăm că este o greşeală perpetuată de copişti, iar în XXI, 22 o linie pe terenul paralelismului. Cel mai important dintre aceste poeme este apocalipsa din XXIII, 23-31 care constă din zece strofe dintre care primele nouă sunt tristihuri şi ultima un tetrastih. Din restul, unele sunt compuse în distihuri, ca XII, 23, 29; XVIII. 15-16; XX, 6-10; XXII, 11-23; XXV, 15-23, XXVI, 23-24, 31-34; XXXI, 15-20; unele în tristihuri XIX, 17, 25; XXI, 21-25, XXXVIII, 20-23; iar restul parţial în distihuri şi parţial în tristihuri în XII, 18-20 (constând într-un tristih + distih + tristih + 2 distihuri); XV, 6-8 (distih + 2 tristihuri); XIX, 20-22 (2 tristihuri + 2 distihuri). Deşi, pe de o parte, trebuie să se confirme că în XV, 6-8; XVIII, 15-16; XXXI, 20 şi în unul sau mai multe alte pasaje este dificil să se ajungă la un aranjament satisfăcător; pe de altă parte, pare foarte probabil ca o mare parte din primul capitol să fi fost scrisă iniţial în versuri; de asemenea, VII, 10b-12; XXVII, 23-24; XXXII, 18-19, şi multe alte pasaje în alte locuri.

§13. *Jubilee* scrisă de un singur autor, dar bazată pe cărţi şi tradiţii anterioare

Cartea noastră este opera unui singur autor, dar se bazează în mare parte pe cărţi şi tradiţii anterioare. Povestea

Scanned with OKEN Scanner

Facerii formează, desigur, cea mai mare parte a lucrării, dar fiecare pagină a acesteia conține materiale caracteristice epocii autorului nostru.

Dar cel mai important lucru pentru noi acum este relația autorului nostru cu literatura iudaică necanonică. Astfel, împrumută din *Cartea lui Noe*, VII, 20-39, X, 1-15. Din această carte, din fericire, cea mai mare parte din X, 1-2, 9-14 este încă păstrată în *Cartea ebraică a lui Noe* (vezi cartea lui Jellinek, *Bet ha-Midrasch,* III, 155 și textul meu din *Jubilee*, p.179). Autorul nostru a avut în fața sa și o mare parte din *Cartea lui Enoh* VI-XVI, XXIII-XXXVI, LXXII-XC.

Pe lângă acestea, el s-a folosit și de tradițiile și legendele curente, care fuseseră deja reduse la scris și care au ajuns la noi în ebraică și greacă în alte lucrări independente. Astfel, războiul cu Iacov și fiii săi împotriva regilor amoriți XXXIV, 1-9, se găsește în *Testamentul lui Iuda* 3-7, o lucrare contemporană, în *Midraș Wajjissau*, care conține, dacă nu legenda originală, cel puțin amintiri foarte timpurii despre evenimentele acesteia, și în *Cartea lui Jasher* – o lucrare târzie. Din nou, autorul nostru s-a bazat pe scrieri existente pentru descrierea războiului fratricid dintre Iacov și Isav din XXXVII-XXXVIII. Aici, singura autoritate contemporană care mai există pentru textul nostru este *Test.Jud.*, 9. Dar, cu câteva rezerve, se poate spune același lucru despre documentul ebraic păstrat în *Jalkut Shimeoni* I, 132 și în *Cronicile lui Ierahmeel* (vezi notele mele de la pp.214-215).

Alte incidențe din textul nostru, care sunt atestate și de Testamentele contemporane ale celor doisprezece patriarhi, sunt povestea dezonorării lui Bilha în

Scanned with OKEN Scanner

mâinile lui Reuben în timpul absenței lui Iacov (Jub. XXXIII, 1-9 – Test Reuben 3); visul lui Levi în ceea ce privește preoția (XXXII, 1 – Testamentul lui Levi 2, 4, 5, 8, 9) și consacrarea lui de către Isaac (XXXI, 13-17 – Testamentul lui Levi 9); narările soțiilor lui Levi și Iuda (XXXIV, 20 – Testamentul lui Levi 11; Test Jud. 8, 13, 16), povestea lui Tamar, Er și Onan și pocăința lui Iuda (XLI – Test.Jud. 10, 12, 14, 19); înmormântarea fiilor lui Iacov în Hebron (XLVI, 9 – Test.Reub. 7, Levi 19, Jud. 26, Zeb. 10, Dan. 7, Naph. 9, Gad 8, Așer 8; cf. *Jos. Ant.* II, 8. 2) în timpul unui război între Egipt și Canaan (XLVI, 9 – Test.Sim. 8, Benj. 12 [Arm. Vers.]). De asemenea, introducerea numelui Kainam în VII, 1 este sprijinită de LXX din Facerea XI, 13.

Alte probleme legate de legendă în *Jubilee*, pentru care documentele contemporane sau timpurii nu sunt, de regulă, la îndemână, deși, cel mai probabil, aparțin unei tradiții străvechi, ne pun la dispoziție *un număr mare de nume proprii* – în special nume de femei – Âwân, soția lui Cain (IV, 9), Azura, soția lui Set (IV, 11), Mualelet, soția lui Kenan (IV, 14) și soțiile diverșilor patriarhi până la Terah (vezi IV, 15, 16, 20, 27, 28, 33; VII, 14, 15, 16, VIII, 1, 5, 6, 7; XI, 9, 14 etc.), a celor doisprezece fii ai lui Iacov (XXXIV, 20) și a fiicei lui Faraon (XLVII, 5). Observăm și alte nume proprii de persoane: Barakiel (IV, 15), Rasujal (IV, 16), Danel (IV, 20), și așa mai departe pentru tații soțiilor menționate mai sus (IV, 27, 28, 33; VIII, 1, 5, 6 etc.); de asemenea Makamaron, regele Canaanului (XLVI, 6), și Eljo* (VII, 22). Nume de locuri: Elda (III, 32), muntele de la Răsărit (IV, 26), cele trei cetăți

* Acest nume se regăsește în versiunea greacă (Syncellus) a cărții etiopiene a lui Enoh, VII, 2 ca Ἐλιούδ.

Scanned with OKEN Scanner

construite de fiii lui Noe (VII, 14, 15, 16), diverşii munţi, insule, cetăţi, râuri şi mări menţionate în VIII, 12 – IX, 13 (dintre care cele mai multe pot fi, totuşi, identificate cu locuri reale), Ermon (= Heroonpolis, XLVI, 6).

Altă temă legendară a fost în multe cazuri (vezi notele *in loc.*) şi, posibil, în general, sursa următoarelor afirmaţii şi incidente: perioada de cinci zile în care Adam a dat numele făpturilor (III, 1-3), limbajul comun al tuturor animalelor înainte de cădere (III, 28), numărul fiilor lui Adam, adică doisprezece (IV, 10), înmormântarea lui – prima care a fost făcută în pământ (IV, 29), modul în care a murit Cain (IV, 31), descoperirea de către Kainam a scrierilor Supraveghetorilor (VIII, 1-4), povestea detaliată a Turnului Babel şi distrugerea ei de către un vânt puternic (X, 21-26), începutul războaielor şi al idolatriei în timpul lui Serug (XI, 2-4), istoria primelor zile şi a isprăvilor lui Avraam (XI, 16-24), companiile sale împotriva idolatriei şi îngroparea unui templu păgân, moartea lui Haran, cunoştinţele despre astronomie ale lui Avraam şi dobândirea miraculoasă a limbii ebraice (XII, 1-8, 12-14, 16-21, 25-27), cele zece ispite ale lui Avraam (XVII, 17), faptul că Zilpa şi Bilha sunt surori (XXVIII, 9) şi că Zebulon şi Dina erau gemeni (XXVIII, 23), violul Dinei la vârsta de doisprezece ani (XXX, 1-3), cadourile lui Iacov pentru părinţii săi de patru ori pe an (XXIX, 14-17, 19-20), binecuvântarea lui Levi şi Iuda de către Isaac (XXXI, 13-20), hirotonisirea în preoţie a lui Levi ca al zecelea fiu (XXXII, 2-3), moartea Bilhăi şi a Dinei după aflarea veştii morţii lui Iosif (XXXIV, 15-16), căsătoria lui Simeon cu o femeie din Mesopotamia când s-a căit (XXXIV, 21), după ce s-a căsătorit mai întâi cu o femeie din Ţefat (XLIV, 13), anii de foamete cauzată de seceta Nilului (XLV, 9), şederea

Scanned with OKEN Scanner

temporară a mai multor israeliți în Canaan după înmormântarea patriarhilor (XLVI, 10), numărul de luni în care copiii evreilor au fost aruncați în râu (XLVII, 2), arderea zeilor egipteni (XLVIII, 5), distrugerea a 1.000 de egipteni în Marea Roșie pentru fiecare copil evreu aruncat în râu (XLVIII, 14).

§14. *Jubilee* – un produs al tendinței midrașice care acționa în cronicarul Vechiului Testament, dar reprezentat de autorul său ca o tradiție ezoterică

Cartea noastră reprezintă un produs extrem al procesului midrașic care se manifestă în majoritatea paginilor cronicarului Vechiului Testament. (a) Cronicarul, după cum știm, a rescris într-o oarecare măsură, cu un anumit scop, istoria anterioară a lui Israel și istoria lui Iuda, deja povestite în Samuel și în Regi. În mâinile sale, istoria națiunii este astfel reformulată încât să o transforme într-o istorie a bisericii, a templului și a cultului său și să îi reprezinte pe David și pe pioșii săi succesori ca respectând toate prescripțiile legii, conform Codului preoților. (*b*) În decursul acestui proces, faptele care nu se vor potrivi cu presupunerile scriitorului sunt omise sau transformate în caracter. Acest lucru se aplică în special încălcărilor Codului preoților; de asemenea, afirmațiilor precum cea din 2 Sam. XXIV, 1, care atribuie ispita lui David lui Iahve – această ispită cronicarul o atribuie Satanei (1 Cron. XXI, 1).

Scanned with OKEN Scanner

(a) Acum, autorul *Jubileelor* a încercat să facă pentru Geneză* ceea ce cronicarul făcuse pentru Samuel şi Regi (observaţi în special corectarea din 2 Regi XI, în 2 Cronici XXI, 10-XXII, 21), şi astfel a rescris-o în aşa fel încât să arate că legea a fost respectată cu stricteţe, chiar şi de patriarhi.

(b) Asemenea cronicarului, autorul nostru a găsit multe afirmaţii în Facere care nu se potriveau cu presupoziţiile sale şi, în consecinţă, aflăm că în multe cazuri modifică textul din faţa sa†, iar în altele pur şi simplu îl omite. Astfel, el omite‡ trimiterea corbului (Facerea, VIII, 7), probabil pe motiv că este o pasăre necurată (Lev. XI, 15), şi a porumbeilor, primirea îngerilor de către Avraam (Facerea, XVIII, 2-8), mijlocirea lui pentru Sodoma (XVIII, 22-33), menţionarea soţiei lui Lot şi a multor detalii în legătură cu distrugerea Sodomei (Facerea, XIX, 1-24), înşelarea egiptenilor de către Avraam (XII, 11-14, 18) şi a lui Abimelec în privinţa Sarei (Facerea, XX, 2-3), rugăciunea lui Isaac ca Rebeca să aibă urmaşi etc. (Facerea, XXV, 21-26), cum l-a păcălit pe Abimelec în privinţa Rebecăi (Facerea, XXVI, 7-10), întâlnirea lui Iacov cu Rahela şi primirea lui de către Laban (Facerea, XXX, 2-15), povestea mandragorelor (Facerea, XXX, 14-16), vicleşugurile lui Iacov pentru a-şi spori averea pe seama lui Laban (Facerea,

---

* Procedeul autorului nostru este, bineînţeles, în antagonism direct cu presupoziţiile Codului preoţilor din Facere. Astfel, conform acestuia, Noe nu poate construi niciun altar, Avraam nu poate oferi niciun sacrificiu, Iacov nu poate ridica niciun stâlp sacru. Nicio jertfă nu este consemnată până când Aaron şi fiii săi nu sunt gata" (Carpenter, *The Hexateuch*, I, 124).

† Vezi pp. XLIX, LIV.

‡ Povestea despre Melchisedec este pierdută în cursul transmiterii, dar nu a fost omisă de autorul nostru (vezi nota de la XIII, 25). Nici referinţa la post în Ziua Ispăşirii (vezi nota XXXIV, 18).

Scanned with OKEN Scanner

XXX, 37-42), învinuirile reciproce ale lui Iacov şi Laban (Facerea, XXXI, 26-32, 36-42), întâlnirea lui Iacov cu îngerii (Facerea, XXXII, 1-2), lupta sa cu îngerul (XXXII, 24-32), teama sa de Isav şi eforturile sale de a-l îndupleca (Facerea, XXXII-XXXIII), tăierea împrejur a sichemiţilor şi legământul lor cu Iacov (Facerea, XXXIV, 14-24). Omisiunile din istoria lui Iosif sunt numeroase, dar ele pot fi puse aproape în întregime pe seama dorinţei de concizie a autorului. Cât priveşte Facerea XLIX, lucrurile stau diferit. Este suprimat în mod intenţionat din cauza severităţii sale asupra lui Levi şi a faptului că dădea întâietate lui Iuda. Autorul nostru inversează peste tot această relaţie şi îl pune mereu pe Levi înaintea lui Iuda.

Din nou, asemenea cronicarului, el se simte ofensat de menţionarea frecventă a oamenilor ispitiţi sau ucişi de Dumnezeu în Facerea şi în Exod şi, după exemplul cronicarului, el reprezintă ispita lui Avraam de a-l oferi pe Isaac ca jertfă (Facerea, XXII) ca fiind datorată lui Mastema (Jubilee, XVII, 16), aispititul la viaţa lui Moise (Exod IV, 24) ca fiind făcute de acelaşi agent malefic; de asemenea, împietrirea inimilor egiptenilor (XLVIII, 17 – Exod, XIV, 8), precum şi uciderea primului născut (XLIX, 2 – Exod, XII, 29) le atribuie activităţilor lui Mastema şi ale îngerilor săi.

Or, aşa cum nu trebuie să presupunem că amprenta personală pe care cronicarul a dat-o materialelor sale istorice a fost rezultatul activităţii sale individuale, ci, mai degrabă, rezultatul unui proces care, în succesiunea generaţiilor, a transformat în multe privinţe istoria în legendă, tot aşa trebuie să fim atenţi şi să recunoaştem în autorul nostru doar un stadiu mai avansat al procesului la care ne-am referit mai sus. Posibil ca acest proces să

Scanned with OKEN Scanner

nu fi plasat, în mersul firesc al lucrurilor, legea finalizată mai îndepărtat în timp decât pe vremea lui Moise, dar influenţele corozive ale elenismului l-au făcut să creadă că cer recunoaşterea legii ca fiind superioară timpului, deşi dezvăluită în timp şi valabilă nu doar pe veşnicie, ci şi din veşnicie. Materialele care sugerau o astfel de perspectivă erau deja la îndemână. Dacă tabernacolul pământesc nu era decât o copie a unui original ceresc (Exod XXV, 9-40, XXVI, 30), era firesc să tragem concluzia că diferitele elemente ale legii care au fost stabilite în cursul tradiţiei erau, de asemenea, copii ale unor originale divine gravate pe tablele cereşti. O astfel de perspectivă părea adecvată ţinând seamă de necesităţile vremurilor. Elenismul încercase să desfiinţeze de mai multe decenii circumcizia şi respectarea Sabatului*, care erau bastioanele iudaismului înainte ca aceste tendinţe distructive să ajungă la un punct culminant în timpul domniei lui Antioh Epifanes (vezi nota de la XV, 14). Autorul nostru este un reprezentant târziu al puternicei mişcări reacţionare care a afirmat valabilitatea şi sfinţenia veşnică a acestor elemente ale legii. Astfel, el ne învaţă că, deşi circumcizia a fost rânduită pentru prima dată pe vremea lui Avraam, ea fusese rânduită în ceruri de la început, deoarece cele mai înalte două ordine ale îngerilor fuseseră create circumcise şi că Israel a fost sfinţit împreună cu ei prin circumcizie (nota de la XV, 27). Similar, Sabatul, deşi a fost rânduit pentru prima dată pe vremea lui Iacov (vezi notele de la II, 23, 31), a fost sărbătorit iniţial în ceruri de Dumnezeu şi de aceleaşi două ordine principale de îngeri. Israel trebuia să se unească cu aceşti îngeri în respectarea ritualului. Circumcizia trebuia să fie un semn distinctiv care separa Israelul de toate

---

* Vezi Macabei, I, 39, 43.

Scanned with OKEN Scanner

celelalte naţiuni ale pământului (II, 19-21) şi îi asemăna cu cele două ordine principale de îngeri din ceruri.

Jubilee – o tradiţie ezoterică, conform autorului ei. *Cartea jubileelor* pretinde că, în ansamblul ei, este o revelaţie a lui Dumnezeu către Moise şi, prin urmare, constituie o suplimentare şi o interpretare a Pentateuhului, pe care îl numeşte „prima lege" (VI, 22). Potrivit 4 Ezra XIV, 6, Moise trebuia să o dezvăluie pe aceasta din urmă, dar nu şi pe prima. A doua pare, după autorul nostru, să fi cuprins într-o formă finală autentificată diverse revelaţii care fuseseră făcute patriarhilor şi să fi constituit în mâinile lor o tradiţie ezoterică. Această tradiţie secretă fusese transmisă din tată în fiu. Astfel, Enoh a încredinţat-o lui Matusalem, Matusalem lui Lameh şi Lameh lui Noe (VII, 38, XXI, 10). Noe, la rândul său, a încredinţat toate cărţile sale fiului cel mare, Sem (X, 14). Între Sem şi Avram, cunoaşterea limbii sacre s-a pierdut. Dar acesta din urmă a fost învăţat această limbă de către un înger şi, de atunci, a studiat „cărţile părinţilor săi" (XII, 27). Din aceste cărţi ale strămoşilor săi, care cuprind scrierile lui Enoh şi Noe, Avraam l-a şcolit pe Isaac (XXI, 10). Aceste cărţi conţineau indicaţii referitoare la sacrificii, precum şi la alte chestiuni (VII, 38, XXI, 10; cf. Test.Zeb. 3). Lui Iacov, Avraam i-a transmis tradiţiile în mod direct (XXV, 7, XXXIX, 6). Apoi Iacov l-a educat pe Iosif din scrierile lui Avraam (XXXIX, 6-7), iar în cele din urmă a predat „toate cărţile sale şi cărţile părinţilor săi lui Levi, fiul său, pentru ca el să le păstreze şi să le reînnoiască pentru copiii săi până în ziua de azi" (XLV, 16). Astfel, această tradiţie secretă trebuia să fie păstrată de preoţi până când urma să vină vremea publicării ei. Din această ultimă afirmaţie nu ar fi nerezonabil să deducem că autorul nostru era membru al castei preoţeşti.

Scanned with OKEN Scanner

§15. Subiectul *Jubileelor* – Apărarea și expunerea iudaismului din perspectiva fariseilor din secolul al II-lea î.Hr.

Obiectivul autorului nostru este de a apăra iudaismul de efectele dezintegratoare ale elenismului.

Autorul nostru apără iudaismul (a) glorificând legea ca pe o rânduială eternă și reprezentându-i pe patriarhi ca modele de evlavie; (b) glorificând Israelul și insistând asupra separării sale de neamuri; și (c) denunțând neamurile în general și în special pe vrăjmașii naționali ai lui Israel.

(a) *Autorul nostru glorifică legea.* Am atras deja atenția (p.1) asupra glorificării de către autorul nostru a circumciziei și a sabatului, care sunt bastioanele iudaismului, rânduieli cerești, a căror sferă a fost extinsă așa încât să cuprindă și Israelul de pe pământ. Legea, ca întreg, a fost pentru autorul nostru realizarea în timp a ceea ce era într-un sens dincolo de timp și veșnic. El are grijă să prezinte ocaziile istorice în care diferitele elemente ale legii au fost sărbătorite pentru prima dată pe pământ, și aici el a respectat o tendință bine stabilită în iudaismul de după Exod. Acum le vom enumera pe scurt. Legea levitică de purificare după naștere a fost pusă în aplicare după crearea lui Adam și a Evei (III, 8-14). La alungarea lui Adam din Eden a fost pusă în aplicare legea acoperirii rușinii (III, 30-32). Această lege nu aparține Mishnei sau legislației iudaice ulterioare. Ea a fost în mod vădit concepută împotriva obiceiului de a interzice anumitor persoane să participe la jocurile grecești și nu poate fi explicată decât în perioada macabeană timpurie. Ofranda zilnică de tămâie a început după izgonirea lui Adam din Eden (III,

Scanned with OKEN Scanner

27). Legea referitoare la jubilee a fost introdusă de Enoh (IV, 18). Legea răspunsului cu aceeași monedă – „ochi pentru ochi" – a fost pusă în aplicare pentru prima dată în cazul lui Cain (IV, 31-32). Noe a instituit Sărbătoarea Săptămânilor (Șavuot – n.tr.), care a fost respectată în ceruri încă de la Creație (VI, 17-22), precum și sărbătorile lunilor noi (VI, 23-27); el a adus jertfe, care au anticipat ritualurile de mai târziu (VI, 1-4, VII, 3-5), și a enunțat legile referitoare la pomii fructiferi și Sabatul de păzire a pământului (VII, 2, 35-37), deși atribuia aceste legi noi lui Enoh (VII, 38). Avram a pus în aplicare legea zeciuielii (XIII, 25-29); a celebrat sărbătoarea primelor roade ale recoltei de grâne pe data de 15 a lunii a treia (XV, 1-2) și a instituit Sărbătoarea tabernacolelor (XVI, 20-31), a rânduit jertfele de pace și regulile referitoare la folosirea sării, a lemnului pentru sacrificii, la spălarea înainte de sacrificii și la datoria de a acoperi sângele (XXI, 7-17) și a interzis toate căsătoriile cu canaaniții (XXII, 20, XXV, 5) și adulterul (XXXIX, 6). Laban a expus legea – necunoscută tradiției iudaice – ca cea mai tânără soră să nu fie dată în căsătorie înainte de cea mai mare (XXVIII, 6). Pedeapsa cu moartea a fost rânduită pentru căsătoriile cu păgânii în legătură cu distrugerea Sichemului (XXX, 7-17). Levi a fost hirotonisit preot de către Iacov la Sărbătoarea tabernacolelor (XXX, 18-23, XXXII, 2-3) și binecuvântat de Isaac ca atare (XXXI, 13-17). Iacov a oferit zeciuială prin Levi la Sărbătoarea tabernacolelor – și a doua zeciuială (XXXII, 4-9) și a repus în aplicare legea zeciuielii (XXXII, 10-15; vezi XIII, 25-29); a adăugat ziua a opta la Sărbătoarea tabernacolelor ca instituție permanentă (XXXII, 27-29). Legea privind incestul a fost publicată în legătură cu revolta lui Reuben (XXXIII, 10-20). Ziua Ispășirii a fost instituită ca zi de

Scanned with OKEN Scanner

sărbătoare şi de comemorare a zilei în care a sosit vestea morţii lui Iosif (XXXIV, 18-19; cf. v.18). Legea incestului a fost reintrodusă şi extinsă în legătură cu păcatul lui Iuda cu Tamar (XLI, 25-26). Iacov a sărbătorit cu prilejul celor dintâi roade (XLIV, 1, 4).*

Glorificarea patriarhilor. – Această glorificare a patriarhilor era caracteristică şi Codului preoţilor (vezi Carpenter, *Hexateuch*, I, 123). Ei sunt transformaţi în sfinţi de autorul nostru. Din acest motiv, Facerea XII, 11-13 (unde se vorbeşte despre faptul că Avram o prezintă pe Sarai ca fiind sora lui) este omisă, la fel şi minciuna lui Isaac despre Rebeca (Facerea, XXVI, 7). Avram, după autorul nostru, îl cunoştea pe adevăratul Dumnezeu încă din tinereţe (XI, 16, 17, XII, 1 şi urm.). Iacov este reprezentat ca un model de afecţiune şi ascultare filială† (XXV, 4 şi urm., XXXV, 9-12). Sunt omise pasajele referitoare la vicleşugurile lui Iacov pentru creşterea turmelor sale (Facerea, XXX, 35-38) şi la teama şi măsurile sale pentru a-l îndupleca pe Isav (Facerea, XXXII-XXXIII).

---

* În cursul rescrierii Facerii din punctul de vedere al legii, autorul nostru explică anumite dificultăţi. Potrivit Facerea II, 17, Adam trebuia să moară în ziua în care mânca din pomul cunoaşterii. Acest lucru s-a împlinit: căci o zi înseamnă o mie de ani în mărturia cerurilor, iar Adam a murit la 930 de ani (IV, 29-30). Isav a renunţat la dreptul său din naştere pentru că suferea din cauza foametei din ţinut (XXIV, 2 şi urm.). La această explicaţie autorul nostru ajunge transpunând Facerea XXVI, 1 înainte de Facerea XXV, 29 şi urm. Faptul că Isaac nu l-a recunoscut pe Iacov se datorează unei dezlegări din cer (XXVI. 18).

† Autorul nostru are grijă să arate că Avram nu l-a părăsit pe Terah (XII, 28-31) decât cu aprobarea deplină a acestuia. Iacob nu l-a părăsit pe Isaac decât cu aprobarea acestuia din urmă şi l-a trimis cu binecuvântare (XXVII, 9 şi urm.). Isav a furat bunurile tatălui său, dar Iacov a suplinit toate nevoile părinţilor săi de patru ori pe an (XXIX, 15 şi urm.).

Scanned with OKEN Scanner

Într-adevăr, autorul nostru îl reprezintă pe Iacov declarând că nu se temea (XXVII, 4) şi că îl ucide în cele din urmă pe Isav (XXXVIII, 2). Textul din Facerea XLIV, 15 este modificat pentru a-l scăpa pe Iosif de acuzaţia de divinaţie, iar cuvântul „Isav" este omis în Facerea XXVII, 24 pentru a acoperi minciuna lui Iacov, iar cuvintele „fratele său a murit" (Facerea XLIV, 20) sunt schimbate în „unul a plecat şi s-a pierdut" (XLIII, 11), pentru a face ca fraţii lui Iosif să spună o minciună deliberată.*

(b) *Glorificarea lui Israel şi separarea sa de neamuri.* Întrucât diferitele naţiuni ale neamurilor erau supuse îngerilor, Israel era supus numai lui Dumnezeu (XV, 32). Nu Iafet (Facerea, IX, 27), ci Dumnezeu urma să locuiască în corturile lui Sem (VII, 12). Israel, în plus, erau fiii lui Dumnezeu; şi nu doar naţiunea era în această relaţie cu Dumnezeu, ci şi cu membrii săi individuali (I, 24, 25, 28, XIX, 29). Israel urma să primească circumcizia ca semn că ei erau copiii Domnului (XV, 26), un privilegiu de care urmau să se bucure în comun cu cele două ordine principale de îngeri (XV, 27). De asemenea, ei trebuiau să se

* Clasei de mai sus am putea adăuga lunga adăugire din cap. VIII şi IX cu privire la împărţirea pământului sub Noe. Potrivit acestei împărţeli, Palestina revenea urmaşilor lui Sem şi astfel scriitorul nostru justifică anihilarea ulterioară a canaaniţilor de Israel. Or, căsătoria lui Avraam cu Chetura este apărată pe motiv că Agar era deja moartă (XIX, 11). Ruben nu era atât de vinovat, deoarece legea pe care a încălcat-o nu fusese încă revelată (XXXIII, 16). Distrugerea de către Levi a Sichemului este declarată ca fiind motivul alegerii sale pentru preoţie (XXX, 18); fapta sa a fost dreaptă, deoarece căsătoria cu o persoană care nu este de origine iudaică este echivalentă cu idolatria (XXX, 10). Deoarece autorul nostru a adoptat acest punct de vedere, el a trebuit să omită alianţa care s-a format între Iacov şi Sichem şi primirea circumciziei de către acesta din urmă (Facerea, XXX).

Scanned with OKEN Scanner

unească cu Dumnezeu şi cu aceste două ordine în respectarea Sabatului (II, 18, 19, 21). În cele din urmă, destinele lumii erau legate de Israel. Lumea urma să fie reînnoită prin crearea omului adevărat, Iacov (XIX, 24-25, II, 22), iar reînnoirea sa finală urma să se sincronizeze cu ridicarea sanctuarului lui Dumnezeu pe Sion şi cu instaurarea împărăţiei mesianice (I, 29, IV, 26, V, 12).

Israel trebuia să fie separat de neamuri. Israel nu trebuia să imite în niciun fel comportamentul neamurilor (XV, 34, XXII, 16); să nu mănânce cu ei (XXII, 16), nici să facă înţelegeri cu ei (XXIV, 25, 27), nici să se căsătorească cu ei; căci cel care îşi dădea fiica altui neam o dădea lui Moloh (XXII, 20, XXV, 9, XXX, 7, 10, 11, 13).

(c) *Neamurile au denunţat în general şi în particular pe vrăjmaşii naţionali ai lui Israel.* Cu aroganţa incomensurabilă a iudaismului au mers în mod necesar, mână în mână, o ură şi un dispreţ incomensurabile faţă de neamuri. Tacitus, mai mult de două secole mai târziu, a atras atenţia asupra acestei caracteristici a iudeilor (*adversus omnes alios hostile odium*, *Hist.*, V, 5). Iudaismul îşi considera propria atitudine faţă de alte neamuri nu numai justificabilă, ci şi dreaptă, deoarece nu era decât o reflectare a divinităţii. Dumnezeu pusese neamurile mai larg sub autoritatea unor spirite sau a unor gardieni angelici cu scopul de a le pregăti distrugerea (XV, 31). Cel mai probabil, *rezultatul final* al unei acţiuni este declarat a fi *obiectul imediat* al acesteia. Autorul nostru denunţă îndeosebi vrăjmaşii naţionali ai lui Israel, iar aceştia, aşa cum vom avea de mai multe ori ocazia să observăm, erau chiar neamurile cu care Israel era frecvent în război în secolul al II-lea î.Hr. În primul rând, autorul nostru îşi rosteşte iarăşi blestemele împotriva filistenilor, atât în această lume, cât şi în

Scanned with OKEN Scanner

pe lumea cealaltă. Principalele cetăţi ale acestei naţiuni au fost fie supuse, fie distruse de conducătorii macabei (vezi notele din XXIV, 28-32). În continuare, ei se îndreaptă împotriva Edomului. Astfel, Isaac este reprezentat ca declarând cu binecuvântarea lui Isav că, dacă sămânţa lui Isav s-ar răzvrăti împotriva lui Israel, ar trebui să fie „nimiciţi de sub ceruri" (XXVI, 34). Un război între Iacov şi Isav este descris în XXXVIII, 1-14, în care Edom a fost redus la servitute până în ziua de azi". Edomul a fost supus cu desăvârşire de către Ioan Hircan şi a fost forţat să accepte circumcizia (nota de la XXXVIII, 8). Or, într-o descriere a unui război între Iacov şi şapte regi ai amoriţilor, autorul a descris victoriile macabeilor din ultima vreme (XXXIV, 1-9). Într-un pasaj anterior, el enumeră principalele scaune ale amoriţilor. Acestea au fost asociate cu victoriile macabeilor, în care amoriţii au fost aproape anihilaţi (XXIX, 10-11). Despre amoriţii care erau „răi şi păcătoşi" şi care „păcătuiau cu nemiluita", autorul nostru remarcă sumbru că „nu mai au durată de viaţă pe pământ" (XXIX, 11). Acesta a fost, practic, rezultatul războaielor cu macabeii.

§16. Angelologie şi demonologie în *Jubilee*

Angelologie. Angelologia autorului, ca cea a versiunii etiopiene a cărţii lui Enoh, este într-o stare avansată. Există două clase supreme, îngerii prezenţei şi îngerii sfinţirii (II, 2, 18), şi un ordin foarte mare de îngeri inferiori, care conduc fenomenele naturale (nota de la II, 2). Primele două clase s-au unit cu Israel în respectarea sabatului şi a circumciziei (vezi p.1) şi alte elemente ale legii, cum ar fi Sărbătoarea Săptămânilor (VI, 18). În plus, mai existau şi

Scanned with OKEN Scanner

(şaptezeci de) îngeri care formau patronii îngereşti ai neamurilor (XV, 31) şi îngerii care sunt gardienii indivizilor (XXXV, 17).

Sarcinile atribuite îngerilor în legătură cu umanitatea sunt numeroase. Ei i-au adus pe Adam în Grădina Edenului şi apoi pe Eva (III, 9, 12) şi l-au instruit pe Adam în ceea ce priveşte muncile pământului în Grădina Edenului (III, 15). Ei raportează lui Dumnezeu tot păcatul săvârşit pe pământ (IV, 6). Ordinul numit „Supraveghetorii" a coborât în zilele lui Iared pentru a-i instrui pe copiii oamenilor (IV, 15), iar după aceea a păcătuit cu fiicele oamenilor (IV, 22). Îngerii i-au arătat lui Enoh tot ceea ce era „pe pământ şi în ceruri" în decurs de 294 de ani (IV, 21) şi l-au condus în Grădina Edenului (IV, 23). I-au legat pe Supraveghetorii căzuţi în adâncurile pământului (V, 6); au dus lui Noe animalele care trebuiau să intre în arcă (V, 23). În prezenţa unui înger, Pământul a fost împărţit între fiii lui Noe (VIII, 10). Îngerii au legat nouă zecimi din demoni în locul de condamnare (X, 9-11) şi l-au instruit pe Noe în privinţa remediilor împotriva tuturor bolilor (X, 12); L-au însoţit pe Domnul când a vizitat Turnul Babel (X, 23). Un înger i-a poruncit lui Avram să meargă pe pământul făgăduinţei (XII, 22) şi l-a instruit în cunoaşterea limbii ebraice şi i-a explicat ceea ce i se părea neinteligibil (XII, 26, 27). Îngerii i-au anunţat lui Avraam naşterea lui Isaac şi au mustrat-o pe Sara pentru că a râs (XVI, 1-4); l-au salvat pe Lot din Sodoma (XVI, 7); l-au binecuvântat pe Avraam şi i-au dezvăluit ceea ce fusese hotărât pentru el (XVI, 16). Un înger a mângâiat-o pe Agar (XVII, 11) şi a oprit mâna lui Avraam când trebuia să-l sacrifice pe Isaac (XVIII, 10). Îngerii au pus la încercare răbdarea lui Avraam după moartea Sarei (XIX, 3). Îngerii

Scanned with OKEN Scanner

îşi vor aminti până la o mie de generaţii de judecata dreaptă a lui Levi asupra Sichemului (XXX, 20). Un înger i-a arătat lui Iacov, într-o viziune nocturnă, şapte tăbliţe pe care erau consemnate toate cele ce aveau să se întâmple cu el şi cu posteritatea sa şi i-a cerut să le copieze (XXXII, 21, 24-25). Îngerii i-au dezvăluit lui Iuda că a fost iertat pentru păcatul său cu Tamar (XLI, 24). Un înger l-a eliberat pe Moise din mâinile lui Mastema (XLVIII, 2-4). Îngerii i-au împiedicat pe magicieni să le furnizeze egiptenilor vreun remediu (XLVIII, 10) şi i-au eliberat pe israeliţi din mâinile egiptenilor (XLVIII, 13) şi l-au legat pe Mastema din ziua a paisprezecea până într-a optsprezecea şi l-au eliberat în a nouăsprezecea, când au condus mai departe pe Israel (XLVIII, 15-19). Un înger i-a făcut cunoscute lui Moise sabaturile, săptămânile anului şi jubileele etc. (I, 1-4).

Demonologie. Dincolo de împărăţia îngerilor se află o împărăţie bine organizată demonică, ori satanică. Această împărăţie este condusă de „prinţul Mastemei"* unde Mastema este, din punctul de vedere al derivării şi sensului, echivalentul Satanei. Supuşii săi cuprind atât satani, cât şi demoni. Demonii sunt spiritele care au ieşit din trupurile copiilor ucişi ai Supraveghetorilor şi ale fiicelor de oameni (X, 5; Enoh et., XVI). Potrivit versiunii etiopiene a *Cărţii lui Enoh*, LIV, 6, vina Supraveghetorilor provine din faptul că ei au fost supuşi Satanei. Prin intermediul acestor demoni, prinţul satanilor poate să pună la cale relele sale, care sunt seducerea şi distrugerea oamenilor. Dar acestea nu au putere asupra celor drepţi şi asupra lui Israel (vezi nota de la X, 8).

---

* În toate manuscrisele etiopiene, sintagma este redată greşit ca „prinţul Mastema" în XVII, 16, XLVIII, 2, dar versiunile *a* şi *b* atestă varianta corectă „prinţul Mastemei", XVIII, 9, 12, XLVIII, 9, 12, 15.

Scanned with OKEN Scanner

§17. Datarea *Jubileelor*

Datarea cărții noastre nu poate fi stabilită decât printr-o serie de dovezi indirecte. Dar aceste dovezi sunt atât de numeroase și atât de puternice, atunci când sunt înțelese, că nu mai rămâne loc de îndoială.

i. *În primul rând, toată cartea a fost scrisă în timpul pontificatului familiei Macabeilor și nu mai devreme de anul 135 î.Hr.* În XXXII, 1, Levi este numit „preotul Dumnezeului Celui Preaînalt". Or, singurii mari preoți evrei care au purtat vreodată acest titlu au fost Macabeii (vezi nota de la XXXII, 1). Se pare că ei și l-au asumat pentru reînvierea ordinului lui Melchisedec atunci când au înlocuit ordinul zadokit al lui Aaron. Tradiția iudaică atribuie asumarea acestui titlu lui Ioan Hircan, dar se pare că el a fost deja asumat de Simon; cf. Ps., CX, 4: „Tu ești preot pentru totdeauna după ordinul lui Melchisedec" și 1 Macabei, XIV, 41. Însă, dacă urmăm tradiția iudaică în această privință, trebuie să stabilim anul 135 î.Hr., când Hircan a devenit mare preot, ca fiind cea mai timpurie dată posibilă pentru compunerea *Jubileelor*. Cu toate obiecțiile fariseilor față de acest titlu, el a fost folosit de prinții macabei până în vremea lui Hircan al II-lea. (Ios., *Ant.*, XVI, 6, 2).

ii. *Apoi, a fost scrisă înainte de 96 î.Hr. sau cu câțiva ani mai devreme, în timpul domniei lui Hircan.* Din moment ce autorul nostru este din cea mai strictă sectă fariseică și, în același timp, aprobă pontificatul macabeilor, *Jubileele* nu puteau fi scrise mai devreme de 96 î.Hr., când fariseii și Alexandru Ianai au ajuns la o luptă deschisă. Într-adevăr, este greu de conceput că a fost scrisă după ruptura publică dintre Hircan și farisei, descrisă de Iosephus (*Ant.*, XIII,

Scanned with OKEN Scanner

10, 5-6), şi în *Talmud* (*Kiddush. 66 a*), cu câteva variaţii în nume şi detalii. După acest eveniment – din păcate, anul nu este dat de nicio autoritate –, Hircan s-a alăturat partidului saduchean şi a interzis, sub pedeapsă, respectarea rânduielilor fariseice. Prin urmare, *putem concluziona despre cartea noastră că a fost scrisă între anul 135 şi anul rupturii lui Hircan cu fariseii.*

Concluziile de mai sus sunt confirmate de un mare volum de dovezi şi pot fi grupate în şapte categorii. Dintre acestea, primele patru indică cu certitudine a doua jumătate a secolului al doilea î.Hr. ca perioadă a compunerii *Jubileelor*; celelalte trei oferă diverse motive pentru postularea unei datări precreştine, în orice caz.

i. *Cartea noastră indică perioada – deja trecută – de presiune şi persecuţie care a precedat redobândirea independenţei naţionale sub Macabei.* Astfel, este imposibil de atribuit altei perioade cauzele care au dus la punerea în aplicare sau accentuarea următoarelor legi:

(a) Evreilor („cei care cunosc... legea") li s-a interzis să-şi expună persoana printr-o lege „prescrisă pe tablele cereşti". Această lege a fost elaborată pentru a le interzice evreilor să ia parte la jocurile grecilor, organizate de marele preot Iason (vezi notele de la III, 30-31). Nu a fost în mod nefiresc desprinsă din Facerea III, 21 şi a fost probabil aplicată o generaţie înainte ca autorul nostru să-i dea formă în cartea sa.

(b) Legea circumciziei este afirmată sub cele mai severe sancţiuni (XV, 11-14, 26, 28). Această lege a fost respectată la crearea celui mai înalt rang de îngeri (XV, 27). Cu toate acestea, spune autorul nostru, Israel o va neglija şi îşi va „trata membrii ca pe cei ai altor neamuri" (XV, 33-34).

Scanned with OKEN Scanner

Antioh a interzis circumcizia sub pedeapsa cu moartea (1 Macabei, I, 48, 60, 61; 2 Macabei, VI, 10). Este posibil ca în textul nostru să existe o referire şi la faptul că evreii reuşiseră să anuleze cumva efectele operaţiei de circumcizie, o practică pe care au reluat-o sub Antioh Epifanes pentru a scăpa de batjocura păgânilor din palaestra (1 Macabei I, 15; Iosephus, *Ant.*, XII, 5.1).

(c) Sabatul a fost readus în scenă şi profanarea era pedepsită cu moartea (II, 17-32, I, 6-13). Nerespectarea Sabatului era răspândită, conform autorului nostru (XXIII, 19). Antioh le-a interzis iudeilor să îl respecte (1 Macabei I, 39, 45; 2 Macabei VI, 6). Textul nostru stabileşte cele mai stricte legi sabatice, aşa cum nu au fost în aplicare în niciun moment decât în secolul al doilea î.Hr. sau mai devreme. Astfel, războiul era absolut interzis (L, 12) şi această interdicţie a fost pusă în aplicare, după cum ştim, în primele războaie ale macabeilor (vezi nota de la L, 12). Dar curând a fost considerată imposibilă în practică (vezi nota la care tocmai am făcut referire), iar războiul în timpul Sabatului era permis doar în anumite circumstanţe (Bab.Shabb. I, 8; Shabb. 19a; Erub. 45a).

În plus, bărbatului îi este interzis să coabiteze cu soţia sa (L, 8). Aceasta era practica primilor Hasidi; dar această atitudine ascetică faţă de căsătorie este abandonată în Mişna (vezi nota de la L, 8).

Mai mult, călărirea oricărui animal era interzisă (L, 12). Aplicarea legii în timpul suzeranităţii siro-greceşti este menţionată în Talmud.

(d) Căsătoria cu păgânii este absolut interzisă şi este pedepsită cu moartea (XXX, 7-17). A da o fiică a poporului cuiva din alt neam însemna să o dea lui Moloh (nota de la

Scanned with OKEN Scanner

XXX, 10). Această chestiune a avut cu mult timp înainte de data autorului nostru o importanţă vitală pentru Israel. Dar în niciun moment pericolul din această sursă nu a putut fi mai mare decât în perioada 200-160 î.Hr., când tendinţele distructive ale elenismului asupra caracterului şi religiei evreilor au ajuns la apogeu.

ii. *Cartea noastră presupune ca fundal istoric perioada cea mai înfloritoare a hegemoniei macabeilor.*

(a) Numai o astfel de perioadă ar putea explica spiritul sigur de triumf care l-a determinat pe autorul nostru să anticipeze o dominaţie mondială şi să introducă această aşteptare în promisiunea făcută de Dumnezeu lui Iacov în Facerea XXXV, 11-12: „Eu te voi ... înmulţi peste măsură şi vor veni în jurul tău oameni şi vor judeca pe fiii oamenilor oriunde vor fi călcat picioarele lor.* Şi voi da seminţiei tale tot pământul care este sub ceruri ... şi ei vor lua în stăpânire pământul şi-l vor moşteni pentru totdeauna" (Jub., XXXII, 18-19).

(i) Numai o astfel de perioadă ar putea explica preeminenţa atribuită de cartea noastră lui Levi asupra lui Iuda. Am văzut mai sus (p.XLVIII) că autorul nostru a omis Facerea XLIX din cauza preeminenţei absolute faţă de fraţii săi care este atribuită acolo lui Iuda şi denunţarea lui Levi. Dar el merge mai departe. Astfel, el atribuie urmaşilor lui Levi funcţiile supreme de mare preot şi de conducător civil (XXXI, 14-17), dar în ceea ce-l priveşte pe Iuda, numai Iuda însuşi şi unul dintre urmaşii săi (adică Mesia) sunt menţionaţi ca având autoritate civilă (XXXI, 18-20). Autorul nostru pare să sugereze că descendenţa regală a lui David nu mai există şi că, până la venirea lui Mesia,

* Vezi nota de la pagina LXX.

Scanned with OKEN Scanner

Macabeii vor deţine funcţiile de mare preot şi de rege. Mai târziu, când macabeii au devenit un nume de ocară, ei au fost acuzaţi de uzurparea tronului lui David (Psalmii lui Solomon, XVII, 5, 6, 8) şi înalta preoţie (Testamentul lui Moise, VI, 1).

(c) Legenda cuceririlor fiilor lui Isav de către fiii lui Iacov, în XXXVII–XXXVIII, indică foarte clar cucerirea completă a Edomului de către Iuda în războaiele macabeilor. În aceste războaie, edomiţii au trecut de partea sirienilor până când au fost făcuţi tributari de către Ioan Hircan. Această supunere a Edomului este menţionată în XXXVIII, 14: „Fiii lui Edom nu s-au eliberat de jugul robiei ... până în ziua de azi" (adică în vremea autorului). Vezi notele la XXXVII, 9-10, XXXVIII, 4-9, unde relatarea mai completă din Jalkut se referă la Acrabim (1 Macabei, V, 3), care, ca şi Adora, au fost memorabile ca scene legate de lupta macabeilor.

Această perioadă explică cel mai bine şi ura care a transformat binecuvântarea lui Isav de către Isaac în blestem (XXVI, 34).

(d) Or, războaiele macabeilor sunt evocate în lupta fiilor lui Iacov cu regii amoriţi din XXXIV, 1-9. Acest lucru este mai clar în povestea mai detaliată din Testamentul lui Iuda 3-7. Cetăţile Tappuah, Hazor şi Bethoron, care sunt menţionate aici, sunt asociate unor victorii şi incidente notabile în războiul macabeilor. Vezi notele de la XXXIV, 4. La fel şi Bousset, *Zeitschrift f. NTliche Wissensch.*, 1900, pp.202-205. Dar referirea la amoriţi este mult mai evidentă în XXIX, 10-11, unde autorul nostru enumeră cetăţile principale de atunci şi apoi adaugă cu tristeţe: „Ei nu mai au viaţă rămasă pe pământ" (XXIX, 10-11). Anihilarea lor,

Scanned with OKEN Scanner

practic, la care se face referire aici, a fost făcută de Iuda (vezi notele la XXIX, 10).

(e) Textul nostru reflectă cu acuratețe ura intensă a lui Iuda față de filisteni în secolul al II-lea î.Hr. El declară că aceştia vor fi trecuţi prin sabie de Chitim, adică de macedonenii de sub Alexandru cel Mare, iar ulterior vor cădea în mâinile „neamului cel drept" (XXIV, 28-29) şi vor fi exterminaţi, aşa cum au fost practic de macabei (vezi notele de la XXIV, 28-32).

iii. Autorul nostru oferă într-o apocalipsă o istorie a vremurilor macabeilor (XXIII, 12-31), de la persecuția lui Antioh Epifanes până la împărăția mesianică, a cărui venire este aproape. În această secțiune avem ascensiunea Hasidilor, care îi mustră pe strămoşii lor pentru că au abandonat legea şi legământul (XXIII, 16), corupția generală care atrage după sine judecata asupra oamenilor şi animalelor şi duce la conflicte civile (XXIII, 17-20), eforturile de război ale macabeilor de a revendica elenizatorii în numele iudaismului (XXIII, 20-22), suferințele națiunii prin atacurile repetate ale Siriei (XXIII, 23-25), revenirea lui Israel la lege şi transformarea sa treptată, etică şi fizică, în regatul mesianic şi triumful asupra vrăjmaşilor săi naţionali (XXIII, 26-30). Autorul nostru se află deja în pragul acestor vremuri fericite. Este, aşadar, în zilele cele mai prospere ale dinastiei macabeilor, adică în zilele lui Simon sau Ioan Hircan.

iv. Cartea noastră a fost folosită de autorul versiunii etiopiene a Cărții lui Enoh, XCI-CIV şi, prin urmare, trebuie să fi fost scrisă cel mai târziu la începutul secolului I î.Hr. (vezi §19).

v. Afinitățile textuale ale textului nostru îl leagă mai strâns de forma textului ebraic presupusă de LXX (250

Scanned with OKEN Scanner

î.Hr.) și găsită în Pentateuhul samaritean, decât de cea care se află în spatele versiunii siriace și a celor ulterioare sau în Targumuri. Din toate aceste dovezi, putem concluziona, în orice caz, că este vorba de o dată precreștină (vezi §10).

vi. Textul nostru păstrează forme mai vechi din Haggada și Halacha care se găsesc în Talmud și în literatura ebraică de mai târziu. Detaliile pot fi găsite consultând notele diverselor pasaje.

Haggada. În I, 27 (vezi nota) un înger îi dezvăluie legea lui Moise: conform iudaismului de mai târziu, Moise o primește de la Dumnezeu Însuși. În II, 2-3 se spune că îngerii au fost creați în prima zi, iar în iudaismul de mai târziu, în a doua sau în a cincea zi; potrivit II, 7, Grădina Edenului a fost creată în a treia zi, potrivit iudaismului de mai târziu, înainte ca lumea să fie creată. În XI, 2-6, denaturarea omenirii este atribuită vremurilor lui Serug, în iudaismul de mai târziu, vremurilor lui Enos. În XII, 1-14 avem forma primitivă de saga atât de mult dezvoltată în iudaismul de mai târziu cu privire la Ur al Caldeilor. În XIX, 11, căsătoria lui Avraam cu Chetura este justificată pe motivul că Agar era deja moartă, iar iudaismul de mai târziu o identifică pe Agar cu Chetura. În XXX, 2-6, laudele aduse lui Levi și Simeon se potrivesc cu perspectivele iudaice din primul și al doilea secol î.Hr. Mai târziu, iudaismul în genere acceptă judecata pronunțată asupra lor în Facerea. Autorul nostru consemnează cinstit căsătoriile lui Simeon, Iuda și Iosif cu femei din alte neamuri, deși astfel de căsătorii trebuie să fi fost în ochii lui ceva ofensator. Dar iudaismul de mai târziu a simțit că ofensa este prea gravă pentru a putea fi tolerată și a urmărit să stabilească descendența ebraică a femeilor respective (vezi notele de la XXXIV, 20 și XL, 10). În XXXVII–XXXVIII, avem cea mai veche formă a legendei războiului

Scanned with OKEN Scanner

dintre fiii lui Iacov şi fiii lui Isav şi, în mod similar, în războiului dintre Egipt şi Canaan din XLV, 6-11. Dezvoltări ulterioare ale acestor legende se găsesc în literatura rabinică. Din nou, textul nostru păstrează formele originare ale tradiţiilor din Facerea, acolo unde iudaismul de mai târziu le-a eliminat, considerându-le ofensatoare. Astfel, în IV, 15, fiii lui Dumnezeu sunt luaţi, pe bună dreptate, drept îngeri: în XXXIII, 2, povestea lui Ruben şi Bilha este acceptată, dar iudaismul ulterior reuşeşte să elimine tot ceea ce este neplăcut în ea. Vezi şi notele de la IV, 12 şi XL, 10.

Halacha. Halacha severe cu privire la sabat din L, 8, 12, erau aplicate fără îndoială în al doilea secol î.Hr., dacă nu şi mai devreme, dar au fost ulterior atenuate de Mişna, iar mai târziu de iudaism. Iar halacha strictă din XV, 14 cu privire la circumcizie în ziua a opta era o perspectivă curentă, dacă nu singura perspectivă curentă în secolul al II-lea î.Hr. şi mai devreme, deoarece este susţinută de textul samaritean şi de LXX. Această lege strictă a fost ulterior temperată în Mişna. În XXXII, 15, legea severă a zeciuielii din Levitic XXVII, 15 este aplicată, dar tradiţia rabinică a căutat să slăbească afirmaţia. În ceea ce priveşte halacha stabilită în III, 31 cu privire la obligaţia de a ne acoperi ruşinea, este foarte probabil ca o astfel de halacha să fi existat în secolul al II-lea î.Hr., când iudaismul protesta împotriva expunerii omului în jocurile greceşti. Vezi şi notele de la III, 8-14 şi XX, 4.

În cele din urmă, am putea atrage atenţia asupra faptului că legile fariseice privind turnarea apei pe altar (Jer. Sukk. IV, 6; Sukk. 44a) la Sărbătoarea tabernacolelor pare să-i fi fost necunoscute. Ştim că încercarea fariseilor de a impune adoptarea acestora lui Alexandru Ianai s-a soldat cu un masacru al primilor.

Scanned with OKEN Scanner

vii. Următoarele fapte postulează o dată precreştină pentru apariţia cărţii noastre:

(a) Calendarul era într-o stare de instabilitate când a scris autorul nostru. Niciun fariseu strict, cum era autorul nostru, nu ar fi putut să adopte un astfel de sistem, aşa cum este descris în VI, 28-33, decât dacă ar fi fost într-o perioadă în care nu era stabilit un sistem calendaristic uniform. Cu acesta putem compara un sistem aliat în *Cartea etiopiană a lui Enoh*, LXXII–LXXXII. Sunt motive întemeiate pentru a crede că autorul nostru şi-a bazat sistemul pe afirmaţiile cronologice referitoare la potop din Facerea (vezi notele de la p.56).

(b) Titlul divin „Dumnezeul Cel Preaînalt". Folosirea acestui titlu este frecventă la autorul nostru. Această frecvenţă, aşa cum reiese din nota la XXXVI, 16, este caracteristică scrierilor din epoca macabeană din secolul al II-lea î.Hr. Însă, după ce macabeii şi-au asumat titlul de „preoţi ai Dumnezeului Celui Preaînalt", titlul divin va rămâne în mod natural popular printre cei care, ca şi autorul nostru, recunosc validitatea pontificatului macabeu. Pe de altă parte, ar trebui să ne aşteptăm la un declin în utilizarea sa odată cu pierderea popularităţii dinastiei Macabeilor. Într-adevăr, această neîntrebuinţare nu este evidentă în cea mai veche lucrare antimacabeană, Enoh etiopian XCI-CIV, unde ostilitatea faţă de macabei este într-un stadiu incipient. Acolo, cuvântul „Cel Preaînalt" apare de nouă ori. Dar în Psalmii lui Solomon şi Enoh etiopian XXXVII–LXX, unde ura este deschisă şi făţişă, acest titlu nu se găseşte în psalmi şi doar de două ori în Enoh etiopian. În a doua jumătate a primului secol d.Hr. a avut loc o renaştere a folosirii sale, deoarece asocierea ei cu macabeii a fost uitată.

Scanned with OKEN Scanner

(c) Expresia „sărbătoarea Rusaliilor", ca o descriere a Sărbătorii Săptămânilor, pare să fi fost necunoscută autorului nostru (vezi nota de la VI, 17), deşi era folosită în primul secol î.Hr.

§18. Jubileele şi anii folosiţi de autorul nostru

Autorul nostru pretinde că sistemul său cronologic este derivat din tablele cereşti. Prin aceste table i s-a transmis lui Moise direct de către îngerul prezenţei, care l-a asigurat pe Moise în ceea ce priveşte dezvăluirile legate de anul solar de 364 zile: „Nu eu am conceput toate acestea, căci cartea (se află) scrisă înaintea mea şi pe tablele cereşti este rânduită împărţirea zilelor" (VI, 35). Pentru comoditatea cititorului, am redus socotelile jubiliare la ani şi le-am aşezat pe margine.

Jubileele. Cronologia este în esenţă heptadică. Fiecare jubileu este format din şapte ani-săptămâni, iar fiecare an-săptămână, din şapte ani. Este probabil, în baza caracterului sacru al numărului şapte şi, probabil, şi din motive de simetrie, autorul nostru face ca jubileul său să fie compus din patruzeci şi nouă de ani în loc de cincizeci, în accepţia obişnuită a evreilor. E. Jchuda (Nedarim 61a – citate de Beer), însă, a stabilit jubileul la patruzeci şi nouă de ani; iar în Cronica samariteană (*Journal Asiatique*, 1869, tomul XIV, nr.55, pp.421-467) se găseşte un sistem destul de asemănător cu cel al autorului nostru. Aici jubileul este socotit la patruzeci şi nouă şi o fracţiune, care variază neinteligibil în extensie, dacă textul este corect. Astfel, cinci

Scanned with OKEN Scanner

jubilee = 246 de ani, patruzeci de jubilee = 1968 ani, dar şaizeci de jubilee = 2951 de ani.

De asemenea, este demn de remarcat faptul că, în timp ce autorul nostru aplică calculul jubileului de la Creaţie până la data intrării lui Israel în Palestina, tratatul talmudic Erachin 12-13a şi Cronica samariteană fac ca jubileul să înceapă odată cu stabilirea lui Israel în Palestina şi, în timp ce primul îl duce până la distrugerea primului templu, cel de-al doilea îl prelungeşte multe secole după era creştină.

În *Înălţarea lui Moise*, jubileul este de asemenea folosit în sistemul cronologic al autorului. Astfel (I, 2) calculează că de la crearea lumii până la moartea lui Moise s-au scurs 2500 de ani, adică cincizeci de jubilee de câte cincizeci de ani. Or, în X, 12 se afirmă că de la moartea lui Moise până la regatul mesianic vor fi 250 de perioade (ani-săptămâni), adică treizeci şi cinci de jubilee de câte cincizeci de ani. Astfel, de la Creaţie până la regatul mesianic, vor fi 85 de jubilee. Cf. Sanh, 97b.

Într-o altă lucrare, *Seder Olam* 23, 25, perioada jubiliară este ocazional folosită în istoria lui Israel şi a lui Iuda, contemporană cu domniile lui Sanherib şi Nabucodonosor.

Anii. Autorul nostru pare să fi folosit un an civil şi un an ecleziastic, ambii de câte 364 de zile. Anul civil era format din douăsprezece luni (IV, 17, V, 7, nota de la VI, 29-30) de treizeci de zile fiecare şi patru zile intercalare (nota de la VI, 23), una la începutul fiecărui trimestru. Anul ecleziastic era format din treisprezece luni a câte douăzeci şi opt de zile fiecare şi după acesta erau prăznuite marile sărbători, sabaturile, Paştele evreiesc (Pesahul) şi Sărbătoarea Săptămânilor (vezi notele de la VI, 29-30, 32).

Scanned with OKEN Scanner

În plus, acest an solar imposibil de 364 de zile a fost fără îndoială propus în cercurile fariseice în secolul al II-lea î.Hr., iar valabilitatea sa poate data dintr-o perioadă foarte îndepărtată. Vezi nota de la VI, 32.

§19. Valoarea *jubileelor* în determinarea datărilor diverselor secțiuni ale versiunii etiopiene a *Cărții lui Enoh* și a *Cărții lui Noe*

În ediția mea din 1893 a versiunii etiopiene a *Cărții lui Enoh*, am fost primul care a subliniat (pp.25-29, 221-222, 263-264) că capitolele I-XXXVI, LXXXIII-XC și XCI-CIV provin de la autori diferiți. Primelor două secțiuni le-am atribuit o datare anterioară anului 161 î.Hr., iar celei de-a treia, o dată ulterioară anului 95 î.Hr. Vom constata acum că rezultatele critice de mai sus sunt confirmate de majoritatea cercetătorilor prin dovezile textului nostru. Astfel, în nota mea la IV, 17-23, am arătat că autorul nostru a avut în fața sa capitolele VI-XVI, XXIII-XXXVI, LXXII-XC din *Cartea etiopiană a lui Enoh*. În confirmarea concluziilor din acea notă ar trebui să observăm și că V, 1, 2, VII, 21, 22, 23, 24 din textul nostru (vezi notele) presupun VII, 1, 2, 5, IX, 1, 9 din *Cartea etiopiană a lui Enoh* (vezi și Index I).

Capitolele XCI-CIV din Cartea etiopiană a lui Enoh sunt ulterioare Jubileelor. În continuare, în ceea ce privește capitolele XCI-CIV, vom dovedi că au fost ulterioare *Jubileelor* și s-au folosit de această lucrare. Pentru început, cele două scrieri prezintă anumite asemănări. În ambele apare o împărăție mesianică temporară și o nemurire a sufletului implicită sau propovăduită. Pe de altă

Scanned with OKEN Scanner

parte, tonul *Jubileelor* este optimist, fiind scrise înainte de ruptura dintre farisei şi conducătorii macabei, în timp ce capitolele XCI-CIV din *Cartea etiopiană a lui Enoh* au un ton pesimist şi au fost scrise după ce ruptura a dus la persecutarea fariseilor.

Acum, vom analiza o serie de pasaje din cele două cărţi, care vor stabili relaţia de dependenţă a acestei secţiuni din *Cartea etiopiană a lui Enoh* cu *Jubileele.*

(a) Comparând VII, 29 (vezi nota) şi XXII, 22 din textul nostru cu Enoh etiopian, CIII, 7-8, rezultă că acesta din urmă se bazează pe cel dintâi. În textul nostru, Şeol nu este încă asociat cu focul şi cu arderea; dar acest stadiu, care combină caracteristicile Şeolului şi Gheenei, este deja atins în a doua lucrare.

(i) În *Jubilee* I, 16 se promite Israelului că „ei vor fi capul, şi nu coada". În Enoh etiopian, CIII, 11, avem „sperau să fie cap şi au ajuns coadă".

(c) În *Jubilee* I, 29 se promite un cer nou şi un pământ nou. În deznădejdea versiunii etiopiene a *Cărţii lui Enoh,* XCI, 16 doar un cer nou.

(d) Potrivit *Jubileelor,* XXXII, 18, Israel trebuie să „judece naţiunile după bunul plac".* În *Cartea etiopiană a lui Enoh,* XCV, 3, Israelul cel drept trebuie să „aplice judecata asupra lor (a păcătoşilor) după bunul plac", iar în XCVI, 1 urmează să „îi stăpânească după bunul plac".

(e) Cu *Jubilee* XXIII, 31, „duhurile lor vor avea multă bucurie" comparativ cu *Cartea etiopiană a lui Enoh,*

---

* În XXXII, 18, pentru „judecaţi pretutindeni unde a călcat picior de fiu de om", latina spune „judecaţii fiii omului oriunde a călcat piciorul lor". Bazat parţial pe *Deuteronom,* XI, 24.

Scanned with OKEN Scanner

CIV, 4: „veţi avea mare bucurie, ca îngerii", unde ambele expresii sunt aplicate duhurilor celor fericiţi după moarte. De asemenea, CIII, 4: „Şi duhurile voastre – duhurile celor care aţi murit întru dreptate – vor trăi şi se vor bucura".

(f) În *Jubilee* XXII, 16 se spune despre cei răi: „Nu te asocia cu ei", iar în *Cartea etiopiană a lui Enoh,* CIV, 6, „să nu ai legătură cu ei" şi în XCI, 4, „nu te întovărăşi cu cei făţarnici". În XCVII, 4 se spune că cei răi sunt „tovarăşii păcătoşilor".

(g) *Jubilee,* XII, 2: „Ce ajutor şi ce folos avem noi de la aceşti idoli", iar cf. *Cărţii etiopiene a lui Enoh,* XCIX, 7, „Nu vei găsi niciun ajutor în ei" (adică în idoli).

(h) Consumul de sânge este condamnat în *Jubilee* VII, 28, 29 etc., cf. *Cărţii etiopiene a lui Enoh,* XCVIII, 11.

(i) Despre lege se spune că este „legea veşnică", *Cartea etiopiană a lui Enoh,* XCIX, 2, „legea pentru toate generaţiile viitoare" XCIII, 6 (cf. XCIX, 14), după cum ne-am putea aştepta de la un scriitor influenţat de *Jubilee.* În secţiunile mai vechi ale lui Enoh, legea nu este menţionată.

(k) [*sic!*] Referirile la „planta verticalităţii" (*Cartea etiopiană a lui Enoh,* XCIII, 10) sau „a judecăţii drepte" (XCIII, 5), sau a cinstei (XCIII, 2), se pot datora în parte *Jubileelor* I, 16 „planta cinstei" sau „o plantă a dreptăţii" (XVI, 26, XXI, 24). Însă această sintagmă apare deja în *Cartea etiopiană a lui Enoh,* X, 16.

(l) *Cartea etiopiană a lui Enoh,* CI, 2: „când El... reţine ploaia şi roua să coboare pe pământ" (cf. C, 12), este

Scanned with OKEN Scanner

preluat aproape verbal în *Jubilee* XII, 4: „care face să coboare pe pământ ploaia şi roua" (cf. XII, 18, XX, 9).

Capitolele I-V din *Cartea etiopiană a lui Enoh*, scrise după *Jubilee* – dovezile în ceea ce priveşte datele relative ale acestei secţiuni şi ale *Jubileelor* nu sunt concludente, dar, în măsura în care sunt prezente, ele implică prioritatea celei din urmă.

Astfel, în *Cartea etiopiană a lui Enoh*, cap.III, cuvintele „toţi copacii ... se scutură de toate frunzele, mai puţin paisprezece" se referă cel mai probabil la *Jubilee* XXI, 12-13, unde sunt enumeraţi paisprezece copaci veşnic verzi care trebuiau să fie folosiţi pe altar, cf. Testamentului lui Levi 9.

Din nou, *Cartea etiopiană a lui Enoh* V, 9, „Îşi vor încheia zilele vieţii, vor îmbătrâni în pace şi anii bucuriei lor vor fi mulţi", pare a fi o dezvoltare din *Jubilee* XXIII, 29: „Li se vor scurge toate zilele şi vor trăi în pace şi în bucurie".

În sfârşit, capitolele I-V ale *Cărţii etiopiene a lui Enoh* par să fie după *Testamentul celor doisprezece Patriarhi*, o lucrare-soră a *Jubileelor*, dar acest subiect nu poate fi urmărit mai departe aici.

Cartea lui Noe – această carte este menţionată de două ori în textul nostru, adică în X, 13 şi XXI, 10. Autorul nostru, de altfel, a preluat corporal două secţiuni considerabile din ea şi le-a încorporat în VII, 20-39, X, 1-15. Aşadar, *Cartea lui Noe* a fost scrisă înainte de 135-105 î.Hr. Dar compunerea sa a avut loc mult mai devreme. Capitolele VI-XI din *Cartea etiopiană a lui Enoh* provin în mod clar din aceeaşi sursă; pentru că nu fac nicio referire la Enoh, ci îl pun în prim-plan pe Noe (X, 1) şi tratează păcatul îngerilor care a dus la potop, precum şi pedeapsa lor temporală

Scanned with OKEN Scanner

și cea veșnică. Această secțiune este compusă din miturile lui Semjaza și Azazel, iar în forma sa compozită actuală este deja presupusă de *Cartea etiopiană a lui Enoh,* LXXXVIII-LXXXX, 1. Prin urmare, în forma sa prezentă, este anterioară anului 166 î.Hr. Capitolele LX, LXV-LXIX, 25, CVI-CVII din aceeași lucrare sunt, de asemenea, derivate din *Cartea lui Noe* și probabil XXXIX, 1, 2a, XLI, 3-8, XLIII-XLIV, LIV, 7-LV, 2, LIX, dar nu în forma lor prezentă. Se pare că nu există niciun temei pentru a atribui aceste secțiuni ale acelei lucrări antice unei date ulterioare decât cea discutată mai înainte.

Informațiile de mai sus aruncă o oarecare lumină asupra ciudatelor vicisitudini la care erau supuse chiar și legendele tradiționale. Astfel, se pare că Saga lui Noe este mai veche decât Enoh și că aceasta din urmă a fost construită în parte pe rămășițele celei dintâi. Și așa cum saga lui Noe a făcut loc lui Enoh, tot așa și saga lui Enoh, la rândul ei, a făcut loc lui Set, așa cum am arătat pe larg în notele de la paginile 33-36.

§20. Relația dintre *Jubilee* și *Testamentul celor doisprezece patriarhi*

Din compararea pasajelor din autorul nostru și din *Testamente* care tratează aceleași subiecte reiese clar că niciuna dintre cele două opere nu este dependentă de cealaltă, ci că amândouă provin independent din aceleași surse. Vezi notele de la XXVIII, 9, XXX, 2-6, 18, 25, XXXI, 3-4, 13, 15, 16, XXXII, 1, 8, XXXII, 1, 2, 4, XXXIV, 1-9, XXXVII-XXXVIII, XLI, 8-14, 24-25, XLVI, 6-9.

Scanned with OKEN Scanner

Sper să tratez această problemă exhaustiv în ediția *Testamentelor* îngrijită de mine.

§21. Autorul – un fariseu care a recunoscut pontificatul macabeu și a fost probabil preot

Din §15 și §17 rezultă fără a mai fi nevoie de alte dovezi că autorul nostru era un fariseu din cea mai strictă sectă. El era un susținător al valabilității veșnice a legii, avea cele mai stricte păreri despre circumcizie, sabat și despre datoria de a evita orice relație cu neamurile: credea în îngeri și demoni (§16) și într-o nemurire binecuvântată. În §14 am arătat că el a fost un reprezentant extrem al tendinței midrașice care era deja aplicată de secole.

În al doilea rând, autorul nostru era un susținător al pontificatului macabeu. El îi glorifică pe succesorii lui Levi ca mari preoți și conducători civili (XXXI, 13-17) și le atribuie titlul asumat de conducătorii macabei (XXXII, 1). Cu toate acestea, el nu a fost un admirator atât de profund ca autorii Testamentului lui Levi 18, sau al Psalmului CX, care se așteptau ca Mesia să iasă din familia Macabeilor (vezi notele la XXXI, 18-19, XXXII, 1).

Faptul că autorul nostru a fost preot poate fi dedus în mod rezonabil din preamărirea lui Iuda făcută de Levi (XXXI-XXXII) și din afirmația din XLV, 16 că tradițiile secrete pe care autorul nostru pretinde că le-a publicat au fost păstrate în mâinile urmașilor lui Levi.

Scanned with OKEN Scanner

§22. *Jubileele* în literatura necanonică iudaică, samariteană și creștină

În literatura iudaică.

În literatura iudaică și samariteană: Cartea etiopiană a lui Enoh, cap. I-V, XCI-CIV; Înțelepciunea, 4 Ezra, *Cronicile lui Ierahmeel*, *Midraș Tadshe*, Cartea lui Jasher, Cronicile samaritene.

Despre *Cartea etiopiană a lui Enoh* I-V, XCI-CIV, vezi pp.LXIX-LXXI de mai sus.

Înțelepciunea – Nu este posibil să stabilim în mod concludent că autorul *Înțelepciunii* a folosit cartea noastră. Există însă, printre mari diferențe, afinități puternice între ele. Astfel, ambele propovăduiesc o împărăție mesianică și o binecuvântată nemurire a sufletului. În *Jubilee*, aparent prima dată, Dumnezeu este numit Tată al israelitului individual drept (nota de la I, 24); în *Înțelepciune*, acest lucru este propovăduit emfatic (II, 13, 18, V, 5, XII, 7, 21). Din nou, în *Jubilee* legea răzbunării este enunțată în forma sa cea mai literală (IV, 31, XLVIII, 14, note), și întâlnim același fenomen în *Înțelepciune*, XI, 16: δι' ὧν τις ἁμαρτάνει, διὰ τούτων κολάζεται, cf., de asemenea, XI, 7, XII, 23, XVI, 1, XVIII, 4, 5. În cele din urmă, fie XLVIII, 14 din textul nostru, fie o altă autoritate de o natură asemănătoare pare să fi fost înaintea scriitorului din *Înțelepciunea* XVIII, 5.

Βουλευσαμένους δ' αὐτοὺς τὰ τῶν ὁσίων ἀποκτεῖναι
νήπια
καὶ ἑνὸς ἐκτεθέντος τέκνου [καὶ σωθέντος]
εἰς ἔλεγχον τὸ αὐτῶν ἀφείλω πλῆθος [τέκνων].

καὶ ὁμοθυμαδὸν ἀπώλεσας ἐν ὕδατι σφοδρῷ.

În ambele pasaje se vorbeşte despre distrugerea egiptenilor ca represalii pentru aruncarea copiilor evrei în râu, deşi acest lucru este întunecat de glosele καὶ σωθέντος şi τέκνων*, pe care le-am pus între paranteze ca fiind adăugiri ale unui scrib timpuriu care a interpretat greşit pasajul despre Moise. În *Jubilee* XLVIII, 14 se spune că 1.000 de egipteni au fost distruşi pentru fiecare copil evreu care a fost aruncat în râu. Acest sens îl recuperăm din greacă la omiterea glosei: „Ca răzbunare pentru chiar şi un singur copil care a fost expus, Tu ai răpus o mulţime dintre ei". Dar pasajul este încă nesatisfăcător, pentru că πλῆθος din text a fost denaturat în sursa originară (*Jubilee* ?) ca şi în Osea VIII, 12, unde se menţionează numărul de 10.000. Astfel, avem: „Ca răzbunare chiar şi pentru un singur copil care a fost expus, Tu ai luat 10.000 dintre ei", adică dintre cei care au primit porunca să-i distrugă pe copiii evreilor. 10.000 ar putea fi un număr mai apropiat de realitate decât 1.000, numărul menţionat în *Jubilee* XLVIII, 14. Am găsit aceeaşi denaturare în manuscrisele etiopiene.

4 Ezra – Nu încape îndoială despre cartea noastră că se face referire la ea în 4 Ezra IV, 4-6, unde se spune despre Moise: „Et misi eum et eduxit populum meum de Aegypto, et adduxi eum super montem Sina et detinui eum apud me diebus multis, Et enarravi ei *mirabilia multa*, et ostendi ei *temporum secreta et temporum finem*, et praecepi ei dicens: Haec in palam facies verba et *haec abscondes*". „Haec" se referă aici la *Jubilee* (vezi notele de la I, 26), care a fost moştenită de tribul lui Levi (XLV, 16) până la publicarea sa de către autorul nostru.

---

* Observaţi independent stângăcia termenului τέκνων după αὐτῶν.

Scanned with OKEN Scanner

În 4 Ezra VI, 20, cuvintele *libri aperientur ante faciem firmamenti et omnes videbunt simul* se referă la cărțile în care sunt consemnate faptele oamenilor. Aceste cărți au fost păstrate de Enoh, conform textului nostru IV, 23, X, 17.

În X, 46, data din cuvintele: *factum est post annorum tria millia (Syr., Eth., Arab., dar Lat. – annos tres) aedificavit Salomon civitatem et obtulit oblationes* pare să se bazeze pe data din *Jubilee*. Dacă împreună cu Iosephus (*Ant.*, VIII, 3.1) socotim 592 de ani de la Exod până la construirea templului lui Solomon sau 588 de ani cu Sulpicius Severus (*Chron.* I, 40, 4 și urm.) și luăm, ca și autorul nostru, 2410 ca fiind anul Exodului, atunci ajungem la 3002 sau 2998 (vezi pentru acestea și alte socoteli Hilgenfeld, *Messias Judaeorum*, p.83). Or, la p.109 din lucrarea tocmai menționată, Hilgenfeld oferă motive întemeiate pentru a presupune că în 4 Ezra XIV, 48 (Syr. Eth.) textul conținea la origine un calcul în jubilee. Vezi și Rönsch, *Das Buch der Jubiläen*, pp.412-414.

Cronicile lui Ierahmeel – Această lucrare ebraică, care a fost tradusă de Gaster, conține o mare parte de teme comune cu cartea noastră. Uneori reproduce efectiv cuvintele textului nostru. Nu am nicio îndoială că textul nostru a fost folosit de unii dintre autorii acestei compilații. Vezi Indexul II, pentru referințe la pasajele paralele.

Midraș Tadshe – Acest Midraș a fost scris la începutul secolului al XI-lea d.Hr. de Moses ha-Darshan, dar s-a bazat pe o lucrare timpurie a rabinului Pinchas ben Jair, care și-a luat la rândul său material din textul nostru (vezi Epstein, *Revue des études juives*, 1890, XXI, 80-97; 1891, XXII, 1-25; Bacher, *Die Agada der Tannaiten*, II, 499). Consultând Indexul II, cititorul va găsi pasajele care sunt comune acestui Midraș și textului nostru.

Scanned with OKEN Scanner

Cartea lui Jasher – Această lucrare ebraică târzie are multe în comun cu textul nostru și există toate șansele ca o parte să fie derivată din ea ca sursă primară. Textul ebraic al acestei cărți, pe care l-am citat ocazional, este cel care a fost publicat la Veneția, în 1629. În general, însă, am consultat traducerea franceză din seria lui Migne.

Cronica samariteană – Această carte, asupra căreia am atras deja atenția (vezi p.LXVII), aparține în cea mai mare parte secolului al XII-lea d.Hr. Ea pare să conțină o polemică deliberată (vezi nota de la VI, 36) contrară perspectivei autorului nostru, conform căruia calculele ar trebui să se facă numai în funcție de soare. În concordanță cu faptul că autorul nostru își constituie calendarul în funcție de potop (VI, 29-38), această Cronică spune că sistemul samaritean era cunoscut de Noe în arcă. Pentru un punct de concordanță remarcabil între această cronică și textul nostru, vezi nota de la V, 22. De asemenea, nu poate fi un accident faptul că, în cazul patriarhilor antediluvieni, vârstele pe care le aveau la nașterea fiilor lor mai mari concordă în ambele cărți în toate instanțele, cu excepția lui Set. Rönsch (p.362) a tabelat numerele după cum urmează:

	Jubilee	Cronica sam.
Adam la nașterea primului fiu al său	130	130
Set [...]	130	60-66
Enos [...]	90	90
Cainan [...]	70	70
Maleleil [...]	65	66
Iared [...]	62	61
Enoh [...]	65	65
Matusalem [...]	67	67
Lameh [...]	53	53

Scanned with OKEN Scanner

Prin urmare, nu este bizar că în unele cazuri putem determina informații cronologice lipsă în textul nostru din această cronică (vezi nota de la IV, 28). Pe de altă parte, aceste două lucrări nu se ating aproape niciodată de vârstele patriarhilor postdiluvieni până în vremea lui Terah, iar Cronica, așa cum ar trebui să ne așteptăm, îl omite pe Cainan, pe care textul nostru (VIII, 1), împreună cu LXX, îl prezintă ca fiind fiul lui Arfaxad.

În literatura creștină – Literatura creștină în care *Jubilee* este reprodusă, fie cu numele, fie în mod anonim, va fi tratată sub următoarele titluri.

i. Autori care menționează după titlu *Jubileele* sau *Mica Geneză*.

ii. Scrieri patristice și alte scrieri care îi reproduc textul sau materia în mod anonim.*

i. Autori care menționează după titlu *Jubileele* sau *Mica Geneză* pe nume.

Didymus din Alexandria (309 sau 314 până în 394 sau 399 d.Hr.) *in epist. canonicas enarrationes*, ad I. Joan, III, 12 (Gallandi, Bibl. Patr. VI, 300): *Nam et in libro qui leptogenesis (MS leprogenesis) appellatur, ita legitur, quia Cain lapide aut ligno percusserit Abel.* Vezi *Jubilee*, IV, 31.

Epifanie (ob. 404 d.Hr.), *Haer.* XXXIX, 6: ὡς δὲ ἐν τοῖς Ἰωβηλαίοις εὑρίσκεται, τῇ καὶ λεπτῇ Γενέσει καλουμένῃ καὶ τὰ ὀνόματα τῶν γυναικῶν τοῦ τε Κάϊν καὶ τοῦ Σὴθ ἡ βίβλος περιέχει·... οἵ τε τούτου υἱοὶ συνήφθησαν ὁ μὲν Κάϊν τῇ ἀδελφῇ τῇ μείζονι Σαυή, οὕτω καλουμένῃ, ὁ δὲ

* Cf. Fabricius, Cod. Pseud. V.T., I, 849-864, II, 120-121; Rönsch, *Das Buch der Jubiläen*, 250-382.

Scanned with OKEN Scanner

Σὴθ... τη λεγομένῃ αὐτοῦ ἀδελφῇ Ἀζουρᾶ. Vezi *Jubilee* IV, 9, 11 şi continuarea citatului în nota mea la IV, 10. Pentru pasajele în care Epifanie a folosit textul nostru fără să menţioneze, vezi Index II.

Ieronim (ob. 420) – Vezi citatele din notele de la X, 21, XI, 11-13. Pentru alte citate, vezi Indexul II.

Decretum Gelasii – În acest decret (*de libris recipiendis et non recipiendis*), a cărui dată este îndoielnică (vezi Zahn, *Gesch. des Kanons*, II, I, 259-267), cartea noastră este inclusă printre scrierile care trebuie respinse: *Liber de filiabus Adae, hoc est Leptogenesis, apocryphus.*

Sever al Antiohiei (ob. 542) – Într-o expunere din Deuteronom XXXIV, 6, acest autor a descris (vezi Nikeforos, *Catena*, I, 1672-1673) destinele care aşteaptă sufletele bune şi rele la despărţirea lor de trup, precum şi diverse incidente legate de lupta dintre Mihail şi Satana pentru sufletul lui Moise. Mai adaugă că afirmaţiile sale sunt luate de la autorul nostru: ταῦτα δὲ ἐν ἀποκρύφῳ βιβλίῳ λέγεται, κεῖσθαι λεπτοτέραν ἔχοντι τῆς Γενέσεως ἤτοι, τῆς κτίσεως τὴν ἀφήγησιν. Cu privire la această chestiune, vezi mai sus, nota de la pagina XV.

Nikeforos, *Catena*, I, 175. – (Această catenă, publicată cu peste 120 de ani în urmă, conţine citate extrase de la scriitori de la începutul erei creştine până în secolul al VII-lea). Înaintea cuvintelor citate din această lucrare în nota de la X, 21, găsim titlul sursei dat ca ἡ διαθήκη. Cel mai probabil, ar trebui să adăugăm aici τοῦ Μωϋσέως (vezi p.XVII).

Syncellus (flor. 800 d.Hr.), *Chronographia* (ed. Dindorf), I, 5: ὡς ἐν λεπτῇ φέρεται Γενέσει, ἥν καὶ Μωϋσέως εἶναί φασὶ τινες ἀποκάλυψιν. I, 7: ἐκ τῆς λεπτῆς

Scanned with OKEN Scanner

Γενέσεως καὶ τοῦ λεγομένου βίου Ἀδάμ. I, 13: ἐκ τῶν λεπτῶν Γενέσεως. I, 14: (vezi citatul din nota de la p.28). I, 49 (vezi citatul din nota de la X, 1). I, 183: τὸν κατὰ μητέρα πάππον τοῦ Ἀβραὰμ ἡ λεπτὴ Γένεσίς φησιν ὅτι Ἀβραὰμ ἐκαλεῖτο, ἡ δὲ Σάρρα ἀδελφὴ ὁμοπατρία τοῦ Ἀβραὰμ ὑπῆρχε. I, 185 (vezi citatul în nota de pe XII, 26). I, 192. Μαστιφὰμ ὁ ἄρχων τῶν δαιμονίων, ὡς φησιν ἡ λεπτὴ Γένεσις, προσελθὼν τῷ θεῷ εἶπεν, εἰ αγαπᾷ σε Ἀβραάμ, θυσάτω σοι τὸν υἱὸν αὐτοῦ (vezi textul nostru, XVII, 16). I, 203: βιασθεὶς Ἰακὼβ ὑπὸ Ἰούδα ἐνέτεινέ τόξον καὶ πλήξας κατὰ τοῦ δεξιοῦ μαζοῦ τὸν Ἡσαῦ κατέβαλε. τοῦ δὲ θανόντος ἀνοίξαντες τὰς πύλας οἱ υἱοὶ Ἰακὼβ ἀνεῖλον τοὺς πλείστους. ταῦτα ἐν λεπτῇ Γενέσει φέρεται (vezi textul nostru, XXXVIII, 1 şi urm.). Pentru pasajele în care Syncellus a folosit textul nostru fără să menţioneze, vezi Index II.

Cedrenus (ed. Bekker), I, 6: ἀπὸ τῆς λεπτῆς Γενέσεως, I, 9: ὡς ἐν λεπτῇ φέρεται Γενέσει, ἥν καὶ Μωσέως εἶναί φασί τινες ἀποκάλυψιν. I, 16 (vezi citatul din nota de la IV, 31-32). I, 48: ἄγγελος δὲ κυρίου ἐδίδαξεν αὐτὸν τὴν Ἑβραΐδα γλῶσσαν, καθὼς αὐτὸς ὁ ἄγγελος τῷ Μωϋσῇ εἶπεν, ὡς ἐπὶ τῇ λεπτῇ Γενέσει. I, 53: ἐν τῇ λεπτῇ Γενέσει κεῖται, ὅτι Μαστιφὰτ ὁ ἄρχων τῶν δαιμονίων (şi aşa mai departe ca în Syncellus, I, 192, mai sus), I, 85 (vezi citatul din nota de la XLVII, 3). I, 87: νόμους δὲ πρῶτον Μωϋσῆς γράφει τοῖς Ἰουδαίοις... διδασκόμενος παρὰ τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ τὰ περὶ τῆς γενέσεως τοῦ κόσμου... καὶ τὰς των ἄστρων θέσεις καὶ τὰ στοιχεῖα... ὡς ἐν τῇ λεπτῇ Γενέσει κεῖται. Pentru aceleaşi pasaje unde Cedrenus a folosit textul nostru fără să menţioneze, vezi Index II.

Scanned with OKEN Scanner

Zonaras (1081-1118, ed. Pinder), I, 18: οἶδα μὲν οὖν ἐν τῇ λεπτῇ Γενέσει γεγραμμένον ὡς ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ καὶ αἱ οὐράνιαι δυνάμεις πρὸ τῶν ἄλλων ὑπέστησαν παρὰ τοῦ τῶν ὅλων δημιουργοῦ. Cf. textului nostru, II, 2.

Glycas (circa 1150, ed. Bekker), p.198: οὐδὲ γὰρ ὡς πόδας κεκτημένου τὸ πρότερον καθὰ Ἰωσηπός τέ φησι καὶ ἡ λεγομένη λεπτὴ Γένεσις νῦν ἀποφαίνεται τὸν ἐπὶ τῇ κοιλιᾳ περίπατον. Vezi şi p.206, p.392 (vezi citatul din nota la III, 8-14). La p.206, Glycas atribuie în mod greşit lui Iosephus ceea ce se găseşte în *Jubilee* XXXII, 2-3. Pentru unele dintre pasajele în care Glycas a folosit textul nostru fără să menţioneze, vezi Index II.

ii. *Scrierile patristice şi alte scrieri ce reproduc anonim textul sau temele din Jubilee.*

Hipolit – Διαμερισμὸς τῆς γῆς care este atribuit acestui scriitor se bazează pe *Jubilee* VIII, -IX, (vezi Gutschmidt, *Kleine Schriften*, V, 239, 587-597, 613 şi urm. (citat de Schürer).

Pseudo Clemens Romanus, *Recognitiones* (cca. 200 d.Hr.). Această lucrare conţine multe ecouri din *Jubilee*, vezi Rönsch, op.cit., 322-325.

Origen (185-254) *in Genesin*, în cartea lui Eusebius *Praep. Evang.*, VI, 22 (Migne, XXI, 500). Fragmentul care este citat din Origen în nota de la XXXII, 21 pare să se refere la acest pasaj. Un alt citat va fi găsit în nota de la XLV, 14. Προσευχὴ Ἰωήφ, din care este preluat acest citat, este citat pe locul al treilea în Sinopsisul lui Pseudo-Atanasie şi Stihometria lui Nikeforos, şi pe locul al cincilea al catalogului din *Codex Coislinianus* folosit de Montfaucon, iar în fiecare catalog imediat după Πατριάρχαι, (cf. Rönsch, p.332). Potrivit lui Nikeforos, acesta era format din 1.100 de

Scanned with OKEN Scanner

stihuri – același număr ca și *Testamentul lui Moise*, care a fost identificat de unii scriitori cu *Jubileele*. Atât Origen (tomul V din Jchannen, p.77), cât și Glycas (vezi Fabric. *Cod. Pseud. V.T.*, I, 765, 768) afirmă că era curent printre evrei.

Un alt fragment din Origen păstrat în Catena lui Nikeforos, I, 463, este citat în nota de la XL, 10.

Diodor din Tars (ob. 392?) – Vezi citatul din nota de la X, 35.

Isidor Pelusiotul din Alexandria, care a trăit în secolul al V-lea, face următoarea expunere despre Deuteronom XXXIII, 9 (Nikeforos, *Cat.*, I, 1660): ἐπειδὴ ἐπελύτησε τῇ πατρῴα εὐνῇ ὁ 'Ρουβείμ, διὰ τοῦτό οὔτε βασιλείας οὔτε ἱερωσύνης ἠξιώθη, καίτοι πρωτότοκος ὤν. ἀλλ' ὁ μὲν Λευῒ τρίτος ὢν οὐ μόνον διὰ τὸ ἐπαγγείλασθαι τὸν πατέρα δεκάτην ἀφιερώσειν· κάτωθεν γὰρ ἀριθμούμενος δέκατος ἦν, ἄνωθεν δὲ εἰ ἠριθμήθη, εἷς τῶν παιδισκῶν ηὑρίσκετο ἀλλὰ καὶ δι' ὁσιότητα, καὶ τὸ συγγενικῶν αἱμάτων διὰ τὴν εἰς τὸ θεῖον τιμὴν τὰς χεῖρας εμπλῆσαι, ἱερωσύνης ἠξιώθη... ὁ δὲ Ἰούδας τέταρτος ὤν, διά τὴν αδέκαστον κρίσιν, καὶ τὴν ὀρθὴν ψῆφον, βασιλείας ἠξιώθη. ἐπειδὴ γὰρ πολλοὶ τὰ οἰκεῖα κρύπτοντες πλημμελήματα ἑτέρους καταδικάζουσιν, οὗτος δὲ ἑαυτοῦ μὲν κατεψηφίσατο,... διὰ τοῦτο εἰκότως τῆς βασιλείας ἠξιοῦτό. ἱερῶντο γὰρ οἱ ἐκ Λευῒ, ἐβασίλευόν δὲ οἱ ἐξ Ἰούδα, οὐ κατὰ κατακλήρωσιν, ἀλλ' ἀρετῆς γέρας εἰληφότες. Expunerea aceasta care îl privește pe Levi este bazată pe *Jubilee*, XXXI, 18-20, XLI, 23-28.

Isidor din Sevilla (ob. 636), *Origines*, XVI, 26, 10: *In principio Deus XXII opera fecit. Nam prima die vii opera fecit, id est: materiam informem, angelos, lucem, coelos superiores, terram, aquam atque aërem. Secunda die firmamentum solum. Tertia die quattuor; maria, semina, sationes*

Scanned with OKEN Scanner

atque plantaria. Quarta die tria: solem et lunam et stellas. Quinta die tria: pisces et reptilia aquarum et volatilia. Sexta die quattuor: bestias, pecudes, reptilia terrae et hominem. Et facta sunt omnia XXII genera in diebus sex. Et XXII generationes sunt ab Adam usque ad Jacob,... et XXII libri Veteris Testamenti usque ad Hester et XXII literarum sunt elementa.

Cele de mai sus se bazează în mod clar pe textul nostru, chiar dacă nu reprezintă decât enumerarea lucrărilor din prima zi, se abate considerabil (vezi *Jub.* II, 2 şi urm.). Observaţi că aceasta confirmă opinia noastră despre o lacună după II, 22.

Eutihie, patriarh al Alexandriei 933-939, *Annales,* tradus târziu din arabă în latină de Pococke, 1658 (şi în Migne, tom. 111, 909-1155).

P.15. *Eva... peperit puerum et puellam: puerum appellavit Kain, puellam Azrun. Tum rursus... puerum et puellam cnixa, puero nomen imposuit Abel, puellae Owain... Cumque provectiores facti essent pueri, dixit Adam Evae: Ducat Kain Owain... Abel autem Azrun.* Cf. *Jubilee* IV, 1, 8, 9, 11.

P.16. *Kain invidit fratri suo... ac, lapide caput ejus feriens, ipsum interfecit.* Cf. *Jub.* IV, 31.

P.56. *Natus et Sharna, cujus temporibus coluerunt homines idola, unoquoque quod sibi alliberet colente.* Sharna este forma denaturată pentru Serug. Cf Jub, XI, 4.

Pp.64-65. *Accepit ergo Abraham uxorem suam Saram, quae et ipsi ex patre soror erat.* Cf. *Jubilee* XII, 9. Pentru alte paralele, vezi notele de la pp.35, 83.

Suda, un gramatician grec din secolele al X-lea sau al XI-lea (Fabricius, I, 336). καὶ τὴν τῶν ἀστέρων κίνησιν,

Scanned with OKEN Scanner

ἐκ τοῦ πατρὸς γὰρ ἐπαιδεύετο τὴν ἀστρονομίαν κ.τ.λ. Cf. *Jubilee* XII, 16. Vezi şi nota la XII, 2.

Joel, *Chronographia* (ed. Bekker, 1836), care se întinde până în anul 1206 d.Hr. Acest autor, la care am făcut referire ocazional în notele mele, este în general dependent de Syncellus, Cedrenus sau Glycas pentru orice chestiune pe care o are în comun cu textul nostru. Este posibil, aşa cum spune Rönsch (p.367), că fraza καὶ ἐξολοθρεύειν αὐτὸν ἀπειλοῦντος [Joel, p.10 (cf. *Jub.* XXXVII, 23)] atestă o cunoaştere independentă de *Jubilee*, deoarece nu se găseşte la cronografii anteriori.

Manuscrisul LXX (sec. al XIII-lea), citat ca nr.135 în ediţia Holmes şi Parsons şi ca *r* în ediţia lui Lagarde, *Genesis Graece*, 1868. Notele explicative din acest manuscris atestă mai multe dintre numele personale care se găsesc în *Jubilee*. Am citat toate acestea în locurile corespunzătoare în textul meu etiopian al *Jubileelor* şi multe dintre ele în notele la traducerea mea. Vezi Index II.

Manuscrisul *z* pentru LXX din ediţia lui Lagarde conţine două interpretări care provin din textul nostru. Vezi notele de la V, 31 şi VI, 1.

Gregorius Barhebraeus (1226-1286) – Vezi nota de la XI, 11-13.

§23. Influenţa *Jubileelor* asupra Noului Testament

Punctele de legătură între evanghelii şi autorul nostru sunt foarte mici, cu excepţia credinţelor referitoare la îngeri şi demoni – subiect la care vom reveni mai târziu.

Scanned with OKEN Scanner

Vom plasa acum pasajele unul lângă altul, unde Noul Testament este dependent de textul nostru, îl presupun sau prezintă o paralelă apropiată.

Marcu, III, 22 (Matei, XII, 24) – ὁ ἄρχων τῶν δαιμονίων	Jubilee, X, 8 – „Conducătorul duhurilor"; XLVIII, 9, 12, „prinţul lui Mastema".
Luca XI, 49 – De aceea şi înţelepciunea lui Dumnezeu a zis: „Voi trimite la ei prooroci şi apostoli şi dintre ei vor ucide şi vor prigoni".	I, 12 – „Şi voi trimite martori la ei, ca să pot să mărturisesc împotriva lor, dar ei vor [...] ucide pe martori şi îi vor prigoni pe cei care caută legea."
Ioan, XIV, 26 – Duhul Sfânt [...] vă va aduce aminte despre toate cele ce v-am spus Eu.	XXXII, 25 – „Vă voi aduce aminte de toate lucrurile." Aici Dumnezeu îl va face pe Iacov să-şi aducă aminte tot ce a văzut într-o viziune.
Faptele Apostolilor, VII, 15-16 – „Şi Iacov s-a coborât în Egipt; şi au murit şi el şi părinţii noştri; şi au fost strămutaţi la Sichem şi au fost puşi în mormântul pe care Avraam l-a cumpărat [...];	XLVI, 9 – „Şi copiii lui Israel au adus toate oasele copiilor lui Iacov, mai puţin oasele lui Iosif, şi le-au îngropat în câmp, în peştera dublă" (adică Mahpela). Aceasta este cea mai veche sursă a tradiţiilor din Faptele Apostolilor.
Faptele Apostolilor, VII, 23 – Moise, când se apropia de patruzeci de ani, i-a zdrobit pe egipteni.	XLVII, 10-12 – Moise avea patruzeci şi doi de ani.*

* *Jubilee* dă aici cele mai vechi date pe această temă. *Midraş Tanchuma* despre Exod, II, 6, care a avut loc multe secole mai târziu, dă o tradiţie practic identică cu cea din Faptele Apostolilor. „Moise a stat în palatul lui Faraon douăzeci de ani, dar unii spun că patruzeci de ani, patruzeci de ani în Madian şi patruzeci de ani în pustie". Observaţi că autorul nostru îl face pe Moise să stea douăzeci şi unu de ani cu poporul său şi douăzeci şi unu de ani la curtea lui Faraon.

Scanned with OKEN Scanner

Faptele Apostolilor, VII, 30 – Moise a stat patruzeci de ani în Madian.	XLVIII, 1 – Moise a stat treizeci şi opt de ani.
Faptele Apostolilor, VII, 53 – „Voi, care aţi primit Legea întru rânduieli de îngeri şi n-aţi păzit-o!" Cf. Gal. III, 19.	I, 27 – „Şi a spus îngerului prezenţei: scrie pentru Moise etc." I, 14: „Ei vor uita legea ta". Textul nostru este cea mai veche autoritate pentru afirmaţia conform căreia legea a fost dată prin îngeri.
Faptele Apostolilor, IX, 2 – „dacă va afla acolo pe vreunii [...] că merg pe calea aceasta".	XXIII, 20 – „Întoarce-i din cale"
Romani, IV, 15 – „dar unde nu este lege, nu este nici călcare de lege."	XXXIII, 15-16 – Anticipează doctrina paulină.
2 Corinteni V, 17 – „este făptură nouă" (Gal, VI, 15)	V, 12 – „O fire nouă şi dreaptă"
2 Corinteni, VI, 18 – „Şi voi fi vouă tată, şi veţi fi Mie fii şi fiice".	I, 24 – „Eu le voi fi Tată, iar ei vor fi copiii mei".*
Galateni, II, 15 – „păcătoşi dintre neamuri".	XXIII, 23 – „păcătoşi dintre neamuri" (cf. XXIII, 24).
Galateni, III, 17 – „Un testament întărit dinainte de Dumnezeu în Hristos nu desfiinţează Legea, care a venit după patru sute treizeci de ani [...]". Întărirea despre care se vorbeşte aici înseamnă oare naşterea lui Isaac? În acest caz, 430 de ani fix se scurg între această întărire a testamentului şi legea conform *Jubileelor.*	XV, 4 şi următoarele conţin legământul făcut în 1979 A.M. cu Avraam cu privire la tăierea sa împrejur. Legea a fost dată în 2410. Aşadar, 2410 – 1979 = 431. Isaac s-a născut în 1980 sau fix cu 430 de ani înainte ca legea de pe Muntele Sinai, conform *Jubileelor.*

* *Omul* drept este numit „fiu al lui Dumnezeu" pentru prima dată în *Jubilee*, din câte ştiu eu. Vezi nota de la I, 24.

Scanned with OKEN Scanner

Galateni, V, 12 – „O, de s-ar tăia de tot cei ce vă răzvrătesc (adică iudaizatorii) pe voi!" (ἀποκόψονται)	În oglindă cu XV, 27, unde ni se spune că îngerii au fost creaţi tăiaţi împrejur.
2 Tesaloniceni, II, 3 – „fiul pierzării".	X, 3 – „fiii pierzării".
1 Timotei, I, 4 – „basme şi nesfârşite înşirări de neamuri", IV, 7: „basmele cele lumeşti şi băbeşti". Tit, III, 9: „întrebările nebuneşti şi de înşirări de neamuri şi de certuri şi de sfădirile pentru lege"	Sintagmele pauline formează o descriere justă a unei părţi mari a *Jubileelor*. „Basmele cele lumeşti şi băbeşti" pot face aluzie la rolul important jucat de femei în ele.
Iacov, I, 13 – „Nimeni să nu zică, atunci când este ispitit: De la Dumnezeu sunt ispitit, pentru că Dumnezeu nu este ispitit de rele şi El Însuşi nu ispiteşte pe nimeni."	Autorul *Jubileelor* aplică aceeaşi perspectivă reprezentându-l pe Mastema ca sugerând ispita lui Avraam de a-l sacrifica pe Isaac (XVII, 16), ca întărind inimile egiptenilor (XLVIII, 12, 17) etc.
Iacov, II, 23 – „Şi a crezut Avraam lui Dumnezeu şi i s-a socotit lui ca dreptate şi a fost numit prieten al lui Dumnezeu."	XIV, 6 – Şi L-a crezut pe Domnul şi i s-a socotit lui ca dreptate (Facerea XV, 6). XIX, 9: „A fost socotit credincios şi a fost consemnat pe tablele cereşti ca prieten al lui Dumnezeu".
2 Petru II, 5 – „Noe [...] propovăduitor al dreptăţii"	VII, 20-39 conţine predica lui Noe.
2 Petru, III, 13 – „ceruri noi şi pământ nou"	I, 29 – „Cerurile şi pământul se vor înnoi" etc.
2 Petru, III, 8 – „că o singură zi, înaintea Domnului, este ca o mie de ani"	IV, 30 conţine cea mai veche afirmaţie dogmatică despre acest lucru.

Scanned with OKEN Scanner

Apocalipsa, I, 6 – „împărăţie, preoţi", V, 10: „o împărăţie şi preoţi".	XVI – „O împărăţie şi preoţi". Doar textul nostru oferă această formă Exodului, XIX, 6 înainte de Apocalipsa.
Apocalipsa, IV, 5 (XI, 19, XVI, 18; cf. VIII, 5) – „fulgere şi glasuri şi tunete".	II, 2 – „Îngerii glasurilor şi ai tunetului şi ai fulgerelor."

Angelologie – Ne vom limita aici atenţia la paralele notabile între autorul nostru şi Noul Testament. În afară de îngerii prezenţei şi de îngerii sfinţirii, există îngerii care sunt puşi să vegheze fenomenele naturale (II, 2). Acest îngeri sunt inferiori primilor. Ei nu respectă Sabatul, ca îngerii de ordin mai înalt; pentru că ei sunt prin necesitate întotdeauna solicitaţi de îndatoririle lor (II, 18). Ordinele superioare sunt cele care sunt în general menţionate în Noul Testament; dar la îngerii care veghează asupra fenomenelor naturale se face referire în Apocalipsa: îngerii vânturilor în VII, 1, 2, îngerul focului în XIV, 18, îngerul apelor în XVI, 5 (cf. *Jub.* II, 2). Or, îngerii păzitori ai *indivizilor*, despre care vorbeşte Noul Testament în Matei XVIII, 10 (Faptele Apostolilor XII, 15), sunt menţionaţi pentru prima dată în *Jubilee* XXXV, 17. Cu privire la angelologia autorului nostru, vezi §16.

Demonologie – Demonologia autorului nostru reapare în cea mai mare parte în Noul Testament:

(a) Îngerii care nu şi-au păzit vrednicia, Iuda 6; 2 Petru II, 4, sunt supraveghetorii angelici care, deşi trimişi să înveţe omenirea *(Jub.* IV, 15), au căzut în poftele trupeşti tânjind după fiicele omului. Căderea şi pedepsele lor sunt consemnate în *Jubilee* IV, 22, V, 1-9.

(b) Demonii sunt duhurile ieşite din sufletele uriaşilor, care erau copiii îngerilor căzuţi, *Jubilee* V, 7, 9.

Scanned with OKEN Scanner

Aceşti demoni îi atacau pe oameni şi îi stăpâneau (X, 3, 6). Scopul lor este de a corupe, de a-i conduce pe căi greşite şi de a-i distruge pe cei răi (X, 8). Ei sunt supuşi prinţului Mastemei* (X, 9) sau Satanei. Oamenii le aduc jertfe ca unor zei (XXII, 17). Ei îşi urmăresc lucrarea lor de năruire morală până la judecata lui Mastema (X, 8) sau până la instaurarea împărăţiei mesianice, când Satana nu va mai putea face rău omenirii (XXIII, 29).

Astfel, în Noul Testament, demonii sunt duhuri fără trup (Matei XII, 43-45; Luca XI, 24-26). Conducătorul lor este Satana (Marcu III, 22). Sunt priviţi ca divinităţi ale păgânilor (1 Corinteni X, 20). Nu vor fi pedepsiţi până la judecata de apoi (Matei VIII, 29). La instaurarea mileniului, Satana va fi legat (Apocalipsa XX, 2-3).

§ 24. Perspective ale autorului despre Mesia, împărăţia mesianică, preoţia lui Melchisedec, legea, tăierea împrejur şi sabatul, viaţa ce va veni, calendarul evreiesc

Mesia – Deşi autorul nostru este un susţinător al dinastiei Macabeilor, el încă se agaţă de scriitorul *Cărţii etiopiene a lui Enoh* LXXXIII-XC în ceea ce priveşte speranţa unui Mesia provenit din Iuda. El nu face, însă, decât o singură referire la acest Mesia şi nu îi atribuie niciun rol de importanţă (vezi nota XXXI, 18). Aşteptarea mesianică nu a arătat o viaţă viguroasă de-a lungul acestui secol până când a fost identificată cu familia Macabeilor. Dacă avem dreptate când considerăm că regatul mesianic este

* Vezi nota de la X, 8.

Scanned with OKEN Scanner

de durată temporară, acesta este primul caz în care Mesia este asociat unei împărăţii mesianice temporare.

Împărăţia mesianică – În notele de la I, 29, XXIII, 30 m-am ocupat pe larg de caracterul acestei împărăţii. Am văzut acolo că ea urma să fie realizată treptat, prin dezvoltarea spirituală progresivă a omului şi o transformare corespunzătoare a naturii. Membrii săi urmau să atingă limita deplină de 1.000 de ani în fericire şi pace. În timpul acestei împărăţii, puterile răului trebuiau să fie limitate (XXIII, 29). Judecata de apoi va fi avut loc la încheierea acestei perioade (vezi nota de la XXIII, 30). Cu privire la derivarea probabilă a acestei perspective din mazdeism, vezi nota de la I, 29.

Cu greu ne putem îndoi de faptul că scriitorul *Jubileelor* a crezut că epoca împărăţiei mesianice se instalase deja. O astfel de speranţă era adesea nutrită în zilele prospere ale Macabeilor. Astfel, a fost întreţinută de scriitorul *Cărţii etiopiene a lui Enoh* LXXXIII-XC în zilele lui Iuda, înainte de anul 161 î.Hr. Nu putem şti dacă Ionatan a fost privit ca agent divin pentru începutul împărăţiei, dar în ceea ce priveşte faptul că Simon a fost privit în această lumină nu există nicio îndoială. Într-adevăr, contemporanii săi au ajuns să-l considere ca fiind însuşi Mesia, după cum vedem din Psalmul CX, sau din nobilul imn mesianic din *Testamentul lui Levi* 18. Efervescenţa temperată din 1 Macabei XIV, 8-15 este o relicvă a unei astfel de literaturi, care a fost emasculată de editorul saduchean. Simon a fost succedat de Ioan Hircan în 135 î.Hr., iar acest mare prinţ părea pentru compatrioţii săi că le poate îndeplini aşteptările din trecut; căci, potrivit unui scriitor contemporan (Testamentul lui Levi 8), el a îmbrăţişat în persoana sa tripla sarcină de profet, preot şi conducător civil (vezi nota de la XXXI, 15), în timp ce, potrivit Testamentului lui Reuben 6, el urma „să moară în

Scanned with OKEN Scanner

numele lui Israel în războaie văzute şi nevăzute". În aceste două pasaje pare să i se acorde funcţia mesianică, dar nu şi la autorul nostru, după cum am văzut mai sus. Hircan are doar rolul de a introduce împărăţia mesianică, peste care va domni Mesia, urmaşul lui Iuda.*

Preoţia lui Melchisedec – Am arătat în nota de la XXXII, 1 că, la origine, există o relatare despre Melchisedec în textul nostru şi că marii preoţi macabei au adoptat în mod deliberat titlul care îi era aplicat lui în Facerea XIV. Ar fi interesant de cercetat în ce măsură scriitorul cărţii Evrei a fost îndatorat istoriei preoţilor-regi macabei pentru ideea preoţiei melchisedeciene, de care s-a folosit atât de fructuos în cap.VII, aplicat Domnului nostru.

Legea – Cu privire la concepţia autorului nostru despre lege ca fiind ideală şi eternă, realizată în cadrul relaţiilor temporale, vezi pp.LI şi următoarele.

Circumcizia şi Sabatul – Despre ideile exaltate ale autorului nostru cu privire la aceşti doi stâlpi de rezistenţă ai iudaismului, vezi p.L.

Viaţa de apoi – În textul nostru, orice speranţă de înviere a trupului este abandonată. Sufletele celor drepţi se vor bucura de o nemurire binecuvântată după moarte (XXIII, 31). Este cea mai veche atestare a acestei aşteptări în ultimele două secole dinainte de Hristos. Ea se găseşte apoi în *Cartea etiopiană a lui Enoh* XCI-CIV.

Calendarul iudaic – Pentru opiniile personale ale autorului nostru, vezi §18 şi notele la VI, 29-30, 32, XV, 1.

---

* Credinţa că epoca mesianică se instalase deja pare să fi luat naştere din nou sub Alexandru, 78-69 î.Hr. „Sub Simon ben Shetach (şi regina Salome) a plouat în seara sabatului, aşa încât spicele de grâu erau cât un rinichi etc." (Taanith 23a, citat de Schürer, *Gesch. Jud. Volkes*,3 I, 290).

Scanned with OKEN Scanner

Abrevieri și paranteze utilizate în această ediție

a, b, c, d desemnează manuscrisele etiopiene pe care este bazat textul nostru.

Mass. = textul masoretic.

Sam. = versiunea samariteană și textul ebraic în caractere samaritene atunci când ambele versiuni oferă aceeași variantă.

Syr. = versiunea siriacă a Vechiului Testament.

Vulg. = Vulgata.

Onk. = Targumul Onkelos.

Ps.Ion. = Targumul pseudo-ionatan.

Jub. = *Cartea Jubileelor*.

( ) Cuvintele sau literele ce apar între paranteze rotunde sunt furnizate de editor dintr-o sursă menționată în note.

[ ] Cuvintele ce apar între paranteze pătrate sunt interpolate.

† † Cuvintele ce apar între cruci sunt denaturate.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

CARTEA JUBILEELOR

*Moise primește tablele legii și învățături despre istoria trecută și viitoare, pe care trebuie să le consemneze într-o carte, 1-4. Apostazia lui Israel, 5-9. Captivitatea lui Israel și a lui Iuda, 10-13. Întoarcerea lui Iuda și reconstruirea templului, 15-18. Rugăciunea lui Moise pentru Israel, 19-21. Promisiunea lui Dumnezeu de a-i răscumpăra și de a sălășlui cu ei, 22-25, 28. Moise este invitat să scrie istoria viitoare a lumii (Cartea Jubileelor), 26. Și un înger să scrie legea, 27. Acest înger ia tablele cronologice cerești pentru a-i dicta din ele lui Moise, 29.**

Aceasta este istoria împărțirii zilelor† legii și a decalogului, a evenimentelor anilor, a săptămânilor (ani), a jubileelor din toți anii lumii‡, așa cum i-a vorbit Domnul lui

---

* Prolog. Această scurtă introducere oferă o relatare admirabilă a cuprinsului acestei cărți. Este deopotrivă o istorie și un sistem cronologic dominat de numărul sfânt șapte. Istoria se întinde de la Facere până la legile date pe Muntele Sinai, îmbrățișând astfel Facerea și o parte din Ieșire. Dar scriitorul face mai mult decât să reproducă părți din aceste cărți care servesc scopului său; le rescrie din perspectiva celui mai strict iudaism. Vezi Introducerea §15, 21.

† *După împărțeala lor înșeptită* (*a, c*) sau *după săptămânile-ani* (*b, d*).

‡ *Din toți anii lumii.* Aceste cuvinte sunt dificile, căci implică ideea că a fost intenția autorului să scrie o istorie de la Creație până la întemeierea împărăției mesianice sau teocrației. Vezi nota de la I, 26.

Moise pe Muntele Sinai când a urcat să primească tablele legii şi ale poruncilor, după glasul lui Dumnezeu care i-a spus: „Urcă-te pe vârful muntelui".

1. În primul an al ieşirii copiilor lui Israel din Egipt, în luna a treia, în ziua a şaisprezecea a lunii*, Dumnezeu i-a vorbit lui Moise, zicând: „Suie-te† la Mine‡ pe Munte şi-ţi voi da două§ table¶ de piatră cu legea** şi poruncile††, pe care le-am scris Eu, ca să le propovăduieşti."

---

* *în luna a treia, în ziua a şaisprezecea a lunii.* Se va observa că autorul nostru aplică o dată textului denaturat al pasajului din Ieşirea XIX, 1: „Iar în luna a treia de la ieşirea fiilor lui Israel din pământul Egiptului, chiar în ziua de lună plină, au ajuns în pustia Sinai." Ps.Ion. introduce „în prima zi a lunii". Se va observa că, la aceeaşi dată la care a urcat Moise pe munte pentru a primi Legea, a şaisprezecea zi a celei de-a treia luni, Dumnezeu îi apare lui Iacov când acesta coboară în Egipt (XLIV, 5).
Pe de altă parte, trebuie să deosebim cu atenţie această dată şi evenimentele asociate ei de a cincisprezecea zi a celei de-a treia luni şi evenimentele asociate acesteia. În cea de-a cincisprezecea zi, Avraam a ţinut sărbătoarea primelor roade ale recoltei (XV, 1, XLIV, 4); s-a născut Isaac (XVI, 13) (la fel şi în Seder Olam); a murit Avraam (XXII, 1); s-a născut Iuda (XXVIII, 15); Iacov şi Laban s-au legat unul de altul prin jurământ (XXIX, 7).
Vom vedea mai târziu (notele de la VI, 17-18) că Sărbătoarea Săptămânilor a fost celebrată prima dată pe pământ în asociere cu legământul lui Dumnezeu cu Noe şi a fost, potrivit autorului nostru, instituită pentru a sărbători instituţia legământului. Este important să ne dăm seama de acest lucru, de vreme ce iudaismul de mai târziu susţinea că Sărbătoarea Săptămânilor celebra legile de pe Muntele Sinai (vezi notele de la VI, 17).

† Ieşirea XXIV, 12.

‡ Ieşirea XXIV, 12.

§ *Două table.* „Două" nu apare în Ieşirea XXIV, 12, ci se bazează pe pasajul din XXXI, 18.

¶ *c şi d* spun „table de piatră".

** Vezi nota de la I, 1.

†† *Cu legea şi poruncile.* Ieşirea XXIV, 12, pe care se bazează textul, spune: „legea şi poruncile". Dar comparaţi Ieşirea XXXII, 15,

Scanned with OKEN Scanner

2. Şi Moise a urcat pe muntele lui Dumnezeu, iar slava Domnului sălăşluia pe Muntele Sinai şi un nor l-a acoperit timp de şase zile.

3. Şi l-a chemat pe Moise în a şaptea zi din mijlocul norului, şi apariţia slavei Domnului a fost ca un foc învăpăiat* pe vârful muntelui.

4. Şi Moise a stat pe munte patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi şi Dumnezeu l-a învăţat istoria ce a fost şi ce va să vină† a împărţirii tuturor zilelor legii şi poruncilor.

5. Şi El a spus: „Încrede-ţi inima în toate cuvintele pe care ţi le voi spune pe acest munte şi scrie-le într-o carte, pentru ca seminţiile lor să vadă cum nu i-am părăsit pentru tot răul pe care l-au făcut, încălcând legământul pe care îl fac cu tine pentru seminţiile lor, astăzi, pe muntele Sinai".‡

6. Şi aşa se va întâmpla, când toate acestea se vor abate asupra lor, vor recunoaşte că Eu sunt mai drept decât ei în

---

XXXIV, 29, Deuteronom IX, 11.
2-4a se bazează pe Ieşirea XXIV, 15-18.

* *Învăpăiat.* Modificarea unei vocale ar duce la cuvântul „devoratoare", ca în Ieşirea XXIV, 17, Cf. XXXVI, 10.

† *Dumnezeu l-a învăţat istoria ce a fost şi ce va să vină*, Cf. I, 26. Cf. Megilla 19 b: „Cel Sfânt, binecuvântat fie El, i-a arătat lui Moise toate detaliile Legii... şi tot ce va înnoi Soferim în viitor". De asemenea, Shem Raba (Wünsche, p.282): „Dumnezeu a adus Cartea lui Adam şi i-a arătat (lui Moise) în ea toate generaţiile care vor apărea de la începutul creaţiei până în ziua învierii". Beer compară Menachoth 29b şi Wajikra Raba 26.

‡ *Scrie-le.* Cf. Ieşirea XXXIV, 27. Vezi nota de la I, 27.
cum nu i-am părăsit pentru tot răul, cf. Ezra, IX, 9, „dar nici în robie nu ne-a părăsit pe noi Dumnezeul nostru".
încălcând legământul = seheto modificat din asheto în versiunile *b, c, d.* Cf. VI, 36, 38.

Scanned with OKEN Scanner

toate judecăţile şi în toate acţiunile lor şi vor recunoaşte că am fost cu adevărat cu ei.*

7. Scrie toate aceste cuvinte pe care ţi le glăsuiesc astăzi, căci Eu cunosc revolta şi trufia lor înainte de a-i aduce în ţinutul despre care le-am făgăduit părinţilor lor, lui Avraam, lui Isaac şi lui Iacov, spunând: „Seminţiei voastre voi da un ţinut unde curge lapte şi miere".†

8. Şi vor mânca şi se vor sătura şi se vor întoarce la dumnezei străini, la (dumnezei) care nu-i pot scăpa de chinuri: şi acest martor va fi ascultat ca martor împotriva lor.‡

9. Căci vor uita toate poruncile Mele, (chiar) tot ce le poruncesc, şi vor umbla după neamuri şi după necurăţia lor şi după ruşinea lor, şi vor sluji dumnezeilor lor, şi aceştia se vor dovedi pentru ei o jignire şi un necaz, o nenorocire şi o cursă.§

10. Şi mulţi vor pieri şi vor fi luaţi prizonieri şi vor cădea în mâinile vrăjmaşilor, pentru că au abandonat rânduielile

---

* *Şi aşa se va întâmpla, când toate acestea se vor abate asupra lor,* Deuteronomul, XXX, 1.

† *Scrie toate aceste cuvinte,* vezi nota de la I, 27.
ţinutul despre care am făgăduit părinţilor lor, Deuteronomul XXX, 20, Ieşirea XXXIII, 1.
Seminţiei voastre voi da un ţinut unde curge lapte şi miere, Ieşirea XXXIII, 1, Deut. XXXI, 20.

‡ *Şi vor mânca şi se vor sătura şi se vor întoarce la dumnezei străini,* Deuteronomul XXXI, 20.
şi acest martor va fi ascultat, (*c, d*: „martor", *a, b*) ca martor împotriva lor. Cf. Deuteronomul XXXI, 20, 2 Regi XVII, 15. „Mărturiile împotriva lor", cf. Deuteronomul XXXI, 19, 26.

§ *vor uita toate poruncile Mele* etc. Ezra, 10, 11.
vor umbla după neamuri, 2 Regi, XVII, 2.
vor sluji dumnezeilor lor, şi aceştia se vor dovedi pentru ei o jignire şi un necaz, o nenorocire şi o cursă, Ieşirea XXIII, 33; Deuteronomul VII, 16; Iosua XXIII, 13.

Scanned with OKEN Scanner

Mele şi poruncile Mele, sărbătorile legământului Meu, sabaturile Mele şi locul Meu sfânt pe care l-am sfinţit pentru Mine în mijlocul lor, tabernaculul Meu şi sanctuarul Meu pe care l-am sfinţit pentru Mine în mijlocul ţinutului, ca să-Mi pun numele pe el şi (acolo) să sălăşluiască.*

11. Şi îşi vor clădi locuri înalte, galerii şi chipuri cioplite, şi se vor închina fiecare la (chipul său cioplit), ca să se rătăcească, şi îşi vor jertfi copiii demonilor şi tuturor lucrărilor rătăcirii inimilor lor.†

12. Iar Eu voi trimite martori la ei, ca să mărturisesc împotriva lor, dar ei nu vor asculta şi vor ucide şi martorii, şi îi vor persecuta pe cei care caută legea, şi vor aboli şi vor schimba totul, ca să facă rău chiar sub ochii Mei.‡

---

* Versurile 10-13 prezintă cele două mari catastrofe care s-au abătut asupra Israelului (10) şi Iudeii (11-13).
10. Distrugerea parţială şi captivitatea lui Israel. Triburile din miazănoapte uitaseră de Lege şi de sărbătorile respectate de Iuda: de asemenea, templul din Ierusalim. Cf. pt. dicton Deut. XXVIII, 63, 41; Levi XXVI, 14, 15 etc.
tabernaculul Meu [...] în mijlocul ţinutului, dacă aceste cuvinte aparţin textului, autorul trebuie să fi crezut în existenţa tabernaculului de la Ierusalim pe vremurile monarhiilor împărţite.

† 11-13 Idolatriile şi răutatea lui Iuda. Captivitatea lor.
11. *îşi vor clădi locuri înalte, galerii*, cf. Ezechiel, XX, 28; 2 Cronici, XXXIII, 3.
şi îşi vor jertfi copiii demonilor, 2 Cronici, XXVIII, 3, XXXIII, 6; Ezechiel XX, 31. Cf. Deut. XXXII, 17, Enoh etiop. XCIX, 7. Vezi notele de la XXII, 17.

‡ *Eu voi trimite martori la ei, ca să mărturisesc împotriva lor, dar ei nu vor asculta*, 2 Cronici, XXIV, 19. „Domnul a trimis la ei proroci să-i întoarcă înapoi la El, dar n-au ascultat de înştiinţările pe care le-au primit". Cf. 2 Cronici XXXVI, 15, 16; Ieremia XXV, 4. Cf. Matei XXIII, 34; Luca XI, 49.
vor ucide şi martorii, Neemia IX, 26: „pe proorocii Tăi care-i îndemnau să se întoarcă la Tine i-au ucis".

Scanned with OKEN Scanner

13. Iar Eu îmi voi ascunde faţa de ei şi-i voi lăsa pe mâna neamurilor, ca să fie luaţi în captivitate, ca pradă şi ca să fie devoraţi; îi voi îndepărta din mijlocul ţinutului şi îi voi împrăştia printre neamuri.*

14. Şi vor uita toată legea Mea, toate poruncile Mele, toate judecăţile Mele şi vor rătăci în privinţa lunilor noi, a sabaturilor, a sărbătorilor, a jubileelor şi a rânduielilor.†

15. Şi după aceasta, se vor întoarce la Mine din mijlocul neamurilor cu toată inima lor, cu tot sufletul lor şi cu toată puterea lor, şi îi voi aduna din mijlocul tuturor neamurilor şi Mă vor căuta, astfel încât voi fi găsit de ei, când Mă vor căuta cu toată inima lor şi cu tot sufletul lor.‡

16. Şi le voi dezvălui lor o pace copioasă cu dreptate şi le voi †culege planta verticalităţii† din toată inima Mea şi din tot sufletul Meu, şi vor fi spre binecuvântare, şi nu spre blestem, şi vor fi capul, şi nu coada.§

---

schimba, citit jeweletu (*a*) în textul etiopian şi jewetenu (*b, c, d*) în note.

ca să facă rău chiar sub ochii Mei, 2 Regi XXI, 15.

* *îmi voi ascunde faţa*, cf. XXI, 22; Isaia, I, 15.

şi-i voi lăsa pe mâna neamurilor etc., 2 Regi, XXI, 14.

ca să fie luaţi în captivitate = lahabl modificat din Lahebl.

† Iuda va uita de slujirea lui Dumnezeu în captivitate, cf. Deut. IV, 28, XXVIII, 36, 64.

‡ 15-17 Căinţa lui Iuda, întoarcerea din captivitate şi ridicarea templului.

15. *se vor întoarce la Mine [...] cu toată inima lor*, cf. Deut. IV, 30, 29.

îi voi aduna din mijlocul tuturor neamurilor, Ieremia, XXIX, 14.

Mă vor căuta, astfel încât voi fi găsit de ei când Mă vor căuta cu toată inima lor, Ier. XXIX, 13-14a.

când Mă vor căuta (b, ƀ, d). a spune: „şi când vor căuta".

§ *Şi le voi dezvălui lor (b, d). a şi c* spun: „Eu voi dezvălui".

le voi †culege planta verticalităţii†, Am marcat aceste cuvinte ca fiind denaturate. Interpretarea lui Littmann „sie umändern zu einer Pflanze der Gerechtigkeit" nu prea este posibilă din punct

Scanned with OKEN Scanner

17. Şi Îmi voi construi sanctuarul în mijlocul lor, voi locui cu ei, voi fi Dumnezeul lor şi ei vor fi poporul Meu întru adevăr şi dreptate.*

18. Şi nu-i voi părăsi şi nu-i voi dezamăgi, căci Eu sunt Domnul Dumnezeul lor.†

19. Şi Moise a căzut cu faţa la pământ, s-a rugat şi a zis: „Doamne, Dumnezeul meu, nu părăsi poporul Tău şi moştenirea Ta, ca să rătăcească după greşelile inimii lor, şi nu-i lăsa pe mâinile vrăjmaşilor lor, neamurile, ca să domnească peste ei şi să-i facă să păcătuiască împotriva Ta".‡

---

de vedere lingvistic. Mai mult, este împotriva utilizării acestei sintagme. Cf. Cărţii etiopiene a lui Enoh, X, 16, XCIII, 2, 5, 10. Israelul era „planta verticalităţii" încă de la bun început. Originalul cuvintelor şi al celor care urmează pare să fie Ieremia XXXII, 41: „Mă voi bucura să le fac bine şi-i voi sădi tare în pământul acesta din toată inima Mea şi din tot sufletul Meu". Aceste cuvinte sunt folosite în aceeaşi legătură precum cele din text. Prin urmare, nu este improbabil ca aceste cuvinte, „în pământul acesta", să fi fost pierdute după verb. În continuare, cuvintele „şi le voi culege" = καὶ μεταθήσω αὐτούς. Astfel, ar trebui să avem: „Şi le voi planta planta verticalităţii în pământ". Astfel, se întoarce la versetul 13: „îi voi îndepărta din mijlocul ţinutului şi îi voi împrăştia printre neamuri".

şi vor fi spre binecuvântare, şi nu spre blestem, Zaharia, VIII, 13.

şi vor fi capul, şi nu coada, Deut. XXVIII, 13.

* Al doilea templu. *Îmi voi construi sanctuarul în mijlocul lor, voi locui cu ei*, Ieşirea, XXV, 8. „Din acestea să-Mi faci locaş sfânt şi voi locui în mijlocul lor", Ieşirea XXIX, 45.

voi fi Dumnezeul lor şi ei vor fi poporul Meu, Lev. XXVI, 12; Ieremia XXIV, 7, XXX, 22 ; Iezechiel XIV, 11.

† Deut. XXXI, 6.

‡ *nu părăsi poporul Tău şi moştenirea Ta [...] şi nu-i lăsa pe mâinile duşmanilor lor, neamurile, ca să domnească peste ei*, cf. 2 Regi, XXI, 14; Deut. IX, 26; Ps. CVI, 41.

duşmanilor lor, neamurile, (*a, c*); *b* şi *d* omit „duşmanilor lor".

Scanned with OKEN Scanner

20. Să se înalţe, Doamne, îndurarea Ta peste poporul Tău şi să creeze în el un duh drept şi să nu lase duhul lui Beliar să-i stăpânească, să-i învinovăţească în faţa Ta şi să-i prindă în laţ pe toate drumurile lor către dreptate, ca să piară de dinaintea feţei Tale.*

21. Căci ei sunt poporul Tău şi moştenirea Ta, pe care Tu i-ai izbăvit cu marea Ta putere din mâinile egiptenilor: izvodeşte în ei o inimă neprihănită şi un duh sfânt şi nu-i lăsa să fie prinşi în capcana păcatelor lor de acum şi pururea.†

22. Şi Domnul i-a spus lui Moise: „Cunosc îndărătnicia lor, gândurile şi trufia lor şi nu vor fi ascultători până nu-şi mărturisesc păcatul lor şi pe cel al părinţilor.‡

23. După aceasta, se vor întoarce la Mine cu toată verticalitatea, cu toată inima (lor) şi cu tot sufletul (lor) şi voi tăia împrejur inima lor şi inima urmaşilor lor şi voi izvodi în ei un duh sfânt şi îi voi curăţi astfel încât să nu se mai întoarcă de la Mine din ziua aceea până în vecii vecilor.§

---

* *să creeze în el un duh*, Ps. LI, 10. Vezi următorul verset.
Beliar, Vezi nota de la XV, 33.

† *Căci ei sunt poporul Tău [...] din mâinile egiptenilor*, Deut. IX, 26, 29.
un duh sfânt, Cf. I, 23. Vezi nota de la XXV, 14.

‡ *Cunosc îndărătnicia lor, gândurile şi trufia lor*, Deut. XXXI, 27.
până nu-şi mărturisesc păcatul lor şi pe cel al părinţilor, Levi XXVI, 40, Neemia IX, 2.

§ *cu toată inima (lor) şi cu tot sufletul (lor)*, 2 Cronici VI, 38.
voi tăia împrejur inima lor, Deut. X, 16, XXX, 6.
duh sfânt, cf. I, 21.
îi voi curăţi astfel încât să nu se mai întoarcă de la Mine din ziua aceea până în vecii vecilor. Aceste cuvinte implică ideea că Israelul nu va mai fi niciodată alungat din ţinutul său.

Scanned with OKEN Scanner

24. Iar sufletele lor vor rămâne credincioase Mie şi poruncilor Mele, şi vor împlini poruncile Mele, şi Eu voi fi Tatăl lor şi ei vor fi copiii Mei.*

25. Şi toţi se vor numi copii ai Dumnezeului viu şi toţi îngerii şi toate duhurile vor şti că sunt copiii Mei şi că Eu sunt Tatăl lor în verticalitate şi dreptate şi că Eu îi iubesc.†

26. Şi să scrii pentru tine toate aceste cuvinte pe care ţi le spun pe acest munte, primele şi ultimele, care se vor împlini în toate împărţirile zilelor din Lege şi din decalog, din săptămâni şi din jubilee până în veşnicie, până când Mă voi coborî şi voi sălăşlui cu ei de-a pururea.‡

* *Eu voi fi Tatăl lor şi ei vor fi copiii Mei*, (sau fiii mei). Aceste cuvinte sunt folosite în 2 Sam. VII, 14 în legătură cu Solomon; în alte locuri din Vechiul Testament, doar în legătură cu naţiunea întreagă sau cu părţi din aceasta. Dumnezeu este Tatăl lui Israel, Deut. XXXII, 6; Isaia LXIII, 16, Ieremia XXXI, 9; sau al celor drepţi din Israel, chiar şi al individului celui drept, Înţelepciunea II, 16. Vezi şi I, 25, 28, XIX, 29 din textul nostru. Israel este fiul lui Dumnezeu: Ieşirea IV, 22, 23; Deut. XIV, 1; Isaia XLIII, 6; Înţelepciunea XVIII, 13; Judecători IX, 4; sau cei drepţi din Israel sunt copiii lui Dumnezeu, chiar şi indivizii, Înţelepciunea II, 13, 18, V, 5, XII, 7, 21. Pentru referinţele talmudice, vezi *Sayings of the Fathers* (ed. Taylor) III, 22; B. Bathra 10a, Kiddushin 36a, Berachoth 3a. În 2 Cor. VI, 18, Sfântul Pavel ia direct cuvintele din 2 Sam. VII, 14 şi le aplică creştinilor. În text, aceştia îi îmbrăţişează pe israeliţi. Israeliţii sunt copiii lui Dumnezeu, potrivit autorului nostru, datorită descendenţei fizice din Iacov (cf. I, 28).

† *Copii* (sau „fii") ai Dumnezeului viu, Osea, I, 10.

‡ *Şi să scrii pentru tine toate aceste cuvinte*, (*b, c*). *a* şi *d* spun: „Şi voi scrie pentru tine". Aceste cuvinte par să se refere la lucrarea de faţă (după cum recunoaşte Singer, la p.15), adică la *Jubilee* (cf. I, 7). Moise trebuie să o scrie după dictarea unui înger (VI, 1). Constituie, ca să spunem aşa, cartea celei de-a doua legi. Pentateuhul, pe de altă parte, este „cartea primei legi" (VI, 22), care a fost scrisă de înger însuşi (I, 27). La cea din urmă se face referire din nou în XXX, 12, 21, L, 6. În 4 Ezra XIV, 6, lui Moise i se cere să o dezvăluie pe una (Pentateuhul) şi să o ascundă

Scanned with OKEN Scanner

27. Şi El a spus îngerului prezenţei: „Scrie pentru Moise de la începutul creaţiei până la clădirea sanctuarului Meu în rândurile lor în vecii vecilor.*

pe cealaltă, tradiţia apocaliptică. *Haec in palam facies verba et haec abscondes.* În Ieşirea XXXIV, 27, lui Moise i se cere să scrie anumite porunci, dar decalogul este gravat pe tablele de piatră de Însuşi Dumnezeu: Ieşirea XXXIV, 1, 28; Deut. X, 2, 4.

toate aceste cuvinte pe care ţi le spun pe acest munte, primele şi ultimele, care se vor împlini [...] până în veşnicie, cf. 4 Ezra 4, 5. *Et enarravi ei mirabilia multa, et ostendi ci temporum secreta et temporum finem.*

până când Mă voi coborî şi voi sălăşlui cu ei de-a pururea, aici, ca în Prolog, se sugerează că autorul a vrut să scrie o istorie a lumii de la Facere până la instaurarea teocraţiei (cf. Prolog; de asemenea, I, 27, 29). Într-un anumit sens, a făcut asta; căci apar referinţe la evenimente încă din vremea macabeilor, când a trăit autorul. Era de părere că împărăţia mesianică urma să fie introdusă prin muncile macabeilor. Pentru sălăşluirea lui Dumnezeu cu omul, vezi *Cartea etiopiană a lui Enoh,* XXV, 3, LXXVII, 1. Aceasta era teocraţia perfecţionată de care aveau grijă cei care nu aşteptau un Mesia personal, aşa cum aşteptau autorii *Cărţii etiopiene a lui Enoh,* I-XXXVI, XCI-CIV; Apocalipsa lui Moise, X. Însă autorul nostru a căutat un Mesia născut din seminţia lui Iuda. Vezi nota de la XXXI, 18.

* *Şi El a spus îngerului prezenţei.* Vezi nota de la I, 29. Textul nostru formează, pare-se, cea mai veche mărturie a ideii că legea este dată prin intermediul îngerilor. În Deut. XXXIII, 2 avem prima menţionare a îngerilor în legătură cu darea legii, dar, conform acelui pasaj, nu fac decât să îl acompanieze pe Yahve. Dar calea era pregătită, pentru conceperea în *Jubilee,* de dezvoltarea pe care arheologia a trăit-o în vremurile Ieşirii şi după Ieşire. Astfel, începând cu Ieşirea, Dumnezeu nu a mai comunicat direct cu slujitorii Săi. În cazul lui Iezechiel, care era în perioada de tranziţie, revelaţia îi era făcută uneori direct lui (XLIV, 2), alteori indirect, prin intermediul unui înger (XL, 3). Până în vremurile lui Zaharia, dezvoltarea este completă. Acest profet îşi primeşte toate comunicatele prin intermediul îngerilor. Evident, când ajungem la secolul în care a fost scrisă cartea noastră, această utilizare este universală. Daniel primeşte chiar interpretarea viziunii sale prin

Scanned with OKEN Scanner

28. Şi Domnul se va arăta în ochii tuturor şi toţi vor cunoaşte că Eu sunt Dumnezeul lui Israel şi Tatăl tuturor copiilor lui Iacov şi rege pe muntele Sion pe veci. Şi Sionul şi Ierusalimul vor fi sfinte.'"*

îngeri (VII, 16 şi urm.; VIII, 15 şi urm. etc.) şi, într-o lucrare mai târzie din acelaşi secol, *Testamentul celor doisprezece patriarhi*, Dan. 6, îngerul care intervine pentru Israel este numit „mijlocitorul între Dumnezeu şi om" (μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων). Vezi şi Levi 5. Nu cunosc alte referinţe la această concepţie până la începutul erei creştine. Astfel, Filon, *De Somnis*, I, 22 (p.642 M.), comentând Ieşirea XIX, 19, scrie că nu putem primi binefacerile lui Dumnezeu decât prin intermediul agenţilor săi (οὐδ' ὑπερβαλλούσας... εὐεργεσίας χωρῆσαι δυνάμεθα, ἃς ἂν αὐτὸς προτείνῃ δι' ἑαυτοῦ μὴ χρώμενος ὑπερέταις ἄλλοις). În primul secol d.Hr. avem referinţe frecvente pentru această perspectivă. Astfel, în Iosephus, *Ant.*, XV, 5,3: ἡμῶν δὲ τὰ κάλλιστα τῶν δογμάτων καὶ τὰ ὁσιώτατα τῶν ἐν τοῖς νόμοις δι' ἀγγέλων παρὰ τοῦ θεοῦ μαθόντων. Din iudaism, acest verset a trecut în Noul Testament. Cf. Galateni, III, 19 νόμος ... διαταγεὶς δι' ἀγγέλων. Vezi şi Faptele Apostolilor, VII, 53; Evrei, II, 2. Samaritenii credeau şi ei în mijlocirea îngerilor în legătură cu legea. Cf. Gesenius, Carm.Sam. p.15 şi de Sacy, *Not. et extraits de la Bibl.*, XII, 16. Mai târziu, iudaismul a respins această perspectivă probabil pe motive polemice şi l-a reprezentat întotdeauna pe Moise ca primind legea direct de la Dumnezeu. În Sabat 88b şi Şem Raba 28, Moise este reprezentat ca urcând în ceruri pentru a primi legea.

Scrie pentru Moise. Dacă interpretarea acestui verset adoptată în I, 26 (la notă) este corectă, îngerul este cel care scrie Pentateuhul pentru Moise. Există însă şi dificultăţi în acceptarea acestei interpretări, şi anume că istoria îmbrăţişată în Pentateuh se întinde de la Facere până la momentul în care „sanctuarul a fost construit în rândurile lor pe veci". Este posibil ca acest lucru să nu însemne nimic mai mult decât ample şi aparent profetice descrieri ale apostaziilor lui Israel şi Iuda sub regii lor, ale exilului şi întoarcerii în captivitate şi ale teocraţiei restaurate, aşa cum se regăsesc ele în Deut. XXVIII-XXX. Trebuie mărturisit că explicaţia nu pare să fie adecvată.

* Acest verset strică firul logic. Probabil trebuie citit înainte de versetul 25.

Scanned with OKEN Scanner

29. Şi îngerul prezenţei s-a dus înaintea taberei lui Israel, a luat tablele împărţirii anilor – din vremea creaţiei –, tablele legii şi ale decalogului săptămânilor, ale jubileelor, după anii individuali corespunzători tuturor jubileelor [potrivit anilor individuali] şi din ziua [noii] creaţii †când† cerurile şi pământul vor fi înnoite, precum şi toată făptura lor, după puterile cerului şi după toată făptura pământului, până când sanctuarul Domnului va fi făcut în Ierusalim pe Muntele Sion, şi toate luminile să fie înnoite pentru vindecare şi pentru pace şi pentru binecuvântarea tuturor aleşilor lui Israel, şi aşa să fie din acea zi până la sfârşitul zilelor pe pământ.*

---

se va arăta în ochii tuturor, cf. Apocalipsa, I, 7.

Dumnezeul lui Israel, Ieşirea XXIV, 10 etc.

Tatăl tuturor copiilor lui Iacov, cf. Ieremia XXXI, 1. Vezi nota de la I, 24.

rege pe muntele Sion, cf. Is. XXIV, 23. Despre Muntele Sion, vezi I, 29.

* *Îngerul prezenţei*. Sintagma este derivată din Isaia LXIII, 9 şi este întâlnită şi în *Testamentul celor doisprezece patriarhi*, Jud. 25. Acest înger este probabil Mihail, care era îngerul păzitor al Israelului: cf. Dan. X, 13, 21, XII, 1, Cartea etiopiană a lui Enoh, XX, 5, Enoh slavon, XXII, 6; Weber Jud Theologie2, 168. Patru dintre aceşti îngeri sunt menţionaţi în *Cartea etiopiană a lui Enoh* XL (vezi nota de la versetul 2 din ediţia mea).

s-a dus înaintea taberei lui Israel, Ieşirea, XIV, 19.

a luat tablele împărţirii anilor. Din acestea, îngerul îi dictează lui Moise.

împărţirii anilor – din vremea creaţiei (c) –, tablele legii (a) etc., pare să fie cea mai bună interpretare a textului. Textul meu, care respectă versiunea *b* = „împărţirea anilor de la crearea legii".

după anii individuali, marcată ca interpolare. *b* o omite.

din ziua [noii] creaţii †când† cerurile şi pământul vor fi înnoite. Textul este în mod clar denaturat. Ar trebui să ne pună la dispoziţie *terminus a quo* şi *terminus a quem*. Istoria „tablelor împărţirii" îmbrăţişează evident totul de la crearea împărăţiei mesianice. Prin urmare, „nou" (haddas) trebuie privit ca o

interpolare etiopiană. În *a şi b* urmează cuvântul „creaţie", dar în manuscrisele inferioare (*c, d*) le precedă. Apoi, în locul lui †când† (ama), ar trebui să ne aşteptăm la „până când". Putem recupera „până" interpretând ὡς (= când) din greacă drept o denaturare a lui ἕως = până când. În orice caz, trebuie să interpretăm „Din ziua creaţiei, până la ceruri".

cerurile şi pământul vor fi înnoite. Ar trebui să observăm cu atenţie natura cuvântului „înnoite", cum apare el în *Jubilee.* Această înnoire a creaţiei nu trebuie să fie instantanee şi catastrofală, ci treptată, iar progresul ei să fie condiţionat etic de purtarea lui Israel. Acest lucru se va vedea cel mai clar în IV, 26 şi XXIII, 26-28 (vezi notele *in loc*). Expresii similare se găsesc în Isaia LXV, 17, XLVI, 22. În *Escatologia* mea (pp.122-123), am interpretat aceste pasaje din Isaia ca însemnând o bruscă şi literală recreare a lumii şi putem concepe că era contrară contextelor, aşa că le-am marcat ca interpolări. Acum înţeleg că trebuie interpretate ca exprimând o transformare treptată a lumii, morale şi fizice, şi că astfel argumentul împotriva originalităţii lor nu mai este valabil. Această perspectivă a fost adoptată probabil din mazdeism, care, după Soderblom (*La Vie Future d'apres le Mazdéisme*, p.254, Paris, 1901) învaţă că *le monde deviendra peu a peu meilleur et se spiritualisera pendant les derniers temps.* Această perspectivă a scriitorului din secolul al V-lea al versetelor din Isaia LXV-LXVI este reprodusă de autorul nostru. Cerurile şi pământul şi natura fizică a omului vor fi transformate, *pari passu,* odată cu transformarea spirituală a omului (XXIII, 26-28, L, 5). Potrivit *Jubileelor,* XXIII, 27, cei drepţi trebuie să ajungă la o mie de ani şi, potrivit Isaia XLV, 20, păcătosul ar trebui să fie retezat prematur din viaţă când ajunge la o sută de ani. Din câte ştiu eu, Isaia XLV-XLVI, *Jubileele* şi Testamentul lui Levi 18 sunt singurele scrieri iudaice care atestă această perspectivă. Dar, din 100 d.Hr., scriitorii iudaici şi, ulterior, cei creştini au interpretat aceste expresii, dându-le un sens literal şi catastrofal. Astfel, este o recreare efectivă a cerurilor şi pământului care este prorocită în *Cartea etiopiană a lui Enoh,* XCI, 16, LXXII, 1, XLV, 4; Apoc.Bar. XXXII, 6, LVII, 2; 4 Ezra VII, 75; 2 Petru III, 13; Apocalipsa, XXI, 1. Or, pentru a ne întoarce la autorul nostru, găsim următoarea noutate. Ne învaţă că Dumnezeu urmează să înnoiască creaţia în trei perioade diferite. Prima a fost la Potop, când a distrus tot ce era corupt (v. 11) şi „a făcut pentru toate lucrările sale o fire nouă şi dreaptă" (v. 12). A doua înnoire urma să se sincronizeze

Scanned with OKEN Scanner

cu înființarea comunității iudaice din Iacov, care trebuia „să servească la punerea temeliei cerurilor și pământului, la întărirea pământului și la înnoirea luminilor care sunt pe firmament" (XIX, 25). Ideea că o înnoire a lumii a început cu Iacov izvorăște din II, 22 și urm. Potrivit acestui pasaj, cele 22 de generații care îi precedă lui Iacov corespund celor 22 de lucrări ale lui Dumnezeu și ale creației. O nouă eră de înnoire începe cu Iacov. În cele din urmă, când sanctuarul lui Dumnezeu și împărăția mesianică sunt stabilite printre oameni, va începe ultima înnoire „când cerurile și pământul se vor înnoi" și „toate luminile vor fi înnoite", I, 29, IV, 26, V, 12. Potrivit textului de față, V, 11, 12, este propovăduită înnoirea creației după Potop; dar textul este denaturat. În forma sa originală, nu se putea referi decât la înnoirea lumii la instaurarea împărăției mesianice. Astfel, în această carte sunt trei epoci mari: crearea lumii, înnoirea ei la crearea adevăratului om, Iacov, și ultima înnoire, la înființarea sanctuarului. Despre valorile simbolice ale omului și templului, vezi Epstein, „Le Livre des Jubilés", *Revue des Etudes Juives*, 1890, XXI, 92-97.

sanctuarul Domnului va fi făcut în Ierusalim, adică sanctuarul din împărăția mesianică. Xf. I, 27, IV, 26.

înnoite pentru vindecare, cf. Apocalipsa, XXII, 2 „spre tămăduirea neamurilor".

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 2

Istoria celor douăzeci şi două de acte distincte ale creaţiei în cele şase zile, 1-16. Instituirea Sabatului: respectarea lui de către îngerii cei mai înalţi, cu care Israel va fi asociat mai târziu, 17-32. (Cf. Facerea I-II, 3)

1. Şi îngerul prezenţei a vorbit lui Moise, spunând: scrie istoria completă a facerii, cum în şase zile Domnul Dumnezeu a terminat toate lucrările Sale şi toată făptura Lui, şi a ţinut Sabatul în ziua a şaptea şi l-a sfinţit pe veci şi l-a pus ca semn pentru toate lucrările Sale.*

2. Căci, în prima zi, a creat cerurile care sunt deasupra, pământul, apele şi toate duhurile care slujesc înaintea Lui – îngerii prezenţei, îngerii sfinţirii şi îngerii [duhului de foc şi îngerii] duhului vânturilor, îngerii duhului norilor şi îngerii întunericului, ai zăpezii, ai grindinei, ai rouăi, şi îngerii glasurilor, ai tunetului şi ai fulgerelor, şi îngerii

---

* *Îngerul prezenţei*, vezi nota de la I, 29.
scrie istoria completă a facerii. Găsim următoarea notă explicativă într-un manuscris Coisin. (Fabric., II, 120) despre Ieşire XXIV, 15, care se referă la *Jubilee*: ἐνταῦθα ἠξιώθη ὁ μέγας Μωϋσῆς μετὰ τὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας ἰδεῖν δι' ὀπτασιῶν, πῶς ἐν ταῖς ἕξ ἡμέραις ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς κατὰ τάξιν μιᾶς ἑκάστης ἡμέρας καὶ συγγράψαι πάρεκελεύσθη.

duhurilor de frig şi de căldură, de iarnă şi de primăvară, de toamnă şi de vară, şi toate duhurile făpturilor Sale care sunt în ceruri şi pe pământ, (El a creat) abisurile şi întunericul, înserarea (şi noaptea), lumina, zorii şi ziua, pe care le-a pregătit în cunoştinţa inimii Sale.*

---

* 2-3 Aceste versete consemnează creaţiile din prima zi. Au fost şapte în total: cerurile, pământul, apele, duhurile, abisurile, întunericul şi lumina. Din fericire, avem versiunea greacă păstrată în Epifanie, *περί Μέτρων καί Σταθμών,* XXII (vezi ediţia mea critică din textul etiopian, pp.5, 7): τῇ μὲν γὰρ πρώτῃ ἡμέρᾳ ἐποίησε τοὺς οὐρανοὺς τοὺς ἀνωτέρους (καὶ) τὴν γῆν (καὶ) τὰ ὕδατα ... τὰ πνεύματα τὰ λειτουργοῦντα ἐνώπιόν αὐτοῦ ἅτινά ἐστι τάδε ἄγγελοι πρὸ προσώπου, καὶ ἄγγελοι τῆς δόξης, καὶ ἄγγελοι πνευμάτων πνεόντων, (καὶ) ἄγγελοι νεφελῶν καὶ γνόφων (καὶ) χιόνος καὶ χαλάζης καὶ πάγου, (καὶ) ἄγγελοι φωνῶν (καὶ) βροντῶν καὶ ἀστραπῶν, (καὶ) ἄγγελοι ψύχους καὶ καύματος καὶ χειμῶνος καὶ φθινοπώρου καὶ ἔαρος καὶ θέρους, καὶ πάντων τῶν πνευμάτων τῶν κτισμάτων αὐτοῦ τῶν ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐν τῇ γῇ, (καὶ) τὰς ἀβύσσους τήν τε ὑποκάτω τῆς γῆς καὶ τοῦ χάους, (καὶ) τὰ σκότος, ἑσπέραν καὶ νύκτα, (καὶ) τὸ φῶς, ἡμέραν τε καὶ ὄρθρον. O enumerare imperfectă a celor şapte lucrări este dată de Syncellus (ed. Dindorf, p.4) în care τας αβυσσους este omis şi νυχθημερον este înlocuit. Cedrenus (ed. Bekker, p.7) reproduce rezumatul lui Syncellus, dar cu o denaturare în plus. Omite τὰ ὕδατα şi consideră că νυχθήμερον sunt două lucrări. Lucrarea ebraică Midraş Tadshe VI, versetele 11-16 (ed. De Epstein, Beiträge zur jüdischen Altertumskunde, 1887) se bazează clar pe textul nostru. Acolo spune: „Douăzeci şi două de feluri de făpturi au fost create în univers în şapte zile: în prima zi cerurile, pământul, apele, întunericul, vântul, abisurile şi lumina. În cea de-a doua zi: doar una, bolta. În cea de-a treia zi, patru. A reunit apele într-un singur loc, a scos apa dulce din pământ, la fel ierburile şi pomii. În cea de-a patra zi, trei: soarele, luna şi stelele. În cea de-a cincea zi, trei: făpturile mişcătoare, păsările şi monştri marini. În cea de-a şasea zi, patru: animalele şi vitele, târâtoarele şi omul. Acest lucru corespunde celor douăzeci şi două de litere din alfabet şi celor douăzeci şi două de generaţii de la Adam până la Iacov" (באב וכעך הדורות מאדם עד שבא יעקב כנגר כב אותיות). În enumerarea lucrărilor primei zile, observăm o divergenţă

între *Jubilee* (Epifanie şi Syncellus) şi *Midraş Tadshe*. Dacă în *Jubilee* găsim varianta „îngeri", în Midraş găsim „vântul". Motivele acestei divergenţe sunt evidente. Dacă examinăm Facerea I, 1-4, constatăm că lista celor şapte lucrări se bazează pe aceste versete şi că ideea creării îngerilor este pur şi simplu o dezvoltare a cuvântului „duh" din versetul 2. Dar *Midraş Tadshe* evită o astfel de deducţie din Facerea I, 2; căci iudaismul talmudic susţinea că îngerii au fost creaţi în cea de-a doua sau cea de-a cincea zi. În Ber. Raba 1, cf. R. Jochanan, au fost creaţi în cea de-a doua zi (Ps. CVX, 4, 5 – vezi şi Targumul Ierusalim despre Facerea I, 26; *Cronicile lui Ierahmeel*, I, 8), dar cf. R. Chanina, în cea de-a cincea zi (vezi Facerea, I, 20; Isaia VI, 6) şi R. Luliani bar Tabrai spune că nu au fost creaţi în prima zi, ca să nu se poată spune că L-au ajutat pe Dumnezeu la Facere. Filon, *Leg. Allegor.*, I, 2 reprezintă facerea îngerilor în cea de-a şaptea zi.

Filon (*de Mundi opificio*, I, 7) menţionează şapte obiecte ale facerii: οὐρανός, γῆ, σκότος, τὸ ἄβυσσον, ὕδωρ, πνεῦμα, φῶς. Aici, πνεῦμα îşi păstrează în mare parte forţa originală; căci în următorul capitol, Filon spune în legătură cu asta: τὸ μὲν γὰρ ὠνόμασε θεοῦ, διότι ξωτικώτατον τὸ πνεῦμα. Pe de altă parte, idealizează toate cele şapte obiecte ale facerii din prima zi. Nu este lumea reală, ci lumea ideală. Astfel, vorbeşte despre ceruri drept ἀσώματος, despre pământ ca ἀόρατος, întunericul şi abisul ca ἀέρος ἰδέα καὶ κενοῦ, vântul şi apa ca având *ἀσώματος οὐσία*, şi lumina ca fiind *νοητός*. Cu toate acestea, este evident că Filon era familiarizat cu o cosmologie aşa cum este cea din textul nostru. *Cronicile lui Ierahmeel*, I, 3, enumeră opt lucrări. Duplică „duhul", preluându-l mai întâi ca „Duhul lui Dumnezeu" şi apoi ca „aer". Este posibilă dependenţa sa de tradiţia jubileelor.

Potrivit iudaismului de mai târziu, Ber. Raba 3 şi urm., patru lucruri au fost create în prima zi: munţii, cerurile, pământul şi lumina. În cea de-a doua, bolta cerească, iadul şi îngerii. În cea de-a treia, pomii, tot ce este verde şi Paradisul. În cea de-a patra, soarele, luna şi stelele. În cea de-a cincea, păsările, peştii şi Leviatanul. În cea de-a şasea, Adam, Eva şi viermii. În total, nouăsprezece lucrări. Dar potrivit lui R. Pinchas, şase lucruri au fost create în cea de-a şasea zi: Adam, Eva, viermii, dobitoacele, fiarele sălbatice şi demonii.

2. *În prima zi a creat [...] îngerii.* Pe lângă observaţiile făcute mai sus, mai trebuie să observăm şi că sunt puse la dispoziţie

motive pentru ideea din Iov XXXVIII, 7 (cf. I, 6) „Atunci când stelele dimineţii cântau laolaltă şi toţi îngerii lui Dumnezeu Mă sărbătoreau?" Aici, fiii lui Dumnezeu sunt priviţi ca spectatori care admiră creaţia. Este probabil ca iudaismul anterior să fi înţeles aşa acest verset. În orice caz, această interpretare apare în literatura patristică; cf. Epifanie, *Haer.*, LXV, cap.4: Εἰ μὴ γὰρ ἅμα οὐρανῷ καὶ γῇ καὶ ἄγγελοι ἐκτίσθησαν, οὐκ ἄν ἔλεγε τῷ Ἰὼβ ὅτι, Ὅτε ἐγενήθησαν ἄστρα, ᾔνεφὰν με πάντες ἄγγελοι μου φωνῇ. Vezi şi citatul din Rufinus în nota textului. Cu aproape două secole mai devreme, această idee este atestată în Hermas, *Vis.* III, 4: *Οὗτοί εἰσιν οἱ ἅγιοι ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ οἱ πρῶτοι κτισθέντες, οἷς παρέδωκεν ὁ κύριος πᾶσαν τὴν κτίσιν αὐτοῦ, αὔξειν καὶ οἰκοδομεῖν καὶ δεσπόζειν τῆς κτίσεως πάσης. toate duhurile care slujesc înaintea Lui.* Acest fragment se găseşte în Targumul Ierusalim I, despre Facerea I, 26, dar acolo facerea îngerilor este atribuită celei de-a doua zile. Vezi detalii suplimentare în nota precedentă. Cu textul nostru, compară Rufinus, *Expositio in Symbol.*, p.21 (Fabricius, *Cod. Pseud.* V.T, II, 57), *Ut breviter aliqua etiam de secretionibus perstringamus, ab initio Deus cumffecisset mundum, praefecit ei et praeposuit quasdam virtutum caelestium potestates, quibus regeretur et dispensaretur mortalium genus ... Sed et horum nonnulli, sicut et ipse qui princeps appellatus est mundi, datam sibi a Deo potestatem non his quibus acceperant legibus temperarunt nec humanum genus divinis obedire praeceptis, sed suis parere praevaricationibus docuerunt.*

Îngerii prezenţei, îngerii sfinţirii, cf. II, 18, XV, 27, XXXI, 14. Acestea sunt cele două ordine principale ale îngerilor. Despre primul vezi nota de la I, 29. Ambele clase sunt menţionate în II, 19: aceşti îngeri respectă sabatul alături de Dumnezeu şi de Israel (II, 18 şi urm.) şi, aidoma lor, Levi şi seminţia lui vor servi în sanctuar, XXXI, 14. Ordinele inferioare, care cârmuiesc lucrările naturii, nu respectă sabatul. Aceşti îngeri sunt, cf. Talmudului şi, fără îndoială, cf. autorului nostru, inferioare israeliţilor cei drepţi. Vezi şi Ber. Raba 8; Tanchuma 14. „Îngerii sfinţirii" sunt cei care cântă cântece de slavă lui Dumnezeu (posibil Trisaghionul, ca în Cartea etiopiană a lui Enoh, XLI, 12). Cum Epifanie are ἄγγελοι τῆς δόξης (= ἄγγελοι δοξάζοντες), Praetorius propune să citim *weddase* în loc de *qeddase.* Dar textul poate fi apărat; căci în XV, 27, unde reapare sintagma, latina spune *sanctificationis.*

îngerii [duhului de foc şi îngerii] duhului vânturilor, îngerii duhului norilor. Al treilea ordin al îngerilor sau ordinul inferior cârmuiesc

Scanned with OKEN Scanner

3. Şi atunci am văzut lucrările Lui, L-am slăvit şi L-am lăudat pentru toate lucrările Lui; căci şapte lucrări minunate a făptuit El în prima zi.*

---

fenomenele naturale. Vezi Cartea etiopiană a lui Enoh, LX, 12-21; LXXV, LXXX; Cartea slavonă a lui Enoh, XIX, 1-4.
îngerii de foc, cf. Apocalipsa XIV, 18.
îngerii duhului de foc şi îngerii, la fel în *b, c, d.* a şi G din Epifanie omit această parte.
îngerii vânturilor. Cf. Apocalipsa, VII, 1, 2. Vezi Cartea etiopiană a lui Enoh, XVIII, 1-5, XXXIV-XXXVI, LXXVI pentru diversele funcţii ale vântului.
ai zăpezii, la fel şi în versiunea greacă a lui Epifanie, χιόνος, care a fost probabil denaturat în παντός: de aici, textul din *a, b. c şi d* omit.
ai zăpezii, ai grindinei şi ai rouăi, Cartea etiopiană a lui Enoh, LX, 17, 18.
îngerii glasurilor şi tunetului şi ai fulgerelor. Acesta este un fragment obscur. Ar fi uşor dacă am putea omite primul „şi". Atunci am avea expresia familiară „glasurile tunetului". Cf. Ps. LXXVI, 18, CIV, 7, Apocalipsa VI, 1, X, 4, XIX, 6. Pe de altă parte, avem în Apocalipsa IV, 5, XI, 19, XVI, 18 ἀστραπαὶ καὶ φωναὶ καὶ βρονταὶ şi în VIII, 5, βρονταὶ καὶ φωναὶ καὶ ἀστραπαὶ. Sintagma din Apocalipsă poate fi derivată din textul nostru. „Glasurile" pot însemna bâiguielile tunetului. „Glas" însuşi înseamnă tunet în Iov XXXVII, 4.
ai tunetului şi fulgerului, cf. Cărţii etiopiene a lui Enoh, LX, 13-15.
de iarnă şi de primăvară, cf. Enoh et. LXXXII, 13-20.
(El a creat) abisurile; a, b, c şi d spun „în toate abisurile", conectând sintagma greşit cu cuvintele precedente. „Abisurile" sunt unul dintre cele şapte lucruri create în prima zi şi trebuie să fie în cazul acuzativ, ca în G al lui Epifanie. Kuellu = tot poate fi o denaturare a lui ellu = acestea (o denaturare frecventă), iar ultima ca o traducere a articolului grecesc din τὰς ἀβύσσους. Varianta G spune τὰς ἀβύσσους τὴν τε ὑποκάτω τῆς γῆς καὶ τοῦ χάους. În textul etiopian se omit cele trei cuvinte după qalâyât, încercare parţial de a restaura şi parţial de a modifica *a*, astfel încât să se potrivească cu G.
înserarea (şi noaptea), lumina, zorii şi ziua, „şi noaptea" apare în G. a transpune greşit „înserarea" după „zi". *b, c şi d* omit „şi ziua" şi transpun „înserarea" după „lumină".

* *şapte lucrări minunate*, vezi nota de mai sus, II, 2-3.

Scanned with OKEN Scanner

4. Şi în a doua zi a creat bolta în mijlocul apelor, iar apele au fost împărţite în ziua aceea – jumătate din ele au urcat deasupra şi jumătate au coborât sub boltă, (care era) în mijloc, pe faţa întregului pământ. Şi aceasta a fost singura lucrare pe care (Dumnezeu) a făptuit-o în ziua a doua.*

5. Şi în a treia zi, El a poruncit apelor să se strângă de pe faţa întregului pământ într-un singur loc şi să apară uscatul.†

6. Şi apele au făcut aşa cum le-a poruncit El şi s-au retras de pe faţa pământului într-un singur loc în afara acestei bolţi şi aşa a apărut uscatul.

7. Şi în acea zi, El a creat pentru ei toate mările, după locurile lor de adunare diferite, toate râurile, adunările apelor

---

* Lucrările din cea de-a doua zi. Facerea I, 6-7. Cf. Enoh slav. XXVI-XXVII. G în Epifanie spune: ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ. τὸ στερέωμα τὸ ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὑδάτων, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ἐμερίσθη τὰ ὕδατα, τὸ ἥμισυ αὐτῶν ἀνέβη ἐπάνω τοῦ στερεώματος (καὶ τὸ ἥμισυ κατέβη ὑποκάτω τοῦ στερεώματος) τοῦ ἐμμέσῳ ἐπὶ προσώπου πάσης τῆς γῆς. Τοῦτο μόνον τὸ ἔργον ἐποίησεν ὁ θεὸς ἐν τῇ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ. Fragmentele dintre paranteze, pierdute de homoioleuton, le-am adăugat eu.
apele au fost împărţite în ziua aceea. Potrivit acestei perspective, precum şi celei din Facerea I, 6, era o mare de apă în ceruri care stătea pe boltă, care prin şapte ecluze (V, 24) a lăsat să curgă apele sale pe pământ. Vezi speculaţia curioasă privind aceste ape din Cartea etiopiană a lui Enoh, LIV, 7-8.
5-7. Lucrările din cea de-a treia zi. Cf. Facerea I, 9-13; Enoh. Slav. XXX, 1. G în Epifanie este denaturat: τρίτῃ δὲ ἡμέρᾳ ... τὰς θαλάσσας ... τοὺς ποταμούς, τὰς πηγάς ... καὶ λίμνας, τὰ σπέρματα τοῦ σπόρου, καὶ τὰ βλαστήματα, τὰ ξύλα τὰ κάρπιμά τε καὶ ἄκαρπα καὶ τοὺς δρυμούς ... καὶ πάντα τὰ φυτὰ κατὰ γένος. ταῦτα τὰ τέσσαρα ἔργα τὰ μέγιστα ἐποίησεν ὁ θεὸς ἐν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ. Este mai bine în Syncellus I, 4: φανέρωσις γῆς καὶ ἀναξήρανσις, παράδεισος, δένδρα παντοῖα, βοτάναι καὶ σπέρματα .

† *În a treia zi*. Manuscrisul adaugă „a făcut ca".

Scanned with OKEN Scanner

în munţi şi pe tot pământul, toate lacurile şi toată roua pământului, toată sămânţa semănată, tot ce încolţeşte, toţi pomii roditori şi copacii din pădure, grădina Edenului, în Eden, şi toate (plante după felul lor). Aceste patru mari lucrări au fost făptuite de Dumnezeu în a treia zi.*

---

* Cf. Enoh slav. XXX, 1.
tot ce încolţeşte, zajebaquel modificat din zajetbalae, conform G βλαστιματα.
grădina Edenului, în Eden. Manuscrisul adaugă „pentru plăcere". Acest fragment este datorat fie unei greşeli perpetuate de copişti – adică latadlâ este denaturarea cuvântului batadlâ = ἐν τρυφῇ, redare duplicată, sau tadlâ este denaturarea cuvântului taklât = φυτά şi ar trebui transpus ca kuellu. „În Eden" este, de asemenea, superfluu. *c* îl omite.
Grădina Edenului, şi Edenul este o creaţie din ziua a treia în Ber. Raba, 15; Enoh slav. XXX, 1; Cartea lui Adam şi a Evei, I, 1. Aceasta este cea mai veche perspectivă de până acum, din dovezile pe care le avem. Însă, încă din prima jumătate a secolului I d.Hr., se spune că Grădina Edenului a fost creată înainte de lume. Astfel 4 Ezra, III, 6: *In paradisum, quern plantavit dextera tua antequam terra adventaret*. Această perspectivă ia naştere şi din interpretarea lui סקרם în Facerea II, 8 drept „de la început" în loc de „la răsărit". Această nouă interpretare a fost adoptată de Targumuri şi versiunile siriacă şi latină, precum şi de Aquila, Symachus şi Theodotian; şi de Ieronim (Quaest.Heb. în Facerea, II, 8) (Migne, *Biblioth. Patr. Lat.*, tom.23, col.940): *Necnon quod sequitur, contra orientem, in Hebraeo Mecedem* (סקרם) *scribitur, quod Aquila posuit* ἀττό ἀρχης: *et nos, ob exordio, possumus di cere. Symmachus veto*, ἐκ πρώτης, *et Theodotion*, εν πρώτοις, *quod et ipsum non orientem sed principium significat. Ex quo manifestissime comprobatur, quod prius quam coelum et terram Deus faceret, paradisum ante condiderat, sicut et legitur in Hebraeo: Plantaverat autem Dominus Deus paradisum in Eden a principio*. Pentru autorităţile iudaice de mai târziu, vezi Weber, *Jud. Theologie*,2 198.
Despre concepţia deosebită a celor două paradisuri, cel ceresc şi cel pământesc, şi legătura dintre ele, vezi Enoh slav. VI; Weber 162 şi urm., 341. Pentru o istorie a diverselor sensuri ale paradisului în literatura apocaliptică, vezi *Escatologia* mea, pp.197, 234 şi urm., 262 şi urm.

Scanned with OKEN Scanner

8. Şi în ziua a patra a creat soarele, luna şi stelele şi le-a aşezat pe bolta cerului, ca să lumineze pământul, să stăpânească ziua şi noaptea şi să despartă lumina de întuneric.*

9. Şi Dumnezeu a pus soarele să fie un semn mare pe pământ pentru zile şi pentru sabaturi, pentru luni şi pentru sărbători, pentru ani şi pentru sabaturi de ani, pentru jubilee şi pentru toate anotimpurile anilor.†

10. Şi a despărţit lumina de întuneric [şi] pentru prosperitate, ca să prospere toate lucrurile care lăstăresc şi cresc pe pământ. Aceste trei feluri le-a făcut în ziua a patra.‡

11. Şi în ziua a cincea a creat monştri marini mari, în adâncul apelor, căci acestea au fost primele făpturi de carne care au fost create de mâinile Lui, peştii şi tot ce se mişcă în ape şi tot ce zboară, păsările şi tot ce-i înrudit cu ele.§

---

toate (plante după felul lor), redat după G din Epifanie. Este posibil însă ca „plante" să existe deja în text într-o formă denaturată. Vezi nota de la începutul acestui verset.

* 8-10. Facerea I, 14-9. Cf. Enoh slav., XXX, 2-6. G în Epifanie mult denaturat: τῇ δὲ τετάρτῃ τὸν ἥλιον τὴν σελήνην τοὺς ἀστέρας ... ταῦτα τὰ τρία ἔργα τὰ μεγάλα εποίησε ὁ θεὸς ἐν τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ .

† *Şi Dumnezeu a pus soarele.* Se va observa aici că, deşi scriitorul îşi bazează textul pe Facerea 16-18, nu face nicio referire la lună. Omisiunea este intenţionată. Scriitorul susţine că Israelul nu trebuie să se ghideze după lună, ci după soare, când calculează sărbătorile. Vezi VI, 36-38.
Şi Dumnezeu a pus soarele [...] pentru jubilee. Perioada de la intrarea israeliţilor în Canaan până la distrugerea primului templu este măsurată în jubilee în Erachin 12-13a.

‡ *Aceste trei feluri*, adică soarele, luna şi stelele. Cf. Syncellus, I, 5.

§ 11-12. Lucrările din cea de-a cincea zi. Facerea, I, 20-23. Cf. Enoh slav., XXX, 7, G în Epifanie: τῇ δέ πέμπτῃ τὰ κήτη τὰ μεγάλα ... τοὺς ἰχθύας καὶ τὰ ἄλλα ἑρπετὰ τὰ ἐν τοῖς ὕδασι, τὰ πετεινὰ τὰ πτερωτά ... ταῦτα τὰ τρία ἔργα τὰ μεγάλα ἐποίησεν ὁ θεὸς ἐν τῇ πέμπτῃ ἡμέρᾳ.

Scanned with OKEN Scanner

12. Şi soarele s-a ridicat deasupra lor pentru a le prii şi peste toate cele ce se aflau pe pământ, tot ce lăstăreşte din pământ, toţi pomii fructiferi şi toată făptura. Aceste trei feluri le-a creat în ziua a cincea.

13. Şi în ziua a şasea a creat toate animalele de pe pământ, toate vitele şi tot ceea ce se mişcă pe pământ.*

14. Şi după toate acestea, a creat pe om, bărbat şi femeie i-a făcut, şi i-a dat stăpânire peste tot ce este pe pământ şi în mări, peste tot ce zboară, peste animale şi peste vite, peste tot ce se mişcă pe pământ şi peste întreg pământul – şi peste toate acestea i-a dat lui stăpânire. Şi aceste patru feluri le-a creat El în cea de-a şasea zi.†

15. Şi au fost în total douăzeci şi două de feluri.‡

16. Şi în ziua a şasea a terminat toată lucrarea Sa – tot ce este în ceruri şi pe pământ, în mări şi în abisuri, în lumină şi în întuneric şi în toate lucrurile.§

---

* Lucrările din cea de-a şasea zi. Facerea I, 24-28. Cf. Enoh slav., XXX, 8 şi urm. G în Epifanie este denaturat: τῇ δὲ ἕκτῃ ἡμέρᾳ τὰ θηρία ... τα κτήνη, τὰ ἑρπετὰ τῆς γῆς, τὸν ἄνθρωπον ... ταῦτα τὰ τέσσαρα μεγάλα ἔργα ἐποίησεν ὁ θεὸς ἐν τῇ ἕκτῃ ἡμέρᾳ.

† *bărbat şi femeie*, în loc de obişnuitul „parte bărbătească şi parte femeiască".

‡ Vezi nota de la II, 23. Versiunea greacă a acestui verset şi a următorului se găseşte în Epifanie, *loc.cit.*: καὶ ἐγενεετο παντα εἰκοσι δυὸ γενη ἐν ταῖς ἐξ ἡμεραις. Καὶ συνετελεσεν παντα τα ἐργα αὐτου ἐν τῇ ἑκτῃ ἡμερα ὁσα ἐν τοῖς οὐρανοις καὶ ὁσα ἐπι τῆς της, ἐν ταῖς θαλασσαις καὶ ἐν ταῖς ἀβυσσοις, ἐν τῷ φωτι καὶ ἐν τῷ σκοτει καὶ ἐν πασι.

§ *În ziua a şasea*. Textul nostru este sprijinit de textul samaritean şi LXX şi versiunea siriacă a Facerii II, 2a. Cf. Ieşirea XX, 11. Budde şi Ball acceptă această interpretare ca fiind interpretarea corectă a Facerii II, 2a asupra celei masoretice. Respectarea strictă a sabatului aparţine negreşit secolelor precreştine, după cum vom vedea mai târziu.

Scanned with OKEN Scanner

17. Şi ne-a dat un mare semn, ziua de Sabat, că trebuie să lucrăm şase zile, dar să ne odihnim în ziua a şaptea de orice muncă.*

18. Şi toţi îngerii prezenţei şi toţi îngerii sfinţirii, aceste două mari clase – El ne-a poruncit să ţinem Sabatul cu El, în cer şi pe pământ.

19. Şi ne-a spus: „Iată, Eu voi alege pentru Mine un popor dintre toate popoarele şi acesta va păzi ziua Sabatului şi îl voi sfinţi pentru Mine ca popor al Meu şi îl voi binecuvânta; aşa cum am sfinţit ziua Sabatului şi o sfinţesc pentru Mine, tot aşa îl voi binecuvânta şi el va fi poporul Meu şi Eu voi fi Dumnezeul lui.†

20. Şi am ales sămânţa lui Iacov dintre toţi cei pe care i-am văzut şi am scris că este fiul Meu întâi născut şi l-am sfinţit pentru Mine în vecii vecilor; şi îi voi învăţa ziua de Sabat, ca să se odihnească în ea de orice muncă.‡

---

* 17-21. Cele două ordine principale de îngeri respectă sabatul împreună cu Dumnezeu. Şi doar Israelul este ales să respecte aceeaşi regulă. Asemenea celui de-al treilea ordin de îngeri (vezi nota de la II, 2), adică cei care cârmuiesc fenomenele naturale, diversele neamuri nu împărtăşesc acest privilegiu (II, 31).
ne-a dat un mare semn, ziua de Sabat, cf. Ieşirea XXXI, 13. Acest semn, mai întâi atribuit de Dumnezeu celor două clase principale de îngeri, urmează să fie stabilit ulterior între Dumnezeu şi Israel, II, 21. Vezi nota de la II, 31.

† *voi alege pentru Mine un popor*, 1 Regi, VIII, 53.
acesta va păzi ziua Sabatului şi îl voi sfinţi, Ieşirea XXXI, 13, 17; Iezechiel, XX, 12. Vezi nota de la II, 31.
şi el va fi poporul Meu şi Eu voi fi Dumnezeul lui, vezi I, 17.

‡ *am ales sămânţa lui Iacov*, Isaia XLI, 8, XLIV, 1, 2. G în Epifanie = Eu voi alege etc.
dintre toţi, aceasta se bazează pe o mică schimbare a unui text denaturat.
fiul meu întâi născut, Ieşirea, IV, 22, Ps. LXXXIX, 27; cf. Ieremia XXXI, 9.

Scanned with OKEN Scanner

21. Şi astfel a creat în această zi un semn în funcţie de care să ţină Sabatul împreună cu noi în ziua a şaptea, să mănânce şi să bea şi să binecuvânteze pe Cel care a creat toate lucrurile, aşa cum a binecuvântat şi a sfinţit pentru Sine un popor deosebit mai presus de toate popoarele, şi să ţină Sabatul împreună cu noi.*

22. Şi El a făcut ca poruncile Sale să se ridice ca o mireasmă dulce bine plăcută în faţa Lui pentru totdeauna...†

23. Au fost douăzeci şi două de căpetenii ale umanităţii de la Adam până la Iacov, şi douăzeci şi două de feluri de lucrări au fost făptuite până în ziua a şaptea; aceasta este binecuvântată şi sfântă; şi cea din urmă este binecuvântată şi sfântă; şi aceasta slujeşte împreună cu aceea pentru sfinţire şi binecuvântare.‡

---

* *un semn*, conform Ieşirii XXXI, 13, 17; Iezechiel XX, 12, Sabatul urma să fie un semn între Dumnezeu şi Israel. Vezi nota de la II, 17, nota de la 31.
să ţină Sabatul împreună cu noi, Israelul va fi unit cu îngerii (cf. versetelor 17, 18) în respectarea sabatului.
să mănânce şi să bea etc., acest aspect bucuros al Sabatului este aplicat din nou în II, 31, L, 9, 10. În L, 12, postul în Sabat este interzis. Vezi L, 6 şi urm. (note) pentru o discuţie despre întreaga chestiune.
un popor deosebit mai presus de toate popoarele, Deut. VII, 6, cf. Ieşirea XIX, 5, Amos III, 2. Sabaturile sunt semne pe care Dumnezeu le-a dat poporului Său pentru a-l deosebi de alte popoare. Cf. versetului 31; Iezechiel, XX, 12, 20. „Deosebit" aici = zajâtarî modificat din zajâstareî.
şi să ţină Sabatul împreună cu noi pare să fie o greşeală perpetuată de copişti în ceea ce priveşte a doua propoziţie a acestui verset.

† *poruncile Sale*, denaturat.
o mireasmă dulce, Facerea VIII, 21; Ieşirea XXIX, 18, Iezechiel XX, 41, 2 Corinteni II, 15; Efeseni, V, 2.
bine plăcută în faţa Lui, Iezechiel, XX, 41; Romani XII, 1; I Timotei II, 3.

‡ Este clar din Epifanie, Syncellus şi Cedrenus că există o lacună

în text după versetul 22. Astfel, în Epifanie, *De Mensuris et Ponderibus*, cap.XXII, (ed. Dind. vol.IV, 28), după relatarea facerii în şase zile, bazată cuvânt cu cuvânt pe *Jubilee*, continuă: καὶ ἐδήλωσε δι' ἀγγέλου τῷ Μωϋσεῖ ὅτι (Jub.II, 23) καὶ εἴκοσι δύο κεφάλαια ἀπὸ Ἀδὰμ ἄχρι τοῦ Ἰακώβ. καὶ (Jub. II, 21) ἐκλέξομαι ἐμαυτῷ ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ ... λαὸν περιούσιον ἀπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν ... διὸ καὶ εἴκοσι δύο εἰσὶ τὰ παρὰ τοῖς Ἑβραίοις γράμματα καὶ πρὸς αὐτὰ καὶ τὰς βίβλους αὐτῶν κβ' ἠρίθμησαν εἴκοσι ἑπτὰ οὔσας · ἄλλ' ἐπειδὴ διπλοῦνται πέντε παρ' αὐτοῖς στοιχεῖα, εἴκοσι ἑπτὰ καὶ αὐτὰ ὄντα καὶ εἰς κβ' ἀποτελοῦνται, τούτου χάριν καὶ τὰς βίβλους κζ' οὔσας κβ' πεποιήκασιν. Şi în I, 1 ρ.59 (Επικουρ.) găsim αὗται εἰσιν αἱ εἰκοσιεπτά βίβλοι αἱ ἐκ θεοῦ δοθεῖσαι τοῖς Ἰουδαίοις, εἰκοσιδύο δὲ ὡς τὰ παρ' αὐτοῖς στοιχεῖα τῶν Ἑβραϊκῶν γραμμάτων ἀριθμούμεναι, διὰ τὸ διπλοῦσθαι δέκα βίβλους εἰς πέντε λεγομένας . Iarăşi, Anastasie, care citează *Jubilee* în alte locuri (vezi nota de la III, 9), pare să facă trimitere la textul nostru aici în lucrarea sa despre Hexaimeron (Migne, *Biblioth. Patr. Grace.*, tom.89, col.940): *Viginti enim duo opera fecisse Deum dicunt, et Judaeorum et Christianorum interpretes ... propterea viginti quoque duobus libris enumerat omne Vetus suum Testamentum.* În Isidor din Sevilla (ob.636) *Etymolog.*, XVI, 26. 10 (Migne, *Bibl. Patr. Lat.*, tom.82, col. 595), avem o relatare a facerii care concordă cu cea din *Jubilee*, cu excepţia unui detaliu. Se spune acolo că au fost făptuite douăzeci şi două de tipuri de lucrări, aşa cum au fost douăzeci şi două de generaţii de la Adam la Iacov, douăzeci şi două de cărţi în Vechiul Testament şi douăzeci şi două de litere. Această relatare este dependentă de Epifanie. Astfel, este cel mai probabil că iniţial s-au menţionat în text cele douăzeci şi două de litere ebraice şi cele douăzeci şi două de cărţi din Biblie, şi asta găsim menţionat de Syncellus, *Chronogr.*, I, 5 (ed. Dind.) ὁμοῦ τὰ πάντα ἔργα εἴκοσι δύο ἰσάριθμα τοῖς εἴκοσι δύο Ἑβραϊκοῖς γράμμασι καὶ ταῖς εἴκοσι δύο Ἑβραϊκαῖς βίβλοις καὶ τοῖς ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως Ἰακὼβ εἴκοσι δύο γεναρχίαις, ὡς ἐν λεπτῇ φέρεται Γενέσει, ἥν καὶ Μωϋσέως εἶναί φασί τινες ἀποκάλυψίν. Această afirmaţie este reprodusă verbal de Cedrenus, *Compendium Histor.*, vol.I, 9 (ed. Bekker). În continuare avem dovezile tradiţiei ebraice păstrate în Midraş Tadshe VI (citat mai sus, p.11): „Douăzeci şi două de feluri de făpturi au fost create în univers. Acestea corespund celor douăzeci şi două de litere din alfabet şi celor douăzeci şi două de generaţii

24. Şi pentru aceasta (Iacov şi seminţia lui) s-a cerut ca ei să fie întotdeauna cei binecuvântaţi şi sfinţiţi de primul decalog şi de prima lege, aşa cum sfinţise şi binecuvântase ziua de Sabat în cea de-a şaptea zi.*

25. El a creat cerul şi pământul şi tot ceea ce a creat în şase zile, iar Dumnezeu a sfinţit ziua a şaptea, pentru toate lucrările Sale; de aceea a poruncit în ziua a şaptea să moară oricine va face vreo lucrare în ea şi să moară negreşit cel care o pângăreşte.†

---

de la Adam şi Iacov." Aşadar, probabil trebuie să restaurăm lacuna după cum urmează: *Dat fiind că erau douăzeci şi două de litere şi douăzeci şi două de cărţi (sfinte) şi douăzeci şi două generaţii de oameni de la Adam la Iacov, tot aşa s-au făcut douăzeci şi două de feluri de lucrări* etc. Cele treizeci şi nouă cărţi ale Vechiului Testament sunt adaptate la numărul de litere în felul următor. Cei doisprezece profeţi minori reprezintă o singură carte, la fel Judecători şi Rut, Ezra şi Neemia, Ieremia şi Plângerile lui Ieremia sunt luate împreună, iar cele două cărţi ale lui Samuel, Regi şi Cronici sunt considerate respectiv câte una. Astfel, cele treizeci şi nouă sunt reduse la douăzeci şi două. Vezi Introducere §11.

aceasta este binecuvântată şi sfântă, adică Sabatul.

şi aceasta slujeşte împreună cu aceea pentru sfinţire şi binecuvântare, adică Iacov. Acestea două, Sabatul şi Iacov, sunt strâns legate. Cum Sabatul vine la încheierea celor douăzeci şi două de lucrări, la fel şi Iacov vine la încheierea celei de-a douăzeci şi doua generaţii. Aşadar, abia pe vremea lui Iacov a început Sabatul să fie respectat adecvat pe pământ. Mai mult, Sabatul a fost dat doar lui Israel. (II, 31).

* *să fie întotdeauna cei binecuvântaţi şi sfinţiţi.* Asemenea în *b, c şi d.* a spune: „el ar trebui întotdeauna" etc.

sfinţise. Ca în *c şi d. a şi b* spun „a fost sfinţit".

şi binecuvântaţi, ca în *a, c, d. b* „şi au fost binecuvântaţi".

Ziua sabatului, c şi d. a şi b omit.

† *în ziua a şaptea să moară oricine va face vreo lucrare în ea şi să moară negreşit cel care o pângăreşte*, Ieşirea XXXI, 14, 15. Cf. Ieşirea XXXV, 2; Numeri XV, 32, 36. Vezi şi versetele 26, 27.

Scanned with OKEN Scanner

26. De aceea porunceşti Tu copiilor lui Israel să păzească această zi, să o păstreze sfântă şi să nu facă în ea nicio lucrare şi să nu o pângărească, căci este mai sfântă decât toate celelalte zile.*

27. Şi oricine o va profana va muri negreşit şi oricine va face în ea vreo lucrare va muri negreşit întru veşnicie, pentru ca fiii lui Israel să păzească ziua aceasta în toate generaţiile lor şi să nu fie stârpiţi din ţinut, căci este o zi sfântă şi o zi binecuvântată.†

28. Şi oricine o va respecta şi va ţine Sabatul fără să muncească va fi sfânt şi binecuvântat în toate zilele ca şi noi.

29. Vestiţi şi spuneţi copiilor lui Israel legea acestei zile, atât pentru ca ei să ţină Sabatul în ea, cât şi să nu uite de el în greşeala inimii lor; (şi) că nu este legiuit să facă vreo muncă necuviincioasă în acea zi, să-şi facă plăcerile şi să nu pregătească în acea zi nimic de mâncat sau de băut †şi (că nu este legiuit) să scoţi apă, să aduci sau să cari vreo povară în această zi prin porţile lor† pe care nu au pregătit-o pentru ei înşişi în casa lor, în cea de-a şasea zi.‡

---

* *porunceşti Tu copiilor lui Israel să păzească această zi, să o păstreze sfântă*, Ieşirea XX, 8, XXXI, 1.
căci este mai sfântă decât toate celelalte zile, cf. II, 30 unde se spune că este mai sfântă decât jubileul jubileelor; de asemenea, II, 33.

† *oricine o va profana va muri negreşit şi oricine va face în ea vreo lucrare*, vezi cele două versete precedente.
stârpiţi din ţinut, Deut. XXIX, 28.

‡ *nu este legiuit să faci vreo muncă necuviincioasă în acea zi, să-şi facă plăcerile*. Vezi şi III, 15.
să-şi facă plăcerile, cf. Isaia LVIII, 13.
să nu pregătească în acea zi nimic de mâncat sau de băut. Această lege ar putea fi derivată din Ieşirea XVI, 23, 25. Coptul şi fierberea sunt interzise în Ieşirea, XVI, 23 şi făcutul focului în Ieşirea XXXV, 3.

Scanned with OKEN Scanner

30. Şi nu trebuie să aducă sau să scoată lucruri din casă în această zi, căci această zi este mai sfântă şi mai binecuvântată decât oricare altă zi de jubileu dintre jubilee: în această zi am ţinut Sabatul în ceruri, înainte ca cineva de pe pământ să fi aflat că trebuie să ţină Sabatul.*

şi să nu pregătească în acea zi nimic de mâncat sau de băut [...] pe care nu au pregătit-o pentru ei înşişi în casa lor, în cea de-a şasea zi. Cf. L, 9. Se va observa că, omiţând „şi" „şi (că nu este legiuit) să scoţi apă, să aduci sau să cari vreo povară în această zi prin porţile lor", arată ca o greşeală perpetuată de copişti în prima propoziţie din versetul 30. Însă pot fi originale şi putem restaura destul de uşor sensul şi gramatica citind aceste propoziţii subordonate imediat după cuvintele „plăcerile lor". Aşadar, avem „(şi) că nu este legiuit să facă vreo muncă necuviincioasă în acea zi, să-şi facă plăcerile, să scoţi apă, să aduci sau să cari vreo povară în această zi prin porţile lor. Şi să nu-şi pregătească nimic de mâncat sau de băut ce nu au pregătit pentru ei înşişi în casa lor, în cea de-a şasea zi."

să aduci sau să cari vreo povară. Legea se găseşte în II, 30, L, 8; Ieremia XVII, 21, 22, 24, 27. Cf. Neemia XIII, 19; Ioan v. 10; Shabb. VII, 2.

pe care nu au pregătit pentru ei înşişi în casa lor, în cea de-a şasea zi. Acest fragment ar trebui să urmeze imediat după fragmentul „nimic de mâncat sau băut". Astfel, avem regula aplicată în Bez. 2b că în ziua Sabatului nu se va mânca nimic care nu a fost pregătit special pentru Sabat într-o zi a săptămânii.

În ziua a şasea. Cf. L, 9. Acest fragment poate fi redat la fel de bine în ambele pasaje „în cele şase zile".

* *să aducă sau să scoată lucruri din casă.* Cf. II, 29, L, 8; Ieremia, XVII, 22. De asemenea, Shabb, VII, 2 , ידי־מוציא פרשות לרשות. Vezi nota de la versetul 29.

în această zi am ţinut Sabatul în ceruri. Cuvinte similare găsim şi în VI, 18, că sărbătoarea săptămânilor a fost celebrată de îngeri în rai până în zilele lui Noe. Scriitorul credea cel mai probabil că celelalte festine erau şi ele respectate în rai. Sabatul şi sărbătoarea săptămânilor sunt însă principalele două sărbători, din perspectiva scriitorului. Potrivit lui Ber.Raba. 11, chiar şi cei fără de Dumnezeu şi Gheena se odihneau de Sabat.

Scanned with OKEN Scanner

31. Şi Cel care le-a făcut pe toate l-a binecuvântat, dar nu a sfinţit toate popoarele şi neamurile să ţină Sabatul în această zi, ci numai pe Israel; numai pe ei i-a lăsat să mănânce şi să bea şi să ţină Sabatul pe pământ.*

32. Şi Cel care le-a făcut pe toate a binecuvântat această zi, pe care a făcut-o ca pe o binecuvântare, o sfinţire şi har mai presus de toate zilele.

33. Această lege şi poruncă a fost dată copiilor lui Israel ca lege veşnică pentru generaţiile lor.†

---

* *l-a binecuvântat*, adică a binecuvântat Israelul. Manuscrisul omite (pe el) „l-", dar nu trebuie decât să modificăm (potrivit lui Barth şi Littmann) bâraka în bârakâ pentru a restaura sensul.
nu a sfinţit toate popoarele şi neamurile să ţină Sabatul în această zi, ci numai pe Israel. Cf. II, 19. Sabatul era privilegiul special şi distincţia Israelului. Aşa că nu putea fi respectat adecvat pe pământ înainte de Iacov (vezi nota de la II, 23). Urma să fie un semn special între Dumnezeu şi Israel (II, 21), aşa cum era deja un semn în ceruri între Dumnezeu şi cele două ordine principale de îngeri (II, 17). Deoarece nu exista un astfel de semn între Dumnezeu şi îngerii inferiori (care sunt inferiori lui Israel, vezi nota de la II, 2), tot aşa nu exista un semn între Dumnezeu şi neamuri.

† *lege veşnică pentru generaţiile lor*, Ieşirea XXVII, 21; Levi, VII, 36, XXIII, 14 etc.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 3

Adam dă nume tuturor făpturilor, 1-3. Facerea Evei şi aplicarea legilor levitice de purificare, 4-14. Adam şi Eva în Paradis: păcatul şi izgonirea lor, 15-29. Aplicarea legii acoperirii ruşinii, 30, 31. Adam şi Eva trăiesc în Êldâ, 32-35. (Cf. Facerea II, 18-25, III).

1. Şi în cele şase zile ale celei de-a doua săptămâni, am adus lui Adam, după cuvântul lui Dumnezeu, toate fiarele, toate vitele, toate păsările, tot ce se mişcă pe pământ şi tot ce se mişcă în apă, după felul şi după asemănarea lor: fiarele în ziua întâi, vitele în ziua a doua, păsările în ziua a treia, tot ce se mişcă pe pământ în ziua a patra şi ce se mişcă în apă în ziua a cincea.*

2. Şi Adam le-a numit pe toate cu numele lor, şi cum le-a numit el, aşa s-au numit.

3. În aceste cinci zile, Adam le-a văzut pe toate, mascul şi femelă, după fiecare specie care era pe pământ, dar el era singur şi nu avea ajutor de potriva lui.†

---

* 1-2 Cf. Facerea II, 19, G este găsit în Syncellus, pp.7-8: τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ ... ὠνόμασεν Ἀδὰμ τὰ ἄγρια θηρία θείῳ τινὶ χαρίσματι, τῇ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ ... ὠνόμασεν τὰ κτήνη, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ... ὠνόμασεν τὰ πετεινὰ τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ... ὠνόμασε τὰ ἑρπετὰ τῇ πέμπτῃ ἡμέρᾳ... ὠνόμασε τὰ νηκτά.

† Cf. Facerea II, 20. *Nu avea*. La fel în Mass., Sam.; dar în Syr., LXX şi Vulg. = nu se găsea.

Scanned with OKEN Scanner

4. Şi Domnul ne-a spus: „Nu este bine ca omul să fie singur: să facem un ajutor pentru el”.*

5. Şi Domnul Dumnezeul nostru a adus asupra lui un somn adânc, iar el a dormit, şi Dumnezeu a luat pentru femeie o coastă dintre coastele lui şi această coastă a fost originea femeii, dintre coastele lui, şi a plinit locul coastei cu carne şi a făcut femeia.†

6. Şi l-a trezit pe Adam din somnul său şi, când s-a trezit, era în ziua a şasea şi a adus-o la el, iar el o cunoştea şi i-a spus: „Aceasta este acum os din oasele mele şi carne din carnea mea; ea se va numi soţia [mea], pentru că a fost luată din bărbatul ei”.‡

7. De aceea, bărbatul şi soţia vor fi una şi de aceea bărbatul va lăsa pe tatăl său şi pe mama sa şi se va lipi de soţia sa şi vor fi un singur trup.§

---

* Facerea II, 18. *Să facem*. La fel în LXX şi Vulg., Mass., Sam., Syr = „voi face”.

† 5-6 Facerea femeii în cea de-a treisprezecea zi a facerii. Cf. Facerea, II, 21-23. În Targum Ion. Despre Facerea II, 21, despre coastă se spune că era a treisprezecea de pe partea dreaptă. Despre teoriile talmudice privind caracterul hermafrodit al lui Adam înainte de facerea Evei, vezi Weber, *Jud. Theologie*,2 p.211.
5. o coastă dintre coastele lui, şi această coastă ... dintre coastele lui. Textul literalmente = „un os dintre oasele sale şi această coastă (sau parte)... dintre oasele sale”.

‡ *soţia [mea]*, [mea] l-am pus între paranteze ca interpolare. Este întâlnit şi în versiunea etiopiană a Facerii II, 23, dar nu se mai întâlneşte în nicio altă versiune importantă.
bărbatul ei, la fel şi în Sam., LXX şi Onkelos, contrar Mass, Syr şi Vulg., care omit pronumele.

§ Cf. Facerea II, 24.
vor fi un singur trup. Vezi şi Mass. Şi Onkelos, dar Sam. este diferit; LXX, Syr., Vulg, Ps. Ioan = „ei împreună vor fi un singur trup”. Această din urmă variantă este urmată şi în Matei XIX, 5; Marcu, X, 7; Efeseni, V, ȝ1 şi pare să aibă o atestare mai veche.

Scanned with OKEN Scanner

8. În prima săptămână a fost creat Adam şi coasta – soţia sa; în a doua săptămână (Dumnezeu) i-a arătat-o. Şi de aceea a fost dată porunca să se păzească de desfrânare, pentru bărbat şapte zile, iar pentru femeie de două ori câte şapte zile.*

---

* *Prima săptămână... a doua săptămână.* Manuscrisele spun „a şaptea" în loc de „săptămână" în ambele cazuri. Obţinem sensul potrivit modificând pur şi simplu *sâbet* în *sabat.*

8-14. *a fost dată porunca să se păzească de desfrânare.* În acest pasaj, autorul nostru fie inventează motive istorice, fie adoptă o legendă deja existentă pentru a explica poruncile date în Levi XII, 2-5. Potrivit Levi XII, 2, 5, o mamă urma să fie necurată şapte zile dacă zămislea un băiat şi nu avea voie să intre în sanctuar decât abia după treizeci şi trei de zile, în total patruzeci de zile; şi era necurată paisprezece zile dacă zămislea o fată şi nu avea voie să intre în sanctuar şaizeci şi şase de zile după aceea, în total optzeci de zile. Această lege, spune autorul nostru, se baza pe faptul că Adam a fost făcut la încheierea primei săptămâni şi nu a intrat în grădină decât la patruzeci de zile de la facerea sa, iar Eva a fost făcută la încheierea celei de-a doua săptămâni şi nu a intrat în grădină decât abia la optzeci de zile de la facerea sa. Această idee deosebită reapare în diverse lucrări. Astfel, în Filon, *Quaest. in Gen.*, II, 21 (tradusă în limba engleză de Aucher, din armeană), unde Filon tratează facerea femeii din coasta bărbatului, textul pare să amintească perspectivele autorului nostru: *Siquidem ut perfectior et (si liceat dici) duplicior est viri formatio formatione mulieris: sic etiam dimidio tempore opus habuit, diebus videlicet XL, ubi imperfectae atque, ut ita dicam, dimidiae viri sectioni, scilicet mulieri, (opus esset) duplici mensura, nempe diebus LXXX.* Textul nostru a fost negreşit înainte de Syncellus, I, 8-9, εἰσήγαγεν ὁ θεὸς τὸν Ἀδὰμ. ἐν τῷ παραδείσῳ κατὰ τὴν τεσσαρακοστὴν ἡμέραν τῆς πλάσεως αὐτοῦ, τῇ ἐνενηκοστῃ τρίτῃ ἡμέρᾳ τῆς κτίσεως ... εἰσήχθη ὑπό τοῦ θεοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ ἡ τοῦ Ἀδὰμ βοηθὸς Εὔα, ἐν τῇ ἑξηκοστῃ ἡμέρᾳ τῆς πλάσεως αὐτῆς ... διὰ τοῦτο προσέταξεν ὁ θεὸς διὰ Μωϋσέως ἐν τῷ Λευιτικῷ, ἤτοι διὰ τὰς μετὰ τὴν πλάσιν τοῦ χωρισμοῦ αὐτῶν ἡμέρας ἐκ τοῦ παραδείσου, ἐπὶ μὲν ἀρρενογονίας ἀκάθαρτον αὐτὴν εἶναι ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας, ἐπὶ δὲ θηλυτοκίας ἕως ἡμερῶν π'. ἔπειδή καὶ Ἀδὰμ τῇ μ' ἡμέρᾳ τῆς πλάσεως αὐτοῦ εἰσήχθη ἐν τῷ παραδείσῳ, οὗ χάριν

καὶ τὰ γεννώμενα τῇ τεσσαρακοστῃ ἡμέρᾳ εἰσφέρουσιν ἐν τῷ ἱερῷ κατὰ τὸν νόμον. ἐπὶ δὲ θήλεος ἀκάθαρτον εἶναι αὐτὴν ἐπὶ ἡμέρας ὀγδοήκοντα, διά τε τὴν ἐν τῷ παραδείσῳ αὐτῆς εἴσοδον τῇ ὀγδοηκοστῇ ἡμέρᾳ καὶ διὰ τὸ ἀκάθαρτον τοῦ θήλεος πρὸς τὸ ἄρσεν. ἄφεδρος γὰρ πάλιν οὖσα οὐκ εἰσέρχεται ἕως ἑπτὰ ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ κατὰ τὸν θεῖον νόμον, ταῦτα ἐκ τοῦ βίου λεγομένου Ἀδὰμ φιλομαθίας χάριν ἐν συντόμῳ ἐστοιχείωσα, ἐν τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς πλάσεως τοῦ Ἀδὰμ, ἐπ' αὐτῷ τὰ πραχθέντα .

În *Cartea lui Adam şi a Evei*, tradusă în limba engleză de S.C. Malan în 1882, din versiunea etiopiană găsim o reminiscenţă de netăgăduit a textului nostru. Astfel, în I, 74 şi 75, se povesteşte că Adam a adus o ofrandă pentru Cain când avea patruzeci de zile şi o ofrandă pentru sora geamănă a lui Cain, Luluwa, când avea optzeci de zile, când Eva şi fiica ei s-au apropiat de altar. Anastasie Sinaitul (floruit secolul al VII-lea) în cartea sa *Anagogic. contemplat. in Hexaem.* (Fabricius, *Cod. Pseud. V.T.*, II, 83; Migne, *Bibliotheca Patr.Graec.*, tom.89, col.967) este primul care se referă direct la textul nostru: *Unde Hebraei ex libro qui non est redactus in canonem qui quidem dicitur Testamentum Protoplastorum, dicunt quadragesima die ingressum esse Adam in Paradisum; sicut etiam videtur cuidam historico chronographo Pyrrhoni, et quibusdam expositoribus.* Acest Pyrrho menţionat aici de Anastasie este menţionat la fel de Glycas ca sursa acestei afirmaţii. Syncellus (p.8) este următorul care foloseşte textul nostru: εἰσήγαγεν ὁ θεὸς τὸν Ἀδὰμ ἐν τῷ παραδείσῳ κατὰ τὴν τεσσαρακοστὴν ἡμέραν τῆς πλάσεως αὐτοῦ·. Ulterior, Glycas (circa 1150) în cartea sa βιβλος Χρονικη (pp.392-393, ed. Bekker), citează textul nostru cu dezaprobare: ἡ δὲ λεγομένη λεπτὴ Γένεσις οὐκ οἶδ ὅθεν συγγραφεῖσα καὶ ὅπως, φησὶν ὅτι μεθ' ἡμέρας μ' εἰσῆλθεν ὁ Ἀδὰμ εἰς τὸν παράδεισον, ἡ δὲ Εὔα μεθ' ἡμέρας π', καὶ τούτου χάριν ἐν ἡμέραις τοσαύταις προσάγονται τῷ νάῳ τό τε ἄρρεν καὶ τὸ θῆλυ, ἀναλόγως τάχα τῷ Ἀδὰμ καὶ τῇ Εὔᾳ . La pagina 156, Glycas ne spune că Piron scrie în istoria sa că Adam a intrat în Grădina Edenului abia în cea de-a patruzecea zi după facerea sa, apoi adaugă: ἀλλ' οὐκ οἶδα ποῦ διέτριβε πρότερον ὁ Ἀδάμ, ἔξω τοῦ παραδείσου τεσσαράκοντα διάγων ἡμέρας.

Pe de altă parte, Beer (*Das Buch der Jubiläen*, p.40) indică faptul că nu există nicio urmă de astfel de legendă în literatura rabinică şi că, din contră, se afirmă în Shabbath 135a că regulile din Levi XII, 2-5 nu aveau trecere înainte de legile lui Moise. Cu toate acestea,

Scanned with OKEN Scanner

9. Și după ce Adam a încheiat patruzeci de zile în ținutul în care a fost făcut, l-am adus în grădina Edenului să lucreze acolo pământul și să o păzească, dar pe soția lui au adus-o în ziua a optzecea și după aceea ea a intrat în grădina Edenului.

10. Și de aceea porunca este scrisă pe tablele cerești cu privire la cea care dă naștere: „Dacă zămislește un băiat, va rămâne în necurăția ei șapte zile, după prima săptămână de zile, și treizeci și trei de zile va rămâne în sângele purificării ei, și nu se va atinge de nimic sfințit, nici nu va intra în sanctuar, până când nu va împlini aceste zile (care sunt impuse) în cazul nașterii unui băiat.*

---

fără să ținem seamă de afirmația lui Beer, tradiția din textul nostru nu este fără atestare în tradiția iudaică. Astfel, în Midraș Tadshe XV (vezi ediția lui Jellinek în *Bet ha-Midrach*, III, 164-193 sau Epstein în *Beiträge zur jud. Altertumskunde*, 1887), „De ce Sfântul, binecuvântat fie El, a orânduit șapte zile de purificare pentru o femeie care a născut băiat și paisprezece zile pentru una care a născut fată? Pentru a aminti de facerea primului Adam, care a fost creat în șapte zile †în prima zi† a primei săptămâni, și de facerea Evei, care a fost luată din una dintre coastele sale în cea de-a doua săptămână. La fel și în Pinchas ben Jair. Înțelepții mai spun că ambii au fost creați în ajunul Sabatului, în cea de-a șasea zi. De aceea, Sfântul, binecuvântat fie El, a orânduit ca cea care naște băiat să intre în templu după patruzeci de zile, iar cea care naște fată după optzeci de zile. Pentru a aminti ceea ce Dumnezeu privea ca fiind primul Adam, care a fost creat în afara Grădinii Edenului, și nu a intrat până mai târziu."
Observăm aici că afirmațiile de mai sus sunt atribuite lui Pinchas. Ele pot fi atribuite, în cele din urmă, textului nostru. Ca referințe pentru Pinchas, Epstein (*Revue des Etudes Juives*, XXI, 92, 1890), menționează Chullin 7b, Kethuboth 46a, Sota 49 a, Ber. Raba 60

* *Tablele cerești.* În nota mea de la XLVII, 3, din *Cartea etiopiană a lui Enoh*, am menționat originea și dezvoltarea ideii care stă la baza acestei expresii, și la aceasta trebuie să trimit cititorul. Sintagma apare în *Cartea etiopiană a lui Enoh*, XLVII, 3, LXXXI, 1, 2, XCIII, 2, CIII, 2, *Testamentul celor doisprezece patriarhi*, Levi, V; Asher, II, VII. Ideea nu este una dură și intransigentă:

Scanned with OKEN Scanner

11. Dar dacă zămisleşte o fată, ea va rămâne în necurăţia ei două săptămâni de zile, după primele două săptămâni, şi şaizeci şi şase de zile în sângele ei de purificare, şi vor fi în total optzeci de zile".

12. Şi, după ce a împlinit aceste optzeci de zile, am dus-o în Grădina Edenului, căci ea este mai sfântă decât tot pământul de afară şi toţi pomii plantaţi în ea sunt sfinţi.

13. De aceea, a fost rânduit cu privire la cea care zămisleşte un băiat sau o fată numărul acestor zile ca ea să

în Enoh şi *Testamentul celor doisprezece patriarhi*, pendulează între un determinism absolut şi predicţie pur şi simplu, în timp ce, în textul nostru, în plus faţă de aceste semnificaţii, implică uneori o simplă idee contemporană de consemnare cerească a evenimentelor. De fapt, la autorul nostru, tablele cereşti sunt cartea legilor divine ale Teocraţiei, a cărei reprezentare pe pământ este legea mozaică, sau doar o consemnare contemporană a evenimentelor sau, în cele din urmă, consemnează istoria viitoare a lumii fie predictiv, fie determinativ. Mai mult, un sens trece imperceptibil în celălalt. Astfel, tablele consemnează: (1) Legile levitice, penale şi cronologice, în unele cazuri predeterminate şi observate anterior în ceruri, în altele stabilite pentru prima dată pe pământ: purificarea după naşterea unui copil, III, 8-14; legea cu privire la acoperirea goliciunii, III, 31; cu privire la ucidere şi cei care sunt martori la ea, IV, 5; cu privire la retribuţie; IV, 32; cu privire la judecarea păcătoşilor, V, 13, cu privire la sărbătoarea săptămânilor, VI, 17, şi cu privire la împărţeala şi lungimea anului, VI, 29-35; cu privire la tăierea împrejur, XV, 25-26; cu privire la seminţia lui Lot, XVI, 9, şi sărbătoarea tabernacolelor, XVI, 29; cu privire la sărbătorile Domnului, XVIII, 19; cu privire la filisteni, XXIV, 33; cu privire la căsătoria fetelor mai mari XXVIII, 6; cu privire la bărbatul care îşi dă fata în căsătorie cuiva de alt neam, XXX, 9; cu privire la zeciuială, XXXII, 15; cu privire la incestuoşi, XXXIII, 10; cu privire la Sabat, L, 13. (2) Doar un eveniment contemporan: numirea lui Avraam ca „prieten al lui Dumnezeu", XIV, 9, şi a lui Levi, XXX, 20; binecuvântarea lui Levi şi Iuda de către Isaac, XXXI, 32. (3) Predicţii şi predeterminări: cu privire la judecată, V, 13; cu privire la împărăţia mesianică, XXIII, 32.

Scanned with OKEN Scanner

nu se atingă de nimic sfinţit, nici să nu intre în sanctuar până se scurg zilele orânduite pentru zămislirea unui băiat sau a unei fete.

14. Aceasta este legea şi decalogul care au fost scrise pentru Israel, ca ei să le respecte pentru totdeauna.

15. Şi în prima săptămână a primului jubileu, Adam şi soţia lui se aflau în grădina Edenului de şapte ani, cultivând-o şi păzind-o. I-am dat de lucru şi l-am învăţat să facă tot ce este necesar pentru munca pământului.*

16. Şi el a lucrat (grădina) şi era gol, nu ştia şi nu îi era ruşine, a protejat grădina de păsări, de fiare şi de vite şi a adunat roadele din ea şi a mâncat, şi a pus deoparte restul pentru el şi pentru soţia lui [şi a pus deoparte ce era de păstrat].†

---

* *Şapte ani.* Potrivit Ber. Raba, 18, Sanh. 38b şi *Die Schatzhohle*, p.7 (tradus în engleză de Bezold), Adam era doar de şase ore în grădină. Manuscrisul *a* din Enoh slav., XXXII, 2 spune că Adam era doar de cinci ore şi jumătate în Paradis. Această ultimă propoziţie pare să fie o interpolare creştină şi poate trimit la cei 5500 de ani care trebuie să se scurgă înainte de venirea lui Hristos, potrivit primilor părinţi.
l-am învăţat să facă tot ce este necesar pentru munca pământului, în Isaia XXVIII, 26-29, această învăţătură este atribuită lui Dumnezeu; dar în Ber Raba, 24 este atribuită îngerilor, aşa cum este şi în textul nostru: la fel şi în *Viaţa lui Adam şi a Evei*, 22 (Kautzsch, *Apes. and Pseud.*, II, 515) se menţionează că Dumnezeu l-a trimis pe Mihail cu nişte seminţe la Adam şi cu porunca de a-l învăţa să lucreze pământul.
este necesar. La fel în Barth şi Littmann. Vezi la II, 29. Dar sensul obişnuit al cuvântului „este revelat" probabil chiar aici. Vezi nota precedentă.

† *gol, nu ştia şi nu îi era ruşine*, Facerea II, 25.
a protejat grădina de păsări etc. Versiunea greacă o găsim în Glycas (p.206, ed. Bekker): ὁ Ἀδὰμ ἀπεσόβει τὰ πετεινὰ καὶ ἑρπετά, συνῆγε τὸν καρὸν ἐν παραδείσῳ καὶ σὺν τῇ γυναικὶ αὐτοῦ ἤσθεεν αὐτόν.
[şi a pus deoparte ce era de păstrat], pus între paranteze drepte

Scanned with OKEN Scanner

17. Şi după ce s-au împlinit cei şapte ani pe care i-a trăit acolo, şapte ani în cap, şi în luna a doua, în ziua a şaptesprezecea (a lunii), şarpele a venit, s-a apropiat de femeie şi i-a spus: „V-a poruncit Dumnezeu spunând să nu mâncaţi din fiecare pom din grădină?"*

18. Şi ea i-a răspuns: „Din toate fructele pomilor din grădină, Dumnezeu ne-a spus: Mâncaţi; dar din fructul pomului care se află în mijlocul grădinii Dumnezeu ne-a spus: Nu veţi mânca din acesta şi nici nu vă veţi atinge de el, ca să nu muriţi."

19. Şi şarpele a zis femeii: „Negreşit, nu veţi muri, căci Dumnezeu ştie că, în ziua în care veţi mânca din el, vi se vor deschide ochii şi veţi fi ca zeii şi veţi cunoaşte binele şi răul".†

20. Şi femeia a văzut că pomul era plăcut ochiului şi că fructul lui era bun de mâncat, a luat din el şi a mâncat.

21. Şi, după ce şi-a acoperit prima dată ruşinea cu frunze de smochin, a dat din fruct lui Adam şi el a mâncat, iar ochii lui s-au deschis şi a văzut că era gol.

22. Şi a luat frunze de smochin şi le-a cusut împreună şi şi-a făcut un şorţ şi şi-a acoperit ruşinea.

23. Şi Dumnezeu a blestemat şarpele şi s-a mâniat pe el pentru totdeauna...‡

---

ca fiind o eroare perpetuată de copişti. Aici „ce era de păstrat"= τὸ φυλασσόμενον = הטשמדת, o greşeală perpetuată de copişti הנשאדת = τὸ καταλειφθέν, „rămăşiţa" (sau נשפר ה din הנשאר).

* 17-22 Facerea III, 1-7.

† Vezi versetul 32. Cf. Syncellus: Ἐκ τῶν λεπτῶν Γενέσεως: τῷ ἑβδόμῳ ἔτει παρέβη καὶ τῷ ὀγδόῳ ἐξερίφησαν τοῦ παραδεῖσου , ὥς φησι, μετὰ, τεσσαράκοντα πέντε ἡμέρας τῆς παραβάσεως,...

‡ Cf. Facerea III, 14. La încheierea acestui verset, am marcat o lacună în acest text; Glycas (p.206) afirmă că, potrivit *Jubileelor*, şarpele

Scanned with OKEN Scanner

24. Şi S-a mâniat pe femeie, pentru că a ascultat glasul şarpelui şi a mâncat; şi Domnul i-a spus: „Îţi voi înmulţi foarte mult întristarea şi durerile; în dureri vei naşte copii, vei fi atrasă de bărbatul tău şi el va stăpâni peste tine?”*

25. Iar lui Adam i-a zis: „Fiindcă ai ascultat de glasul soţiei tale şi ai mâncat din pomul din care ţi-am poruncit să nu mănânci, blestemat să fie pământul din pricina ta: spini şi pălămidă îţi va rodi şi-ţi vei mânca pâinea în sudoarea frunţii tale, până când te vei întoarce în pământul de unde ai fost luat, căci pământ eşti şi în pământ te vei întoarce”.†

---

avea iniţial patru picioare: ὁ ὄφις ἀπὸ κτήνους ἑρπετὸν ἐγένετο, χεῖρας τε καὶ πόδας ἐκέκτητο. ἀφῃρέθη δὲ ταῦτα διὰ τὸ τολμηρῶς εἰς τὸν παράδεισον εἰσελθεῖν. Syncellus (I, 14) menţionează că şarpele avea iniţial patru picioare. Textul, aşadar, conţinea cel mai probabil o afirmaţie referitoare la retezarea picioarelor şarpelui. O astfel de afirmaţie rezultă firesc din Facerea III, 14: „pe pântecele tău să te târăşti”. Într-adevăr, în Targ., Ps. Ion, Facerea III, 14, găsim această afirmaţie: „şi picioarele tale vor fi retezate”. Potrivit Midraş Koheleth, „îngerii care slujeau au coborât şi i-au retezat mâinile şi picioarele”. În cele din urmă, Iosephus (*Ant.*, I, 1, 4) scrie că şarpele a fost lăsat atât fără vorbire, cât şi fără picioare, ἀφείλετο δὲ καὶ τὸν ὄφιν τὴν φωνὴν..., ποδῶν τε αὐτὸν ἀποστερήσας σύρεσθαι κατὰ τῆς γῆς ἰλυσπώμενον ἐποίησε.

* *Îţi voi înmulţi foarte mult întristarea şi durerile*, Facerea III, 16. *durerile tale*, la fel şi în LXX, dar Mass., Sam., Syr. Şi Vulg. = „zămislirea ta”.
vei fi atrasă = ἡ ἀποστροφή σου. La fel şi în LXX şi Syr., spre deosebire de Mass. şi Sam., „doresc”.

† 25-26 Facerea III, 17-19, 21, 24.
25. *din pomul* = ἀπὸ τοῦ ξύλου. Textul spune „din acel pom”, dar demonstrativul este o redare frecventă a articolului grecesc.
şi-ţi vei mânca pâinea, La fel în LXX, dar Mass., Sam., Syr., Vulg. omit pronumele (-ţi).
blestemat să fie pământul [...] te vei întoarce în pământul [...] căci pământ eşti şi în pământ te vei întoarce. Deoarece LXX foloseşte γη pentru a reda cele două cuvinte ebraice אדמה şi עפר, la fel şi versiunea greacă a *Jubileelor*.

Scanned with OKEN Scanner

26. Şi a făcut pentru ei haine de piele, i-a îmbrăcat şi i-a izgonit din Grădina Edenului.

27. Şi în ziua aceea în care Adam a ieşit din Grădină, a adus o ofrandă cu mireasmă plăcută, tămâie, galban, stackte şi mirodenii, dimineaţa, la răsăritul soarelui, din ziua în care şi-a acoperit ruşinea.*

28. Şi în ziua aceea s-a închis gura tuturor fiarelor, a vitelor, a păsărilor, a tot ce umblă şi a tot ce se mişcă, astfel încât nu mai puteau vorbi, căci toate vorbeau până atunci între ele cu o singură gură şi cu o singură limbă.†

---

* Aici, scriitorul predatează ofranda cu tămâie menţionată în Ieşirea XXX, 34. Potrivit Aboda zara 8a, Adam a jertfit un bou ale cărui coarne erau mai tinere decât copitele aceluiaşi animal (Beer, *Das Buch der Jubiläen*, p.40)
din ziua în care şi-a acoperit ruşinea. Ieşirea XX, 26, XXVIII, 42, unde preoţii sunt rugaţi să îşi acopere goliciunea cu pantaloni când sunt la altar, a fost probabil în mintea autorului, după cum sugerează Beer (*op.cit.*, p.41).

† Aceasta era fără îndoială o convingere curentă în rândurile anumitor grupări de evrei. Astfel, se menţionează fără îndoială în Iosephus, *Ant.*, I, L, 4 ὁμοφωνούντων δὲ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τῶν ζῴων ἁπάντων. Apare şi în Cartea lui Adam şi a Evei, I, 18 şi este sugerată într-o anumită formă în Filon, *Quaest. In Gen.*, I, 32 (Armen). Atât textul nostru cât şi cel din Iosephus sunt citate ca având această perspectivă în Syncellus, I, 14, τὰ θηρία καὶ τὰ τετράποδα καὶ τὰ ἑρπετὰ φησὶν ὁ Ἰώσηππος καὶ ἡ Λεπτὴ Γένεσις ὁμόφωνα εἶναι πρὸ τῆς παραβάσεως τοῖς πρωτοπλάστοις. Această afirmaţie este repetată în Cedrenus, I, pp.9-10; Zonaras, I, p.23. Pare că textul sugerează că limba comună a oamenilor şi animalelor era ebraica. Faptul că ebraica ar fi fost limba primitivă a omului, în orice caz, era crezut de toţi evreii. Astfel, potrivit Targumului Ierusalim despre Facerea XI, 1, toţi oamenii vorbeau iniţial ebraică, care a fost limba prin care a fost creată lumea (potrivit şi lui Ber Raba, 18, 31). În XII, 25, 26 din textul nostru, aceasta este numită „limba creaţiei", care „a încetat din gurile tuturor fiilor omului din ziua surpării (Babelului)" până în zilele lui Avraam. În Cedrenus I, 22 însă, legenda se păstrează

Scanned with OKEN Scanner

altfel. Deoarece Eber a refuzat să participe la construirea Turnului Babel, el nu şi-a pierdut limba originară – limba pe care a vorbit-o Adam – ca restul contemporanilor săi –τῆς τῶν ἄλλων φωνῆς συγχεθείσης ἡ τοῦ Ἔβερ οὐκ ἀπώλετο. αὕτη δὲ ἐστιν ἥ καὶ Ἀδὰμ ἐλάλει. Aşadar, descendenţii săi s-au numit evrei iar limba lor, ebraică, iar numele patriarhilor sunt o dovadă că ebraica a fost limbă de dinaintea Babelului –καὶ ταύτην οἱ τοῦτον διαδεξάμενοι ἀπόγονοι πατρωνυμικῶς ἑαυτοὺς Ἑβραίους προσηγόρευσαν καὶ Ἑβραΐδα τὴν φωνὴν ἐκάλεσαν. Τεκμήριον δὲ ταύτην εἶναι τὴν πρὸ τῆς συγχύσεως φωνὴν τὰ τῶν παλαιῶν ὀνόματα. Această perspectivă este, de asemenea, iudaică: este întâlnită în *Cronicile lui Ierahmeel*, XXXVIII, 11. Dar dacă unii scriitori siriaci, cum ar fi John bar Madani şi Iacob de Sarug, au admis această afirmaţie, alţii precum Teodoret, *Quaest. In Gen.*, LX-LXI, Sfântul Efrem şi Barhebraeus (vezi Assemani, *Btbl. Or.*, III, 313, 314) erau la fel de încrezători în ideea priorităţii absolute a limbii lor, în timp ce Solomon Baisorensis reconcilia ambele perspective declarând că, iniţial, siriaca şi ebraica erau una şi aceeaşi limbă.

În *Die Schatzhohle* (tradusă în engleză de Bezold), p.29, prioritatea limbii siriace este întreţinută polemic: „Von Adam bis damals redeten sie alle in dieser Sprache, namlich in der syriachen Sprache ... denn diese Sprache ist die Konigin aller Sprachen. Lie fruheren Schriftsteller aber irren, indem sie sagen, das Hebraische sei die erste gewesen."

Alţi scriitori afirmă că greaca este limba primitivă a omenirii. Eutichie (*Nazam. al-j.*, pp.53-54, citat de Malan, *Book of Adam and Eve*, pp.245-246) este de acord cu această din urmă perspectivă în cuvintele: „Acest lucru mi se pare evident. Căci limba greacă este mai înţeleaptă, mai clară şi mai amplă decât ebraica sau siriaca". Aceeaşi perspectivă trebuie să fi fost susţinută de scriitorul care a derivat mai întâi numele Adam din literele iniţiale ale numelor greceşti ale celor patru colţuri ale lumii – ανατολη, δυσις, αρκτος, μεσημβρια. Vezi Enoh slav., XXX, 13 (nota); Or. Sibyll., III, 24-26. Cât priveşte ideile iudaice de mai târziu pe această temă, găsim în Sanh., 38b, că Adam a vorbit aramaică, ארם הראשון בלשון ארמי, deoarece Psalmul CXXXIX, care se presupune că a fost scris de el, conţinea un cuvânt aramaic. În Shabb, 12b, pe de altă parte, cititorului i se cere să nu se roage în aramaică, pentru că îngerii slujirii nu înţeleg aramaica (citat în cartea lui Levi, *Neuhebr. U. chald.*

Scanned with OKEN Scanner

29. Şi El a izgonit din Grădina Edenului toată făptura care era în Grădina Edenului şi toate făpturile au fost împrăştiate, după felul lor şi după specie, în locurile care fuseseră făcute pentru ele.

30. Şi numai lui Adam i-a dat (cele trebuincioase) să-şi acopere ruşinea, dintre toate fiarele şi vitele.

31. În această privinţă, este prescris pe tablele cereşti, pentru toţi cei care cunosc judecata legii, să-şi acopere ruşinea şi să nu se descopere aşa cum o fac neamurile.*

Worterbuch, I, 168). Potrivit lui Abarbanel, în expunerea sa despre Ţefania, fol.276, col.1 (vezi Eisenmenger, II, 778), ebraica era limba vorbită înainte de construirea Turnului Babel şi astfel trebuie să fie limba vorbită de toţi israeliţii.

* Acest verset este foarte important din punct de vedere istoric. Constituie un protest emfatic din partea scriitorului împotriva adoptării obiceiurilor grecilor de către compatrioţii săi (cei care cunosc judecata legii). Obiceiul căruia i se opune aici este expunerea persoanei din paraestra grecească, care a fost înfiinţată sub oblăduirea lui David (2 Macabei, IV, 12). Aici, mulţi dintre tinerii evrei se dezbrăcau complet şi se alăturau sporturilor publice, precum atleţii greci. Chiar şi preoţii Templului şi-au părăsit îndatoririle pentru a lua parte la aceste jocuri păgâne. Despre instituţia acestor obiceiuri şi a altor obiceiuri greceşti, vezi 1 Macabei, I, 13, 14; 2 Macabei, IV, 9-14; Iosephus, *Ant.*, XII, 5, 1. Cu greu ne putem imagina şocul pe care trebuie să-l fi provocat astfel de comportament celor cu înclinaţii religioase din popor, îndeosebi fariseului fariseilor care este autorul nostru. Pentru a accentua protestul împotriva lui, nu s-a întors la legile din Ieşirea XX, 26, XXX, 34, căci acestea aveau de-a face numai cu vestimentaţia preoţilor oficiali, ci la Facerea III, 21, unde a găsit o justificare amplă pentru extinderea legii privind acoperirea ruşinii la toţi bărbaţii. Această lege, spune el, a fost aplicată imediat după izgonirea lui Adam din Eden, adică imediat după descoperirea goliciunii. Ulterior (VII, 20), îl reprezintă pe Noe ca bucurându-se de respectarea acestei porunci date fiilor săi.

Scanned with OKEN Scanner

32. Şi de lună nouă, în cea de-a patra lună, Adam şi soţia lui au ieşit din Grădina Edenului şi au locuit în ţinutul Êldâ, în ţinutul facerii lor.*

33. Şi Adam a pus soţiei sale numele Eva.

34. Şi nu au avut niciun fiu până la primul jubileu şi, după acesta, a cunoscut-o.†.

35. Acum lucra pământul aşa cum fusese învăţat în Grădina Edenului.‡

---

* *Şi de lună nouă, în cea de-a patra lună*, (vezi nota de la VI, 23). Syncellus (I, p.13) spune că Adam şi-a petrecut patruzeci şi cinci de zile în grădină după încălcarea poruncii. Este o informaţie concordantă cu cea din textul nostru; căci, potrivit III, 17, Adam a păcătuit în a şaptesprezecea zi a celei de-a doua luni, iar izgonirea a urmat în prima zi a celei de-a patra luni.
au locuit în ţinutul Êldâ, în ţinutul facerii lor. Poate Êldâ să fie o denaturare a cuvântului מולרה? În acest caz, ţinutul Êldâ ar însemna „ţinutul naşterii". Sintagma „ţinutul facerii lor" este o interpretare a cuvintelor din Facerea III, 23 „din care fusese luat", care sunt reproduse şi în Onkelos şi Ps.Ion asemănător „unde a fost făcut" (אתנח), ca în textul nostru.

† Aşadar, Eva a rămas fecioară până după izgonirea din Eden. Cf. *Die Schatzhöhle* (ed. Bezold, 1883), p.7: *Als Adam und Heva aus dem Paradies herausgegangen ... sie waren jungfräulich.*

‡ Cf. III, 15.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 4

Cain și Abel și alți copii ai lui Adam, 1-12. Enos, Chenan, Maleleil, Iared, 13-15; Enoh și povestea sa, 16-25, Patru locuri sacre, 26. Matusalem, Lameh, Noe, 27, 28. Moartea lui Adam și a lui Cain, 29-32. Sem, Ham și Iafet, 33 (Cf. Facerea IV-V).

1. În a treia săptămână a celui de-al doilea jubileu, l-a născut pe Cain, în a patra l-a născut pe Abel, iar în a cincea a născut-o pe fiica ei, Âwân.*

* *Âwân.* A doua fiică, pe nume Azûrâ (IV, 8) s-a născut mai târziu. Cain s-a căsătorit cu cea mai mare, Âwân „viclenie", iar Set cu cea mai mică, Azûrâ. Derivarea numelui mezinei este îndoielnică. Frankel (*Monatsschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judentums*, 1856, 311-316) crede că vine din cuvântul ebraic עצורה = „neprihănită" (?) Probabil vine din אזורה = „bine păzită", conform fragmentului siriac) Nu există doi scriitori ulteriori care să fie de acord asupra formelor acestor nume. Conform fragmentului siriac. Erau Aswa și Azura; în Epifanie, Σαυή și Ἀζουρά; în Syncellus Ἀσαυνᾶν (Ἀσαυνά, Ἀσαυρᾶν, Ἀσαυρά, Ἀσουάμ) și Ἀζουρά. În Glycas și Joel ω (Ἀζουρᾶν) este sora mai mare a lui Ἀσουάμ mai mică. Nume destul de diferite sunt date în Pseudo-Metodie, adică Καλημέρα și Λεβόρα. Din nou, cea mai mare apare drept Qalmana în *Cronicile lui Ierahmeel* și Pseudo-Metodie (versiunea latină), ca Luva în Cartea lui Adam și a Evei, ca Azura în Eutichie, în timp ce cea mică este Lebuda în Barhebraeus, Aklejam în Cartea lui Adam și a Evei și Owain sau Laphura în Eutichie. (Vezi Rönsch, pp.373-374, Fabricius, Cod. Pseud. V.T., I, 109 și urm.)

Scanned with OKEN Scanner

2. Şi în primul (an) al celui de-al treilea jubileu, Cain l-a ucis pe Abel, pentru că (Dumnezeu) a acceptat jertfa lui Abel şi nu a acceptat jertfa lui Cain.*

3. Şi l-a ucis pe câmp; şi sângele lui a strigat de pe pământ spre cer, plângându-se că l-a ucis.†

4. Şi Domnul l-a condamnat pe Cain din pricina lui Abel, fiindcă l-a ucis, şi l-a făcut fugar pe pământ din pricina sângelui fratelui său şi l-a blestemat pe pământ.‡

5. Şi de aceea este scris pe tablele cereşti: „Blestemat este cel care loveşte pe aproapele său cu perfidie şi toţi cei care au văzut şi au auzit să spună: «Aşa să fie»; iar omul care a văzut şi nu a mărturisit (acest lucru) să fie blestemat ca şi celălalt."§

Potrivit lui Syncellus (I, 14), Cain s-a născut în anul 70 A.M., Abel în 77 şi Asouam (adică Âwân) în 85. Deşi datele sunt lăsate neclare în textul nostru, sunt fără îndoială derivate din acestea. Aşadar, Cain s-a căsătorit cu Âwân în anul 135, potrivit lui Syncellus, şi între 134 şi 140, potrivit textului nostru. Âwân avea cincizeci de ani (Syncellus).

* Cf. Facerea IV, 4, 5, 8, 10.
jertfa lui Abel, la fel în *a. b, c şi d* spun „jertfa din mâna sa".
jertfa, a şi c, dar *b, d* omit.
lui Cain. Ca în *a. b, c şi d* – „de mâna lui Cain"

† *plângându-se,* cf. Facerea IV, 10; Cartea etiopiană a lui Enoh, XXII, 5, 6. Conform Syncellus (I, 14), Abel avea douăzeci şi doi de ani când a oferit jertfa de lună nouă, în luna a şaptea. Astfel, cuvintele „în prima zi din cel de-al treilea jubileu" înseamnă primul an al jubileului = 99 A.M. Pentru tradiţiile ulterioare, în ceea ce priveşte unealta cu care Cain l-a ucis pe Abel, vezi Fabricius, *Cod. Pseud. V.T.*, I, 113.

‡ Cf. Facerea, IV, 11, 12. *Fugar.*

§ Cf. Deuteronomul, XXVII, 24.
Cu perfidie = δόλῳ, redarea LXX a בסתר din Deut. XXVII, 24. Sintagma ba'ekuj are acelaşi sens în XXIX, 7, XXX, 3. În VIII, 9 = „în secret".

Scanned with OKEN Scanner

6. Şi de aceea mărturisim când ajungem înaintea Domnului Dumnezeului nostru tot păcatul săvârşit în ceruri şi pe pământ, în lumină, în întuneric şi pretutindeni.*

7. Şi Adam şi soţia lui l-au jelit pe Abel patru săptămâni de ani†, iar în al patrulea an al celei de-a cincea săptămâni s-au bucurat, iar Adam a cunoscut-o din nou pe soţia lui şi ea i-a născut un fiu, căruia i-a pus numele Set, căci a spus: „Dumnezeu ne-a mai dat un fiu pe pământ în locul lui Abel; căci Cain l-a ucis".

8. Şi în cea de-a şasea săptămână a născut-o pe fiica ei, Azûrâ‡.

9. Şi Cain a luat-o de soţie pe sora lui, Âwân, şi aceasta i-a născut pe Enoh la sfârşitul celui de-al patrulea jubileu. Şi în primul an al primei săptămâni al celui de-al cincilea jubileu s-au construit case pe pământ, iar Cain a ridicat o cetate şi a numit-o după fiul său, Enoh.§

---

* *păcatul săvârşit în ceruri* - despre această idee semitică veche, posibilitatea păcatului comis în ceruri, vezi versiunea mea din Enoh slav., pp.XXXIV şi urm.

† *l-au jelit pe Abel patru săptămâni de ani.* Întrucât Abel s-a născut în anul 77 şi avea douăzeci şi doi de ani, potrivit lui Syncellus şi textului nostru (vezi nota de la versetul 3), când a fost ucis de Cain, cei douăzeci şi opt de ani de jale s-au întins între 99 şi 127. Versiunea greacă o găsim în Syncellus (I, 15):ἐπένθησαν αὐτὸν οἱ πρωτόπλαστοι ἑβδομαδικούς τέσσαρας, ἤγουν ἔτη εἴκοσι ὀκτώ.
s-au bucurat. Sensul poate fi acelaşi cu cel din Facerea XVIII, 12 „Să mai am eu oare această mângâiere acum, când am îmbătrânit?"
i-a pus numele. Aşa în Sam., ויקרא, dar Mass., LXX, Syr., Onk., pentru Facerea 25 spun „ea i-a pus numele". În *Jubilee*, în general, tatăl pune numele copilului; iar în J din Facerea, mama îl pune, mai puţin în IV, 26, V, 29, XXV, 25, 26, Ieşirea II, 22.
Căci a spus. La fel în LXX şi Vulg., dar neclar în Mass. şi Sam.

‡ Azûrâ, Vezi nota de la IV, 1. Azûrâ s-a născut în a şasea săptămână din primul jubileu (134-140) sau din al patrulea (183-189)

§ *aceasta i-a născut pe Enoh*, cf. Facerea IV, 17, Syncellus (I, 16)

Scanned with OKEN Scanner

10. Şi Adam a cunoscut-o pe Eva, soţia sa, şi aceasta i-a mai născut nouă fii.*

11. Şi în cea de-a cincea săptămână a celui de-al cincilea jubileu, Set a luat-o de soţie pe sora lui, Azûrâ, şi în al patrulea (an al celei de-a şasea săptămâni) i l-a născut pe Enos.†

---

atribuie acestui Enoh inventarea plugului.
Cain a ridicat o cetate şi a numit-o după fiul său, Enoh. Cain a încetat astfel să mai fie nomad.

* *i-a mai născut nouă fii.* Reprodus în Epifanie, *Haer.*, XXXIX, 6 (vol.I, I, 528, ed. Oehler):Γεγόνασι δὲ τῷ Ἀδὰμ καὶ ἄλλοι υἱοί, ὡς ἡ λεπτὴ Γένεσις περιέχει, ἐννέα μετὰ τοὺς τρεῖς τούτους· ὡς εἶναι αὐτῷ δύο μὲν θυγατέρας, ἄρρενας δὲ δεκαδύο. *Cartea lui Ieşer* vorbeşte despre trei fii şi trei fiice ale lui Adam. Syncellus (I, 18) îi atribuie 33 de fii şi 27 de fiice. Pseudo-Filon, *Ant. bibl. Lib.*, p.41, dă numele acestor fii: Acliseel, Suris, Aelamiel, Brahal, Naalt, Harama, Zasam, Maathal, Anath.

† Cf. Facerea IV, 26, *al patrulea (an al celei de-a şasea săptămâni).* Lacuna de aici este completată de Syncellus (I, 17): Set se căsătoreşte în anul 425 (υκέ), iar Enos se naşte în anul 435 (υλέ). Aşadar, a fost un interval de zece ani dintre căsătoria lui Set şi naşterea lui Enos. Se va observa că există o diferenţă de 200 de ani între datele atribuite de *Jubilee* şi cele atribuite de Syncellus şi că în următoarele zece date referitoare la aceleaşi evenimente, ambele cărţi oferă aceleaşi date în ceea ce priveşte zecile şi unităţile, dar diferă la sute.

	Potrivit jubileelor	Potrivit lui Syncellus
Set s-a născut	130	230
Azûrâ s-a născut	134	234
Set se căsătoreşte cu Azûrâ	225	425
Se naşte Enoh	235	435
Se naşte Cainan	325	625
Cainan se căsătoreşte cu Mualelet	390	790
Se naşte Maleleil	395	795
Se naşte Iared	461	960
Se naşte Enoh	522	1122

Această adăugare de secole la datele din *Jubilee* creşte progresiv de la unu la şase, în cronologia relatată de Syncellus (vezi Rönsch, p.285 şi urm.)

Scanned with OKEN Scanner

12. Iar acesta a început să spună numele Domnului pe pământ.*

13. Iar în cel de-al şaptesprezecelea jubileu din cea de-a treia săptămână, Enos a luat-o de soţie pe Nôâm, sora lui, şi aceasta i-a născut un fiu în cel de-al treilea an ale celei de-a cincea săptămâni şi i-a pus numele Chenan.†

14. Iar la sfârşitul celui de-al optulea jubileu, Chenan a luat-o de soţie pe Mualelet, sora lui, şi aceasta i-a născut un fiu în cel de-al nouălea jubileu, în prima săptămână,

---

* *A început*, la fel în LXX şi Vulg.
A început să spună etc. Cele două versiuni principale, LXX şi Syr., se potrivesc pe bună dreptate cu *Jubileele* în atribuirea acestui sens Facerii IV, 26. La fel înţelege şi Iosephus, *Ant.*, I, 3, 1, dar când ajungem la vremurile lui Ieronim, majoritatea savanţilor evrei spun că versetul vorbeşte despre amplificarea idolatriei. (*Quaest. In Gen.*, IV, 26: *Tunc initium fuit invocandi nomen Domini, licet, plerique, Hebraeorum aliud arbitrentur, quod tunc primum in nomine Domini et in similitudine ejus fabricata sint idola*). Această din urmă interpretare este posibil să fi luat naştere chiar din primul secol d.Hr.; căci este întâlnită şi în Onkelos: „Fiii omului au încetat să se roage". După Pseudo-Ionatan, debutul idolatriei este derivat din Facerea IV, 26. Ber. Raba 23 aminteşte că oamenii erau expuşi demonilor în zilele lui Enos şi că atunci, pentru prima dată, şi-au făcut idoli. Sabbath 118b vorbeşte despre oameni care săvârşeau idolatrie precum Enos. Aceeaşi idee apare şi în *Cartea lui Ieşer* şi una foarte asemănătoare în *Cronicile lui Ierahmeel*, XXIV, 9, XXVI, 20. Însă chiar şi în această carte supravieţuiesc urme din perspectiva mai veche; căci astrologia, divinaţia şi idolatria sunt atribuite vremurilor lui Serug, deşi despre Serug şi fiii săi se spune că nu au avut legătură cu astfel de lucruri (XXVII, 9). Într-adevăr, în cartea lui Ieşer (Migne, *Dict. Des Apocr.*, II, 1090) se spune că Set l-a numit pe fiul său Enos deoarece „oamenii începuseră să se corupă şi să uite de Dumnezeu pentru idoli".

† 13-15 Enos, Cainan, Maleleil, Iared.
13-14 cf. Facerea V, 9, 12.
13. Noam cf. Pseudo-Filon, *Ant. Bibl. Lib.*, p.41 Noaba.
Cainan. Etiopiană Kâinân.

Scanned with OKEN Scanner

în cel de-al treilea an al acestei săptămâni şi i-a pus numele Maleleil.*

15. Şi în a doua săptămână a celui de-al zecelea jubileu, Maleleil a luat-o de soţie pe Dina, fiica lui Barachiel, fiica fratelui tatălui său, şi aceasta i-a născut un fiu în cea de-a treia săptămână, în cel de-al şaselea an, şi i-a pus numele Iared; căci, în zilele sale, îngerii Domnului, cei care se numesc Supraveghetorii, au coborât pe pământ ca să-i înveţe pe fiii omului şi să facă judecată şi dreptate pe pământ.†

---

* Mualelet (la fel în Syr.) este o formă feminină a lui Malâlêl = „cea care Îl slăveşte pe Dumnezeu".
Maleleil. Etiopiană Malâlêl.

† Cf. Facerea V, 15. Barachiel.
a luat-o de soţie pe [...] fiica fratelui tatălui său. Se va observa că, începând cu coborârea îngerilor, bărbaţii au încetat să se mai căsătorească cu surorile lor. Epifanie (*Haer.* XXXIX, 7) remarcă: πλατυνθέντων δὲ τῶν ἀνθρώπων ... λοιπὸν οὐκέτι τὰς αὐτῶν ἀδελφὰς πρὸς γάμον ἤγοντο, ἀλλὰ εἰς εὐνομίαν κατέστη καὶ πρὸ τοῦ διὰ Μωϋσέως ἐγγράφου νόμου ὁ κατὰ τὸν σεμνὸν γάμον θεσμός, καὶ ἐκ τῶν πατραδέλφων αὐτῶν τὰς γαμετὰς ἑαυτῶν ἤγοντο . Ultima propoziţie, după cum observă Rönsch (p.254), pare să fie luată din *Jubileos.* Această carte este citată de Epifanie în capitolul precedent sub titlul său dublu de Ἰωβηλαῖα şi Λεπτογένεσις.
Fratele tatălui. Manuscrisele spun *ehta abuhu* = „sora tatălui", dar eu am modificat asta în *ehwa abuhu*, deoarece găsim această ultimă versiune în Fragmentul Siriac şi în manuscrisul grecesc r despre Facerea, V, 15 (πατραδέλφου αὐτοῦ) şi Epifanie, *Haer.*, XXXIX. 7, εἰς εὐνομίαν κατέστη καὶ πρὸ τοῦ διὰ Μωϋσέως ἐγγράφου νόμου ὁ κατὰ τὸν σεμνὸν γάμον θεσμός, καὶ ἐκ τῶν πατραδέλφων αὐτῶν τὰς γαμετὰς ἑαυτῶν ἤγοντο. În cazuri similare, în continuare, este făcută aceeaşi modificare privind autoritatea versiunilor siriacă şi greacă, cu excepţia VIII, 6 şi XI, 7, unde etiopiana păstrează textul adevărat.
căci, în zilele sale, îngerii Domnului, cei care se numesc Supraveghetorii, au coborât pe pământ. Forma ulterioară ebraică a mitului cu privire la căderea îngerilor şi relaţiile lor cu fiicele

Scanned with OKEN Scanner

omului este construită în baza Facerii VI, 1-4 şi Isaia XXIV, 21. Adevărata interpretare a Facerii VI, 1-4 este, fără îndoială, cea dată în textul nostru, literatura despre Enoh, Testamentele celor doisprezece patriarhi, Filon, Jude, Petru, Iosephus, Iustin Martirul şi majoritatea scriitorilor creştini timpurii (vezi varianta mea a Cărţii etiopiene a lui Enoh, nota de la VI, 2). Dar probabil la încheierea primului secol d.Hr. sau mai devreme, savanţii evrei au protestat împotriva acestei interpretări. Astfel (Ber.Raba, 26) R. ben Joebai (pe la începutul secolului al II-lea) blestema pe toată lumea care traducea Facerea VI, 2 prin sintagma „fiii lui Dumnezeu" şi nu „fiii judecătorilor". Similar, iudeul Trifon condamnă această interpretare, Iustin, *Dial. c. Triph.*, 79. În versiunea samariteană şi în Targum Onkelos şi Symmachus (υἱοὶ των δυναστεύοντων), avem sintagma tradusă ca „fiii celui puternic". În *Cartea lui Ieşer* (*Dict. Des Apocr.*, II, 1097), fiii Domnului erau „judecători şi magistraţi". În Pseudo-Ionatan despre Facerea VI, 2 avem ambele interpretări, una lângă alta, şi la fel în *Cronicile lui Ierahmeel*, XXIV, 11 – XXV, 8. Pseudo-Filon, *Ant. Bibl. Lib.*, p.42 sunt redate pur şi simplu cuvintele biblice. Similar, pe partea creştină, interpretarea tradiţională a venit la timp pentru a fi denunţată, iar sintagma „fiii Domnului" a început să însemne „cei buni dintre oameni", urmaşii lui Set, şi fiicele omului, urmaşii lui Cain. La fel şi în Iuliu Africanul: οι απο του Σηθ διακαιοι (vezi mai jos). În continuare, dacă Hilary (ob.368), Comment in Ps., CXXXII se mulţumeşte cu discreditarea vechiului mit, Hrisostom, *Homil. In Gen.*, VI, 1, spune că este necesar să examinăm cu atenţie acest pasaj pentru a răsturna poveştile pălăvrăgelilor necugetate –ἀναγκαῖον τούτου τοῦ χωρίου πολλὴν τὴν ἔρευναν ποιήσασθαι καὶ ἀναστρέψαι τὰς μυολογίας τῶν ἀπερισκέπτως πάντα φθεγγομένων. Aceste poveşti se bazează pe o exegeză falsă; căci, după cum începe el să arate, fiii Domnului erau posteritatea lui Set şi Enos – οἱ ἀπὸ τοῦ Σὴθ καὶ τοῦ Ἐνώς. Ieronim, Comment. In Ps. CXXXII şi Augustin, *De Civ. Dei*, XV, 23, 4 toarnă discreditare şi dispreţ peste vechiul mit. Acum, concomitent cu acceptarea din ce în ce mai largă a noii interpretări, se instalează necesarmente importanţa din ce în ce mai mare a lui Set, strămoşul generaţiilor drepte descrise în Facerea VI 1-4 ca „fiii Domnului". În acest proces de slăvire, realizările şi caracteristicile supraomeneşti conectate iniţial cu alte nume au fost transferate treptat lui Set, şi asta îndeosebi în cazul lui Enoh. Astfel, în consecinţa acestei noi exegeze, steaua lui Enoh a pălit în faţa stelei

Scanned with OKEN Scanner

lui Set. Când avem de-a face cu o astfel de literatură, acesta este un amănunt important, deoarece suntem astfel frecvent îndreptățiți să-i aplicăm lui Enoh afirmațiile scriitorilor creştini de mai târziu cu privire la Set. Vom arăta acum cât de subordonată ajunge figura lui Enoh la scriitorii de mai târziu, în timp ce slăvirea lui Set continuă în ritm normal. Înainte de toate, în Africanus, care a trăit pe la începutul secolului al III-lea, avem, din câte ştiu eu, prima apariţie în rândurile creştinilor a noii exegeze a Facerii, VI, 1-4. Este adevărat că el adaugă perspectiva veche, dar nu este de acord cu ea. Prezentarea lui este dată în Syncellus (I, 34 şi urm.):πλήθους ἀνθρώπων γενομένου ἐπὶ τῆς γῆς ἄγγελοι τοῦ οὐρανοῦ θυγατράσιν ἀνθρώπων συνήθλον. ἐν ἐνίοις ἀντιγράφοις εὗρον, οἱ υἱοὶ τοῦ θεοῦ. μυθεύεται δὲ, ὡς οἶμαι, ἀπὸ τοῦ Σήθ, ὑπὸ τοῦ πνεύματος οἱ υἱοὶ θεοῦ προσαγορεύονται, διὰ τοὺς ἀπ' αὐτοῦ γενεαλογουμένους δικαίους τε καὶ πατριάρχας ἀχρὶ τοῦ Σωτήρος.τοὺς δ'ἀπὸ Κάϊν ἀνθρώπων ἀποκαλεῖ σποράν, ὡς οὐδὲ τι θεῖον ἐσχηκότας διὰ πονηρίαν γένους ... εἰ δὲ ἐπ'ἀγγέλων νοοῖτο ἔχειν τούτους, τῶν περὶ μαγείας καὶ γοητείας ... ταῖς γυναιξὶ τὴν γνῶσιν παραδωκέναι , ἀφ' ὧν ἐποιήσαντο παῖδας τοὺς γίγαντας. Când trecem de la acest scriitor la *Cartea lui Adam şi a Evei* din secolul al şaselea, constatăm că noua interpretare a înlăturat-o pe cea veche. Astfel, Supraveghetorii sunt descrişi pe tot parcursul ca fii ai lui Seth, iar în Cartea a III-a, cap. IV problema este dezbătută pe larg: înţelepţii care au spus că îngerii au coborât din cer şi s-au amestecat cu fiicele oamenilor greşeau: astfel de acţiuni, de altfel, erau imposibile pentru fiinţele spirituale. Aceşti „îngeri ai lui Dumnezeu" erau fiii lui Set, care au fost numiţi aşa atâta timp cât şi-au păstrat fecioria, inocenţa şi slava. Dar ei au încălcat porunca şi s-au amestecat cu fiicele lui Cain. Se poate observa că, în timp ce Set este un personaj extraordinar şi supraomenesc în această lucrare, nu se spune nimic notabil despre Enoh, cu excepţia faptului că a „a scris o carte foarte populară" şi că „multe minuni i s-au întâmplat... dar aceste minuni nu pot fi povestite aici". Pentru aceeaşi perspectivă cu privire la Supraveghetori, vezi *Die Schatzhöhle*, pp.8-10. Următorul nostru exemplu constă într-un extras anonim prefixat în lucrările lui Malala (circa 600), citat de Fabricius, I, 151: ὁ δὲ Ἀδὰμ σλ'ἐτῶν ἦν ὅτε ἐγέννησε τὸν Σήθ·οὗτος ὁ Σήθ πρῶτος ἐξεῦρεν γράμματα Ἑβραϊκά καὶ σοφίαν καὶ τὰ σημεῖα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὰς τροπὰς τῶν ἐνιαυτῶν καὶ τοὺς μῆνας καὶ τὰς ἑβδομάδας καὶ τοῖς ἄστροις ἐπέθηκεν ὀνόματα καὶ τοῖς πέντε πλανήταις εἰς τὸ γνωρίζεσθαι

Scanned with OKEN Scanner

ὑπὸ τῶν ἀνθπρώπων καὶ μόνον, καὶ τὸν μέν α'πλανήτην ἀστέρα ἐκάλεσε Κρόνον, τὸν δὲ β' Δία τὸν δὲ γ"Αρεα, τὸν δὲ δ' Ἀφροδίτην, τὸν δὲ ε'Ερμήν. Τοῦς γὰρ δύο φωστῆρας ἥλιον καὶ σελήνην ὁ θεὸς ἐκάλεσε.. Aceste cuvinte formează, în ansamblu, o descriere rezonabilă a realizărilor atribuite lui Enoh în cele două cărţi ale lui Enoh, în *Jubilee*, precum şi la scriitorii creştini timpurii. Ele se regăsesc textual în *Chronography of Joel*, p.3 (ed. Bekker, 1836). Apoi, în Analele lui Eutichie, Patriarhul Alexandriei (933-939 d.Hr.), scrise în arabă şi traduse de Pococke (Migne, tom.Ill, col.913), se face un protest energic împotriva vechiului mit: *qui autem errant neque sciunt quid dicant aiunt angelos descendisse ad filias hominum, cum intelligendi sint filii Sethi qui a monte sanoto ad filias Caini maledicti descenderunt: Sethiadde enim ob sanctitatem suam et quod montem sanctum incolerent, appelati sunt Bani Elohim, i.e., filii Dei.* Afirmaţii similare sunt făcute şi în *Chronikon Paschale*, I, pp.38-39 (ed. Dindorf, 1832). În Syncellus (circa 800 d.Hr.), I, 17, 19, interpretarea care predomină acum a Facerii, VI, 1-4 este repetată. Urmaşii lui Set erau pioşi şi frumoşi şi trăiau pe înălţimile din Paradis, potrivit poruncii lui Adam, dar au fost seduşi mai târziu de dragostea fiicelor oamenilor (p.17). După aceea Syncellus citează Facerea, VI, 1. Din nou, la p.19 scrie că doi dintre supraveghetorii din posteritatea lui Set au fost seduşi şi au coborât şi le-au luat de soţii etc. – οἱ δὲ ἐκ γένους αὐτοῦ (Σήθ) διακόσιοι ἐγρήγοροι ... πλανηθέντες κατέβησαν, καὶ ἔλαβον ἑαυτοῖς γυναῖκας, κ.τ.λ. Aceste afirmaţii, prima dată făcute în Cartea etiopiană a lui Enoh, VI, 4-6, cu privire la cele *două sute de îngeri*, sunt aici transferate lui Set, deşi Syncellus era perfect conştient de relevanţa lor iniţială; căci în următorul paragraf el citează efectiv acest pasaj din Cartea etiopiană a lui Enoh. Iarăşi, la pp.16-17 despre Set, aşa cum i se întâmplase înainte şi lui Enoh, se spune că ar fi fost luat de îngeri şi ar fi primit o revelaţie cu privire la viitoarea cădere a Supraveghetorilor şi la Potop –ὁ Σήθ ἁρπαγεὶς ὑπὸ ἀγγέλων ἐμυήθη τὰ περὶ τῆς παραβάσεως μέλλοντα ἔσεσθαι τῶν ἐγρηγόρων καὶ τὰ περὶ κατακλυσμοῦ τοῦ ὕδατος ἐσομένου ... καὶ γενόμενος ἅφαντος ἡμέρας μ'ἐλθὼν ἐξηγήσατο τοῖς πρωτοπλάστοις ὅσα ἐμυήθη δι'ἀγγέλων. Aceasta este o relatare exactă a ceea ce a fost iniţial atribuit lui Enoh. În *Sinopsisul* lui Cedrenus (sec. al XI-lea), întâlnim acelaşi fenomen, dar dus un pas mai departe; căci, întrucât Syncellus a oferit propria sa versiune a relaţiei fiilor lui Dumnezeu cu fiicele omului şi apoi, cu o candoare

Scanned with OKEN Scanner

remarcabilă, relatarea originară din Cartea lui Enoh, în Cedrenus, pe de altă parte, cele două relatări pe care le găsim în Syncellus sunt combinate într-una şi fiecare incident povestit despre îngerii căzuţi este relatat circumstanţial despre posteritatea lui Set (I, 16-20). În Zonaras (sec. al XII-lea) I, 26 (ed. Pinder 1841), este abordată perspectiva curentă, iar cea veche este menţionată doar pentru a fi respinsă. Când trecem de la acest autor, ajungem la semiapoteoza lui Set în scrierile lui Glycas, care a trăit cu aproximativ treizeci de ani mai târziu. Astfel, în *Analele* lui Glycas (ed Bekker, 1836), p.233, Set este privit aproape ca o fiinţă divină: οἱ υἱοὶ τοῦ θεοῦ, τουτέστιν οἱ ἀπὸ τοῦ Σὴθ καταγόμενοι -ἐκεῖνον γὰρ διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ θεὸν ἔλεγονşi, asemenea, la p.228, Σήθ [...] θεός εἶναι διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ νομιζόμενος. Această idee apăruse într-adevăr la Cedrenus, I, 16, *ὠνομάσθη δὲ θεὸς διὰ τὴν λάμψιν τοῦ προσώπου* αὐτοῦ *τῇ ζωῇ*. Astfel, Set a devenit în sfârşit de bună seamă personajul principal dintre patriarhii timpurii. Însă în Glycas, p.228, trăinicia mitului originar al lui Enoh se vede în cuvintele: λέγεται δὲ ὅτι ὁ ἐν τοῖς ἀστράσι τεταγμένος ἄγγελος, ὁ θειότατος δηλαδὴ Οὐριήλ, πρὸς γε τὸν Σὴθ καὶ τὸν Ἐνὼχ κατιὼν ἐδίδαξεν αὐτοὺς ὡρῶν μηνῶν τροπῶν καὶ ἐνιαυτῶν διαφοράς. Aşa cum aceşti scriitori creştini au transferat atribuţiile lui Enoh lui Set, la fel şi scriitorii iudaici, după era creştină, chiar dacă pe motive diferite, le-au transferat altor diverşi oameni – Moise, Ezra, Ilie etc. Vezi cartea mea *Apocalypse of Baruch*, nota de la XIII, 3, notele de la LIX, 5-11.

Supraveghetorii. Cuvântul עירים din Dan, IV, 13, 17, 23, în greacă ἐγρήγοροι. Vezi Cartea etiopiană a lui Enoh, I, 5 (nota), XX, 1 etc. Enoh slav., VII, note, XVIII note; Test. Reub. V. Astfel, în străvechi, Supraveghetorii erau priviţi întotdeauna ca o categorie de îngeri, dar mai târziu, datorită unei noi interpretări a Facerii, VI, 1-4, au ajuns să fie consideraţi urmaşii lui Set. Am văzut în nota anterioară cum s-a întâmplat asta.

Supraveghetorii au coborât pe pământ ca să-i înveţe pe fiii omului. În V, 6, se spune că Dumnezeu a trimis îngerii pe pământ. Obiectul cu care îngerii de aici au coborât pe pământ (vezi V, 6, nota de la VIII, 10) pare la prima vedere să se contrazică cu ceea ce pare că sugerează Cartea etiopiană a lui Enoh şi Cartea slavonă a lui Enoh (vezi Cartea etiopiană a lui Enoh, notele de la VI). Dar este foarte posibil ca textul nostru să ne ofere obiectul atribuit iniţial mitului. În *Cronicile lui Ierahmeel* XXV, 2-3. Această perspectivă este

Scanned with OKEN Scanner

16. Şi în al unsprezecelea jubileu, Iared a luat-o de soţie pe Baraca, fiica lui Rasujal, o fiică a fratelui tatălui său, în cea de-a patra săptămână a acestui jubileu, şi aceasta i-a născut un fiu în cea de-a cincea săptămână, în al patrulea an al jubileului, şi i-a pus numele Enoh.*

17. Şi el a fost primul dintre oamenii născuţi pe pământ care a deprins scrisul, cunoaşterea şi înţelepciunea şi care a scris semnele cerurilor în funcţie de ordinea lunilor într-o carte, ca oamenii să ştie anotimpurile anilor, potrivit orânduielii diverselor lor luni.†

---

păstrată unde Shemchazai şi Azael sunt reprezentaţi ca primind permisiune de la Dumnezeu să coboare pe pământ pentru a sfinţi numele divin printre ei. Când au coborât aceşti îngeri, nu au putut rezista ispitei nurilor fiicelor omului (XXV, 4). O astfel de perspectivă subliniază cel mai probabil Cartea etiopiană a lui Enoh, VI, LXXXVI, 1. În orice caz, ideea era una familiară în iudaismul secolului al II-lea î.Hr. Conform Cărţii etiopiene a lui Enoh, VI-XXXVI şi LXXII-LXXXII. Enoh îşi datora toate cunoştinţele sale supranaturale învăţăturii date de îngeri şi, potrivit X, 9-10 din textul nostru, Rafael l-a învăţat pe Noe secretele ierburilor medicinale, iar un înger al prezenţei îl învaţă pe Moise în cartea noastră. Calea pentru astfel de credinţe a fost deschisă de afirmaţiile din Ezechiel, Zaharia şi Daniel în legătură cu aceste treburi îngereşti. Pentru ideile talmudice privind acest subiect, vezi *Jewish Encyclopedia*, I, 592-593.

* *Rasujal* (manuscrisul grecesc τ ασουηλ, denaturare de la ρασουηλ), adică acceptabil în faţa lui Dumnezeu.
Fratele tatălui, modificat din „sora tatălui", ca în versetul 15.

† 17-23. Aceste versete referitoare la Enoh sunt deosebit de importante deoarece ajută la determinarea secţiunilor Cărţii etiopiene a lui Enoh care erau cunoscute autorului textului nostru. Cuvintele „primul [...] care a deprins scrisul" pot trimite la sintagma din Cartea etiopiană a lui Enoh, XII, 3 „Enoh, scribul"; XII, 4, XV, 1, „Scribul dreptăţii", dar nu este sigur. Pe de altă parte, propoziţia „care a scris semnele cerurilor în funcţie de ordinea lunilor într-o carte, ca oamenii să ştie anotimpurile anilor, potrivit orânduielii diverselor lor luni" poate fi acceptată ca o descriere

Scanned with OKEN Scanner

parţială a Cărţii etiopiene a lui Enoh LXXII-LXXXII. La versetul 18 ne vom întoarce în prezent. În ceea ce priveşte versetul 19 putem fi practic siguri. Cuvintele „Şi a văzut într-o viziune, în somn, ce a fost şi ce se va întâmpla cu fiii omului în generaţiile lor, până în Ziua Judecăţii" formează o descriere exactă a viziunilor din vis din Cartea etiopiană a lui Enoh LXXXIII-XC, care prezintă o istorie a lumii de la Facere până la judecata finală. Mai mult, următorul vers este bazat fără îndoială pe Cartea etiopiană a lui Enoh, LXXX, 3 pentru numele soţiei lui Enoh. Se va observa şi că viziunile din vis la care se face referire în versetul 19 sunt poziţionate aşa cum trebuie înainte de căsătoria lui Enoh din versetul 20. Se menţionează cu emfază în Cartea etiopiană a lui Enoh LXXXIII, 2 şi LXXXV, 3 că Enoh a avut aceste viziuni înainte de căsătorie. Prin urmare, nici nu încape îndoială că autorul nostru cunoştea Cartea etiopiană a lui Enoh LXXXIII-XC. Or, prin prisma altor motive critice, ştim că Enoh et. VI-XI este o parte scrisă înainte de LXXXIII-XC. În continuare, prima propoziţie din versetul 21, „el a fost mai mult cu îngerii lui Dumnezeu aceste şase jubilee de ani", oferă o explicaţie pentru Enoh et. XII, 1-2 „Înainte de toate acestea, Enoh a fost tradus şi niciunul dintre fiii omului nu a ştiut unde a fost tradus, unde locuia şi ce s-a ales de el. 2. Iar activităţile sale aveau de-a face cu Supraveghetorii şi zilele sale erau cu cei sfinţi." Deoarece în versetul 22, propoziţia „a mărturisit în faţa Supraveghetorilor" presupune afirmaţiile din Enoh et. XII, 3-6, XIII, 1-2, XIV 4-7, XV. 2 şi următoarele, putem concluziona aşadar că autorul nostru a avut în faţă şi capitolele XII-XVI din Cartea etiopiană a lui Enoh. Întorcându-ne la versetul 21, propoziţia „i-au arătat tot ce este pe pământ" pare să se refere la călătoriile lui Enoh către cele patru colţuri ale lumii, precum şi în centrul ei sub îndrumarea mai multor îngeri în Enoh et. XXIII-XXXVI.

Următoarele cuvinte „(tot ce este) în ceruri" sunt mai puţin clare. Acestea pot indica urcarea lui Enoh în ceruri în Enoh et. XIV sau posibil la fenomenele celeste descrise în LXXII-LXXXII. Mai mult, următoarele cuvinte „mersul soarelui" par să indice clar o astfel de trecere ca în LXXXII 13-20. Am văzut deja că prima propoziţie din versetul 22 implică clar un astfel de context ca cel din Enoh et. XII-XVI. A doua propoziţie „care păcătuiseră cu fiicele omului" exprimă gândul care apare frecvent în aceste capitole. Cu privire la cea de-a treia „să se unească, aşa încât să se pângărească, cu fiicele omului" tema acesteia se găseşte în XV, 3, 4, dar propoziţia

Scanned with OKEN Scanner

18. Şi a fost primul care a scris porunci şi a mărturisit fiilor omului prin generaţiile pământului şi a consemnat săptămânile jubileelor şi le-a făcut cunoscute zilele anilor şi a pus în ordine lunile, a consemnat sabaturile anilor aşa cum le-am făcut noi cunoscute lui.*

---

efectivă este preluată cuvânt cu cuvânt din Enoh et., X, 11. În cele din urmă, versetul 23 trimite la o tradiţie ca cea care stă la baza Enoh et. LXX, care, în forma sa prezentă, este târzie. Aşadar, din cele de mai sus, tragem concluzia că autorul nostru se referă doar la capitolele VI-XVI, XXIII-XXXVI, LXXII-XC din Enoh et.

17. el a fost primul dintre oamenii născuţi pe pământ care a deprins scrisul, cunoaşterea şi înţelepciunea şi care a scris semnele cerurilor, citat în Σειρά a lui Niceforus, I, 123, despre Facerea V, 21: Ἐνώχ πρῶτος ἔμαθε γράμματα καὶ ἔγραψε τὰ σημεῖα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὰς τροπὰς καὶ τοὺς μῆνας şi la Cedrenus (I, 17) οὗτος πρῶτος γράμματα μανθάνει. În Enoh et. LXIX, 8, însă, prima îndrumare dată omenirii în scris este atribuită Satanei. Pe de altă parte, aşa cum ar trebuie să ne aşteptăm (vezi nota de la p. 34), Ioan Malalas, p.5 (ed. Dindorf) atribuie realizările lui Enoh lui Set: οὗτος ὁ Σὴθ πρῶτος ἐξεῦρε γράμματα Ἑβραϊκὰ ... καὶ τὰ σημεῖα τοῦ ουρανοῦ καὶ τὰς τροπὰς τῶν ἐνιαυτῶν καὶ τοὺς μῆνας. În mod similar, Cedrenus (I, 16): ὁ Σὴθ τὴν τῶν οὐρανίων κινήσεων σοφίαν ἐπενόησε καὶ τὰ Ἑβραϊκὰ γράμματα συνεγράψατο

şi Glycas (p.228) îi transpune asupra celui din urmă realizările atribuite lui Enoh în mai sus amintita Σειρά: πρῶτος ἐξεῦρεν ὁ Σὴθ ... τὰ σημεῖα τοῦ ουρανοῦ καὶ τὰς τροπὰς τῶν ἐνιαυτῶν καὶ τοὺς μῆνας. Cf. Joel, *Chron.*, p.3.

A scris. Despre Enoh scribul, vezi Enoh et. XII, 3-4 şi despre dezvoltările ulterioare ale legendei, consultă Enoh slav. XXIII, 1-3. Restul versului se referă în principal la Enoh et. LXXII-LXXXII.

semnele cerurilor în funcţie de ordinea lunilor. Cele douăsprezece luni solare corespund celor douăsprezece semne ale zodiacului.

* Nu este nimic în Enoh et. sau slav. despre „săptămânile jubileelor" sau despre „sabaturile anilor". Autorul nostru aplică aici iubita practică a antedatării unui eveniment sau unei utilizări pe care vrea să o atribuie compatrioţilor săi. Vom observa (VII, 37, 38, nota XXI, 10) că atribuie în mod similar elemente referitoare la legi lui Enoh, deşi nu există motive pentru a considera despre cărţile lui Enoh că au conţinut vreodată astfel de subiecte.

Scanned with OKEN Scanner

19. Şi a văzut într-o viziune, în somn, ce a fost şi ce se va întâmpla cu fiii omului în generaţiile lor, până la Ziua Judecăţii; a văzut şi a priceput totul, a scris mărturia lui şi a lăsat-o pe pământ pentru toţi fiii omului şi pentru generaţiile lor.*

20. Iar în cel de-al doisprezecelea jubileu, în a şaptea săptămână a acestuia, şi-a luat soţie, iar numele ei a fost Ednî, fiica lui Danel, fiica fratelui tatălui său, şi în al şaselea an, în această săptămână, aceasta i-a născut un fiu şi el i-a pus numele Matusalem.†

21. Şi el a fost mai mult cu îngerii lui Dumnezeu aceste şase jubilee de ani şi aceştia i-au arătat tot ce este pe pământ şi în ceruri, mersul soarelui, şi el a scris totul.‡

22. Şi a mărturisit în faţa Supraveghetorilor care păcătuiseră cu fiicele omului; căci aceştia începuseră să se

---

* a *văzut într-o viziune* etc. Acest verset descrie cuprinsul Enoh et. LXXXIII-XC.
până la Ziua Judecăţii, adică judecata finală. Cf. IV, 24, v. 10.
a scris mărturia lui şi a lăsat-o pe pământ. Pentru referinţe la cărţile lui Enoh, cf. Enoh et. I, 2, XXXVI, 2-4, LXXII, 1, XCII, 1, XCIII, 10, CIV, 11-13, *Testamentul celor doisprezece patriarhi* (vezi ediţia mea din Enoh slav., pp.XXIII-XXIV, 4-7, 10, 20, 21 etc).

† Cf. Facerea, V, 21. Ednî este menţionat în Enoh et., LXXXV, 3, unde numele este scris Edna, cum este numită soţia lui Matusalem în IV, 27 din textul nostru, unde are sprijinul independent al versiunilor siriacă şi greacă Edna = ערנה = „încântare".
Fratele tatălui. Modificat ca în versetul 15.

‡ *a fost mai mult cu îngerii*. Vezi nota de mai sus, 17-23.
aceste şase jubilee de ani, la fel în *d*. O mică schimbare de vocalizare în *b* conferă acelaşi sens. *a c* = „şase jubilee în ani". Asta înseamnă 294 de ani.
tot ce este pe pământ şi în ceruri. Aceste cuvinte se pot referi la o tradiţie mai amplă decât cea întâlnită în Enoh et. – poate la ceva ce a devenit ulterior baza Cărţii slavone a lui Enoh, cum stau lucrurile cu privire la tradiţia din versetul 23.

Scanned with OKEN Scanner

unească, aşa încât să se pângărească, cu fiicele omului, iar Enoh a mărturisit împotriva lor, a tuturor.

23. Şi a fost luat dintre fiii omului şi noi l-am condus în Grădina Edenului, în măreţie şi în slavă, şi iată că acolo scrie condamnarea şi judecata lumii şi toată răutatea fiilor omului*.

24. Şi din această pricină (Dumnezeu) a şiroit apele potopului în tot ţinutul Edenului; căci acolo el a fost pus ca semn şi să mărturisească împotriva tuturor fiilor omului, să consemneze toate faptele generaţiilor, până în ziua osândirii†.

25. Şi a ars tămâia sanctuarului, (chiar şi) mirodenii dulci, bine plăcute în faţa Domnului pe munte.‡

26. Căci Domnul are patru locuri pe pământ: Grădina Edenului şi Muntele Răsăritului şi acest munte pe care te

---

* *condus în Grădina Edenului*, Enoh et. LXX, 1-3; Enoh slav. LXVII, 2.
acolo scrie condamnarea şi judecata lumii şi toată răutatea fiilor omului. Enoh este aici Scribul lui Dumnezeu. Vezi IV, 23, X, 17. La această idee se face probabil referire în Enoh et., XII, 3, 4; este exprimată clar în Enoh slav. Vezi ediţia mea, nota de la XL, 13, LIII, 2, LXIV, 5.

† *Şi din această pricină (Dumnezeu) a şiroit apele potopului* etc. Cf. Enoh slav. XXXIV, 3: „Şi, din această pricină, voi aduce potop pe pământ"; şi în Test. Napth., 4.
să mărturisească împotriva tuturor fiilor omului, vezi X, 17.
până în ziua osândirii, cf. IV, 19.

‡ *tămâia sanctuarului* sau „tămâia în sanctuar".
mirodenii dulci, acceptabile în faţa Domnului pe munte, b c d = „plăcut în faţa Domnului pe munţii din miazăzi" (qatr). Dar această utilizare a cuvântului „qatr" este fără precedent în altă parte. *a* îl omite şi scrie cuvântul precedent badabr. Eu l-am interpretat ca fiind o denaturare de la qetare = „mirodenii dulci". Cuvintele trimit înapoi la Ieşirea, XXX, 7, קטרת סמים.
pe munte, la fel în *a. b, c şi d* spun „pe muntele din miazăzi". Acest munte poate fi muntele din răsărit. Vezi următoarea notă.

Scanned with OKEN Scanner

afli astăzi, Muntele Sinai, şi Muntele Sionului, (care) va fi sfinţit în noua facere pentru o sfinţire a pământului; prin el, pământul va fi sfinţit de toată vina şi necurăţia (lui) în toate generaţiile lumii.*

---

* Trei dintre aceste locuri sunt conectate cu trei puncte de cotitură decisive sau perioade din istoria umanităţii: Grădina Edenului ca fiind prima locuinţă a omului; Muntele Sinai ca fiind locul unde a fost dată oamenilor Legea şi Sion ca centru al teocraţiei. Acestea trei sunt din nou menţionat în VIII, 19. Ce este muntele din răsărit, nu pot să îmi dau seama. În ZDMG, XI, pp.730-733, Rapoport este de părere că muntele despre care se vorbeşte este Muntele Efraim (Iosua Navi 15 şi urm.). El argumentează că acesta este cel mai răsăritean munte din Palestina; că înglobează toate locurile de sfinte speciale pentru samariteni, Gerizim, Sichem, Samaria; pe care Avraam şi Iacov au adus jertfe (Facerea XII, 7, XXXIII, 20), aşa cum au fost aduse jertfe de Adam în Eden, potrivit III, 27 din textul nostru şi din Talmud, pe Sinai de Moise şi în Sion de Israel. Dar aşa cum este interpretarea ar necesita un autor samaritean, ceea ce este imposibil; căci dovezile textuale sunt în sine decisive împotriva ideii unui astfel de autor. Mai mult, menţionarea Sionului îndrumă în aceeaşi direcţie. Există o oarecare doză de probabilitate în sugestia lui Rönsch, pp.505-506, conformă căreia prin muntele din răsărit ar trebui să înţelegem Lubar, unul dintre vârfurile munţilor Ararat, pe care s-a oprit arca şi Noe a adus jertfe, deoarece acesta era în nord-estul Palestinei, fiind astfel conectate cu aceste patru locuri numele notabile ale lui Adam, Noe, Moise şi David. Vezi VIII, 19 (nota). Pe de altă parte, este posibil să avem aici muntele menţionat în versetul precedent, adică cel pe care Enoh a adus ofranda cu tămâie. Or, dacă putem cita dovezile din *Die Schatzhöhle* şi Cartea lui Adam şi a Evei, lui Set şi urmaşilor săi Adam le-a poruncit să trăiască pe muntele din apropierea Edenului şi să nu coboare pe câmpie şi să se amestece cu urmaşii lui Cain. Porunca lui Adam a fost respectată până în zilele lui Iared. Acest munte poate fi descris pe bună dreptate ca fiind *Muntele din Răsărit*. Sau Muntele Răsăritului poate fi muntele care este descris ca tronul lui Dumnezeu în Enoh et. XVIII, 6-9, XXIII, 1-3, pe care va şedea Dumnezeu când va veni să viziteze pământul. Este cel mai înalt dintre cei şapte munţi care se află în vecinătatea Grădinii Edenului. Cf. Enoh et. XXXII, 1-2,

Scanned with OKEN Scanner

27. Şi în cel de-al paisprezecelea jubileu, Matusalem şi-a luat o soţie, Edna, fiica lui Azrial, fiica fratelui tatălui său, în săptămâna a treia, în primul an al acestei săptămâni, şi a născut un fiu şi l-a numit Lameh.*

28. Şi în cel de-al cincisprezecelea jubileu, în a treia săptămână, Lameh şi-a luat soţie şi numele ei era Betenos, fiica lui Barachiel, fiica fratelui tatălui său, şi în această săptămână i-a născut un fiu şi i-a pus numele Noe, zicând: „Acesta mă va alina la necaz şi în toate muncile mele şi pentru pământul pe care Domnul l-a blestemat."†

LXXVI, 3-4. În Enoh, este adevărat, Grădina Edenului pare să fie în nord-vest, dar este în est în Jubilee: vezi VIII, 16.
sfinţit de toată vina şi necurăţia (lui) în toate generaţiile lumii. Vezi nota de la I, 29.

* Conform Facerea V, 25. Edna. Vezi nota de la IV, 20. Potrivit Cronicii samaritene (tradusă în limba engleză de Neubauer în *Journal Asiatique,* 1869, tom.XIV, nr.55, pp.421-467) Matusalem avea şaizeci şi şapte de ani când s-a căsătorit.
Fratele tatălui, Modificat ca în versetul 15.
Lameh. Anul naşterii lui Lameh nu este menţionat, dar poate fi determinat de la data căsătoriei lui Matusalem oferită de Cronica Samariteană. Potrivit acesteia, Matusalem avea 67 de ani când s-a căsătorit şi, când s-a născut potrivit textului nostru (IV, 20) în anul 587, Lameh s-a născut probabil în anul 654.

† Cf. Facerii, V, 29. *în cel de-al cincisprezecelea jubileu, în a treia săptămână, [...] i-a născut un fiu şi i-a spus numele Noe.* Acest verset atribuie un an din perioada 701-707 ca anul naşterii lui Noe, iar 707 este fără îndoială anul intenţionat. Căci, în Cronica samariteană (vezi nota precedentă), se menţionează explicit că s-au scurs 707 ani de la Adam până la naşterea lui Noe. Putem ajunge la această dată şi independent. Cu ajutorul Cronicii samaritene, am văzut în notele de la IV, 27 că Lameh s-a născut în 654. Acum, potrivit aceleiaşi cronici, Lameh avea 53 de ani când s-a născut Noe: aşadar Noe s-a născut în anul 707. Pe de altă parte, există o discrepanţă dintre această dată a naşterii lui Noe şi cea care reiese din VI, 18 şi X, 16. În prima, se spune că sărbătoarea săptămânilor a fost celebrată 1309 ani, din ziua facerii până în

Scanned with OKEN Scanner

29. Şi la sfârşitul celui de-al nouăsprezecelea jubileu, în săptămâna a şaptea, în anul al şaselea al acesteia, a murit Adam, şi toţi fiii săi l-au îngropat în pământul facerii sale şi el a fost primul om îngropat în pământ.*

30. Şi i-au mai lipsit 70 de ani până la 1000; căci 1000 de ani sunt cât o zi în mărturia cerurilor, şi de aceea s-a scris despre pomul cunoaşterii: „Vei muri în ziua în care vei mânca din el". De aceea nu a încheiat el anii acestei zile; căci a murit în timpul ei.†

---

vremurile lui Noe şi că Noe a respectat-o 350 de ani. Aşadar, Noe a murit în 1659. Dar, deoarece în X, 16, se spune că Noe a trăit 950 de ani, acest lucru ar stabili anul 709 ca an al naşterii sale.

Acesta mă va alina la ţecaz, (ze modificat din za = care). Textul nostru respectă Facerea V, 29 în atribuirea sensului ce aparţine lui Menachem numelui Noe. *Cartea lui Ieşer* 13b spune că Matusalem şi-a numit copilul Noe deoarece pământul urma să se bucure de odihnă (נחח) în zilele sale, dar Lameh îi spunea Menachem deoarece „urma să ne aline" (ינחמנו). Aceleaşi idei se găsesc în Ber. Raba 25. Aceste rezultate de reflecţie savantă asupra Facerii V, 29 par să fie ulterioare Jubileelor.

şi pentru pământul, toate autorităţile mai puţin LXX şi textul nostru omit „şi".

* *pământul facerii sale*, vezi nota de la III, 32.

primul om îngropat în pământ. Acest lucru arată că exista deja legenda atestată în cartea de mai târziu Viaţa lui Adam şi a Evei (Tischendorf, *Apocalypses Apocryphae*, p.21), potrivit căreia trupul lui Abel nu a fost îngropat până nu a fost îngropat mai întâi trupul lui Adam.

† Cf. Facerea II, 17. Această interpretare a unei zile ca fiind o mie de ani era curentă în rândurile evreilor. Cf. Ber.Raba, 19, 22. 2 Pet. III 8: μία ἡμέρα παρὰ Κυρίῳ ὡς χίλια ἔτη. Barnab. Ep. XV: ἡ γὰρ ἡμέρα παρ' αὐτῷ χίλια ἔτη. Vezi şi Enoh slav. XXXIII 1, 2 (notă) unde aplicarea acestui principiu de interpretare la cele şase zile ale creaţiei şi la a şaptea de odihnă apar în doctrina mileniului. Iustin Martirul (*Dial. cum Tryph.*, LXXXI) se pare că citează din text:ὡς γὰρ τῷ Ἀδὰμ εἴρητο, ὅτι ᾗ δ' ἂν ἡμέρᾳ φάγῃ ἀπὸ τοῦ ξύλου, ἐν ἐκείνῃ ἀποθανεῖται, ἔγνωμεν αὐτὸν

Scanned with OKEN Scanner

31. La încheierea acestui jubileu, Cain a fost ucis după el, în același an; căci casa lui a căzut pe el și a murit în mijlocul casei sale și a fost omorât de pietrele ei; căci cu o piatră l-a ucis pe Abel și de piatră a murit, în dreaptă judecată.*

μὴ ἀναπληρώσαντα χίλια ἔτη. Συνήκαμεν καὶ τὸ εἰρήμενον, ὅτι ἡμέρα Κυρίου ὡς χίλια ἔτη, εἰς τοῦτο συνάγειν. Vezi și Lactantius, Institution, VII, 14.

* 31-32 *Cain a fost ucis după el, în același an.* În Syncellus I, 19, textul este parțial reprodus: τῷ αὐτῷ ἀλλ' ἔτει καὶ Κάϊν ἀπέθανεν, ἐμπεσόντος ἐπ'αὐτὸν τοῦ οἴκου·λίθοις γὰρ καὶ αὐτὸς τὸν Ἄβελ ἀνεῖλε. În *Excerpta Chronologica* adăugată la începutul lucrărilor lui Ioan Malalas avem dată această legendă și pe cea de mai târziu: κατὰ (?μετὰ) δὲ ταῦτα τῆς οἰκίας ἐπ'αὐτὸν πεσούσης ἀπέθανεν ὡς ἐνιοί φασιν· ἕτεροι δὲ ὅτι Λαμὲχ ἀπέκτεινεν. Această din urmă relatare se găsește și în Glycas 223, în *Cartea lui Adam și a Evei*, II, 13, în comentariul lui Jarchi privind Facerea IV, 23, Tanchuma 6, *Cartea lui Ieșer* (secțiunea despre Beresheth). Pentru alte autorități unde este dată legenda de mai târziu, vezi Eisenmenger, I, 470-471. Pe de altă parte, potrivit Ber.Raba 22, rabinii spun că a fost omorât de o piatră, dar Simeon fiul lui Gamaliel a spus că a fost ucis de o trestie. Ideea din urmă pare să fi fost sugerată de asemănarea dintre cuvintele ebraice קין și קנה.

căci cu o piatră l-a ucis pe Abel și de piatră a murit în dreaptă judecată. Avem aici legea omenească primitivă a răzbunării (ochi pentru ochi, dinte pentru dinte, mână pentru mână etc. Ieșirea XXI, 24; Levitic XXIV, 19) descrisă ca lege a procedurii divine. Această lege a răzbunării nu este pur și simplu o aplicare a dreptății omenești, afirmă autorul nostru; ea este respectată și de Dumnezeu în conducerea lumii.

Este demn de remarcat faptul că același principiu al răzbunării este aplicat și în exemplele istorice în 2 Macabei, V, 10, unde, vorbind despre Iason, autorul scrie: ὁ πλῆθος ἀτάφων ἐκρίψας ἀπένθητος ἐγενήθη, καὶ κηδίας οὐδ'ἥστινος ...μετέσχεν. Similar, se amintește de Nicanor (XV, 32, 33) că a fost pedepsit în acele mădulare cu care a păcătuit. Cf. și XIII, 8. În această privință, 2 Macabei reprezintă astfel fidel această doctrină a răzbunării din secolul al II-lea î.Hr. Luată la prima vedere și mecanic, legea de mai sus este fără fundament; dar concepută spiritual, reprezintă adevărul profund enunțat repetat în N.T. Astfel în Gal, VI, 7 „căci

32. De aceea era orânduit pe tablele cereşti: „De unealta cu care cineva îşi ucide vecinul va fi ucis şi el; aşa cum l-a vătămat va fi şi el vătămat".

33. Iar în cel de-al douăzeci şi cincilea jubileu, Noe şi-a luat soţie, iar numele ei era Emzara, fiica lui Rachiel, fiica fratelui tatălui său, în primul an, în a cincea săptămână; iar în al treilea an al acesteia i l-a născut pe Sem, în al cincilea an i l-a născut pe Ham şi în primul an, în a şasea săptămână, i l-a născut pe Iafet.*

---

ce va semăna omul, aceea va şi secera"; Col. III, 25 „Iar cel ce face nedreptate îşi va lua plata nedreptăţii"; 2 Corinteni V, 10, în judecată, oamenii vor primi „după cele ce a făcut prin trup, ori bine, ori rău." În Parabole, această înfrăţire a pedepsei cu păcatul este accentuată în mod repetat: datornicului neiertător i se refuză iertarea, slujitorul leneş pierde ce avea, cel care nu îşi foloseşte averea pentru a-şi sprijini fratele la nevoie o va pierde şi cel care refuză să se despartă de ochiul sau mâna care a păcătuit îşi va pierde în cele din urmă tot corpul în Gheena. Vezi nota de la XLVIII, 14.

Potrivit lui Beer, această interpretare halahică a Ieşirii XXI, 24 este necunoscută iudaismului tradiţional, care cere ca ucigaşul să fie ucis cu sabia.

* *Emzara*, modificat ca în versetul 15.

Sem, Ham şi Iafet. Cf. X, 14 unde, iarăşi, Sem este prezentat ca fiind cel mai mare. Trebuie să observăm că, aici, autorul nostru a înţeles bine Facerea X, 21 ca „Sem [...] fratele mai mare al lui Iafet" (la fel şi în Vulg.) contrar Masoretes, Symmachus şi Rashi care au înţeles greşit ca „fratele lui Iafet cel mai mare". LXX greşeşte similar: ἀδελφῷ Ἰάφεθ τοῦ μείζονος. Ber.Raba, 26, 37 şi *Cartea lui Ieşer* (*in loc.*). Pe de altă parte, în Sanhedrin 69b, despre Sem se spune că este cu doi ani mai mare decât Iafet.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 5

Îngerii lui Dumnezeu se căsătoresc cu fiicele omului, 1. Stricarea întregii creaţii, 2-3. Pedeapsa îngerilor căzuţi şi a copiilor lor, 4-9a. Judecata finală anunţată, 9b-16. Ziua ispăşirii, 17-18. Potopul prezis, Noe construieşte arca, potopul, 19-32. (Cf. Facerea VI-VIII, 19.)

1. Atunci când fiii omului au început să se înmulţească pe faţa pământului şi li s-au născut fiice, îngerii lui Dumnezeu le-au văzut, într-un anumit an al acestui jubileu, că erau frumoase la vedere; şi şi-au luat soţii dintre ele pe alese, iar acestea le-au zămislit fii şi erau uriaşi.*

2. Şi nelegiuirea s-a înmulţit pe pământ şi toată făptura şi-a stricat drumul, deopotrivă oameni, vite, animale, fiare, păsări şi tot ce umblă pe pământ – toate şi-au stricat obiceiurile şi rânduielile şi au început să se mănânce una pe alta, şi nelegiuirea s-a înmulţit pe pământ şi orice

---

* Facerea, VI, 1, 2, 4. Cu privire la acest mit al relaţiei dintre îngeri şi fiicele omului, vezi IV, 15 (nota): vezi şi ediţia mea din Enoh et. VI, 1, 2, VII, 1, 2, cu note *in loc.*
îngerii lui Dumnezeu. Aceasta este redarea din LXX a Facerii VI, 2. Se găseşte şi în Filon, *De Gigant.*, 2 (I, 263 Mangey), Iosephus, Eusebiu, Augustin şi Ambrozie. Este perspectiva iudaică *mai veche*, dar a fost condamnată probabil încă din primul secol d.Hr. Vezi nota de la IV, 15.

Scanned with OKEN Scanner

închipuire a gândurilor tuturor oamenilor (era) astfel pururi rea.*

3. Şi Dumnezeu a privit pe pământ şi iată că era stricat şi toată făptura îşi stricase rânduielile şi toţi cei care erau pe pământ făcuseră tot felul de rele înaintea ochilor Lui.†.

4. Şi a zis: „Voi nimici pe om şi toată făptura de pe faţa pământului pe care am făcut-o".‡

5. Dar Noe a găsit har înaintea ochilor Domnului.

6. Şi împotriva îngerilor pe care îi trimisese pe pământ S-a mâniat nespus de tare şi a dat poruncă să-i lase fără domnie şi ne-a cerut să-i legăm în adâncurile pământului, şi iată că sunt legaţi în mijlocul lor şi sunt (ţinuţi) separat.

7. Şi împotriva fiilor lor a fost poruncă din faţa Sa să fie loviţi cu sabia şi să fie curăţaţi de sub ceruri.

8. Şi El a spus: „Duhul Meu nu va rămâne pururea peste om, căci el este trup şi zilele sale vor fi o sută douăzeci de ani."

---

* *toată făptura şi-a stricat drumul, deopotrivă oameni, vite, animale, fiare.* Facerea VI, 12. Din *Cartea lui Ieşer* 13b asta pare să însemne că diverse specii de animale s-au împerecheat unele cu altele; şi că omul se făcea vinovat de bestialitate.
au început să se mănânce una pe alta. Enoh et., VII, 5.
nelegiuirea s-a înmulţit etc. Cf. Facerea VI, 11.
orice închipuire, Facerea VI, 5

† Facerea VI, 12.

‡ 4-5 Facerea VI, 7, 8.

4. *Voi nimici.* Potrivit *a şi d. b şi c* = „El urma să nimicească".
pe care am făcut-o, modificat din *a, b* care = „El a făcut-o". Este posibil ca denaturarea să fi luat naştere din confuzia lui ἔκτισα cu ἔκτισε, după cum a evidenţiat Littmann. *c, d* = „a fost făcută". Poate ar fi bine să respectăm *b* în această privinţă peste tot şi să traduce, „El urma să nimicească [...] pe care a creat-o". Cf. VI, 20.

Scanned with OKEN Scanner

9. Şi a trimis sabia Sa în mijlocul lor, ca fiecare să-şi ucidă vecinul, şi au început să se ucidă unul pe altul până când toţi au murit de sabie şi au fost nimiciţi de pe pământ.

10. Şi părinţii lor au fost martori (la distrugerea lor) şi, după aceasta, au fost legaţi în adâncul pământului pentru totdeauna, până în ziua marii osândiri, când se va face judecata tuturor celor care şi-au stricat obiceiurile şi faptele lor înaintea Domnului.*

11. Şi i-a †nimicit† pe toţi din locurile lor şi nu a rămas niciunul dintre ei pe care să nu-l fi judecat după toată răutatea lui.†

---

* *până în ziua marii osândiri*, adică ziua judecăţii de apoi. Vezi IV, 19, 24. Cf. Enoh et., X, 13. Perioada dintre aceste evenimente, potrivit Enoh et. X, 12 este de şaptezeci de generaţii.
10b-12. Versetele 11 şi 12, dacă textul este corect, spun că Dumnezeu a recreat rasa omenească şi toate celelalte lucrări ale sale în vremea Potopului, „aşa încât ei să nu păcătuiască pururea în toată firea lor, ci să fie toţi drepţi... în veci". În Iosephus, *Ant.*, I, 3, 2 există o aproximare a acestei idei: ὁ δὲ θεὸς τοῦτον μὲν τῆς δικαιοσύνης ἠγάπησε, κατεδίκαζε δ'οὐκ ἐκείνων μόνων τῆς κακίας, ἀλλὰ καὶ πᾶν ὅσον ἦν ἀνθρώπινον τότε δόξαν αὐτῷ διαφθεῖραι καὶ ποιῆσαι γένος ἕτερον πονηρίας καθαρόν. Vezi şi Filon, *De Vita Moses*, II, 12. Dar cu stricăciunea ulterioară a tuturor urmaşilor lui Noe până în vremea lui Avraam şi apostazia universală a Neamurilor, potrivit autorului nostru, o astfel de afirmaţie este de neconceput. Mai mult, nu este dificil să descoperim originea greşelii din textul nostru. Versetele 10b-16 descriu judecata de apoi şi pur şi simplu amplifică ultima propoziţie din versetul 10. Astfel, timpul verbelor „a nimicit", „a fost", „a făcut" din 11 şi 12 este greşit şi ar trebui să avem „va nimici", „va fi", „va face". „Judecat" trebuie şi el redat „va fi judecat", dar această ultimă modificare nu necesită o modificare a textului ebraic sau etiopian. Aşadar, textul ar trebui tradus: „Până în ziua marii osândiri, când vor fi judecaţi toţi cei care şi-au stricat obiceiurile şi faptele lor înaintea Domnului".

† Iar El îi va nimici pe toţi din locurile lor şi nu va rămâne niciunul dintre ei pe care să nu-l fi judecat după toată răutatea lui.

Scanned with OKEN Scanner

12. Şi †a făcut† pentru toate lucrările Sale o fire nouă şi dreaptă, pentru ca ei să nu mai păcătuiască în toată firea lor în veci, ci să fie toţi drepţi, fiecare în felul lui.*†

13. Şi judecata tuturor este rânduită şi scrisă pe tablele cereşti întru dreptate – chiar (şi judecata) tuturor celor care se depărtează de la calea pe care le este rânduit să meargă; şi dacă nu merg pe ea, judecata este scrisă pentru fiecare făptură şi pentru fiecare specie.‡

14. Şi nu este nimic în cer sau pe pământ, în lumină sau în întuneric, în Şeol sau în adâncuri sau în locul întunecat (care să nu fie judecat); şi toate judecăţile lor sunt rânduite, scrise şi consemnate.

15. Pe toţi El îi va judeca, pe cel mare după măreţia lui, pe cel mărunt după mărunţimea lui şi pe fiecare după calea lui.

16. Şi nu va ţine seama de persoana (cuiva), nici nu va primi daruri, când spune că va judeca pe fiecare: dacă cineva ar da tot ce este pe pământ, El nu ar ţine seama de daruri sau de persoana (cuiva), nici nu ar accepta nimic din mâinile sale, căci El este un judecător drept.§

---

* *Şi va face pentru toate lucrările Sale o fire nouă şi dreaptă*. Această denaturare a timpurilor verbale este posibil să fi luat naştere în etiopiană sau în greacă, dar este foarte improbabil, pentru că implică prea multe schimbări. Pe de altă parte, este uşor să explicăm textul fals ca avându-şi originea într-o traducere greşită din ebraică. Pasajul de mai sus =. Aici trebuie să presupunem că traducătorul în greacă nu a reuşit să înţeleagă sensul pasajului şi a tradus verbele în forma lor simplă de perfect. Vezi Driver, *Hebrew Tenses*2, p.165.

† *o fire nouă şi dreaptă*. Vezi nota de la I, 29.

‡ *tablele cereşti*, vezi nota de la III, 10.
de la calea, la fel şi în *d*, unde înţeleg că sufixul de singular exprimă articolul. Altfel, în *a*, *b* şi *c*, „de la calea lor".

§ Cf. XL, 8; Deut. X. 17; 2 Cron. XIX, 7.

Scanned with OKEN Scanner

[17. Şi despre copiii lui Israel a fost scris şi rânduit: dacă se vor întoarce la El cu dreptate, le va ierta toate fărădelegile şi toate păcatele.*

18. Este scris şi rânduit că El va arăta îndurare tuturor celor care îşi vor întoarce faţa de la toată vinovăţia lor o dată pe an.]†

---

* 17-18 Interpolate sau transpuse aici din XXXIV, 18-19, unde este dată ocazia istorică a acestei sărbători.
17. Probabil bazat pe Ieremia, XXXVI, 3. Cf. Ieremia, XVIII, 8; Iona III, 8.

† 18. Timpul la care se face referire aici este evident ziua a zecea din luna a şaptea, adică Ziua Ispăşirii. În Levitic, XVI, în ciuda termenilor din versetele 16, 21 jertfa pentru păcat era primită doar pentru păcatele săvârşite din greşeală (ἀκουσίως), adică accidental sau involuntar (Lev. IV, 2, 13, 22 etc. – acestea sunt ἀγνοήματα din Evrei IX, 7), nu pentru cele săvârşite deliberat şi sfidător (Numerii XV, 30). Aceasta este perspectiva aplicată în tratatul mişnic *Yoma* VIII, 9: „Dacă un om spune «Voi păcătui» şi apoi se căieşte [...] cerul nu-i dă mijloacele să aplice această căinţă; iar dacă spune «Voi păcătui şi Ziua Ispăşirii îmi va aduce ispăşirea», Ziua Ispăşirii nu-i va aduce nicio ispăşire". Pe de altă parte, atât în textul nostru, cât şi în tratatul *Shebuoth* I, 6, se spune că, în Ziua Ispăşirii păcatele de toate felurile sunt iertate „atât cele uşoare, cât şi cele grave, cele cu voie şi cele fără de voie, cele conştiente şi cele inconştiente, cele care se referă la poruncile pozitive şi la cele negative, chiar şi cele care erau pedepsite cu osândirea la moarte de Dumnezeu sau de judecata omenească." Cu toate acestea, trebuie să facem deosebirea între învăţăturile din textul nostru şi tratatul *Shebuoth* în favoarea celui dintâi. În cel din urmă, ceremonialul era de forma unui *opus operatum*. În textul nostru, pe de altă parte, se insistă pe căinţă: îndurarea lui Dumnezeu nu poate fi câştigată în Ziua Ispăşirii decât de cei care nu mai păcătuiesc. Aşadar, deşi textul nostru se află între doctrina prescrisă de Levitic XVI (şi în tratatul *Yoma*) şi tratatul *Shebuoth*, în cazul primului text, prescrie drept necesară pentru ispăşire dispoziţia adevăratei căinţe; în cazul celui din urmă text, susţine eficienţa ispăşirii pentru păcate de orice fel.
o dată pe an = ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ (Evrei, IX, 7).

Scanned with OKEN Scanner

19. Cât despre cei care şi-au stricat obiceiurile şi gândurile înainte de potop, nu a fost îngăduit caracterul nimănui, în afară doar de cel al lui Noe; căci caracterul lui a fost îngăduit în numele fiilor săi, pe care (Dumnezeu) i-a salvat de apele potopului datorită lui; căci inima lui era dreaptă în toate obiceiurile sale, făcea ce-i fusese poruncit şi nu se abătea de la nimic din ceea ce fusese rânduit pentru el.*

20. Şi Domnul a spus că va nimici tot ce era pe pământ, atât oamenii, cât şi vitele, atât fiarele, cât şi păsările cerului şi tot ce se mişcă pe pământ.†

21. Şi i-a poruncit lui Noe să-şi facă o arcă, ca să se salveze de apele potopului.‡

22. Şi Noe a făcut arca exact aşa cum i-a poruncit El, în al douăzeci şi şaptelea jubileu de ani, în a cincea săptămână din al cincilea an (de luna nouă a primei luni).§

23. Şi a intrat în al şaselea (an) al ei, de lună nouă în luna a doua, până în ziua a şaisprezecea; şi a intrat în arcă, cu tot ce i-am adus noi, şi Domnul l-a închis din afară în ziua a şaptesprezecea, seara.¶

---

* Faptul că cei răi sunt cruţaţi pentru cei drepţi este ideea de bază din Facerea XVIII, 23-32.

† Facerea VI, 7, cf. ver.4.

‡ Facerea VI, 14. Potrivit VI, 25 din textul nostru, această poruncă a fost dată de lună nouă în prima lună.

§ *în al douăzeci şi şaptelea jubileu.* Astfel trebuie să corectăm interpretarea tuturor manuscriselor „al douăzeci şi doilea jubileu". În textul meu, am modificat din greşeală sensul în „al douăzeci şi şaselea jubileu". Al cincilea an din a cincea săptămână din cel de-al douăzeci şi şaptelea jubileu = 1307 a.m. Această cronologie se potriveşte întocmai cu cea din Cronica samariteană: „De la Adam până la naşterea lui Noe s-a scurs o perioadă de 707 ani şi de la Adam până la Potop, 1307 ani" (Cronica samariteană tradusă în engleză de Neubauer în *Journal Asiatique*, 1869, pp.421-469).

¶ *l-a închis etc.*, Facerea VII, 16.
a şaptesprezecea, Facerea VII, 11.

Scanned with OKEN Scanner

24. Şi Domnul a deschis şapte stăvilare ale cerului
şi gurile izvoarelor din adâncul cel mare,
şapte guri la număr.*

25. Şi stăvilarele au început să toarne apă din ceruri patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi şi izvoarele adâncului au ridicat şi ele ape, până când toată lumea s-a umplut de apă.†

26. Şi apele au crescut pe pământ:
cincisprezece coţi s-au ridicat apele deasupra tuturor munţilor înalţi.
Şi arca s-a ridicat deasupra pământului
Şi se purta pe deasupra apelor.

27. Şi apa a stat pe faţa pământului cinci luni – o sută cincizeci de zile.‡

28. Şi arca a plutit şi s-a oprit pe vârful Lûbâr, unul dintre munţii Araratului.§

---

* *şapte stăvilare*, Enoh et. LXXXIX, 2.
stăvilare [...] izvoare, Facerea VII, 11. Vezi nota de la II, 4.
adâncul cel mare, תהום din Facerea I, 2. Vezi nota de la II, 2.

† 25-26 Facerea VII, 12, 18, 20. Cf. Enoh et. LXXXIX, 3.

‡ Facerea VI, 24, VIII, 3.

§ Facerea VIII, 4. Acest nume, Lûbâr, apare şi în VII, 1 (vezi nota), 17. Este menţionat şi în *Cartea lui Noe* (midraşică) (vezi Anexa I la textul meu) după cum urmează: כלובר ההר מהררי אררט. Acest verset este reprodus liber de Epifanie, Adv. Haer, I, tom I, 4: μετὰ δὲ τὸν κατακλυσμὸν ἐπιστάσης τῆς λάρνακος τοῦ Νῶε ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς Ἀραρὰτ ἀνὰ μέσον Ἀρμενίων καὶ Καρδυέων ἐν τῷ Λουβάρ ὄρει καλουμένῳ. După cum relatează Nicolae din Damasc (Iosephus, *Ant.*, I, 3, 6), potrivit tradiţiei locale, arca s-a oprit pe un mare munte din Armenia numit Baris peste Miniyas, profesorul Sayce (*Journal of Royal Asiatic Soc.*, XIV, nota de la p.389) speculează că acesta este muntele numit Lûbâr în textul nostru, luând în considerare faptul că ambele sunt menţionate de Epifanie şi Syncellus (vezi nota de la VII, 1) că fiind la graniţa cu Armenia. Îi sunt îndatorat şi pentru următoarea notă în

Scanned with OKEN Scanner

29. Şi (de luna nouă) a lunii a patra, izvoarele marelui adânc s-au închis şi stăvilarele cerului s-au ferecat; şi de luna nouă a lunii a şaptea, toate gurile abisurilor pământului s-au deschis şi apa a început să coboare în adâncurile de jos.*

30. Şi de luna nouă a lunii a zecea s-au văzut vârfurile munţilor, iar de luna nouă a primei luni pământul a devenit vizibil.†

31. Şi apele au dispărut de pe faţa pământului în a cincea săptămână din al şaptelea an al acesteia, iar în a şaptesprezecea zi a lunii a doua pământul era uscat.‡

32. Şi în a douăzeci şi şaptea zi, a deschis arca şi a scos din ea animale, vite, păsări şi toate cele mişcătoare.§

---

care urmăreşte să explice silaba Lu din Luhar. „În inscripţiile cuneiforme vanice, Lulu este ţara numită Urartu (Ararat) în Asiria, la graniţa dintre Armenia şi Kurdistan şi este aproape sigur Lulubi sau Luluwi din inscripţiile asiriene unde arca caldeanului Noe s-a oprit pe Muntele Nizir."

* Facerea VIII, 2. Cf. Enoh et., LXXXIX, 7.

† Facerea VIII, 5, 13.

‡ *iar în a şaptesprezecea zi a lunii a doua pământul era uscat.* În Facerea VIII, 14, în a douăzeci şi şaptea zi pământul era uscat. O parte din acest verset şi din următorul este citată şi în manuscrisul z LXX al lui Lagarde despre Facerea, VIII, 14: ἐν τῷ δευτέρῳ μηνὶ ἑπτὰ καὶ δεκάτῃ ἡμέρᾳ ἐξηράνθη ἡ γῆ καὶ ἑβδομῃ καὶ εἰκάδι τοῦ μηνὸς ἀνέῳξε τὴν κιβωτόν. Trebuie să observăm faptul că pământul s-a uscat la exact un an după ce Noe a intrat în arcă (versetul 23).

§ Cf. Facerea VIII, 17, 19.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 6

Sacrificiul lui Noe, 1-3 (cf. Facerea VIII, 20-22). Legământul lui Dumnezeu cu Noe, mâncatul sângelui interzis, 4-10 (cf. Facerea IX, 1-17). Lui Moise i se cere să întărească această lege împotriva mâncării de sânge, 11-14. Curcubeul pus în nori ca semn, 15-16. Sărbătoarea săptămânilor instituită, istoricul celebrării ei, 17-22. Sărbătorile lunilor noi, 23-28. Împărţirea anului în 364 de zile, 29-38.

1. Şi, de lună nouă, în luna a treia, a ieşit din arcă şi a construit un altar pe acel munte.*

2. Şi a făcut ispăşire pentru pământ, a luat un ied şi a făcut ispăşire cu sângele lui pentru toată vina pământului; pentru tot ce fusese pe el şi tot ce fusese nimicit, mai puţin ce fusese în arcă cu Noe.†

---

* *de lună nouă, în luna a treia.* Această dată este reprodusă în manuscrisul z al lui Lagarde despre Facerea VIII, 19: ἐν μιᾷ τοῦ μηνὸς τοῦ τρίτου. Vezi versetul 11 cu privire la paralela dintre legămintele de pe munţii Sinai şi Ararat. Tot la această dată, a fost făcut legământul cu Avraam, XIV, 1 şi urm.; şi Iacov a început să coboare în Egipt., XLIV, 1.
a construit un altar pe acel munte. Cf. Facerea VIII, 20. Muntele este Luhar. Potrivit Ber.Raba. 34, Noe a adus această jertfă în Ierusalim. În Targum Ion. despre Facerea VIII, 20, locul nu este menţionat aici, dar altarul este identificat cu cel clădit de Adam.

† *Şi a făcut ispăşire pentru pământ.* Deşi Haggada iudaică nu pomeneşte nimic de acest act de ispăşire, este uşor să justificăm

3. Şi a pus seul acestuia pe altar, a luat un bou, o capră, o oaie şi iezi, sare, o turturică şi un pui de porumbel şi a adus o jertfă arsă pe altar şi a turnat acolo o ofrandă amestecată cu ulei, a stropit cu vin şi a împrăştiat tămâie peste tot şi a făcut să se ridice o mireasmă plăcută Domnului.*

4. Şi Domnul a mirosit mireasma plăcută şi a făcut un legământ cu el că nu va mai fi niciun potop care să nimicească pământul; că în toate zilele pământului vremea semănatului şi vremea recoltei nu vor mai înceta; frigul şi căldura, vara şi iarna, ziua şi noaptea nu-şi vor mai schimba ordinea şi nu vor mai înceta în veci.†

5. „Iar voi creşteţi şi vă înmulţiţi pe pământ, să ajungeţi mulţi, şi fiţi o binecuvântare pe el. Frica de voi şi groaza de voi o voi insufla în tot ce este pe pământ şi în ape.‡

---

o astfel de idee din Lev. XVIII, 26-28; Numerii XXXV, 33, 34. Dacă Pământul însuşi era pângărit, avea nevoie de ispăşire. Vocile nefireşti şi crima îl poluează.

* *un bou, o capră, o oaie etc.* În Facerea VIII, 20, se spune că „a făcut Noe un jertfelnic Domnului; şi a luat din animalele cele curate şi din toate păsările cele curate şi le-a adus ardere de tot pe jertfelnic." *amestecată cu ulei, a stropit cu vin.* Aceste elemente sunt şi ele adăugiri la afirmaţia din Facerea 8, 20, potrivite ritualului de mai târziu. Cf. Ieşirea XXIX, 40; Levitic II, 2-5.
Tămâie, Levitic II, 2, 15.

† 4-7 Dumnezeu face un legământ cu Noe, în care îi promite să nu mai nimicească niciodată pământul cu un potop, îl face pe om conducător peste toate ce sunt pe pământ şi interzice consumul de sânge şi crima.
Domnul a mirosit mireasma plăcută, Facerea VIII, 21.
a făcut un legământ [...] care să nimicească pământul, Facerea IX, 11.
în toate zilele pământului, Facerea VIII, 22.

‡ Facerea IX, 7. Este de reţinut că sintagma „fiţi o binecuvântare" (וברכו) corespunde cu „înmulţiţi-vă" (ורבו), în paralela din Facerea. Cea din urmă pare să fie o formă denaturată a lui וררו = LXX καὶ κατακυριεύσατε.
Frica de voi, Facerea IX, 2.

Scanned with OKEN Scanner

6. Şi iată că v-am dat toate fiarele, toate zburătoarele şi tot ce mişcă pe pământ, peştii din ape şi totul de mâncare; la fel şi ierburile verzi, v-am dat totul să mâncaţi.*

7. Dar carnea, cu viaţa ei, cu sângele ei, nu o veţi mânca; căci viaţa a tot ce are trup este în sânge, altfel veţi plăti cu sângele vieţii voastre. La mâna fiecărui om, la mâna fiecărui (animal), voi cere sângele omului.†

8. Dacă cineva varsă sânge de om, de om va fi vărsat sângele său. Căci Dumnezeu a făcut omul după chipul Său.‡

9. Iar voi creşteţi şi vă înmulţiţi pe pământ."

10. Iar Noe şi fiii săi au jurat că nu vor mânca sânge care a fost în vreun trup şi au făcut legământ în faţa Domnului Dumnezeu pururea, în toate generaţiile pământului. în această lună.§

---

* Facerea IX, 2, 3.
la fel şi ierburile verzi, v-am dat totul să mâncaţi. Din Facerea IX, 3 cu excepţia verbului „a mânca" – care, oricum, nu este decât o repetiţie a sintagmei „de mâncat" din propoziţia precedentă. Despre argumentul izvorât din aceste cuvinte, că numai anumite ierburi erau permise ca mâncare, textul nostru nu ştie nimic. Această perspectivă apare în Iustin, *Dial. c. Tryph*, 20: βουλομένου αὐτοῦ εἰπεῖν ὡς λάχανα χόρτου ... ἐπεὶ τινα τῶν χόρτων οὐκ ἐσθίομεν οὕτω καὶ διαστολὴν ἔκτοτε τῷ Νῶε διεστάλθαι φατέ.. Potrivit lui Goldfahn (*Monatsschrift fur Gesch. d. Jud.* 1873, 57 şi urm.) interpretarea de aici atribuită lui Trifon nu se mai întâlneşte în sursele iudaice existente. Vezi Singer, 295 şi urm.

† Facerea IX, 4, 5. *vieţii voastre.* Textul = „în vieţile voastre" care este o redare incorectă a lui לנפשותיכם.

‡ Facerea IX, 6.

§ 10-14 Noe şi fiii săi jură pe legământ ca fiind o obligaţie perpetuă cu privire la interzicerea consumului de sânge (versetul 10). Fiindcă această poruncă era perpetuă, a fost reconstituită pe muntele Sinai; dar, întrucât în legământul lui Noe, a fost adusă în faţă doar în părţile sale negative, în legea mozaică a fost aplicată în părţile sale pozitive, adică potrivit celei dintâi, sângele nu trebuia

Scanned with OKEN Scanner

11. De aceea, ţi-a spus să faci un legământ cu copiii lui Israel în această lună pe munte cu un jurământ şi că trebuie să stropeşti sânge peste ei din pricina tuturor cuvintelor din legământul pe care Domnul l-a făcut cu ei pe veci.*

12. Şi această mărturie este scrisă pentru voi şi trebuie să o respectaţi de-a pururea, aşa încât să nu mâncaţi în nicio zi sânge de fiare, de păsări sau de vite, în toate zilele pământului, iar omul care mănâncă sânge de fiară, de pasăre sau de vită în toate zilele pământului, el şi seminţia lui va pieri.†

13. Şi porunceşte copiilor lui Israel să nu mănânce sânge, aşa încât numele lor şi seminţia lor să fie în faţa Domnului de-a pururea.

14. Şi pentru această lege nu există limită de zile, căci este veşnică. O vor respecta în toate generaţiile lor, ca să poată continua să se roage în numele vostru cu sânge în faţa altarului; în fiecare zi, dimineaţa şi seara, vor cere iertare în numele vostru pururi în faţa Domnului şi vor respecta acest obicei, pentru a nu fi nimiciţi.‡

---

mâncat, iar potrivit celei din urmă, adevărata sa folosinţă era să fie presărată pe credincios (vers.11) şi să facă ispăşire în faţa lui Dumnezeu (vers.14). Mai mult, după instituirea legământului cu Noe în cea de-a treia lună, şi Legea a fost dată pe muntele Sinai în aceeaşi lună (vers.11). [În niciun pasaj nu se spune că legămintele lui Noe şi Moise au fost stabilite în aceeaşi zi, în luna a treia. O astfel de legătură pare să existe între data legământului lui Noe şi cea a primei celebrări pe pământ a sărbătorii săptămânilor (vezi notele de la versetele 17-18).]

* *un legământ cu copiii lui Israel în această lună pe munte.* Legea a fost dată pe Sinai, în luna a treia potrivit Facerii XIX, 1.

† 12, 13. Cf. Levitic XVII, 10, 12, 14; Deut. XII, 23.

‡ *să se roage în numele lor (b şi c) cu sânge*, cf. Levitic, XVII, 11.
în fiecare zi, dimineaţa şi seara, vor cere iertare, cf. Numerii XXVIII, 3-8.
vor cere iertare în numele vostru (d. b şi c „lor", a „său"), Interpretarea din *d* este preferabilă în urma paralelismului (Littmann).

Scanned with OKEN Scanner

15. Şi El a dat lui Noe şi fiilor săi un semn că nu va mai fi din nou potop pe pământ.*

16. A pus curcubeul în nor ca semn al legământului veşnic că nu va mai fi vreodată potop pe pământ ca să-l distrugă cât va dăinui acesta.

17. De aceea, este rânduit şi scris pe tablele cereşti ca aceştia să ţină sărbătoarea săptămânilor în această lună o dată pe an, ca să înnoiască legământul în fiecare an.†

18. Şi toată sărbătoarea a fost ţinută în ceruri din ziua facerii până în zilele lui Noe – douăzeci şi şase de jubilee şi cinci săptămâni de ani; Noe şi fiii săi l-au ţinut şapte jubilee şi o săptămână de ani, până în ziua în care s-a stins din

---

* 15-16 Cf. Facerea IX, 13-15. Textul după ce tratează scurt dezvoltarea mozaică a legământului lui Noe de aici se întoarce la cea din urmă (cf. vers.4), pe care Dumnezeu l-a confirmat cu semnul curcubeului din nori.

† 17-18. În legământ, lui Noe i se cere să respecte Sărbătoarea Săptămânilor. De vreme ce reiese din XV, 1 (vezi nota) şi XLIV 4, 5 că această sărbătoare era prăznuită în a cincisprezecea zi a lunii a treia (vezi nota de la I, 1), putem atribui cu o siguranţă rezonabilă instaurarea legământului lui Noe aceleiaşi zile. Iudaismul de mai târziu (Maimonide, *More Neb.* 41) a prăznuit Rusaliile pentru a sărbători darea Legii pe Sinai şi a desemnat această zi ca „ziua în care s-a dat Legea" (יום מתן תורה). La fel spune şi autorul nostru (cf. I, 1). Această idee nu se găseşte în Filon şi Iosephus; dar apare în Ieronim, *Ep. ad Fab.*, mansio 12; Augustin, *Contra Faust*, XXXII, 12. Observaţi că autorul nostru atribuie legământul cu Avraam aceleiaşi date (vezi nota de la XIV, 20).
Sărbătoarea Săptămânilor. Acest titlu se găseşte în Ieşirea XXXIV, 22 (εορτη εβδομαδων). Textul nostru nu cunoaşte numele mai răspândit al sărbătorii, adică Rusaliile. Acest nume, care este o interpretare grecească, ἡ πεντηκοστή (ἡμέρα) a rabinicului חג חמשים יום se găseşte în 2 Macabei XII, 32 μετὰ τὴν λεγομένην πεντηκοστήν. Tobit II, 1 conţine alt exemplu timpuriu a utilizării acestui nume şi Filon, *De Septenar*, 21 se apropie mult de el. Pentru exemple ulterioare, vezi 1 Cor. XVI, 8; Ios., *Ant.*, III, 10, 6.

Scanned with OKEN Scanner

viaţă Noe, iar din această zi fiii săi nu l-au mai prăznuit până în zilele lui Avraam şi au mâncat sânge.*

19. Dar Avraam l-a prăznuit, Isaac, Iacov şi copiii săi l-au ţinut până în zilele tale, iar în zilele tale, copiii lui Israel l-au uitat până când tu l-ai ţinut din nou pe acest munte.†

20. Şi tu porunceşte copiilor lui Israel să prăznuiască această sărbătoare în toate generaţiile lor: într-o zi din an, în această lună, vor prăznui sărbătoarea.‡

21. Căci este sărbătoarea săptămânilor şi sărbătoarea primelor roade; această sărbătoare este dublă; prăznuieşte-o potrivit cu ce este scris şi consemnat despre ea.§

22. Căci am scris în cartea primei legi, cea în care am scris pentru tine că trebuie să o prăznuieşti la vremea ei, o zi pe an, şi ţi-am explicat sacrificiile ei, pe care copiii lui Israel ar trebui să şi le amintească şi să o prăznuiască în toate generaţiile lor, în luna aceasta, o zi pe an.¶

---

* *douăzeci şi şase de jubilee şi cinci săptămâni de ani* = 1309 ani. Cu privire la mica discrepanţă din datele autorului nostru, vezi notele de la IV, 28 şi V, 22.
şapte jubilee şi o săptămână de ani = 350 de ani.
nu l-au mai prăznuit până în zilele lui Avraam şi au mâncat sânge. Aici, iarăşi, strânsa legătură a sărbătorii săptămânilor cu legământul lui Noe este scoasă în evidenţă.

† *Dar Avraam.* Pentru „dar *(a şi d)* Avraam" (*b, c, d*), *b* şi *c* spun „şi doar Avraam"
l-a prăznuit, a şi *b* omit pronumele.

‡ *într-o zi din an.* Acest fragment ar trebui probabil să fie: „prima zi (a săptămânii) din fiecare an". Vezi nota de la versetul 22.

§ *Sărbătoarea săptămânilor* mai era cunoscută şi ca sărbătoarea recoltelor, Ieşirea XXIII, 16. Acolo era mai degrabă „sărbătoarea primelor roade", ca în text, sau ziua primelor roade, Numerii XXVIII, 26, η ημερα των νεων. De ce se spune despre această sărbătoare că este dublă, nu înţeleg.

¶ *cartea primei legi*, adică Pentateuhul. Vezi nota de la I, 26.

Scanned with OKEN Scanner

23. Şi de lună nouă în prima lună, de lună nouă în a patra lună, de lună nouă în a şaptea lună şi de lună nouă în a zecea lună – acestea sunt zilele de pomenire şi zilele anotimpurilor în cele patru împărţeli ale anului.*

---

o zi pe an, Epstein (*Revue des Etudes Juives*, XXII, 7-8) sugerează că „o zi" aici = ημερα μια, care în contextul său originar înseamnă „prima zi", adică prima zi a săptămânii, duminică. Astfel Rusaliile trebuiau să cadă în aceeaşi zi în fiecare an, într-o zi de duminică, prima zi din săptămână. Dacă acest lucru este adevărat, rezultă că, dacă ne întoarcem cu şapte săptămâni în urmă, ajungem la Nisan 22 „ziua de după sabat", care este şi ea prima zi a săptămânii şi că autorul cărţii noastre a interpretat termenul „sabat" în cel mai strict sens ca sabatul săptămânal (vezi nota de la XV, 1). Pentru direcţii oarecum asemănătoare cu privire la Rusalii, vezi XLIX 7, 8.

sacrificiile ei, sau doar „sacrificiile".

o zi pe an. Ar trebui probabil să fie „prima zi (a săptămânii) în fiecare an", aşa cum sugerează Epstein. Vezi nota de mai sus.

* Potrivit Levitic XXII, 24, doar prima zi din luna a şaptea era o zi a pomenirii. Cu toate acestea, semnificaţia specială atribuită acestor patru zile era o idee deloc nefamiliară în secolul al II-lea după cum reiese din Enoh et. şi din textul nostru, pe care le vom discuta aici. Chiar şi Mişna pare să păstreze câteva ecouri ale vechilor controverse care circulau în jurul ei; căci ne-ar fi greu să interpretăm altfel pasajul din Rosh ha-Shanah I, 1: „În prima zi din Nisan – la începutul anului, conducerii şi sărbătorilor. În prima zi din Ellul, anul zeciuielii dobitoacelor potrivit lui R. Eliezer şi R. Simeon. În prima zi din Tisri, anul calendaristic, anul sabatic şi anul jubiliar şi anul plantelor şi legumelor. În prima zi din Sebat, anul înfloririi pomilor potrivit şcolii Shammai, dar în a cincisprezecea potrivit şcolii Hillel". Faptul că sensurile diferite au fost folosite în vremuri diferite reiese clar din sacrificiile alăturate în ziua de lună nouă în Ezechiel XLVI, 6 şi Numerii XXVIII, 11-15. Rabinii nu au putut da nicio explicaţie satisfăcătoare a acestor diferenţe: unele erau într-adevăr pentru eliminarea lui Ezechiel din Canon şi iar altele i-au negat autenticitatea în baza lor. Întorcându-ne acum la textul nostru şi la pasajele puse în paralel din Enoh et., observăm că aceste patru zile au o semnificaţie religioasă în prima carte şi astronomică în a doua. În Enoh et., LXXV, 1, 2, LXXXII, 11 sunt numite „conducători", deoarece conduc cele patru trimestre ale

Scanned with OKEN Scanner

24. Şi Noe le-a rânduit pentru sine ca sărbători pentru generaţii în veci, aşa încât au ajuns o pomenire pentru el.

25. Şi de lună nouă în prima lună, i s-a cerut să facă pentru sine o arcă, şi în acea zi pământul s-a uscat şi a deschis (arca) şi a văzut pământul.

26. Şi de lună nouă în luna a patra, gurile abisurilor de dedesubt s-au închis. Şi de lună nouă în luna a şaptea, s-au deschis toate gurile abisurilor pământului şi apele au început să coboare în ele.*

---

anului. Mai sunt numite şi „zile intercalate" (Enoh et. LXXV, 2) ἡμέραι ἐπαγόμεναι şi corespund respectiv echinocţiului de iarnă (prima zi din prima lună), solstiţiului de vară (prima zi din luna a patra), şi echinocţiului de toamnă (prima zi din luna a şaptea) şi solstiţiului de iarnă (prima zi din luna a zecea). Aceste patru zile, când sunt adăugate la 360 (adică 12 luni de câte 30 de zile fiecare, Enoh et., LXXXII, 11), constituie un an invariabil de 364 de zile (conform textului nostru, V, 32, 38; Enoh et. LXXV, 2, LXXXII, 11). Cât priveşte sensul acestui an de 364 de zile, vezi notele de la versetele 29-30, 32.

de lună nouă în prima lună. La această dată, lui Noe i s-a cerut să facă o arcă, V, 21, VI, 25; s-a văzut pământul pentru prima dată după potop, V, 30, VI, 25; Noe a oferit o jertfă, VII, 2, 3; Avraam a clădit un altar şi a adus jertfe pe el, XIII, 8; Dumnezeu i s-a arătat lui Isaac, XXIV, care a adus jertfe de atunci, 22, 23; Iacov s-a dus la Bethel, XXVII, 19; s-a născut Levi, XXVIII, 14.

de lună nouă în a patra lună. Următoarele evenimente sunt atribuite acestei date. În ea au ieşit din Grădină Adam şi Eva, III, 32; gurile abisurilor de dedesubt şi stăvilarele cerului s-au închis, V, 29, VI, 26; îngerii i s-au arătat din nou lui Avraam XVI, 1; s-a născut Iosif, XXVIII, 24; Iacov a ajuns în Egipt, XLV, 1.

de lună nouă în luna a şaptea. La această dată, gurile abisurilor s-au deschis, V, 29, VI, 26; Avraam a observat stelele pentru a afla cum va fi anul ce vine, XII, 16.

de lună nouă în luna a zecea, vezi versetul 27.

* Vezi notele de la versetul 23, cf. Facerea, VIII, 2, Enoh et. LXXXIX, 7, 8.

Scanned with OKEN Scanner

27. Şi de lună nouă în luna a zecea, s-au văzut vârfurile munţilor şi Noe s-a bucurat.*

28. Şi de aceea le-a orânduit ca sărbători, ca pomenire în veci, şi aşa sunt ele orânduite.

29. Şi le-au pus pe tablele cereşti, fiecare având câte treisprezece săptămâni; de la una la alta (treceau) în pomenirea lor, de la prima la a doua şi de la a doua la a treia şi de la a treia la a patra.†

30. Toate zilele poruncii vor fi cincizeci şi două de săptămâni de zile şi (acestea vor face) tot anul complet.‡

---

* Vezi notele de la versetul 23, cf. Facerea VIII, 5.

† *le-au pus*, avem aici imperfectul [în original]; astfel, literalmente „puneau".
pe tablele cereşti. Aici, sărbătorile rânduite de Noe sunt trecute pe tablele cereşti. Vezi nota de la III, 10.

‡ 29-30, *fiecare având câte treisprezece săptămâni.* Potrivit versetelor 23-30, anul constă din patru anotimpuri şi fiecare anotimp din trei luni, sau 13 săptămâni. Anul are aşadar, după acest calcul, 12 luni de câte treizeci de zile fiecare (vezi mai jos) şi 4 zile intercalate, 52 de săptămâni sau 364 de zile. Autorul nostru interpretează asta ca fiind definiţia unui an solar. Un an solar de 12 luni este la fel presupus în IV, 17, unde se menţionează acelaşi număr de luni ca semnele zodiacului; în V, 27, unde cinci luni sunt descrise ca având 150 de zile, deci o lună are 30 de zile; în XII, 16, Avram face observaţii în prima zi a celei de-a şaptea luni pentru a afla cum vor fi următoarele şase luni (toamna şi iarna). Acestea sunt luni solare; căci sunt şase la număr, XII, 27; în XVI, 12-13, este sugerat un an de 12 luni; iar în XXV, 16, triburile care vor lua naştere din seminţia lui Iacov sunt în acelaşi număr ca lunile anului. În lumina acestor dovezi, Frankel se înşela amarnic, după cum a arătat Beer, afirmând că *Jubileele* prezintă fiecare lună ca având 28 de zile şi adăugând a treisprezecea lună de 28 de zile. Pe de altă parte, Epstein (*Revue des Etudes Juives*, XXII, 10-13) oferă o sugestie interesantă: că în *Jubilee* sunt folosite două tipuri de ani: un an civil, de opt luni a câte 30 de zile fiecare şi patru luni a câte 31, şi un an ecleziastic, de câte 13 luni şi 28 de zile fiecare. Autorul nostru, scrie Epstein,

Scanned with OKEN Scanner

31. Aşa este scris şi rânduit pe tablele cereşti. Şi (această poruncă) nu se poate ocoli nici măcar un an sau de la an la an.*

---

a stabilit datele sărbătorilor potrivit anului ecleziastic şi, prin acest an, a reuşit să facă fiecare săptămână, fiecare lună şi fiecare an să înceapă duminica şi să se încheie de sabat. După acest aranjament, deopotrivă, toate sărbătorile cădeau într-o zi de duminică, mai puţin Ziua Ispăşirii, şi toată cronologia avea astfel un caracter regulat şi uniform, datorită faptului că totul avea numărul 7 ca punct de plecare. Prin urmare, săptămâna avea şapte zile; luna 4 x 7 = 28 de zile; anul 52 x 7 = 364 de zile: săptămâna de ani 7 ani şi jubileul 7 x 7 ani. Mai mult, data atribuită de autorul nostru sărbătorii săptămânilor, adică 15 Sivan, sprijină cu siguranţă perspectiva lui Sivan. La această dată nu se poate ajunge decât calculând 7 săptămâni de la 22 Nisan. Aşadar, mielul pascal a fost oferit pe 14 Nisan; Sărbătoarea Azimilor începea pe 15 şi se încheia pe 21. În ziua a douăzeci şi doua se oferea jertfa de grâu. Acum, dacă numărăm şapte săptămâni în viitor de la această zi, este o săptămână în prima lună, patru săptămâni în a doua lună şi două în a treia (Sivan), Sărbătoarea Săptămânilor cade pe 15 Sivan, aşa cum spune şi autorul nostru. Astfel, data presupune luni de 28 de zile. Şi de vreme ce lunile constau în 28 de zile fiecare, trebuie să fi fost câte 13 în acest an ecleziastic, deoarece avea tot 364 de zile. În cele din urmă, dacă perspectiva lui Epstein privind interpretarea versetului VI, 22 este corectă, aceasta confirmă perspectiva de mai sus, căci, dacă anul începe duminica, Rusaliile din Nisan pică de sabat, jertfa de grâu în ziua de duminică 22 şi Sărbătoarea Săptămânilor în ziua de duminică, 15 Sivan.

Dar, pe de altă parte, există următoarea obiecţie la această teorie: nu este adevărat că toate sărbătorile din *Jubilee* sunt fixate după acest aşa-numit an ecleziastic; căci cele patru rânduite de Noe în VI, 23-29 sunt stabilite în funcţie de cele 12 luni solare ale anului. În afară de această obiecţie, această teorie este cea mai bună soluţie a problemei oferite. În alte locuri, unde au fost folosite cele două tipuri de an, cum ar fi printre egipteni şi mai târziu printre evreii abisinieni, anul civil era unul solar, iar anul ecleziastic unul lunar.

tot anul complet. Conform *b*, doar această versiune având sens.

* *nu se poate ocoli*, sau nu se poate încălca. Beer a sugerat că ta'adwo aici ar putea face trimitere la „intercalare". Lingvistic, este posibil.

Scanned with OKEN Scanner

32. Şi porunceşte copiilor lui Israel să respecte anii după această socoteală – trei sute şaizeci şi patru de zile şi (acestea) vor alcătui un an întreg şi nu vor tulbura timpul cu zilele şi sărbătorile lor; căci totul va cădea în ele după poruncă şi nu va rămâne pe dinafară nicio zi şi nu va tulbura sărbătorile.*

Dacă aşa stau lucrurile, autorul nostru protestează aici împotriva acestor sisteme cu zile intercalate din anul lunar, pentru a-l face să se sincronizeze cu cel solar, după cum constatăm în Enoh et. LXXIV, LXXV şi sistemele de mai târziu ale fariseilor. Dar luând în considerare faptul că acelaşi cuvânt pe care eu îl traduc cu „ocolire" se găseşte de două ori în versetul 22 şi în XV, 25 şi că nu poate în două dintre aceste situaţii să aibă sensul pe care îl propune Beer, eu am păstrat sensul obişnuit al cuvântului. Vezi şi XLIX, 14.

* *trei sute şaizeci şi patru de zile.* Un an solar cu aceeaşi lungime este menţionat şi în Enoh et. LXXIV, 10, 12, LXXV, 2; Enoh slav. XLVIII, 1. În Enoh slav., XIV. 1 se găseşte anul obişnuit de 365 de zile. Este evident că avem de-a face aici cu o interpretare iudaică veche. Am arătat în ediţia mea din Enoh et. pp.189-191, că susţinătorii acestui sistem erau familiarizaţi cu octaeterisul grecesc şi ciclul lui Callipus, iar în ediţia mea din Enoh slav., că autorul acesteia era familiarizat cu ciclul metonic. Aşa stând lucrurile, de ce ar fi susţinut aceşti scriitori, fără să ţină seama de cunoştinţele lor în ceea ce priveşte sistemele greceşti, un an solar imposibil de 364 de zile? Eu consider că acţiunea lor în această chestiune trebuie atribuită prejudecăţilor dogmatice. În cazul în care considerau că este vital pentru validitatea sărbătorilor lor ca acestea să fie prăznuite nu în aceeaşi zi a lunii, ci şi în aceeaşi zi a săptămânii, de la an la an, părea posibil să atingă acest scop aplicând acceptarea unui an de 364 de zile. Dacă anul solar ar fi avut această durată, ar fi început întotdeauna în aceeaşi zi a săptămânii; căci ar fi avut exact 52 de săptămâni. Mai mult, dacă ar fi început într-o zi de duminică prima zi a săptămânii, Sabatul ar fi constituit întotdeauna a şaptea zi a fiecăreia dintre cele 52 de săptămâni şi marile sărbători ar pica întotdeauna în aceeaşi zi a săptămânii şi în aceeaşi zi a lunii de la an la an. Astfel, Pesahul (Paştele ebraic) ar pica pe 14 Nisan, o zi de sabat, jertfa grânelor ar fi adusă pe 22 Nisan, într-o zi de duminică (ziua de după sabat) şi sărbătoarea săptămânilor pe 15 Sivan, o zi de duminică – asta

Scanned with OKEN Scanner

în cazul în care considerăm anul ecleziastic de 13 luni a câte 28 de zile fiecare (vezi nota de la VI, 29-30). Aşadar, prin presupunerea unui an solar imposibil de 12 luni însumând 364 de zile şi un an ecleziastic de 13 luni având acelaşi număr de zile, constând într-o succesiune arbitrară de hebdomadare independente de fazele lunii, par să fi reuşit în sincronizarea anilor civili cu cei ecleziastici, fără să mai apeleze la zile intercalate. *Dar acest an de 364 de zile îşi are sorgintea, cel mai probabil, în Ieşirea.* Se va observa că textul nostru scoate în evidenţă această cercetare amănunţită cu privire la adevărata lungime a anului în legătură cu povestea potopului. Acum este în aceeaşi legătură cu povestea lui P în Facerea, că un an de 364 de zile este presupus, după cum evidenţiază Bacon (Hebraica, VIII, 79-88, 124-139 [1891-1892]). Aşadar, epocile potopului sunt:

Început	Luna a doua	Ziua a şaptesprezecea
Apogeu	Luna a şaptea	Ziua a şaptesprezecea
Se văd vârfurile munţilor	Luna a zecea	Prima zi
Se usucă apele	Prima lună	Prima zi
Se usucă pământul	Luna a doua	Ziua a douăzeci şi şaptea

El subliniază ideea că potopul – care, în tradiţia babiloniană, a durat un an – durează aici din ziua de şaptesprezece, luna a doua a anului, până în ziua a douăzeci şi şaptea a celei de-a doua luni din anul următor. Acum argumentează că, dacă judecăm după lunile lunare ebraice, zece zile (cf. *Jubileelor*, VI, 36) trebuiau adăugate la încheierea lunii a douăsprezecea pentru a ajunge la data echivalentă a timpului solar; căci anul lunar avea 354 de zile (= 12 x 29 şi jumătate, cf. Enoh et., LXXVIII, 15). Acum, dacă anul solar avea 364 de zile, putem înţelege de ce ieşirea lui Noe este atribuită zilei de 27 şi nu zilei de 17 din a doua lună; căci 10 zile reprezintă potrivit *Jubileelor* (VI, 36) şi Enoh et. (LXXIV, 10, 11, 13) diferenţa dintre anii lunar şi solar. Aşadar, Potopul a durat un an solar de la început până la sfârşit.

Prin urmare, scrie Bacon, presupunem că autorul Cărţii lui Enoh sau al Jubileelor a găsit acest an special de 364 de zile (= 12 luni siderale a câte 30 de zile fiecare plus 4 zile intercalate) în relatarea despre potop din Facerea. Luând în considerare starea avansată de cunoaştere astronomică în secolul al II-lea înainte de Hristos în rândurile naţiunilor care aveau legături cu iudaismul, nu este posibil să explicăm preluarea unui asemenea an solar decât dacă

Scanned with OKEN Scanner

33. Dar dacă se leapădă de ele şi de porunca Lui, atunci se vor deranja toate anotimpurile şi anii vor rupe rândul acestei orânduieli [şi vor tulbura anotimpurile şi anii vor fi dezorânduiţi] şi vor neglija riturile lor.*

34. Şi toţi copiii lui Israel vor uita şi nu vor mai găsi calea anilor şi vor uita de lunile noi, de anotimpuri şi de sabaturi şi vor greşi toată ordinea anilor.

35. Căci eu ştiu şi de acum îţi spun ţie, şi nu eu am orânduit aşa; căci cartea (stă) scrisă în faţa mea, iar pe tablele cereşti este rânduită împărţeala zilelor, ca să nu uite sărbătorile legământului şi să trăiască după sărbătorile neamurilor, după greşeala şi ignoranţa lor.†

36. Căci vor fi cei care fac cu mare încredere observaţii ale lunii – acum tulbură anotimpurile şi vine cu zece zile mai devreme de la an la an.‡

---

i-a atras pe motive dogmatice, având în spate o autoritate inspirată. Facerea forma această autoritate inspirată, iar motivele dogmatice sunt evidente (vezi mai sus). Faptul că o astfel de schemă este impracticabilă nu este de fapt o obiecţie, dacă luăm în considerare faptul că autorul *Jubileelor* este un idealist la fel sârguincios ca autorul legilor preoţeşti şi este cu atât mai mult sublim de sfidător în ceea ce priveşte simplul aspect practic. Pe de altă parte, autorii despre care discutăm, deşi familiarizaţi cu sistemele curente în Grecia, erau cel mai probabil ignoranţi cu privire la informaţiile astronomice care le stăteau la bază în mod necesar; şi întrucât anul civil de 360 de zile era curent atât în Babilon, cât şi în Egipt (în fosta ţară corectată de intercalare), este posibil să nu fi cunoscut niciun motiv irefutabil împotriva adoptării anului solar de 364 de zile, autentificat cum era el de compilaţia clericală a Ieşirii.

* 33, 34. Cf. Enoh et., LXXXII, 4-6.
se vor deranja etc., pus între paranteze ca eroare perpetuată de copişti. *vor neglija*. Acest cuvânt poate fi tradus şi cu „omite", „trece cu vederea", „încălca" (vezi nota de la versetul 31).

† *nu eu am orânduit aşa*, Numerii XVI, 28. Cf. Apoc.Bar., XIV, 11.

‡ Autorul nostru este în mod evident opus utilizării lunii în determinarea anotimpurilor şi sărbătorilor. Astfel, în II, 9, soarele

Scanned with OKEN Scanner

37. De aceea, anii vor veni asupra lor când vor tulbura (ordinea) şi vor face o zi abominabilă a poruncii şi o zi necurată de sărbătoare şi vor confunda toate zilele, cea sfântă cu cea necurată şi cea necurată cu cea sfântă; căci vor greşi lunile şi sabaturile, sărbătorile şi jubileele.

38. De aceea, îţi poruncesc şi mărturisesc ţie ca tu să poţi mărturisi în faţa lor; căci după moartea ta, copiii tăi le vor încălci, aşa încât anul nu va mai avea doar 364 de zile şi de aceea vor greşi lunile noi şi anotimpurile, sabaturile şi sărbătorile şi vor mânca tot soiul de sânge cu tot soiul de carne*.

---

va fi îndrumătorul omului în ceea ce priveşte zilele şi sabaturile, sărbătorile, lunile şi anii. Iarăşi, în IV, 21, îngerii îl învaţă pe Enoh despre supremaţia soarelui în astfel de chestiuni. Aşadar, cartea noastră pare să fie o polemică împotriva învăţăturilor din Enoh et. LXXIII-LXXIV, dacă acceptăm textul din LXXIV, 12, unde avem o afirmaţie de conflict ireconciliabil cu textul nostru: „Şi Luna aliniază cu precizie toţi anii, aşa încât poziţia lor să nu fie avansată sau întârziată prematur de o singură zi de-a pururea; ci să completeze schimbarea anului cu precizie perfectă în 364 de zile." Dar această divergenţă ia naştere doar dintr-o denaturare a textului. Căci „şi Luna aliniază... de-a pururea, dar lunile" apare ca „şi ele (soarele şi stelele) aliniază toţi anii cu precizie, aşa încât poziţia lor să nu fie avansată sau întârziată prematur de o singură zi de-a pururea". Însă este adevărat că Cronica samariteană (tradusă de Neubauer în *Journal Asiatique,* XIV, nr.55, 1869, pp.421 şi urm.), care cunoştea textul nostru, adoptă o atitudine ostilă faţă de ea în această chestiune. Astfel, declară că ar trebui să judecăm după cursul Soarelui şi al Lunii şi citează Facerea, I, 14: „Le calcul avec l'un d'eux seulement (c'est-a-dire avec le soleil ou avec la lune) ne suffit pas".

vine cu zece zile mai devreme – anul lunar = 354 de zile.

* *anul nu va mai avea doar 364 de zile* – *a, b, c* omit (greşit) negativul.

vor greşi, deoarece nu se ghidează după soare.

lunile noi. Acesta fragment poate fi tradus şi ca „începuturile lunilor". Vezi ultima propoziţie din ultimul verset.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 7

Noe plantează o viță și oferă o jertfă, 1-5. Se îmbată și se dezbracă, 6-9. Blestemul lui Canaan și binecuvântarea lui Sem și Iafet, 10-12 (cf. Facerea IX, 20-28). Fiii și nepoții lui Noe și cetățile lor, 13-19. Noe îi învață pe fiii săi despre cauzele potopului și îi îndeamnă să evite mâncatul de sânge și crima, să respecte legea cu privire la pomii fructiferi și să lase pământul să se recupereze o dată la șapte ani, așa cum le spusese Enoh, 20-39.

1. Și în săptămâna a șaptea, în primul an al acesteia din acest jubileu, Noe a plantat viță-de-vie pe muntele pe care se oprise arca, pe nume Lûbâr, unul dintre vârfurile Munților Ararat, iar acestea au rodit în al patrulea an, iar el le-a păzit rodul și l-a adunat în acest an, în luna a șaptea.*

---

* *Lûbâr.* Vezi V, 28. Acest verset este parțial reprodus în Syncellus, I, 147, Νῶε ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα ἐν ὄρει Λουβὰρ τῆς Ἀρμενίας și în Cedrenus, I, 21. Epifani, Adv. Haer, I, 4, respectă textul nostru: ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς Ἀραρὰτ ἀνὰ μέσον Ἀρμενίων καὶ Καρδυέων ἐν τῷ Λουβὰρ ὄρει καλουμένῳ, ἐκεῖσε πρῶτον κατοίκησις γίνεται μετὰ τὸν κατακλυσμὸν τῶν ἀνθρώπων κἀκεῖ φυτεύει ἀμπελῶνα Νῶε.
au rodit în al patrulea an. Acest fragment urmărește să aducă aminte de porunca din Levitic, XIX, 23-25, să nu se atingă fructele copacilor în primii trei ani după ce au fost plantați. Vezi versetele 36-37 unde pasajul din Levitic este reprodus substanțial.

2. Şi a făcut vin din ele, l-a pus într-un vas şi l-a păstrat până în al cincilea an, până în prima zi, de lună nouă, în prima lună.

3. Şi a prăznuit cu bucurie luna acestei sărbători şi a adus o jertfă arsă Domnului, un bou tânăr şi un berbec, şapte oi, fiecare de un an, şi un ied de la capre, ca să se ispăşească astfel pe sine şi pe fiii săi.*

4. Şi a pregătit iedul mai întâi, a pus o parte din sângele său pe carnea de pe altarul pe care-l făcuse şi tot seul pe altarul unde a adus jertfa arsă şi boul, berbecul şi oaia, şi le-a pus toată carnea pe altar.

5. Şi a pus acolo toate jertfele amestecate cu ulei şi apoi a stropit cu vin focul pe care îl făcuse dinainte pe altar şi a pus tămâie pe altar şi a făcut ca o mireasmă dulce să se ridice, plăcută Domnului Dumnezeului său.†

6. Şi s-a bucurat şi a băut din acest vin, el şi copiii săi, cu bucurie.‡

7. Şi s-a făcut seară şi a intrat în cortul său şi, beat fiind, s-a întins să se culce, şi era dezbrăcat în cortul său în timp ce dormea.

8. Şi Ham l-a văzut pe Noe, tatăl său, dezbrăcat, a ieşit afară şi le-a spus celorlalţi doi fraţi.§

---

* Ritualul este în mare parte potrivit Numerii, XXIX, 2, 5.

† *şi apoi a stropit cu vin focul pe care îl făcuse dinainte pe altar şi a pus*, cf. *c şi d.*
plăcut, modificat ca în VI, 3.

‡ 6, 7 Facerea IX, 21.

§ Facerea IX, 22, 23.
a ieşit afară, Mass., Sam. şi toate versiunile mai puţin LXX omit acest aspect.

Scanned with OKEN Scanner

9. Şi Sem şi-a luat hainele şi s-a ridicat, el şi Iafet, au pus hainele pe umeri, au mers cu spatele şi au acoperit ruşinea tatălui lor, cu feţele la spate.

10. Şi Noe s-a trezit din somn şi a ştiut tot ce i-a făcut fiul său mai mic, l-a blestemat şi i-a spus: „Blestemat fii tu, Canaan; slujitor rob vei fi tu pentru fraţii tăi”.*

11. Şi l-a binecuvântat pe Sem şi a spus: „Binecuvântat fie Domnul Dumnezeul lui Sem şi Canaan va fi slujitorul său.†

12. Dumnezeu îl va preamări pe Iafet şi Dumnezeu va sălăşlui în casa lui Sem, iar Canaan va fi slujitorul său.”

13. Şi Ham a ştiut că tatăl său l-a blestemat pe fiul său mai mic şi a fost nemulţumit că şi-a blestemat fiul şi a plecat de la tatăl său, împreună cu fiii săi, Cuş, Miţraim, Put şi Canaan.‡

14. Şi şi-a ridicat cetate şi i-a pus numele după soţia sa, Nê'êlâtamâûk.§

---

* Facerea IX, 24, 25.
din somn, Facerea IX, 24 are „din vinul său”.
slujitor rob, cf. LXX (παις οικετης) şi Onkelos: Mass. are „slujitorul slujitorilor”.

† 11, 12. Facerea IX, 26, 27.
Dumnezeu va sălăşlui. Se va observa că textul oferă un subiect pentru verbul „sălăşluieşte”. Acest sens este ataşat cuvintelor ambigue din Facerea IX, 27 şi de Onkelos: „şi să facă şekina sa să se odihnească în casa lui Sem”. Targ.Ion. despre Facerea IX, 27, pe de altă parte şi Iustin, *Dial c. Tryph.*, 139, îi atribuie cuvintele lui Iafet.

‡ Cf. Facerea, X, 6. În text, aceste nume sunt Ques, Mastarem, Fud şi Canaan.

§ Nê'êlâtamâûk. Numele se găseşte în fragmentul siriac drept ܢܚܠܛܡܘܡ şi în Eutichie din Alexandria, Annales, p.35, ca Nahlat.

Scanned with OKEN Scanner

15. Şi Iafet a văzut asta şi a început să-şi pizmuiască fratele, apoi şi-a ridicat şi el cetate şi i-a pus numele după soţia sa, 'Adâtanêsês.*

16. Şi Sem a locuit cu tatăl său, Noe, şi a ridicat o cetate aproape de tatăl său pe munte şi i-a pus numele după soţia sa, Sêdêqêtêlêbâb.†

17. Şi iată că aceste trei cetăţi se află lângă Muntele Lûbâr; Sêdêqêtêlêbâb cu faţa la munte dinspre răsărit; Nê'êlâtamâûk cu faţa la munte dinspre miazăzi, 'Adâtanêsês cu faţa la munte dinspre apus.‡

18. Şi aceştia sunt fiii lui Sem: Elam, Asur şi Arfaxad – acest (fiu) s-a născut la doi ani după potop – şi Lud şi Aram.§

19. Fiii lui Iafet: Gomer, Magog, Madai, Iavan, Tubal, Meşec şi Tiras; aceştia sunt fiii lui Noe.¶

20. Iar în cel de-al douăzeci şi optulea jubileu, Noe a început să impună asupra fiilor fiilor săi ordinele, poruncile şi toate judecăţile pe care le cunoştea, îndemnându-şi fiii să respecte dreptatea şi să acopere ruşinea trupurilor lor, să binecuvânteze Creatorul şi să îşi cinstească tatăl şi

---

* Adâtanêsês. În siriacă ܐܕܬܢܣܣ.

† Sem a locuit lângă Noe. Asta pentru a arăta dragostea filială a lui Sem.

‡ Sêdêqêtêlêbâb, siriacă ܐܪܡܒܫܚ, „dreptate în inimă", după cum menţiona Rubin.
Muntele, adică Lûbâr. Vezi versetul 1.

§ În varianta etiopiană, numele sunt Elam, Assur, Arphaksed. Facerea X, 22.
acest (fiu) etc., Facerea XI, 10. Text modificat. Vezi ediţia mea *in loc.*

¶ În Facerea X, 2. Numele în etiopiană sunt Gomer, Magug, Madai, Ijuaja, Tobel, Meska, Toras.

Scanned with OKEN Scanner

mama, să-şi iubească vecinul şi să-şi păzească sufletele de păcatele trupeşti, de murdărie şi de toate samavolniciile.*

21. Căci din pricina acestora trei a venit potop pe pământ, adică din pricina păcatelor trupeşti ce i-au făcut pe Supraveghetori să îşi încalce ordinele şi să preacurvească cu fiicele omului, luându-şi soţii după bunul plac; şi aşa a început necurăţia.†

22. Şi au zămislit fiii, Nâphîdîm, †şi erau toţi deosebiţi†, care s-au devorat unul pe altul: şi giganţii i-au omorât pe Nâphîl, iar Nâphîl i-au omorât pe Eljo, iar Eljo au ucis omenirea şi apoi om pe om.‡

* De la acest verset până la încheierea capitolului, avem un fragment din cartea pierdută a lui Noe. De la versetul 26 până la sfârşit, Noe vorbeşte la persoana întâi. Personalitatea sa autoritară favorizează perspectiva conform căreia contextul şi atitudinea prezente sunt datorate autorului cărţii, care a fost însă neatent şi a lăsat persoana verbală neschimbată în versete (26-39).
Substanţa acestei secţiuni este explicată şi în Epifanie (Ancorat. CXII, ed. Dindorf, I, 215) unde se spune că Noe, οἷα δίκαιος ὤν καὶ τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας εὐλαβεῖς καθιστᾶν πειρῶμενος, ἵνα μὴ τοῖς αὐτοῖς ὑποπέσωσι κακοῖς ὡς καὶ οἱ ἐν τῷ κατακλυσμῷ, οὐ μόνον διὰ λόγων τούτοις τὴν εὐλάβειαν παρετίθει, ἀλλὰ καὶ δι'ὅρκου ἀφ'ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν τὴν πρὸς τὸν ἀδελφὸν εὔνοιαν ἀπήτησε.
acopere ruşinea, cf. III, 31.

† *din pricina acestora trei*, adică „păcatele trupeşti, necurăţia şi samavolnicia", care sunt menţionate în versetul precedent (vezi XX, 5, XXIII, 14). Ber.Raba atribuie idolatria, impuritatea şi vărsarea de sânge ca fiind cele trei cauze ale Potopului. Cf. Sanh., 74a: „R. Johanan spune în numele lui R. Simeon b. Jehozadak [...] Dacă cineva spune cuiva «Fă această fărădelege, altfel te voi ucide», poate călca porunca pentru a scăpa de moarte, mai puţin în cazul idolatriei, incestului şi crimei".
să preacurvească, pentru această sintagmă, vezi Levitic, XVII, 7, Ezechiel, XVI, 34.
şi-au luat soţii. Facerea VI, 2; Enoh et., VII, 1.

‡ Cf. V, 9, Nâphîdîm, adică nefilimi. Din Enoh et. LXXXVI, 4 şi LXXXVIII, 2 şi versiunea greacă a lui Syncellus din Enoh VII,

Scanned with OKEN Scanner

23. Şi toţi s-au vândut pe sine pentru samavolnicii şi au vărsat mult sânge şi pământul s-a umplut de samavolnicie.*

24. Şi, după asta, au păcătuit împotriva fiarelor şi păsărilor şi împotriva a tot ce mişcă şi umblă pe pământ; şi mult sânge s-a vărsat pe pământ şi toată imaginaţia şi dorinţa omului a jinduit după vanitate şi păcat necontenit.†

25. Şi Domnul a nimicit totul de pe faţa pământului; din pricina samavolniciei faptelor lor şi din pricina sângelui pe care l-au vărsat în mijlocul pământului, El a nimicit totul.‡

26. „Şi noi am rămas, eu şi voi, fiii mei, şi tot ce a intrat cu noi pe arcă, şi iată că văd faptele voastre înaintea mea, că nu trăiţi întru dreptate; căci în calea nimicirii aţi început să umblaţi şi vă despărţiţi unul de altul şi vă pizmuiţi unul pe altul şi (prin urmare) nu sunteţi în armonie, fiii mei, fiecare cu fratele său.§

---

1 aflăm că existau trei clase de giganţi:καὶ ἔτεκον αὐτοῖς γένη τρία·πρῶτον γίγαντας μεγάλους. Οἱ δὲ γίγαντες ἐκτέκνωσαν Ναφηλεὶμ καὶ τοῖς Ναφηλεὶμ ἐγεννήθησαν Ἐλιούδ

†*şi erau toţi deosebiţi*†, acest fragment pare denaturat. Am putea modifica îjetmâsalu în jetmâshatu = „se jefuiau unii pe alţii" sau în jetbâ'asu (Enoh et., XV, 11) = „s-au căznit împreună": cf. XXIII, 19.

* *toţi s-au vândut pe sine pentru samavolnicii* – pentru această sintagmă, vezi 1 Regi, XXI, 20.
au vărsat mult sânge, Enoh et., IX, 1.
pământul s-a umplut de samavolnicie – Facerea, VI, 11, Enoh et. IX, 9.

† *au păcătuit împotriva*, cf. Enoh et., VII, 5, în funcţie de care este corectat textul.
tot ce mişcă şi umblă = reptile şi vite.
toată imaginaţia, Facerea VI, 5, cf. v. 2 de mai sus.

‡ *a nimicit totul*, Facerea VII, 4, VI, 7. Cf. ver. 27.

§ Observaţi cum autorul cărţii uită să adapteze acest fragment al cărţii lui Noe la noul său context. De la acest verset până la sfârşitul capitolului, Noe vorbeşte la persoana întâi. Vezi ver.20

Scanned with OKEN Scanner

27. Căci văd şi iată că demonii şi-au început ispitele împotriva voastră şi împotriva copiilor voştri şi acum mă tem în numele vostru, că după moartea mea veţi vărsa sângele oamenilor pe pământ şi că şi voi veţi fi nimiciţi de pe faţa pământului.*

28. Căci cine va vărsa sânge de om şi cine va mânca sânge din orice fel de carne va fi nimicit de pe faţa pământului.†

29. Şi nu va mai rămâne niciun om care mănâncă sânge
sau care varsă sânge de om pe pământ,
nici nu-i vor rămâne seminţie sau urmaşi sub ceruri;
căci în Şeol se vor duce
şi în locul condamnării vor coborî
şi în întunecimea adâncului vor fi aruncaţi cu toţii de moarte violentă.‡

30. Şi să nu se mai vadă sânge pe voi din tot sângele care va fi, în toate zilele în care aţi ucis fiare sau vite sau ce zboară peste pământ, şi faceţi muncă bună pentru sufletele voastre acoperind ce a fost vărsat pe faţa pământului.§

(nota). În X, 1-15, avem alt extras din această Apocalipsă.

* Vezi X, 1, unde apare acest subiect.
Nimiciţi de pe faţa, vezi ver.25.

† Facerea IX, 4, 6; Levitic, VII, 27.

‡ *în Şeol se vor duce, Şi în locul condamnării vor coborî, Şi în întunecimea adâncului*, cf. XXII, 22. Acest pasaj pare să fi fost folosit în Enoh et., CIII, 7, 8 „sufletele lor vor fi făcute să coboare în Şeol ... şi în întunecime ... şi un foc învăpăiat unde este condamnare amarnică".

§ *pe voi*. Printr-o modificare simplă, putem citi „printre voi".
să nu se mai vadă sânge pe voi, această cerinţă a legii de mai târziu este aici dusă înapoi până la Noe: cf. Levitic XVII, 13, Iezechiel XXIV, 7. Trebuie să fim atenţi să traducem „acoperind", şi nu „îngropând". Singer (p.200) îşi bazează unul dintre argumentele sale pentru faptul că ar fi scrisă de un creştin evreu pe traducerea greşită cu „îngropând". Chullin II, 9 cenzurează ultima versiune,

Scanned with OKEN Scanner

31. Şi nu veţi fi ca cel care mănâncă cu sânge şi vă veţi păzi ca nimeni să nu mănânce sânge în faţa voastră: acoperiţi sângele, căci aşa mi s-a poruncit să vă îndrum pe voi şi pe copiii voştri, împreună cu toată făptura.*

32. Şi nu acceptaţi ca sufletul să fie mâncat cu carnea, aşa încât sângele vostru, care este viaţa voastră, să fie cerut de carnea care îl varsă pe pământ.†

33. Căci pământul nu va fi curăţat de sângele care a fost vărsat pe el; şi doar prin sângele celui care l-a vărsat pământul va fi curăţat în generaţiile sale.‡

34. Şi acum, copiii mei, luaţi aminte: făptuiţi cu judecată şi dreptate, ca să fiţi sădiţi întru dreptate pe faţa întregului pământ şi slava voastră să se ridice în ochii Dumnezeului meu, care m-a izbăvit de apele potopului.§

35. Şi, iată, veţi merge şi veţi clădi cetăţi şi veţi sădi în ele toate plantele ce cresc pe pământ şi toţi pomii fructiferi.

---

ca fiind de sorginte creştin-ebraică.

* *mănâncă cu sânge*, Levitic, XIX, 26.

† Cf. Facerea IX, 4, Levitic, XVII, 10, 11, 14.

‡ *pământul nu va fi curăţat*, vezi nota de la VI, 2.
doar prin sângele, Numerii, XXXV, 33.

§ *ca să fiţi sădiţi*, această metaforă este frecventă în Vechiul Testament: Ieremia XI, 17; Amos, IX, 15 etc. Potrivit Enoh et. X, 16, XCIII, 5, 10, Israel este „planta dreptăţii"; LXXXIV, 6, „planta verticalităţii".
m-a izbăvit de apele potopului. Dacă observăm că în versetul 39 Enoh este numit „al şaptelea din generaţia lui" şi că versetele 20-39 sunt cuvintele lui Noe, ca „predicator al dreptăţii"; dacă observăm şi mai departe cuvintele „m-a izbăvit de apele potopului", putem conchide, pe bună dreptate, că această carte era cunoscută celui care a scris 2 Petru II, 5: „ci a păstrat numai pe Noe, ca al optulea propovăduitor al dreptăţii, când a adus potopul peste cei fără de credinţă".

Scanned with OKEN Scanner

36. Timp de trei ani, roadele a tot ce este de mâncat nu vor fi culese; iar în al patrulea an, roadele lor vor fi considerate sfinte [şi vor oferi primele roade], plăcute în faţa Dumnezeului Celui Preaînalt, care a făcut cerul, pământul şi toate lucrurile. Să oferiţi cu dărnicie din primul vin şi ulei (ca) prime roade pe altarul Domnului, care le primeşte, şi ce rămâne, slujitorii din Casa Domnului să mănânce înaintea altarului care le primeşte.*

37. Şi în al cincilea an

[...]

eliberaţi întru dreptate şi cinste şi veţi fi drepţi şi tot ce plantaţi va prospera.†

---

* În acest verset ar trebui, dacă textul ar fi autentic, să avem o interpretare a legii enunţate în Levitic, XIX, 23-24. Potrivit acestei legi din codul preoţesc, fructul unui pom nu trebuia să fie folosit în primii trei ani după ce a fost plantat. „În al patrulea an, toate roadele acestuia vor fi sfinte, pentru a fi oferite drept jertfă Domnului". Se va observa aici că textul nostru respectă Levitic XIX, 24 îndeaproape: „Iar în anul al patrulea toate roadele lui să fie afierosite Domnului, întru lauda Lui". (*b şi c.* În *a şi d* „vor fi culese"). Acum ia naştere întrebarea: ce trebuia făcut cu roadele din al patrulea an? (a) Dacă omitem cuvintele dintre paranteze, textul nostru îndrumă ca toate roadele din al patrulea an să fie considerate sfinte şi oferite Domnului. (b) Dacă cuvintele dintre paranteze sunt corecte, textul îndrumă ca, deşi toate roadele sunt considerate sfinte, doar primele roade vor fi oferite Domnului. În orice caz, cuvintele următoare elucidează acest subiect şi rânduiesc ca din roadele din cel de-al patrulea an, primele roade vor fi jertfite pe altar, iar restul vor fi date preoţilor. În continuare, cuvintele „jertfite pe altar" par să însemne „oferite ca jertfă arsă", ca în Levitic, II, 14-16, unde israelitului i se cere să ardă pe altar primele roade de porumb şi ulei.

† *Şi în al cincilea an.* La încheierea acestor cuvinte, am marcat o lacună. Textul trebuia să continue cu enunţarea dreptului de a mânca roadele acestui an, ca în Levitic XIX, 25, însă el continuă să vorbească despre anul eliberării descris în Deut. XV, 1, 9, adică

Scanned with OKEN Scanner

38. Căci așa i-a poruncit Enoh, tatăl tatălui vostru, lui Matusalem, fiului său, iar Matusalem fiului său Lameh, iar Lameh mi-a poruncit mie toate lucrurile pe care părinții săi i le-au poruncit lui.*

39. Și eu vă voi da poruncă, fiii mei, așa cum a dat Enoh fiului său în primul jubileu; când încă mai trăia, al șaptelea din generația sa, a poruncit și mărturisit în fața fiului său și a fiilor fiilor săi până în ziua morții."†

---

anul al nouălea; sau despre porunca din Ieșirea XXIII, 11; Levitic, XXV, 2-7, să lase pământul să se recupereze în al șaptelea an.

* *Căci așa i-a poruncit Enoh.* Autorul atribuie halachothul lui Enoh. Vezi nota de la XXI, 10.

† *al șaptelea din generația sa*, cf. Enoh et., LX, 8, XCIII, 3, Iuda, 14.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 8

Cainam descoperă o inscripție referitoare la soare și stele, 1-4. Fiii săi, 5-8. Fiii lui Noe și Noe împart pământul, 10-11. Moștenirea lui Sem, 12-21: a lui Ham, 22-24: a lui Iafet, 25-30. (Cf. Facerea X)

1. În al douăzeci și nouălea jubileu, în prima săptămână, la începutul ei, Arfaxad și-a luat soție și numele ei era Rasueja [fiica lui Susan], fiica lui Elam, și i-a născut un fiu în al treilea an din această săptămână și i-a pus numele Cainam.*

2. Și fiul a crescut și tatăl său l-a învățat scrisul și a mers să caute un loc unde ar putea lua pentru sine o cetate.

3. Și a găsit o scriere pe care (generațiile) anterioare o dăltuiseră în piatră și a citit ce era scris acolo și a transcris

---

* *Rasueja* = „cel acceptabil" (cf. Deut. XXXII, 24). Apare drept ܪܥܘ; în fragmentul siriac.
Cainam. Acest nume nu se găsește în Mass., Sam., Syr., Vulg., Facerea XI, 13 și nici în targumuri, dar apare în versiunea LXX a acestui verset și în Luca III, 36. În Mass, Sam. etc. Salah este fiul lui Arfaxad. Aceleași fapte sunt menționate în Facerea X, 24 și 1 Cron. I, 24. Prin urmare, în cel mai bun caz, tradiția atestată de textul nostru, LXX și Luca nu este una antică. Motivul pentru introducerea acestuia în text este evident începând cu II, 23. Fără acest nume, ar fi fost doar 21 de capete de la Adam până la Iacov. Același motiv putea să conducă la introducerea lui în LXX.

Scanned with OKEN Scanner

şi a păcătuit din această pricină; căci conţinea învăţăturile Supraveghetorilor după care aceştia observau semnele Soarelui, Lunii şi stelelor şi toate semnele cerurilor.*

---

* *a găsit o scriere* etc. Înţelepciunea atribuită de autorul nostru Supraveghetorilor este atribuită în Iosephus (*Ant.* I, 2, 3) copiilor lui Set: Σοφίαν τε τὴν περὶ τα οὐράνια καὶ τὴν τούτων διακόσμησιν ἐπενόησαν. ὑπέρ δὲ τοῦ μὴ διαφυγεῖν τοῦς ἀνθρώπους τὰ ηὑρημένα μηδὲ πρὶν εἰς γνῶσιν ἐλθεῖν φθαρῆναι ... στήλας δῦο ποιησάμενοι τὴν μὲν ἐκ πλίνθου τὴν ἑτέραν δὲ ἐκ λίθων ἀμφοτέραις ἐνέγραψαν τὰ εὑρημένα. . J. Malala, *Anon.Chron.*, p.6 reproduce ideea din afirmaţia de mai sus şi adaugă: μετὰ δὲ τὸν κατακλυσμὸν Καϊνᾶν, ὁ υἱὸς Ἀρφαξάδ, συνεγράψατο τὴν ἀστρονομίαν, εὑρηκὼς τὴν τοῦ Σὴθ καὶ τῶν αὐτοῦ τέκνων ὀνομασίαν, ὡς εἴρηται, τῶν ἀστέρων ἐν πλακὶ λιθίνῃ γεγραμμένην. În Syncellus, I, 150, acest eveniment este povestit după cum urmează: τῷ ,βφπε' ἔτει Καϊνᾶν διοδεύων ἐν τῷ πεδίῳ εὗρε τὴν γραφὴν τῶν γιγάντων καὶ ἔκρυψε παρ'ἑαυτῷ. Cuvintele lui Syncellus sunt reproduse în Cedrenus, I, 27, dar cu următoarea adăugire importantă, ce ilustrează textul nostru: καὶ αὐτὸς μὲν ἐν αὐτοῖς ἐξημάρτανε καὶ τοὺς ἄλλους τὴν αὐτὴν ἀτοπίαν ἐξεπαίδευσεν. Οἱ δὲ τὸν Σάλα φασὶ ταύτην εὑρηκέναι. În *Chronography*, pp. 13-4, Joel, găsim detalii suplimentare împrumutate probabil din John Malala (vezi mai sus): μετὰ δὲ τὸν κατακλυσμὸν Καϊνᾶν, ὁ υἱὸς Ἀρφαξάδ συνεγράψατο τὴν ἀστρονομίαν εὑρηκὼς τὴν τοῦ Σὴθ καὶ τῶν αὐτοῦ τέκνων ὀνομασίαν καὶ τῶν ἀστέρων ἐν πλακὶ λιθίνῃ γεγλυμμένην. Similar, în *Cartea lui Ieşer* 10 a, Cainan, *fiul lui Set*, şi nu fiul lui Arfaxad, cum menţionează textul nostru şi cronografiile de mai sus, este descris ca fiind înzestrat cu o mare înţelepciune şi o cunoaştere a evenimentelor viitoare, îndeosebi despre potop. Această înţelepciune a consemnat-o pe table şi le-a pus printre comorile sale. Vezi citatul din Iosephus de mai sus. Aşa cum revelaţiile Supraveghetorilor sunt transferate lui Set, asemenea revelaţiile din Enoh slavon sunt atribuite acestuia de cronografii greci. Vom găsi aceste cuvinte în nota de la IV, 15.

a transcris, cf. MSS. Citind aelawo în loc de la aelawa, ar trebui să avem: „l-a făcut să greşească".

a păcătuit din această pricină, Cedrenus (vezi mai sus) păstrează această propoziţie: εν αντοις εξημαρτανε.

Scanned with OKEN Scanner

4. Şi le-a scris şi nu a spus nimic cu privire la ele; căci se temea să vorbească cu Noe despre asta, ca să nu se mânie pe el din această pricină.

5. Şi în al treizecilea jubileu, în săptămâna a doua, în primul an al acesteia, şi-a luat soţie şi numele ei era Melca, fiica lui Madai, fiul lu Iafet, şi în al patrulea an a zămislit un fiu şi l-a numit Şelah; căci a spus: „Cu adevărat, am fost trimis”.*

6. [Şi în al patrulea an s-a născut] şi Şelah a crescut şi şi-a luat soţie şi numele ei era Muac, fiica lui Chesed, fratele tatălui său, în cel de-al treizeci şi unulea jubileu, în săptămâna a cincea, în primul an al acesteia.†

7. Şi i-a născut un fiu în primul an al acesteia şi i-a pus numele Eber; iar acesta şi-a luat soţie şi numele ei era Azurad, fiica lui Nebrod, în cel de-al treizeci şi doilea jubileu, în a şaptea săptămână, în al treilea an al acesteia.‡

8. Şi în al şaselea an al acesteia, i-a născut un fiu, şi i-a pus numele Peleg, căci în zilele în care s-a născut el, copiii lui Noe au început să împartă pământul între ei; de aceea l-a numit Peleg.§

---

observau = jereeju. În textul meu, am modificat în jereseju = „fondau”.
în toate semnele, cf. XI, 8.

* *Melca* = „regină” sau „sfat”
Madai, Modificat după versiunea siriacă şi manuscrisul grec r al lui Lagarde μελχα θυγατηρ μαδαι.
i-a pus numele Şelah etc., aici este evident o paronomazie.

† Cuvintele dintre paranteze sunt o eroare perpetuată de copişti din versul precedent.
Muak. Manuscrisul τ al lui Lagarde despre Facerea X, 24: μωαχα θυγατηρ χεεδαμ, un nume frecvent în Vechiul Testament.

‡ *Azurad*. Ar trebui să fie Azura. Manuscrisul r al lui Lagarde despre Facerea X, 24: αζουρα = „cel/cea preţuit/ă”.

§ *şi i-a pus numele Peleg, [...] să împartă pământul între ei*, ca în versetul 5, avem aici iarăşi o paronomazie. Cf. Facerea X, 25. Pentru Peleg, etiopiana are Phalek.

Scanned with OKEN Scanner

9. Şi (l-)au împărţit în secret între ei şi i-au spus asta lui Noe.*

10. Şi s-a întâmplat la începutul celui de-al treizeci şi treilea jubileu să împartă pământul în trei, pentru Sem,

---

* 9, 10. Această împărţire secretă şi neautoritară a pământului este urmată de una formală şi autoritară făcută de Noe în prezenţa unui înger şi la care aderă fiii săi cu un jurământ obligatoriu pentru urmaşii lor. Pe această temă, Beer (*Das Buch der Jubiläen*, p.33) îl citează pe Pirke R. Eliezer, cap.24. Acest artificiu al autorului, în anumite privinţe, anticipează contractul social al lui Rousseau, dar obiectele sunt diferite. Teoria din textul nostru face foarte clar faptul că obiecţiile religioase şi morale la invazia ebraică a Palestinei şi măcelul canaaniţilor ce a însoţit această invazie trebuie să fi fost ceva curent în secolul al II-lea î.Hr. Această schemă a unui pact ancestral aprobat de Dumnezeu şi acceptat ca obligatoriu pentru generaţiile ce vor veni este o încercare de a preîntâmpina astfel de obiecţii şi de a arăta că, în realitate, adevăraţii păcătoşi nu erau israelienii şi canaaniţii şi că Israel, prin cucerirea Palestinei, nu făceau decât să reintre în posesia a ceea ce era al lor; căci canaaniţii se aşezaseră în Palestina, deşi această ţară a fost atribuită în lotul lui Sem şi urmaşilor săi (vezi IX, 14, 15, X, 29-34 şi notele *in loc*). Mai mult, prin consens, a fost invocat un blestem asupra tuturor celor care vor încălca acest legământ, precum şi nimicirea sa şi a seminţiei sale. Cf. Epifanie, Haer., LXVI, 84 (II, II, p.542, Oehler):οὐκ οἶδεν ὁ ἰδιώτης ὅτι τὴν ἰδίαν γῆν ἀπείληφαν διηρπασμένην ἀπ'αὐτῶν καὶ ἐξεδικήθη τὰ μεταξὺ ἀλλήλων γινόμενα ἐν ὅρῳ ἀληθείας καὶ ὅρκῳ. Νῶε γὰρ ... μόνος διαιρῶν τὸν πάντα κόσμον τοῖς τρισὶν υἱοῖς αὐτοῦ, τῷ Σὴμ καὶ Χὰμ καὶ Ἰάφεθ, διεῖλε βαλὼν τοὺς κλήρους ἐν Ῥινοκορούροις.. Aşadar, când Israelul a invadat Palestina şi i-a izgonit pe canaaniţi, nu făceau decât să îşi recupereze posesia. Cf. Syncellus, I, 83-84:νεωτερίσας ὁ τοῦ Χὰμ υἱὸς Χαναὰν ἐπέβη τοῖς ὁρίοις τοῦ Σὴμ καὶ κατῴκησεν ἐκεῖ παραβὰς τὴν ἐντολὴν Νῶε σὺν τοῖς ἐξ αὐτοῦ γενομένοις ἔθνεσιν ἑπτά, Ἀμορραίοις, Χετταίοις, Φερεζαίοις, Εὐαίοις, Γεργεσαίοις, Ἰεβουσαίοις καὶ Χαναναίοις, οὓς διὰ Μωϋσέως καὶ Ἰησοῦ ἐξωλόθρευσεν ὁ θεὸς καὶ κατὰ τινας καιροὺς διὰ τῶν κριτῶν ἀπέδωκε τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ τὴν πατρῴαν γῆν ...
în secret, vezi nota de la IV, 5.

Scanned with OKEN Scanner

Ham şi Iafet, potrivit moştenirii fiecăruia, în primul an, în prima săptămână, când unul dintre noi, care a fost trimis, a fost cu ei.*

11. Şi şi-a chemat fiii, aceştia s-au apropiat de el, ei şi copiii lor, şi a împărţit pământul în loturi, pe care cei trei fii ai săi trebuia să le ia în posesie; aceştia şi-au întins mâinile şi au luat scrierea de la pieptul lui Noe, tatăl lor.

12. Şi consemna scrierea că lotul lui Sem era în mijlocul pământului, pe care trebuia să îl primească drept moştenire pentru sine şi pentru fiii săi, pentru generaţiile ce vor urma şi de-a pururea, din mijlocul lanţului muntos Rafa, de la gura apei râului Tina, şi partea sa se întinde spre apus, până la mijlocul acestui râu, şi se întinde până când ajunge la apele abisurilor, din care izvorăşte acest râu şi îşi revarsă apele în marea Meat, iar acest râu curge în marea cea mare. Şi tot ce este la miazănoapte este al lui Iafet şi tot ce este la miazăzi îi aparţine lui Sem.†

---

* *unul dintre noi, care a fost trimis*, acest înger este unul dintre îngerii prezenţei pe care Dumnezeu l-a trimis să coboare şi să lege Supraveghetorii căzuţi, V, 6. Vezi notele de la IV, 15, V, 6.

† 12-21. *Lotul lui Sem.* Este imposibil de definit cu exactitate limitele părţii primite de Sem. Textul este pe alocuri neclar şi fără îndoială denaturat; dar chiar de-ar fi să avem originalul în faţa ochilor, ar rămâne încă multe obscurităţi, din cauza ideilor vagi şi imprecise din geografia de atunci. Graniţele lotului lui Sem sunt definite în versetele 12-16 şi ţările îmbrăţişate de acestea în versetul 21 şi IX, 2-6, 13b. De vreme ce avem o mică speranţă de a înţelege ideile autorului nostru în ceea ce priveşte ţările atribuite lui Sem, ne vom concentra atenţia în principal pe această chestiune şi vom suplimenta dovezile textului nostru cu citate din Epifanie şi Syncellus, care se bazează pe el. De asemenea, ne vom folosi ocazional de afirmaţiile lui Iosephus pe această temă, precum şi de *Cronicile lui Ierahmeel.*

În primul rând, despre lotul lui Sem se spune că include (vers. 21) ţinuturile din Eden, Marea Roşie, Başan, Liban, Elam, Aşur, Babel,

Scanned with OKEN Scanner

Susa, Media, India, Munţii Sanir şi Amana şi insulele Kaftur. La această listă, IX, 2-6 se adaugă apele din Dedan, munţii Mebri şi Ela şi ţinutului Arara (Ararat?). În cele din urmă, în 13b apar şi insulele Kamaturi. Or, dacă ne întoarcem atenţia către Epifanie, *Ancorat.*, CXII (ediţia Dindorf, I, 215) constatăm că defineşte lotul lui Sem ca întinzându-se din Persian şi Bactaria până în India, la Rhinocurura, care este între Egipt şi Palestina (τῷ μὲν Σὴμ ... ὑπέπεσεν ὁ κλῆρος ἀπὸ Περσίδος καὶ Βάκτρων ἕως Ἰνδικῆς ἕως τῆς χώρας Ῥινοκουρούρων). Aceeaşi afirmaţie este făcută şi în Chronicon Paschale (I, 53) şi în Syncellus (I, 82) deşi mai deplin în ultima (Σὴμ ...ἔδωκεν ἀπὸ Περσίδος καὶ Βάκτρων ἕως Ἰνδικῆς μῆκος, πλάτος δὲ ἀπὸ Ἰνδικῆς ἕως Ῥινοκουρούρων τῆς Αἰγύπτου, ἤτοι τὰ ἀπὸ ἀνατολῆς ἕως μέρους τῆς μεσημβρίας, τὴν τε Συρίαν καὶ Μήδειαν καὶ ποταμὸν διορίζοντα αὐτοῦ τὰ ὅρια τὸν Εὐφράτην). Cedrenus (I, 23) reproduce acest pasaj. *Cronicile lui Ierahmeel*, XXXI, 2 oferă practic aceleaşi limitări: „Sem, cel mai mare, şi-a ales lotul în ţinutul Asya, adică ţinutul Persiei, de la Bactris la Endiana, de la râul Persan până la ocean în apus şi întregul Rinos." Aceste definiţii includ în mare parte ţările enumerate în textul nostru de mai sus, precum şi în Iosephus, *Ant.*, I, 6, 4, dar nu reuşesc să explice afirmaţia din VIII, 12, că lotul lui Sem se întinde până la Râul Don şi Munţii Rhipaean. Or, o listă de ţinuturi care umplu această arie mai mare este dată în Epifanie (*Adv. Haer.* II, II, p.544 [Haer. LXV, 83], ed. Oehler) τῷ δὲ Σὴμ ὑπέπεσεν ὁ κλῆρος πρὸς πλάτος, ἡ Παλαιστίνη καὶ Φοινίκη καὶ Κοίλη, Κομμαγήνη, Κιλικία, Καππαδοκία, Γαλατία, Παφλαγονία, Θρᾴκη, Εὐρώπη, Ῥοδόπη, Λαζία, Ἰβηρία, Κασπία, Καρδυέα, ἄχρι τῆς Μηδίας πρὸς βορρᾶν. ἐντεῦθεν οὗτος ὁ κλῆρος διορίζει τὸν Ἰάφεθ τὰ πρὸς βορρᾶν. Dar Tracia, Rodope şi probabil Europa sunt aici greşit atribuite lui Sem.

mijlocul pământului, Palestina, potrvitit Iezechiel XXXVIII, 12 (şi cf. V, 5; Enoh et. XXVI, 1) era buricul (ὄμφαλος) pământului. Cf. VIII, 19 din textul nostru. Ideea reapare în ebraica rabinică. Singer (p.68) îl citează pe Joma 54b; Sanhedrin 37a; Pesikta Rab. x, în Tanach. on Lev. XIX, 23.

Rafa. Acest lanţ este fără îndoială lanţul munţilor Rif, pe care geografii antici îl plasau în părţile nordice ale Europei şi Asiei sau, în alte cazuri, par să se fi identificat cu munţii Urali. Tanis sau Don este poziţionat de autorul nostru în vecinătatea acestora. Un fiu al lui Peleg primeşte acest nume în *Cronicile lui Ierahmeel* XXVII, 5.

Scanned with OKEN Scanner

13. Şi se întinde până când ajunge la Caraso: acesta este în sânul limbii care dă înspre miazăzi.*

14. Şi partea sa se întinde pe lângă marea cea mare şi, în linie dreaptă, până când ajunge la apusul limbii care dă înspre miazăzi, căci această mare este numită limba Mării Egiptului.†

Tina, Tanis sau Don. Despre acest râu se spune că izvorăşte din „apele abisurilor".
Meat. Maeotis sau Marea Azovului.

* 13-14 Aceste două versete ar trebui să descrie graniţa de apus.
Caraso, Dillmann identifică acest loc cu Chersonesos. Dar, dacă este conectat, cum pare să fie, cu „limba (adică golful) care dă înspre miazăzi", care, în versetul 14, este definit ca „limba Mării Egiptului", această identificare nu poate fi corectă. Sunt înclinat să cred că în Caraso avem ultima parte a cuvântului Ῥινοκουροῦρα, care este la graniţa de apus a lui Sem. Căci, dacă ne îndreptăm atenţia către citatele din Epifanie şi Syncellus din nota de la 12-21, constatăm că lotul lui Sem se spune că se întinde „din India până la Rhinocurara în Egipt". Mai mult, acest loc este situat pe graniţa lotului lui Ham, potrivit lui Epifanie şi Cronicii lui Ierahmeel. Astfel, în Adv. Haer. II, II, 84 din prima, teritoriile africane ale lui Ham se întind ἀπὸ Ῥινοκουρούρων ἄχρι Γαδείρων: şi în XXXI, 2 din ultima „de la Rinos până la Gadaira". În acest ultim citat, avem altă abreviere a numelui lui Rhinocurura. Se va observa, într-adevăr, că textul nostru face ca lotul lui Sem să se întindă înspre apus până la Munţii Gihon (până la Nil), aşa încât scriitorii de mai târziu nu au căzut de acord asupra primatului autorităţii acesteia. Ῥινοκουροῦρα este utilizat în LXX cu sensul de „torentul Egiptului", un oraş de la graniţa dintre Egipt şi Palestina, în Isaia XXVII, 12.
în sânul, aceste cuvinte nu pot fi corecte dacă oricare dintre interpretările de mai sus pentru Caraso este corectă.
limbii, cuvântul lesan poate fi redat indiferent, „promontoriu" (al pământului) sau „golf" (al mării).
limbă care dă înspre miazăzi. Acest fragment este repetat şi definit în următorul verset.

† *limbii care dă înspre miazăzi*, asta poate însemna promontoriul care intră în Marea Roşie şi pe care se află Muntele Sinai.

Scanned with OKEN Scanner

15. Şi se întoarce de aici spre miazăzi, înspre gura mării celei mari, pe ţărmul apelor (sale) şi se întinde spre apus până la Afra şi se întinde până când ajunge la apele râului Gihon şi la miazăzi de apele Gihonului, pe malurile acestuia.*

16. Şi se întinde spre răsărit până când ajunge la Grădina Edenului, la miazăzi de ea, [la miazăzi] şi la răsărit de tot ţinutul Edenului şi întreg răsăritul, se întoarce la †răsărit† şi continuă până ajunge la răsăritul muntelui numit Rafa şi coboară pe malul râului Tina, până la gura acestuia.†

---

limba Mării Egiptului, acesta este golful Aqaba la miazănoapte de Marea Roşie. Textul nostru este echivalentul literal din Isaia, XI, 15, după cum a observat Littmann.

* 15-16 Aceste două versete ar trebui să descrie în principal graniţele de sud, est şi nord-est.
Cuvântul Samen care este redat ca „miazăzi" poate fi interpretat şi ca „miazănoapte", un sens de mai târziu al cuvântului.
spre apus până la Afra, (*c, d*) *b* spune „la vest de Afra". Afra pare să fie Africa în sensul său timpuriu şi limitat.
Gihon. Et. are Gijon, adică Gihonul, unul dintre cele patru râuri din Paradis (Facerea II, 13). Potrivit textului nostru (VIII, 23) curge la sud de Grădina Edenului. Acest râu înconjura „întregul ţinut Cuş". Dacă cuşiţii sunt casii din inscripţiile cuneiforme sau ale etiopienilor nu ne priveşte aici, deşi identificarea Gihonului cu Nilul este posibil să fi luat naştere din confundarea celor două ţări. Syncellus, I, 89, vorbeşte despre două ţări distincte numite Etiopia:Αἰθιοπία ἡ βλέπουσα κατὰ Ἰνδοὺς πρὸς εὐρόνοτον, ἄλλη Αἰθιοπία πρὸς νότον, ὅθεν ἐκπορεύεται ὁ Νεῖλος ποταμός. Autorul nostru identifică fără îndoială Nilul cu Gihonul. La fel şi Syncellus (p.82) interpretează acest pasaj τὸν Νεῖλον, ὅς καὶ Γειὼν … λέγεται. Γηὼν este folosit pentru a desemna Nilul în siriacă XXIV, 27: vezi şi Ier, II, 18.

† *miazăzi*. Tradus mai bine ca „miazănoapte". Vezi nota de la versetul 15.
[la miazăzi], pus între paranteze fiind probabil o greşeală perpetuată de copişti.

Scanned with OKEN Scanner

17. Această parte alcătuia lotul lui Sem și al fiilor săi, ca aceștia să-l posede pe veci, începând cu generația lui.

18. Și Noe s-a bucurat că această parte i-a revenit lui Sem și fiilor săi, aducându-și aminte tot ce glăsuise cu gura sa în profeție; căci a spus:

„Binecuvântat fie Domnul Dumnezeul lui Sem

Și fie ca Domnul să sălășluiască în casa lui Sem."*

19. Și știa că Grădina Edenului este cea mai sfântă și locuința Domnului, iar Muntele Sinai centrul deșertului, iar Muntele Sion – centrul buricului pământului; acestea trei au fost create ca locuri sfinte orientate cu fața unul spre altul.†

20. Și L-a binecuvântat pe Dumnezeul Dumnezeilor, care a pus cuvântul Domnului în gura lui, în numele Domnului pe veci.

21. Și a știut că Sem și fiii săi au primit un lot binecuvântat și o binecuvântare peste generații pe veci – întregul ținut al Edenului și întregul ținut al Mării Roșii și întregul

---

se întoarce la †răsărit†, ar trebi să ne așteptăm la „la apus". Am omis „și" înainte de „se întoarce". Granița se întoarce acum la râul Don, unde a început în versetul 12.

* Vezi VII, 11. Dumnezeu sălășluiește în casa lui Sem: cele mai sfinte trei locuri îi aparțin lui Sem.

† În IV, 26 de mai sus, am văzut că sunt patru locuri sfinte pe pământ. Din versul de față, aflăm că trei dintre acestea sunt în lotul lui Sem. Al patrulea loc, așadar, trebuie să fi fost în lotul lui Iafet sau Ham. Fie Muntele din Răsărit trebuie considerat Ararat, din lotul lui Iafet, fie care marele munte din sud-est (cf. Enoh et. XXIV, 3, XXV, 3), care ar aparține probabil lotului lui Ham. Vezi și not de la IV, 26. Acest din urmă munte este principalul munte dintr-un lanț muntos de foc (Enoh et. XVIII, 9, XXIV, 1) și acest lanț aparține lotului lui Ham: vezi versetul 22.
buricul pământului. Vezi nota de la versetul 12.

Scanned with OKEN Scanner

ţinut din răsărit, şi India şi pe Marea Roşie şi pe munţii de lângă ea şi tot ţinutul Başanului şi tot ţinutul Libanului şi insulele Caftur şi toţi Munţii Sanir şi Amana şi munţii din Aşur în miazănoapte şi tot ţinutul Elam, Aşur, Babel, Susan şi Maedai şi toţi Munţii Ararat şi toată regiunea de dincolo de mare, care este dincolo de Munţii Aşur înspre nord, un teritoriu binecuvântat şi întins şi tot ce este în el este foarte bun.*

---

* *un lot binecuvântat*, cf. Syncellus, p.83, (Σὴμ) τὰς ἐξαιρέτους τῶν παρ'αὐτοῦ εὐλογιῶν ἐκπληρώσατο ὡς καὶ ἐν τῇ Γενέσει φέρεται. Privind ţările menţionate în acest verset, vezi nota de mai sus 12-21.

Başan. În et. Bâsâ.

Insulele Caftur. Acesta este Caftorul, numele propriu al unei ţări din Ieremia XLVII, 4; Amos IX, 7 din LXX, Syr., Onkelos şi Targumurile Ion. şi Ier. La fel în Amoz IX, 7, în LXX, Syr. Vulg., Targum Ion., Vulg. şi în Deut. II, 23 în LXX, Syr., Onk., Vulg., Targum Ion. Există, aşadar, câteva motive pentru a privi Caftur ca echivalentul Cappadociei în acest text şi această perspectivă poate fi confirmată de pasajul din Epifanie ce include Cappadocia în lotul lui Sem; vezi citatul de la nota despre VIII, 12-21. Pe de altă parte, dacă luăm cuvintele „insulele Caftur" drept o traducere corectă a originalului, sintagma s-ar putea referi la Insula Creat. Camaturi din IX, 13 ar putea fi o denaturare a lui Caftur. Exegeza modernă a interpretat Caftorul scriptural ca fiind Cilicia, Cipru, Creta sau Coptos, o cetate din Tebaidul de sus. (vezi *Encyc.Bib.* despre „Caphtor").

Sanir şi Amana. Cf. IX, 4, aceste nume pot fi derivate din Cant. IV, 8. Sanir este Senirul biblic din Deut. III, 9; Iezechiel, XXVII, 5. În Deut. III, 9, se spune că ar fi numele amoriţilor pentru Hermon. Saniru apare în inscripţiile cuneiforme (vezi Bertholet despre Iezechiel XXVII, 5). Amana poate aparţine lanţului Antiliban sau muntelui Amanus din nordul Siriei. Iosephus (*Ant.* I, 6, 1) şi *Cronicile şi Ierahmeel* (XXXI, 3, 5) favorizează perspectiva din urmă.

Elam. Numele celui mai mare fiu al lui Sem. Ţara este Elamtu din Asiria şi este „aproape echivalentă cu Susiana şi Elymais de la greci" (*Encyc.Bib.* II, 1253). Susan, care este menţionat aici, era

Scanned with OKEN Scanner

22. Şi Ham a primit al doilea lot, dincolo de Gihon înspre miazăzi, la dreapta Grădinii, şi se întinde spre miazăzi şi se întinde la toţi munţii de foc şi se întinde înspre apus până la Marea Atel şi se întinde înspre apus până la Marea Mauc – acea (mare) în care †coboară tot ce nu este nimicit†.

23. Şi continuă înspre miazănoapte până la limita Gadirului şi continuă pe coasta apelor mării până la apele mării celei mari, până când se apropie de râul Gihon şi merge de-a lungul râului Gihon până când ajunge în partea dreaptă a Grădinii Edenului.*

---

capitala acesteia sau poate veni de la Susiana.
Maedai, adică Media. Vezi X, 35.

* 22-24 Lotul lui Ham. Lotul înglobează toată Africa de la gurile Nilului înspre vest şi sud şi anumite părţi din Asia, care sunt vag definite în VIII, 23, IX, 1, imperfect în Epifanie, *Ancorat.*, CXII: Χὰμ δὲ τῷ δευτέρῳ ἀπὸ τῆς αὐτῆς Ῥινοκουρούρων ἕως Γαδείρων τὰ πρὸς νότον: şi în Syncellus, 82: Χὰμ δὲ τῷ δευτέρῳ... ἔδωκε τὰ πρὸς νότον καὶ Λίβα καὶ μέρος τῆς δύσεως ἀπὸ Ῥινοκουρούρων τῆς Αἴγυπτου, Αἰθιοπίαν, καὶ Αἴγυπτον καὶ Αιβύην, Ἀφρικὴν καὶ Μαυριτανίαν ἕως Ἡρακλείων στηλῶν ἤτοι ἕως τοῦ δυτικοῦ καὶ Λυβικοῦ Ὠκεανοῦ, ποταμὸν διορίζοντα τὸν Νεῖλον, ὅς καὶ Γειῶν... λέγεται, pentru ambele aceste pasaje omit ţările care aparţin lui Ham din Asia. În Epifanie, Adv. Haer. II, II, 544 (Haer. LXVI, 84) însă acestea sunt menţionate complet: ὑπέπεσεν ὁ κλῆρος ἀπὸ Ῥινοκουρούρων ἄχρι Γαδείρων, Αἴγυπτον ἔχων καὶ Μαρειανδίνην καὶ Ἀμμῶνα, Λιβύην τε καὶ Μαρμαρίδα, Πεντάπολιν, Μακάτην, Μακρόνην τε καὶ Λεπτημάγνην, Σύρτιν, Μαυριτανίαν, ἄχρι τῶν Ἡρακλεωτικῶν στηλῶν λεγομένων καὶ τῆς ἔσω Γαδείρης·ταῦτα τὰ πρὸς νότον·ἀπὸ δὲ Ῥινοκουρούρων τὰ πρὸς ἀνατολὴν, τὴν τε Ἰδουμαίαν καὶ Μαδιανῖτιν, τήν τε Ἀλαβαστρῖτιν, καὶ Ὀμηρῖτιν, καὶ Ἀξωμῖτιν, καὶ Βούγεαν, καὶ Λίβαν, ἄχρι τῆς τῶν Βάκτρων χώρας. ὁ δὲ αὐτὸς κλῆρος διορίζει ἀνὰ μέσον τοῦ Σὴμ τὰ πρὸς ἀνατολὴν. Potrivit Cronicilor lui Ierahmeel XXXI, 2 „Ham şi-a luat lotul în ţinutul Afriqia, care cuprinde Aramul, Hamatul şi Munţii Libanului... până la Marea Roşie şi la Marea Filistia, de la Rinos până la Gadaira." Vezi şi Iosephus pentru perspectiva sa asupra acestui subiect, *Ant.*, I, 6, 2.

Scanned with OKEN Scanner

24. Şi acesta este ţinutul din lotul lui Ham, pe care trebuia să-l ocupe pentru totdeauna pentru el şi pentru fiii săi în generaţiile lor pe veci.

25. Şi Iafet a primit al treilea lot, dincolo de râul Tina, la miazănoapte de revărsarea apelor sale, şi se întinde înspre miazănoapte şi răsărit în întregul ţinut Gog şi în tot ţinutul la răsărit de acesta.*

---

22. Gihon. et. are Gijon. Vezi nota de la VIII, 15.
la dreapta, adică spre sud.
munţi de foc. Despre anumiţi munţi de foc, vezi Enoh et. XVIII, 6-9, XXIV, 1-3.
Atel, oceanul Atlantic.
Mauk. Această mare sau acest ocean se află în apusul îndepărtat: cf. versetului 26. Este cuvântul o denaturare a cuvântului Ωκεανος, marele flux oceanic?
în care †coboară tot ce nu este nimicit†, *c* şi *d* = „tot ce piere coboară". Probabil ar fi necesar „dacă ceva coboară acolo, piere".
23. *Gadir*, adică Gades, Cadiz.
merge de-a lungul râului Gihon, am adăugat „ba" înainte de Gihon; căci scriitorul nu putea şti dacă Nilul curgea către Grădina Edenului.

* 25-29a. Lotul lui Iafet – Asia de Nord, Europa şi cinci insule mari. Acest lot, care este descris mai pe larg în IX, 7-13, cuprinde ţările la nord de loturile lui Sem şi Ham, de la Media la Rhinocurura în Asia şi la Gades în Europa. Epifanie (Ancorat. CXII) îl descrie pe scurt: Ἰαφεθ τῷ τρίτῳ ἀπὸ Μηδίας ἕως Γαδείρων καὶ Ῥινοκουρούρων τὰ πρὸς Βορρᾶν. cf. Chronicon Pasch. I, 46. O relatare mai pe larg dintr-un punct de vedere de mai târziu dată de Syncellus (p.83): Ἰαφεθ... (ἔδωκεν) ἀπὸ Μηδίας τὰ πρὸς ἄρκτον καὶ δυσμὰς ἕως Γαδείρων καὶ Βρεττανικῶν νήσων, Ἀρμενίαν καὶ Ἰβηρίαν, Πόντον, Κόλχους καὶ τὰς κατόπιν χώρας καὶ νήσους ἕως Ἰταλίας καὶ Γαλλικῆς, Σπανικῆς, τε καὶ Κελτιβηρίας καὶ Λυσιτανῶν. . Practic, aceeaşi descriere a provinciei lui Iafet este dată de Epifanie (*Adv. Haer.* II, II, 544 [Haer. LXVI, 84]): οὗτος ὁ κλῆρος (τοῦ Σὴμ) διορίζει τὸν Ἰάφεθ τὰ πρὸς Βορρᾶν (adică provincia lui Iafet din Asia este legată de cea a lui Sem la sud) : πρὸς δὲ τὴν δύσιν ἀπὸ τῆς Εὐρώπης ἄχρι τῆς Ἱσπανίας καὶ Βριττανίας, ἐκεῖθέν τε τὰ

Scanned with OKEN Scanner

26. Şi se întinde spre miazănoapte şi se întinde până la Munţii Qelt înspre miazănoapte şi înspre Marea Mauk şi continuă la răsărit de Gadir cât ţine regiunea apelor mării.*

27. Şi se întinde până când se apropie de apusul Farei şi se întoarce către Aferag şi se întinde înspre răsărit până la apele Mării Meat.†

28. Şi se întinde până la regiunea râului Tina înspre miazănoapte şi răsărit până când se apropie de graniţele apelor sale către Muntele Rafa şi apoi se întoarce înspre nord.

29. Acesta este lotul lui Iafet şi al fiilor săi şi partea sa de moştenire pe care trebuie să o primească pentru el şi pentru fiii săi, pentru generaţiile lor pe veci; cinci insule mari şi un ţinut întins în nord.‡

παρακείμενα ἔθνη, Ἔητες καὶ Δαύνεις, Ἰάπυγες, Κάλαβροι, Λατῖνοι, Ὀπτικοί, Μάγαρδες, ἕως διακατοχῆς τῆς Σπανίας, καὶ τῆς Γαλλίας, τῆς τε τῶν Σκόττων καὶ Φράγγων ἄνω χώρας. O relatare elaborată despre provincia lui Iafet apare în Iosephus, *Ant.*, I, 6, 1 şi în *Cronicile lui Ierahmeel*, XXXI, 4-5. Ultima este dependentă în anumite privinţe de prima.

25. Graniţele lotului lui Iafet în Asia.

Gog. Ţara Gog este în nordul Asiei. Gog este identificată cu sciţii de Iosephus (*Ant.*, I, 6, 1) şi în *Cronicile lui Ierahmeel* (XXXI, 4).

* 26-28. Graniţele lotului lui Iafet în Europa.

Qelt. Aceştia sunt probabil celţii.

Mauc. Vezi versetul 22.

† Fara (*c, d*), Fera (*b*), Fereg (*a*). Fara poate fi Africa. Vezi versetul 15.

Aferag. Aceasta poate fi Frigia. Această ţară, potrivit lui Iosephus (*Ant.*, I, 6, 1) şi Cronicilor lui Ierahmeel, XXXI, 5, aparţinea lui Iafet.

‡ *cinci insule mari.* Vezi nota de la IX, 13. Acestora cinci le-ar putea aparţine şi Cipru, Sicilia, Sardinia, Corsica. Cinci insule din marea cea mare sunt menţionate în Enoh et. LXXVII, 8.

Scanned with OKEN Scanner

30. Dar este rece și ținutul lui Ham este cald și ținutul lui Sem nu este nici cald, nici rece, ci cu căldură și răceală amestecate.*

* *ținutul lui Ham este cald.* Cf. Epifanie, Haer., LXVI, 85: Χαναὰν δὲ πλεονέκτης ὤν ὁ υἱὸς τοῦ Χὰμ ἐπῆλθε τῇ Παλαιστηνῶν γῇ... καταλείψας τὸν ἴδιον κλῆρον διὰ τὸ δοκεῖν εἶναι καυματινόν

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 9

Repartizarea celor trei loturi între nepoții lui Noe. Între copiii lui Ham, 1; ai lui Sem 2-6; ai lui Iafet, 7-13. Jurământul depus de fiii lui Noe, 14-15.

1. Și Ham a împărțit între fiii săi și primul lot a fost pentru Cuș, înspre răsărit, și de la apus de el pentru Mițraim și la apus de el pentru Put și la apus de el [și la apus de acestea] pe mare pentru Canaan.*

2. Și Sem a împărțit și el între fiii săi și primul lot i-a revenit lui Elam și fiilor săi, la răsărit de râul Tigru până când se apropie de răsărit, întreg ținutul Indiei și Marea Roșie și coasta acesteia și apele lui Dedan și toți munții

---

* Cf. Facerea X, 6.
Cuș, în et. Ques. Țara este fără îndoială Etiopia. Vezi și Iosephus și *Cronicile lui Ierahmeel, in loc.*
Mițraim. În et. Mesrem.
Put. În et. Phud. La fel în LXX, φουδ. Țara lui Put este Libia, la vest de Egipt. Vezi Iosephus și Ierahmeel.
și la apus de el [și la apus de acestea] pe mare pentru Canaan. Astfel, lotul lui Canaan se întindea din Libia până la Atlantic în apus. Vezi X, 28-29. Cuvintele dintre parantezele pătrate sunt o eroare perpetuată de copiști.

Scanned with OKEN Scanner

Mebri şi Ela şi tot ţinutul Susan şi tot ce este de partea lor de Farnac, până la Marea Roşie şi râul Tina.*

3. Şi lui Aşur i-a revenit al doilea lot, tot ţinutul lui Aşur şi Ninive şi Senaar şi până la graniţa cu India şi se ridică pe lângă râu.†

4. Şi lui Arfaxad i-a revenit al treilea lot, tot ţinutul din regiunea caldeenilor la răsărit de Eufrat, până la marginea Mării Roşii, şi toate apele deşertului aproape de limba mării care dă înspre Egipt, tot ţinutul Libanului şi Sanir şi Amana până la marginea Eufratului.‡

---

* Lotul lui Elam – de la Tigris până la graniţele cu India, ţările care se învecinează cu Marea Roşie şi cele din nordul Pontului şi Donului.
de răsărit, întreg ţinutul Indiei, c şi *d.* a şi *b* spun „la răsărit de întreg ţinutul Indiei". Dar India era în lotul lui Sem. Vezi VIII, 21.
apele lui Dedan, Dedan este fiul lui Raamah, unul dintre fiii lui Cuş (Facerea X, 7) sau ai lui Jocşan, fiul Cheturei (Facerea XXV, 3). Dedaniţii sunt în general consideraţi un popor comercial ce locuieşte în Arabia, posibil în nord-vest. Vezi *Encyc. Bib.*, I, 1053.
Mebri (*b*), a Mazbara.
Ela (*b, c, d*), a Elam.
Farnac. Ar putea oare să fie vorba despre Farnacia, de pe coasta Pontului? Între ţările din lotul lui Sem din Anatolia şi spre nord vezi citatul din Epifanie (Adv. Haer.) în nota de la VIII, 12-21.

† *Ninive.* Et. Ninevi.
Senaar. Et. Sinâar. Senaarul din Scriptură, Facerea X, 10 etc.
şi se ridică pe lângă râu = wawadafa falaga, modificat din wadafa falag din *a, b, d*, care este intraductibil. Dacă wadafa ar fi fost numele unui râu, am putea modifica falag în falaga şi am putea traduce: „până la râul Wadafa".

‡ Lotul lui Arfaxad. Vezi mai departe IX, 13, pentru insulele ce i-au fost atribuite. În Iosephus, *Ant.* I, 6, 4, urmaşii lui Arfaxad sunt identificaţi cu caldeenii. În et. Arphâxed.
Limba mării, nu ştiu la ce se referă aici.
Sanir şi Amana. Vezi nota de la VIII, 21.

Scanned with OKEN Scanner

5. Şi lui Aram i-a revenit al patrulea lot, tot ţinutul Mesopotamiei între Tigru şi Eufrat, la nord de caldeeni, până la limita munţilor Aşur şi ţinutul Arara.*

6. Şi lui Lud i-a revenit al cincilea lot, munţii Aşur şi tot ce ţine de ei până la marea cea mare şi până la răsărit, la graniţa cu Aşur, fratele său.†

7. Şi Iafet a împărţit şi el ţinutul moştenirii sale între fiii săi.

8. Şi primul lot i-a revenit lui Gomer, la răsărit de partea nordică a râului Tina; iar în nord i-au revenit lui Magog toate loturile interioare ale nordului până la Marea Meat.‡

9. Şi lui Madai i-au revenit lotul din apus faţă de cei doi fraţi ai săi până la insule şi până la coasta insulelor.§

10. Iar lui Iavan i-a revenit al patrulea lot, toate insulele şi insulele care sunt spre graniţa cu Lud.¶

---

* Sirienii.
Arara, adică Ararat. Vezi VIII, 21.

† Lotul lui Lud se întinde de pe coasta de vest a Anatoliei până în estul Aşurului. Iosephus, *Ant.* I, 6, 4, spune că urmaşii lui Lud au fost lidienii.

‡ *Magog*. Doar despre Gog se vorbeşte în VIII, 25.

§ Părţile nord-estice din Europa au revenit lotului lui Madai, dar el nu a fost mulţumit de împărţeală (vezi X, 35) şi a cerut o parte din lotul lui Sem. Lotul lui Madai pare să fi cuprins Britania şi Irlanda. Cea dintâi este menţionată în *Cronicile lui Ierahmeel* (XXXI, 5), Epifanie şi Syncellus; vezi notele de la VIII, 25-29a.

¶ Iavan (în et. Îjo'evân) denotă Ionia, colonia grecească din Anatolia, şi este utilizat cu acest sens limitat în Isaia LXVI, 19; Iezechiel, XXVII, 13. Acest nume este folosit deopotrivă şi pentru imperiul greco-macedonian: Daniel VIII, 21, X, 20, XI, 2. În textul nostru, pare să îmbrăţişeze toate insulele de pe coasta Anatoliei, în timp ce la Iosephus, *Ant.*, I, 6, 1, include Ionia şi toţi grecii.
toate insulele şi insulele. Ar trebui să fie, mai degrabă, „toate ţinuturile de pe coasă şi toate insulele".

Scanned with OKEN Scanner

11. Iar lui Tubal i-a revenit al cincilea lot, în mijlocul limbii care se apropie de graniţa lotului lui Lud până la a doua limbă, până la regiunea celei de-a doua limbi, până la a treia limbă.*

12. Iar lui Meşec i-a revenit al şaselea lot, toată regiunea dintre limba a treia până se apropie de răsăritul Gadirului.†

13. Iar lui Tiras i-a revenit al şaptelea lot, patru insule mari în mijlocul mării, care se întind până la lotul lui Ham [şi insulele Camaturi le-au revenit în lot fiilor lui Arfaxad drept moştenire].‡

---

* *lui Tubal* (et. Tobel). Lotul lui Tubal pare să se întindă din Tracia până în Italia. Iosephus, *Ant.* I, 6, 1, identifică urmaşii lui Tubal cu Iberes, care au trăit în Caucaz, iar *Cronicile lui Ierahmeel*, XXXI, 5, îi identifică cu iberii şi Ispamia). Nu este clar care sunt cele trei limbi de pământ. Italia pare să fie a treia. Urmaşii lui Tubal din Facerea X, 2 sunt identificaţi cu tibarenii din Pont.

† Deoarece Italia pare să fie a treia limbă, partea lui Mesec se întinde din nordul Italiei până în Cadiz. Iosephus, *Ant.* I, 6, 1 şi *Cronicile lui Ierahmeel*, XXXI, 4 îi identifică pe urmaşii lui Mesec cu capadocienii, dar savanţii moderni cu moschii, care locuiau între sursele Fasis şi Cirus.

‡ Urmaşii lui Tiras (et. Tîrâs), par să fie tirsenii, o ramură a pelasgienilor, care trăiau din piraterie pe coasta şi insulele Mării Egee. Iosephus, *Ant.* I, 6, 1 îi identifică cu tracii.
Patru mari insule, vezi la VIII, 29.
[şi insulele Camaturi le-au revenit în lot fiilor lui Arfaxad drept moştenire]. Am pus între paranteze aceste cuvinte ca interpolare. Sunt străine de contextul lor prezent, căci acesta tratează posesiunile fiilor lui Iafet, iar Arfaxad este fiul lui Sem. Mai mult, frazeologia „le-au revenit în lot fiilor lui Arfaxad" este neobişnuită. Această sintagmă „fiii lui" este utilizată doar în cazul celor trei fii ai lui Noe: VIII, 17 „căci Sem şi fiii săi", VIII, 24 „căci Ham şi fiii săi", VIII, 29 „Căci Iafet şi fiii săi". Dar în legătură cu cei şaisprezece nepoţi ai lui Noe, în capitolul IX, nu este utilizată. Nepotul este menţionat în fiecare caz ca fiind cel căruia îi este atribuită o anumită provincie. Pe de altă parte, cuvintele ar

Scanned with OKEN Scanner

14. Şi aşa au împărţit fiii lui Noe între fiii lor, în prezenţa lui Noe, tatăl lor, şi i-a legat cu legământ şi blestem asupra oricăruia dintre ei care va încerca să ia din lotul care nu i-a revenit lui.*

15. Şi toţi au spus: „Aşa să fie"; aşa să fie pentru ei, pentru fiii lor, pe veci, peste toate generaţiile până la ziua judecăţii, în care Domnul Dumnezeu îi va judeca cu o sabie şi cu foc pentru toată samavolnicia necurată a greşelilor lor, prin care au umplut pământul de fărădelege şi necurăţie, de preacurvie şi alte păcate.†

---

putea să urmeze, într-o formă sau alta, după IX, 4, fragment care defineşte lotul lui Arfaxad. Din VIII, 21, ştim că „insulele Caftur" erau în lotul lui Sem. Or, este posibil ca aceste insule Camaturi să fie insulele Caftur; căci Camaturi ar putea foarte bine să îşi aibă originea în Kaftur.

* Respectând textul nostru, Epifanie, Ancorat., CXIV, (ed. Dind., vol.I., p.217), scrie:τούτον τοίνυν τῶν ἐθνῶν οὕτως ἐκ τῶν τριῶν υἱῶν τοῦ Νῶε γεγονότων καὶ τριχῇ τοῦ κόσμου τοῖς τρισὶν υἱοῖς διαμερισθέντος, ὡς προεῖπον, ὅρκος ἀπῃτήθη παρ'αὐτῶν ὑπὸ τοῦ πατρὸς μηδένα ἐπεμβαίνειν τῷ τοῦ ἀδελφοῦ κλήρῳ, τὸν δὲ ὑπερβαίνοντα τὴν τοῦ ὅρκου διαταγὴν ἐξολοθρεύεσθαι ἐν τῷ ὅρκῳ καὶ πᾶν τὸ σπέρμα αὐτοῦ . Vezi şi *Adv. Haer.* II. ii. 544 (Haer Ixvi. 85). In Syncellus (i. 83) de asemenea, se spune despre Noe: μέλλων δὲ τελευτᾶν ἐνετείλατο τοῖς τρισίν αυτού υἱοῖς μηδένα ἐπέλθεῖν τοῖς τοῦ ἀδελφού ὁρίοις καὶ ἀτάκτως ἐνεχθῆναι πρὸς ἕτερον, ὡς τούτου γενησομένου αἰτίου στάσεως αὐτοῖς καὶ πολέμων τῶν πρὸς ἀλλήλους.

† *Ziua judecăţii*, vezi nota de la IV, 19.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 10

Duhurile rele îi rătăcesc pe fiii lui Noe, 1-2. Rugăciunea lui Noe 3-6. Lui Mastema i se permite să păstreze o zecime din duhurile supuse lui, 7-11. Noe i-a învățat pe urmași ce l-au învățat pe el îngerii, și anume folosirea ierburilor pentru a rezista demonilor, 12-14. Noe moare, 15-17. Construirea Turnului Babel și încurcarea limbilor, 18-27. Canaan pune stăpânire pe Palestina, 29-34. Madai primește Media, 35-36.

1. Și în a treia săptămână a acestui jubileu, demonii necurați au început să-i ducă pe căi greșite †pe copiii† fiilor lui Noe, să-i facă să păcătuiască și să-i nimicească.*

---

* Avem aici alt fragment din Apocalipsa pierdută a lui Noe. Fragmentul anterior l-am găsit în VII, 20-39. Din fragmentul prezent ne-a fost transmis un rezumat în Syncellus, I, 49, deși, bineînțeles, ca făcând parte dintr-o secțiune veritabilă a *Jubileelor*. Acest rezumat prezintă conținutul versetelor 1-9: Καὶ γὰρ ἐν τῇ Μωϋσέως λεγομένῃ ἀποκαλύψει φέρεται περὶ αὐτῶν, ὅτι μετὰ τὸν κατακλυσμὸν τῷ βφπβ' ἔτει τοῦ κόσμου φθόνῳ κινούμενοι μετὰ θάνατον ἐπλάνησαν τοὺς υἱοὺς Νῶε. Καὶ εὐξαμένου τοῦ Νῶε ἵνα ἀποστῶσιν ἀπ' αὐτῶν, ὁ κύριος ἐκέλευσε τῷ ἀρχαγγέλῳ Μιχαὴλ βαλεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν ἄβυσσον ἄχρι ἡμέρας τῆς κρίσεως· ὁ δὲ διάβολος ἠτῆσατο λαβεῖν μοῖραν ἀπ'αὐτῶν πρὸς πειρασμὸν τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐδόθη αὐτῷ τὸ δέκατον αὐτῶν κατὰ πρόσταξιν θείαν, ὥστε πειράζειν τοὺς ἀνθρώπους πρὸς δοκιμὴν τῆς ἑκάστου πρὸς θεὸν προαιρέσεως, τὰ δὲ λοιπὰ ἐννέα μέρη ἐβλήθη εἰς τὴν

2. Şi fiii lui Noe au venit la Noe, tatăl lor, şi i-au spus despre demonii care îi duceau pe căi greşite, îi orbeau şi ucideau fiii fiilor lui.

3. Şi s-a rugat înaintea Domnului Dumnezeului său şi a zis:

ἄβυσσον. Dar ce este şi mai important este că, în Cartea ebraică a lui Noe, fragmentele versetelor 1-2, 9-14 au fost păstrate din originalul ebraic. Pentru această lucrare, cititorul poate consulta cartea lui Jellinek, *Bet ha-Midasch*, IV, 155-156, sau textul meu din *Jubilee*, p.179.

în a treia săptămână a acestui jubileu. Dacă acest jubileu este ultimul menţionat, adică cel de-al treizeci şi treilea (VIII, 10), atunci datarea este 1583-1589, dar poate fi mult mai devreme.

demonii necuraţi – aceştia sunt duhurile care au ieşit din Mamzerin sau copiii îngerilor şi fiicele omului. Vezi VII, 22; Enoh et., XIV-XVI.

demonii necuraţi au început [...] să-i nimicească (cf. *a* şi *b*). *c* şi *d* omit „copiii", dar Syncellus I, 49 şi pasajul şi Cartea ebraică a lui Noe (vezi textul meu et., p.35, notele 17-19) arată că în loc de „copiii fiilor" ar trebui să avem pur şi simplu „fiii". Sub cuvântul daqîqa (= „copiii lui") ar putea fi o denaturare a verbului 'adqaqa (a învinge la nivel mic). Or, acest verb este ultimul infinitiv din pasajul din Cartea ebraică a lui Noe (vezi mai jos) şi, cum celelalte trei verbe din textul etiopian sunt echivalente literale ale ultimelor trei infinitive din acelaşi pasaj, putem conchide că am acoperit astfel textul adevărat. Pasajul la care ne referim este: רוחות הממזרים להתגרות בבני נח להשטות ולטעות ולחבל ולהכות החלו= „şi duhurile lui Mamzerim au început să se agite contra fiilor lui Noe, să-i ducă pe căi greşite şi să-i facă să păcătuiască, să nimicească şi să ucidă." „Demonii necuraţi" în textul nostru este un echivalent bun pentru „duhurile lui Mamzerim", deşi nu este o redare literală. Originalul ebraic al textului nostru este aşadar „demonii necuraţi au început să-i ducă pe căi greşite, să-i facă să păcătuiască, să ucidă şi să nimicească pe fiii lui Noe" (=ולחבל החלו להשטות ולטעות ולהכות). Pe de altă parte, expresia „copiii fiilor" reapare în versetele 2, 3b şi 5b, aşa încât textul din *a*, *b* ar putea fi corect.

Scanned with OKEN Scanner

„Dumnezeul duhurilor a tot trupul, care mi-ai arătat îndurare
Și m-ai salvat pe mine și pe fiii mei de apele potopului
Și nu m-ai făcut să pier, cum ai făcut cu fiii pierzaniei,
Căci slava Ta a fost mare față de mine
Și mare a fost îndurarea Ta față de sufletul meu;
Să se aștearnă slava Ta peste fiii mei
Și nu lăsa duhurile rele să domnească peste ei,
Ca nu cumva să-i nimicească de pe fața pământului.*

4. Dar binecuvântează-ne pe mine și pe fiii mei, să creștem și să ne înmulțim și să acoperim pământul.

5. Și Tu știi cum s-au purtat Supraveghetorii Tăi, părinții acestor duhuri, în zilele mele; cât despre aceste duhuri care sunt vii, întemnițează-le și ține-le în locul de condamnare și nu le lăsa să aducă nimicire asupra fiilor robului Tău, Dumnezeul meu, fiindcă acestea sunt rele și au fost create pentru a nimici.†

6. Și nu le lăsa să stăpânească peste duhurile celor vii, căci doar Tu le poți stăpâni. Și nu le lăsa să aibă putere asupra fiilor celor drepți de acum înainte pe veci."‡

7. Și Domnul Dumnezeul nostru ne-a cerut să-i legăm pe toți.§

8. Și căpetenia duhurilor, Mastema, a venit și a spus: „Doamne, Făcătorule, lasă câteva dintre ele să rămână cu mine și să asculte de glasul meu și să facă tot ce le

---

* *Dumnezeul duhurilor a tot trupul*, Numerii, XVI, 22, XXVIII, 16.
fiii pierzaniei, cf. 2 Tes. II, 3.
fiii mei, (a). *b* „Fiii fiilor tăi".

† *Supraveghetorii Tăi*, cf. Enoh et., VI-XVI.
fiii, (*c*, *d*). *b* „fiii fiilor", a „locul"

‡ căci doar Tu le poți stăpâni = ta'amr kuanneno lomu, modificat din ta'amr kuennanehomu = „Tu cunoști puterea lor" sau „judecata".

§ Cf. Enoh et., X, 4, 12.

poruncesc; căci dacă măcar câteva dintre ele nu-mi sunt lăsate, nu voi mai putea să-mi fac voia cu fiii omului; căci acestea sunt pentru stricăciune şi pentru a conduce pe căi greşite, după judecata mea, căci mare este răutatea fiilor omului.'"

---

* Vezi citatul din Syncellus din nota de la versetul 1.
Mastema. În versiunea latină, acest nume apare ca Mastima, iar în Cartea midraşică a lui Noe (vezi textul meu, p.179), ca ישר ומשטטדי. De aici, forma în care apare în Syncellus şi Cedrenus, ca Μαστιφάμ, ὁ ἄρχων τῶν δαιμονίων sau Μαστιφάτ, este mai puţin precisă. În afara literaturii jubiliare, după cum a observat Rönsch (p.418), acest cuvânt nu se găseşte ca substantiv propriu decât în Faptele lui Filip (ed. Tischend., p.98): ὁ δὲ Μανσημάτ, τοῦτ'ἔστιν ὁ Σατανάς, ὑπεισῆλθεν εἰς τὸν Ἀνανίαν καὶ ἐπλήρωσεν αὐτὸν θυμοῦ καὶ ὀργῆς. Ca substantiv comun, se găseşte de două ori în Osea, IX, 7, 8 cu sensul de „duşmănie". Ca în Enoh et., este slujba duhurilor rele să ispitească oamenii (LXIX, 4, 6), să-i acuze (XL, 7) şi să-i distrugă (XV, 11, 12, XVI), şi în această capacitate a lor sunt desemnaţi drept „îngerii pedepsei" (LIII, 3, LVI, 1, LXII, 11, LXIII, 1), la fel şi la autorul nostru. Aşadar, duhurile rele de sub Mastema (1) îi ispitesc pe oameni îi duc pe căi greşite şi îi orbesc (X, 2, 8, XLVIII, 12, 16) şi le întăresc inimile (XLVIII, 17). În XV, 31 se afirmă că Dumnezeu a făcut duhurile stăpânitoare peste oameni ca să-i ducă pe căi greşite; vezi notele de la XV, 31-32. Or, (2) îi acuză pe oameni de păcate pe care le-au comis sau pe care pretind că le-au comis (XVII, 16, XLVIII, 15, 18). În cele din urmă (3) îi nimicesc pe cei ce au păcătuit, fiind creaţi pentru asta (X, 2, 5). Ca îngeri ai nimicirii apar (XLVIII, 2) în uciderea nou-născuţilor din Egipt. În XLVIII, 2, Mastema urmăreşte să-l ucidă pe Moise pentru că nu şi-a tăiat împrejur fiul. Aceste duhuri urmăresc să stăpânească un om pentru a-l nimici (X, 3). Dar nu se pot atinge de cei drepţi (X, 6); însă fiecare încălcare a legii îi expune pe oameni la influenţa lor malignă (XLVIII, 2). Aşadar, Israel este lotul lui Dumnezeu şi nu este supus duhurilor de niciun fel (XV, 32, XVI, 18, XIX, 28). Autorul nostru se desprinde de această postură etică înaltă, fără îndoială, sub influenţa autorităţilor sale – în X, 12, 13, unde, ca în Tobit, se spune că metode magice sunt eficiente împotriva duhurilor rele. Vezi mai departe nota de la XLVIII, 2.

Scanned with OKEN Scanner

9. Şi El a spus: „A zecea parte dintre ele să rămână cu el şi nouă părţi să coboare în locul condamnării.”*

10. Şi unuia dintre noi i-a poruncit să-l învăţăm pe Noe medicină; căci El a ştiut că aceştia nu vor păşi pe calea neprihănirii şi nici nu se vor strădui să trăiască întru dreptate.†

11. Şi i-am respectat întru totul cuvintele: pe toate cele rele şi samavolnice le-am legat în locul condamnării şi a zecea parte dintre ele le-am lăsat să fie supuse Satanei pe pământ.‡

12. Şi i-am arătat lui Noe toate leacurile bolilor pe care le aveau şi pricinile, cum le-ar putea vindeca cu ierburile pământului.§

13. Şi Noe a scris într-o carte toate cele ce l-am învăţat noi despre leacuri. Şi aşa spiritele rele au fost împiedicate să (le facă rău) fiilor lui Noe.¶

---

lasă câteva dintre ele să rămână cu mine, vezi citatul din Syncellus de la nota X, 1.

* Potrivit Cărţii ebraice a lui Noe: „Şi îngerul aşa a făcut şi i-a închis în casa judecăţii (בית המשפט). Doar celei de-a zecea părţi i-a permis să umble libere pe pământ, alături de prinţul Mastema, să stăpânească peste cei fără de credinţă, să-i lovească şi să-i bată cu tot felul de boli”. Îngerul, potrivit acestei cărţi ebraice, este Rafael, însă potrivit Enoh et., X, 11-13, este Mihail. Or, potrivit textului nostru, doar a zecea parte dintre demoni pot acţiona cu impunitate până la ziua judecăţii, pe când în Enoh et. XV-XVI, toţi demonii au acest privilegiu.

† *unuia dintre noi.* Îngerul este Rafael. Aşa spune Cartea ebraică a lui Noe, unde este o paronomazie clară între אפרל şi רפואות. Potrivit Enoh et. X, 7; Tobit III, 17, XII, 14, 15.

‡ Vezi nota de la versetul 9.
Satanei. Astfel, Satana şi Mastema sunt unul şi acelaşi.

§ Acest verset se regăseşte aproape complet în Cartea ebraică a lui Noe (vezi textul meu din *Jubilee*, p.179).

¶ 13-14. Sem, fiind fiul cel mai mare (vezi nota de la IV, 33) sau în calitatea sa de preot, primeşte toate scrierile sacre ale lui

Scanned with OKEN Scanner

14. Şi a dat tot ceea ce a scris lui Sem, fiul său cel mare; căci l-a iubit mai mult decât pe ceilalţi fii ai săi.

15. Şi Noe a dormit lângă părinţii săi şi a fost îngropat pe Muntele Lubar, în ţinutul Araratului.

16. Nouă sute cincizeci de ani a încheiat în viaţa sa, nouăsprezece jubilee, două săptămâni şi cinci ani.

17. Şi în viaţa sa pe pământ a îmbunătăţit fiii omului, mai puţin pe Enoh, datorită neprihănirii sale, care-l făcea perfect. Căci ţelul lui Enoh a fost rânduit ca mărturie pentru generaţiile lumii, aşa încât să amintească toate faptele din generaţie în generaţie, până la ziua judecăţii.*

18. Şi în cel de-al treizeci şi treilea jubileu, în primul an al celei de-a doua săptămâni, Peleg şi-a luat soţie, al cărei nume era Lomna, fiica lui Sinaar, şi aceasta i-a născut un fiu în cel de-al patrulea an al acestei săptămâni, iar el i-a pus numele Reu; căci a spus: „Iată, fiii omului au ajuns răi prin scopurile samavolnice de a-şi clădi cetăţi pentru sine şi un turn în ţinutul Şinar".†

Noe – potrivit lui Syncellus II, 83. În XLV, 16, Iacov îi dă lui Levi toate cărţile, pentru că Levi era preot.

* *scopul lui Enoh a fost rânduit ca mărturie pentru generaţiile lumii*, cf. IV, 24 pentru o afirmaţie similară.
să amintească toate faptele, cf. IV, 23, 24.
până la ziua judecăţii, cf. IV, 19, 24, IX, 15, X, 22.

† *Lomna*. Acest nume se găseşte în fragmentul siriac şi în manuscrisul τ al lui Lagarde ca δυμνα, iar în cronica lui Algazi ca לבנה.
Reu. În et. este Ragaw = Ῥαγαύ (Facerea, XI, 18). Este evident că autorul nostru a derivat astfel Reu din רעע, „a fi rău". A fost o paronomazie în original. „I-a pus numele Ragav (רעע) fiindcă fiii omului deveniseră răi (רעע)". Această derivare apare în *Onomasticon*, p.197, 27: Ῥαάν (adică Ῥαού) κακούμενος.
Şinar. În et. Sânaar, în versetul 25 Sinaar, în 26 Sanaor.

Scanned with OKEN Scanner

19. Căci au plecat din ţinutul Ararat înspre răsărit, la Şinar; căci în zilele sale au ridicat cetatea şi turnul spunând: „Haideţi să ne ridicăm prin acesta în ceruri."*

20. Şi au început să construiască şi, în cea de-a patra săptămână, au făcut cărămidă cu foc, şi cărămizile le-au servit drept piatră şi lutul cu care le-au lipit era asfalt care vine din mare şi din fântânile de apă din ţinutul Şinar.†

21. Şi l-au construit; timp de patruzeci şi trei de ani l-au construit; lăţimea lui era de 203 cărămizi, iar înălţimea (unei cărămizi) era o treime din una obişnuită; înălţimea lui era de 5.433 de coţi şi două palme şi (întinderea unui zid era de) treisprezece stadii (iar a celuilalt era de treizeci de stadii).‡

---

* Cf. Facerea XI, 2; Epifanie, *Adv.Haer.*, I, 1, 5.

† Despre Turnul Babel, vezi *Encyc.Bibl.*, I, 410-413.
au făcut cărămidă (modificat. vezi textul meu etiopian, p.34).
au făcut cărămidă cu foc şi cărămizile le-au servit. Acest pasaj pare să fie sursa *Cronicilor lui Ierahmeel*, XXIX, 2: „Haideţi să facem cărămizi ... haideţi să le ardem şi fiecare cărămidă va fi pentru noi ca o piatră şi asfaltul pe post de mortar". Cf. Iosephus, *Ant.*, I, 4, 3.

‡ Pentru cele trei mici modificări ale textului din acest verset, vezi textul meu, pp.36-37. Pasajul se găseşte în greacă în Catena lui Nicefor, I, 175: ἐπὶ μγ' ἔέτη ἔμειναν οἰκοδομοῦντες, τὸ ὕψος ευλγ πήχεις, καὶ δύω τταλεσταί (sic), τὸ πλάτος ἐπὶ σγ'. τῆς πλίνθου τὸ ὕψος, τρίτον μιᾶς πλίνθου, τὸ ἔκταμα τοῦ ἑνὸς τοίχου στάδιοι ιγ καὶ τοῦ ἄλλου λ'. Eutihie (tradus de Pococke, 1658, pp.51-52) s-a bazat pe textul nostru în următorul pasaj: *Tres ergo annos lateribus conficiendis et coquendis insumpserunt: quorum singuli tredecim cubitos longi, decem lati, ac quinque alti essent; urbemque inter Tyrum et Babelem exstruxerunt orgyas longam tercentum et tredecim, latam centum quinquaginta unam: cujus muri alti orgyas quinquies mille quingentas triginta tres; lati triginta tres; turris autem orgyas decies mille alta; quibus exstruendis quadraginta annos insumpserunt.* Cf. J. Malalas, p.12; Glycas, p,240. Fragmentele dintre paranteze din traduceri sunt derivate din greacă. Rönsch (p.401) citează următorul pasaj cu

Scanned with OKEN Scanner

22. Şi Domnul Dumnezeul nostru ne-a spus: „Iată, sunt un popor şi (asta) încep ei să facă şi acum nimic nu le va mai fi ascuns. Mergeţi jos la ei şi încurcaţi-le limbile, aşa încât să nu-şi mai înţeleagă glasurile şi să fie împrăştiaţi printre cetăţi şi popoare şi nu vor mai avea un singur ţel până în ziua judecăţii".

23. Şi Domnul a coborât şi noi am coborât cu El pentru a vedea cetatea şi turnul pe care fiii omului le-au construit.

24. Şi le-a încurcat limbile şi nu şi-au mai înţeles glasul unul altuia şi au încetat atunci să clădească cetatea şi turnul.

25. Din acest motiv, întregul ţinut al Şinarului se numeşte Babel, fiindcă Domnul a încurcat acolo toate limbile fiilor omului şi, de acolo, ei s-au risipit fiecare în altă cetate, fiecare după limba şi poporul său.*

---

privire la acest turn din cartea lui Weil, *Biblische Legenden der Muselmänner*, pp.77-78: Der Thurm (Nimrod's) ward bis zu emer Höhe von 5000 Elten gebaut ... Gott liess ihn mit einem solchen Getose umstürzen, dass alle Leute vor Schrecken ganz ausser sich waren und jeder eine and ere Sprache redete.

treisprezece stadii. În Ieronim [*Epist.* (78 în Migne) *ad Fabiolam*, mansione 18] avem următoarea referinţă la acest pasaj: Hoc verbum quantum memoria suggerit, nusquam alibi in Scripturis sanctis apud Hebraeos invenisse me novi absque libro apocrypho qui a Graecis Λεπτή (a. l. Μικρογένεσις) id est, parva Genesis appellatur. Ibi in aedificatione turris pro stadio ponitur, in quo exercentur pugiles et athletae et cursorum velocitas comprobatur. Acest pasaj dă naştere notei lui Ieronim despre numele locului taberei lui Rissah din Numeri XXXIII, 21, 22.

nimic nu le va mai fi ascuns, Facerea XI, 6.

* Cf. Facerea, XI, 9.

de acolo, ei s-au risipit fiecare în altă cetate, fiecare după limba şi poporul său – potrivit Ps.Ion. despre Facerea XI, 8, numărul de popoare astfel create a fost de şaptezeci, sub cei şaptezeci de îngeri îndrumători. Potrivit *Cronicilor lui Ierahmeel* XXX, 8: şi lui

Scanned with OKEN Scanner

26. Şi Domnul a trimis un vânt puternic asupra turnului şi l-a răsturnat la pământ şi iată că era între Aşur şi Babilon, în ţinutul Şinar, şi i-au pus numele „Răsturnarea".*

27. În cea de-a patra săptămână, în primul an, la începutul acesteia, în cel de-al treizeci şi patrulea jubileu, au fost aceştia împrăştiaţi din ţinutul Şinar.

28. Şi Ham şi fiii săi au mers în ţinutul pe care trebuia să-l ocupe, pe care l-a primit ca lot în ţinutul dinspre miazăzi.†

29. Şi Canaan a văzut că ţinutul din Liban până la râul Egiptului era foarte bun şi a mers în ţinutul moştenit înspre apus (adică) spre mare, şi a locuit în ţinutul Libanului, la răsărit şi la apus de graniţa cu Iordanul şi de marginea mării.‡

Epifanie, *Adv. Haer.*, I, 1, 5: διασκέδασε γὰρ αὐτῶν τὰς γλώσσας, καὶ ἀπὸ εἰς ἑβδομήκοντα δύο διένειμε κατὰ τὸν τῶν τότε ἀνδρών ἀριθμὸν εὑρεθέντα. *Cartea lui Adam şi a Evei* (Malan), III, 22.

* *un vânt puternic.* Aceasta este o tradiţie foarte veche. Se găseşte în Sibyll. Or. III, 98-103; Iosephus, *Ant.*, I, 4, 3; Epifanie, Adv. Haer., I, 1, 5; Syncellus, I, 77; Cedrenus, I, 22.
Răsturnarea = deqat = καταστροφη. Observaţi aici jocul de cuvinte care se nu se mai păstrează în etiopiană: l-a răsturnat la pământ şi [...] i-au pus numele „Răsturnarea". Acest fragment nu este în ton cu numele de „Babel" din Facerea XI, 9. Potrivit Sanh., 109 a, o treime din Turnul Babel a fost arsă, o treime înghiţită de pământ şi o treime a rămas în picioare.

† Lotul lui Ham era în nordul Africii. Este descris în următorul verset ca fiind înspre apus, înspre mare, cf. IX, 1. Numele „ţinutul sudului" este unul aproximativ. Cuvântul redat prin „miazăzi" înseamnă de fapt „miazănoapte", dar este utilizat ocazional cu acest sens greşit de scribii etiopieni. Vezi nota de la VIII, 15.

‡ Eu cred că această perspectivă se găseşte doar în *Jubilee* şi în cărţile dependente de această carte. Palestina i-a revenit prin lot lui Arfaxad iar nord-vestul Africii (vezi IX, 1) lui Canaan; dar

Scanned with OKEN Scanner

30. Şi Ham, tatăl său, şi Cuş şi Miţraim, fraţii săi, i-au spus: „Te-ai aşezat într-un ţinut care nu este al tău şi care nu este în lotul nostru. Nu face asta! Căci dacă faci asta, tu şi fiii tăi veţi cădea în acest ţinut şi veţi (fi) blestemaţi pentru răzvrătire; căci prin răzvrătire v-aţi aşezat şi prin răzvrătire vor cădea copiii voştri şi voi veţi fi curăţaţi de pe faţa pământului.*

31. Nu locuiţi în casele lui Sem; căci lui Sem şi fiilor săi le-a fost dat acest lot.

32. Blestemat eşti tu şi blestemat vei fi între toţi fiii lui Noe prin blestemul cu care ne-am legat prin jurământ

---

Canaan a luat pe nedrept Palestina: vezi Epifanie, *Ancorat.*, CXIV, p.217 (ed. Dindorf): ἐπεὶ οὖν ἐν τῷ κλήρῳ Σὴμ ἡ Παλαιστίνη ὑπέσπεσε καὶ πάντα τὰ πλησίον αὐτῆς, πλεονέκτης δὲ ὢν ὁ Χαναὰν υἱὸς Χὰμ ἐπῆλθε τῇ Παλαιστινῶν ὕστερον γῇ, τουτέστι τῇ Ἰουδαίᾳ, καὶ ἁφαρπάζει αὐτὴν, ἐμακροθύμει δὲ ὁ θεὸς, διδοὺς χρόνους μετανοίας, ἵνα μετανοήσειαν οἱ ἐκ τοῦ Χὰμ καὶ ἀποδῶσι τοῖς τοῦ Σὴμ τὴν ἰδίαν κληρουχίαν, ἐκεῖνοι δὲ οὐ μετενόουν, ἀλλ'ἤθελον τὸ μέτρον αὐτῶν πληρῶσαι. Τότε ὁ θεὸς μετὰ πολλὰς ὕστερον γενεὰς δίκαιος ὢν ἐκδικεῖ τὴν παράβασιν τοῦ ὅρκου. ὕυτω γὰρ ἔδει πληρωθῆναι τὸ Ἀμμοραίων μέτρον. Şi potrivit Haer. LXVI, 85 (II. ii. 544); Syncellus, I, 83; Glycas, 242. Cuvintele celui din urmă se apropie foarte mult de textul nostru: ὁ τοῦ Χὰμ υἱὸς Χαναὰν ἰδὼν τὴν πρὸς τὸν Λίβανον γῆν ὅτι ... ἐστιν ... κρείττων τῆς ἑαυτοῦ γῆς, τυραννικῶς καθήρπαξεν αὐτήν. Clementin *Recognitions*, I, 30: Cujus interim senior frater (Sem) habitationis sortem eam, quae est in medio terrae, suscepit, in qua este regio Judaeae, junior vero orientis (ar trebui să fie occidentis) plagam sortitus est, ipse autem occidentis (ar trebui să fie orientis) accepit.
Iordan (*a, d*). *b* şi *c* spun „Liban".

* Cf. Syncellus, I, 83-84: *μετὰ* διακόσια ἔτη *τῆς τελευτῆς* Νῶε, *νεωτερίσας* ὁ τοῦ Χὰμ υἱὸς Χαναὰν *ἐπέβη τοῖς ὁρίοις τοῦ Σὴμ καὶ κατῴκησεν ἐκεί.* Cu cuvântul „răzvrătire" din text comparaţi νεωτερίσας din Syncellus.

Scanned with OKEN Scanner

în prezența judecătorului divin și în prezența lui Noe, tatăl nostru".*

33. Dar nu i-a ascultat și a locuit în ținutul Libanului, din Hamat până la intrarea în Egipt, el și fiii săi, până în ziua de astăzi.†

34. Și, de aceea, acest ținut se numește Canaan.‡

35. Iar Iafet și fiii săi au mers spre mare și au locuit în ținutul lotului lor și Madai a văzut ținutul mării și nu i-a plăcut și a cerut (o parte) de la Elam, Așur și Arfaxad, fratele soției sale, și a locuit în ținutul Mediei, lângă fratele soției sale, până în ziua de astăzi.§

36. Și a numit locul în care locuiau el și fiii săi Media, după numele tatălui lor, Madai.

---

* *prin blestemul*, cf. IX, 14, 15.
judecătorului divin, adică îngerul care a fost prezent la repartizarea loturilor, VIII, 10.

† *Hamat*, et. are Emath (adică Ημαθ); vezi, XIII, 2. Hmath era granița de miazănoapte a Israelului (Numerii, XXXIV, 8; Jud., III, 3 etc). În 2 Cron., VII, 8, avem fragmentul: „De la intrarea în Hamat până la râul Egiptului".

‡ Cf. Glycas, p.242: καί οὕτω πάσα η γη της faayyeXlas τον Χαναάν προσττγορεύθη.

§ Vezi nota de la IX, 9. Diodorus, presbiterul Antiohieipare să fi cunoscut acest pasaj. Este citat în *Catena Nicephori*, I, 167 despre Facerea, IX, 27:τί δήποτε, καὶ κατοικησάτο ὁ Ἰάφεθ ἐν τοῖς σκηνώμασι τού Σὴμ εἴρηται· ὁρᾷς, ὅτι πάντα προφητεία ἦν διὰ προφάσεώς τινος, ἢ ἄνευ προφάσεως φανερούμενη, καὶ γὰρ μετὰ ταῦτα Μαδαΐ, τουτέστιν ὁ Μῆδος, τοῦ Ἰάφεθ ὢν υἱὸς, τὸ κάλλιστον τῶν τοῦ Σὴμ οἰκήσεων κατέσχε τὴν Μηδίαν, μέρος οὐκ ἐλάχιστον τῆς τῶν Περσῶν γῆς.
Media. Et. Medqin.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 11

Reu și Serug, 1 (cf. Facerea XI, 20, 21). Apariția războiului, a vărsării de sânge, mâncatului de sânge și idolatriei, 2-7. Nahor și Terah, 8-14 (cf. Facerea XI, 22-30). Cunoașterea lui Dumnezeu de către Avram și faptele minunate, 15-24.

1. În al treizeci și cincilea jubileu, în săptămâna a treia, în primul an al acesteia, Reu și-a luat o soție, iar numele ei era Ora, fiica lui Ur, fiul lui Chesed, și aceasta i-a născut un fiu, căruia i-a pus numele Seroh, în al șaptelea an al acestei săptămâni din acest jubileu.*

2. Și fiii lui Noe au început să se războiască, să ia prizonieri, să se ucidă, să verse sânge de om pe pământ, să mănânce sânge, să clădească cetăți puternice și ziduri și turnuri și oamenii (au început) să se ridice deasupra poporului și să pună temeliile imperiilor și să meargă la război popor cu popor și țară cu țară și cetate cu cetate și toți (au început) să facă rău și să se înarmeze și să-și învețe

---

* Cf. Facerea, XI, 21.
Ora. În manuscrisul τ lui Lagarde ωρα. Ps.Fil., *Ant.bibl.Lib.*, p.45, există varianta Melca.
Seroh. Vezi versetul 6. Beer consideră că vine din cuvântul din ebraica talmudică pentru „a păcătui". Asta s-ar potrivit cu ver. 2, dar ver. 6 sugerează că autorul nostru l-a derivat din cuvântul ce înseamnă „a se întoarce". Epifanie, *Adv.Haer.*, I, 1, 6 scrie: τὸν Σεροὺχ τὸν ἑρμηνευόμενον Ἐρεθισμὸν.

Scanned with OKEN Scanner

copiii tainele războiului şi au început să captureze cetăţi şi să vândă sclavi, bărbaţi şi femei.*

3. Şi Ur, fiul lui Chesed, a ridicat cetatea Ara a Caldeenilor şi i-a pus numele după numele său şi numele tatălui său.†

4. Şi au făcut pentru ei chipuri topite şi s-au închinat fiecare la idol, la chipul topit pe care l-a făcut pentru sine, şi au început să facă chipuri cioplite şi idoli necuraţi şi duhurile necurate i-au ajutat şi i-au ispitit să facă fărădelegi şi necurăţii.

5. Şi prinţul Mastema s-a străduit să facă toate acestea şi a trimis alte duhuri, dintre cele care i-au mai fost lăsate sub stăpânire, să facă tot soiul de rele şi păcate, tot soiul de fărădelegi, să ispitească şi să nimicească şi să verse sânge pe pământ.‡

---

* 2-6. Înrăirea omenirii, pe care autorul nostru o atribuie perioadei lui Serug, este atribuită de scriitorii de mai târziu epocii lui Enos, fiul lui Set: vezi nota de la IV, 12. O variantă a textului nostru apare şi în Epifanie, *Adv. Haer.*, I, 1, 6: Φαλὲκ δὲ γεννᾷ τὸν Ῥαγοῦ...καὶ ἤρξατο εἰς ἀνθρώπους ἡ εἰδωλολατρία τε καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς... οὕπω δὲ ἐν ξοάνοις καὶ ἐν τορείαις λίθων ἢ ξύλων ἢ ἀργυροτεύκτων ... μόνον δὲ διὰ χρωμάτων καὶ εἰκόνων ἡ τοῦ ἀνθρώπου διάνοια ἑαυτῇ .ἐφηύρατο τὴν κακίαν. şi în Cedrennus, I, 47: ἐπὶ τούτου (Σηροὺχ) οἱ ἄνθρωποι τὸν κατ'ἀλλήλων αὐξήσαντες τῦφον στρατηγούς τε ἑαυτοῖς κατεστήσαντο καὶ βασιλεῖς.καὶ τότε πρώτως πολεμικὰ κατασκευάσαντες ὄργανα πολεμεῖν ἀλλήλους ἐνήρξαντο. Vezi şi *Cartea lui Adam şi a Evei* (Malan), III, 24, Ps.Fil., *Ant.* bibl. Lib., p.45.
oamenii (au început) să se ridice deasupra poporului, aşa este şi în manuscrise. Modificarea din textul meu nu este necesară.

† *Ur, fiul lui Chesed.* Avem aici o încercare de a explica sintagma Ur din Caldeea (אור כשרים) prin referinţă la Ur şi la tatăl său, Chesed.
Ara. Denaturare de la Ura sau Ur.

‡ *Mastema.* Vezi nota de la X, 8.
să ispitească. Cf. Enoh et. XVI.

Scanned with OKEN Scanner

6. De aceea a pus lui Seroh numele Serug, căci toată lumea s-a apucat să facă tot soiul de păcate și fărădelegi.*

7. Și a crescut și a locuit în Ur din Caldeea, aproape de tatăl mamei soției sale, și s-a închinat la idoli și și-a luat soție în cel de-al treizeci și șaselea jubileu, în săptămâna a cincea, în primul an al acesteia, și numele ei era Melca, fiica lui Caber, fiica fratelui tatălui său.†

8. Și i l-a născut pe Nahor, în primul an al acestei săptămâni, și a crescut și a locuit în Ur din Caldeea și tatăl său l-a învățat cunoștințele caldeenilor de divinație și ghicit, după semnele cerurilor.‡

9. Și în cel de-al treizeci și șaptelea jubileu, în cea de-a șasea săptămână, în primul an al acesteia, și-a luat soție și numele ei era Ijasca, fiica lui Nestag din Caldeea.§

10. Și i l-a născut pe Terah în cel de-al șaptelea an al acestei săptămâni.¶

---

* Aici pare să fie un joc de cuvinte cu numele Serug. Însă vezi nota de la versetul 1.

† *și s-a închinat la idoli*, vezi în nota de la IV, 12 pasajul din *Cronicile lui Ierahmeel* care neagă acest lucru.
Melca, fiica lui Caber. Așa este și în Syr. și în manuscrisul lui Lagarde. În Facerea XI, 29. Milca este numele soției lui Nahor, dar acest Nahor este fiul lui Terah.

‡ Cf. Facerea XI, 23.
tatăl său l-a învățat cunoștințele caldeenilor de divinație și ghicit, vezi referința la *Cronicile lui Ierahmeel* în nota de la IV, 12. Textul nostru a fost cunoscut direct sau indirect de Cedrenus, I, 47: αὐξηθέντα δὲ τὸν Ναχὼρ ἐδίδαξεν ὁ πατὴρ πάντων ἐπίλυσιν οἰωνῶν, τῶν τε ἐν οὐρανῷ σημείων διακρίσεις καὶ τῶν ἐπὶ γῆς ἁπάντων καὶ πᾶσαν Χαλδαϊκὴν μαντείαν. Pentru o referință mai veche a acestui meșteșug în textul nostru, vezi VIII, 3.

§ *Ijasca, fiica lui Nestag*. Acest nume, Ijasca, se găsește și în Facerea XI, 29 sub forma Isca, dar acolo ea este fiica lui Haran.

¶ Cf. Facerea XI, 25.
Terah. Et. are Târâ.

Scanned with OKEN Scanner

11. Şi prinţul Mastema a trimis corbi şi păsări să mănânce toată sămânţa care a fost sădită în pământ, pentru a distruge pământul şi să lase pe fiii omului fără de muncile lor. Înainte să poată semăna sămânţa cu plugul, corbii au cules-o de pe suprafaţa pământului.*

12. Şi de aceea l-a numit Terah, fiindcă păsările şi corbii i-au sărăcit şi le-au mâncat toate seminţele.†

---

* Această legendă este urmărită pe firul ei până la textul nostru de Ieronim. Alţi doi scriitori o reproduc, dar nu menţionează sursa. Ieronim, comentând Numerii XXXIII, 27 (Epist. LXXVIII, ad. Fabiolam, mansione 24) scrie după cum urmează: *Castra metati sunt in Thare (Numerii, XXXIII, 27): Hoc eodem vocabulo et iisdem litteris scriptum invenio patrem Abraham, qui in supradicto apocrypho Geneseos volumine, abactis corvis, qui hominum fumenta vastabant, abactoris vel depulsoris sortitus est nomen.* Eu cunosc doar două alte referinţe la incidentul din textul nostru. Prima este în Sf. Efrem I, 156 şi este citat în Malan, *Cartea lui Adam şi a Evei*, p.248: „Avram, când era copil, fiind trimis de Terah să alunge corbii trimişi să distrugă recoltele, drept pedeapsă pentru idolatria din ţinut, şi neputând să-i alunge, printr-un impuls brusc L-a invocat pe Dumnezeu să le poruncească să se îndepărteze, iar Dumnezeu a răspuns: «Aici sunt» şi a poruncit corbilor să se îndepărteze de câmpul lui Terah". Al doilea este găsit în Bar-hebraeus, Historia Dynastiarum, p.13 (Fabric. Cod.Pseud.V.T., I 422 şi urm.): *Cum Abraam annorum esset quindecim, annuit Deus precibus ejus contra picas quae terram Chaldaeorum vastabant semina terrae ab iis madata perdentes.* Aceste ultime două pasaje sunt în mare parte derivate din textul nostru.

a trimis – poate fi redat şi ca „trimisese".

† *i-au sărăcit*, manuscrisul etiopian [sic!] conţine aici ἐπτώχισαν αὐτούς, dar ar putea de asemenea să fie o redare a cuvântului ἔθλιψαν sau ἐκάκωσαν. Astfel, acest verb se poate întoarce la verbul caldeean pentru a pustii, a devasta. Acest verb ar constitui un joc de cuvinte cu numele Terah. Pentru încercări de a explica derivarea lui Terah din sensul atribuit de Ieronim, vezi Rönsch, *Das Buch der Jubiläen*, 266-267; Beer, *Leben Abraham's*, pp.95-96.

Scanned with OKEN Scanner

13. Şi anii au început să fie pustii, din cauza păsărilor, şi au mâncat toate fructele pomilor din pomi; şi doar cu multă trudă puteau pune deoparte câteva roade ale pământului în zilele lor.

14. Şi în acest al treizeci şi nouălea jubileu, în cea de-a doua săptămână a primului an, Terah şi-a luat soţie şi numele ei era Edna, fiica lui Avram, fiica surorii tatălui său.*

15. Şi în cel de-al şaptelea an al acestei săptămâni, i-a născut un fiu şi el l-a numit Avram, după numele tatălui mamei sale; căci el a murit înainte ca fiica lui să zămislească un fiu.†

* *Edna, fiica lui Avram.* La fel şi în fragmentul siriac (vezi textul meu, p.40). Cf. Cedrenus, I, 47: Θάρρα δὲ ... ἐγέννησεν ἐκ γυναικὸς Ἔδνας, θυγατρὸς Ἀβραάμ πατραδέλφου αὐτοῦ, τὸν Ἀβραάμ, ὄντινα ἡ μήτηρ ἐκάλεσεν ἐπ'ὀνόματι τοῦ ἑαυτῆς πατρός. În cărţile ebraice de mai târziu, soţia lui Terah este numită Amthelai, fiica lui Karnebo, Baba Bathra 91a; *Cartea lui Ieşer* (Migne, *Dict. des Apocr.* II, 1103). În *Cronicile lui Ierahmeel* (traducerea în limba engleză) XXVII, 7, Amtalai, fiica lui Carnabo, se spune că ar fi soţia lui Nahor, dar interpretând contextul corect, obţinem Amtalai soţia lui Terah. *Cartea lui Ieşer* (Migne, *Dict. des Apocr.* II, 1103) oferă numele de Amtela pentru soţia lui Terah, dar nu este nicio menţiune despre numele tatălui ei. Potrivit lui Eutihie (tradus în engleză de Pococke 1658), Terah a avut două soţii, Yuna şi Tohwait. Vezi nota de la XII, 9.

† *Avram, după numele tatălui mamei sale*, această afirmaţie este observată şi de Syncellus I, 183: Τὸν κατὰ μητέρα πάππον τοῦ Ἀβραὰμ ἡ Λεπτὴ Γένεσις φησιν ὅτι Ἀβραὰμ ἐκαλεῖτο, ἡ δὲ Σάρρα ἀδελφὴ ὁμοπατρία τοῦ Ἀβραὰμ ὑπήρχε. Syncellus notează (I, 184) cu privire la credibilitatea textului nostru: τῷ ιδ' ἔτει αὐτοῦ ὁ Ἀβραὰμ ἐπιγνοὺς τὸν τῶν ὅλων θεὸν προσεκύνει Cf. Cedrenus I, 47: οὗτος (Ἀβραὰμ) μόνος, τῶν ἁπανταχοῦ τῆν ἐπὶ τὰ εἴδωλα πλάνην νοσούντων, τὸν ἀληθῆ θεὸν ἐπέγνω καὶ δημιουργὸν τῶν ὅλων ἀνεκήρυξε. Potrivit lui Simon ben Lakish în Ver Raba 30, 64, 95, Midr. on Shir ha-Shirim v.16 (cf. Midr. on Esther II, 5), *Cartea lui Ieşer* (op.cit. II, 1106), Avraam L-a cunoscut pe Dumnezeu când avea numai trei ani, iar potrivit lui R. Chanina când avea

Scanned with OKEN Scanner

16. Şi copilul a început să înţeleagă greşelile pământului, că totul a mers pe căi greşite după chipurile cioplite şi după necurăţie, iar tatăl său l-a învăţat scrisul şi era în vârstă de două săptămâni de ani şi s-a despărţit de tatăl său, ca să nu se închine la idoli cu el.*

17. Şi a început să se roage Făcătorului tuturor lucrurilor să-l izbăvească de greşelile fiilor omului şi ca lotul său să nu cadă în fărădelege, după necurăţie şi răutate.

18. Şi a venit vremea semănatului, când se semăna pământul cu seminţe, şi s-au dus cu toţii să păzească seminţele de corbi, şi Avram s-a dus şi el cu ceilalţi, iar copilul avea pe atunci paisprezece ani.†

19. Şi un nor de corbi a venit să mănânce toate seminţele şi Avram a alergat să le ţină calea înainte ca aceştia să se aşeze pe pământ ca să mănânce seminţele şi a spus: „Nu coborâţi; întoarceţi-vă de unde aţi venit", şi aceştia s-au întors.

20. Şi a făcut ca norii de corbi să se întoarcă din drumul lor în acea zi de şaptezeci de ori, şi dintre toţi corbii din tot ţinutul unde era Avram, nici măcar unul nu s-a aşezat pe pământ.‡

21. Şi toţi care erau cu el pe câmp l-au văzut strigând şi au văzut corbii zburând, iar numele său a ajuns mare în tot ţinutul Caldeei.

---

patruzeci şi opt de ani. Vezi Beer, *Leben Abr.*, 103-104 pentru alte referinţe.

* Pentru formele de mai târziu ale sagăi din XI, 16-17, XII, 1-14, vezi Beer, *Leben Abr.* 3, 102; *Cartea lui Ieşer* (op.cit. II, 1106 şi urm.); *Cronicile lui Ierahmeel* XXIX, XXXIII-XXXIV.

† *copilul avea pe atunci paisprezece ani*, vezi citatul din Bar-hebraeus în nota de la 11-13.

‡ *a făcut ca norii de corbi să se întoarcă din drumul lor* - aici trebuie să modificăm gabera (*a, b*), gaberu (*c*), gab'a (*d*) în agb'a, sau, păstrând interpretarea *a, b*, să înţelegem jetmajatu după sabe'a.

Scanned with OKEN Scanner

22. Și au venit la el în acel an toți cei care doreau să semene, iar el mergea cu ei până când vremea semănatului trecea; și aceștia își semănau pământul iar în anul acela au adus îndeajuns de multe grâne acasă și au mâncat și au fost mulțumiți.

23. Și în primul an al celei de-a cincea săptămâni, Avram i-a învățat pe cei care făceau unelte pentru boi, pe tâmplari, și aceștia au făcut un vas deasupra pământului cu fața spre cadrul plugului, care era ascuns în pământ, și nu s-au mai temut de corbi.

24. Și după acest model, ei au făcut (vase) deasupra pământului pe toate cadrele plugurilor, au semănat și au lucrat tot pământul, după porunca lui Avram dată lor, și nu s-au mai temut de păsări.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 12

Avram caută să îl întoarcă pe Terah de la idolatrie, 1-8. Se căsătorește cu Sarai, 9. Haran și Nahor, 9-11. Avram arde idolii: moartea lui Haran, 12-14 (cf. Facerea XI, 28). Terah și familia sa merg la Haran, 15. Avram studiază stelele și se roagă, 16-21. Este invitat să meargă în Canaan și binecuvântat, 22-24. I se dă puterea de a vorbi în ebraică, 25-27. Îl părăsește pe Haran pentru Canaan, 28-31. (Cf. Facerea XI, 31-XII, 3)

1. Și s-a întâmplat în săptămâna a șasea, în al șaptelea an al acesteia, ca Avram să-i spună lui Terah, tatălui său: „Tată!" Iar acesta a răspuns: „Iată-mă, aici sunt, fiul meu".*

---

* 1-14. În locul simplei povești din aceste versuri, avem în scrierile evreiești de mai târziu relatări elaborate despre teama provocată lui Nimrod de nașterea lui Avram și de încercarea regelui de a-l distruge pe Avram într-un cuptor de foc atunci când a refuzat să comită idolatrie. Ideea că Avram a fost aruncat într-un cuptor de foc a apărut dintr-o interpretare literală a Facerii XV, 7: „Eu sunt Domnul, care te-a scos din Urul Caldeii", unde Ur fost considerat ca însemnând „foc". Probabil o comparație cu Ieșirea, XX, 2 și Isaia XXIX, 22 a contribuit la această interpretare. Aruncarea lui Avram într-un cuptor de foc este relatată în Targ.Ion. despre Isaia X, 32, în Ps.Ion. despre Facerea XI, 28, XV, 7 și în Targ.Ierus. despre Facerea XV, 7; de asemenea, în Ber Raba 38, 39, 42, 43, 44, 63 și în Sem Raba 18, 23,
44; Wajikra Raba 36; Debarim Raba 9. Cât despre ideea conform căreia Dumnezeu Însuși sau un înger l-a scos pe Avram din

2. Şi a spus: „Cu ce ne ajută acei idoli pe care îi slăveşti tu
Şi la care te închini?*

foc, aceasta este o dezbatere aprinsă printre rabinii din primul şi al doilea secol. (Ber. Raba 48, Midr. on Shir ha-Shirim I, 12). Forme exagerate şi groteşti ale legendei se pot găsi în *Cartea lui Ieşer* (Dict. des Apocr., II, 1111 şi urm.) şi *Cronicile lui Ierahmeel* XXXIII-XXXIV. Pe de altă parte, nu apare nicio urmă a legendei în Iosephus (*Ant.* I, 7) sau în Midraşimul palestinian (Mechilta, Sifra şi Sifre) şi nici în textul nostru, cu excepţia XII, 14, unde avem probabil sursa unei legende înrudite – moartea lui Haran în foc (vezi nota *in loc*). Ieronim menţionează această ultimă legendă (vezi nota de la XII, 14) şi pe cea anterioară despre aruncarea lui Avram în cuptorul de foc (Quaest. Hebr. despre Facerea XII, 4): *Erant autem Abram septuaginta quinque annorum, quando egressus est ex Charra. Indissolubilis nascitur quaestio: si enim Thara pater Abrahae, cum adhuc esset in regione Chaldaea, septuaginta annorum, genuit Abram, et postea in Charra ducentesimo quinto aetatis suae anno mortuus est: quomodo nunc post mortem Thare, Abram exiens de Charra, septuaginta quinque annorum fuisse memoratur: cum a nativitate Abrae usque ad mortem patris ejus, centum triginta quinque fuisse anni doceantur. Vera este igitur illa Hebraeorum traditio, quam supra diximus, quod egressus sit Thara cum filiis suis de igne Chaldeorum: et quod Abram Babylonio vallatus incendio, quia illud adorare nolebat, Dei sit auxilio liberatus: et ex illo tempore ei dies vitae, et tempus reputetur aetatis, ex quo confessus est Dominum, spernens idola Chaldaeorum. Potest autem fieri ut, quia scriptura reliquit incertum, ante paucos annos Thara de Chaldaea profectus venerit in Charran quam mortem obieret, vel certe statim post persecutionem in Charran venerit et ibi diutius sit moratus.* Pentru o discuţie completă pe această temă, vezi monografia lui Beer în *Monatsschrift für Gesch. Judentums*, 1855, pp.59-65. Beer este de părere că Persia este sorgintea legendei şi că nu a ajuns în Palestina decât abia în secolul al III-lea din era creştină. Este mult prea târziu. O formă târzie a tradiţiei se găseşte în Ps.Fil., *Ant.bibl.Lib.*, pp.48 şi urm.

* Această tradiţie a lui Avram care îl mustră pe Terah era cunoscută lui Suidas (Fabric., *Cod. Pseud. V.T.*, I, 336-338): Ἀβραάμ ὑπάρχων ἐτῶν ιδ΄καὶ θεογνωσίας ἀξιωθεὶς ἐνουθέτει τὸν πατέρα αὐτοῦ λέγων·τί πλανᾷς τοὺς ἀνθρώπους διὰ κέρδος ἐπιζήμιον, τουτέστι,

Scanned with OKEN Scanner

3. Căci nu este niciun duh în ei,
Căci sunt forme mute şi o înşelăciune a inimii.
Nu te mai închina în faţa lor;*
4. Închină-te în faţa Dumnezeului din ceruri,
Care face ploaia şi roua să coboare pe pământ
Şi face toate pe pământ
Şi a creat totul prin cuvântul Lui
Şi toată viaţa a plecat din faţa Lui.†
5. De ce te închini la lucruri fără duh în ele?
Căci ele sunt lucrătura mâinilor (de om)
Şi pe umerii tăi le porţi
Şi nu ai niciun ajutor de la ele,
Dar ele sunt pricină de mare ruşine celor ce le fac
Şi de rătăcire a inimii pentru cei ce se închină la ele;
Nu te mai închina la ele".‡

6. Şi tatăl său i-a spus: „Ştiu şi eu asta, fiul meu, dar ce să fac cu un popor care m-a făcut să slujesc în faţa lui?

7. Şi dacă le spun adevărul, mă vor ucide, căci sufletul lor se lipeşte de idoli, să ne închinăm la ei şi să-i cinstim. Nu vorbi de asta, fiul meu, altfel te vor ucide".

τὰ εἴδωλα·οὐκ ἔστιν ἄλλος θεός, εἰ μὴ ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὁ καὶ πάντα τὸν κόσμον δημιουργήσας. Epifanie (*Adv. Haer.*, I, 1, p.38, Oehler) atribuie inventarea închinării la idoli lui Terah: Ναχὼρ δὲ γεννᾷ τὸν Θάρρα·ἐντεῦθεν γέγονεν ἀνδριαντοπλασία ἀπὸ πηλουργίας καὶ κεραμικῆς ἐπιστήμης διὰ τῆς τοῦ Θάρρα τούτου τέχνης.

Cu ce ne ajută acei idoli?, cf. 1 Sam XII, 21, „lucruri de nimic, care n-aduc nici folos, nici izbăvire".

* *nu este niciun duh în ele*, vezi şi versetul 5, XX, 8; Ps. CXXXV, 17.

† *Face ploaia să coboare*. Vezi XX, 9. Cf. Ieremia XIV, 22: „Este oare printre idolii neamurilor vreunul care să aducă ploaie? [...] căci Tu ai făcut toate aceste lucruri!" Vezi şi Epistola lui Ieremia 53; Mt. V, 45; Faptele Apostolilor XIV, 17.

‡ *lucrătura mâinilor (de om)*, cf. Ieremia X, 5; Epist.Ier. 4, 26; Ass. Mos. VIII, 4.

Scanned with OKEN Scanner

8. Şi aceste cuvinte le-a grăit el celor doi fraţi ai săi şi aceştia s-au mâniat pe el şi a tăcut.

9. Şi în al patruzecilea jubileu, în cea de-a doua săptămână, în al şaptelea an al acesteia, Avram şi-a luat soţie şi numele ei era Sarai, fiica tatălui său, şi aceasta a ajuns să fie soţia lui.*

10. Şi Haran, fratele său, şi-a luat soţie, în al treilea an al celei de-a treia săptămâni şi aceasta i-a născut un fiu în al şaptelea an al acestei săptămâni şi el l-a numit Lot.†

11. Şi Nahor, fratele său, şi-a luat soţie.‡

12. Şi în cel de-al şaizecilea an a vieţii lui Avram, adică în a patra săptămână, în al patrulea an al acesteia, Avram

---

* *Sarai* – este scris Sora în versiunea etiopiană până la XV, 15, unde primeşte numele Sara (et. Sârâ). Aceeaşi formă a cuvintelor se găseşte în versiune etiopiană a Facerii XVII, 15 şi se poate întoarce până la versiunea greacă. În LXX, cuvintele sunt însă Σάρα şi Σάρρα.
fiica tatălui său. Autorul nostru respectă aici Facerea XX, 12, unde Avraam spune că Sara este fiica tatălui său, dar nu şi a mamei sale. Syncellus respectă probabil textul nostru când spune (I, 183): ἡ δὲ Σάρρα ὁμοπατρία τοῦ Ἀβραὰμ ὑπήρχε. În *Cartea lui Adam şi a Evei* (Malan), IV, 2, cele două soţii ale lui Terah sunt menţionate drept Tona, mama lui Avraam, şi Tahdif, mama Sarei (vezi nota de la XI, 14). Pe de altă parte, Iosephus (*Ant.* I, 6, 5; 7, 1) o descrie pe Sarai ca fiind nepoata lui Avraam şi fiica lui Haran – o evitare probabil necunoscută autorului nostru. Potrivit tradiţiei rabinice (Jebam. 98a, Sanh, 58b, Ber Raba, 18 etc.) căsătoria cu surorile vitrege de pe partea tatălui era permisă pentru urmaşii lui Noe (vezi Singer, *Das Buch der Jubiläen*, nota de la p.167). Căsătoria cu o soră sau cu o soră vitregă este strict interzisă în Levitic XVIII, 9, 11, XX, 17. Vezi nota de la IV, 15.

† *Haran*, et. are Arân.

‡ Potrivit Facerii XI, 29, Nahor s-a căsătorit cu Milca, fiica lui Haran.

Scanned with OKEN Scanner

s-a sculat noaptea şi a ars casa idolilor şi a ars tot ce era în casă şi nimeni nu a ştiut.*

13. Şi s-au sculat în toiul nopţii şi au încercat să îşi salveze zeii din flăcări.

14. Şi Haran s-a grăbit să îi salveze, dar focul s-a învăpăiat în jurul lui şi a ars în foc şi a murit în Ur din Caldeea înaintea lui Terah, tatăl său, şi l-au îngropat în Ur din Caldeea.

---

* 12-14. În nota de la XII, 1-14 (p.90 şi urm.), am atras atenţia asupra faptului că această carte nu cunoaşte legenda de mai târziu a aruncării lui Avram în cuptor. În versetele 12-14 însă, avem o legendă veche – posibil concepută de autorul nostru, fiind sugerată de sensul dublu al cuvântului Ur, adică numele unei ţări şi un foc. Autorului nostru îi place să explice evenimentele din sensurile cuvintelor. O formă diferită a legendei apare în Ieronim, care respinge legenda potrivit căreia Avram este aruncat în cuptor (*Quaest.Hebr.*, despre Facerea XI, 28): *Pro eo, quod legimus, in regione Chaldaeorum, in Hebraeo habetur, in Ur Chesdim, id est in igne Chaldaeorum. Tradunt autem Hebraei ex hac occasione istius modi fabulam: quod Abraham in ignem missus sit, quia ignem adorare noluerit, quem Chaldaei colunt, et Dei auxilio liberatus de idolatriae igne profugerit ... Mortuus est Aran ante conspectum Thare ... in igne Chaldaeorum: quod videlicet ignem nolens adorare igne consumptus sit.* Syncellus (I, 185) respectă textul autorului nostru: ἐνεπύρισεν Ἀβραὰμ τὰ εἴδωλα αὐτοῖς Ἀρρὰν θέλων σβέσαι τὸ πῦρ ἐν νυκτί.Cedrenus (I, 48) pare să fi avut textul nostru în faţă: ἤδη δὲ ἑξηκοστὸν ἔτος ἄγων ὁ Ἀβραάμ, ὡς οὐκ ἐδόκει τὸν πατέρα πείθειν καὶ τοὺς ἄλλους οἰκείους τῆς περὶ τὰ εἴδωλα ἀποσχέσθαι δεισδαιμωνίας, λανθάνει νυκτὸς τῶν εἰδώλων ἐπρήσας τὸν οἶκον, αὐτῶν δὲ ἐξαναλουμένων οἱ ἀδελφοὶ νοήσαντε ἀναπηδῶσι, βουλόμενοι ἐκ μέσου τοῦ πυρὸς ἐξελέσθαι τὰ εἴδωλα. Φιλοτιμότερον δὲ ὁ Ἀρὰμ τῷ πράγματι προσφερόμενος ἐν μέσῳ διαφθείρεται τοῦ πυρὸς'ς. Cf. Bar-hebraeus, *Historia Dynastiarum*, p.13 (citat de Fabricius, I, 422): *Incenditque ille templum idolorum in urbe Chaldaeorum, at Haran frater ipsius ad extinguendum ignem ingressus combustus est.* Potrivit lui Beer (*Leben Abr*, 110), aceeaşi legendă se găseşte în Midr. b. Bechaii.

Scanned with OKEN Scanner

15. Şi Terah a plecat din Ur din Caldeea, el şi fiii săi, pentru a se duce în ţinutul Libanului şi în ţinutul lui Canaan şi a locuit în ţinutul lui Haran şi Avram a locuit cu Terah, tatăl său, în Haran două săptămâni de ani.*

16. Şi în a şasea săptămână, în al cincilea an al acesteia, Avram a stat treaz în noaptea de lună nouă din a şaptea lună ca să cerceteze stelele de seara până dimineaţa, pentru a vedea cum va fi anul în privinţa ploilor, şi a fost singur şi a stat şi a cercetat.

17. Şi un cuvânt a venit în inima lui şi a spus: „Toate semnele stelelor şi semnele Lunii şi ale Soarelui sunt în ţinutul Domnului. De ce să le caut eu?"

18. Dacă el voieşte, face să plouă, dimineaţa şi seara;
Şi dacă el voieşte, face să nu plouă,
Şi toate sunt pe mâinile Lui."
19. Şi s-a rugat în acea noapte şi a spus:
„Dumnezeul meu, Dumnezeule cel Preaînalt, doar Tu eşti Dumnezeul meu;

---

* Haran. Et. are Kârân, adică Haran, o cetate din nord-vestul Mesopotamiei. Cf. Facerea XI, 31.
16-18. Avram în prima zi din luna a şaptea caută să determine natura condiţiilor meteo în următoarele şase luni ploioase (vezi nota de la XII, 27). În Ber. Raba, 44, potrivit rabinilor, Dumnezeu i-a spus lui Avram că este profet şi nu un cititor în stele. Cedrenus (I, 48-49) reproduce substanţa textului nostru: ἔνθα ὁ Ἀβραὰμ δεκαπέντε ἔτη τῷ πατρὶ συνοικήσας ἐννοεῖ ποτὲ νυκτὸς ἐκ τῆς τῶν ἄστρων κινήσεως τοῦ ἐπιόντος καιροῦ κατασκέψα- σθαι τὴν ποιότητα· ἦν γὰρ οὐ μετρίως ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἄπασαν τὴν τοιαύτην ἐξασκηθεὶς ἐπιστήμην·καὶ δὴ μετὰ τὴν ἑκάστου τῶν ζητουμένων διάγνωσιν, συνίησι περιττὴν ἅπασαν εἶναι τὴν τοιαύτην περιεργίαν· δύνασθαι γὰρ αὖθις τὸν θεὸν, εἰ βούλοιτο, μετασκευσάσαι πρὸς τὸ οἰκεῖον βούλημα τὰ προεγνωσμένα. Cf. Cărţii lui Ieşer (op.cit. II, 1106). O astfel de idee pare să fi fost prezentă şi la Filon, *De Migr. Abr.*, XXXII-XXXIII.

Scanned with OKEN Scanner

Pe Tine și împărăția Ta le-am ales.
Și Tu le-ai făcut pe toate
Și toate cele ce sunt sunt lucrarea mâinilor Tale.*

20. Izbăvește-mă de duhurile rele care au putere peste gândurile inimilor oamenilor
Și nu le lăsa să mă rătăcească de Tine, Dumnezeul meu.
Și statornicește-Te în mine și în seminția mea pe veci,
Să nu mai rătăcim de acum înainte niciodată".

21. Și el a spus: „Să mă întorc în Ur al caldeenilor, care îmi caută fața, să mă întorc la ei sau să rămân în acest loc? Arată-i calea cea bună slujitorului Tău ca el să păsească (pe ea) și să nu merg în înșelăciunea inimii mele, Domnul Meu".

22. Și așa a terminat de glăsuit și de rugat, și iată Cuvântul Domnului i-a fost trimis prin mine spunând: „Ridică-te din țara ta, din neamul tău și din casa tatălui tău și mergi într-un ținut pe care ți-l voi arăta și îți voi da un popor mare și numeros.†

23. Și te voi binecuvânta
Și voi face mare numele tău
Și vei fi binecuvântat pe pământ
Și în tine, cu toate familiile de pe pământ vei fi binecuvântat,
Și îi voi binecuvânta pe cei ce te binecuvântează pe tine
Și îi voi afurisi pe cei care te afurisesc pe tine.

---

* *Pe Tine și împărăția Ta le-am ales*, manuscrisul pune acest fragment la sfârșitul versetului 19.

† 22-23 Facerea XI, 1-3.
din casa tatălui tău, acest fragment sugerează despărțirea de Terah (vezi 29-31). Sintagma este omisă din Faptele Apostolilor VII, 3, unde citatul este dat într-un alt context.

Scanned with OKEN Scanner

24. Şi voi fi Dumnezeu pentru tine şi pentru fiul tău şi pentru fiul fiului tău şi pentru toată seminţia ta: nu te teme, de aici şi în toate generaţiile pământului, Eu voi fi Dumnezeul tău".

25. Şi Domnul Dumnezeu a spus: „Deschide gura şi urechile lui, ca să audă şi să vorbească cu gura, în limba care i-a fost revelată"; căci a încetat să se mai audă din gurile tuturor fiilor omului de la ziua răsturnării (Turnului Babel).*

---

* 25-26. De la răsturnarea Turnului Babel (X, 26) cunoaşterea limbii ebraice a fost pierdută până în cel de-al şaptezeci şi cincilea an din viaţa lui Avram. Textul nostru a fost înaintea lui Syncellus, I, 185. Astfel, contrar propriului său sistem de cronologie, atribuie o dată în această legătură ca începutul celui de-al patruzeci şi unulea jubileu. Ἀρχὴ τοῦ μά Ἰωβηλαίου παρ'Εβραίοις. Ἰωβὴλ δὲ παρ'αὐτοῖς ἡ πεντηκονταετηρὶς, ὡς εἶναι ἀπὸ Ἀδὰμ κατ'αὐτοὺς ἐπὶ πε′ (la fel şi în Rönsch: manuscrisul με′) ἔτος Ἀβραὰμ ἔτη ,βα′ (= 2001: La fel şi în Rönsch, manuscrisul ,βν′) ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν τῷ Μωϋσῇ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι τὸν Ἀβραὰμ ἐγὼ ἐδίδαξα τὴν Ἑβραΐδα γλῶσσαν κατὰ τὴν ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως, λαλεῖν τὰ πάτρια πάντα, ὡς ἐν Λεπτῇ κεῖται Γενέσει. Relatarea de mai sus este în perfectă concordanţă cu textul nostru dacă luăm în considerare faptul că Syncellus consideră în mod greşit că un jubuleu are 50 de ani, în loc de 49 de ani. Syncellus află astfel că în primul an al celui de-al patruzeci şi unulea jubileu, 2001 ani au trecut de la Adam până în cel de-al optzeci şi cincilea an al lui Avram. Potrivit textului nostru, Avram avea 75 de ani în 1951, deci 85 în 1961. Or, 40 de jubilee + 1 = 1961, dar Syncellus, considerând jubileul de 50 de ani, a însumat greşit ajungând la numărul 2001. O formă prescurtată a afirmaţiei de mai sus este reprodusă de Cedrenus, I, 48. Iarăşi, autorul cărţii *Recognitions*, scrisă de Clement, I, 30, cunoştea substanţa cărţii noastre: *Quinta decima generatione primo omnium homines idolum statuentes adoraverunt, et usque ad illud tempus divinitus humano generi data Hebraeorum lingua tenuit monarchiam.*
O tradiţie diferită de cea din textul nostru apare în *Catena Nicephori* I, col.177 despre Facerea XI, 8, unde se spune despre Heber că este singurul care a păstrat limba ebraică, fiindcă nu a luat parte la clădirea Turnului Babel. În următoarea casetă a aceleiaşi lucrări, aceeaşi afirmaţie este atribuită lui Diodor al Antiohiei (378-394

Scanned with OKEN Scanner

26. Şi i-am deschis gura, urechile şi buzele şi am început să vorbesc cu el în ebraică, în limba facerii.

27. Şi a luat cărţile părinţilor săi şi acestea erau scrise în ebraică, le-a transcris, a început să le studieze, eu i-am explicat ceea ce nu putea (înţelege) şi el le-a studiat în şase luni ploioase.*

28. Şi s-a întâmplat în al şaptelea an, în săptămâna a şasea, să vorbească cu tatăl său şi l-a anunţat că va pleca din Haran pentru a merge în ţinutul Canaanului să-l vadă şi apoi se va întoarce la el.

29. Şi Terah, tatăl său, i-a spus: „Mergi în pace!
Fie ca Dumnezeu cel veşnic să-ţi ţină calea dreaptă
Şi Domnul [(să fie) cu tine şi]" să te păzească de toate relele
Şi cei pe care-i întâlneşti să-ţi arate slava, îndurarea şi ocrotirea
Şi fie ca niciunul dintre fiii omului să nu aibă putere asupra ta să-ţi facă rău;
Mergi în pace.†

---

d.Hr.). O perspectivă similară este prezentată în Augustin, *De Civ. Dei*, XVI, 11, şi în Cedrenus, I, 22: φασὶ δὲ ὅτι μόνος ὁ Ἔβερ ὁ τοῦ Φάλεκ πατὴρ οὗ συνέθετο τῇ πράξει τῆς πυργοποιίας· διὸ καὶ τῆς τῶν ἄλλων φωνῆς συγχεθείσης ἡ τοῦ Ἔβερ οὐκ ἀπώλετο. Potrivit lui Malan, *Cartea lui Adam şi a Evei*, p.245, această perspectivă a fost expusă de Bar-hebraeus (Syr., p.9).
în limba care i-a fost revelată, Cf. Clement, Recognitions, I, 30: *Divinitus humano generi data Hebraeorum lingua* (vezi nota precedentă).
ziua răsturnării, vezi nota de la X, 26.

* *cărţile părinţilor săi*, vezi nota de la XXI, 10.
şase luni ploioase. Acest lucru înseamnă iarna, în Răsărit. Este o vreme de studiu. Exprimarea este talmudică.

† 29-31. Singer (*Das Buch der Jubiläen*, p.170) are fără îndoială dreptate când afirmă că acest pasaj îşi datorează existenţa dorinţei autorului de a-l proteja pe Avram de reproşul părăsirii tatălui său bătrân (vezi Ber.Raba 39).

Scanned with OKEN Scanner

30. Şi dacă vezi un ţinut plăcut ochilor tăi în care să locuieşti, atunci vino, ia-mă şi arată-mi-l, şi ia-l cu tine pe Lot, fiul lui Haran, fratele tău, ca şi cum ar fi propriul tău fiu: Domnul fie cu tine.

31. Şi Nahor, fratele tău, va sta cu mine până când te întorci în pace şi vom merge toţi cu tine".

În consecinţă, Avram trebuie să se întoarcă şi să aducă cu el pe tatăl său. Ţinând seamă că Terah este încă în viaţă la vârsta de 147 de ani (vezi XI, 10, 15), rezultă că autorul nostru acceptă 205 ani în Facerea XI, 32 (Mass, LXX) ca fiind vârsta lui Terah când a murit. Versiunea samariteană menţionează aici 145 de ani şi acesta este textul care stă la baza Faptelor Apostolilor, VII, 4. Este acceptată de Budde şi Dillmann.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 13

Avram călătorește din Haran la Sihem în Canaan, apoi la Hebron și de acolo în Egipt, 1-14a. Se întoarce în Canaan, unde Lot se desparte de el, primește promisiunea Canaanului și pleacă la Hebron, 14-21. Chedorlaomer atacă Sodoma și Gomora: Lot este luat prizonier, 22-24. Legea zeciuielii pusă în aplicare, 25-29. (Cf. Facerea XII, 4-10, 15-17, 19-20, XIII, 11-18, XIV, 8-14, 21-24.)

1. Avram a plecat din Haran, a luat-o pe Sarai, soția sa, și pe Lot, fiul fratelui său, Haran, și a plecat în țara Canaanului; a ajuns în †Așur† și a continuat până la Sihem și a locuit lângă un stejar înalt.*

2. Și a văzut, iată, că țara era foarte plăcută de la intrarea în Hamat până la stejarul cel înalt.†

3. Și Domnul i-a spus: „Ție și seminției tale vă voi da țara aceasta”‡.

---

* Cf. Facerea XIII, 5-6.
†Așur† Am marcat acest cuvânt drept denaturat. Ar trebui să fie „Canaan”. *a* conține „Sur”
Sihem, et. are Sakimon.

† *Hamat*, et. are Emath. Vezi nota de la X, 33.
stejarul cel înalt, la fel în LXX Facerea XII, 6; Mass = „stejarul lui Moreh”.

‡ 3-5 Cf. Facerea XII, 7-8.

Scanned with OKEN Scanner

4. Şi a zidit acolo un altar şi a adus pe el o jertfă arsă Domnului, care i Se arătase.

5. Şi s-a mutat de acolo pe munte ... Betel la apus şi Ai la răsărit, şi şi-a aşezat cortul acolo.*

6. Şi a văzut că, iată, pământul era foarte întins şi bun şi totul creştea pe el – viţă-de-vie, smochini şi rodii, stejari şi lauri, terebinţi şi pomi de ulei, cedri şi chiparoşi, curmali şi toţi pomii câmpului, şi era apă pe munţi.†

7. Şi a binecuvântat pe Domnul care îl scosese din Ur din Caldeea şi îl adusese în acest ţinut.

8. Şi s-a întâmplat în primul an, în săptămâna a şaptea, de lună nouă în prima lună, că a zidit un altar pe acest munte şi a chemat numele Domnului: „Tu, Dumnezeul cel veşnic, eşti Dumnezeul meu".‡

9. Şi a adus pe altar o jertfă arsă pentru Domnul, să fie cu el şi să nu-l părăsească în toate zilele vieţii lui.§

10. Şi a plecat de acolo şi a mers spre miazăzi şi a ajuns la Hebron şi Hebron era zidit pe vremea aceea şi a locuit

---

* *pe munte ... Betel la apus* – după „munte" este probabil un fragment pierdut „la răsărit de Betel cu". Această lacună nu este marcată în manuscris. Zasemu după Betel din *a* poate fi o denaturare a westa = εν. Dacă aşa stau lucrurile, atunci ar trebui să fie înainte de Betel. *b, c, d* spun „până la muntele Betel" etc.
Ai, et. Agge, LXX Ἀγγαί.

† *smochini* = bianos (=βάλανος), o emendare a lui bibanos; *c şi d* conţin varianta *libanos*, pe care Dillmann o interpretează ca însemnând „pini".

‡ *de lună nouă în prima lună*, la fel în *c* şi *d*, variantele preferabile interpretărilor din *a* şi *b*, după cum au evidenţiat Praetorius şi Littmann.
Tu, Dumnezeul cel veşnic, eşti (*b, c, d*). În *a*: „Şi a spus, Dumnezeul cel veşnic este". Vezi versetul 16.

§ 9-10 Cf. Facerea XII, 8b-10.

Scanned with OKEN Scanner

acolo doi ani, apoi a plecat spre miazăzi, la Bealot, şi acolo era foamete în ţară.*

11. Şi Avram a intrat în Egipt în al treilea an al săptămânii şi a locuit în Egipt cinci ani, înainte ca soţia lui să fie smulsă de lângă el.

12. Şi Tanais în Egipt era la vremea aceea zidit – la şapte ani după Hebron.†

13. Şi, atunci când Faraon a luat-o pe Sarai, soţia lui Avram, Domnul l-a blestemat pe Faraon şi pe oamenii lui cu mari năpaste din pricina lui Sarai, soţia lui Avram.‡

14. Şi Avram era foarte înstărit, având oi, vite, măgari, cai, cămile, robi şi roabe, aur şi argint. Şi Lot, fiul fratelui său, era foarte bogat.

15. Şi Faraon i-a înapoiat-o pe Sarai, soţia lui Avram, şi l-a izgonit din ţinutul Egiptului şi a călătorit până acolo unde îşi pusese cortul la început, la locul unde zidise altarul, cu Ai în răsărit şi Betel în apus, şi L-a binecuvântat pe Domnul Dumnezeul său. care îl adusese înapoi în pace.§

16. Şi s-a întâmplat în cel de-al patruzeci şi unulea jubileu, în anul al treilea al primei săptămâni, să se întoarcă

---

* *Hebron*. Et. Kebron.
Bealot, latină Bahalot, LXX Βααλ-ώθ. O cetate din sudul Iudeii, Iosua XV, 24, după cum a recunoscut Littmann. Manuscrisul denaturează Boa Loth.

† *Tanais*, adică Zoan. Afirmaţia din acest verset se bazează pe Numerii XIII, 22.

‡ 13-15. Cf. Facerea XII, 15-20. Autorul nostru ascunde cum îl înşală Avram pe Faraon cu privire la Sarai şi omite Facerea XII, 18. *Cartea lui Ieşer* detaliază povestea biblică.

§ a călătorit până acolo unde îşi pusese cortul la început etc. Cf. Facerea XIII, 3, 4.
Ai în răsărit, etc. Vezi versetul 5

Scanned with OKEN Scanner

aici şi să ofere o jertfă arsă, a chemat numele Domnului şi a zis: „Tu, Dumnezeule cel mai mare, eşti Dumnezeul meu pe veci”.*

17. Şi în al patrulea an al acestei săptămâni, Lot a plecat de la el şi a mers să locuiască în Sodoma, iar bărbaţii din Sodoma erau păcătoşi peste măsură.†

18. Şi s-a mâhnit, în inima sa, că fiul fratelui său a plecat de la el; căci el nu avea copii.‡

19. În anul în care Lot a fost luat prizonier, Domnul i-a spus lui Avram, după ce Lot a plecat de la el, în al patrulea an al acestei săptămâni: „Ridică-ţi ochii de unde locuieşti, priveşte spre miazănoapte şi spre miazăzi, spre apus şi spre răsărit.§

20. Căci tot ţinutul pe care îl vezi ţi-l voi da ţie şi seminţiei tale pe veci şi voi face seminţia ta ca nisipul mării: chiar de-ar putea omul să numere ţărâna pământului, seminţia ta va fi fără număr.¶

21. Ridică-te, umblă (prin ţinut) pe toată lungimea lui şi pe toată lăţimea lui şi vezi de el; căci seminţiei tale îl voi da”.**

---

* *Tu, Dumnezeule cel mai mare*, cf. ver.8.

† *Lot a plecat de la el*, cf. Facerea XIII, 11.

‡ L-a îndurerat = 'akajo. La fel în *b*. Cf. Sir. XI, 22, pentru această utilizare tranzitivă *a* are 'ak'ijo, *d* 'a'ekaju. *c* are hazana, o interpretare corectă ca sens.

§ 19-21. cf. Facerea XIII, 14-18.
al acestei săptămâni, manuscrisul adaugă „şi a spus”, contrar versiunii latine şi Facerii XIII.

¶ *nisipul mării*: expresia este împrumutată din Facerea XXII, 17. Facerea XIII, 16 are aici „ţărâna pământului”.
va fi fără număr, Facerea XIII, 16 omite negaţia; dar pasajul se găseşte şi în Onkelos.

** Am adăugat „prin ţinut” din Facerea XIII, 17, deoarece expresia

Scanned with OKEN Scanner

22. Şi în anul acesta au venit Chedorlaomer, regele Elamului, şi Amrafel, regele Şinarului, şi Arioh, regele lui Selasarului, şi Tergal, regele neamurilor, şi au ucis pe regele Gomorei, iar regele Sodomei a fugit, şi mulţi au picat din pricina rănilor în valea Sidimului, lângă Marea Sărată.*

23. Şi au luat captivi pe Sodoma şi pe Adam şi pe Zeboim, şi au luat captiv şi pe Lot, fiul fratelui lui Avram, şi tot ce avea el şi s-au dus la Dan.†

24. Şi cineva care a scăpat a venit şi i-a spus lui Avram că fiul fratelui său a fost luat prizonier şi (Avram) şi-a înarmat robii din gospodărie.‡

„lungimea lui" presupune prezenţa în text, altfel trebuie să ne întoarcem 23 de cuvinte în textul etiopian pentru a găsi sensul. Latina este aici defectuoasă, omiţând „prin ţinut pe toată lungimea lui".

* 22-29. Cf. Facerea XIV.
Chedorlaomer, et. are Kodoiagomor.
Amrafel, et. are Âmârphel. Cf. Facerea XIV, 1 (LXX) Ἀμαρφάλ.
Selasar. Posibil o denaturare a lui Ellâsar, de vreme ce sê şi ê se confundă uşor în etiopiană; dar denaturarea a avut loc în greacă, deoarece *a* din Facerea XIV, 1 are Σελλασαρ; sau în ebraică, deoarece varianta siriacă are Dalasar şi Targumul Ps.Ion. Telassar.
Tergal, adică Tidal din Mass. Syr. are Tar'il şi LXX Θαργάλ.
Gomora. Et. Gomor.
regele Sodomei a fugit. Autorul nostru corectează aici contradicţia aparentă din Facerea XIV 10, 17.
valea Sidimului, o modificare uşoară a unui text denaturat. Vezi textul meu etiopian (p.48).

† Adam, adică Admah.
s-au dus, textul care are „s-a dus" trebuie modificat.
la Dan. Cf. Facerea XIV, 14.

‡ cineva care a scăpat, Facerea XIV, 13. Această persoană a fost numită Oni, potrivit Cărţii lui Ieşer (Migne, Dict. des Apocr. II, 1125).
şi (Avram) şi-a înarmat robii din gospodărie, Facerea XIV, 14. Pentru „înarmat" *(a, b, d)*; *c* spune denaturat „s-a căit pentru". Onkelos sprijină interpretarea pe care o dă textul nostru în Facerea XIV, 14. LXX ἠρίθμησε şi *Vulg. numeravit*.

Scanned with OKEN Scanner

25 [...] pentru Avram şi pentru seminţia sa, o zecime din primele roade Domnului Dumnezeu, şi Domnul a rânduit ca poruncă pe veci să o dea preoţilor care slujeau înaintea Lui, să o deţină de-a pururi.*

---

* La începutul acestui verset este evident o lacună, căci textul este anacolutic. *c* elimină anacolutul modificând astarasaja = „înarmat" din *a, b, d* în astaseraja = „s-a căit". Astfel, în loc de „(Avram) şi-a înarmat robii din gospodărie... pentru că Avram" avem „robul său din gospodărie s-a căit pentru Avram". Dar această modificare este contrară celor mai bune manuscrise, care sunt la fel suportate de Facerea XIV, 14 (vezi nota de la versetul 24) şi nu scapă de necesitatea asumării unei lacune la sfârşitul versetului 24. Lacuna asupra căreia atragem atenţia în textul nostru ar conţine firesc o relatare despre cum urmăreşte Avram regii şi cum recuperează prizonierii şi prada. Fără îndoială, acolo se vorbeşte şi despre Melchisedec; căci versetul 25 presupune Facerea XIV, 18-20, declarând că zeciuielile aparţin preoţilor. În Nedar 32b se spune că slujirea preoţească a fost transmisă de la succesorii lui Melchisedec la cei ai lui Avraam, fiindcă Melchisedec a păcătuit atunci când l-a binecuvântat pe Avraam înainte de a-L binecuvânta pe Dumnezeu (Beer, *Das Buch der Jubiläen*, p.74). Deoarece Beer are în faţa sa interpretarea denaturată din *c*, care încearcă să înlăture natura anacolutică a textului, el a presupus că textul nu conţinea nicio referinţă la Melchisedec. Este adevărat că acest pasaj a fost dintotdeauna o piedică pentru evreii stricţi. Astfel, Iustin i-a avertizat împotriva acestora (Dial. C. Tryph. 19: ἀπερίτμητος ἦν ὁ ἱερεὺς τοῦ ὑψίστου Μελχισεδὲκ, ᾧ καὶ δεκάτας προσφορᾶς ἔδωκεν Ἀβραάμ), că Melchisedec a fost netăiat împrejur, căruia Avram i-a dat zeciuielile, şi la fel de Tertulian, Adc. Jud., III: *Patriarchae incircumcisi fuerunt, ut Melchisedech qui ipsi Abrahae jam circumciso... panem et vinum obtulit incircumcisus.* Pentru a evita astfel de atacuri, unii scriitori evrei au declarat că Melchisedec s-a născut tăiat împrejur (Ber. Raba 43; pentru alte referinţe, vezi Singer, nota de la p.122); de asemenea, că Melchisedec era identic cu Sem [Targum Ion. şi Ierus. despre Facerea XIV 18; Nedar 32b; Ber Raba 44; *Cartea lui Ieşer* (*Dict. des Apocr.*, II, 1125); vezi Beer, *Leben Abrahams*, 142; Singer, *Das Buch der Jubiläen*, nota de la pagina 122 pentru mai multe referinţe]. Aceste evitări se pare că erau necunoscute

Scanned with OKEN Scanner

26. Și pentru această lege nu este limită de zile; căci El a poruncit asta pentru generații pe veci, să dea Domnului a zecea parte din tot, din semințe și din vin, din ulei și din vite și din oi.*

27. Și el a dat (partea) preoților Lui, să mănânce și să bea cu bucurie în fața Lui.

28. Și regele Sodomei a venit la el, s-a plecat în fața lui și a spus: „Domnul nostru, Avram, dă-ne nouă sufletele pe care le-ai izbăvit, iar prada să fie a ta".†

29. Și Avram i-a spus: „Îmi ridic mâinile înspre Dumnezeul Cel Preaînalt și jur că, de la un fir de ață la o curelușă de sanda, nu voi lua nimic din ce este al tău, să nu spui că l-am îmbogățit pe Avram; în afară de ce au mâncat tinerii și ceata de bărbați care au mers cu mine – Aner, Eșcol și Mamvri. Aceștia își vor primi partea".‡

---

lui Filon și Iosephus. În legătură cu faptul că Melchisedec a fost numit „preotul Dumnezeului Celui Preaînalt" (Facerea XIV, 18), ar trebui să ne amintim că macabeii se numeau pe ei înșiși cu acest titlu (vezi nota de la XXXII, 1). Or, de vreme ce autorul nostru (Vezi Introducerea, secțiunea 21) este un apărător al dinastiei Macabeilor, nu este probabil să omită toate referințele la Melchisedec, care a fost primul care a purtat acest titlu pe care și l-au asumat ei apoi.

* Din cuvintele enigmatice ale Facerii XIV, 20 „i-a dat lui Melchisedec zeciuială din toate", autorul nostru derivă legea zeciuielii universale. Vezi XXXII, 15.

† 28-29, Cf. Facerea XIV, 21-24.

‡ Aner, et. Aunân.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 14

Avram primește promisiunea unui fiu și a nenumărați urmași, 1-7. Oferă o jertfă și i se spune că seminția sa se află în Egipt, 8-17. Legământul lui Dumnezeu cu Avram, 18-20. Lui Agar i se naște Ismael, 21-24.
(Cf. Facerea XV, XVI, 1-4, 11)

1. După toate acestea, în al patrulea an al acestei săptămâni, de lună nouă în luna a treia, cuvântul Domnului a venit la Avram într-un vis, spunând: „Nu te teme, Avram; Eu sunt ocrotitorul tău și răsplata ta va fi nespus de mare”.*

2. Și el a spus: „Doamne, Dumnezeule, ce-mi vei da, ținând seamă că sunt fără de copii și fiul lui Maseq, fiul roabei mele, este Damasec Eliezer? El va fi moştenitorul meu şi mie nu mi-ai dat sămânță”.†

---

* 1-6 Cf. Facerea XV 1-6.

† *Doamne, Dumnezeule.* Probabil = Δέσποτα Κύριε, ca în LXX despre Facerea XV, 2.
fiul lui Maseq, fiul roabei mele – traducătorul în greacă (la fel și LXX) interpretează greșit traducând „fiul lui Maseq” în loc de „posesorul”. Apoi, „fiul roabei mele” = ὁ οικογενής μου. Tradiția ulterioară l-a ridicat mult pe Eliezer. Despre el se spune că a fost unul dintre cei șapte oameni drepți care nu au gustat moartea (Beba Bathra 58a).

Scanned with OKEN Scanner

3. Şi El i-a spus: „Acest (om) nu va fi moştenitorul tău".

4. Şi l-a scos afară şi i-a spus: „Priveşte către cer şi numără stelele, dacă le poţi număra".

5. Şi s-a uitat către cer şi a privit stelele. Şi i-a spus: „La fel va fi şi seminţia ta".

6. Şi el a crezut în Domnul şi i s-a socotit aceasta ca dreptate.

7. Şi El i-a spus: „Eu sunt Dumnezeul care te-a scos din Ur din Caldeea, să-ţi dau ţinutul canaaniţilor, să-l ai pe veci; şi eu voi fi Dumnezeu pentru tine şi pentru seminţia ta după tine"*.

8. Şi a spus: „Doamne, Dumnezeule, cum voi şti eu că voi moşteni (asta)?"†

9. Şi El i-a spus: „Adu-mi o junincă de trei ani, o capră de trei ani, o oaie de trei ani, o turturică şi un porumbel"‡.

10. Şi I-a dus toate acestea la mijlocul lunii şi a locuit la stejarul lui Mamre, care este lângă Hebron.§

---

* 7. Cf. Facerea XV, 7.
şi eu voi fi Dumnezeu pentru tine (c, d); *a* şi *b* spun „să-ţi fiu Dumnezeu".

† 8-9 Cf. Facerea XV, 8-9.
Doamne, Dumnezeule, vezi nota de la versetul 2.

‡ o junincă de trei ani etc. Mass., LXX, Ps.Ion., Wajikra Raba, 14, Iosephus, *Ant.* I, 10, 3, menţionează câte un animal de fiecare fel, ca aici. Pe de altă parte, Gen. Raba şi Onkelos despre acest verset prescriu trei de fiecare fel. La fel şi Rashi, Nachmanides, Kimchi, potrivit lui Beer (Lev.Abr., 20, 121).

§ *la mijlocul lunii*, Ps.Ion. despre Facerea XII, 40 şi Seder Olam 5 menţionează că acest eveniment a avut loc pe 15 Nisan.
a locuit la stejarul lui Mamre, cf. Facerea XIV, 13.

Scanned with OKEN Scanner

11. Şi a construit acolo un altar şi a jertfit toate aceste animale; şi le-a turnat sângele pe altar şi le-a împărţit în mijloc şi le-a pus una peste alta; dar păsările nu le-a împărţit.*

12. Şi păsările au coborât peste bucăţi, iar Avram le-a gonit şi nu a acceptat ca păsările să le atingă.†

13. Şi când a asfinţit soarele s-a întâmplat ca un extaz să cadă asupra lui Avram şi, iată, o oroare întunecată a căzut asupra lui şi i s-a spus lui Avram: „Să fii sigur că seminţia ta va fi străină într-un ţinut (care) nu este al ei şi că vor fi supuşi şi asupriţi patru sute de ani.‡

* 11-12 Cf. Facerea XV, 10-11.

† *bucăţile.* Manuscrisele au aici „cele ce au fost împrăştiate" = ταθέντα, pe care eu l-am interpretat ca o denaturare a lui τμηθέντα: cf. LXX τὰ διχοτομήματα. Dar ταθέντα ar putea fi o denaturare a lui κταθέντα, ca în textul Mass. În acest caz, am traduce „stârvuri".
iar Avram le-a gonit = καὶ ἀπεσόβησεν αὐτὰ Ἀβράμ (Aquila) LXX = καὶ συνεκάθισεν αὐτοῖς Ἀβράμ.

‡ 13-16. Cf. Facerea XV, 12-16.
13. *vor fi supuşi.* La fel în LXX şi Vulgata. Mass., Sam., Syr. – „vor fi asupriţi de ei".
patru sute de ani. În Facerea XV, 13, lungimea şederii *în Egipt* este dată ca fiind 400 de ani, dar în Ieşirea XII, 40, ca fiind 430 de ani. Dar, deoarece nicio cifră nu se potriveşte cu perioada calculată din vârstele lui Cahat, Amram (Ieşirea VI, 18, 20) şi Moise la momentul Ieşirii VII, 7, tradiţia a presupus devreme că perioadele de mai sus includ şederea patriarhilor în Canaan înainte de migrare. Astfel, LXX în Ieşirea XII, 40 inserează cuvintele καὶ ἐν γῇ Χανάαν după ἐν γῇ Αἰγύπτῳ, şi aceeaşi adăugare se găseşte şi în Pentateuhul Samaritean. Perioada de 400 sau 430 de ani a fost calculată de la data anunţării ei în Facerea XV, 13, potrivit Sfântului Pavel, Gal. III, 16, 17; Iosephus, *Ant.*, II, 15, 2; Ps.Ion. în Ieşirea XII, 40, dar textul nostru calculează cei 430 de ani de la naşterea lui Isaac. Pe de altă parte, Filon (Quis. rer. div. her. 54) stabileşte şederea efectivă a lui Israel în Egipt la 400 de ani şi la fel Iosephus (*Ant.* II, 9, 1 Bell. Jud., V, 9, 4). Potrivit Ps.Ion. despre Ieşirea XII, 40, 41, cei 430 de ani sunt explicaţi după cum urmează: 400 de ani s-au scurs între naşterea lui

Scanned with OKEN Scanner

14. Şi poporul căruia îi va fi supusă îl voi judeca şi după aceea vor veni cu multă putere.

15. Şi tu te vei întoarce la părinţii tăi în pace şi vei fi îngropat la o vârstă înaintată.

16. Dar în a patra generaţie, se vor întoarce aici; căci samavolnicia amoriţilor nu s-a îndestulat încă".*

17. Şi s-a trezit din somn şi s-a sculat şi soarele apusese; şi a apărut o flacără şi, iată, un cuptor fumegând şi o flacără de foc a trecut printre bucăţi.†

18. Şi în acea zi, Dumnezeu a făcut un legământ cu Avram, spunând: „Seminţiei tale îi voi da acest ţinut,

---

Isaac, care a avut loc când Avraam avea 100 de ani (Facerea XXI, 5) şi Ieşire; iar 430 de ani, între data făgăduinţei făcute de Dumnezeu lui Avraam (Facerea XV, 13) şi Ieşire; căci această promisiune a fost făcută cu 30 de ani înainte de naşterea lui Isaac. Aşadar, 430 de ani = 30 (de ani între promisiunea din Facerea XV, 13 şi naşterea lui Isaac) + 60 (de ani de la naşterea lui Isaac până la naşterea lui Iacov) + 130 (vârsta lui Iacov la sosirea în Egipt, Facerea XLVII, 9) + 210 (ani de şedere în Egipt). Potrivit acestei cronologii, rezultă că Avram avea şaptezeci de ani când a avut viziunea din Facerea XV, 7-21. Dar, potrivit Facerii XIII, 4, Avram avea deja 75 de ani când a plecat din Haran. Această dificultate i-a obligat pe prezentatorii evrei de mai târziu să presupună că Avram a făcut o vizită anterioară acolo şi că contextul său actual este aşadar greşit. Această metodă de expunere este urmată în *Cartea lui Ieşer*, unde Facerea XV, 7-21 este amintită mai întâi (*Dict. des Apocr.*, II, 1119). Călătoria dublă în Canaan este menţionată şi de R. Nehemiah în Ber. Raba 39. Pentru alte referinţe la literatura ebraică de mai târziu în această chestiune, vezi Beer, *Leb. Abr.*, 118-120.
Despre această formă ulterioară de prezentare cartea noastră nu ştie nimic.

* *A patra generaţie.* O generaţie înseamnă aici 100 de ani. Isaac s-a născut când Avraam avea 100 de ani (Facerea XXI, 5).

† 17-18 Cf. Facerea XV, 17-21.
bucăţile, modificat. Vezi nota de la versetul 12, unde este întâlnită aceeaşi denaturare.

Scanned with OKEN Scanner

de la râul Egipt până la marele râu, râul Eufrat, voi da pe Chenei, pe Chenezei, pe Chedmonei, pe Hetei, pe Ferezei, pe Refaimi, pe Amorei, pe Canaanei, pe Hevei, pe Gherghesei şi pe Iebusei".*

19. Şi ziua a trecut şi Avram a oferit bucăţile şi păsările şi jertfa din roade şi jertfa din băuturi, şi focul le-a mistuit.†

20. Şi în acea zi am făcut legământ cu Avram, aşa cum făcusem cu Noe în această lună; şi Avram a înnoit sărbătorile şi rânduielile pentru el pe veci.‡

21. Şi Avram s-a bucurat şi i-a spus toate acestea şi lui Sarai, soţiei sale; şi el a crezut că va avea sămânţă, dar ea nu a rămas grea.§

22. Şi Sarai l-a sfătuit pe bărbatul ei, Avram, şi i-a spus: „Mergi la Agar, roaba mea egipteană; este posibil să îţi ofer sămânţă prin ea".

23. Şi Avram a ascultat de glasul lui Sarai, soţia sa, şi i-a spus: „(Aşa) fac". Şi Sarai a luat-o pe Agar, roaba ei egipteană, şi i-a oferit-o lui Avram, soţul ei, să-i fie soaţă.

24. Şi a intrat la ea şi ea a zămislit şi i-a născut un fiu, iar el i-a pus numele Ismael, în al cincilea an al acestei săptămâni, şi acesta a fost al optzeci şi şaselea an din viaţa lui Avram.¶

---

* *pe Hevei*. Găsită în Sam şi LXX despre Facerea XV, 20, dar nu şi în Mass., Syr. sau Vulg.

† *bucăţile*. Modificat. Vezi nota de la versetul 12, unde se găseşte aceeaşi denaturare.

‡ *În acea zi*, adică pe 15 Sivan. Am văzut deja (vezi nota de la VI, 17-18) că legământul cu Noe a fost atribuit probabil aceleiaşi luni şi aceleiaşi zile a lunii de autorul nostru.

§ 21-24 Cf. Facerea XVI, 1-4.

¶ iar el i-a pus numele Ismael, cf. Facerea XVI, 11.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 15

Avram sărbătorește sărbătoarea primelor roade, 1-2. Schimbarea numelui său și instituirea tăierii împrejur, 3-14. Schimbarea numelui Sarai și promisiunea lui Isaac, 15-21. Avraam, Ismael și toată familia lui sunt tăiați împrejur, 22-24. Tăierea împrejur, o rânduială veșnică, 25-26. Israel împarte această onoare cu îngerii cei mai înalți, care au fost făcuți tăiați împrejur, 27-29. Israel se supune numai lui Dumnezeu; celelalte națiuni, îngerilor, 30-32. Necredința viitoare a lui Israel, 33-34.
(Cf. Facerea XVII)

1. Și în al cincilea an al celei de-a †patra† săptămâni din acest jubileu, în luna a treia, la mijlocul lunii, Avram a prăznuit sărbătoarea primelor roade, la culegerea grânelor.*

---

* *†patra†, (a, c, d); b* spune „a șaptea". Ar trebui să fie „a treia" aici și în XVI, 15, după cum a realizat Dillmann. Cf. XVII, 1.
în luna a treia, la mijlocul lunii. Dintr-o comparație a XV, 1 cu XLIV, 4-5 (vezi și notele de la I, 1, VI, 17-18, XIV, 20) reiese că sărbătoarea săptămânilor a fost prăznuită pe data de 15 a lunii a treia (Sivan). Deoarece această estimare se abate de la cea a fariseilor de la începutul erei creștine și deoarece existau multe perspective divergente în iudaism înainte, în și după acea perioadă, trebuie să ne întrebăm aici rapid despre originea și natura acestor perspective.
Pentru început, este clar că toate au luat naștere din diversele sensuri atribuite cuvântului „sabat" în Levitic XXIII, 15, 16.

Scanned with OKEN Scanner

În aceste versete, este rânduit ca Sărbătoarea Săptămânilor să fie prăznuită în a cincizecea zi după ofranda pascală a snopului de grâu. Or, acest snop de grâu era legat „în dimineaţa de după sabat" (Levitic XXIII, 11, 15). Prin urmare, în ce sens trebuie să luăm cuvântul „sabat"? Două sunt posibile: (1) poate fi interpretat ca însemnând pur şi simplu o zi de sărbătoare; (2) poate fi interpretat în sensul său strict, ca Sabatul săptămânal.

(1) În primul, cuvântul „sabat" este luat în sensul general, de zi de sărbătoare. Or, prima zi de pâine nedospită (Lev. XXIII, 7) era o astfel de zi; dar a şaptea (Levitic XXIII, 8) era şi ea la fel. Aşadar, două calcule diferite reies din interpretarea cuvântului: (i) primul interpretează prima zi a pâinii nedospite ca fiind sabatul şi (ii) al doilea care interpretează sabatul ca fiind a şaptea zi.

(i) Prima interpretare, care consideră sabatul prima zi a pâinii nedospite (15 Nisan), înţelegea evident sintagma „ziua de după sabat" drept 16 Nisan, fără a ţine seama de ziua săptămânii. Aceasta era interpretarea fariseilor pe vremea Domnului nostru. Această perspectivă este atestată pentru prima dată în LXX, unde sintagma discutată este redată τῃ ἐπαύριον τῆς πρώτης, exact ca în Ps.Ion. despre Levitic XXIII, 15; în Targum Onkelos, unde „sabatul" este redat pur şi simplu ca „ziua de sărbătoare"; în Iosephus, *Ant.* III, 10, 5, τῇ δὲ δευτέρᾳ τῶν ἀζύμων ἡμέρα; în Filon, De Septenar., 20, unde ziua legării snopului de grâu se spune că este a doua zi după pâinea nedospită: Ἑορτὴ δέ ἔστιν ἡ μετὰ τὴν πρώτην εὐθὺς ἡμέρα. Şi Mişna (Chag. II, 4; Menach. X, 1-3) păstrează această interpretare împotriva expunerilor opuse. De vreme ce, în această perspectivă, legarea snopului de grâu are loc pe 16 Nisan, Sărbătoarea Săptămânilor, cincizeci de zile mai târziu, era prăznuită de obicei pe 6 Sivan, fără a ţine seamă în niciun caz de ziua săptămânii.

(ii) Dar alţii au interpretat sabatul ca însemnând a şaptea zi după pâinea nedospită, care era şi ea o zi de odihnă. Deoarece sabatul în acest caz era 21 Nisan, ziua de după sabat era 22 Nisan. Acesta este, de fapt, cursul urmat de: (a) – evreii falaşi sau abisinieni; ei calculează cele cincizeci de zile începând de la 22 Nisan şi, astfel, Sărbătoarea Săptămânilor cade pe 12 Sivan, deoarece ei folosesc luni alternative de treizeci şi douăzeci şi nouă de zile (vezi d'Abbadie în *Univ. Isr.*, Juillet 1851, p.482); (b) – contrar acestei perspective, este atestată versiunea siriacă din Levitic XXIII, 11, 15, ca existând înainte de anul 100 d.Hr.; (c) – dar utilizarea

Scanned with OKEN Scanner

2. Şi a adus Domnului jertfe noi pe altar primele roade ale recoltei, o junincă, o capră şi o oaie, ca jertfă arsă Domnului; jertfele de fructe şi cele de băutură le-a jertfit pe altar cu tămâie.*

---

este mai veche, chiar din secolul al II-lea î.Hr., căci apare în textul nostru. La începutul acestei note, am văzut că Sărbătoarea Săptămânilor a avut loc pe 15 Sivan. Dacă ne întoarcem cu 15 zile în urmă (ţinând seamă că a doua lună are douăzeci şi opt de zile), ajungem la 22 Nisan, când se oferă jertfa snopului de grâu. Aşa interpretează *Jubileele* sintagma „ziua de după Sabat" ca însemnând ziua de după a şaptea zi a pâinii nedospite, care era o zi specială de odihnă.

(2) Cu privire la faptul că simplul termen de „sabat" are peste tot sensul de sabatul săptămânal, se bazează şi alte utilizări timpurii în rândurile evreilor, precum şi unele speculaţii moderne. Astfel, saducheii (Menachoth 65a) au interpretat „ziua de după Sabat" drept ziua de după Sabatul săptămânal care vine în timpul sărbătorii pâinii nedospite. Frankel (*Einfluss d. pal. Exeg.*, 1851, pp.136-137) susţine că τῇ ἐπαύριον τῆς πρώτης din LXX este direcţionat împotriva acestei perspective. Evreii caraiţi (Trigland, *Diatribe de Secta Karaeorum*, 1703; Furst, *Geschichte des Karaerthums*, 1865) şi, la fel, samaritenii respectă interpretarea strictă a termenului Sabat în această privinţă. Numeroşi savanţi moderni susţin puternic o formă sau alta a acestei teorii, cum ar fi Hitzig (*Ostern u. Pfingsten*, 1827, şi *Ostern u. Pfingsten im zweiten Dekalog*, 1838), care susţinea că în calendarul ebraic 14 şi 21 Nisan au fost dintotdeauna sabaturi şi că „ziua de după Sabat" era 22 Nisan. Knobel (despre Levitic XXIII, 11) era de acord cu Hitzig, cu excepţia faptului că a identificat ziua legării snopului de grâu cu 15 Nisan. Saalshutz (Das Mos. Recht,2 1853, p.420), Furst (*Heb. u. chald. Worterbuch*, 1863), Wellhausen (*Jahr. f. deutsch. Theol.*, XXII), Dillmann (despre Levitic XXIII, 11), von Orelli (Herzog, *Real Encyc.*,2 XI 264) acceptă într-o formă sau alta interpretarea saducheană. Pe lângă literatura de specialitate de mai sus, vezi Articles on Pentecost (Pfingstfest) în cartea lui Hasting, *Bible Dict.*, cartea lui Herzog, *Real Encyc.*2, şi Schenkel, *Bibel Lexicon*.

* *o junincă, o capră* etc. Cf. XIV, 9. Acestea nu sunt sacrificiile prescrise pentru această sărbătoare în Levitic XXIII, 18-20.

Scanned with OKEN Scanner

3. Și Domnul a apărut în fața lui Avram și i-a spus: „Eu sunt Dumnezeu cel Atotputernic; fă ce-i plăcut în fața Mea și fii desăvârșit.*

4. Și voi ține legământul dintre Mine și tine și te voi înmulți foarte-foarte mult".

5. Și Avram a căzut cu fața la pământ, iar Dumnezeu a vorbit cu el și a spus:†

6. „Iată, rânduiala mea este cu tine,
Și tu vei fi părintele multor popoare.

7. Iar numele tău nu va mai fi Avram,
Ci va fi de acum Avraam.
Căci părintele multor popoare te-am făcut.

8. Și te voi face mare
Și te voi transforma în popoare întregi
Și regi se vor trage din tine.

9. Și voi stabili legământul dintre Mine și tine și seminția ta după tine, în generațiile lor, drept legământ veșnic, ca Eu să pot fi Dumnezeul tău și al seminției tale după tine.

10. (Și îți voi da ție și seminției tale după tine) ținutul unde ai fost călător, ținutul Canaanului, ca tu să îl ai pe veci și Eu voi fi Dumnezeul lor".‡

11. Și Domnul i-a spus lui Avraam: „Cât despre tine, păzește legământul Meu, tu și seminția ta după tine; și tăiați împrejur fiecare bărbat de-al vostru, tăiați împrejur prepuțul și acesta va fi semnul legământului veșnic dintre Mine și voi.§

---

* 3-4 Cf. Facerea XVII, 1-2.

† 5-10 Cf. Facerea XVII, 3-8.

‡ *(Și îți voi da ție și seminției tale după tine).* Aceste cuvinte, pierdute prin homoioteleuton, le-am reconstituit din Facerea, XVII, 8.

§ 11-13 Cf. Facerea XVII, 9-13.

Scanned with OKEN Scanner

12. Şi copilul îl veţi tăia împrejur în a opta zi, toţi cei de parte bărbătească din toate generaţiile, pe cel care se naşte în casă şi pe cel pe care l-aţi cumpărat cu bani de la orice străin şi care nu este din seminţia voastră.*

13. Cel care se naşte în casa ta va fi negreşit tăiat împrejur iar cei pe care i-ai cumpărat cu bani vor fi şi ei tăiaţi împrejur şi legământul meu va fi în trupurile voastre pentru rânduiala veşnică.

14. Şi cel de parte bărbătească netăiat împrejur, care nu are prepuţul tăiat împrejur în a opta zi, acel suflet va fi retezat din sânul poporului său, căci a rupt legământul cu Mine".†

---

* *copilul (sau copiii) îl veţi tăia împrejur în a opta zi.* Această formă a Facerii XVII, 12 se găseşte doar în versiunea etiopiană a acestui pasaj şi în textul nostru. Pare să fie o modificare deliberată a lui „copilul de opt zile îl veţi tăia împrejur", ca în Facerea XVII, 12. Vezi la versetul 14.

† Cf. Facerea XVII, 14

în a opta zi. Aceste cuvinte, care nu se găsesc în Mass., Syr. şi Vulg., sunt însă atestate de Sam. şi LXX. La fel şi în Comentariul lui Origen din *Ep. ad Rom.*, II, 13 (Lommatzsch, VI, 123-124): *incircumcisus masculus, qui non fuerit circumcisus in carne praeputii sui die octavo, exterminabitur anima illa*; şi în Ambrozie, Epist. 72, care observă afirmaţia lui Aquila potrivit căreia această propoziţie nu este clară în ebraică. Vezi la versetul 26.

Aşa cum sabatul este prima poruncă cardinală a iudaismului, tăierea împrejur este a doua. Contrar relaxării introduse de cultura greacă, porunca din Facerea XV, 14 este enunţată din nou şi cere în plus să fie realizată în a opta zi a vieţii copilului. Datorită influenţelor greceşti, chiar şi înainte de domnia lui Antioh al IV-lea, mulţi evrei de viţă nobilă suferiseră operaţii chirurgicale pentru a arăta ca grecii când se dezbrăcau (1 Macabei, I, 15; Testamentul lui Moise, VIII, 3; Iosephus, *Ant.* XII, 5, 1). Ulterior, Antioh a luat cele mai severe măsuri pentru a interzice circumcizia (1 Macc. I, 48, 60; II, 46). Pentru a rezista la atitudinea elenizatoare faţă de tăierea împrejur, autorul nostru pune accent pe ceea ce

Scanned with OKEN Scanner

pare să fi fost perspectiva curentă în vremea lui, şi anume că tăierea împrejur ar trebui să fie realizată în a opta zi – perspectiva curentă; căci cuvintele alăturate erau atât în ebraică, cât şi în samariteană copii ale textului ebraic din Facerea XVII, 14 (vezi mai sus). Această perspectivă strictă a fost relaxată mai târziu. Aşadar, potrivit Shabb. XIX, 5, „un copil putea fi tăiat împrejur în ziua a opta, a noua, a zecea, a unsprezecea sau a douăsprezecea, nici mai devreme, nici mai târziu. Cum aşa? De obicei, este tăiat împrejur în a opta zi. Dacă se naşte seara, se taie împrejur în a noua. Dacă se naşte vineri seara, se taie împrejur în a zecea zi. Dacă duminica se prăznuieşte vreo sărbătoare, în a unsprezecea. Dacă duminică şi luni sunt zilele Anului Nou, în a douăsprezecea. Dacă pruncul este bolnav, nu este tăiat împrejur decât atunci când se face bine." Dar samaritenii au respectat regulile mai stricte până în ziua de astăzi. În scrisorile samaritenilor comunicate de Sacy lui T. Scaliger (Eichhorn, Repertor, XIII, 261) se spune: „Tăiem împrejur pruncii de parte bărbătească în a opta zi şi nu amânăm circumcizia nici o zi... dar evreii o amână o zi sau mai multe". Faptul că forma mai severă de halacha a avut întâietate în rândurile evreilor înşişi chiar şi până în secolul al II-lea d.Hr. poate fi dedus din Iustin Martirul (*Dial. c. Tryph.*, 27): „A dorit Dumnezeu ca aceştia să păcătuiască, anume cei care sunt tăiaţi împrejur sau care taie împrejur în zi de sabat? Căci el porunceşte asta: în a opta zi – chiar dacă se întâmplă să fie în zi de sabat – cei care se nasc să fie întotdeauna tăiaţi împrejur (τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ ἐκ παντὸς περιτέμνεσθαι τοὺς γεννηθέντας ὁμοίως κἂν ᾖ ἡμέρα τῶν σαββάτων;) Nu ar putea El să ceară tăierea împrejur a pruncilor cu o zi înainte sau cu o zi după sabat, dacă ar şti că este un act păcătos de sabat?" Acest obicei este, de asemenea, privit ca obligatoriu de evreii falaşi şi abisinieni, cf. Abbadie, *Univ. Ist Avr.*, p.481, 1851 (citate de Singer, nota de la p.289). Am putea observa aici că autorul cărţii noastre nu ştie nimic despre tradiţiile de mai târziu, pe care patriarhi precum Adam, Set, Enoh, Noe, Sem, Terah, Iacov şi încă şase s-au născut tăiaţi împrejur (Midraş Tillin, 10b, Soteh 10b, citat de Hershon, *Treasures of the Talmud*, 238, 340, 241). Ber. Raba. 43 afirmă asta despre Melchisedec. Pentru alte referinţe, vezi Singer, nota de la p.301.

Am putea observa aici despre cartea noastră că nu ştie nimic despre felul barbar de tăiere împrejur poruncit de talmudişti şi de Bar Cochba, pentru a putea face imposibilă ştergerea semnelor

Scanned with OKEN Scanner

15. Şi Dumnezeu i-a spus lui Avraam: „Cât despre Sarai, soţia ta, numele ei nu va mai fi Sarai, ci Sara.*

16. Şi o voi binecuvânta şi îţi voi da un fiu prin ea şi-l voi binecuvânta şi el va deveni un popor şi regi se vor naşte din el”.†

17. Şi Avraam a căzut cu faţa la pământ şi s-a bucurat şi a spus în inima lui: Să i se nască vreun fiu unui bărbat de o sută de ani şi să zămislească ea Sara, care are nouăzeci de ani?

18. Şi Avraam I-a spus lui Dumnezeu: „O, Doamne, măcar Ismael să trăiască înaintea Ta!”.

19. Şi Dumnezeu i-a zis: „Da, şi Sara îţi va aduce şi ea un fiu şi îl vei numi Isaac, şi Eu voi stabili legământul Meu cu el, un legământ veşnic, şi pentru seminţia lui de după el.

20. Ţi-am auzit şi ruga ta despre Ismael şi iată că îl voi binecuvânta şi-l voi face mare şi-l voi înmulţi peste măsură şi va naşte doisprezece conducători şi voi face din el popor mare.‡

21. Dar legământul Meu îl voi face cu Isaac, pe care Sara ţi-l va aduce la anul, pe vremea aceasta”.

22. Şi a încetat să mai vorbească cu el şi S-a ridicat de la Avraam.

---

acesteia printr-o operaţie chirurgicală cum este cea la care am făcut referire mai sus. Această mutilare după îndepărtarea prepuţului este încă practicată. Vezi Hershon, *Genesis*, p.304.

* 15-22 Cf. Facerea XVII, 15-22.

† *şi-l voi binecuvânta*. La fel în Sam., LXX, Syr. şi Vulg. din Facerea XVII, 16, în timp ce Sam. constituie restul versetului, Mass. şi Onk. fac întregul verset să se refere la Sara.

‡ conducători, cf. Mass. şi Vulg. LXX, ἔθνη.

Scanned with OKEN Scanner

23. Şi Avraam a făcut cum i-a poruncit Dumnezeu şi l-a luat pe Ismael, fiul său, şi pe toţi cei născuţi în casa lui şi pe care i-a cumpărat cu banii lui, toţi cei de parte bărbătească din casa lui, şi i-a tăiat împrejur.*

24. Şi, în aceeaşi zi, a fost tăiat împrejur Avraam şi toţi cei de parte bărbătească din casa lui (şi cei născuţi în casa lui) şi toţi cei pe care i-a cumpărat cu bani de la copiii străinului au fost tăiaţi împrejur cu el.†

25. Această lege este pentru toate generaţiile pe veci şi nu este nicio tăiere împrejur a zilelor şi nicio zi dintre cele opt nu va fi sărită; căci este o rânduială eternă, rânduită şi scrisă pe tablele cereşti.‡

26. Şi toţi cei născuţi care nu sunt tăiaţi împrejur în a opta zi nu mai sunt copiii legământului pe care Domnul l-a făcut cu Avraam, ci fiii nimicirii; mai mult, nu mai este niciun semn pe el că este al Domnului şi (este menit) să fie nimicit şi ucis de pe pământ, şters de pe faţa pământului, căci a rupt legământul făcut Domnul Dumnezeul nostru.§

---

* 23-24, cf. Facerea XVII, 23-27.

† *în aceeaşi zi*, adică pe 15 Sivan; vezi versetul 1. Potrivit Yalkut Chadash 121 a, Avraam a fost tăiat împrejur pe 13 sau pe 15 Nisan sau în Ziua Ispăşirii sau de lună nouă în ianuarie (Beer, *Leb. Abr.*, 63, 152).
(şi cei născuţi în casa lui), restaurat cu ajutorul latinei.

‡ Vezi nota de la versetul 14.
nicio zi dintre cele opt nu va fi sărită. Interpretez acest fragment ca fiind paralel ca sens cu cel anterior. În niciun caz, tăierea împrejur nu va fi realizată înainte de ziua a opta.

§ Acest verset este pur şi simplu o detaliere a versetului 14, care, după cum am văzut, este Facerea XVII, 14.
În ziua a opta. Mass. şi latina au „până în ziua a opta". Dar, de vreme ce acest verset este pur şi simplu o formă emfatică şi detaliată a versetului 14, în loc de „până" ar trebui să avem „pe". În plus, „până" conferă un sens greşit; căci tăierea împrejur trebuie

Scanned with OKEN Scanner

27. Căci toţi îngerii prezenţei şi toţi îngerii sfinţirii aşa au fost făcuţi încă din ziua facerii lor şi în faţa îngerilor prezenţei şi a îngerilor sfinţirii El a sfinţit Israelul, ca ei să fie cu El şi cu îngerii Lui sfinţi.*

28. Şi porunceşte tu fiilor lui Israel să respecte semnul acestui legământ în toate generaţiile lor ca rânduială veşnică, şi nu vor fi nimiciţi din ţinut.

---

făcută *în* ziua a opta.

şters de pe faţa pământului. a, d şi latina omit, posibil prin homoioteleuton.

* Sunt două clase de îngeri menţionate aici: îngerii prezenţei (vezi nota de la I, 29, nota de la II, 2, 18, XXXI, 14) şi îngerii sfinţirii (vezi nota de la II, 2, 18 [„sfinţi", „sancti" XXXI, 14]), potrivit textului etiopian; dar trei sau patru, potrivit versiunii latine: *angeli vultus, archangeli benedictionis, angeli sanctificationis, angeli sanctorum ipsius.* Dar ultimii nu constituie un ordin distinct. Este pur şi simplu un nume cuprinzător pentru cele două (sau trei) ordine mai înalte, apărând în următorul context: *ut esset simul cum ipso et cum angelis sanctorum ipsius.* Aici, „ipso" înseamnă „Dumnezeu" şi „angelis sanct. ipsius" se referă la toate ordinele menţionate în partea anterioară a propoziţiei. De vreme ce în II, 18 versiunea etiopiană vorbeşte foarte clar despre doar două clase, sunt înclinat să cred că „benedictionis" este pur şi simplu o redare alternativă care a înlocuit interpretarea corectă „sanctificationis" şi că acest context tratează doar cu două ordine de îngeri. Cele două ordine menţionate aici în textul etiopian sunt aceleaşi două despre care se spune că respectă sabatul împreună cu Dumnezeu şi Israel (II, 18, 19, 21). Îngerii inferiori ai slujirii nu se bucurau de acest privilegiu. Or, aşa cum ordinul superior de îngeri împărtăşea cu Israel privilegiul sabatului, la fel împărtăşea şi privilegiul tăierii împrejur. Aceştia au fost creaţi tăiaţi împrejur, aşa cum, potrivit iudaismului de mai târziu, mulţi dintre patriarhii Israelului s-au născut (vezi nota de la versetul 14). O astfel de credinţă nu era dificilă pentru credincioşi în iubirea îngerilor pentru fiicele omului (v.1 şi urm.). În Debarim Raba, despre I, 2 se spune că îngerii slujirii, adică ordinul inferior, căutau să cunoască Legea, dar aceasta nu le era destăinuită (vezi Weber, *Jud. Theol.*, 2, 25).

Scanned with OKEN Scanner

29. Căci porunca este rânduită pentru un legământ, ca ei să-l respecte pe veci în rândurile tuturor fiilor lui Israel.

30. Căci pe Ismael, pe fiii săi, pe fraţii săi şi pe Esanu, Dumnezeu nu i-a făcut să se apropie de El şi nu i-a ales, căci sunt toţi copiii lui Avraam, căci îi cunoştea, ci a ales pe Israel să fie poporul Său.*

31. Şi l-a sfinţit şi l-a adunat dintre toţi fiii omului; căci sunt multe neamuri şi multe popoare şi toate sunt ale Lui şi peste toate a pus El duhuri cu puterea să-i rătăcească de El.†

---

* *i-a ales*. Versiunea etiopiană reproduce idiomul ebraic. Latina spune *elegit ex ipsis*.
Israel. Vezi XVI, 17.

† Această idee, conform căreia Israel era lotul lui Dumnezeu, dar că neamurile erau puse sub oblăduirea îngerilor, poate fi trasată până la o formă veche (probabil cea mai veche) a textului din Deuteronom XXXII, 8-9, reprodusă în LXX:

ὅτε διεμέριζεν ὁ Ὕψιστος ἔθνη...
ἔστησεν ὅρια ἐθνῶν
κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων θεοῦ.
καὶ ἐγενήθη μέρις Κυρίου λαὸς αὐτοῦ Ἰακῶβ.
Acest aspect apare mai apoi în Sir.xvii.17:
ἑκάστῳ ἔθνει κατέστησεν ἡγούμενον,
καὶ μερὶς Κυρίου Ἰσραήλ ἐστιν:
şi în Dan., X, 13, 20, 21, XII, 1, unde însă toate popoarele, inclusiv Israelul, sunt considerate a fi sub patronajul îngerilor, Israel fiind sub cel al lui Mihail. Potrivit Enoh. et. LXXXIX, Israel a fost pus o vreme, în scopuri disciplinare, sub oblăduirea a şaptezeci de îngeri, care sunt, fără îndoială, patronii angelici ai celor şaptezeci de popoare ale lumii. Numirea acestor şaptezeci de îngeri să fie conducătorii popoarelor este consemnată în Ps.Ion. Deut. XXXII, 8. Ar putea fi demonii din 1 Cor. X, 19 sau τα στοχεια του κοσμου în Galateni Iv, 3, 9; Col. II, 20.
cu puterea să-i rătăcească de El, în X, 3, 8, XIX, 28, aceasta este funcţia atribuită demonilor care erau duhurile care au ieşit din copiii măcelăriţi ai Supraveghetorilor şi fiicelor omului (vezi V,

Scanned with OKEN Scanner

32. Dar peste Israel nu a pus niciun înger şi niciun duh, căci doar El este conducătorul lor şi El îi va păzi şi îi va pune la dispoziţia îngerilor Lui şi a duhurilor Lui şi la mâna tuturor puterilor Lui, pentru a-i putea păzi şi binecuvânta şi să poată fi ai Lui şi El să fie al lor de atunci întru veşnicie.

33. Şi acum îţi spun ţie că fiii lui Israel nu vor respecta această rânduială şi nu-şi vor tăia împrejur copiii după astă lege; căci în carnea tăierii lor împrejur vor uita de tăierea împrejur a copiilor lor şi toţi fiii lui Beliar îşi vor lăsa fiii netăiaţi împrejur, aşa cum s-au născut.*

34. Şi va fi urgie dumnezeiască peste fiii lui Israel, căci vor uita legământul şi se vor abate de la cuvântul Lui, vor provoca şi vor blasfemia, întrucât nu vor mai respecta

---

1, 7-9, X, 5, 8, 9). Dar în pasajul prezent se spune că Dumnezeu a dat îngerilor hegemonia asupra popoarelor în acest scop. Condamnarea celor şaptezeci de patroni angelici pentru tratarea proastă a lui Israel este descrisă în Enoh et. XC, 22, 23 şi în Isaia XXIV, 21, 22, deşi în pasajele ulterioare nu ne este arătată şi cauza. Cred că trebuie să presupunem că afirmaţia din textul nostru este făcută pe acelaşi principiu ca multe din Scripturi (cf. Is. VI, 9; Matei XIII, 14; Marcu IV, 12), în care rezultatul final al unei acţiuni sau al unei serii de acţiuni este declarat ca fiind obiectul imediat al acestora.

În iudaismul de mai târziu, în toate situaţiile, cei şaptezeci de îngeri sunt descrişi drept conducători de naţiuni. Aceşti îngeri împart soarta, favorabilă sau nefavorabilă, popoarelor asupra cărora veghează. Tot ei sunt şi sursa stricării popoarelor ce le sunt supuse, introducând idolatria şi necurăţia. Vezi Eisenmenger, Entdecktes Judentum, I, 805-820.

* Acest verset arată că apostazia în Israel în prima parte a celui de-al doilea secol î.Hr. era foarte răspândită.

fiii lui Beliar, o expresie din V.T.: cf. 1 Sam., II, 12 etc. Pentru o prezentare completă a mitului lui Beliar, vezi ediţia mea din cartea *Ascension of Isaiah*, pp.LIV şi următoarele. De la I, 20 şi *Testamentul celor doisprezece patriarhi*, Dan., 5 rezultă că încă din secolul al II-lea î.Hr. Beliar a fost privit ca duh diavolesc.

Scanned with OKEN Scanner

rânduiala acestei legi; căci şi-au tratat membrii ca neamurile, aşa că vor fi şterşi de pe faţa pământului. Şi nu va mai fi iertare sau dezlegare de păcate pentru ei [ca să fie iertare sau dezlegare de păcate] pentru toate păcatele acestei greşeli veşnice.*

---

* *vor uita legământul [...] întrucât nu vor mai respecta rânduiala.* Autorul nostru şi-a uitat rolul de profet şi a coborât în cel de analist.
[ca să fie iertare sau dezlegare de păcate], o greşeală perpetuată de copişti.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 16

Îngerii îi apar lui Avraam în Hebron, iar Isaac este din nou promis, 1-4. Distrugerea Sodomei și izbăvirea lui Lot, 5-9. Avraam la Beerșeba: nașterea și tăierea împrejur a lui Isaac, a cărui seminție urma să fie lotul lui Dumnezeu, 10-19. Instituirea sărbătorii corturilor, 20-31. (Cf. Facerea XVIII, 1, 10, 12, XIX, 24, 29, 3337, XX, 1, 4, 8, XXI, 1-4).

1. De lună nouă, în luna a patra, ne-am arătat lui Avraam, la stejarul din Mamre, am vorbit cu el și i-am vestit că i se va naște un fiu de la Sara, soția lui.*

2. Și Sara a râs, auzind că am vorbit aceste cuvinte cu Avraam, iar noi am dojenit-o, a început să se teamă și a negat că a râs pe seama acestor cuvinte.†

3. Și i-am spus numele fiului ei și numele fiului ei este rânduit și scris pe tablele cerești (adică) Isaac.

4. Și (că) atunci când ne vom întoarce la ea la momentul stabilit, va fi zămislit un fiu.‡

---

* Cf. Facerea XVIII, 1. 10. Autorul nostru omite toate referințele la Facerea XVIII, 2-9. Singer (notele de la 122 și 293) crede că mânarea îngerilor putea fi considerată ofensatoare, așa cum era pentru Iosephus (*Ant.* I, 11, 2 οἱ δὲ δόξαν αὐτῷ παρέσχον ἐσθιόντων).

† Cf. Facerea XVIII, 10, 12, 15.

‡ *va fi zămislit*. Textul este denaturat, dar denaturarea este veche precum versiunea greacă, deoarece pare să fi trecut în versetele

5. Şi în această lună, Dumnezeu şi-a împlinit judecata asupra Sodomei, Gomorei şi Zeboimului şi întregii regiuni a Iordanului şi le-a ars cu foc şi pucioasă şi le-a nimicit până în zilele noastre, chiar aşa cum [iată] ţi-am vestit ţie toate lucrările lor, că sunt răi şi păcătoşi peste măsură şi că se spurcă şi se desfrânează în carnea lor şi aduc necurăţie pe pământ.*

6. Şi, aidoma, Dumnezeu Îşi va împlini judecata acolo unde au făcut ce au făcut necuraţii sodomiţi, după judecata Sodomei.†

7. Dar pe Lot l-am salvat; căci Dumnezeu Şi-a adus aminte de Avraam şi l-a scos din mijlocul răsturnării.‡

8. Iar el şi fiicele sale au comis păcate, aşa cum nu au mai fost pe pământ de la Adam până în vremea lui; căci bărbatul se culca cu fiicele sale.

9. Şi iată că s-a poruncit şi a fost scris în piatră pe tabelele cereşti cu privire la toată seminţia lui să fie eliminaţi şi şterşi de pe faţa pământului şi să li se aplice judecata aplicată şi Sodomei şi să nu mai rămână nicio seminţie din acel om pe pământ în ziua judecăţii.

10. Şi în această lună, Avraam s-a mutat de la Hebron şi a plecat şi a locuit între Cadeş şi Şur, în munţii din Gherara.§

15-16. Ar trebui să fie „va zămisli". Vezi versetele 12 (unde această promisiune este împlinită) şi 16.

* Cf. Facerea XIX, 24.
Zeboimului, în text Sobo'im. Vezi Facerea, XIV, 2, 8.

† *după judecata*, latină = *sicut judicavit*.

‡ Cf. Facerea XIX, 29, 31 şi urm.

§ *munţii*. Et. poate fi tradusă „teritorii" sau „hotare", ca în latină. După Ronsch (p.102) se prea poate să fi existat o confuzie între ὄρος şi ὅρος.

Scanned with OKEN Scanner

11. Şi la mijlocul lunii a cincea, s-a mutat de acolo şi a locuit la Fântâna Juruinţei.*

12. Şi la mijlocul lunii a şasea, Domnul a vizitat-o pe Sara şi a făcut ce a făgăduit şi ea a zămislit.†

13. Şi a născut un fiu în luna a treia şi, la mijlocul lunii, când Domnul i-a vorbit lui Avraam, la sărbătoarea primelor roade ale recoltei, s-a născut Isaac.‡

14. Şi Avraam şi-a tăiat împrejur fiul în ziua a opta: el a fost primul tăiat împrejur potrivit legământului rânduit pe veci.

15. Şi în al şaselea an al celei de-a †patra† săptămâni am venit la Avraam, la Fântâna Juruinţei, şi ne-am arătat lui [după cum i-am spus Sarei că ne vom întoarce la ea şi ea va fi zămislit un fiu.§

16. Şi ne-am întors în luna a şaptea şi am găsit-o pe Sara cu copil înaintea noastră] şi l-am binecuvântat şi i-am anunţat toate lucrurile ce i-au fost rânduite, că nu va muri

---

* Toate menţiunile despre cât de prost îl tratează Avraam pe Abimelech sunt omise.
Fântâna Juruinţei, adică Beer-Şeba, Facerea, XXI, 31.

† Cf. Facerea XXI, 1-4.

‡ Naşterea lui Isaac pe 15 Sivan. Potrivit Roş Haşana 10b, Isaac s-a născut de Pesah; potrivit Midraş Tanchuma despre Ieşirea (Beer, *Leb.Abr.*, 168), în prima zi a lunii Nisan.

§ *†patra†*. Ar trebui să fie „a treia", ca în XV, 1. Avraam era în al optzeci şi şaselea an de viaţă când s-a născut Ismael (XIV, 24) adică în al cincilea an din prima săptămână a celui de-al patruzeci şi unulea jubileu. Cincisprezece ani mai târziu, Isaac s-a născut în al o sutălea an de viaţă al lui Avraam.
15-16. Cuvintele puse între paranteze pătrate din aceste versete conţin o adnotare care distruge sensul contextului. Continuă de la o interpretare denaturată din versetul 4 şi determină o neînţelegere a textului în general.

Scanned with OKEN Scanner

până când nu va avea mai mult de şase fii şi îi va vedea înainte să moară; dar (că) în Isaac vor fi numele şi seminţia lui.*

17. Şi că toată seminţia fiilor săi va fi în neamuri; dar, dintre fiii lui Isaac, unul va deveni o seminţie sfântă şi nu va fi considerat ca făcând parte din neamuri.†

18. Căci el va deveni lotul Celui Preaînalt şi toată seminţia lui I-a revenit Domnului, că ar trebui să fie ai Domnului, un popor în lotul (Lui) peste toate popoarele şi că ar trebui să izvorască un regat şi preoţi şi un popor sfânt.‡

---

* *l-a binecuvântat*, pentru „el" versiunea etiopiană spune „ea". Similar, după „i-am anunţat". În textul nostru, am mers pe versiunea latină.
mai mult de şase fii. Avraam a avut şase fii cu Chetura: Facerea XXV, 2. Vezi XX, 1 din textul nostru.
în Isaac vor fi numele şi seminţia lui, Facerea XXI, 12. Vezi XVII, 6 din textul nostru.

† Toţi urmaşii lui Avraam, mai puţin Iacov şi urmaşii săi, aparţin neamurilor. Vezi XV, 30, În Sanh 59b există o discuţie dacă tăierea împrejur era obligatorie la fiii lui Chetura şi Ismael, ca urmare a Facerii, XVII, 9, 10. Potrivit Facerii XXI, 12, se susţine că obligaţia nu cuprindea şi urmaşii lui Isav. Vezi mai sus XV, 30.

‡ *lotul Celui Preaînalt*, vezi nota de la XV, 31-32.
un popor în lotul (Lui) = hezba terit (Cf. XXXIII, 20), modificat din hezba (*a, b, c*) tersit (*b, c*), tirsita (*a*) = „poporul măreţiei". *d* spune „poporul moştenirii" (hezba rest), cf. Deut. IV, 20; latină, *populum sanctificatum*. Aceasta din urmă = λαὸν ὅσιον, care ar putea fi o denaturare a λαὸν οὐσίας (sau περιούσιον) (Deut. VII, 6), o sintagmă frecventă în Vechiul Testament; cf. Ieşirea XIX, 5, pasaj scris în mod evident înaintea cărţii scrise de autorul nostru, după cum arată ultima propoziţie a versetului nostru. Vezi şi Deut. VII, 6, XIV, 2, XXVI, 18 unde se găseşte sintagma completă. În XIX, 18 din textul nostru apar aceleaşi dificultăţi. Dacă tersit este corect, putem compara Deut., XXVI, 19.
un regat şi preoţi, cf. XXXIII, 20 = βασιλεία και ιερεῖς, în timp ce latina spune *regnum sacerdotale* = βασιλεία ιερατική. Sintagma este din Ieşirea XIX, 6, pentru care latina ne oferă redarea corectă, nu versiunea etiopiană. Însă cea din urmă pare să reprezinte

Scanned with OKEN Scanner

19. Şi noi am mers pe drumul nostru şi am anunţat-o pe Sara tot ce i-am spus lui şi amândoi au simţit mare bucurie.

20. Şi a construit acolo un altar pentru Domnul, care a crezut în el şi care l-a făcut să se bucure în ţinutul şederii sale, şi a prăznuit o sărbătoare a bucuriei în această lună şapte zile, lângă altarul pe care l-a construit la Fântâna Juruinţei.*

21. Şi a construit barăci pentru el şi pentru slujitorii săi de această sărbătoare şi a fost primul care a prăznuit Sărbătoarea Corturilor pe pământ.

22. Şi în aceste şapte zile, a adus în fiecare zi la altar o jertfă arsă Domnului – doi boi, doi berbeci, şapte oi, un

---

originalul ebraic al textului nostru, după cum vom vedea în continuare. În primul rând, vom observa că este tradus incorect în LXX şi este reprodus în două forme în Noul Testament, apropiat faţă de cele de mai sus. LXX traduce incorect prin βασίλειον ἱεράτευμα (o ierarhie constând din regi) şi această redare este adoptată în 1 Pet. II, 9. În Apoc. V, 10 avem βασιλείαν καὶ ἱερεῖς, exact ca în textul nostru etiopian, iar în I, 6, βασιλείαν ἱερεῖς. Astfel, textul nostru etiopian şi Apoc. I, 6 şi V, 10 oferă practic aceeaşi interpretare pentru Ieşirea XIX, 6 şi la introducerea virgulei sau a unei pauze între cele două cuvinte ebraice. Acesta este un fel ebraic străvechi de a trata această sintagmă. Prin urmare, conchidem că textul etiopian reprezintă originalul ebraic şi că regnum sacerdotale din latină este împrumutat de traducătorul latin al *Jubileelor* din Vulgata.

* 0-31 Povestea Sărbătorii Corturilor din textul nostru este una specială. Cât priveşte numărul de victime, are câteva puncte de acord şi multe punct de dezacord cu povestea oferită în Numerii XXIX, 12-40. Nu pot oferi nicio explicaţie a acestor fenomene. Versetele 20-22 au fost înainte de Cedrenus, I, 50: μετὰ ταῦτα τῆς κατὰ Μαβρῆ δρυὸς ἀπαναστὰς ὁ Ἀβραὰμ ἐπὶ τὸ φρέαρ κατασκηνοῖ τοῦ ὅρκου. ἑαυτῷ δὲ ἰδίᾳ καὶ τοῖς οἰκέταις αὐτοῦ κατὰ συγγενείας πηξάμενος σκηνάς, τότε πρῶτον Ἀβραὰμ τῆς σκηνοπηγίας ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας ἐπιτελεῖ τὴν ἑορτήν.

Scanned with OKEN Scanner

ţap, pentru jertfa de ispăşire a păcatelor sale şi ale semenţiei sale.*

23. Şi, ca jertfă de mulţumire, şapte berbeci, şapte iezi, şapte oi şi şapte ţapi, precum şi jertfele roadelor şi băuturii; şi a ars tot seul acestora pe altar, o jertfă aleasă Domnului pentru o mireasmă plăcut mirositoare.†

24. Dimineaţa şi seara ardea substanţe parfumate: tămâie şi galban, stackte, nard, smirnă, mirodenii şi costus; toate aceste şapte le-a oferit, zdrobite şi amestecate în părţi egale (şi) pure.‡

---

* Două jertfe diferite sunt consemnate aici: o jertfă arsă şi o jertfă pentru păcate.
Doi boi. Potrivit Numeri XXIX, 13 – 33 de boi au fost sacrificaţi în prima zi, 12 în a doua, 11 în a treia şi apoi numărul a început să scadă în fiecare zi.
Doi berbeci. La fel şi în Numerii, XXIX, 13.
Şapte oi. În Numerii XXIX, 13 – 14 miei.
Un ţap, La fel în Numerii XXIX, 16.

† *jertfă de mulţumire* = θυσία σωτηρίου. Victimele în acest caz corespund la specie şi număr cu cele oferite în Iezechia în 2 Cron. XXIX, 21, dar în pasajele ulterioare constituie o jertfă pentru ispăşirea păcatelor regatului.

‡ *substanţe parfumate* = ἡδύσματα. Autorul nostru se foloseşte aici de Ieşirea XXX, 34, şi nu de Numerii IV, 16; Levitic, IV, 7 etc. cum implică latina, care are *incensm compositionis* = θυμίαμα τῆς συνθέσεως din Levitic IV, 7, XVI, 13; Numerii IV, 16. Versiunea etiopiană pare să fie cea corectă.
tămâie şi galban etc. Primele patru dintre acestea sunt menţionate în Ieşirea XXX, 34 (λίβανος, χαλβάνη, στακτή, ὄνυξ). Toate şapte sunt enumerate în Sir, XXIV, 15:ὡς κιννάμωμον καὶ ἀσπάλαθος ἀρωμάτων δέδωκα εὐωδίαν,
ὡς χαλβάνη καὶ ὄνυξ καὶ στακτή,
καὶ ὡς λιβάνου ἀτμὶς ἐν σκηνῇ.
Aici χαλβάνη, ὄνυξ, στακτή, λιβάνου corespund primelor patru din textul nostru, dar în altă ordine, iar κιννάμωμον, ἀσπάλαθος ἀρωμάτων, σμύρνα ultimelor trei. Aceste şapte substanţe parfumate din jertfa tămâii sunt menţionate în Ier. Joma, IV,

Scanned with OKEN Scanner

25. Și a prăznuit această sărbătoare timp de șapte zile, bucurându-se din toată inima și din tot sufletul său, el și toți aceia care erau în casa lui; și nu era cu el niciun străin, niciun om netăiat împrejur.

26. Și a binecuvântat pe Cel ce l-a făcut în generația sa, căci l-a făcut după placul Lui, căci a știut că din el va răsări planta dreptății pentru generațiile veșnice, și din el o sămânță sfântă, ca să devină asemenea Celui care a făcut toate lucrurile.*

27. Și a binecuvântat și s-a bucurat și a pus numele sărbătorii sale sărbătoarea Domnului, o bucurie plăcută Dumnezeului Celui Preaînalt.

28. Și l-am binecuvântat pe veci și toată seminția lui după el, în toate generațiile pământului, fiindcă a prăznuit acest festival în anotimpul său, potrivit poruncilor de pe tablele cerești.†

29. Din această pricină, este rânduit pe tablele cerești în privința Israelului să prăznuiască Sărbătoarea Corturilor șapte zile cu bucurie în luna a șaptea, așa încât să fie plăcut Domnului – un statut pe veci în generațiile lor în fiecare an.‡

30. Și pentru asta nu este nicio limită de zile; fiindcă este rânduit pe veci pentru Israel să o prăznuiască și să

5; Keritot 6 *a*, *b* (Singer, nota de la pagina 75; Nowack, Hebr. Archaol, II, 248).

* Planta dreptății. Vezi XXI, 24; Enoh et., X, 16; XCIII, 5, 10, unde se găsește aceeași expresie. Cf., de asemenea, LXXXIV, 6, XCIII, 2 din aceeași lucrare.

† *toată seminția lui* – latina omite „toată".

‡ *un statut pe veci*, Levitic, XXIII, 41.

Scanned with OKEN Scanner

locuiască în bараci şi să-şi pună cunune pe cap şi să ia ramuri înfrunzite şi sălcii de lângă pâraie.*

31. Şi Avraam a luat ramuri de palmieri şi roadele pomilor dumnezeieşti şi în fiecare zi a mers în jurul altarului cu ramurile de şapte ori [pe zi] dimineaţa, L-a lăudat şi I-a mulţumit Domnului pentru toate bucuriile.†

---

* Cf. Levitic, XXIII, 40.
să-şi pună cunune pe cap. Acest lucru este necunoscut tradiţiei referitor la această sărbătoare. La obiceiul de a purta cununi la sărbători se face trimitere şi în Înţelepciunea II, 7-8; Iosephus, *Ant.*, XIX, 9, 1 (cf. 3 Mac. IV, 8), dar nu poate fi stabilit ca un obicei evreiesc. Mirii însă erau împodobiţi cu mirt şi trandafiri, Gittin 7a, sota 49b (Beer, *Das Buch d. Jub.*, 47). Folosirea metaforică a cuvântului „coroană" sau „cunună" ca ὁ στέφανος τῆς ζωῆς (Apoc. II, 10; cf. 2 Tim. IV, 8) est familiară şi în iudaism; cf. Megilla 15b.

† *ramuri de palmieri.* Text „lebba dahart" şi în latină „palmarum" ne trimit la analiza lui Dillmann.
de şapte ori [pe zi], potrivit Sukka IV, 5, abia în a şaptea zi credincioşii mergeau în jurul altarului de şapte ori (Beer, *Das Buch der Jubiläen*, 46; Singer, 75).

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 17

Izgonirea lui Agar și a lui Ismael, 1-14. Mastema propune ca Dumnezeu să-i ceară lui Avraam să-l sacrifice pe Isaac pentru a-i testa dragostea și supunerea: cele zece încercări ale lui Avraam, 15-18. (Cf. Facerea XXI, 8-21)

1. În primul an din †a cincea† săptămână, Isaac a fost înțărcat în acest jubileu iar Avraam a făcut mare ospăț în luna a treia, în ziua în care fiul său Isaac a fost înțărcat.*

2. Și Ismael, fiul lui Agar, egipteanca, a fost înaintea lui Avraam, tatăl său, la locul lui, și Avraam s-a bucurat și a binecuvântat pe Dumnezeu fiindcă și-a văzut fiii și nu a murit fără copii.†

3. Și și-a adus aminte de cuvintele pe care i le spusese în ziua în care Lot se despărțise de el și s-a bucurat că Domnul îi dăduse sămânță pe pământ ca să moștenească pământul, și L-a binecuvântat cu toată făptura lui drept Făcătorul tuturor lucrurilor.‡

---

* Cf. Facerea XXI, 8.
†a cincea† ar trebui să fie „a patra". Vezi o eroare similară în XVI, 15.

† *fiindcă și-a văzut fiii* etc., cf. XVI, 16.

‡ Vezi XIII, 19 și urm.

Scanned with OKEN Scanner

4. Şi Sara l-a văzut pe Ismael jucându-se şi dansând, iar pe Avraam nespus de bucuros, şi a devenit geloasă pe Ismael şi i-a spus lui Avraam: „Alungă pe roaba aceasta şi pe fiul ei, căci fiul acestei roabe nu va fi moştenitor cu fiul meu, Isaac”.*

5. Şi asta era grav în ochii lui Avraam din pricina roabei sale şi din pricina fiului său, să îi alunge de la el.

6. Şi Dumnezeu i-a zis lui Avraam: „Să nu fie grav în ochii tăi, din pricina copilului şi din pricina roabei; în tot ce ţi-a spus Sara, ascultă-i cuvintele şi împlineşte-le întocmai; căci prin Isaac se vor răspândi numele şi seminţia ta.

7. Dar cât priveşte fiul acestei roabe, voi face din el popor mare, căci este din seminţia ta”.†

8. Şi Avraam s-a sculat dis-de-dimineaţă, a luat pâine şi o sticlă de apă, le-a pus pe umerii lui Agar şi ai copilului şi a izgonit-o.

9. Şi ea a plecat şi a rătăcit prin sălbăticia Beer-Şeba, apa din sticlă s-a terminat, copilul a însetat, nu a putut merge mai departe şi a căzut la pământ.

10. Mama lui l-a luat şi l-a ascuns sub un măslin, s-a aşezat lângă el, la o aruncătură de piatră; căci a spus: „Să nu văd moartea pruncului meu”, şi a plâns cât a şezut.‡

---

* Cf. Facerea XXI, 9-21.
şi dansând. De vreme ce latina are *cum Isac*, wa-yezafen ar putea fi o denaturare a ba-yeshaq = „cu Isaac”. Cuvintele sunt găsite în LXX şi Vulg. despre Facerea XXI, 9, dar nu şi în Mass. sau Sam.

† *popor mare,* epitetul „mare” este sprijinit de Sam. LXX, Syr. şi Vulg., Facerea XXI, 13, dar omis de Mass., Onkelos şi Ps.Ion. Ultima dintre acestea spune în schimb: „un popor de jefuitori”.

‡ *un măslin,* în loc de ἐλαίας LXX are ἐλάτης.

Scanned with OKEN Scanner

11. Şi un înger al Domnului, unul dintre cei sfinţi, i-a spus: „De ce plângi tu, Agar? Ridică-te, ia copilul şi ţine-l în braţe; căci Dumnezeu a auzit glasul tău şi a văzut pruncul".

12. Apoi ea a deschis ochii şi a văzut o fântână de apă, a mers şi a umplut sticla cu apă, a dat pruncului să bea, s-a ridicat pe picioare şi s-a dus către sălbăticia din Paran.*

13. Şi copilul a crescut şi s-a făcut arcaş şi Dumnezeu era cu el; şi mama lui i-a găsit soţie dintre fiicele Egiptului.

14. Şi i-a născut un fiu şi i-a pus numele Nebaiot; căci a spus: „Domnul era lângă mine când l-am chemat".†

15. Şi s-a întâmplat în a şaptea săptămână, în primul an al acesteia, în prima lună a acestui jubileu, în a douăsprezecea zi a acestei luni, să se audă glasuri în ceruri despre Avraam, că tot ce i-a spus El s-a împlinit şi că acesta Îl iubea pe Domnul şi că a rămas credincios în toate chinurile prin care a trecut.‡

16. Şi prinţul Mastema a venit şi a spus înaintea lui Dumnezeu: „Iată, Avraam îl iubeşte pe Isaac, fiul său, şi se bucură de el mai presus de orice; cere-i să-l ofere ca jertfă arsă pe altar şi vei vedea dacă va împlini această poruncă şi vei şti dacă este credincios în toate prin care îl încerci".§

---

* *ea a deschis* – ar trebui să ne aşteptăm la „el", aşa cum este în Facerea XXI, 19.

† *Nebaiot*, et. = Nabewot. Cf. Facerea XXV, 13.

‡ Isaac are aşadar douăzeci şi trei de ani când este oferit ca jertfă de Avraam (cf. XVI, 12 şi XVII, 15). Potrivit Seder Olam, Isaac avea treizeci şi şapte de ani.

§ Aici, ca şi în alte părţi (cf. XLVIII, 2, 17), autorul nostru atribuie lui Mastema purtarea pe care o consideră nedemnă de Dumnezeu, dar care îi este atribuită în Facerea XXII, 1. Cf. şi James I, 13. Am putea compara cu textul nostru următorul pasaj din Sanh. 89b:

Scanned with OKEN Scanner

17. Şi Dumnezeu ştia că Avraam este credincios întru totul; căci l-a încercat în ţinutul său cu foamete, l-a încercat cu averea regilor, l-a încercat iarăşi prin soţia lui, când i-a fost luată cu forţa, şi l-a încercat cu tăierea împrejur; şi l-a încercat prin Ismael şi Agar, roaba lui, când i-a izgonit.*

„Satana a glăsuit în faţa Celui Sfânt, binecuvântat fie El. Domnul Dumnezeul lumii, ai dat sămânţa trupului acestui bătrân de 100 de ani şi, totuşi, în toate sărbătorile prăznuite de el, nu a oferit niciodată ca jertfă un taur sau un porumbel tânăr". Dumnezeu i-a răspuns: „Dacă ar fi să-i spun «sacrifică-ţi fiul», ar face-o" etc. Cf. şi *Cartea lui Ieşer* (II, 1139).

* Potrivit XIX, 8, Avraam a fost supus la zece încercări. Şapte sunt menţionate în acest verset: 1. Plecarea din această ţară. 2. Foametea. 3. Averea regilor. 4. Luarea soţiei sale de regele Egiptului. 5. Tăierea împrejur. 6-7. Izgonirea lui Ismael şi Agar. În XIX, 3, 8, înmormântarea Sarei este menţionată ca fiind a zecea. A opta şi a noua însă nu sunt menţionate explicit în textul nostru, dar sunt infertilitatea Sarei, XIV, 21 şi jertfirea lui Isaac, XVIII. Această enumeraţie se potriveşte îndeaproape cu cele făcute de Maimonide, Iona Girondi şi Simon Duran care sunt date mai jos. Din *Leben Abr.*, Beer, 190-192, extrag relatarea din Pirke R. Eliezer, cap.26 şi urm.: 1. Încercarea lui Nimrod de a-i curma viaţa. 2. 10 ani de întemniţare în Cutha şi Khadr. 3. Plecarea din ţara sa. 4. Foametea. 5. Capturarea soţiei sale. 6. Războiul cu regii. 7. Legământul dintre facţiuni. 8. Tăierea împrejur. 9. Respingerea lui Ismael. 10. Jertfirea lui Isaac. Relatarea dată în Fabricius, *Cod. Pseud. V.T.*, I, 398, diferă uşor de cea de mai sus. Potrivit Pirke R. Nathan, cap. 33, a fost supus la două încercări când i s-a cerut să plece de acasă (Facerea XII, 1) şi să meargă la Muntele Templului, să-l sacrifice pe Isaac (XX, 2): două în legătură cu fiii săi: două în legătură cu soţiile sale: una în legătură cu regii: una între jertfe: una în cuptorul caldeenilor: una în tăierea împrejur. Potrivit relatării lui Maimonide (vezi Fabricius ibid. 399; Rönsch 383), încercările au fost: 1. Să plece din ţara lui. 2. Foametea. 3. Capturarea soţiei sale. 4. Războiul cu regii. 5. Infertilitatea Sarei. 6. Tăierea împrejur. 7. A doua capturare a soţiei sale. 8, 9. Izgonirea lui Agar şi a lui Ismael. 10. Jertfirea lui Isaac. Se va observa că această ultimă listă

Scanned with OKEN Scanner

18. Şi prin toate cele cu câte l-a încercat, a rămas credincios şi sufletul său nu era nerăbdător şi nu era încet cu fapta; căci era credincios şi iubitor de Dumnezeu.

corespunde cel mai bine textului nostru; dar corespondenţa următoarelor liste este mai apropiată: Beer (*Leb.Abr.*, 191) scrie: Die meisten späteren Aboth-Kommentatoren schlossen sich den Pirke des R. Elieser an, blos darin variirend, dass Einige (Obadia Bertinoro und Menachem Meiri) anstatt des unterirdischen Aufenthaltes in Abraham's Kindheit den Vorfall mit Abimelech besonders zahlen und Andere (R. Jona Girondi, Simon Zemach Duran) den Bund zwischen den Stücken nicht unter die Versuchungen aufnehmen, aber an dessen Stelle gegen alle früheren Referate, welche die Zehnzahl mit der Opferung Isaak's schliessen, die Beerdigung Sara's als zehnte Versuchung hinstellten. Astfel, Jona Girondi şi Simon Duran sunt de acord cu textul nostru, considerând înmormântarea Sarei a zecea încercare a lui Avraam.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 18

Sacrificiul lui Isaac: Mastema este făcut de ruşine, 1-13. Avraam este binecuvântat din nou: se întoarce la Beer-Şeba, 14-19. (Cf. Facerea, XXII, 1-19.)

1. Şi Dumnezeu i-a zis: „Avraam, Avraam"; iar el a zis: „Iată-mă".*

2. Şi El a spus: „Ia pe fiul tău drag, pe care îl iubeşti, (chiar pe) Isaac, şi mergi în ţinutul înalt şi oferă-l ca jertfă pe unul dintre munţii pe care ţi-i voi arăta."†

3. Şi s-a sculat dis-de-dimineaţă, a pus şaua pe măgar, a luat cu el pe cei doi tineri şi pe Isaac, fiul său, a tăiat lemnele pentru jertfa arsă, a ajuns la locul arătat în ziua a treia şi a văzut locul din depărtare.

4. Şi a ajuns la o fântână cu apă şi a spus tinerilor: „Rămâneţi aici cu măgarul, iar eu şi băiatul vom merge (acolo) şi, după ce ne rugăm, venim înapoi la voi".

5. Şi a luat lemnul pentru jertfa arsă şi l-a pus pe Isaac, fiul său, şi a luat în mâna sa focul şi cuţitul şi au plecat amândoi spre locul acela.

---

* 1-17. Cf. Facerea XXII, 1-19.

† *Fiul tău drag.* La fel şi în LXX τὸν ἀγαπητόν, spre deosebire de Mass., Sam. şi Syr.
ţinutul înalt (*a, d; în b, c* = munţii) = (Facerea XXII, 2) LXX, τὴν γῆν τὴν ὑψηλήν. Mass. = ţinutul Moria.

Scanned with OKEN Scanner

6. Și Isaac i-a spus tatălui său: „Tată"; și acesta i-a răspuns „Aici sunt, fiul meu". Și i-a spus: „Uite focul, cuțitul și lemnele; dar unde este oaia pentru jertfa arsă, tată?".

7. Iar acesta a răspuns: „Dumnezeu ne va da o oaie pentru jertfa arsă, fiul meu". Și s-a apropiat de locul muntelui lui Dumnezeu.*

8. Și a construit un altar și a pus lemnul pe altar, l-a legat pe Isaac, fiul său, l-a pus pe lemnul de pe altar și a întins mâna pentru a lua cuțitul ca să-și ucidă fiul.

9. Și am stat în fața lui și înaintea prințului Mastemei și Domnul a zis: „Spune-i să nu pună mâna pe copil și să nu-i facă nimic, căci am arătat că se teme de Domnul".†

10. Și l-am strigat din ceruri și i-am spus: „Avraam, Avraam"; și el s-a înfricoșat și a zis: „Iată-mă, aici sunt".

11. Și i-am spus: „Nu pune mâna pe băiat și nu-i face nimic; căci acum am arătat că te temi de Domnul și nu ai ținut pe fiul tău, primul născut, de la Mine".‡

12. Și prințul Mastemei a fost făcut de rușine și Avraam și-a ridicat ochii și a privit și, iată, un berbec

---

* *locul muntelui lui Dumnezeu*, Facerea XXII, 9 spune „locul de care-i grăise Dumnezeu".

† *prințul Mastemei*, ca în *a, b* aici și în versetul 12 și XLVIII, 9, 12, 15. *c, d* redau greșit „prințul Mastema" în aceste pasaje și în toate manuscrisele în XVII, 6, XLVIII, 2. Vezi nota de la X, 8.
am arătat, sau „am cunoscut", dar vezi nota de la 11.

‡ *am arătat* = versiunea latină, *manifestavi*. Et. poate fi interpretată și ea drept „am cunoscut", ca în Mass. și Sam. din Facerea XXII, 12, dar latina, *manifestavi*, este clară și această interpretare este susținută atât de versiunea etiopiană, cât și de cea latină din versetul 16. Siriaca are ܐܬܓܠܝ = am arătat. Ps.Ion. = *manifestatum est*. „Am arătat" este potrivit în context. Dumnezeu le dovedește lui Mastema și altora credința lui Avraam (versetul 16).

Scanned with OKEN Scanner

prins... de coarne şi Avraam a mers şi a luat berbecul şi l-a oferit drept jertfă arsă în locul fiului său.*

13. Şi Avraam a numit acel loc „Domnul a văzut", aşa încât se spune „(pe muntele unde) Domnul a văzut", adică Muntele Sion.†

14. Şi Domnul l-a strigat pe Avraam pe nume a doua oară din ceruri, făcându-ne să părem că vorbim cu el în numele Domnului.‡

15. Şi a spus: „Mi-am dat cuvântul, a spus Domnul,
Fiindcă tu ai făcut asta
Şi nu l-ai reţinut pe fiul tău, pe fiul tău iubit, de la Mine
Că în binecuvântare te voi binecuvânta pe tine
Şi în înmulţire voi înmulţi seminţia ta,
Ca stelele cerului
Şi ca nisipul de pe malul mării.
Şi seminţia ta va moşteni cetăţile vrăjmaşilor săi,§

---

* *prins*, toate manuscrisele adaugă „şi a venit" = wa-yemas'e (?) denaturare de la ba'edaw = „într-un tufăriş"

† (pe muntele unde), adăugat din latină. Se găseşte în Mass. şi LXX despre Facerea XXII, 14.
a văzut, Syr. şi Vulg. = „va vedea", „vede". Verbul este pasiv în Mass. şi LXX, precum şi în versiunea latină a Jubileelor – *visus est*.

‡ *făcându-ne să părem* (*b*). *a* – „făcându-l", *c* – „făcându-mă", *d* – „noi am apărut". Latina, cu *fuimus*, este denaturată.

§ *pe fiul tău iubit* (*a, d*) = τοῦ ἀγαπητοῦ. Lat. *tuo unigenito* = τοῦ μονογενοῦς σου. Prin urmare, textul ebraic pare să fi avut o greşeală perpetuată de copişti, ca în LXX (A) din Judecători XI, 34: αὕτη μονογενὴς αὐτῷ ἀγαπητή, şi LXX şi Vulg., Facerea XXII 2, 12, 16 postulează greşeli perpetuate de copişti similare pentru acelaşi cuvânt ebraic din textul ebraic. Pe de altă parte, *b* şi *c*, sub influenţa versetului 11, spun „fiul tău întâi născut" şi latina (*quem dilexisti*) adaugă „pe care îl iubeşti".
Cetăţi = πόλεις (ca în Sam. vers., LXX, Syr. (?), Onk., Facerea XXII, 17), unde Vulgata are *portas* = πύλας din Mass.şi Sam.

Scanned with OKEN Scanner

16. Şi în seminţia ta se vor binecuvânta toate popoarele pământului,

Căci tu Mi-ai ascultat glasul

Şi am arătat tuturor că-Mi eşti credincios în toate câte ţi-am spus:

Mergi în pace".*

17. Şi Avraam s-a întors la tinerii săi, aceştia s-au ridicat şi au plecat împreună spre Beer-Şeba şi Avraam a stat lângă Fântâna Juruinţei.

18. Şi a prăznuit această sărbătoare în fiecare an, şapte zile cu bucurie, şi a numit-o sărbătoarea Domnului, potrivit celor şapte zile în care a mers şi s-a întors în pace.

19. Şi aşa a fost rânduit şi scris pe tablele cereşti despre Israel şi seminţia acestuia, să respecte sărbătoarea şapte zile cu bucurie de sărbătoare.†

---

* *Mergi în pace*, 1 Sam. I, 17.

† *cu bucurie de sărbătoare*. Latina are *in laetitia gaudentes*.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 19

Întoarcerea lui Avraam la Hebron. Moartea și înmormântarea Sarei, 1-9. Căsătoria lui Isaac și a doua căsătorie a lui Avraam. Nașterea lui Isav și a lui Iacov, 10-14. Avraam laudă pe Iacov Rebecăi și îl binecuvântează, 15-31. (Cf. Facerea XXIII, 1-4, 11-16, XXIV, 15, XXV, 1-2, 25-27, XIII, 16.)

1. Și în primul an al primei săptămâni din al patruzeci și doilea jubileu, Avraam s-a întors și a locuit în cetatea de lângă Hebron, adică Chiriat-Arba, două săptămâni de ani.*

2. Și în primul an al celei de-a †treia† săptămâni a acestui jubileu, zilele vieții Sarei s-au încheiat și a murit în Hebron.†

3. Și Avraam s-a dus să o jelească și să o îngroape și noi l-am încercat [să vadă] dacă acest duh este răbdător și nu este mâniat în cuvintele rostite de gura lui; și a fost găsit răbdător în asta și nu a fost răzvrătit.

---

* Chiriat-Arba. În manuscris Qarjatarbaq. LXX ἐν πόλει Ἀρβόκ.

† *†treia†*, a se citit „a doua". Isaac s-a căsătorit (XIX, 10) la vârsta de patruzeci de ani (Facerea XXV, 20), după moartea Sarei. Așadar, s-a căsătorit în al patrulea an al celei de-a doua săptămâni.
2, 4 Cf. Facerea XXIII, 3, 4.

Scanned with OKEN Scanner

4. Căci cu duhul răbdării a vorbit cu copiii lui Het, cu intenţia să-i dea un loc în care să-şi îngroape morţii.

5. Şi Domnul i-a dat har în ochii tuturor celor care îl vedeau şi i-a rugat cu blândeţe pe fiii lui Het şi aceştia i-au dat ţinutul peşterii duble din Mamre, adică Hebron, cu preţul de patru sute de bucăţi de argint.*

6. Şi l-au rugat spunând: „Ţi-l dăm pe nimic", dar el nu a vrut să ia pământul pe nimic şi a plătit preţul cuvenit, pe de-a-ntregul, şi s-a plecat în faţa lor de două ori; şi după asta, şi-a îngropat morţii în peştera dublă.

7. Şi toate zilele vieţii Sarei au fost o sută douăzeci şi şapte de ani, adică două jubilee, patru săptămâni şi un an: acestea sunt zilele anilor vieţii Sarei.†

8. Aceasta este a zecea caznă cu care a fost încercat Avraam şi a fost găsit credincios şi cu duh răbdător.‡

9. Şi nu a spus nici măcar un singur cuvânt cu privire la zvonul din ţinut cum că Dumnezeu i-l va da lui şi seminţiei sale de după el şi a cerut un loc acolo unde să-şi îngroape morţii; căci a fost găsit credincios şi a fost consemnat pe tablele cereşti ca prietenul lui Dumnezeu.§

---

* Cf. Facerea XXIII, 11-16.
peşterii duble = τὸ σπήλαιον τὸ διπλοῦν (LXX) „peştera Macpela".
patru sute, aşa şi în latină. Et. redă greşit „patruzeci".

† Cf. Facerea XXIII, 1.
zilele anilor – *a* şi latina omit „anilor".

‡ *a zecea încercare*, pe lângă referinţele de la XVII, 17, vezi şi Sayings of the Fathers,2 v.3 (ed. Taylor, p.80), care vorbeşte despre cele zece încercări ale lui Avraam.

§ *prietenul lui Dumnezeu*, cf. XXX, 20, 21. Această expresie izvorăşte din Vechiul Testament: cf. Isaia, XLI, 8, „Avraam, prietenul meu"; 2 Cron. XX., 7; LXX despre Dan, III, 35. Se găseşte şi în Filon, *De Sobrietate*, 11: μὴ ἐπικαλύψω ἐγὼ ἀπὸ Ἀβραὰμ τοῦ φίλου μου; (Facerea, XVIII, 17); de asemenea, în James II, 23; Clem. Rom. X, 1,

Scanned with OKEN Scanner

10. Şi în al patrulea an al acesteia, i-a găsit soţie fiului său, Isaac, şi numele ei era Rebeca [fiica lui Batuel, fiul lui Nahor, fratele lui Avraam], sora lui Laban şi fiica lui Batuel; şi Batuel era fiul lui Melca, care era soţia lui Nahor, fratele lui Avraam.*

11. Şi Avraam şi-a luat pentru sine a treia soţie şi numele ei era Chetura, dintre fiicele robilor din casa lui, căci Agar a murit înaintea Sarei.†

12. Şi aceasta i-a zămislit şase fii: Zimran, Iocşan, Madan, Madian, Işbac şi Şuah, în cele două săptămâni de ani.‡

XVII, 2; Targ.Jer. despre Facerea XVIII, 17. În Cartea înţelepciunii, VII, 27, numele φίλοι θεοῦ este aplicat credincioşilor în general şi la fel în Filon, Fragment II, p.652: πᾶς σοφὸς θεοῦ φίλος. Această aplicare a sintagmei i se poate datora lui Platon, *Legile*, IV, 8, unde se spune despre înţelept că ar fi θεῷ φίλος: cf. şi Max. Tyr. XX, 6. Pentru referinţele rabinice, Singer, p.151, note.

* Cf. Facerea, XXIV, 15.
fiica lui Batuel; şi Betuel, modificat cu ajutorul limbii latine. Vezi textul meu, p.66.
[fiica lui Batuel, fiul lui Nahor, fratele lui Avraam], pus între paranteze ca eroare perpetuată de copişti, deja în greacă, cum apare în versiunea latină.

† Cf. Facerea, XXV, 1.
Chetura, [...] căci Agar a murit înaintea Sarei, autorul nostru explică aici de ce Avraam nu a primit-o pe Agar înapoi. Tradiţia de mai târziu – Gen.Raba 61, Ps.Ion. şi Targ.Ier. despre Facerea XXVII. – a depăşit dificultatea identificând-o pe Agar cu Chetura. Această perspectivă este menţionată în Ieronim, *Quaest. Hebr. in Gen.*, XXV, 1: *Cetura Hebraeo sermone copulata interpretatur aut juncta (al. vineta). Quam ob causam suspicantur Hebraei mutato nomine eandem esse Agar, quae Saraa mortua de concubina transierit in uxorem*. Potrivit *Cărţii lui Ieşer* (*Dict. des Apocr.* II, 1147), Chetura era o femeie canaanită. Vezi Beer, Leben Abr., 83, 198; Singer, p.118.
fiicele, modificat cu ajutorul latinei. În text = „fiii".

‡ Cf. Facerea, XXV, 2. În versiunea etiopiană, numele apar ca Zenbar, Jaksen, Madai, Madan, Ijazboq, Sehija.

Scanned with OKEN Scanner

13. Şi în a şasea săptămână, în al doilea an al acesteia, Rebeca i-a zămislit lui Isaac doi fii, Iacov şi Isav, iar Iacov era un om delicat şi drept şi Isav era fioros, un om al câmpului şi păros, iar Iacov locuia în corturi.*

14. Şi tinerii au crescut şi Iacov a învăţat să scrie; dar Isav nu a învăţat, căci el era un om al câmpului şi un vânător, aşa că a învăţat războiul şi toate faptele lui erau fioroase.†

15. Şi Avraam îl iubea pe Iacov, dar Isaac îl iubea pe Isav.

16. Şi Avraam a văzut faptele lui Isav şi a ştiut că în Iacov vor fi moştenite numele şi seminţia lui; şi a chemat-o la el pe Rebeca şi i-a dat poruncă cu privire la Iacov, căci ştia că (şi) ea îl iubea pe Iacov mult mai mult decât pe Isav.‡

17. Şi i-a spus: „Fiica mea, ai grijă de fiul meu, Iacov,
Căci el va fi în locul meu pe pământ
Şi va fi o binecuvântare în mijlocul fiilor omului

---

* Cf. Facerea, XXV, 25-27.
a şasea, această dată se potriveşte cu cea din XXV, 1, 4, potrivit căreia Iacov avea 63 de ani în 2109 A.M., dar nu se potriveşte cu cea din XLV, 13.
delicat şi drept, aşa este şi în *b, c*. Două interpretări diferite ale Facerii XXV, 27 par să fie unite aici. Pe de altă parte, de vreme ce descrierea lui Isav este împrumutată din Facerea XXV, 27 şi XXVII, 11, este probabil ca descrierea lui Iacov să se bazeze şi ea pe ambele pasaje şi că trebuie să interpretăm aici ca fiind „delicat şi drept".

† *Iacov a învăţat să scrie*. Despre acest fragment, cf. Ioan VII, 15; Faptele Apostolilor XXVI, 24; Platon, Apol., 26D. Potrivit Onkelos despre Geneza XXV, 27, Iacov a urmat cursurile unei şcoli ebraice de teologie. Ps.Ion. şi Targum Ier. îl pun pe Heber la conducerea acestei şcoli. Cf. Ber Raba 63. Vezi Beer, *Leben Abr.*, p.200; Fabricius, *Cod. Pseud. V.T.*, I, 435-438; Singer, p.103.

‡ Avraam îl recunoaşte după purtare pe fondatorul predestinat al poporului (II, 20). Promisiunea dată în XVI, 16, XVII, 6 este aici definită suplimentar. Potrivit Ps.Ion. despre Facerea XXV, 9; Ber Raba 63, Avraam a murit înainte ca Isav să o ia pe căi greşite; vezi şi Baba Bathra 16b (Beer, *Leb.Abr.*, 84)

Scanned with OKEN Scanner

Şi harul întregii seminţii a lui Sem.

18. Căci ştiu că Domnul îl va alege pe el să fie un popor pentru El, mai presus de toate popoarele care sunt pe faţa pământului.*

19. Şi iată că fiul meu, Isaac, îl iubeşte pe Isav mai mult decât pe Iacov, dar înţeleg că tu îl iubeşti cu adevărat pe Iacov.

20. Sporeşte şi mai mult bunătatea ta faţă de el
Şi lasă ochii tăi să cadă asupra lui cu dragoste;
Căci el va fi o binecuvântare pentru noi pe pământ de acum înainte, în toate generaţiile ce vor trăi pe pământ.

21. Fie ca mâinile tale să fie puternice
Şi fie ca inima ta să se bucure de fiul tău, Iacov;
Căci l-am iubit mult mai mult decât pe ceilalţi fii ai mei.
El va fi binecuvântat pe veci
Şi seminţia lui va umple pământul.

22. Dacă cineva ar putea număra grăunţii de nisip de pe pământ,
La fel se va număra şi seminţia lui.†

23. Şi toate binecuvântările cu care Domnul m-a binecuvântat pe mine şi seminţia mea vor aparţine lui Iacov şi seminţiei sale pe veci.

24. Şi în seminţia lui, numele meu va fi binecuvântat şi numele părinţilor mei, Sem, Noe, Enoh, Maleleil, Enos, Set şi Adam.‡

---

* *un popor pentru El* = λαὸν περιούσιον. Vezi nota de la XVI, 18; şi nota din textul meu de la p.68, unde am arătat că traducătorii etiopieni ai Bibliei au tradus întotdeauna greşit περιούσιος. Acest verset este luat cuvânt cu cuvânt din Deut. VII, 6.
popoare. Restaurat din latină

† Facerea, XIII, 16. Contrast cu XIII, 20 din textul nostru.

‡ Această listă de patriarhi drepţi este specială în ceea ce priveşte

Scanned with OKEN Scanner

25. Şi toate acestea vor sluji
La temelia cerurilor
Şi la întărirea pământului
Şi la înnoirea tuturor stelelor de pe boltă".*

26. Şi l-a chemat pe Iacov înaintea ochilor Rebecăi, mama sa, şi l-a sărutat, l-a binecuvântat şi a spus:

27. „Iacov, iubitul meu fiu, pe care sufletul meu îl iubeşte, fie ca Domnul să te binecuvânteze din ceruri şi să-ţi dea toate cu câte l-a binecuvântat şi pe Adam, şi pe Enoh, şi pe Noe, şi pe Sem; şi toate câte mi-a spus şi toate câte mi-a promis că-mi va da, să facă să se ţină scai de tine şi de seminţia ta pe veci, după zilele cerurilor, de deasupra pământului.†

28. Şi duhurile lui Mastema nu vă vor stăpâni, pe tine şi seminţia ta, să vă întoarcă faţa de la Domnul, care este Dumnezeul tău de acum întru veşnicie.‡

29. Şi fie ca Domnul Dumnezeu să vă fie Tată pe veci ţie şi poporului şi tu să fii întâiul născut. Mergi în pace, fiul meu".

30. Şi amândoi au ieşit de la Avraam.

31. Şi Rebeca îl iubea pe Iacov cu toată inima şi cu tot sufletul, mult mai mult decât pe Isav; dar Isaac îl iubea pe Isav mai mult decât pe Iacov.

---

omisiunile şi adăugirile. Despre Maleleil nu se ştie nimic deosebit. Pe de altă parte, omisiunea lui Matusalem este bizară. În vremurile de mai târziu, părerile au fost împărţite cu privire la caracterul lui Adam. Unii l-au considerat sfânt, alţii ateu. Vezi referinţele rabinice din Singer, pp.125-126.

* Vezi nota de la I, 29. Cf. Isaia, LI, 16.

† *toate cu câte l-a binecuvântat*, cf. XXII, 13.

‡ Vezi nota de la XV, 31-32. Duhurile rele au stăpânire peste neamuri, dar nu şi peste Israel.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 20

Avraam îi mustră pe fiii săi şi pe fiii fiilor săi să facă dreptate, să respecte obiceiul tăierii împrejur şi să se abţină de la necurăţie şi idolatrie, 1-10. Îi alungă cu daruri, 11. Locuinţele ismaeliţilor şi ale fiilor Cheturei, 12-13. (Cf. Facerea XXV, 5-6.)

1. Şi în al patruzeci şi doilea jubileu, în primul an al celei de-a †şaptea† săptămâni, Avraam i-a chemat pe Ismael şi pe cei doisprezece fii ai săi şi pe Isaac şi pe cei doi fii ai săi şi pe cei şase fii ai Cheturei şi pe fiii lor.*

2. Şi le-a poruncit să respecte calea Domnului; să facă dreptate şi să-şi iubească vecinul şi să trăiască aşa printre toţi oamenii; aşa să treacă fiecare prin viaţă, să facă judecată şi dreptate pe pământ.†

---

* *†şaptea†*, a şaptea pare o denaturare de la „a şasea". Textul de faţă face ca datarea să fie anul 2052 sau anul de după moartea lui Avraam. Dacă interpretăm ca fiind a şasea, ar fi vorba de anul 2045. Vezi nota de la XXI, 1. Aşadar, ar interveni o perioadă de timp între alungarea lui Ismael şi a fiilor săi către casele lor din depărtare (XX, 11) şi întoarcerea lui Ismael şi a lui Iacov pentru a prăznui Sărbătoarea Săptămânilor (XXII, 1).
şi pe cei doisprezece fii ai săi, vezi Facerea XXV, 13-15.

† oamenii = sab'e, modificat din şab'e = „război".

Scanned with OKEN Scanner

3. Să-şi taie împrejur fiii potrivit legământului pe care El l-a făcut cu ei şi să nu se abată la dreapta sau la stânga de calea poruncită de Dumnezeu; şi să ne păzim de păcatele trupului şi de necurăţie [şi să renunţăm toţi la păcatele trupului şi la necurăţie].*

4. Şi dacă o femeie sau o fată săvârşeşte păcate ale trupului printre voi, ardeţi-o cu foc, să nu se facă păcate trupeşti cu ea după pofta ochilor şi a inimii; şi să nu-şi ia soţii dintre fiicele lui Canaan, căci seminţia lui Canaan va fi stârpită din ţinut.†

5. Şi le-a spus de judecata uriaşilor şi de judecata sodomiţilor, cum au fost judecaţi din pricina samavolniciei lor şi au murit din pricina păcatelor trupeşti şi a necurăţiei şi stricăciunii împărtăşite prin păcat trupesc.‡

---

* *taie împrejur fiii*, Sanh. 59b conţine o dezbatere dacă tăierea împrejur era obligatorie la fiii lui Ismael şi Chetura, potrivit Facerii XVII, 9. Potrivit Facerii XXI, 12, această obligaţie nu se extindea şi asupra urmaşilor lui Isav.
[şi să renunţăm toţi la păcatele trupului şi la necurăţie], pus între paranteze ca fiind o eroare perpetuată de copişti.

† Această halacha nu se potriveşte întru totul cu Leviticul şi Deuteronomul etc., ci cu ce este sugerat în Facerea XXXVIII, 24. Potrivit Deut. XXII, 23 şi urm, Iezec. XVI, 40, Levitic XX, 10, adultera urma să fie ucisă cu pietre, în timp ce moartea prin foc era rezervată pentru fiica preotului care jucase rolul de prostituată, Levitic, XXI, 9. Pe de altă parte, Facerea XXXVIII, 24, unde Iuda propune să o ardă pe Tamar, nu intră sub incidenţa niciuneia dintre aceste reguli. Tamar încă era, potrivit obiceiului, soţia lui Er – căci Şelah era doar trimisa lui Er –, prin urmare trebuia să fie lapidată, potrivit legii levitice. Vezi notele de la XLI, 25, 26.

‡ *din pricina păcatelor trupeşti şi a necurăţiei şi stricăciunii*, vezi nota de la VII, 21.

Scanned with OKEN Scanner

6. „Și păziți-vă de toate păcatele trupești și de necurăție
Și de toată stricăciunea păcatului,
Să nu faceți din numele nostru un blestem
Și din întreaga voastră viață un șuierat
Și toți fiii voștri să fie răpuși de sabie
Și să ajungeți blestemați ca Sodoma
Și toate rămășițele voastre ca fiii Gomorei.*

7. Vă implor, fiii mei, iubiți-L pe Dumnezeul din ceruri
Și respectați toate poruncile Lui.
Și nu călcați după idolii lor și după necurăția lor.
8. Și nu vă faceți zei turnați sau ciopliți;
Căci aceștia sunt deșertăciune
Și nu este duh în ei;
Căci sunt lucrătura mâinilor (de om)
Și toți cei care se încred în ei se încred în nimic.
Nu le slujiți și nu vă închinați lor,†

9. Ci slujiți Dumnezeului Celui Preaînalt și închinați-vă mereu la El;
Și nutriți pururi la chipul și asemănarea Lui
Și faceți cinste și dreptate în fața Lui,
Să Îi fiți plăcuți și să vă arate îndurare
Și să trimită ploaie peste voi dimineața și seara
Și să binecuvânteze toate lucrările voastre pe care le-ați făcut pe pământ
Și să vă binecuvânteze pâinea și apa

---

* *Să nu faceți din numele nostru un blestem / Și din întreaga voastră viață o batjocură.* Bazat pe Is. LXV 15; Ieremia XXIX, 18. Potrivit Enoh et., V, 6. Pentru „o batjocură" (din latină) *a* redă „o amenințare" și *b, c, d* „pricină de laudă"

† Potrivit XII, 5, XXII, 18.
zei turnați sau ciopliți, cf. Deut. XXVII, 15.
Nu le slujiți și nu vă închinați lor, Ieșirea XX, 5.

Scanned with OKEN Scanner

Şi să vă binecuvânteze roadele pântecelui şi roadele pământului
Şi turma de vite şi turmele de oi.*

10. Şi voi veţi fi o binecuvântare pe pământ
Şi toate popoarele pământului vă vor dori
Şi vă vor binecuvânta fiii în numele meu,
Să fie şi ei binecuvântaţi aşa cum sunt eu".†

11. Şi i-a dat lui Ismael şi fiilor săi şi fiilor Cheturei daruri şi i-a trimis departe de fiul său Isaac şi i-a dat totul fiului său Isaac.‡

12. Şi Ismael şi fiii săi şi fiii Cheturei şi fiii acestora au plecat împreună şi au locuit de la Paran până la intrarea în Babilon, în ţinutul care este înspre răsărit, cu faţa spre deşert.§

13. Şi aceştia s-au amestecat unii cu alţii şi au primit numele de arabi şi ismaeliţi.¶

---

* *Să îi fiţi plăcuţi.* Latina are *dirigat*, care cu Praetorius ar trebui să fie schimbat în *diligat*.
să trimită ploaie, cf. XII, 4, 18.
să binecuvânteze toate lucrările voastre, cf. Deut. XXVIII, 8.
să vă binecuvânteze pâinea şi apa, Ieşirea XXIII, 25.
să vă binecuvânteze roadele pântecelui şi roadele pământului şi turma de vite şi turmele de oi, Deut. VII, 13. Cuvântul etiopian a tradus roade generic = „sămânţă", dar înseamnă şi ce răsare din sămânţă, cum este tradus şi aici. Latina are *fructum*. În greacă era probabil καρπόν.

† *veţi fi o binecuvântare*, cf. Facerea XII, 2; şi XXI, 25 din textul nostru.

‡ Cf. Facerea XXV, 6.

§ *Paran*. Et. Pharmon.

¶ *şi au primit numele de arabi şi ismaeliţi*, cf. et. Latina „s-au împărţit în arabi şi (sunt) ismaeliţi până astăzi".

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 21

1. Şi în al şaselea an al celei de-a †şaptea† săptămâni a acestui jubileu, Avraam l-a chemat pe fiul său, Isaac, şi i-a poruncit spunând: „Am îmbătrânit, nu-mi cunosc ziua morţii şi zilele mi-au ajuns.*

---

* *†şaptea†*. De vreme ce Avraam s-a născut în 1876 A.M. şi a trăit 175 de ani, trebuie să fi murit în 2051 A.M., iar textul nostru spune că a murit în 2057. Aşadar, a se citi „a şasea". Atunci ar trebui să avem 2050.

Avraam l-a chemat pe fiul său, Isaac, şi i-a poruncit spunând, cf. Test. Levi 9: Ισαακ εκαλει με... του υπομνησαι με νομον Κυριου. Restul acestui capitol, potrivit autorului nostru, se preocupă de indicaţiile pe care i le dă Avraam lui Isaac cu privire la diversele tipuri de jertfe, lemnele ce vor fi folosite pe altar, prinosurile preotului, obligaţia de a evita păcatele trupeşti. Or, este foarte clar că autorul Test. Levi 9 a avut în faţă fie textul nostru, fie o sursă comună ambelor. Ipoteza opusă, că autorul nostru a avut Test. Levi în faţa lui, nu este una sustenabilă. În orice caz, textul Test. Levi este mai puţin original decât cel al autorului nostru. Îl reprezintă pe Isaac, transmiţându-i lui Levi aceleaşi porunci ritualice despre care textul nostru spune că Avraam i le-a dat lui Isaac. Singura idee acceptabilă în favoarea originalităţii Test. Levi este că cuvintele din Jubilee XXI, 1 „am îmbătrânit şi nu-mi cunosc ziua morţii" sunt folosite de Isaac în Facerea XXVII, 2, şi nu de Avraam. Dar cele două perspective sunt compatibile. Textul nostru îl reprezintă pe Avraam dând indicaţii despre sacrificii etc. lui Isaac; iar Test. Levi îl reprezintă pe Isaac dându-i-le lui Levi. ως καμε Αβρααμ εδιδαξε sprijină perspectiva autorului nostru. Redau în continuare părţile din Test. Levi 9 care tratează acelaşi subiect ca textul nostru şi introduc după ele referinţele la paralelele

Scanned with OKEN Scanner

2. Şi iată, am o sută şaptezeci şi cinci de ani şi în toate zilele vieţii mele mi-am adus aminte de Domnul şi am căutat cu toată inima să-I fac voia şi să merg drept, pe calea Lui.*

3. Sufletul meu a urât idolii (şi i-am dispreţuit pe cei care s-au închinat lor şi mi-am dat inima şi sufletul) să fac voia Celui care m-a făcut.†

4. Căci el este Dumnezeul cel Viu, este sfânt şi credincios, este cel mai drept, nu acceptă persoana (omului) şi nu acceptă daruri; căci Dumnezeu este drept şi face judecată pentru toţi cei care Îi calcă poruncile şi dispreţuiesc legământul cu El.‡

5. Fiul meu, respectă poruncile Lui, rânduielile Lui şi judecăţile Lui şi nu merge pe calea josniciilor, a chipurilor topite sau cioplite.

---

din textul nostru: καὶ Ἰσαὰκ ἐκάλει με συνεχῶς τοῦ ὑπομνῆσαι με νόμον Κυρίου (Jub. xxi. 1) ... καὶ ἐδίδασκέ με νόμον ἱερωσύνης, θυσιῶν, ὁλοκαυτωμάτων, ἀπαρχῶν, ἑκουσίων, σωτηρίων (Jub. xxi. 7-9) ... καὶ ἔλεγε· Μή πρόσεχε, τέκνον, ἀπὸ τοῦ νεύματος τῆς πορνείας (xxi. 21-28) ... καὶ πρὸ τοῦ εἰσελθεῖν εἰς τὰ ἅγια, λούου· καὶ ἐν τῷ θύειν, νίπτου· καὶ ἀπαρτίζων πάλιν τὴν θυσίαν, νίπτου (xxi. 16, aproximativ ad litteram). Δώδεκα δένδρων ἀεὶ ἐχόντων φύλλα ἄναγε Κυρίῳ, ὡς κἀμὲ Ἀβραὰμ ἐδίδαξε (xxi. 12-13) ... καὶ πᾶσαν θυσίαν ἅλατι ἁλιεῖς (xxi. 11).

Am îmbătrânit, nu-mi cunosc ziua morţii – aceste cuvinte sunt folosite de Isaac în Facerea XXVII, 2.

şi zilele mi-au ajuns – în loc de „şi", manuscrisele spun „căci", dar latina redă varianta corectă *et*. Pronumele este deosebit în această carte, în versiunea etiopiană şi în cea siriacă. Sam., LXX, Vulg. spun „plin de zile", faţă de Mass. şi Onkelos despre Facerea XXV, 8, care omit „de zile". Cf. XXII, 7, XXIII, 8 din textul nostru.

* Cf. Facerea XXV, 7.

† *(şi i-am dispreţuit pe cei care s-au închinat lor şi mi-am dat inima şi sufletul)*, din latină: probabil pierdut în versiunea etiopiană prin homoioteleuton.

‡ *nu acceptă persoana (omului) şi nu acceptă daruri*, cf. Deut., X, 17.

Scanned with OKEN Scanner

6. Şi nu mânca deloc sânge, de animale sau de vite sau de pasăre ce zboară pe cer.*

7. Şi dacă ucizi o victimă ca jertfă inacceptabilă pentru pace, omoar-o şi toarnă-i sângele pe altar şi tot seul jertfei adu-l pe altar cu făină fină (şi jertfa de carne) amestecată cu ulei cu jertfa lui de băutură – oferă-le toate pe altarul jertfelor arse; este o mireasmă plăcută Domnului.†

8. Şi vei oferi seul pentru jertfele de mulţumire pe focul ce arde pe altar, iar seul de pe burtă şi tot seul de pe măruntaie şi cei doi rărunchi şi tot seul de pe ei, de pe şolduri şi ficat, le vei scoate odată cu rărunchii.‡

---

* Cf. Levitic VII, 26. Vezi VI, 10, 12 din textul nostru; de asemenea şi XXI, 17 şi urm.

† Cf. Levitic III, 7-10.
jertfă pentru pace = θυσίαι εἰρηνικαί. 1 Sam. X, 8, XI, 15 etc. Dar ebraica este mai des tradusă ca (ἡ) θυσία (τοῦ) σωτηρίου, Levitic, III, 3, 6, 9, IV, 26 etc.
(şi jertfa de carne), latina omite jertfa de carne. Sintagma este cel mai probabil originală, după cum susţine Littmann, deşi eu am respins-o în textul meu etiopian.
amestecat cu ulei, cf. Levitic II, 4.

‡ *Şi vei oferi seul pentru jertfele de mulţumire pe focul ce arde pe altar, iar seul*, cf. latinei. Levitic III, 9-10, pe care autorul nostru îl are în faţă, sprijină latina: „Şi va aduce din jertfa pentru pace o jertfă făcută în foc... şi seul care acoperă măruntaiele şi tot seul care este în măruntaie şi cei doi rărunchi şi seul care este pe ei, de pe şolduri... cu rărunchii o va lua". Despre sintagma „jertfe pentru pace", vezi nota de la versetul 7.
pe burtă ... pe măruntaie = ἐπὶ τῆς κοιλίας ... ἐπὶ τῶν ἐντοσθίων (ἐντέρων). Latina spune: *super ventrum ... super interanea.*
şi de pe şolduri. Levitic III, 10 spune „grăsimea de pe ei şi cea de pe şolduri".
vei scoate = teblel. Modificat cu latina separa din teblul = acoperit.

Scanned with OKEN Scanner

9. Şi oferă-le pe toate acestea ca mireasmă dulce plăcută Domnului, cu jertfa de carne şi jertfa de băutură pentru o mireasmă dulce, pâinea jertfei Domnului.*

10. Şi mănâncă carnea rămasă în ziua aceea şi în a doua zi, şi nu lăsa soarele să apună a doua zi înainte de a fi mâncat-o, şi nimic să nu rămână pentru a treia zi; căci nu este acceptabil [căci nu este aprobat] să nu mai fie mâncat şi toţi cei care mănâncă din acestea vor săvârşi păcat; căci aşa am găsit scris în cărţile înaintaşilor mei şi în cuvintele lui Enoh şi în cuvintele lui Noe.†

11. Şi în toate prinosurile vei amesteca sare, şi nu lăsa sarea legământului să lipsească din jertfele tale înaintea Domnului.‡

---

* *pâinea jertfei Domnului*, din Leviticul III, 11.

† *[căci nu este aprobat]*, am pus între paranteze această propoziţie ca o greşeală perpetuată de copişti.
să nu mai fie mâncat = jetbala'e, modificat din jetbahal *(a, b) c, d* = „nu vei mânca".
scris în cărţile înaintaşilor mei. Potrivit X, 14, Noe i-a dat toate cărţile sale secrete lui Sem, care le-a dat probabil mai departe lui Avraam, fiindcă, potrivit tradiţiei rabinice, Avraam a participat la şcoala lui Sem. Potrivit XII, 27, însă, despre Avram se spune că a fost un discipol „de acasă" şi că a studiat cărţile înaintaşilor săi. Singer (nota de la p.126) afirmă că, potrivit lui Pirke R. el. VIII, Jalk. Gen. § 41, Avraam a primit de la Sem cunoştinţele despre calendar care i-au fost date lui Adam din ceruri şi care au ajuns până la Sem prin Enoh şi Noe. Pasajul de faţă din textul nostru, precum şi VII, 38 şi Testamentul celor 12 patriarhi, Zeb., 3 identifică sursa anumitor halacha în porunci sau cărţi ale lui Enoh sau Noe. Niciuna dintre cărţile antice păstrate sub aceste nume nu are caracter halachic. Probabil nu există niciun motiv pentru afirmaţia făcută de autorul nostru.

‡ *Şi în toate prinosurile vei amesteca sare.* Cf. pasajului paralel din Test. Levi: καὶ πᾶσαν θυσίαν ἅλατι ἁλιεῖς.
sarea legământului, cf. Lev. II, 13, manuscrisele spun „legământul sării".

Scanned with OKEN Scanner

12. Şi cât priveşte lemnul jertfei, să nu aduci alt lemn pentru altar în afară de acestea: chiparos, dêfrân, sagâd, pin, brad, cedru, salcâm, palmier, măslin, smirnă, laur, lămâi, ienupăr şi balsam.*

13. Şi din aceste tipuri de lemn, pune pe altar sub jertfă pe cele care au fost cercetate la aspect, şi nu pune (acolo) lemne despicate sau putrede, (ci) tari şi curate, fără de cusur, zdravene şi tinere; şi nu pune (pe altar) lemne vechi [căci nu mai au miros], căci nu mai au mireasma de altădată.†

---

* *să nu aduci alt lemn pentru altar în afară de acestea.* Printr-o mică modificare (vezi textul meu, p.75, nota 30) am putea interpreta: „Ai grijă să arzi pe altar (doar) următoarele lemne". Textul nostru sau subiectul acestuia este discutat în Test. Levi 9:δώδεκα δένδρων ἀεὶ ἐχόντων φύλλα ἄναγε Κυρίῳ, ὡς κἀμὲ Ἀβραὰμ ἐδίδαξε. Numărul este probabil denaturat aici: δώδεκα = denaturare, pentru 14 din ebraică. Enoh et. III vorbeşte despre paisprezece copaci mereu verzi, ce pot fi în pasajul respectiv dependenţi de textul nostru. Cu lista de paisprezece copaci din textul nostru, potrivită celei din Geoponica, XI, 1, 1: δένδρα ἀειθαλῆ ἐστι ... ιδ'·(1) φοῖνιξ, (2) κίτριον, (3) στρόβιλος, (4) δάφνη, (5) ἐλαία, (6) κυπάρισσος, (7) κερατέα, (8) πίτυς, (9) πρῖνος, (10) πύζος, (11) μυρσίνη, (12) κέδρος, (13) ἰτέα καὶ (14) ἄρκευθος. Dintre aceştia paisprezece, zece, adică numerele 6, 3, 8, 12, 1 (?), 5, 11, 4, 2 (sau 7), 14, apar şi în textul nostru. Vezi textul meu, p.75.
dêfrân ar putea fi o denaturare a lui πρῖνος, dar *daprono* este găsit şi în versiune siriacă şi este un fel de brad.
sagâd. Acesta a fost identificat cu migdalul, dar incorect, deoarece copacii discutaţi sunt toţi mereu verzi.
lămâi, am interpretat *qedar* drept o denaturare a lui κίτριον. Ar putea fi o denaturare a lui κερατέα. Despre lemnul sacrificiilor, vezi Middoth II, 5; Tamid 29b; Sifra despre Lev. I, 8 (Beer, *Buch d. Jub.*, p.35).

† Nimic de felul acesta nu se găseşte în halacha. Tamid II, 3 permite toate tipurile de lemn în afară de cel de măslin şi viţă.
curat = nesuh, modificat din senu'a (*b*) = „tare" sen'a (*c*); a omite.
[căci nu mai au miros], am pus între paranteze această propoziţie ca avându-şi originea într-o greşeală perpetuată de copişti sau o interpolare din versetul următor.

Scanned with OKEN Scanner

14. Pe lângă aceste feluri de lemne nu pune altul (pe altar), căci mireasma se împrăştie şi nu mai urcă în ceruri.*

15. Respectă această poruncă, fiul meu, şi aplic-o, să fii drept în toate faptele tale.

16. Şi tot timpul să ai trupul curat şi spală-te cu apă înainte să te apropii să aduci jertfa pe altar, spală-te pe mâini şi pe picioare înainte să te apropii de altar; şi când ai terminat cu jertfa, spală-te din nou pe mâini şi pe picioare.†

17. Şi să nu se vadă sânge pe tine sau pe hainele tale; păzeşte-te, fiul meu, de sânge, păzeşte-te bine; acoperă-l cu ţărână.‡

18. Şi nu mânca deloc sânge, căci acesta este sufletul; nu mânca deloc sânge.§

19. Şi nu primi daruri pentru sânge de om, ca nu cumva să fie vărsat cu impunitate, fără judecată; căci sângele vărsat face ca pământul să păcătuiască şi pământul nu poate fi curăţat de sângele omului decât de cel ce l-a vărsat.¶

20. Şi nu primi niciun dar pentru sângele omului; sânge pentru sânge, ca tu să fii acceptat înaintea Domnului, Dumnezeului Celui Preaînalt; căci El este apărarea binelui:

---

* *nu mai urcă*, datorită Littmann I, am introdus negaţia.

† Despre obligaţia de a se spăla înainte de a se apropia de altar, vezi Ieşirea XXX, 19-21 etc.
spală-te din nou, text = „întoarce-te şi spală-te", un idiom ebraic familiar pe care Littmann l-a recunoscut.

‡ *nici pe haine – a* şi *b* omit „nici".
păzeşte-te, fiul meu, de sânge, păzeşte-te bine; acoperă-l cu ţărână, cf. Leviticul XVII, 13.

§ Cf. Leviticul, XVII, 14; Deut. XII, 23.

¶ *pământul nu poate fi curăţat*, cf. VII, 33; Numerii, XXXV, 33.

Scanned with OKEN Scanner

şi ca tu să te păzeşti de toate relele şi ca El să te izbăvească de toate felurile de moarte.*

21. Văd, fiul meu,
Că toate lucrările fiilor omului sunt păcate şi samavolnicie
Şi toate faptele lor sunt necurăţie, josnicie şi stricăciune
Şi nu mai există dreptate la ei.†

22. Ai grijă să apuci pe căile lor
Şi să nu calci pe urmele lor
Şi să păcătuieşti cu păcat de moarte în faţa Dumnezeului Celui Preaînalt.
Altfel îşi va [ascunde faţa de tine
şi] te va lăsa pe mâna păcatelor tale
Şi te va şterge de pe pământ şi seminţia ta de sub ceruri,
Iar numele tău şi seminţia ta vor fi şterse de pe faţa pământului.‡

23. Fereşte-te de toate faptele lor şi necurăţia lor
Şi respectă rânduiala Dumnezeului Celui Preaînalt,
Fă-i voia şi fii drept în toate.

24. Şi te va binecuvânta în toate faptele tale

Şi va creşte din tine planta dreptăţii pe tot pământul şi în toate generaţiile pământului,

---

* *ca tu să fii acceptat*, modificat (vezi textul meu, p.76, nota 1). *b* (*d*) = „şi va fi acceptat"; a = „nu va fi acceptat"; *c* = „şi El te va accepta".

† 21-24. Aceste pasaje au fost scrise iniţial în ebraică, în versete, iar paralelismul este încă bine păstrat.

‡ *păcat de moarte*, = ἁμαρτίαν θανατηφόρον. Num. XVIII, 22. Cf. 1 Ioan V, 16. Vezi XXXIII, 18 din textul nostru.
[ascunde faţa de tine şi] – am pus între paranteze această propoziţie (cf. I, 13) ca interpolare, deoarece strică paralelismul.
te va lăsa pe mâna păcatelor tale – a fost această expresie viguroasă sugerată de Facerea IV, 7, „iar de nu faci bine, păcatul bate la uşă şi caută să te târască"?

Scanned with OKEN Scanner

Iar numele meu şi numele tău nu vor fi uitate niciodată sub ceruri.*

25. Mergi, fiule, în pace.

Fie ca Dumnezeul cel Preaînalt, Dumnezeul meu şi Dumnezeul tău, să te întărească să-I faci voia

Şi să binecuvânteze toată seminţia ta şi ce atinge seminţia ta în generaţii de-a pururea, cu toată dreapta binecuvântare,

Ca tu să fii o binecuvântare pe întreg pământul".†

26. Şi a ieşit de la el bucurându-se.

---

* *planta dreptăţii*, vezi XVI, 26.

† Cu o oarecare doză de ezitare, am aranjat acest verset în poezie ebraică.
să fii o binecuvântare, cf. XX, 10.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 22

Isaac, Ismael și Iacov sărbătoresc cu Avraam sărbătoarea primelor roade la Beer-Șeba, 1-5. Rugăciunea lui Avraam, 6-9. Ultimele cuvinte ale lui Avraam către Iacov și binecuvântarea lui Iacov, 10-30.

1. Și s-a întâmplat în †prima† săptămână din cel de-al †patruzeci și patrulea† jubileu, în †al doilea† an, adică anul în care a murit Avraam, ca Isaac și Ismael să se întoarcă de la Fântâna Juruinței să prăznuiască sărbătoarea săptămânilor – adică sărbătoarea primelor roade ale recoltei – la Avraam, tatăl lor, și Avraam s-a bucurat de vizita celor doi fii ai săi.*

2. Căci Isaac avea multe posesiuni în Beer-Șeba și Isaac obișnuia să meargă să le vadă și să se întoarcă la tatăl său.

3. Și în acele zile, Ismael a venit să-și vadă tatăl și au venit amândoi împreună și Isaac a oferit o jertfă arsă și a adus-o pe altarul tatălui său, pe care îl făcuse în Hebron.

---

* Toate datele din acest verset par să fie greșite. Totalul = 2116. Dillmann sugerează că în loc de „al patruzeci și patrulea" ar trebui să citim „al patruzeci și treilea". Dar asta ar face anul morții lui Avraam 2060, iar el a murit în anul 2051 (vezi XXI, 1). Prin urmare, propun: „în a șasea săptămână a celui de-a patruzeci și doilea jubileu, în anul al șaptelea" = 2051.

Scanned with OKEN Scanner

4. Şi a adus o jertfă de mulţumire şi a făcut o sărbătoare de bucurie înaintea lui Ismael, fratele său, şi Rebeca a făcut turte noi din grânele cele noi, i le-a dat lui Iacov, fiul ei, să i le ducă lui Avraam, tatăl său, din primele roade ale pământului, să mănânce din ele şi să binecuvânteze Făcătorul tuturor lucrurilor înainte de a muri.*

5. Şi Isaac a trimis prin mâna lui Iacov lui Avraam o jertfă de mulţumire, ca acesta să mănânce şi să bea.

6. Şi a mâncat şi a băut şi L-a binecuvântat pe Dumnezeul cel Preaînalt,

Care a făcut cerul şi pământul,
Şi le-a dat fiilor omului
Ca să mănânce şi să bea şi să-şi binecuvânteze Făcătorul.†

7. „Şi acum îţi mulţumesc Ţie, Doamne, fiindcă m-ai făcut să văd astăzi: iată, am 175 de ani, sunt un bătrân plin de zile şi toate zilele mele mi-au fost linişte.‡

8. Sabia vrăjmaşului nu m-a învins în tot ce mi-ai dat mie şi copiilor mei, în toate zilele vieţii mele până astăzi.§

9. Dumnezeul meu, dă îndurarea şi liniştea Ta slujitorului tău şi seminţiei fiilor săi şi vor fi pentru Tine un popor ales şi o moştenire dintre toate popoarele pământului, de aici în toate zilele şi generaţiile pământului, în toate epocile."¶

---

* *Făcătorul tuturor lucrurilor.* O idee care se repetă frecvent la autorul nostru: cf. XXII, 27. Cf. Sir. XXIV, 8: ὁ κτίστης ἁπάνκων; 2 Macc. I, 24: ὁ θεὸς ὁ πάντων κτίστης; VII, 23: ὁ τοῦ κόσμου κτίστης (cf. 4 Mac. V, 25). Cf. „Dumnezeul tuturor lucrurilor" XXII, 10, 27, XXX, 19, XXXI, 13, 32; Testamentul lui Moise, IV, 2.

† 6-9 Mulţumirile lui Avraam şi rugăciunea acestuia.

‡ Vezi XXI, 1.

§ *Sabia duşmanului*, cf. Ier. VI, 25; Ps. IX, 7 (LXX).

¶ *moştenire*, potrivit versetelor 10, 15, 29 şi Deut. IV, 20.

Scanned with OKEN Scanner

10. Apoi l-a chemat pe Iacov şi i-a spus: „Fiul meu, Iacov, fie ca Dumnezeul tuturor să te binecuvânteze şi să te întărească să faci dreptate şi voia Lui şi să te aleagă pe tine şi pe seminţia ta să deveniţi un popor al moştenirii Lui, după voia lui în veci. Fiul meu, Iacov, apropie-te şi sărută-mă."*

11. Şi s-a apropiat şi l-a sărutat şi a spus:
„Binecuvântat fii tu, fiul meu, Iacov,
Şi toţi fiii Dumnezeului Celui Preaînalt pe veci:
Să vă dea Domnul sămânţa dreptăţii;
Şi pe unii dintre fiii voştri să-i sfinţească în mijlocul pământului;
Fie ca popoare să îţi slujească ţie
Şi toate popoarele să se închine la seminţia voastră.†

12. Fii puternic în prezenţa bărbaţilor,
Şi stăpâneşte peste toată seminţia lui Set.
Atunci căile tale şi căile fiilor tăi vor fi justificate,
Aşa încât să devină un popor sfânt.‡

13. Fie ca Dumnezeul Cel Preaînalt să-ţi dea toate binecuvântările
Cu care m-a binecuvântat şi pe mine
Şi cu care i-a binecuvântat pe Noe şi pe Adam;

---

* *Dumnezeul tuturor* adică Dumnezeul întregului Univers. Vezi versetele 4, 27.

† *fiii Dumnezeului Celui Preaînalt*, (sau „fiii săi ai Dumnezeului Celui Preaînalt"). Pentru frazeologie cf. Facerea XIV, 19. Despre Israel ca fiii Domnului, vezi nota de la I, 24.
Fie ca popoare să îţi slujească ţie şi toate popoarele, din Facerea XXVII, 29 – Isaac îl binecuvântează pe Iacov.

‡ *toată seminţia lui Set*, adică toată omenirea. Sintagma se găseşte şi în Numerii XXIV, 17.

Scanned with OKEN Scanner

Să fie acestea pe capetele sfinte ale seminţiei tale din generaţie în generaţie pe veci.*

14. Şi să te cureţe de toată nedreptatea şi murdăria,
Ca să-ţi fie iertate toate păcatele, atât cele cu voie, cât şi cele fără de voie.
Şi să te întărească
Şi să te binecuvânteze.
Şi să moşteneşti întregul pământ.†

15. Şi să înnoiască El legământul cu tine,
Să puteţi fi pentru El un popor al moştenirii Lui pe veci,
Şi să poată fi pentru tine şi pentru seminţia ta un Dumnezeu întru adevăr şi dreptate în toate zilele pământului.‡

16. Şi, fiul meu, Iacov, reţine cuvintele mele
Şi respectă poruncile lui Avraam, tatăl tău:
Separă-te de neamuri
Şi nu mânca cu ele;
Şi nu face ce fac ele
Şi nu te întovărăşi cu ele,
Căci faptele lor sunt necurate
Şi toate căile lor sunt o stricăciune şi o josnicie şi necurăţie.§

---

* *binecuvântările [...] cu care i-a binecuvântat pe Noe şi pe Adam*, vezi XIX, 27.
pe capetele sfinte, din Facerea XLIX, 26.

† *nedreptatea şi murdăria*, modificat cu ajutorul latinei *inquinamento et injustitia*. Manuscrisul = „profanare necurată".
să-ţi fie iertate toate păcatele, lat. = „să-ţi ierte". Pronumele şi conjuncţia sunt luate din latină.

‡ *înnoiască El legământul cu tine*, vezi versetul 30.
un popor al moştenirii Lui, vezi versetul 9.

§ Exclusivitatea iudaismului este atribuită aici lui Avraam. Însăşi existenţa iudaismului în 200-150 d.Hr. a făcut o astfel de exclusivitate indispensabilă.
Separă-te de neamuri, cf. Is. LII, 11.

Scanned with OKEN Scanner

17. Oferă jertfe morţilor
Şi se închină la duhuri rele
Şi mănâncă deasupra mormintelor
Şi toate faptele lor sunt deşertăciune şi vanitate.*

Şi nu mânca cu ele. Un evreu nu putea mânca cu neamurile; căci este posibil ca animalele să nu fi fost ucise şi pregătite după indicaţiile Legii (Deut. XII, 23, 24) sau puteau fi dintre cele interzise evreilor (Lev. XI, 4-7, 10-12, 13-20) sau carnea şi vinul să fi fost jertfite idolilor (cf. 1 Cor. X, 20, 27-29). Antioh al IV-lea a încercat să forţeze evreii să consume mâncare necurată, 1 Macabei, I, 47-48, 62-63; 2 Macabei VI, 18-21, VII, 1. Vezi comentariul lui Driver despre Daniel, nota de la I, 8-10. Cf. Matei, IX, 11; Marcu II, 16 pentru atitudinea fariseică.

căile lor sunt o stricăciune, cf. versetului 19. Observaţi cât de frecvent se întoarce această idee în toate relatările despre persecuţia lui Antioh Epifanie şi a urmaşilor săi: μιαίνειν în 1 Mac. I, 46, 63, IV, 45, VII, 34, XIV, 36; μιασμός, 1 Mac. IV, 43; ἀκάθαρτος, 1 Mac. I, 48, IV, 43 ; ἀκαθαρσία, 1 Mac. XIII, 48, XIV, 7; μύσος, 2 Mac. VI, 19, 25; μολύνω, 1 Mac. I, 37; 2 Mac. VI, 2, XIV, 3; μολυσμός, 2 Mac. V, 27; βηλόω, 1 Mac. I, 43, 45, 48, 63, II, 12, 34, III, 51 etc.; βεβήλωσις, 1 Mac. I, 48.

* *Oferă jertfe morţilor*, cf. Deut. XXVI, 14; Ps. CVI, 28; Sir. VII, 33; Tob. IV, 17, care fac toate trimitere la asemenea jertfe ca fiind oferite de Israel. Acestea sunt luate în derâdere de Sir. XXX, 18, 19; Ep. Ier. 31, 32; Înţelepciunea XIV 15, XIX, 3; Or. Sibul. VIII, 382-384. Pirke Aboth III, 4 vorbeşte despre „jertfele închinate morţilor".

se închină la duhuri rele. Câţiva dintre evrei, la îndemnul lui Antioh Epifanie, au cedat şi s-au închinat la idoli şi le-au oferit jertfe, 1 Mac. I, 43. Pentru alte referinţe la astfel de închinări în general vezi Deut. XXXII, 17; Lev. XVII, 7; Ps. CVI, 37; Enoh et. XIX, 1; Baruch IV, 7; 1 Cor. X, 20: ἀλλ' ὅτι ἃ θύουσιν τὰ ἔθνη, δαιμονίοις ... θύουσιν. Vezi notele de la I, 11-13 din textul nostru.

mănâncă deasupra mormintelor. Aşa cum închinătorii la Yahve îi aduceau jertfe Lui, la fel aduceau jertfe morţilor şi aceşti oameni. Aceste jertfe se puneau pe mormânt – vezi referinţele de la „oferă jertfe morţilor" mai sus; de asemenea: Schwally, Das Leben nach dem Tode, 21-24.

Scanned with OKEN Scanner

18. Nu au inimă să înţeleagă
Şi ochii lor nu văd cum sunt faptele lor
Şi acum greşesc spunând unei bucăţi de lemn: „Tu eşti Dumnezeul meu".
Şi unei pietre: „Tu eşti Dumnezeul meu şi tu eşti salvatorul meu".
[Şi nu au inimă.]*

19. Cât despre tine, fiul meu, Iacov,
Fie care Dumnezeul Cel Preaînalt să te ajute
Şi Dumnezeul cerurilor să te binecuvânteze
Şi să te păzească de necurăţia lor şi de toate greşelile lor.

20. Păzeşte-te, fiul meu, Iacov, să-ţi iei soţie din seminţiile fiicelor lui Canaan;
Căci toată seminţia lui va fi ştearsă de pe faţa pământului.†

21. Căci, din pricina fărădelegii lui Ham, Canaan a greşit
Şi toată seminţia lui va fi nimicită de pe pământ şi toate rămăşiţele ei,
Şi nimeni născut din el nu va fi salvat în ziua judecăţii.‡

22. Cât despre cei ce se închină la idoli şi profani,

---

* Cf. XII, 5, XX, 8; Ier, II, 27.
faptele lor, a se citi gebromu în loc de gabromu în textul meu.
[Şi nu au inimă], pus între paranteze ca greşeală perpetuată de copişti la începutul versetului 18. Paralelismul este împotriva ei.

† Cf. Facerea XXVIII, 1. Pentru porunci similare, vezi XXV, 5, XXVII 10, XXX, 7 din textul nostru; Test. Levi 9.
Căci toată seminţia lui etc. Acest fragment se repetă în versetul 21b; căci cele două verbe etiopiene sunt adesea interpretări ale aceluiaşi cuvânt grecesc.

‡ *ziua judecăţii*, cf. XXIII, 11; „ziua marii judecăţi", XXIV, 28; „ziua furiei şi a indignării" şi în XXXVI, 10.

Scanned with OKEN Scanner

(*b*) Nu există speranță pentru ei în ținutul celor vii;
(*c*) Și nu va mai ști nimeni de ei pe pământ;
(*ć*) Căci ei vor coborî în Șeol
(*d*) Și în locul condamnării vor merge ei,
Așa cum copiii Sodomei au fost luați de pe pământ,
La fel și toți cei care se închină la idoli vor fi luați.*

23. Nu te teme, fiul meu, Iacov,
Și nu te descumpăni, fiu al lui Avraam:
Fie ca Dumnezeul Cel Preaînalt să te păzească de nimicire
Și de toate căile greșelilor să te izbăvească.

24. Această casă am construit-o pentru mine, ca să-mi pun numele în ea pe pământ [îți este dată ție și seminției tale pe veci], și va purta numele Casa lui Avraam; ți-este dată ție și seminției tale pe veci, căci tu vei construi casa mea și vei pecetlui numele meu înaintea lui Dumnezeu pe veci: iar semința și numele tău vor străbate toate generațiile pământului."†

25. Și a încetat să-i poruncească și să-l binecuvânteze.‡

26. Și cei doi au stat împreună pe pat și Iacov a dormit la sânul lui Avraam, tatăl tatălui său, și l-a sărutat de șapte ori, iar afecțiunea lui și inima lui s-au bucurat de el.

---

* *profani*, se'ulan = βεβηλωμένοι (cf. Lev. XXI, 7, 14) modificat din selu'an (*a, b, d*) = „cei detestați"; *c* spune „viclenii". Dacă modificăm *a, b, d* în sala-ejan, ar trebui să avem „adversarii".
(e) Și nu va mai ști nimeni de ei pe pământ. Se va observa că am transpus acest verset datorită paralelismului.
vor coborî în Șeol, același pasaj cu o transpunere a celor două verbe a apărut deja în VII, 29 (vezi nota); cf. Enoh et., CIII 7, 8.

† *[îți este dată ție etc.]*, o greșeală perpetuată de copiști din a doua propoziție.

‡ *să-i poruncească*. Facerea XLIX, 33. Acest cuvânt își are originea în cuvântul ebraic ce înseamnă testamentul unui bărbat: cf. 2 Sam. XVII, 23; 2 Regi XX, 1; Is. XXXVIII, 1; Testamentul celor 12 patriarhi, Reuben 1; Baba Bathra 147a, 151b.

Scanned with OKEN Scanner

27. Şi l-a binecuvântat cu toată inima şi a spus: „Dumnezeu Preaînaltul, Dumnezeul tuturor şi Făcătorul tuturor, care m-a scos din Ur din Caldeea să-mi dea acest ţinut să-l moştenesc pe veci şi să întemeiez aici o seminţie sfântă – binecuvântat fie Preaînaltul pe veci”.*

28. Şi l-a binecuvântat pe Iacov şi a spus: „Fiul meu de care mă bucur cu toată inima şi cu toată afecţiunea, fie care slava Ta şi îndurarea Ta să se ridice peste el şi peste seminţia lui pe veci.†

29. Şi nu-l părăsi şi nu-l nimici de acum înainte întru veşnicie şi fie ca ochii Tăi să se deschidă înspre el şi seminţia lui, ca să-l păzeşti şi să-l binecuvântezi şi să-l sfinţeşti ca popor întru moştenirea Ta.‡

30. Şi binecuvântează-l cu toate binecuvântările tale de aici întru veşnicie şi înnoieşte legământul Tău şi slava Ta cu el şi cu seminţia lui după voia Ta şi întru toate generaţiile pământului”.§

---

* Acest verset arată ca o interpolare. Pretinde că Avraam îi dă binecuvântarea lui Iacov şi nu-l menţionează deloc. Binecuvântarea lui Iacov începe în versetul 28. Acest verset urmează logic după versetul 26. Pe de altă parte, o menţiune a numelui sfânt este necesară în versetul 28, dacă 27 este omis.
Dumnezeul tuturor, vezi versetele 4, 10.
Făcătorul tuturor, adică al universului. Vezi versetul 4. Vezi Neemia IX, 6.
m-a scos din Ur din Caldeea. Cf. Facerea XV, 7; Neemia IX, 7. În loc de „a adus” la persoana a treia singular cum este în *a* şi *d*, *b* şi *c* spun „ai adus”, la persoana a doua singular.
binecuvântat fie Preaînaltul pe veci, sau „ca Preaînaltul să fie binecuvântat pe veci”. Cea din urmă este traducerea mai naturală; dar dacă o adoptăm, nu avem verb principal.

† *să se ridice peste el*, cf. Numerii VI, 26; Ps. IV, 6.

‡ *ochii Tăi să se deschidă*, cf. 1 Regi VIII, 29, 52; Neemia I, 6; Dan. IX, 18.

§ înnoieşte legământul Tău, cf. versetului 15.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 23

Moartea și înmormântarea lui Avraam, 1-8 (cf. Facerea XXV, 7-10). Mai puțini ani de viață și mai multă stricăciune pentru omenire; jale mesianică; conflicte universale; credincioșii pornesc la luptă pentru a-i aduce pe necredincioși înapoi pe calea cea dreaptă; Israelul invadat de păcătoșii neamurilor, 11-25. Studiul înnoit al legii și înnoirea omenirii; împărăția mesianică; nemurirea binecuvântată a celor drepți, 26-31.

1. Și a pus două degete ale lui Iacov pe ochii lui, a binecuvântat Dumnezeul dumnezeilor, și-a acoperit fața, și-a întins picioarele, a adormit somnul de veci și s-a alăturat părinților săi.*

2. Fără să țină seama de toate acestea, Iacov stătea întins la pieptul lui și nu știa că Avraam, tatăl tatălui său, era mort.

---

* *Și a pus două degete ale lui Iacov pe ochii lui*, cf. Facerea XLVI, 4. Închiderea ochilor se făcea în general de cel mai în vârstă fiu și, potrivit Shabbath 151b, era strict interzisă înainte de constatarea morții (Singer, nota de la 107).
și-a întins picioarele, cf. Syr și Eth. despre Facerea XLIX, 33, dar Mass. LXX, Vulg. = „și-a strâns picioarele".
a adormit somnul de veci, Cf. Ier., LI, 39, 57.
la părinții săi. Această sintagmă apare mai întâi în Judecători II, 10. Facerea XXV, 8 spune „și s-a adăugat la poporul său".

Scanned with OKEN Scanner

3. Şi Iacov s-a trezit din somn şi iată că Avraam era rece ca gheaţa, după care a spus: „Tată, tată"; dar nimeni nu i-a răspuns şi a ştiut că este mort.

4. Şi s-a ridicat de la sânul lui, a alergat şi i-a spus Rebecăi, mama sa; şi au mers împreună şi Iacov cu ei, având o lampă în mână, şi când au intrat l-au găsit pe Avraam mort.

5. Şi Isaac a căzut cu faţa la pământ lângă tatăl său, a plâns şi l-a sărutat.*

6. Şi s-au auzit glasuri în casa lui Avraam şi s-a trezit şi Ismael, fiul său, care a mers la tatăl său, Avraam, şi a plâns deasupra lui şi au plâns cu toţii cu mare suferinţă.

7. Şi fiii săi, Isaac şi Ismael, l-au îngropat în peştera dublă, lângă soţia Sara, şi au plâns pentru el patruzeci de zile toţi bărbaţii din casa lui, alături de Isaac şi Ismael, şi toţi fiii lor şi toţi fiii Cheturei în locurile lor; şi zilele plângerii lui Avraam s-au încheiat.†

8. Şi acesta a trăit trei jubilee şi patru săptămâni de ani, o sută şaptezeci şi cinci de ani, încheindu-şi zilele vieţii lui, bătrân şi plin de zile.‡

9. Căci zilele părinţilor, ale vieţii lor, au fost nouăsprezece jubilee; şi, după potop, au început să se împuţineze, să fie mai puţine de nouăsprezece jubilee, să îmbătrânească mai repede şi să fie plini de zile din pricina necazurilor şi samavolniciei lor vădite, cu excepţia lui Avraam.§

---

* Din Facerea I, 1.

† *l-au îngropat în peştera dublă*. Facerea XXV, 9.

‡ Cf. Facerea XXV, 8. Vezi XXI, 1 din textul nostru.

§ Zilele oamenilor se împuţinează *pari passu* cu stricăciunea.
zilele părinţilor, ale vieţii lor. Probabil ar trebui să interpretăm „zilele vieţii părinţilor noştri".
să fie mai puţine de nouăsprezece jubilee, să îmbătrânească mai

Scanned with OKEN Scanner

10. Căci Avraam era perfect în toate faptele sale în faţa Domnului, plăcut întru dreptate în toate zilele vieţii sale; şi iată că nu a mai încheiat patru jubilee în viaţă, când a îmbătrânit din pricina samavolniciei şi a fost plin de zile.*

11. Şi toate generaţiile care vor urma după el până la ziua marii judecăţi vor îmbătrâni şi mai repede, înainte să încheie două jubilee, şi judecata îi va lăsa din pricina vârstei [şi toată cunoaşterea lor se va şterge].†

12. Şi în acele zile, dacă un om mai apuca un jubileu şi jumătate, se spunea despre el: „A trăit mult şi cea mai mare parte din zilele lui au fost suferinţă şi necazuri şi nu există linişte;‡

13. Căci năpastă urmează după năpastă şi rană după rană şi necaz după necaz şi veşti proaste după veşti proaste şi boală după boală şi toate judecăţile rele ca acestea, una

---

repede. Latina are *senescere celerius et minui dies vitae ipsorum.* Latina pare să fie corectă. Pentru o posibilă explicaţie a denaturării din et. vezi textul meu, pp.81-82.

* *când a îmbătrânit.* Atât etiopiana cât şi latina spun „până când" în loc de „când". Greşeala, consider eu, a luat naştere din confundarea lui ὡς = când cu ἕως = până când.
din pricina samavolniciei, Avraam a îmbătrânit din pricina răutăţii altora. El era „perfect", potrivit autorului nostru.

† *toate generaţiile care vor urma după el până la ziua marii judecăţi* – aici judecata pare să preceadă împărăţia mesianică; dar vezi nota de la versetul 30.
judecata îi va lăsa din pricina vârstei, lat. = *erunt transeuntes ab ipsis spiritus intellectus ipsorum,* unde *spiritus* şi *intellectus* ar putea fi redări duplicate ale aceluiaşi cuvânt. Altfel ar trebui să corespundă sintagmei „din cauza vârstei". Retrag aici modificarea făcută în textul meu.
[şi toată cunoaşterea lor se va şterge], o greşeală perpetuată de copişti. Latina omite acest fragment.

‡ *cea mai mare parte din zilele lui au fost suferinţă şi necazuri.* Ps. XC, 10.

Scanned with OKEN Scanner

cu alta, boală şi răsturnare, zăpadă, îngheţ şi gheaţă şi febră şi frisoane şi toropeală şi foamete şi moarte şi sabie şi robie şi toate soiurile de năpaste şi dureri.*

14. Şi toate acestea vor veni într-o generaţie rea, care păcătuieşte pe pământ; faptele lor sunt necurăţie şi păcate trupeşti, stricăciune şi josnicii.†

15. Apoi vor spune: „Zilele părinţilor au fost multe, (chiar) până la o mie de ani, şi au fost bune; dar iată că zilele vieţii noastre, dacă un om a trăit multe, sunt şaptezeci de ani, şi dacă este puternic, optzeci de ani, şi acelea rele, şi nu există linişte în zilele acestei generaţii rele."‡

16. Şi în această generaţie, fiii îşi vor condamna taţii şi bătrânii de păcate şi nedreptate şi de cuvintele scoase pe gură şi de marea samavolnicie pe care o săvârşesc şi despre renunţarea la legământul pe care Domnul l-a făcut cu ei, să respecte şi să aplice toate poruncile Lui şi rânduielile Lui şi toate legile Lui fără să se abată de la cale nici la stânga, nici la dreapta.§

---

* 13-14 Necazurile care s-au abătut asupra lui Iuda în primele decenii ale secolului al II-lea î.Hr.
ca acestea, ca în latină, *secundum hoc ipsud*.
una cu alta, traducerea în latină este neclară.
febră şi frisoane, ca în latină. Cuvintele din versiunea etiopiană sunt απαξ λεγομενα.

† *necurăţie* etc. Vezi notele de la VII, 21, XX, 5, XXII, 19.

‡ *zilele vieţii noastre, dacă un om a trăit multe, sunt şaptezeci de ani*, Ps. XC, 10.

§ Acest verset indică cel mai probabil ridicarea hasidismului. Reprezentanţii acestuia provoacă crezul şi obiceiurile părinţilor lor şi ale strămoşilor (conducătorii spirituali ai iudaismului). Din rândurile lor (vezi Enoh et. XC, 7) se ridică Macabeii. Rezistenţa armată a acestora din urmă la influenţa elenizatoare este reprezentată în versetul 20. În cele din urmă, după ani de lupte, începe era mesianică şi anii omului încep să se înmulţească,

Scanned with OKEN Scanner

17. Căci toţi au săvârşit rău şi toate gurile glăsuiesc nedreptăţi şi toate faptele lor sunt o necurăţie şi o josnicie şi toate căile lor sunt stricăciune, necurăţie şi nimicire.*

18. Iată că pământul a fost nimicit din pricina faptelor lor şi nu va mai fi sămânţă de viţă sau ulei; căci faptele lor sunt toate necredincioase şi toţi vor fi nimiciţi

---

până când ajung în cele din urmă la o mie. Avem aici o adumbrire a istoriei reale şi a aşteptărilor sectei hasidice în secolul al II-lea î.Hr. Bousset (*Z.f. NTliche Wissensch.*, 1900, p.199) a recunoscut deja că acest capitol tratează mişcarea macabeilor. Concludenţa acestei interpretări va fi şi mai puternică în continuare. Este o puternică confirmare a perspectivei noastre că găsim aceleaşi evenimente în iudaism portretizate în limbaj alegoric în Enoh et. XC, 5-7: „Şi iată că aceste oi albe năşteau miei şi aceştia începeau să-şi deschidă ochii, să vadă şi să plângă în faţa oilor. Dar oile nu plângeau şi ele în faţa lor şi nu auzeau ce li se spunea şi erau din ce în ce mai surde şi ochii lor erau din ce în ce mai orbiţi, cu forţa". Aici „oile albe" sunt credincioşii fideli ai teocraţiei; „mieii" sunt cei din secta hasidică, o sectă nou şi diferită în rândurile evreilor. Hasidicii fac apel în zadar la întregul popor. În următorul verset (XC, 8) apare o descriere simbolică a atacului Siriei asupra lui Iuda.

renunţarea la legământul, cf. Dan. XI, 30 şi 1 Macabei 1, 15, unde aceeaşi acuzaţie este adusă împotriva evreilor elenizatori.

să respecte şi să aplice toate poruncile Lui şi rânduielile Lui şi toate legile Lui fără să se abată de la cale nici la stânga, nici la dreapta, cf. Deut. V, 41, 32 XXVIII, 13, 14. O afirmaţie similară se găseşte în 1 Macabei II, 21-22: „Milostiv fie nouă Dumnezeu, ca să nu lăsăm legea şi îndreptările Lui... să ne abatem de la închinăciunea noastră, la stânga sau la dreapta" (παρελθεῖν τὴν λατρίαν ἡμῶν δεξιὰν ἢ ἀριστεράν). Sintagma este cel mai probabil istorică.

* *toţi au săvârşit rău*, cf. 1 Macabei, I 52, 53 „Iar care nu va face după cuvântul regelui să moară. După toate cuvintele acestea, a scris la toată împărăţia sa şi a pus supraveghetori peste tot poporul."

toate gurile glăsuiesc nedreptăţi, cf. 1 Macabei II, 6. „Şi văzând (Matatia) blasfemiile care se făceau în Iuda şi în Ierusalim".

stricăciune, vezi nota de la XXII, 16.

Scanned with OKEN Scanner

laolaltă, jivine şi vite şi păsări şi toţi peştii mării, din pricina fiilor omului.*

19. Şi se vor lupta unul cu altul, cei tineri cu cei bătrâni şi cei bătrâni cu cei tineri, cei săraci cu cei bogaţi şi cei mărunţi cu cei mari, calicii cu conducătorii, din pricina legii şi a legământului; căci au uitat de porunci, de legământ, de sărbători, de luni, de sabaturi, de jubilee şi de toate judecăţile.†

20. Şi vor pândi (cu arcuri şi) săbii şi război să-i întoarcă din cale; dar nu se vor întoarce înainte de a se vărsa mult sânge pe pământ, unul contra altuia.‡

* 8-24 suferinţele mesianice.
toţi vor fi nimiciţi laolaltă, jivine şi vite şi păsări şi toţi peştii mării, cf. Osea, IV, 3: şi Iezechiel XXXVIII, 20; Ţefania I, 3; 4 Ezra V, 7.
din pricina fiilor, lat. = *a malitia filiorum*.

† Pentru alte descrieri ale suferinţelor mesianice, vezi Or. Sibyl., III, 796-807; Apoc. Bar. XXVII, 1-13, XLVIII, 31-37, LXX, 2- 10; 4 Ezra V, 1-12, VI, 14-18, 21-24; Matei XXIV, 6-29 cu paralele sinoptice Sota IX, 15 şi urm. Vezi Schurer, *Gesch. d. jud. Volkes*,3 II, 523 şi urm.
cei săraci cu cei bogaţi şi (b omite) cei mărunţi cu cei mari, Apoc. Bar. LXX, 3-4.
căci au uitat de porunci, de legământ, de sărbători, de luni, de sabaturi, de jubilee şi de toate judecăţile. Dintr-o descriere generală a tuturor suferinţelor mesianice, scriitorul trece la definirea descrierii vremurilor macabeilor şi a evreilor apostaţi.
judecăţi, adică determinări, decizii.

‡ Acest verset descrie natura belicoasă a eforturilor făcute de Iuda Macabeul de a forţa apostaţii să se întoarcă la iudaism. În anul 162, din pricina diviziunilor interne, Siria a simţit că este oportun să ajungă la un consens cu evreii şi să le permită să „trăiască după propriile legi ca înainte" (1 Macabei VI, 55-62; 2 Macabei, XIII, 23-26; Iosephus, *Ant.* XII, 9, 6-7). Această înţelegere a fost respectată de toţi regii ulteriori ai Siriei. Aşadar, din 162 înainte, lupta nu ţinea atât de mult de păzirea iudaismului de încercările Siriei de a-l strivi până la dispariţie, cât de stabilirea chestiunii dacă tabăra elenizatoare sau partidul naţional ar trebui să

Scanned with OKEN Scanner

21. Şi cei care au scăpat nu se vor întoarce de la samavolnicia lor pe căile dreptăţii, ci se vor ridica toţi cu înşelăciune şi avuţie, ca fiecare să ia tot ce este al aproapelui şi vor grăi marele nume, dar nu întru adevăr şi nu întru dreptate şi vor pângări cele sfinte cu necurăţia şi stricăciunea şi depravarea lor.*

22. Şi mare pedeapsă se va abate peste faptele acestei generaţii de la Domnul şi îi va lăsa pradă sabiei, judecăţii şi robiei, să fie jefuiţi şi nimiciţi.†

23. Şi va trezi contra lor păcătoşii neamurilor, care nu au nici îndurare, nici înduioşare şi care nu respectă pe nimeni, nici bătrân, nici tânăr, căci sunt mai răi şi mai în putere să facă rău decât toţi fiii omului.

Şi vor folosi violenţă contra lui Israel şi fărădelegi contra lui Iacov

---

controleze poporul. Prin urmare, Siria a intervenit în sprijinul uneia dintre cele două părţi iudaice. (Vezi Schürer, op.cit., I, 214; [traducerea în limba engleză], I, 224 şi următoarele).

(cu arcuri şi), din latină.

calea, cf. Isaia XXX, 21, „Iată calea, mergeţi pe ea!" Cf. utilizării lui ἡ ὁδός în Faptele Apostolilor IX, 2, XIX, 9, 23, XXIV, 22.

* *cei care au scăpat nu se vor întoarce de la samavolnicia lor pe căile dreptăţii.* Prin tratatul din 162 la care am făcut referire în nota precedentă, libertăţile religioase ale iudaismului au fost asigurate împotriva Siriei; dar partea elenizatoare de sub marele preot Alkimus încă îşi urmărea propriile obiective. Despre această facţiune se spune în textul nostru că „grăieşte marele nume" şi că „pângăreşte cele sfinte cu necurăţia lor". Deşi a îmbrăţişat aproape întregul Sanhedrin, s-a opus Macabeilor, hasidicilor şi majorităţii evreilor.

marele nume, cf. Iosua VII, 9. Despre sintagma „vor grăi marele nume", cf. LXX despre Isaia XXVI, 13; Faptele Apostolilor XIX, 13; 2 Tim. II, 19.

† 22-23. Aceste versete descriu suferinţa poporului în timpul războaielor civile şi problemele interne care au avut loc până la înalta preoţie a lui Simeon (142-135 î.Hr.)

Scanned with OKEN Scanner

Şi mult sânge se va vărsa pe pământ
Şi nu va mai fi nimeni care să-i adune şi nimeni care să-i îngroape.*

24. În acele zile vor plânge cu jale mare
Vor striga şi se vor ruga să fie izbăviţi de mâinile păcătoşilor, de mâinile neamurilor;
Dar niciunul nu va fi izbăvit.†

25. Şi copiii vor avea capul încărunţit
Şi un prunc de trei săptămâni va părea bătrân ca un om de o sută de ani
Şi vor fi gârboviţi de necazuri şi asuprire.‡

---

* Acest verset se referă, în limbaj împrumutat din profeţiile din trecut, la invaziile frecvente ale Palestinei de către sirieni sau, posibil, de către un popor necunoscut din nord în Ţefania I, 7; Ieremia III-VI; precum Gog şi Magog în Iezechiel XXXVIII-XXXIX.
nu au nici îndurare, nici înduioşare. Ieremia (VI, 23) descrie poporul care urma să invadeze Iuda: „sunt cruzi şi nu au îndurare".
nici bătrâni, nici tineri, cf. Iezechiel IX, 6.
nu va mai fi nimeni care să-i adune şi nimeni care să-i îngroape, adică cei căzuţi. Sintagma este din Ieremia VIII, 2.

† *de mâinile păcătoşilor, de mâinile neamurilor* = ἁμαρτωλῶν ἐθνῶν. Traducătorul etiopian a interpretat aceste cuvinte apoziţional. Ar fi trebuit să interpreteze a doua parte ca dependentă de prima. De aici „păcătoşii neamurilor". Vezi versetul 23 şi Gal. II, 15, unde sintagma este reprodusă uşor diferit: ἐξ ἐθνῶν ἁμαρτωλοί. Pentru scriitor, termenii „neamuri" şi „păcătoşi" erau practic sinonime.

‡ *copiii vor avea capul încărunţit*, Hesiod, *Op. et Dies*, 180-181 povesteşte cum, în epoca de fier, copiii de vor naşte cu tâmple încărunţite: Ζεὺς δ' ὀλέσει καὶ τοῦτο γένος μερόπων ἀνθρώπων. Εὖτ'ρ ἄν γεινόμενοι πολιοκρόταφοι τελέθωσιν.
Acesta trebuia să fie unul dintre semnele (ca în textul nostru) care prevesteau venirea împărăţiei potrivit Sibyll Or. II, 155:
Ἐκ γενετῆς παῖδες πολιοκρόταφοι γεγαῶτες.
Vezi şi fragmentul apocaliptic din latină în *Cambridge Texts and Studies*, II, 3, p.154.

Scanned with OKEN Scanner

26. Și în acele zile copiii vor începe să cerceteze legile,
Și să respecte poruncile
Și să se întoarcă pe calea dreptății.*

27. Și zilele vor începe să se înmulțească și să sporească printre acei fii ai omului,
Până când zilele lor se vor apropia de o mie de ani
Și de un număr și mai mare de ani decât aveau înainte zile.†

28. Și nu va mai fi niciun bătrân
Și nimeni care să nu fie mulțumit de zilele sale,
Căci toți vor fi precum copiii și tinerii.‡

29. Și toate zilele lor le vor încheia și trăi în liniște și bucurie
Și nu va mai exista Satana sau vreun nimicitor rău;
Căci toate zilele lor vor fi zile de binecuvântare și de vindecare.§

---

* Este posibil ca versetul 16 în original să fi urmat de versetul 26. 26-30 Cercetarea înnoită a Legii, urmată de o schimbare în bine și de apropierea treptată a binecuvântării mesianice. Cu această transformare spirituală a Israelului (cf. I, 5) va avea loc o transformare corespunzătoare a cerului pe pământ. Această idee apare și în Is. LXV, 17 și urm. (vezi nota de la I, 29; IV, 26). Aceasta este ultima înnoire.

† *se vor apropia de o mie de ani*, în împărăția mesianică oamenii vor trăi perioada concepută inițial pentru ei de către Dumnezeu. Adam nu a ajuns la o mie de ani din cauza păcatului său; vezi IV, 30.

‡ Scriitorul pare să aibă în față Isaia LXV, 20, dar evită să facă referire la prezența celor răi în împărăția stricată, așa cum se face în Isaia. Însă, aparent, sunt presupuși în versetul 30, deși potrivit versetului 29 nu mai există astfel de oameni. Aceștia sunt eliminați treptat. Cf. Test. Levi 18.
care să nu fie mulțumit, am adăugat negativul dintr-o comparație a lui Isaia LXV, 20.

§ *și bucurie*, cf. Isaia, LXV, 14.
nu va mai exista Satana, cf. Testamentului lui Moise X, 1. Această afirmație nu trebuie să însemne prea multe: cf. XL, 9, XLVI, 2, L, 5.
binecuvântare și vindecare, cf. I, 29.

Scanned with OKEN Scanner

30. Şi atunci Domnul Îşi va vindeca slujitorii,
Aceştia se vor ridica şi vor vedea mare linişte
Şi îşi vor izgoni adversarii.
Iar cei drepţi vor vedea şi vor fi mulţumiţi
Şi se vor ferici cu bucurie pe veci
Şi vor vedea toată judecata şi blestemele vrăjmaşilor.*

* Dacă acest verset se referă la înviere, cei drepţi se scoală pentru a lua parte la această împărăţie mesianică (temporară?). Dacă versetul 11 a ajuns în forma lui corectă la noi şi dacă este să îl interpretăm literal, rezultă că judecata finală precedă împărăţia mesianică. Dar natura acestei împărăţii exclude o astfel de perspectivă. Aceasta va fi instaurată treptat, *pari passu* cu transformarea spirituală a omului. O astfel de transformare treptată şi progresivă nu permite introducerea judecăţii finale în niciun moment al desfăşurării sale. Nu găsim nici vreun indiciu despre o astfel de judecată în versetele 23-27. Aşadar, judecata finală poate apărea doar la încheierea acestei împărăţii. Prin urmare, împărăţia are o durată finită – concluzie care prezintă dificultăţi când este confruntată cu I, 17, 18, 29, dar care se potriveşte cel mai bine cu celelalte pasaje care se referă la judecata de apoi din această carte. În această situaţie, învierea celor drepţi şi judecata de apoi sunt despărţite, dacă versetul afirmă că cei drepţi se ridică pentru a lua parte la împărăţie. Escatologia autorului nostru este astfel diferită de Enoh et. LXXXIII-XC (înainte de 161 d.Hr.) Test Iuda 25, Sim. 6, Zeb. 10, Benj. 10, unde judecata de apoi precedă împărăţia iar cei drepţi sunt ridicaţi pentru a se bucura de ea veşnic şi de cea din Enoh et. XCI-CIV (104-95 î.Hr.), unde judecata de apoi urmează după încheierea împărăţiei şi cei drepţi nu mai sunt ridicaţi pentru a lua parte la ea, ci într-o nemurire binecuvântată. Dar învăţătura textului nostru se potriveşte cu cea din Enoh et. XCI-CIV; căci cuvintele „se vor ridica" se pare că nu se referă la înviere ci înseamnă doar că, atunci când Dumnezeu Îşi va vindeca slujitorii (cf. Apocalipsa XXII, 2), aceştia vor deveni puternici. Propoziţiile din versetul 29, „toate zilele lor vor fi zile de binecuvântare şi vindecare", şi din I, 29 „pentru vindecare... pentru toţi aleşii lui Israel" redau această perspectivă, cel mai probabil. În acest caz, nu există înviere în această împărăţie mesianică temporară şi astfel escatologia este în perfectă armonie cu cea a lui Enoh et. XCI-CIV.

Scanned with OKEN Scanner

31. Şi oasele lor se vor odihni în pământ
Şi duhurile lor se vor bucura cu mare bucurie
Şi vor şti că Domnul este Cel care face judecata
Şi va arăta îndurare faţă de sute şi mii şi faţă de toţi cei care Îl iubesc.*

32. Şi tu, Moise, scrie aceste cuvinte; căci aşa sunt ele scrise şi ei (le) consemnează pe tablele cereşti ca porunci pentru generaţii pe veci.

---

vor vedea mare linişte, adică se vor bucura de mare linişte.
îşi vor izgoni adversarii – o astfel de idee este concordantă cu creşterea treptată a împărăţiei.

* După moarte nu mai există învierea trupului, ci o nemurire binecuvântată aşteaptă sufletul, ca în Enoh et. XCI, 10, XCII, 3, CIII, 3, 4 (vezi cartea mea, *Eschatology*, p.203 şi urm.)
şi faţă de toţi, (*a, c, d*) *b* spune „a tuturor".

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 24

Isaac la Fântâna Prevederii, 1 (cf. Facerea XXV, 11). Isav își vinde dreptul său din naștere, 2-7 (cf. Facerea XXV, 29-34). Isaac coboară la Gherara, 8. Învoielile dintre Isaac și Abimelec, 9-27. Isaac îi blestemă pe filisteni, 28-32. (cf. Facerea XXVI, 1-6, 11, 13-25, 32, 33).

1. Și s-a întâmplat după moartea lui Avraam ca Domnul să binecuvânteze pe Isaac, fiul său, și acesta s-a ridicat din Hebron și a mers să locuiască la Fântâna Prevederii în primul an al celei de-a treia săptămâni a acestui jubileu, șapte ani.*

2. Și în primul an al celei de-a patra săptămâni, a început o foamete în ținut, pe lângă prima foamete, care fusese în zilele lui Avraam.†

3. Și Iacov a făcut o fiertură de linte și Isav a venit de pe câmp înfometat. Și i-a spus lui Iacov, fratelui său:

---

* *Fântâna Prevederii*, cf. Facerea XXV, 11. Numele complet este Beer Laoi-roi = „fântâna celui Viu care mă vede". Cf., de asemenea, Facerea XVI, 14, XXIV, 62.
în primul an al celei de-a treia săptămâni a acestui jubileu – acesta este cel de-al patruzeci și treilea jubileu.

† Cf. Facerea XXVI, 1. Observați că autorul nostru transpune Facerea XXVI, 1 înainte de XXV, 29 și următoarele probabil pentru a explica foamea lui Isav.

Scanned with OKEN Scanner

„Dă-mi şi mie din această fiertură roşie". Şi Iacov i-a spus: „Vinde-mi dreptul tău din naştere [de primogenitură] şi îţi voi da pâine şi din această fiertură roşie".*

4. Şi Isav a spus în inima sa: „Voi muri; la ce-mi mai foloseşte acest drept din naştere?". Şi i-a spus lui Iacov: „Ţi-l dau".

5. Şi Iacov a spus: „Jură-mi astăzi". Şi i-a jurat.

6. Şi Iacov i-a dat fratelui său, Isav, pâine şi fiertură şi acesta a mâncat pe săturate şi Isav îşi disprețuia dreptul din naştere; de aceea, numele lui Isav a devenit Edom, din pricina ciorbei roşii pe care i-a dat-o Iacov în schimbul dreptului său din naştere.†

7. Şi Iacov a devenit fratele cel mai mare şi Isav a fost lăsat fără această demnitate.

8. Şi foametea s-a întins în tot ţinutul şi Isaac a plecat pentru a se duce în Egipt în cel de-al doilea an al acestei săptămâni şi a mers la regele filistenilor în Gherara, la Abimelec.‡

---

* 3-6 Cf. Facerea XXV, 29-34.
Fiertură roşie, cf. Facerea XXV 30. Text = „ca de grâu". Aici zasernaj = πυρου, care este o denaturare a cuvântului πυρρου.
Vinde = ἀπόδου (LXX).
dreptul tău din naştere [de primogenitură] – aici avem două interpretări pentru τα πρωτοτοκια σου.
şi îţi voi da pâine şi din această fiertură roşie – nu este şi în Facerea XXV, 31.

† *numele lui Isav*, literalmente „Isav, numele său" (*a, b*). *c* şi *d* spun „Isav".
fiertură roşie, aceeaşi denaturare ca în versetul 3.

‡ *foamete*, XXVI, 1.
al doilea an al acestei săptămâni, vezi nota despre dată de la versetul 1.

Scanned with OKEN Scanner

9. Și Domnul i-a apărut și i-a spus: „Nu te duce în Egipt; locuiește în ținutul în care îți voi spune Eu, călătorește acolo și voi fi cu tine și te voi binecuvânta.*

10. Căci ție și seminției tale vă voi lăsa tot acest ținut și voi stabili făgăduința mea pe care i-am făcut-o lui Avraam, tatăl tău, și voi înmulți semința ta ca stelele din ceruri și voi da seminției tale tot acest ținut.

11. Și în semința ta toate popoarele pământului vor fi binecuvântate, căci tatăl tău a ascultat de glasul Meu, a păzit poruncile și legile Mele, rânduielile și legământul Meu; acum ascultă și tu glasul Meu și locuiește aici".

12. Și a locuit în Gherara trei săptămâni de ani.†

13. Și Abimelec a rânduit în legătură cu el și cu tot ce este al lui, spunând: „Orice om care se va atinge de el sau care va râvni la ce are el și muri negreșit".‡

14. Și Isaac s-a întărit printre filisteni și a obținut multe averi, boi și oi, cămile și măgari și o gospodărie întinsă.§

15. Și a cultivat pământul din țara filistenilor și a recoltat însutit și Isaac a devenit peste măsură de mare și filistenii l-au invidiat.

16. Acum, toate fântânile pe care le-au săpat slujitorii lui Avraam în timpul vieții lui Avraam, filistenii le-au oprit după moartea lui Avraam și le-au umplut cu pământ.

---

* 9-12 Cf. Facerea XXVI, 2-6.

† Isaac a rămas la Fântâna Prevederii șapte ani și în Gherara douăzeci și unu.

‡ Cf. Facerea XXVI, 11. Nu se face nicio referire în textul nostru la viața lui Isaac cu privire la Rebeca.

§ 14-17 Cf. Facerea XXVI, 13-17.
gospodărie, cf. cu latina *ministerium*. Textul nostru redă generic „averi".

Scanned with OKEN Scanner

17. Şi Abimelec i-a spus lui Isaac: „Pleacă de la noi, căci eşti mult mai măreţ decât noi". Şi Isaac a plecat de acolo în primul an al celei de-a şaptea săptămâni şi a călătorit în văile Gherarei.

18. Şi au săpat din nou fântânile de apă pe care le săpaseră slujitorii lui Avraam, tatăl său, şi pe care filistenii le-au închis după moartea lui Avraam, tatăl său, şi le-a pus numele pe care le pusese şi Avraam, tatăl său.*

19. Şi slujitorii lui Isaac au săpat o fântână în vale şi au găsit apă vie şi păstorii din Gherara s-au luptat cu păstorii lui Isaac spunând: „Apa este a noastră". Şi Isaac a pus numele fântânii „Viclenie", căci ei au fost vicleni cu noi.†

20. Şi au săpat şi a doua fântână şi s-au luptat şi pentru aceasta şi i-a pus numele „Duşmănie". Şi s-au ridicat de acolo şi au săpat altă fântână, iar pentru aceasta nu s-au mai luptat şi i-au pus numele „Loc liber" şi Isaac a spus: „Acum Domnul a făcut loc pentru noi şi ne-am înmulţit pe pământ".‡

21. Şi a urcat de acolo la Fântâna Juruinţei, în primul an al primei săptămâni din al patruzeci şi nouălea jubileu.§

---

* 18-20 Cf. Facerea XXVI, 18-22.

† Apa. Aici et. are „această apă" şi latina doar „apă", dar ze (= aceasta) este doar o traducere a articolului grecesc, aşa cum se întâmplă adesea. Aşadar, versiunile etiopiană şi latină atestă acelaşi text.
Fântâna – et. are „acea fântână", dar we'etu este doar o traducere a articolului grecesc, cum se întâmplă adesea. Latina are doar *putei*. *Viclenie*. Facerea XXVI, 20 are ἀδικία.

‡ Duşmănie = şel'e modificat cu ajutorul latinei (*inimicitias*) din sabab = „restrâns". Denaturarea este nativă textului. Cel mai probabil, a luat naştere din dorinţa unui scrib de a face o antiteză între numele acestei fântâni şi cel al următoarei, „Loc liber".

§ 21-26 Cf. Facerea XXVI, 23-25, 32-33.

Scanned with OKEN Scanner

22. Şi Domnul i-a apărut în noaptea aceea de lună nouă în prima lună şi i-a spus: „Sunt Dumnezeul lui Avraam, tatăl tău; nu te teme, căci sunt cu tine şi te voi binecuvânta şi voi înmulţi seminţia ta ca nisipul pământului pentru Avraam, slujitorul meu".

23. Şi a zidit altar acolo, pe care îl zidise şi Avraam, tatăl său, mai înainte şi a chemat numele Domnului şi a oferit o jertfă Dumnezeului lui Avraam, tatăl său.

24. Şi au săpat o fântână şi au găsit apă vie.*

25. Şi slujitorii lui Isaac au săpat încă o fântână şi nu au găsit apă şi au mers şi i-au spus lui Isaac că nu au găsit apă, iar acesta a spus: „Am jurat această zi filistenilor şi acest eveniment ne-a fost prevestit".†

26. Şi a pus numele acelui loc „Fântâna Juruinţei"; căci acolo a jurat el lui Abimelec şi Ahuzat, prietenul său, şi lui Ficol, căpetenia oştirii sale.‡

27. Şi Isaac a ştiut în ziua aceea că forţat le-a jurat că va face pace cu ei.

28. Şi Isaac a blestemat în acea zi filistenii şi a spus: „Blestemaţi fie filistenii până în ziua furiei şi indignării în mijlocul tuturor popoarelor; fie ca Dumnezeu să-i facă batjocură, blestem şi obiect al furiei şi indignării în mâinile păcătoşilor neamurilor şi în mâinile lui Chitim.§

---

* 24-25 – se menţionează doar o fântână în Facerea XXVI, 25.

† Textul nostru sugerează că, deoarece Isaac a făcut un legământ cu Abimelec, slujitorii săi nu au reuşit să găsească apă.

‡ Cf. Facerea XXVI, 33.
Ahuzat, et. 'Akozat.

§ 28-32 Ura exprimată în aceste versete poate fi cu greu înţeleasă de altcineva în afară de un contemporan al războaielor purtate de macabei împotriva cetăţilor filistenilor. Acest pasaj este introdus neîntemeiat în poveste (la fel consideră şi Bousset, *Z. f. NTliche*

Scanned with OKEN Scanner

29. Şi oricine scapă de sabia inamicului şi de Chitim, acel popor drept să-l şteargă de sub ceruri; căci aceştia vor fi duşmanii şi vrăjmaşii copiilor mei în toate generaţiile lor pe pământ.*

Wissench., 1890, p.200). Dintre cele cinci cetăţi principale ale filistenilor (Jos. XIII, 3), patru existau încă pe vremea macabeilor: Aşkelon, Aşdod, Gaza şi Ecron. Dintre acestea, Ecron (Ἀκκαρών) a fost dată de Alex. Balas lui Ionatan pentru serviciile sale (1 Macabei, X, 89; Iosephus, *Ant.*, XIII, 4, 4) şi Aşkelon i-a fost transmis (1 Macabei, X, 60, XI, 60). Aşdod (Ἄζωτος) a suferit cumplit sub Iuda Macabeul (1 Macabei v, 68) şi a fost capturată, trecută prin foc şi sabie de Ionatan (147 î.Hr.); templul lui Dagon, la fel şi toţi cei care îşi găsiseră refugiu în el au fost arşi (1 Macabei, X, 84; Iosephus, *Ant.* XIII, 4, 4). Din nou a fost ars până în temelii de Ioan Hircan (1 Macabei, XVI, 10). Cât priveşte Gaza, suburbiile sale au fost arse de Ionatan şi cetatea a fost forţată să capituleze (1 Macabei, XI, 61-62). Apoi a fost distrusă de Alex. Jannaeus (Iosephus, *Ant.*, XIII, 13, 3). Textul nostru reflectă corect atitudinea lui Iuda faţă de cetăţile filistenilor în secolul al II-lea î.Hr.

păcătoşii neamurilor, latina are aici *peccatoris populi*. Cf. XXIII, 24. Filistenii au suferit mult de pe urma asirienilor şi egiptenilor – îndeosebi a celor din urmă: vezi Herodot I, 105, II, 157, 159.

Chitim (Κιτιεῖς, Κίτιοι, Χετιείμ, Χεττάν). Descendenţi din Javan, potrivit Facerii X, 4 şi, prin urmare, aparţineau civilizaţiei greco-latine. Ţara lor este identificată de obicei cu Ciprul. În Dan. XI, 30, Chitim sunt fără îndoială romanii, în timp ce în 1 Macabei, I, 1, VIII, 5, aceştia sunt macedonenii. La macedoneni se referă textul nostru. Gaza a fost capturată de Alexandru cel Mare (Iosephus, *Ant.* XI, 8, 4).

* *Poporul cel drept*. Iuda sub macabei. Vezi nota de la 28-32 de mai sus.

generaţii. modificat cu latina. text = „zile".

Aceşti Caftorim. „Aceşti" = ellu modificat din kuellu = tot cu latina. Text = „toţi Caftorim". Potrivit Amos IX, 7; Deut. II, 23; Ier., XLVII, 4, filistenii au venit iniţial din Caftor. Despre diversele perspective cu privire la localizarea acestei cărţi vezi *Encyc. Bib.*, I, 698-699.

Scanned with OKEN Scanner

30. Şi nicio urmă nu va mai rămâne din ei,

Nici cineva care să fie izbăvit în ziua mâniei judecăţii;

Căci pentru nimicire, stârpire şi izgonire de pe pământ este întreaga seminţie a filistenilor (rezervată)

Şi nu va mai rămâne pentru aceşti Caftorim un nume sau o seminţie pe pământ.

31. Căci el s-a ridicat la ceruri,
De acolo va fi coborât
Şi deşi s-a făcut puternic pe pământ,
De acolo va fi târât înainte.
Şi deşi se ascunde printre neamuri,
Chiar şi de acolo va fi stârpit;
Şi deşi a coborât în Şeol,
Şi acolo condamnarea lui va fi mare
Şi nici acolo nu va avea pace.*

32. Şi dacă va pica în robie,
Mâinile celor care îi urmăresc viaţa îl vor omorî pe drum
Şi nici numele, nici seminţia nu-i vor rămâne pe pământ; căci în veşnică afurisenie va pleca".

33. Şi aşa stă scris şi întipărit despre el pe tablele cereşti, să i se facă în ziua judecăţii, ca să fie şters de pe faţa pământului.

* 31-32. Bazat pe Amos IX, 2-4. Cf. Ps. CXXXIX, 8 şi urm.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 25

Rebeca îl sfătuieşte pe Iacov să nu se căsătorească cu o femeie canaanită, 1-3. Iacov promite să se căsătorească cu o fiică a lui Laban, în ciuda cererilor insistente ale lui Isav de a se căsători cu o femeie canaanită, 4-10. Rebeca îl binecuvântează pe Iacov, 11, 23. (Cf. Facerea XXVIII, 1-4.)

1. Şi în al doilea an al acestei săptămâni din acest jubileu, Rebeca l-a chemat pe Iacov, fiul ei, şi i-a vorbit, spunând: „Fiul meu, nu-ţi lua soţie dintre fiicele lui Canaan, ca Isav, fratele tău, care şi-a luat două soţii dintre fiicele lui Canaan şi acestea mi-au amărât sufletul cu toate faptele lor necurate; căci toate faptele lor sunt păcate şi pofte trupeşti şi nu există dreptate pentru ele, căci (faptele lor) sunt rele.*

2. Şi eu, fiul meu, te iubesc peste măsură, iar inima şi iubirea mea te binecuvântează în fiecare ceas din fiecare zi şi în fiecare ceas din fiecare noapte.

---

* 1-3 Observaţi că autorul nostru transpune Facerea XXVIII, 1-4 înainte de Facerea XXVII, care conţine interceptarea binecuvântării lui Isav.

în al doilea an al acestei săptămâni din acest jubileu – vezi nota de la versetul 4.

nu-ţi lua soţie etc., Facerea XXVIII, 1.

Isav, fratele tău, care şi-a luat două soţii dintre fiicele lui Canaan, cf. Facerea XXVI, 34.

mi-a amărât sufletul, cf. Facerea XXVII, 46, XXVI, 35.

Scanned with OKEN Scanner

3. Iar acum, fiul meu, ascultă vocea mea şi împlineşte voia mamei tale şi nu-ţi lua soţie dintre fiicele acestui ţinut, ci doar din casa tatălui meu şi din seminţia tatălui meu. Îţi vei lua o soţie din casa tatălui meu şi Dumnezeu Cel Preaînalt te va binecuvânta, iar copiii tăi vor fi o generaţie dreaptă şi o seminţie sfântă.”*

4. Şi apoi Iacov i-a vorbit Rebecăi, mamei sale, şi i-a spus: „Iată, mamă, am nouă săptămâni de ani şi nu cunosc şi nu am atins nicio femeie, nici nu m-am logodit cu vreuna şi nici nu mă gândesc să-mi caut soţie printre fiicele lui Canaan.†

5. Căci îmi amintesc, mamă, cuvintele lui Avraam, tatăl nostru, fiindcă el mi-a poruncit să nu-mi iau soţie dintre fiicele lui Canaan, ci să-mi iau soţie din seminţia casei tatălui meu şi din seminţia mea.

6. Am auzit că fratelui tău, Laban, i s-au născut fiice şi am sperat că îmi voi lua soţie dintre ele.

---

* Cf. Facerea XXVIII, 1, 2.

† *nouă săptămâni.* Dacă data din versetul 1 este corectă, rezultă că, de vreme ce Iacov avea pe atunci şaizeci şi trei de ani, s-a născut în 2046. Această informaţie se potriveşte cu interpretarea din manuscris de la XIX, 13; dar estimarea bazată pe această interpretare nu se potriveşte cu cea care urmează în XLV, 13, care atribuie anul naşterii lui Iacov în 2041. Cu afirmaţia privitoare la vârsta lui Iacov, cf. Ber. Raba 68: „Tatăl nostru, Iacov, avea şaizeci şi trei de ani când a primit binecuvântarea; paisprezece ani şi i-a petrecut ascuns în casa lui Eber şi şapte ani a slujit Rahelei, aşadar, avea optzeci şi patru de ani când s-a căsătorit, dar Isav avea patruzeci de ani”. Vezi şi Seder Olam II.
şi nu cunosc şi nu am atins nicio femeie, Syncellus (I, 197) atribuie greşit această afirmaţie lui Iosephus: Ἰώσηππός φησιν ὅτι ὁ Ἰακὼβ ἐτῶν ὑπάρχων ξγ’ οὐκ ἔγνω ὅλως γυναῖκα, ὡς αὐτὸς ἐξεῖπε τῇ μητρὶ Ῥεββέκᾳ(gvia Shots ·γυναῖκαί αὐτόί τρ μητρί ^οβέκκφ.

Scanned with OKEN Scanner

7. Şi din această pricină m-am apărat în sufletul meu de păcate şi de ispite în tot ce am făcut toată viaţa mea; fiindcă tatăl meu, Avraam, mi-a dat multe porunci legate de poftele şi păcatele trupeşti.*

8. Şi, în ciuda a tot ce mi-a poruncit în aceşti douăzeci şi doi de ani, fratele meu s-a luptat cu mine, mi-a vorbit adesea şi mi-a spus: „Fratele meu, ia de soţie una dintre surorile celor două soţii ale mele"; dar eu am refuzat să fac cum a făcut el.†

9. Jur în faţa ta, mamă, că toată viaţa mea nu voi lua soţie dintre fiicele din seminţia lui Canaan şi nu mă voi purta rău, aşa cum a făcut fratele meu.

10. Nu te teme, mamă, şi fii sigură că voi face cum ţi-e voia şi voi merge pe calea dreptăţii şi nu mă voi lăsa ispitit niciodată".

11. Mama şi-a ridicat faţa spre ceruri şi a întins degetele mâinilor şi a binecuvântat pe Dumnezeul Cel Preaînalt, care a făcut cerul şi pământul, şi I-a mulţumit şi L-a lăudat.

12. Şi a spus: „Binecuvântat fie Domnul Dumnezeu şi fie ca numele Lui sfânt să fie binecuvântat de-a pururea, căci mi l-a dat pe Iacov, fiu curat şi seminţie sfântă; căci al Tău este şi a Ta este seminţia lui de-acum şi pururea şi în toate generaţiile.

13. Binecuvântează-l, Doamne, şi pune în gura mea binecuvântarea dreptăţii, ca eu să-l pot binecuvânta pe el".

---

* *fiindcă tatăl meu, Avraam, mi-a dat multe porunci legate de poftele şi păcatele trupeşti*, cf. XX, 4, XXXIX, 6.

† *aceşti douăzeci şi doi de ani.* Această informaţie se potriveşte cu afirmaţia despre vârsta lui Isav din Facerea XXVI, 34, unde se spune despre el că avea patruzeci de ani când s-a căsătorit. Isav avea acum şaizeci şi trei de ani.

Scanned with OKEN Scanner

14. Şi în ceasul acela, când duhul dreptăţii a coborât în gura ei, şi-a pus ambele mâini pe capul lui Iacov şi a spus:*

15. „Binecuvântat eşti tu, Domnul dreptăţii şi Dumnezeul timpului;

Şi să te binecuvânteze El mai presus de toate generaţiile oamenilor.

Să-ţi arate El, fiule, calea dreptăţii,

Ţie şi seminţiei tale.

16. Şi să-ţi înmulţească fiii în viaţa ta

Şi aceştia să se ridice câte luni sunt în an

Şi fiii lor să ajungă mulţi şi mari, mai presus de stelele de pe cer,

Iar numărul lor să fie mai mare decât nisipul mării.

17. Şi să le dea acest ţinut dumnezeiesc – aşa cum a spus că-l va da lui Avraam şi seminţiei sale după el, pe veci –

Şi aceştia să-l păstreze pe veci.†

18. Şi să apuc să văd (născuţi) din tine, fiule, copii binecuvântaţi în viaţa mea

Şi o seminţie binecuvântată şi sfântă să fie toată seminţia ta.

---

* *duhul dreptăţii* (sau adevărului) = τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας. Cf. Ioan XIV, 17, XV, 26, XVI, 13. La fel în *a*, *b*, *d*. Ultima versiune este evreiască şi ea: cf. Is. LXIII 10, 11, „Duhul său sfânt". Cu ideea transmisă de ambele sintagme, cf. Deut. XXXIV, 9, „duhul înţelepciunii"; Numerii XI, 25, 26, 29; Neemia IX, 20; Is. XI, 2.

† *aşa cum a spus că-l va da lui Avraam şi seminţiei sale după el, pe veci*, cf. Luca, I, 55, καθὼς ἐλάλησεν...τῷ Ἀβραὰμ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα. Cuvintele lui Luca amintesc atât de Mih., VII, 20, cât şi de textul nostru. Observaţi că această afirmaţie din Luca este adăugată între paranteze sau explicativ, ca în textul nostru.

să-l păstreze pe veci. Cf. sintagmei lui Thueydidean κτῆμα ἐς ἀεὶ.

Scanned with OKEN Scanner

19. Și așa cum ai înviorat tu duhul mamei tale în viața †mea†,
Pântecul celei care te-a purtat să te binecuvânteze,
[Dragostea mea] și pieptul meu să te binecuvânteze
Și inima mea și limba mea să te laude cu prisosință.*

20. Înmulțește-te și răspândește-te pe pământ
Și fie ca seminția ta să fie perfectă în bucuria cerului și pământului pe veci;
Și să se bucure seminția ta
Și în acea măreață zi a liniștii să se bucure de liniște.

21. Și fie ca numele tău și seminția ta să străbată veacurile
Și Dumnezeul Cel Preaînalt să fie Dumnezeul ei
Și Dumnezeul dreptății să sălășluiască în ei
Și prin ei să se zidească sanctuarul Lui pe veci.†

22. Binecuvântat fie cel care te binecuvântează pe tine
Și toată făptura care te blestemă greșit pe tine să fie blestemată".‡

23. Apoi ea l-a sărutat și i-a spus:
„Dumnezeul lumii să te iubească
Așa cum inima mamei tale și dragostea ei se bucură de tine și te binecuvântează".
Și apoi a încetat cu binecuvântările.§

---

* *a înviorat*, (*a, b*). În *c și d*: „ți-a dat odihnă".
†mea†, a se citit „a ta", după cum necesită sensul.
[Dragostea mea], am pus între paranteze această sintagmă; căci lasă o impresie de stângăcie la integrarea între „pântece", „piept", „gură" și „limbă". Ar trebui să ne așteptăm la un „și" înainte. Este posibil să fie o greșeală perpetuată de copiști și să își fi avut originea ca o interpretare greșită a cuvântului ebraic pentru „pântece".

† *Sanctuarul Lui pe veci*, cf. I, 29.

‡ Cf. Facerea XXVII, 29.

§ Cf. Sir, IV, 10.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 26

Isaac îl trimite pe Isav după vânat, 1-4. Rebeca îl învață pe Iacov să obțină binecuvântarea, 5-9. Iacov, prin persoana lui Isav, o obține, 10-24. Isav aduce carnea de vânat și, prin insistența sa, obține binecuvântarea, 25-34. Îl amenință pe Iacov, 35. (Cf. Facerea XXVII)

1. Și în al șaptelea an al acestei săptămâni, Isaac l-a chemat la el pe Isav, fiul său mai mare, și i-a spus: „Sunt bătrân, fiule, și iată că ochilor mei le-a slăbit vederea și nu cunosc ziua morții mele.*

2. Acum ia armele tale de vânătoare, tolba și arcul, mergi pe câmp, vânează și adu-mi (carne de vânat), fiule, și pregătește-mi o friptură savuroasă, pe placul sufletului meu, și adu-mi-o ca să o mănânc și ca sufletul meu să te binecuvânteze înainte să mor."†

3. Dar Rebeca l-a auzit pe Isaac vorbind cu Isav.

4. Și Isav a plecat devreme pe câmp să vâneze, să prindă și să aducă acasă tatălui său.

---

* Cf. Facerea XXVII, 29.
le-a slăbit vederea, o interpretare imperfectă a Facerii XXVII, 1, unde „au slăbit vederile ochilor săi".

† *vânează și adu-mi* = θήρευσον καί ἐπιλάβου, o interpretare aproximativă a Facerii XXVII, 3.

Scanned with OKEN Scanner

5. Iar Rebeca l-a chemat la ea pe Iacov, fiul ei, şi i-a spus: „Iată că l-am auzit pe Isaac, tatăl tău, vorbind cu Isav, fratele tău, şi spunându-i: «Vânează pentru mine şi fă-mi o friptură savuroasă şi adu-mi-o să mănânc şi să te binecuvântez înaintea Domnului înainte să mor».

6. Iar acum, fiule, ascultă-mi glasul în ceea ce-ţi poruncesc: mergi la turma ta şi adu-mi doi iezi buni de la caprele tale şi voi face din ei friptură savuroasă pentru tatăl tău, aşa cum îi place lui, apoi o vei duce tatălui tău, ca să mănânce şi să te binecuvânteze în faţa Domnului înainte să moară şi astfel să fii binecuvântat".

7. Şi Iacov i-a spus Rebecăi, mamei sale: „Mamă, nu voi reţine nimic din ce mănâncă tata şi din ce îi place: doar că mă tem, mamă, că-mi va recunoaşte glasul şi va vrea să mă atingă.*

8. Şi ştii că eu sunt fin la atingere, iar Isav, fratele meu, este păros, şi voi părea atunci pentru el un răufăcător, făcând ceva ce nu mi-a poruncit, se va mânia pe mine şi voi atrage asupra mea un blestem, în loc de binecuvântare.

9. Şi Rebeca, mama lui, i-a spus: „Asupra mea să se abată blestemul tău, fiule, doar ascultă de vorbele mele".

10. Şi Iacov a ascultat de vorbele Rebecăi, mama sa, a mers şi a prins doi iezi buni şi graşi de la capre şi i-a adus mamei sale şi mama lui i-a făcut (friptură savuroasă), aşa cum îi plăcea lui.†

11. Şi Rebeca a luat straiele cele bune ale lui Isav, fiul ei mai mare, care erau cu ea în casă, şi l-a îmbrăcat pe Iacov,

---

* Prima jumătate a versetului, adăugată de autorul nostru în favoarea lui Iacov.

† *(friptură savuroasă)*. Adăugat din latină.

Scanned with OKEN Scanner

fiul ei mai mic, (cu ele) şi a pus pieile iezilor pe braţele lui şi pe părţile expuse ale gâtului.

12. Şi a dat carnea şi pâinea pe care le-a pregătit în mâinile fiului ei, Iacov.*

13. Şi Iacov a intrat la tatăl lui şi a spus: „Sunt fiul tău, am făcut ce mi-ai spus. Ridică-te, aşază-te la masă şi mănâncă din ce am prins, tată, ca sufletul tău să mă binecuvânteze".

14. Şi Isaac i-a spus fiului său: „Cum de ai găsit (vânat) atât de repede, fiule?".

15. Şi Iacov a spus: „Fiindcă (Domnul) Dumnezeul tău m-a ajutat să-l găsesc".†

16. Şi Isaac i-a spus: „Apropie-te să te simt, fiule, să văd dacă eşti fiul meu Isav sau nu".

17. Şi Iacov s-a apropiat de Isaac, tatăl său, acesta l-a simţit şi a spus:

18. „Vocea este a lui Iacov, dar mâinile sunt cele ale lui Isav", şi nu şi-a dat seama, fiindcă a fost rânduială din ceruri să i se ia puterea simţirii şi Isaac nu şi-a dat seama, căci mâinile sale erau păroase ca ale lui (fratelui său) Isav, aşa că l-a binecuvântat.‡

---

* *a dat*, aici etiopiana adaugă „lui", faţă de latină şi Facerea XXVII, 17. Această adăugare este găsită şi în versiunea etiopiană a Facerii XXVII, 17.

† (*Domnul*). Furnizat din latină.
m-a ajutat să-l găsesc = ('arkabanî *b*, *c*); a = „m-a ajutat"; *d* = „m-a ajutat să văd". Latina spune *direxit*. În textul meu, am modificat sintagma în 'arte'ani = *direxit*, comparând cu XXI, 2, unde etiopiana are acest verb ca echivalent al lui *dirigere* din latină. Dar interpretarea din *b* şi *c* ar putea fi corectă, după cum consideră Praetorius.

‡ *fiindcă a fost rânduială din ceruri*, această sintagmă este împrumutată din 1 Regi XII, 15; cf. 2 Cron. X, 15.
puterea simţirii, literal „duhul său".
(fratelui său), adăugat din latină.

Scanned with OKEN Scanner

19. Şi a spus: „Tu eşti fiul meu, Isav?", iar acesta a răspuns: „Sunt fiul tău", iar el a spus: „Adu aproape de mine să mănânc din ce ai prins, fiule, ca sufletul meu să te binecuvânteze".*

20. Şi a apropiat mâncarea de el şi acesta a mâncat, apoi a adus vin şi acesta a băut.

21. Şi Isaac, tatăl său, i-a spus: „Apropie-te şi sărută-mă, fiule". Şi s-a apropiat şi l-a sărutat.†

22. Şi a simţit mirosul straielor sale, l-a binecuvântat şi a spus: „Iată, mirosul fiului meu este mirosul unui câmp (întreg) pe care Domnul l-a binecuvântat.‡

23. Şi Domnul să-ţi dea din roua cerurilor
Şi din roua pământului, porumb şi ulei din belşug;
Ţări să-ţi slujească
Şi popoare să se închine la tine.§

24. Fii stăpân peste fraţii tăi
Şi fiii mamei tale să ţi se închine;

---

* *Sunt fiul tău.* Pentru o ocolire analogă, Beer compară Ber. Raba 65: „Sunt Isav, întâiul născut" (Facerea XXVII, 24). R. Levi a spus că Iacov a vrut să spună: Eu sunt cel care va primi cele zece porunci (care încep cu cuvintele „eu sunt"), dar Isav este întâiul născut.

† *Apropie-te*, latina adaugă „de mine". La fel şi LXX şi Vulgata despre Facerea XXVII, 26.

‡ *(întreg).* Adăugat din latină. La fel Sam. LXX şi Vulg. despre Facerea XXVII, 27. Mass. omite.

§ *să-ţi dea, b, c, d* adaugă „şi să te înmulţească". *a* transpune înainte de „Domnul să-ţi dea".
roua pământului. Aceeaşi interpretare pentru τῆς πιότητος τῆς γῆς se găseşte în versiunea etiopiană a Facerii XXVII, 28.
din belşug, manuscrisele îngreunează paralelismul, iar Facerea XXVII, 28 spune: „Să-ţi dea ţie Dumnezeu din roua cerului şi din belşugul pământului, pâine multă şi vin".

Scanned with OKEN Scanner

Şi să te bucuri de toate binecuvântările cu care Domnul m-a binecuvântat pe mine şi pe Avraam, tatăl meu,
Tu şi seminţia ta pe veci;
Blestemat fie cel care te blestemă
Şi binecuvântat fie cel care te binecuvântează.”*

25. Şi s-a întâmplat imediat ce Isaac a încheiat binecuvântarea lui Iacov şi Iacov a ieşit de la Isaac, ca Isav, fratele său, să intre şi el după vânătoare.

26. Şi acesta pregătise o friptură savuroasă şi o adusese tatălui său spunându-i: „Ridică-te, tată, şi mănâncă din carnea mea de vânat, ca sufletul tău să mă binecuvânteze”.

27. Şi Isaac, tatăl său, i-a spus: „Cine eşti tu?” Şi acesta i-a răspuns: „Sunt fiul tău întâi născut, Isav. Am făcut cum mi-ai poruncit”.

28. Isaac s-a mirat şi a spus: „Cine este cel care a vânat, a prins şi mi-a adus (vânatul) şi am mâncat din tot înainte de a veni tu şi pe care l-am binecuvântat, (şi) el va fi binecuvântat şi toată seminţia lui pe veci?”.†

29. Şi s-a întâmplat ca atunci când Isav a auzit cuvintele tatălui său, Isaac, să plângă cu plâns peste măsură şi amar, şi i-a spus tatălui său: „Binecuvântează-mă şi pe mine, tată”.

30. Şi i-a spus: „Fratele tău a venit cu înşelăciune şi ţi-a furat binecuvântarea”. Şi a spus: „Acum ştiu de ce numele lui este Iacov. Iată că m-a înlocuit de două ori. Mi-a luat dreptul din naştere şi acum mi-a luat binecuvântarea”.‡

---

* *Binecuvântările cu care Domnul l-a binecuvântat pe Avraam* etc. Cf. Facerea XXVIII, 4.

† *a vânat, a prins,* vezi nota de la versetul 2.

‡ *ştiu de ce* (sau „cum”), οἶδα ὡς. Aici poate fi o denaturare de la δικαίως. În acest caz, textul se potriveşte cu XXVII, 36.

Scanned with OKEN Scanner

31. Şi a spus: „Nu ai păstrat pentru mine nicio binecuvântare, tată?", iar Isaac a răspuns şi i-a zis lui Isav:
„Iată că l-am făcut stăpânul tău
Şi toţi fraţii tăi i-am dat lui drept slujitori
Şi cu mult porumb, vin şi ulei l-am întărit;
Ce să mai fac acum pentru tine, fiule?".

32. Şi Isav i-a spus lui Isaac, tatăl său:
„Nu ai decât o binecuvântare, tată?
Binecuvântează-mă şi pe mine, tată".
Şi Isav a ridicat glasul şi a plâns.

33. Şi Isaac i-a răspuns şi i-a spus:
„Iată, locuinţa ta va fi departe de roua pământului
Şi departe de roua cerului de sus.*

34. Şi cu sabia îţi vei croi viaţa†
Şi vei sluji fratelui tău.
Şi se va întâmpla, atunci când vei ajunge mare
Şi vei izbuti să te lepezi de jugul tău,
Să faci păcat de moarte
Şi seminţia ta va fi ştearsă de pe pământ".‡

---

* *roua pământului*, vezi nota de la versetul 23.

† *vei ajunge mare*, 'abaika (cf. *b*). *a* şi *c* = „refuză" ('abaika), care este o denaturare a primei forme (?). *d* este denaturat, dar sprijină *b*.

‡ *Să faci păcat de moarte*, sau „toate păcatele până la moarte". Această modificare este contrară oricărei tradiţii. În Onkelos avem: „Şi se va întâmpla, când fiii lui (Iacov) calcă cuvântul legii, să te lepezi de acest jug". Similar în Targumurile Ierusalim şi Ps.Ion. şi în Ber. Raba 67. Acest pasaj din textul nostru este atribuit Facerii de Syncellus., I, 202: τῷ Ἡσαῦ ἔφη ἐν ταῖς ευλογίαις ὁ Ἰσαάκ, ἔσται δὲ ἡνίκα ἂν καθέλῃς καὶ ἐκλύσῃς τὸν ζυγὸν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ τραχῆλου σου·πλημμελήσῃς εἰς θάνατον. Glycas (p.263) pare să îi atribuie fragmentul lui Iosephus: τότε οὖν ἐπληρώθη ἡ τοῦ Ἰσαάκ προφητεία ἡνίκα ἂν καθέλῃς τὸν ζυγὸν τοῦ ἀδελφοῦ σου ἐκ τοῦ τραχήλου σου, πλημμέλειαν πλημμελήσεις θανάτου.καὶ τὰ μὲν τοῦ Ἰωσήπου τοιαῦτα.
păcat de moarte, cf. XXI, 22.

Scanned with OKEN Scanner

35. Şi Isav a continuat să-l ameninţe pe Iacov din pricina binecuvântării cu care tatăl său l-a binecuvântat şi a spus în inima sa: „Să vină acum zilele de jale pentru tatăl meu, ca să-l pot omorî pe fratele meu, Iacov”.*

* *Să vină acum zilele* etc. Observaţi turnura maliţioasă dată cuvintelor lui Isav din Facerea XXVII, 41.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 27

Rebeca, înspăimântată de amenințările lui Isav, îl convinge pe Isaac să-l trimită pe Iacov în Mesopotamia, 1-12. Isaac o liniștește pe Rebeca cu privire la plecarea lui Iacov, 13-18. Visul și jurământul lui Iacov la Betel, 19-27. (Cf. Facerea XXVIII)

1. Și cuvintele lui Isav, fiul cel mare, au fost spuse Rebecăi într-un vis, apoi Rebeca l-a chemat pe Iacov, fiul ei mai mic, și i-a spus:*

2. „Iată că Isav, fratele tău, se va răzbuna pe tine și te va ucide.

3. Așa că, fiule, ascută de mine, ridică-te și fugi la fratele meu Laban, în Haran, și rămâi cu el câteva zile până când se va domoli furia fratelui tău și va uita tot ce ai făcut. Apoi voi trimite după tine să vii înapoi".

4. Iar Iacov a spus: „Nu mă tem; dacă el vrea să mă omoare, îl voi omorî eu pe el."

---

* 1-5 cf. Facerea XXVII, 42-45.
au fost spuse Rebecăi într-un vis. În Ps. Ion. despre Facerea XXVII, 42 se spune: „Și cuvintele lui Isav, fiul ei mai mare, i-au fost spuse Rebecăi de Sfântul Duh". În Ber Raba despre același pasaj, Rebeca este numită profet.

Scanned with OKEN Scanner

5. Dar ea i-a spus: „Nu mă lăsa fără ambii mei fii într-o singură zi".

6. Şi Iacov i-a spus Rebecăi, mamei sale: „Iată, tu ştii că tata a îmbătrânit şi nu mai vede, fiindcă ochii săi şi-au pierdut agerimea, iar dacă-l părăsesc voi face rău în ochii lor, pentru că-l părăsesc pe el şi plec de lângă voi, iar tatăl meu se va mânia şi mă va blestema. Nu voi pleca; dacă e să mă trimită el, abia atunci voi pleca".*

7. Şi Rebeca i-a spus lui Iacov: „Voi intra şi voi vorbi cu el şi el te va trimite departe".

8. Şi Rebeca a intrat şi i-a spus lui Isaac: „Îmi urăsc viaţa din cauza celor două fiice ale lui Het, pe care Isav le-a luat de soţii; şi dacă Iacov ar fi să ia o soţie dintre fiicele acestor ţinuturi, ce rost mai are să trăiesc? Căci fiicele lui Canaan sunt rele".†

9. Şi Isaac l-a chemat la el pe Iacov şi l-a binecuvântat, l-a mustrat şi i-a spus:‡

10. „Să nu-ţi iei soţie dintre fiicele lui Canaan; ridică-te şi mergi în Mesopotamia, la casa lui Betuel, tatăl mamei tale, şi caută-ţi o soţie acolo dintre fiicele lui Laban, fratele mamei tale.

---

* Acest verset, ca şi XII, 31, îşi datorează existenţa, după cum a evidenţiat Singer, dorinţei autorului de a-şi proteja eroii, pe Avraam şi Iacov, de fapta reprobabilă de a-şi părăsi părinţii la bătrâneţe. Singer (p.170) scrie: In der Haggada wird nämlich Jakob darob getadelt, dass er so lange Zeit von seinen Eltern ferablieb und dadurch die Uebung der Kindespflichten verabsaumte (Megilla 16 b, Sed. Od. Raba 2, Tanch. u. Lek. Tob. Wagescheb in Raschi, Gen. XXXVI, 34), wogegen Esau in dieser Hinsicht seta gepriesen und als Muster eines guten Kindes dargestellt wird (Ber. Raba 65, 82; Debaiim. Raba 1, Pesikta Raba XXIV).

† Cf. Facerea XXVII, 46.

‡ 9-12, cf. Facerea XXVIII, 1-5.

Scanned with OKEN Scanner

11. Şi Dumnezeu Cel Atotputernic să te binecuvânteze, să te mărească şi să te înmulţească aşa încât să devii mai multe popoare şi să-ţi dea binecuvântările tatălui meu Avraam, ţie şi seminţiei tale după tine, ca să moşteneşti ţinutul şederii tale şi tot pământul pe care Dumnezeu i l-a dat lui Avraam: mergi, fiule, în pace!".

12. Şi Isaac l-a trimis pe Iacov departe, şi acesta a plecat în Mesopotamia, la Laban, fiul lui Betuel Sirianul, fratele Rebecăi, mama lui Iacov.

13. Şi s-a întâmplat după ce Iacov s-a pregătit să plece în Mesopotamia ca sufletul Rebecăi să sufere după fiul ei şi a plâns.

14. Şi Isaac i-a spus Rebecăi: „Sora mea, nu-l plânge pe Iacov, fiul meu; căci merge în pace şi se va întoarce în pace.*

15. Dumnezeu Cel Preaînalt îl va păzi de toate relele şi va fi cu el; căci El nu-l va părăsi câte zile va avea;

16. Căci ştiu că va prospera oriunde va merge până când se va întoarce în pace la noi şi îl vom vedea în pace.†

---

* *Sora mea*. Acest cuvânt este folosit de Isaac faţă de soţia sa pentru exprimarea tandreţii. Posibil că Singer (nota de la p.168) are dreptate când spune că este concepută de autorul nostru pentru a justifica faptul că Isaac a numit-o „sora" lui la curtea lui Abimelec. Ca instanţe ale primei utilizări, putem cita discursul lui Tobit faţă de soţia sa (Tobit V, 21) μὴ λόγον ἔχε, ἀδελφή: de asemenea VII, 15, VIII, 4, 7; de asemenea, Cântecul lui Solomon IV, 9, 10, 12, v.1. Această utilizare era comună în vechile cântece egiptene, după cum au arătat Maspero şi Spiegelberg (vezi Budde, Das Hohenlied, pp.XVI-XVII). Şi „frate" a fost utilizat în aceste cântece cu un sens similar. ἀδελφή în 1 Cor. IX, 5 are un sens destul de diferit. Denotă o persoană care are legătură cu religia creştină. Utilizarea de mai sus este, potrivit lui Singer (nota de la p.208), necunoscută în literatura rabinică.

† *va prospera* = jeserah (= *dirigentur* în latină) modificat din jesereh. Text = va prospera.

Scanned with OKEN Scanner

11. Şi Dumnezeu Cel Atotputernic să te binecuvânteze, să te mărească şi să te înmulţească aşa încât să devii mai multe popoare şi să-ţi dea binecuvântările tatălui meu Avraam, ţie şi seminţiei tale după tine, ca să moşteneşti ţinutul şederii tale şi tot pământul pe care Dumnezeu i l-a dat lui Avraam: mergi, fiule, în pace!".

12. Şi Isaac l-a trimis pe Iacov departe, şi acesta a plecat în Mesopotamia, la Laban, fiul lui Betuel Sirianul, fratele Rebecăi, mama lui Iacov.

13. Şi s-a întâmplat după ce Iacov s-a pregătit să plece în Mesopotamia ca sufletul Rebecăi să sufere după fiul ei şi a plâns.

14. Şi Isaac i-a spus Rebecăi: „Sora mea, nu-l plânge pe Iacov, fiul meu; căci merge în pace şi se va întoarce în pace.*

15. Dumnezeu Cel Preaînalt îl va păzi de toate relele şi va fi cu el; căci El nu-l va părăsi câte zile va avea;

16. Căci ştiu că va prospera oriunde va merge până când se va întoarce în pace la noi şi îl vom vedea în pace.†

---

* *Sora mea*. Acest cuvânt este folosit de Isaac faţă de soţia sa pentru exprimarea tandreţii. Posibil că Singer (nota de la p.168) are dreptate când spune că este concepută de autorul nostru pentru a justifica faptul că Isaac a numit-o „sora" lui la curtea lui Abimelec. Ca instanţe ale primei utilizări, putem cita discursul lui Tobit faţă de soţia sa (Tobit V, 21) μὴ λόγον ἔχε, ἀδελφή: de asemenea VII, 15, VIII, 4, 7; de asemenea, Cântecul lui Solomon IV, 9, 10, 12, v.1. Această utilizare era comună în vechile cântece egiptene, după cum au arătat Maspero şi Spiegelberg (vezi Budde, Das Hohenlied, pp.XVI-XVII). Şi „frate" a fost utilizat în aceste cântece cu un sens similar. ἀδελφή în 1 Cor. IX, 5 are un sens destul de diferit. Denotă o persoană care are legătură cu religia creştină. Utilizarea de mai sus este, potrivit lui Singer (nota de la p.208), necunoscută în literatura rabinică.

† *va prospera* = jeserah (= *dirigentur* în latină) modificat din jesereh. Text = va prospera.

Scanned with OKEN Scanner

17. Nu te teme pentru el, sora mea, căci este pe calea cea dreaptă şi este un om perfect, este credincios şi nu va pieri. Nu plânge".*

18. Şi Isaac a alinat-o pe Rebeca pentru fiul ei, Iacov, şi l-a binecuvântat pe acesta.

19. Şi Iacov a plecat de la Fântâna Juruinţei spre Haran în primul an al celei de-a doua săptămâni din cel de-al patruzeci şi patrulea jubileu şi a ajuns la Luz, în munţi, adică la Betel, de lună nouă în prima lună a acestei săptămâni, şi a ajuns acolo seara şi s-a abătut de la calea lui spre apusul drumului în noaptea aceea. Şi a dormit acolo, căci soarele apusese.†

20. Şi a luat una dintre pietrele de acolo şi a pus-o (la cap) sub copac şi călătorea de unul singur şi aşa a dormit.‡

21. Şi a visat în noaptea aceea, şi iată că o scară pornea de la pământ şi vârful ei ajungea în ceruri şi iată că îngerii Domnului urcau şi coborau pe ea.§

22. Şi Domnul i-a vorbit lui Iacov şi i-a spus: „Sunt Domnul Dumnezeul lui Avraam, tatăl tău, şi Dumnezeul lui Isaac; pământul pe care dormi tu acum ţi-l voi da ţie şi seminţiei tale după tine.

---

* *pe calea cea dreaptă*. Cf. *b* şi latină, *in via recta*. *a*, *c* şi *d* merg în direcţii divergente.
(şi) este credincios, *a*, *b* şi latina omit „şi".

† 19-20 Cf. Facerea XXVII, 10, 11, 19.
Luz. Cf. Facerea XXVIII, 19.

‡ (*la cap*) adăugat din latină.
sub copac. Această sintagmă nu se găseşte în Facerea XXVIII, 11. Pare să fie parul de lemn ce indica lăcaşele de cult canaanite. Vezi *Encyc.Bib.* I, 330-332.

§ 21-27 cf. Facerea XXVIII, 12-22.

Scanned with OKEN Scanner

23. Şi seminţia ta va fi ca nisipul pământului şi te vei răspândi la apus şi la răsărit, la miazănoapte şi la miazăzi, şi în tine şi în seminţia ta toate familiile popoarelor vor fi binecuvântate.

24. Şi iată, voi fi cu tine şi te voi păzi oriunde vei merge şi te voi aduce din nou în acest ţinut în pace; căci nu te voi părăsi până când nu voi împlini tot ce ţi-am spus".

25. Şi Iacov s-a trezit din somn şi a spus: „Cu adevărat aceasta este Casa Domnului şi nu am ştiut". Şi s-a temut şi a spus: „Înfricoşător este acest loc care este Casa Domnului şi aceasta este poarta către cer".*

26. Şi Iacov s-a sculat dis-de-dimineaţă, a luat piatra pe care o pusese sub cap şi a pus-o drept semn de hotar şi a turnat ulei pe ea. Şi a pus numele acestui loc Betel, dar numele locului era Luz la început.

27. Şi Iacov a jurat legământ în faţa Domnului spunând: „Dacă Domnul va fi cu mine şi mă va păzi pe calea mea, îmi va da pâine să mănânc şi straie să le port, aşa încât să ajung iarăşi în casa tatălui meu în pace, atunci Domnul va fi Dumnezeul meu şi această piatră pe care am pus-o drept hotar, ca semn în acest loc, va fi Casa Domnului şi din tot ce îmi dai Tu mie, Doamne, îţi voi da zeciuială".

---

* *s-a trezit din somn* = ἐξύπνωσε ἐξ ὕπνου. Manuscrisele au varianta denaturată = ὕπνωσε ὕπνον = a dormit un somn.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 28

Iacov se căsătorește cu Lea și Rahela, 1-10. Copiii lui cu Lea și Rahela și cu roabele lor, 11-24. Iacov caută să plece de lângă Laban, 25; dar rămâne plătit, 26-28. Iacov se îmbogățește, 29-30. (Cf. Facerea XXIX, 1, 17, 18, 21-35; XXX, 1-13, 17-22, 24, 25, 28, 32, 39, 43; XXXI, 1, 2)

1. Și a plecat în călătoria sa și a ajuns în ținutul de la răsărit, la Laban, fratele Rebecăi, și a stat cu el și i-a slujit pentru Rahela, fiica lui, o săptămână.*

2. Și în primul an al celei de-a treia săptămâni i-a spus: „Dă-mi-o pe soția mea, pentru care ți-am slujit șapte ani"; și Laban i-a spus lui Iacov: „Îți voi da soția".†

3. Și Laban a făcut praznic și a luat-o pe Lea, fiica lui mai mare, și i-a dat-o de soție lui Iacov, și i-a dat-o și pe Zilpa, roaba lui, drept roabă; și Iacov nu știa și a crezut că ea este Rahela.‡

4. Și a intrat la ea și iată că era Lea; și Iacov s-a mâniat pe Laban și i-a spus: „De ce mi-ai făcut una ca asta? Nu ți-am slujit eu pentru Rahela, și nu pentru Lea? De ce mă nedreptățești? Păstrează-ți fata și voi pleca; căci mi-ai făcut rău".

---

* Cf. Facerea XXIX, 1.

† 2-4. Cf. Facerea XXIX, 21-25.

‡ *Zilpa*, et. Zalafa. Vezi nota de la versetul 9.
a crezut, în loc de „el" (a); *b, c, d* spun Iacov.

Scanned with OKEN Scanner

5. Căci Iacov o iubea pe Rahela mai mult decât pe Lea; fiindcă ochii Leei erau slabi, dar era frumoasă la trup; dar Rahela avea ochi frumoşi şi era frumoasă la trup.*

6. Şi Laban i-a spus lui Iacov: „Nu aşa se face în ţara noastră, să se dea cea mică înaintea cele mari". Şi nu este bine să se facă aşa; căci aşa este rânduit şi scris pe tablele cereşti, ca nimeni să nu-şi dea fetele mai mici înaintea celor mari – prima se dă cea mai mare, apoi cea mai mică –, şi omul care face asta va fi învinuit în ceruri şi nimeni care face aşa ceva nu mai este un om drept, căci această faptă este rea înaintea Domnului.†

7. Şi porunceşte copiilor lui Israel să nu facă asta; să nu ia şi să nu dea fata cea mică înaintea celei mari, căci este foarte rău.

8. Şi Laban i-a spus lui Iacov: „Să treacă cele şapte zile de praznic şi ţi-o voi da pe Rahela, iar tu-mi vei sluji încă şapte ani, să-mi păstoreşti oile aşa cum ai făcut în ultima săptămână".‡

---

* Cf. Facerea XXIX, 17-18a.
Ochii Leei erau slabi, Ps.Ion., in loc şi Ber. Raba 70 atribuie această slăbiciune plânsului Leei.

† *Nu aşa se face în ţara noastră, să se dea cea mică înaintea cele mari.* Acestea sunt cuvintele îngerilor care enunţă Legea, după cum observa Singer (p.82). Nu avem niciun indiciu, spun Beer şi Singer, despre această rânduială în tradiţie.
dar cea mai mare (ca în *b*); *a, c, d* omit prin homoioteleuton, după cum observa Littmann.

‡ 8-10 Cf. Facerea XXIX, 27-29. Căsătoria lui Iacov cu două surori a fost explicit interzisă de legea de mai târziu: cf. Lev. XVIII, 18. Iustin Martirul, *Dial c. Tryph.*, 134 afirmă că este ου θεμιτον.
Autorul nostru înţelege corect Facerea XXIX, 27-29 şi îl reprezintă pe Iacov ca primind-o pe Rahela după încheierea celor şapte zile ale praznicului Leei. Iosephus (*Ant.* I, 19, 7) consideră în mod greşit că Iacov a aşteptat şapte ani după căsătoria cu Lea.

Scanned with OKEN Scanner

9. Şi în ziua în care cele şapte zile de praznic pentru Lea au trecut, Laban i-a dat-o pe Rahela lui Iacov, ca să-i slujească acesta încă şapte ani, şi i-a dat-o Rahelei pe Bilha, sora Zilpei, ca roabă.*

10. Şi a mai slujit şapte ani pentru Rahela, căci Lea i-a fost dată pe nimic.

11. Şi Domnul a deschis pântecele Leei, aceasta a zămislit şi i-a dăruit un fiu lui Iacov şi acesta l-a numit Ruben, în a paisprezecea zi a celei de-a noua luni, în primul an al celei de-a treia săptămâni.†

---

* *Bilha*, et. Balan.
sora Zilpei. Bilha şi Zilpa apar ca surori şi în *Testamentul celor doisprezece patriarhi*. Nef., I. Neftali afirmă: ἡ δὲ μήτηρ μου ἐστί Βάλλα, θυγάτηρ Ῥωθέου, ἀδελφοῦ Δεβόρρας, τῆς τροφοῦ Ῥ εβέκκας.... ὁ δὲ Ῥόθεος ἐκ τοῦ γένους ἦν Αβραάμ ... καί αἰχμαλωτισθεὶς ἠγοράσθη ὑπὸ Λάβαν· καὶ ἔδωκεν αὐτῷ Αἰνᾶν τὴν παιδίσκην αὐτοῦ εἰς γυναῖκα· ἥτις ἔτεκεν θυγατέρα, καὶ ἐκάλεσεν ααὐτὴν Ζελφάν ... καὶ ἐξῆς ἔτεκεν τὴν Βάλλαν. În tradiţia iudaică ulterioară sunt în continuare reprezentate ca surori, dar ca fiice ale lui Laban printr-o concubină: cf. Ps.Ion. despre Facerea XXIX, 24, 29; Ber. Raba 74. Singer adaugă Pirke R. El. 36 la nota de la p.118.

† 11-24 cf. Facerea XXIX, 31 – XXX, 1-13, 17-22, 24.
11-24 Cei doisprezece fii ai lui Iacov. Cei doisprezece apar în textul nostru în aceeaşi ordine ca în Facerea XXIX, 32-44, XXX, 1-24, XXXV, 17-18. Următoarele tabele (luate din Rönsch, p.330) vor servi la clarificarea ordinii diferite a acestor nume. I. În povestea Facerii XXIX-XXXV şi a *Jubileelor*. II. În *Jubilee*, după data naşterii. III. În *Testamentul celor doisprezece patriarhi*, după data naşterii. IV. în Facerea XLIX.

	I. Facerea XXIX-XXX, XXXV şi în Jubilee.	II. În Jubilee, după data naşterii	III. În Testamentul celor doisprezece patriarhi, după data naşterii	IV. În Facerea XLIX
1	Ruben	Ruben	Ruben	Ruben
2	Simeon	Simeon	Simeon	Simeon
3	Levi	Levi	Levi	Levi

4	Iuda	Dan	Iuda	Iuda
5	Dan	Iuda	Dan	Zabulon
6	Neftali	Neftali	Isahar	Isahar
7	Gad	Gad	Neftali	Dan
8	Aşer	Isahar	Gad	Gad
9	Isahar	Aşer	Zabulon	Aşer
10	Zabulon	Iosif	Aşer	Neftali
11	Iosif	Zabulon	Iosif	Iosif
12	Veniamin	Veniamin	Veniamin	Veniamin

Se va observa că ordinea din II diferă de toate celelalte în ceea ce-i priveşte pe Dan, Isahar şi Iosif. Midraş Tadshe, care se bazează parţial pe textul nostru, arată aceeaşi ordine (vezi mai jos). Probabil datele sunt denaturate. Rönsch propune să citim „al şaptelea" în loc de „al şaselea" (o modificare uşoară, bazată pe confundarea numeralelor în ebraică) în Jubilee XXVIII, 24. În acest caz, Iosif s-ar fi născut în 2135 A.M. şi locul lui în lista Jubileelor s-ar potrivi cu cel al altor autorităţi. Dar această dată nu se potriveşte cu ce este necesar prin prisma XXXIV, 10 şi XLVI, 1 din textul nostru. Fiindcă aceste pasaje, când sunt citite împreună, sugerează că Iosif s-ar fi născut în anul 2132. Vezi nota de la XXVIII, 24. Rönsch presupune în continuare că scribul a transpus datele pentru Iuda şi Dan şi a denaturat din nou şapte în şase; şi sugerează în cele din urmă, în cazul lui Aşer şi Isahar, că ar trebui să inversăm anii naşterii lor şi să citim anul al patrulea în cazul lui Aşer şi al cincilea în cazul lui Isahar. Aşadar, ar trebui să avem următoarea listă:

Nume	Ziua (naşterii)	Luna	Anul (din săptămână)	Săptămâna	Anul
Ruben	14	9	1	3	2122
Simeon	21	10	3	3	2124
Levi	1	1	6	3	2127
Iuda	15	3	7	3	2128
Dan	9	6	1	4	2129
Neftali	5	7	2	4	2131
Gad	12	8	3	4	2132
Aşer	2	11	4	4	2133
Isahar	4	5	5	4	2134
Zebulon	7	7	6	4	2134
Iosif	1	4	7	4	2135
Veniamin	11	8	1	4	2143

Scanned with OKEN Scanner

12. Dar pântecele Rahelei era închis, căci Domnul a

Această ordine, corectată cum propune Rönsch mai sus, se găseşte şi în Syncellus I, 198, deşi datele diferă de cele din textul nostru:καὶ δουλεύσας ἔτη ζ' ἔλαβε τὴν Λείαν καὶ ἐγέννησε τὸν Ῥουβὴν τῷ π' ἔτει καὶ τὸν Συμεὼν τῷ πα', τὸν δὲ Λευὶ τῷ πβ', τὸν Ἰοὺδαν τῷ πγ', τὸν Δὰν τῷ πε', τὸν Νεφθαλεὶμ τῷ πς', τὸν Γὰδ τῷ πζ', τὸν Ἀσὴρ τῷ πη', τὸν Ἰσσάχαρ τῷ πθ', τὸν Ζαβουλὼν καὶ τὴν Δεὶναν ἐκ Λείας τῷ Ɔ', τὸν Ἰωσὴφ ἐκ τῆς Ῥαχὴλ τῷ Ɔα'.

Următoarea listă imperfectă (derivată fără îndoială din textul nostru) a celor doisprezece patriarhi cu vârstele lor şi zilele lunii în care s-au născut se găseşte în ediţia Epstein a Midraş Tadshe VII, versetele 2-4: „Anii Rebecăi au fost 133, ai Rahelei 36, ai Leei 46". Ruben s-a născut în ziua de 14 a lunii a noua şi a murit la 125 de ani. Simeon s-a născut în ziua de 21 a lunii a zecea şi a murit la 120 de ani. Levi s-a născut în prima zi a primei luni şi a murit la 137 de ani. Dan s-a născut în ziua a şasea a lunii a noua şi a murit la 125 de ani; Iuda în ziua a cincisprezecea a lunii a treia şi a murit la 119 (?) (textul nu este clar); Neftali în ziua a cincea, luna a treia şi a murit la 133 de ani; Gad în ziua de 10 a lunii a şaptea şi a murit la 125 de ani; Isahar în ziua de 4 a lunii a cincea şi a murit la 122 de ani; Aşer în ziua de 2 a lunii (textul este stricat aici) şi a murit la 123 de ani; Iosif în ziua de 1 a lunii a şaptea şi a murit la 110 ani."

Observaţi că mai mult de jumătate din datele de mai sus ale lunii corespund exact celor din *Jubilee* şi aproape toate vârstele celor din *Testamentul celor doisprezece patriarhi* (vezi mai jos). *Cartea lui Ieşer* (op.cit. II, 1244, 1246, 1248) se potriveşte cu *Testamentul celor doisprezece patriarhi*, menţionând aceleaşi vârste pentru Ruben, Simeon, Levi, Isahar, Gad, Iosif, dar dă alte vârste pentru Iuda, Dan, Aşer, Zabulon şi Neftali, cărora le atribuie următoarele vârste: 129, 124, 123, 114, 132.

Şi în *Testamentul celor doisprezece patriarhi* datele variază. Informaţiile au fost colectate de Dodwell şi se găsesc în Fabricius, *Cod. Pseud. V.T.* I, 749-754. Vezi şi Rönsch, 327-329. Principalele sunt:

Ruben s-a născut în anul	al 76-lea al vieţii lui Iacov	şi a murit la 125 de ani, în anul în care Zabulon a împlinit 114.
Simeon	al 79-lea	şi a murit la 120 de ani, în acelaşi an în care Iosif a făcut 110 ani
Levi	al 81-lea	şi a murit la 137 de ani.
Iuda	al 84-lea	şi a murit la 119 ani.

Scanned with OKEN Scanner

văzut că Lea era urâtă şi Rahela iubită.

13. Şi iarăşi Iacov a intrat la Lea şi aceasta a zămislit şi i-a dăruit lui Iacov al doilea fiu şi i-a pus numele Simeon, în a douăzeci şi una zi a lunii a zecea, în al treilea an al acestei săptămâni.

14. Şi iarăşi Iacov a intrat la Lea şi aceasta a zămislit şi i-a născut al treilea fiu şi el i-a pus numele Levi, de lună nouă în prima lună, în al şaselea an al acestei săptămâni.

15. Şi iarăşi Iacov a intrat la ea şi a zămislit şi i-a născut al patrulea fiu şi i-a pus numele Iuda, în a cincisprezecea zi a lunii a treia, în †primul† an al celei de-a †patra† săptămâni.*

16. Şi pentru toate acestea, Rahela o invidia pe Lea, căci ea nu zămislea şi i-a spus lui Iacov: „Fă-mi copii"; şi Iacov a spus: „Am reţinut eu faţă de tine roadele pântecelui tău? Te-am părăsit eu?"

Dan	al 85-lea	şi a murit la 125 ani
Isahar, Neftali, Gad	al 86-lea	Isahar a murit la 122 de ani; Neftali la 130, Gad la 125.
Zabulon şi Aşer	al 87-lea	Zabulon a murit la 114 ani; Aşer la 126
Dina	al 88-lea	
Iosif	al 89-lea	şi a murit la 110 ani
Veniamin	al 101-lea	şi a murit la 125 ani

Trebuie să ne mulţumim cu aceste date până la apariţia unei ediţii critice a acestei lucrări. Pentru un set de date diferit, vezi Eusebiu, *Praep.Ev.*, IX, 21.

(el) l-a numit, în Facerea XXIX, 32 avem „ea l-a numit". Poate aşa ar trebui să citim şi aici în versetele 13, 14, 15, 18.

În 19, 20, 21, 22, 23, 24 această formă chiar se întâlneşte.

* Din context (cf. versetelor 15 şi 18) este evident că datele din text sunt denaturate. Iuda s-a născut înainte ca Rahela să i-o dea pe Bilha lui Iacov. Însă textul stabileşte naşterea fiului Bilhei cu doi ani înainte de cea a lui Iuda. Vezi nota de la 11-24.

Scanned with OKEN Scanner

17. Și când Rahela a văzut că Lea i-a născut patru fii lui Iacov – Ruben, Simeon, Levi și Iuda – i-a spus: „Intră la Bilha, roaba mea, și ea va zămisli și va naște un fiu pentru mine."

18. (Și i-a dat-o pe Bilha, roaba ei, să o ia de soție.) Și a intrat la ea și a zămislit și i-a născut un fiu și i-a pus numele Dan, în a noua zi a celei de-a șasea luni în al †șaselea† an al celei de-a †treia† săptămâni.*

19. Și Iacov a intrat iarăși la Bilha și aceasta a zămislit și i-a născut lui Iacov alt fiu, Neftali, în a cincea zi a lunii a șaptea, în al doilea an al celei de-a patra săptămâni.

20. Și când Lea a văzut că a devenit stearpă și nu a mai zămislit, a invidiat-o (pe Rahela) și i-a dat-o și ea pe roaba ei Zilpa lui Iacov de soție, aceasta a zămislit și i-a născut un fiu și Lea i-a pus numele Gad, în a douăsprezecea zi a lunii a opta, în al treilea an al săptămânii a patra.†

21. Și a intrat din nou la ea și aceasta a zămislit și i-a născut al doilea fiu și Lea i-a pus numele Așer, în a doua zi din luna a unsprezecea, în al †cincilea† an al celei de-a patra săptămâni.‡

22. Și Iacov a intrat la Lea și aceasta a zămislit și i-a născut un fiu și ea i-a pus numele Isahar, în a patra zi a lunii a cincea, în al †patrulea† an al celei de-a patra săptămâni, și i l-a dat unei doici.

---

* Despre data atribuită lui Dan, vezi nota de la 11-24.

† *a devenit stearpă și nu a mai zămislit*, cf. Facerea XXX, 9 = „nu a mai putut zămisli". Retrag aici modificarea din textul meu.
a invidiat-o (pe Rahela) și i-a dat-o și ea – așa este și în manuscrise, dar textul este îndoielnic. Modificarea mea cu privire la text o retrag aici. Latina spune *et dedit*. Facerea XXX, 9 are „a luat și a dat".

‡ 21-22. Cu privire la date, vezi nota de la 11-24.

Scanned with OKEN Scanner

23. Şi Iacov a intrat iarăşi la ea şi aceasta a zămislit şi a născut doi (copii), un fiu şi o fiică, şi ea a pus fiului numele Zebulon şi fiicei numele Dina, în a şaptea zi a lunii a şaptea, în al şaselea an al celei de-a patra săptămâni.

24. Şi Domnul a fost îndurător faţă de Rahela şi i-a deschis pântecele şi aceasta a zămislit şi a născut un fiu şi i-a pus numele Iosif, de lună nouă, în luna a patra, în al †şaselea† an al celei de-a patra săptămâni.*

25. Şi în zilele când s-a născut Iosif, Iacov i-a spus lui Laban: „Dă-mi soţiile şi fiii mei şi lasă-mă să mă întorc la tatăl meu, Isaac, şi lasă-mă să-mi fac o casă; căci am încheiat anii în care ţi-am slujit pentru cele două fiice ale tale şi voi merge la casa tatălui meu".†

26. Şi Laban i-a spus lui Iacov: „†Mai rămâi cu mine, căci te voi plăti† şi păstoreşte-mi turma din nou şi ia-ţi plata cuvenită".‡

27. Şi au căzut la învoială că ar trebui să-i dea ca plată mieii şi iezii care se vor naşte negri cu pete albe, (aceasta) urma să fie plata sa.§

---

* Potrivit XXXIV, 10, Iosif a fost vândut în Egipt în 2149, la vârsta de şaptesprezece ani (XLVI, 3). Acest lucru ar necesita ca data din textul nostru să fie 2132. Această modificare este necesară şi din perspectiva versetului XLVI, 1. Ar fi nevoie de „a patra" în loc de „a şasea", dar vezi nota de la 11-24.

† 25-26 Cf. Facerea XXX, 25, 28.

‡ *†Mai rămâi cu mine, căci te voi plăti †*, latina spune *Expecta me in mercede*. Ambele par greşite. Facerea XXX, 28 spune: „Spune simbria ce voieşti şi-ţi voi da-o".
ia-ţi plata cuvenită. Latina: *dabo tibi mercedem*, care este o variantă mai bună

§ Cf. Facerea XXX, 32.
care. Cf. *b. a, b, d* – „toate oile".
albe. Aceasta este o redare greşită a lui διάλευκα (aceeaşi redare greşită şi în versiunea etiopiană a Facerii XXX, 39) altfel presupune

28. Şi toate oile au născut miei bălţaţi şi negri, cu felurite forme pe blană, şi aceştia au crescut şi au născut şi ei miei la fel şi tot ce era bălţat era al lui Iacov şi ce nu era bălţat era al lui Laban.*

29. Şi averea lui Iacov s-a înmulţit peste măsură şi avea boi şi oi, măgari şi cămile, robi şi roabe.†

30. Şi Laban şi fiii săi îl invidiau pe Iacov, iar Laban şi-a luat înapoi de la el oile şi l-a urmărit cu intenţii rele.‡

λευκόν, care este în sine greşit. Ar trebui să traducem „bălţate".

* Cf. Facerea XXX, 39.
bălţaţi şi negri, cu felurite forme pe blană. Această traducere se potriveşte întocmai cu LXX despre Facerea XXX, 39: ποικίλα καὶ σποδοειδῆ ῥαντά şi Vulg. *varia et diverso colore respersa*. Mass. nu are niciun echivalent pentru σποδοειδῆ. Vezi textul meu pentru acest fragment.
tot ce era bălţat era al lui Iacov etc. Cf. Facerea XXX, 32. Ieronim (Quaest. Hebr. in loc) pare să fi avut acest pasaj în minte: *Si quid igitur ex albis et nigris, quae unius coloris sunt, varium natum crit, meum crit; si quid vero unius coloris, tuum.*

† *şi oi*, cf. LXX despre Facerea XXX, 43. Mass., Sam., Syr. şi Vulg. omit.

‡ Cf. Facerea XXXI, 1, 2.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 29

Iacov pleacă în secret, 1-4. Laban îl urmărește, 5-6. Legământul lui Iacov cu Laban, 7-8. Locuințele amoriților (mai demult ale refaimilor) distruse pe vremea scriitorului, 9-11. Laban pleacă, 12. Iacov se împacă cu Isav, 13. Iacov trimite provizii de hrană părinților săi de patru ori pe an la Hebron, 14-17, 19-20. Isav se căsătorește din nou, 18. (Cf. Facerea XXXI, 3, 4, 10, 13, 19-21, 23, 24, 46, 47, XXXII, 22, XXXIII, 10, 16)

1. Și s-a întâmplat atunci când Rahela l-a născut pe Iosif ca Laban să meargă să-și tundă oile; căci erau departe de el, o călătorie de trei zile.*

2. Și Iacov a văzut că Laban urma să-și tundă oile și Iacov le-a chemat la el pe Lea și pe Rahela, le-a vorbit cu blândețe să vină cu el în ținutul Canaanului.†

3. Căci le-a spus cum a văzut el totul într-un vis și tot ce i-a spus El, că ar trebui să se întoarcă la casa tatălui său, și ele au spus: „Oriunde mergi, vom merge cu tine”.‡

4. Și Iacov L-a binecuvântat pe Dumnezeul lui Isaac, tatăl său, și pe Dumnezeul lui Avraam, tatăl tatălui său, s-a

---

* *Laban să meargă să-și tundă oile*, cf. Facerea XXXI, 19.

† *le-a chemat la el pe Lea*, cf. Facerea XXXI, 4.

‡ *a văzut el totul într-un vis*, cf. Facerea XXXI, 3, 13.

Scanned with OKEN Scanner

ridicat, şi-a pregătit de drum soţiile şi copiii, a luat toată averea lui şi a trecut râul şi a ajuns în ţinutul Galaadului şi Iacov şi-a ascuns intenţia de Laban şi nu i-a spus.*

5. Şi în al şaptelea an, în săptămâna a patra, Iacov şi-a întors faţa către Galaad în prima lună, în a douăzeci şi una zi a acesteia. Şi Laban l-a urmărit şi l-a ajuns din urmă pe Iacov pe Muntele Galaadului în luna a treia, în a treisprezecea zi a acesteia.†

6. Şi Domnul nu i-a permis să-i facă rău lui Iacov; căci i-a apărut în vis noaptea. Şi Laban i-a vorbit lui Iacov.

7. Şi în a cincisprezecea zi, Iacov a făcut praznic pentru Laban şi pentru toţi cei care au venit cu el şi Iacov i-a făgăduit lui Laban în ziua aceea şi Laban i-a făgăduit lui Iacov că niciunul nu va trece muntele Galaadului către celălalt cu intenţii rele.‡

8. Şi a făcut acolo o movilă drept martor; de aceea numele acelui loc este „Movila mărturiei", după această movilă.§

9. Dar înainte, ţinutul Galaadului se numea Refaim; căci era ţinutul Refaimului şi refaimii se năşteau (acolo), uriaşi a căror înălţime era de zece, nouă, opt până la şapte coţi.¶

10. Şi teritoriul lor era de la ţinutul copiilor lui Ammon până la Muntele Hermon şi tronurile regatului lor erau Carnaim, Aştarot, Edrei, Misur şi Beon.**

---

* Cf. Facerea XXXI, 20, 21.
şi-a ascuns intenţia, (lit. „inima"). La fel în LXX despre Facerea XXXI, 20 = ἔκρυψε şi în Onkelos. Mass., Syr. = ἔκλεψε.

† 5-6 cf. Facerea XXXI, 23, 24.

‡ *în a cincisprezecea*, adică din luna a treia.
praznic, cf. Facerea XXXI, 46.

§ Cf. Facerea XXXI, 47.

¶ *Refaim*, et. Rafa'em. Cf. Facerea XIV, 5.

** Este dificil să înţelegem de ce autorul nostru menţionează aceste

Scanned with OKEN Scanner

11. Şi Domnul i-a distrus din pricina samavolniciei faptelor ce le-au făcut; căci erau foarte răi şi amoriţii

---

tronuri ale refaimilor, în afara cazului în care anumite victorii ale macabeilor asupra amoriţilor care i-au urmat pe refaimi sunt legate de acestea. Vom atrage atenţia asupra acestora în continuare.

Carnaim, Aştarot, et. Qarana'im şi Astaros. În Facerea XIV, 5, acestea două apar ca un singur nume „Aştarot-Carnaim" = „Aştarot al celor două coarne" (?) în Mass. şi Sam. şi unele manuscrise din LXX. Pe de altă parte, Syr. şi câteva manuscrise din LXX sprijină textul nostru. Kuenen, Buhl şi Siegfried acceptă această interpretare. Aştarot Carnaim apare pur şi simplu ca Aştarot în Deut. I, 4; Ios. IX, 10, XII, 4, XIII, 12, 31, alături de Edrei ca cetate principală a lui Og, regele Başanului. Acest Og era din seminţia refaimilor, Deut. III, 11. Vezi *Encyc.Bib.* I, 335, 336.

Carnaim. Et. Qarana'im. Cf. Facerea XIV, 5; Amos VI, 13. Carnaim, cetate puternică (1 Macabei V, 26), a fost capturată de Iuda şi templul ei de la Atargatis a ars şi 25.000 de oameni au fost traşi prin sabie (1 Macabei, V, 43-44: 2 Macabei XII, 21, 26). Refaimii au fost urmaţi de amoriţi (versetul 11) şi despre aceştia textul nostru spune cu tristeţe că „nu mai au zile pe pământ". Probabil că Iuda aproape că i-a şters de pe faţa pământului.

Edrei. Et. Adra'a. Acesta este Edreiul din Biblie, Ἄδρα lui Ptolemeu şi Ἀδράα a lui Eusebiu. Era cetatea principală a lui Og, regele Başanului, care locuia la Aştarot şi la Edrei, Ios. XII, 4; XII, 12, 31. Deşi despre această cetate nu se spune explicit că a fost atacată de Iuda în campania sa răsăriteană (1 Macabei V), faptul că este menţionată aici ca fiind distrusă face probabil faptul că a suferit de pe urma lui Iuda.

Misur = Μεισώρ. Cf. Deut. III, 10, unde găsim o listă a cetăţilor din câmpie care aparţineau lui Og care au fost capturate de Iosua. Acestea sunt probabil aceleaşi ca cele de pe valea refaimilor, Iosua, XV, 8; XVIII, 16.

Beon. Et. Bewon. Cf. Numerii, XXXII, 3. Este aceeaşi cetate cu Baal-meon (vezi *Encyc.Bib.* şi *Bible Dict.* in loc). Cel mai probabil, poate fi identificată cu Βαιαν de la macabei, care este descrisă în *Onomastica* 32, 40; 101, 32 ca πόλις τοῦ Ἀμορραίου. Această informaţie se potriveşte întocmai cu textul nostru. Beon şi locuitorii săi au fost complet nimiciţi de Iuda (1 Macabei V, 4- 5; Iosephus *Ant.* XII, 8, 1).

Scanned with OKEN Scanner

locuiau în locul lor, vicleni şi păcătoşi, şi nu a mai existat de atunci popor care să păcătuiască aşa cum au păcătuit ei şi nu mai au zile de viaţă pe pământ.*

12. Şi Iacov l-a izgonit pe Laban şi a plecat în Mesopotamia, ţinutul de la Răsărit, şi Iacov s-a întors în ţinutul Galaadului.

13. Şi a trecut pe lângă Iaboc în luna a noua, în a unsprezecea zi a acesteia. Şi în acea zi, Isav, fratele său, a venit la el şi s-a împăcat cu el şi a plecat de la el în ţinutul Seirului, dar Iacov locuia în corturi.†

14. Şi în primul an, în săptămâna a cincea a acestui jubileu, a trecut Iordanul şi a locuit dincolo de Iordan şi şi-a păstorit oile de la marea †movilei† până la Bet-Şan şi până la Doneţan şi până la †pădurea† Acrabim.‡

---

* *amoriţii locuiau*. Latină: *habitare fecit*.

† *a trecut pe lângă Iaboc*, cf. Facerea XXXII, 22.
Şi a trecut pe lângă Iaboc în luna a noua, în a unsprezecea zi a acesteia, latina spune *transivit Jaboc et undecim filii ipsius*", probabil sub influenţa Facerii XXXII, 22.
s-a împăcat. Modificat cu ajutorul latinei *propitiatus est* din „takuananu" = „s-au împăcat"

‡ *†movilei†*, cf. *a* şi *d*. *b* şi *c* dau forma fahahat, un cuvânt cu sens necunoscut. Latina are *salso*. Prin urmare, latina = „de la Marea Sărată".
Bet-Şan = Βαιθσάν (1 Macabei V, 52, XII, 40) (adică Bet-Şan din 1 Sam XXXI, 10; 1 Regi IV, 12). Şi această aşezare este asociată lui Iuda, dar într-un fel paşnic: cf. 2 Macabei XII, 29-31, unde apare sub numele Σκυθῶν πόλις (cf. LXX Jud., I, 27, unde *b* adaugă după Βαιθσάν nota ἥ ἐστιν Σκυθῶν πόλις). În Războiul roman din 65 d.Hr., locuitorii păgâni ai acestei cetăţi i-au măcelărit pe cetăţenii evrei, în număr de 13.000 (Ios. *Bell.Jud.*, II, 18, 3). Et. are Betsan.
Doneţan, et. Dotha'im = Δωθάειμ (Iudita, IV, 6, VII, 3 etc.) Facerea XXXVII, 17.
până la †pădurea†, latina are *aggruum*, ce poate fi o denaturare a lui *arborem*, ţinând seamă că etiopiana are oma (a) = „pădure".

Scanned with OKEN Scanner

15. Şi i-a trimis tatălui său, Isaac, din tot ce avea – haine, mâncare, carne, băutură, lapte, unt, brânză şi curmale din vale.*

16. Şi mamei sale, Rebeca, de patru ori pe an, între momentele lunii, între semănat şi cules şi între toamnă şi (anotimpul) ploios.†

17. Căci Isaac s-a întors de la Fântâna Juruinţei şi s-a urcat la turnul tatălui său, Avraam, şi a locuit acolo, separat de fratele său, Isav.

18. Căci în zilele când Iacov a fost în Mesopotamia, Isav şi-a luat soţie pe Mahalat, fiica lui Ismael, şi-a luat turmele tatălui său şi soţiile, a urcat şi a locuit pe muntele Seir şi i-a lăsat pe Isaac şi pe tatăl său singuri la Fântâna Juruinţei.‡

---

b, c, d spun simplu „Acrabim". Ne-am aştepta la „pe urcuşul spre Acrabim", din Numerii XXXIV, 4; Iosua, XV, 3.
Acrabim. et. 'Aqrabeth. Acest nume este întâlnit doar în sintagma „pe urcuşul spre Acrabim". Vezi nota anterioară. Ἀκραβαττήνη, un district din Idumea, unde Iuda a luptat împotriva edomiţilor, 1 Macabei V, 3; Iosephus, *Ant.*, XII, 8, 1.

* 15-16 Iacov, spre deosebire de Isav, care îşi jefuieşte tatăl (versetul 18), le trimite daruri lui şi mamei sale de patru ori pe an. Cele patru ocazii ar putea corespunde, cum speculează Rönsch (p.140), celor patru praznice instituite de Noe (vezi VI, 23 şi urm.): prima zi din a patra lună = „între luni", prima zi din a şaptea lună = „între semănat şi cules"; în prima zi din a zecea lună = „între toamnă şi (anotimpul) ploios"; prima zi din prima lună = „între iarnă şi primăvară".

† *între toamnă şi (anotimpul) ploios*, latina spune: *in medio autumni pluviarum*. Aceasta este fosta ploaie, care cade de la mijlocul lunii octombrie până la mijlocul lunii decembrie.
între iarnă şi primăvară. Latina are: *in medio pluviarum veris*. Et. ar putea fi tradusă prin „între ploaie şi primăvară". Aceasta este ploaia de mai târziu, care cade în martie şi aprilie.

‡ Cf. Facerea XXVIII, 9, XXXVI, 6, 8.
Mahalat. Et. Ma'elet.

Scanned with OKEN Scanner

19. Şi Isaac a urcat de la Fântâna Juruinţei şi a locuit în turnul lui Avraam, tatăl său, pe munţii din Hebron.

20. Şi de acolo Iacov a trimis tot ce a trimis tatălui său şi mamei sale din când în când, tot ce aveau nevoie, şi l-au binecuvântat pe Iacov cu toată inima şi cu tot sufletul.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 30

Dina răvăşită, 1-3. Măcelărirea sichemiţilor, 4-6. Legi împotriva căsătoriilor mixte între Israel şi păgâni, 7-17. Levi este ales pentru preoţie fiindcă i-a măcelărit pe sichemiţi, 18-23. Dina este recuperată, 24. Mustrarea lui Iacov, 25-26. (Cf. Facerea XXXIII, 18, XXXIV, 2, 4, 7, 13-14, 25-30, XXXV, 5).

1. Şi în primul an al celei de-a şasea săptămâni a mers la Salem, la răsărit de Sichem, în pace, în luna a patra.*

2. Şi acolo a dus-o pe Dina, fiica lui Iacov, în casa lui Sichem, fiul lui Hamor hivitul, conducătorul ţinutului, care s-a culcat cu ea şi a spurcat-o şi era doar o copiliţă de doisprezece ani.†

---

* *a mers la Salem, la răsărit de Sichem, în pace.* Acest pasaj se bazează pe Facerea XXXIII, 18.
la răsărit. Facerea XXXIII, 18 are „cetate".

† 2-3 Cf. Facerea XXXIV, 2, 4, 7, 13.
2-6 Povestea legăturii lui Iacov cu sichemiţii a făcut multe probleme autorului nostru. Nu avea cum să aprobe acest măcel, după ce au fost de acord cu tăierea împrejur. Prin urmare, omite toate referinţele la tăierea împrejur a sichemiţilor, aşa cum face şi Iosephus (*Ant.*, 1, 21, 1). Pe de altă parte, acesta este dat ca motiv pentru mânia lui Iacov împotriva lui Simeon şi Levi în Test. lui Levi 6: καὶ ἤκουσεν ὁ πατήρ, καὶ ὠργίσθη, καὶ ἐλυπήθη, ὅτι κατεδέξαντο τὴν περιτομὴν καὶ μετὰ ταῦτα ἀπέθανον. Fără a ţine seamă de dezaprobarea

Scanned with OKEN Scanner

3. Şi i-a rugat pe tatăl lui şi pe fraţii ei să i-o dea de soţie. Iacov şi fiii săi au fost furioşi din pricina bărbaţilor din Sichem; căci o pângăriseră pe Dina, sora lor, le-au vorbit cu intenţii rele, s-au purtat vicleneşte cu ei şi i-au amăgit.*

4. Simeon şi Levi au venit pe neaşteptate la Sichem şi au făcut dreptate cu toţi bărbaţii Sichemului, au omorât toţi bărbaţii pe care i-au găsit în cetate şi nu au mai lăsat

---

severă a lui Simeon şi Levi în Facerea XLIX, 5-7 pentru purtarea lor în această chestiune, a fost mult preamărită în ultimele două secole dinaintea erei creştine. Acest lucru se vede în textul nostru şi în Testamentul lui Levi, 5, unde îngerul îi cere lui Levi:ποίησον ἐκδίκησιν ἐν Συχὲμ ὑπὲρ Δίνας, κἀγὼ ἔσομαι μετά σου, ὅτι κύριος ἀπέσταλκέ με.καὶ συνετέλεσα τῷ καιρῷ ἐκείνῳ τοὺς υἱοὺς Ἐμμώρ, καθὼς γέγραπται ἐν ταῖς πλαξὶ τῶν οὐρανῶν: şi în Testamentul lui Levi 6-7, unde Levi spune că a înţeles că „sentinţa lui Dumnezeu a trecut drept rău împotriva Sichemului" şi mai puternic chiar:ἔφτασε δὲ ἡ ὀργὴ κυρίου ἐπ᾽αὐτοὺς εἰς τέλος.Şi în Iudita (o carte ebraică din primul secol d.Hr.) IX, 2: κύριε ὁ θεὸς τοῦ πατρὸς μου Συμεών, ᾧ ἔδωκας ἐν χειρὶ ῥομφαίαν εἰς ἐκδίκησιν ἀλλογενῶν, οἳ ἔλυσαν μήτραν παρθένου εἰς μίασμα καὶ ἐγύμνωσαν μηρὸν εἰς αἰσχύνην, κ.τ.λ. Iarăşi în Filon, *De Migr. Abrahami, 39*, Simeon şi Levi sunt numiţi οἱ φρονήσεως ἀκουσταὶ καὶ γνώριμοι pentru acţiunile lor în această chestiune şi în următoarele câteva propoziţii se sugerează că Sichemul nu era tăiat împrejur. Vezi şi *Cartea lui Ieşer* pentru reproducerea perspectivei străvechi favorabile a lui Simeon şi Levi. (*Dict. des Apocr.*, II, 1166-1168). În tradiţia rabinică de mai târziu însă, Simeon şi Levi sunt judecaţi potrivit sentinţei pronunţate contra lor în Facerea XLIX. În Facerea Raba 80, este adevărat, există o atenuare a comportamentului lor; dar în secţiunea 98 a aceleiaşi lucrări se spune că faptul că cei mai săraci erau din tribul lui Simeon trebuie atribuit blestemului din Facerea XLIX, 7. Singer (nota de la p.115) compară şi Sifre, Deut. XXXIII, 8.

Copiliţă de doisprezece ani. Această informaţie se potriveşte cu relatarea din Testamentul lui Levi, 12. Acolo Levi, care avea cu şase ani mai mult decât Dina, l-a omorât pe Sichem la vârsta de optsprezece ani.

* *pe tatăl lui, (a, b). c* şi *d* – „tatăl ei".
i-au amăgit.

Scanned with OKEN Scanner

niciunul în ea: i-au omorât pe toţi în chinuri pentru că o pângăriseră pe sora lor, Dina.*

5. Şi astfel, începând de atunci şi de acolo, să nu se mai pângărească nicio fiică a Israelului; căci judecata este rânduită în ceruri împotriva lor, ca ei să nimicească cu sabia toţi bărbaţii sichemiţilor pentru că au adus ruşine Israelului.†

6. Şi Domnul i-a lăsat pe mâinile fiilor lui Iacov, să-i nimicească cu sabia şi să facă dreptate şi să nu se mai întâmple aşa ceva în Israel, ca o fecioară a Israelului să fie pângărită.

7. Şi dacă există vreun bărbat în Israel care doreşte să-şi dea fiica sau sora unui bărbat din alt neam, va muri negreşit şi va fi lapidat; căci a adus ruşine asupra lui Israel; şi vor arde femeia cu foc, fiindcă a pătat numele casei tatălui ei şi va fi stârpită din Israel.‡

---

* *Simeon... la Sichem*, latina are: *et posuerunt in corde suo Symeon et Lenui exterminare eos.*
Cf. Facerea XXXIV, 25-27.

† *au adus ruşine Israelului*, cf. Facerea XXXIV, 7.

‡ Această afirmaţie nu se potriveşte pe de-a-ntregul cu altă afirmaţie din Vechiul Testament. Arderea femeii cu foc, este adevărat, îşi găseşte precedent în Facerea XXXVIII, 24, unde Iuda cere ca o astfel de pedeapsă să fie aplicată Tamarei – pedeapsă în contradicţie cu Legea de mai târziu din Levitic XXI, 9. Vezi în nota de la XLI, 17 denaturarea tradiţiei biblice la care au recurs rabinii pentru a justifica cererea lui Iuda. Este adevărat că fărădelegea ei este cea a păcatului trupesc, iar în textul nostru este doar vorba de căsătoria unei femei evreice cu un bărbat de alt neam. Însă pentru autorul nostru, o astfel de căsătorie era ilegală şi nu era mai presus de păcatele trupeşti. În Levitic XXI, 9 este rânduit ca fiica unui preot care s-a prostituat urma să fie arsă cu foc. Textul nostru ne învaţă că a da o fiică unui nonisraelit era acelaşi lucru cu a o da lui Moloh (cf. versetului 10). Deoarece autorul nostru pune semn de egalitate între cele două, rezultă că bărbatul care se face vinovat de prima fărădelege trebuie să fie pedepsit cu pedeapsa pentru cea de-a doua, iar această pedeapsă era, potrivit Levitic XX, 2,

Scanned with OKEN Scanner

8. Şi nicio adulteră şi nicio necurăţie să nu se mai găsească în Israel în toate zilele generaţiilor de pe pământ; căci Israel este sfânt pentru Domnul şi toţi cei care l-au pângărit vor muri negreşit: vor fi omorâţi cu pietre.

9. Căci aşa a fost rânduit şi scris pe tablele cereşti despre toată seminţia Israelului: cel care îl pângăreşte va muri negreşit şi va fi omorât cu pietre.

10. Şi pentru această lege nu există limită de zile şi nici iertare şi nici izbăvire; dar bărbatul care şi-a pângărit fiica va fi stârpit din Israel, căci i-a dat lui Moloh din seminţia lui şi a spurcat-o prin nelegiuire.*

---

moartea prin lapidare; prin urmare, textul nostru rânduieşte: „Şi îl vor lapida".

* *i-a dat lui Moloh din seminţia lui.* Această interpretare a Leviticului XVIII, 21: „Din copiii tăi să nu dai în slujba lui Moloh, ca să nu pângăreşti numele Dumnezeului tău", ca fiind echivalentă cu a da un copil prin căsătorie unui alt neam, se găseşte şi în Ps.Ion., în versetul: „Şi din seminţia ta nu vei da, să se culce cu fiică de alt neam şi să-l atragă la altă închinare". Latina, care spune *alienigenae* în loc de Moloh, este o interpretare a textului, şi nu textul însuşi. Aceeaşi idee stă la baza afirmaţiei din Sanh. 82a: R. Chija b. Abija a spus: „Oricine locuieşte cu o femeie de alt neam va fi privit ca şi cum ar fi devenit ginerele idolului; căci este spus: «şi a locuit împreună cu fiica unui dumnezeu ciudat»". În Sanh. IX, 6 se spune că „zelosul poate ucide un om prins în păcat trupesc cu o femeie de alt neam sau romană". Aproape aceeaşi afirmaţie ca cea citată mai sus din Ps.Ion. se găseşte în Megilla 25a. Faptul că această interpretare era prevalentă îl vedem în Megil. IV, 9: „Dacă cineva traduce: «Nu vei da din seminţia ta pentru a trece prin focul lui Moloh» ca «Nu vei da din seminţia ta pentru a trăi cu femeie de alt neam», rugaţi-l să tacă." Singer (nota de la p.200) spune că Mişna este înclinată împotriva creştinilor evrei. Oricare ar fi situaţia, interpretarea era una ebraică antică încă de la bun început. Probabil nu este mai veche decât epoca macabeilor. Circumstanţele acelor vremuri erau de aşa manieră încât să justifice cele mai extreme măsuri pentru a salva iudaismul de nimicire.

Scanned with OKEN Scanner

11. Iar tu, Moise, porunceşte copiilor lui Israel şi îndeamnă-i să nu îşi dea fiicele altor neamuri şi nici să ia pentru fiii lor dintre fiicele neamurilor, căci aceasta este o urâciune în faţa Domnului.*

12. Din această pricină, am scris pentru voi în cuvintele Legii toate faptele sichemiţilor pe care le-au făcut Dinei şi cum au grăit fiii lui Iacov, spunând: „Nu ne vom da fiica unui om netăiat împrejur; căci aceasta ar fi o ruşine pentru noi."†

13. Şi sunt o ruşine pentru Israel cei care iau sau cei care îşi dau fiicele altor neamuri; căci aceasta este o necurăţie şi o josnicie pentru Israel.

14. Şi Israel nu va fi liber de această necurăţie dacă are o soţie din rândurile fiicelor neamurilor sau a dat vreuna dintre fiicele sale unui bărbat care face parte din alt neam.‡

15. Căci va veni năpastă după năpastă şi blestem după blestem şi fiecare judecată şi năpastă şi blestem se va abate (asupra lui); dacă va face asta sau îşi va ascunde privirea de cei care săvârşesc astfel de necurăţii sau de cei care pângăresc sanctuarul Domnului sau care pângăresc numele lui sfânt, atunci tot poporul va fi judecat pentru toată necurăţia şi pângărirea acestui (om).§

---

* *pentru fiii lor*, la fel şi în latină. *b, c, d* omit, dar a = αὐτοί.

† *Nu ne vom da*, cf. Facerea XXXIV, 14.

‡ 14-15. Păcatul unui om, omul care îşi dă din seminţia lui altui neam sau ia de soţie o femeie din alt neam va afecta întreaga comunitate. Aceste versete se bazează pe Levitic XX, 2-4, care vorbeşte despre omul care dă din seminţia sa lui Moloh.

§ *(asupra lui)*, adăugat din latină.
îşi va ascunde privirea, aceasta este sintagma din Levitic, XX, 4. În latină, *praeterierit et despexerit* pare să fie o greşeală perpetuată de copişti.
care săvârşesc astfel de necurăţii sau cei care pângăresc sanctuarul Domnului sau cei care pângăresc numele lui sfânt, cf. Levitic XX, 3:

Scanned with OKEN Scanner

16. Şi nu se va ţine seamă de om şi nu se vor primi din mâna lui roade sau jertfe, jertfe arse sau grăsimi şi nici mireasma dulce; şi aşa va fi pentru orice bărbat sau femeie din Israel care pângăreşte sanctuarul.*

17. De aceea, ţi-am poruncit spunând: „Mărturiseşte asta lui Israel; vezi cum au făcut sichemiţii cu fiii lor, cum au fost ei lăsaţi pe mâna celor doi fii ai lui Iacov şi aceştia i-au omorât în chinuri şi pentru asta au fost (socotiţi) drepţi şi este scris despre ei că sunt drepţi.

18. Şi seminţia lui Levi a fost aleasă pentru preoţie şi să fie leviţi, ca să slujească Domnului, ca noi, de-a pururea, şi ca Levi şi fiii săi să fie binecuvântaţi pe veci; căci a făcut dreptate şi judecată şi răzbunare cu mult zel pe toţi cei care sunt împotriva lui Israel.†

„Şi Eu Îmi voi întoarce faţa Mea împotriva omului aceluia şi-l voi stârpi din poporul său, pentru că a dat din copiii săi lui Moloh, ca să întineze locaşul Meu cel sfânt şi să necinstească numele Meu cel sfânt".

atunci tot poporul – în Levitic XX, 5, doar familia bărbatului este implicată în vinovăţia sa. Mărirea ariei vinovăţiei pe care o face autorul nostru este pentru a justifica acţiunea lui Simeon şi a lui Levi, care au ucis toţi sichemiţii. Textul nostru (versetul 2) face să pară că tot poporul a luat parte la violul Dinei. În Testamentul lui Levi 6 se face o relatare foarte sumbră despre ei: οὕτως ἐδιώξαν Ἀβραὰμ, τὸν πατέρα ἡμῶν ξένον ὄντα, καὶ κατεπάτησαν τὰ ποίμνια ὀγκομένα ὄντα ἐπ' αὐτόν· καὶ γε οὕτως ἐποίουν πάντας τοὺς ξένους, ἐν δυναστείᾳ ἁρπάζοντες τὰς γυναῖκας αὐτῶν.

toată necurăţia, (a, b şi latina). *c, d* – „toată această necurăţie".

pângărirea acestui (om), manuscrisele spun „această profanare". Am modificat potrivit latinei.

* *mireasma dulce*, latină: *odorabitur odore suavitatis.*

† Motivul pentru care Levi a fost numit în preoţie este destul de diferit în XXXII, 3. Levi se dedică acolo muncii preoţeşti ca zeciuiala din familia lui Iacov. Autorul nostru a folosit astfel două tradiţii contradictorii. Este posibil ca a treia să se găsească în Testamentul lui Levi 4, unde numirea lui Levi pare să fie răspunsul

19. Şi aşa scriu ei ca mărturie în favoarea lui pe tablele cereşti, binecuvântare şi dreptate înaintea Dumnezeului tuturor:*

20. Şi ne aducem aminte dreptatea pe care a făcut-o omul în timpul vieţii şi în toate perioadele anului, până vor consemna asta o mie de generaţii şi va veni lui şi urmaşilor lui după el, şi el a fost consemnat pe tablele cereşti ca prieten şi om drept.†

21. Toate acestea le-am scris pentru tine şi ţi-am poruncit să le spui copiilor lui Israel să nu săvârşească păcat şi nici să calce poruncile şi nici să rupă legământul care a fost rânduit pentru ei, (ci) să îl împlinească şi să fie consemnaţi ca prieteni.

22. Dar dacă încalcă poruncile şi fac lucrătură necurată în orice fel, vor fi consemnaţi pe tablele cereşti ca adversari şi vor fi şterşi din cartea vieţii şi vor fi consemnaţi în cartea celor ce vor fi nimiciţi şi a celor care vor fi stârpiţi de pe pământ.‡

---

la rugăciunea lui: εἰσήκουσεν οὖν ὁ ὕψιστος τῆς προσευχῆς σου τοῦ διελεῖν σε ἀπὸ τῆς ἀδικίας καὶ γενέσθαι αὐτῷ...λειτουργὸν τοῦ προσώπου αὐτοῦ. Altă tradiţie apare în Shem. Raba 19, în măsura în care Levi a primit preoţia pentru că a susţinut dreptul tăierii împrejur în Egipt când toate celelalte triburi l-au neglijat. (Weber, Jud.Theol.,2 p.309). Pentru alte motive, cf. Baba Bathra 123a şi Bamidbar Raba 7. Vezi Singer (nota de la p.115).

* *Dumnezeului tuturor*, vezi nota de la XXII, 4.

† *prieten*, adică prieten cu Dumnezeu. Vezi nota de la XIX, 9.

‡ *încalcă poruncile*, latina adaugă *testamentum*.
cartea vieţii, vezi nota despre această expresie în ediţia mea din Enoh et. XLVII, 3. Aici ar putea însemna catastiful celor care se bucură de binecuvântările *temporale*, dar, în XXXVI, 10, al celor care se bucură de cele *veşnice*.
cartea celor ce vor fi nimiciţi, latina spune *libro perditionum*

Scanned with OKEN Scanner

23. Şi în ziua în care fiii lui Iacov l-au ucis pe Sichem, o scriere a fost consemnată în favoarea lor în ceruri, că au făcut dreptate, judecată şi răzbunare pe păcătoşi, şi a fost consemnată ca o binecuvântare.

24. Şi au scos-o pe Dina, sora lor, din casa sichemiţilor şi au luat pradă tot ce era în Sichem, oile, boii, măgarii, toată averea şi toate turmele, şi le-au adus pe toate lui Iacov, tatălui lor.*

25. Iar el i-a mustrat că au trecut cetatea prin sabie, căci se temea de cei care locuiau în acel ţinut, de canaaniţi şi de periziţi.†

26. Şi mânia Domnului s-a abătut asupra tuturor cetăţilor din jurul Sichemului şi nu s-au ridicat să-i urmărească pe fiii lui Iacov; căci s-a abătut groaza asupra lor.‡

---

* Cf. Facerea XXXIII, 26, 28.
Şi toată avuţia lor – *c* şi *d* transpun fragmentul după „turme", faţă de *a*, *b* şi latină.

† *i-a mustrat*, text = ἐλάλησε πρὸς αὐτοὺς (la fel şi în latină, *locutus est ad illos*), ceea ce însă, în acest context, traducătorul în greacă trebuia să traducă prin ἐλάλησε κατ' αὐτῶν. Aceeaşi alegere incorectă din cele două interpretări posibile ale acestei sintagme se găseşte şi în LXX, Ieremia VI, 10, XXV, 2, XXVI, 2 etc. Cu textul nostru „i-a mustrat că au trecut cetatea prin sabie", cf. Test. Levi 6: οἱ ἀδελφοὶ ἐπάταξαν τὴν πόλιν ἐν στόματι ῥομφαίας.καὶ ἤκουσεν ὁ πατὴρ, καὶ ὠργίσθη, καὶ ἐλυπήθη.

‡ Cf. Facerea XXXV, 5.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 31

Iacov merge la Betel pentru a aduce jertfe, 1-3 (cf. Facerea XXXV, 2-4, 7, 14). Isaac îi binecuvântează pe Levi, 4-17, și pe Iuda, 18-22. Iacov îi povestește lui Isaac cum l-a răsplătit Dumnezeu, 24. Iacov merge la Betel cu Rebeca și Debora, 26-30. Iacov binecuvântează pe Dumnezeul părinților săi, 31-32.

1. Și de lună nouă, în luna în care Iacov a vorbit tuturor oamenilor din casa lui spunând: „Curățați-vă și schimbați-vă straiele, să ne ridicăm și să urcăm la Betel, unde i-am făgăduit lui Dumnezeu în ziua când am fugit de Isav, fratele meu, pentru că a fost cu mine și m-a adus în acest ținut în pace și mi-a ascuns zeii ciudați care sunt printre voi".*

2. Și au renunțat la zeii ciudați și la ce aveau în urechi și †pe gât† și idolii pe care Rahela i-a furat de la Laban, fratele ei, i-a dat întregi lui Iacov. Acesta i-a ars, i-a spart în bucăți și i-a nimicit și i-a ascuns sub un stejar care este în ținutul Sichem.†

---

* 1-2 Cf. Facerea XXXV, 2-4.

† *au renunțat* = matawewomu. Modificat din (*a*), *b* masawewomu = „s-au topit"; *c* și *d* redau modificări greșite mesatewomu = „au rupt". *și †pe gât†* - aici kesawdihomu pare o denaturare de la 'edawihomu = „mâinile lor" și întreaga propoziție modificată, „care era în mâinile lor", trebuie introdusă după „zei ciudați".
fratele ei. Manuscrisele redau denaturat 'abuha = „tatăl ei" în loc de 'ehuha.

Scanned with OKEN Scanner

3. Şi a urcat, de lună nouă, în luna a şaptea, la Betel. Şi a zidit un altar în locul unde dormise şi a bătut un par acolo şi a trimis vorbă la tatăl său, Isaac, să vină la jertfa pe care urma să o facă pentru mama lui, Rebeca.*

4. Şi Isaac a spus: „Să vină fiul meu Iacov şi să-l văd înainte să mor".

5. Şi Iacov a intrat la tatăl său, Isaac, şi la mama sa, Rebeca.†

6. Şi Rebeca a coborât din turn, în faţa lui, pentru a-l săruta pe Iacov şi pentru a-l îmbrăţişa; căci sufletul ei a înviat când a auzit: „Iată că fiul tău, Iacov, a venit"; şi l-a sărutat.‡

7. Şi ea a văzut cei doi fii ai lui şi i-a recunoscut şi i-a spus: „Aceştia sunt fiii tăi, fiule?" şi i-a îmbrăţişat şi i-a sărutat şi i-a binecuvântat spunând: „Prin voi seminţia lui Avraam va ajunge mare şi vă veţi dovedi a fi o binecuvântare pe pământ".

8. Şi Iacov a intrat la Isaac, tatăl său, în camera unde stătea întins, iar cei doi fii ai săi erau cu el, a luat mâna tatălui său şi aplecându-se l-a sărutat, iar Isaac s-a agăţat de gâtul lui Iacov, fiul său, şi a plâns pe gâtul lui.

9. Şi întunericul a părăsit ochii lui Isaac şi i-a văzut pe cei doi fii ai lui Iacov, pe Levi şi Iuda, şi a spus: „Aceştia sunt fiii tăi, fiule? Căci sunt ca tine."§

---

* 3-4. La acelaşi incident se face referire în Testamentul lui Levi 9, unde se spune despre Isaac: οὐκ ἠθέλησε πορευθῆναι μεθ'ἡμῶν εἰς Βεθήλ.

† Această ultimă întâlnire a lui Iacov cu Isaac şi Rebeca este necunoscută pentru haggada de mai târziu (Beer).

‡ *sufletul ei a înviat*, cf. Facerea XLV, 27 pentru sintagmă.

§ O parte din acest verset cu subiectul din ver.5 şi ver.10 şi urm. este atribuită de Syncellus (I, 202) lui Iosephus:Ἰωσήππου. τῷ ρνγ'ἔτει τοῦ Ἰσαὰκ ἐπανῆλθεν Ἰακὼβ ττρὸς αὐτὸν ἀπὸ Μεσοποταμίας. καὶ

Scanned with OKEN Scanner

10. Şi i-a spus că sunt într-adevăr fiii săi: „Ai văzut bine că sunt cu adevărat fiii mei”.*

11. Şi s-au apropiat de el, iar acesta s-a întors şi i-a sărutat şi i-a îmbrăţişat pe amândoi.

12. Şi duhul profeţiei s-a pogorât în gura lui şi l-a luat pe Levi de mâna dreaptă şi pe Iuda de stânga.†

13. Şi s-a întors mai întâi spre Levi şi a început să-l binecuvânteze pe el mai întâi şi i-a spus: „Fie ca Dumnezeul tuturor, Domnul tuturor veacurilor, să vă binecuvânteze, pe tine şi pe copiii tăi, în veci.‡

14. Şi Domnul să-ţi dea ţie şi seminţiei tale †măreţie şi mare har† şi să dea ca tu şi seminţia ta, dintre toate făpturile, să se apropie de El să slujească în sanctuarul Lui ca îngeri ai prezenţei şi ca sfinţi. (Chiar) ca ei va fi seminţia fiilor tăi întru har şi măreţie şi sfinţenie şi Domnul să-i facă mari pe veci.§

ἀναβλέψας Ἰσαὰκ καὶ ἰδὼν τοὺς υἱοὺς Ἰακὼβ ηὐλόγησε τὸν Λευὶ ὡς ἀρχιερέα καὶ τὸν Ἰούδαν ὡς Βασιλέα καὶ ἄρχοντα.

* *Ai văzut bine că sunt cu adevărat fiii mei*, latina spune *Vidisti, pater, quoniam filii mei sunt*, şi este probabil corectă; căci aman = „cu adevărat” poate fi o denaturare de la aba = „O, tată!”.

† *duhul profeţiei*, vezi nota de la XXV, 14.

‡ *s-a întors mai întâi spre Levi şi a început să-l binecuvânteze pe el mai întâi*. Similar, Testamentul lui Levi 9 spune despre Isaac: καὶ εὐλόγησέ με ὁ πατὴρ τοῦ πατρὸς μου, κατὰ πάντας τοὺς λόγους τῶν ὁράσεών μου ὧν εἶδον.
Dumnezeul tuturor. Vezi nota de la XXII, 4.

§ *seminţiei tale †măreţie şi mare har†*. Aşa este şi în *c*. *b* – „seminţiei tale marea măreţie a harului”. *a* este denaturat, dar indică în direcţia *b*. Latina = *magno intellegere gloriam ejus*. Este în mod clar o variantă mai bună decât cea etiopiană. Printr-o mică modificare, putem ajunge la ea de la *b*. Prin urmare, ar trebui să redăm probabil: „seminţiei tale măreţe să înţelegem harul Lui” sau, prin altă modificare, „seminţiei tale să aibă o pătrunzătoare înţelegere a slavei Lui”.

Scanned with OKEN Scanner

15. Şi vor fi conducători şi judecători şi căpetenii ale întregii seminţii a fiilor lui Iacov;

Vor glăsui cuvântul Domnului întru dreptate
Şi vor judeca toate judecăţile Lui întru dreptate.
Şi vor arăta căile Mele lui Iacov
Şi căile Mele lui Israel.
Binecuvântarea Domnului se va coborî în gurile lor,
Pentru a binecuvânta toată seminţia celui iubit.*

---

să slujească în sanctuarul Lui ca îngeri ai prezenţei şi ca sfinţi. Despre aceste două clase de îngeri, vezi notele II, 2, 18 şi XV, 27. Aici „sfinţi" par să formeze o clasă deosebită, în timp ce în XV, 27 sunt folosiţi drept termen cuprinzător pentru cele mai înalte două (sau „trei", potrivit latinei) ordine îngereşti. Levi urmează să slujească în sanctuar aşa cum cele mai înalte două ordine de îngeri slujesc în cele mai înalte ceruri. Unul sau două astfel de ordine sunt menţionate în Testamentul lui Levi 3 (Armean vs. A) ca λειτουγοῦντες.

Domnul să-i facă mari. Latina spune *sanctificabit.*

* În acest verset, o funcţie dublă este atribuită descendenţilor lui Levi: aceştia urmează să conducă ţara (să fie „conducători şi judecători şi căpetenii") şi să fie preoţii poporului („Binecuvântarea Domnului se va coborî în gurile noastre"). Această descriere, combinată cu alte fapte specifice perioadei macabeilor, ne solicită să recunoaştem aici conducătorii macabei timpurii. Binecuvântarea dată lui Iuda (versetele 18 şi 19) confirmă această interpretare.

conducători şi judecători şi căpetenii – latina omite „şi căpetenii". Putem compara Test. Levi 8: ἀρχιερεῖς καὶ κριταὶ καὶ γραμματεῖς, căci autorul acestei lucrări a avut fie acest text fie o sursă comună ambilor înaintea lui. În acelaşi capitol din Test. Levi există, după cum a evidenţiat deja Bousset, (*Z. f. NTliche Wissenschaft*, 1900, pp.165-167), o descriere fără îndoială a lui Ioan Hircan: Λευί, εἰς τρεῖς ἀρχὰς διαιρεθήσεται τὸ σπέρμα σου εἰς σημεῖον δόξης κυρίου ἐπερχομένης (la fel şi în manuscrisul P. Arm. = τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου). Aceste trei slujbe ce trebuiau făcute de descendenţii lui Levi *vor fi semne ale venirii Mesiei.* Descrierea acestora se face în următoarele cuvinte: ὁ πρῶτος κλῆρος ἔσται μέγας· ὑπὲρ αὐτὸν οὐ γενήσεται ἕτερος (MS R). ὁ δεύτερος

16. Mama ta ţi-a pus numele Levi
Şi nimerit este acest nume;
Vei fi unit cu Domnul
Şi vei fi luptătorul tuturor fiilor lui Iacov;
Masa Lui a ta să fie,
Iar tu şi fiii tăi să mâncaţi de pe ea;
Şi masa ta să fie plină în toate generaţiile
Şi să nu rămâneţi fără mâncare de-a pururea.'

ἔσται ἐν ἱερωσύνῃ (Arm. după cum Bousset observă probabil = ἡ δὲ δευτέρα ἔσται ἱερατεία): ὁ τρίτος ἐπικληθήσεται αὐτῷ ὄνομα κοινόν, ὅτι βασιλεὺς ἐν (la fel în Arm.: în greacă ἐκ) Ἰούδᾳ ἀναστήσεται, καὶ ποιήσει ἱερατείαν νέαν. Primul se referă la Moise, cel mai important dintre urmaşii lui Levi; al doilea îl reprezintă pe Aaron şi preoţia aaronică; al treilea, la preoţii macabei conducători şi îndeosebi la Ioan Hircan pentru următoarele cuvinte: ἡ δὲ παρουσία αὐτοῦ ἀγαπητή, ὡς προφήτης ὑψίστου face trimitere la darurile profetice. Slujba întreită de profet, preot şi rege nu a fost niciodată revendicată pentru niciun alt conducător evreu în afară de acest conducător macabeu. Vezi Iosephus, *Ant.*, XIII, 10, 7; Bell.Jud. I, 2, 8.

Binecuvântarea Domnului se va coborî în gurile lor, cf. Sir, L, 20: δοῦναι εὐλογίαν κυρίῳ ἐκ χειλέων αὐτοῦ, şi Test. Reuben 6: πρὸς τὸν Λευὶ ἐγγίσατε ἐν ταπεινώσει καρδίας, ἵνα δέξησθε εὐλογίαν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ.

* *Vei fi unit cu Domnul şi vei fi luptătorul* – există aici un joc de cuvinte pe numele lui Levi, ca în Facerea XXIX, 34: „soţul meu va fi unit cu mine"... de aceea numele lui este Levi. Cf. şi Numerii, XVIII, 2, 4. În loc de „unit cu Domnul", latina are *ad decorem Dei*, care pare să se refere la Levi derivat din cuvântul ebraic pentru „coroană" sau „ghirlandă".

Masa Lui a ta să fie, etc. Cf. Test. Levi 8: καὶ ἔδεσθε πᾶν ὡραῖον ὁράσει
καὶ τὴν τράπεζαν κυρίου διανεμήσεται
το σπέρμα σου.
De asemenea, Testamentul lui Iuda, 21: καὶ γὰρ αὐτὸν (Λευὶ) ὑπὲρ ὑμᾶς (Arm. greacă. σε) ἐξελέξατο Κύριος ἐγγίζειν αὐτῳ καὶ ἐσθίειν τράπεζαν αὐτοῦ.

17. Şi toţi cei care te urăsc pe tine să îngenuncheze în faţa ta
Şi toţi vrăjmaşii tăi să fie învinşi şi să piară;
Şi binecuvântat fie cel care te binecuvântează pe tine
Şi blestemat fie orice popor care te blestemă pe tine.

18. Iar lui Iuda i-a spus:
Domnul să-ţi dea ţie putere multă,
Să calci peste toţi cei care te urăsc;
Căpetenii veţi fi, tu şi unul dintre fiii tăi, peste fiii lui Iacov;
Numele tău şi numele fiilor tăi să ajungă departe şi să treacă prin toate ţinuturile şi regiunile.
Atunci toate neamurile se vor teme de faţa ta
Şi toate ţările se vor cutremura
[Şi toate popoarele se vor cutremura.]*

---

* 18-19. În nota de la versetul 15 am văzut că, potrivit Testamentului lui Levi 8, cele trei slujiri mari deţinute pe rând de urmaşii lui Levi urmau să fie un semn pentru venirea lui Mesia, care urma să iasă din seminţia lui Levi sau Iuda sau din cea a lui Iuda şi Levi combinate. Aşadar, potrivit lui Levi 18, Ruben 6, Mesia (un preot-rege macabeu?) urma să iasă din seminţia lui Levi şi să fie veşnicul Mare Preot şi conducător civil al poporului. În timpul domniei sale, păcatul ar fi fost eliminat treptat, aşa cum presupune autorul nostru (XXIII, 26-30), porţile Paradisului se vor deschide şi sfinţii vor mânca din Pomul Vieţii, ca în Enoh et. XXV, 5, într-o împărăţie mesianică veşnică pe pământ, ca în Enoh et. XC, 29-38. În Iuda 24-25 şi Dan 5, Mesia urma să iasă nu din seminţia lui Levi, ci din cea a lui Iuda, ca în Enoh et. XC. Vezi art. „Testaments of the XII Patriarchs" (în *Bible Dict.*, vol.4). Este foarte probabil ca această din urmă perspectivă să stea la baza textului nostru. Cuvintele „un conducător... şi unul dintre fiii tăi" încurajează natural această interpretare. Dacă este corectă, atunci Mesia urma să Se nască din seminţia lui Iuda. Într-o împărăţie care încearcă realizarea doar treptat (vezi notele de la I, 29, XXIII, 26-30) şi nu catastrofic, niciun rol nu pare să îi fie atribuit, aşa cum este cazul şi în Enoh et. XC. Pe de altă parte, aceasta pare

Scanned with OKEN Scanner

19. În tine va fi ajutorul lui Iacov
Și în tine se va găsi mântuirea lui Israel.

20. Și, când vei sta pe tronul gloriei dreptății tale,
Va fi mare pace pentru toată seminția fiilor celui iubit.
Binecuvântat fie acela care te binecuvântează pe tine
Și toți cei care te urăsc pe tine, îți fac rău și te blestemă
Vor fi nimiciți și șterși de pe fața pământului și blestemați".*

21. Și, întorcându-se, l-a sărutat din nou și l-a îmbrățișat și s-a bucurat mult; căci i-a văzut pe fiii lui Iacov, fiul său, în adevărul lor.

22. Și s-a îndepărtat dintre picioarele lui, a căzut la pământ și s-a închinat în fața lui. Și el i-a binecuvântat. Și (Iacov) s-a odihnit acolo cu Isaac în acea noapte, au mâncat și au băut cu bucurie.†

23. Și i-a făcut pe cei doi fii ai lui Iacov să doarmă, unul pe mâna lui dreaptă și celălalt pe mâna lui stângă, și s-a considerat că s-a făcut dreptate.

24. Și Iacov i-a spus tatălui său, tot în timpul nopții, cum Domnul i-a arătat mare îndurare și l-a făcut să prospere în toate cele și l-a protejat de toate relele.

---

să fie cea mai veche instanță a prezenței unui Mesia în împărăția mesianică *temporară* (vezi nota de la XXIII, 30).
Numele tău și numele fiilor tăi să ajungă departe – adică cel al poporului evreu.
[Și toate popoarele se vor cutremura], pus între paranteze ca o greșeală perpetuată de copiști.

* *vei sta pe tronul gloriei dreptății tale va fi mare pace*, ca în *d. b* și *c* spun „tronul onoarei. Dreptatea ta va fi întru mare pace".
celui iubit, adică Avraam, ca în versetul 15.

† *Și i-a binecuvântat*, această propoziție nu pare la locul ei aici.

Scanned with OKEN Scanner

25. Şi Isaac l-a binecuvântat pe Dumnezeul tatălui său, Avraam, care nu Şi-a retras îndurarea şi dreptatea Lui de la fiii slujitorului său, Isaac.

26. Iar dimineaţa, Iacov i-a spus tatălui său, Isaac, despre jurământul cu care s-a legat în faţa Domnului, despre viziunea pe care a văzut-o, că a zidit un altar şi că totul era pregătit pentru sacrificiul pe care l-a făcut în faţa Domnului, aşa cum jurase, şi că a venit să-l aşeze pe un măgar.*

27. Şi Isaac i-a spus lui Iacov, fiul său: „Eu nu pot merge cu tine, căci sunt bătrân şi nu pot face acest drum lung; mergi în pace, fiule, căci astăzi împlinesc 165 de ani; nu mai pot călători; pune-o pe mama ta (pe un măgar) şi să meargă ea cu tine.†

28. Şi ştiu, fiule, că pentru mine ai venit şi binecuvântată fie această zi în care m-ai găsit în viaţă şi eu te-am văzut pe tine, fiul meu.

29. Fie să prosperi şi să împlineşti jurământul făcut; şi nu lăsa la o parte jurământul; căci vei fi judecat pentru respectarea lui; acum grăbeşte-te şi împlineşte-l şi fie ca Cel care le-a făcut pe toate să fie mulţumit, Cel căruia I-ai făcut jurământul."

30. Şi i-a spus Rebecăi: „Mergi cu Iacov, fiul tău"; şi Rebeca a plecat cu Iacov, fiul său, şi Debora cu ea şi au ajuns la Betel.

---

* Iacov îi cere tatălui său să meargă cu el la Betel; dar Isaac nu poate merge.

† *Eu nu pot merge cu tine, căci sunt bătrân şi nu pot face acest drum lung*, vezi nota de la versetele 3-4 pentru referinţe la acelaşi eveniment din Testamentul lui Levi 9.

Scanned with OKEN Scanner

31. Și Iacov și-a amintit rugăciunea cu care tatăl său l-a binecuvântat pe el și pe cei doi fii ai săi, Levi și Iuda, și s-a bucurat și L-a binecuvântat pe Dumnezeul părinților săi, Avraam și Isaac.

32. Și a spus: „Acum știu că am o speranță veșnică, la fel și fiii mei, în fața Dumnezeului tuturor"; și așa este rânduit despre cei doi; și au consemnat asta ca mărturie veșnică despre ei pe tablele cerești, cum i-a binecuvântat Isaac.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 32

Viziunile lui Iacov, în care Iacov citeşte pe tablele cereşti viitorul său şi al urmaşilor săi, 16-26. Sărbătoreşte cea de-a opta zi în afara tabernacolelor, 27-29. Moartea Deborei, 30. Naşterea lui Veniamin şi moartea Rahelei, 33-34. (Cf. Facerea XXXV, 8, 10, 11, 13, 16-20).

1. Şi a rămas în acea noapte la Betel şi Levi a visat că l-au hirotonit şi l-au făcut preot al Dumnezeului Celui Preaînalt, pe el şi pe fiii lui, pe veci; şi s-a trezit din somn şi L-a binecuvântat pe Domnul.*

---

* Potrivit, de asemenea, Testamentului lui Levi, 8, Levi a avut acest vis la Betel, în care şapte oameni i-au apărut şi l-au rugat: Ἀναστὰς ἔνδυσαι τὴν στολὴν τῆς ἱερατείας, καὶ τὸν στέφανον τῆς δικαιοσύνης ... Ἀπὸ τοῦ νῦν γίνου εἰς ἱερέα κυρίου, σὺ καὶ τὸ σπέρμα σου ἕως αἰῶνος. Potrivit, de asemenea, Testamentului lui Levi 5. Şi în cap.9 din acelaşi Testament se spune despre Iacov că a avut acest vis.

preot al Dumnezeului Celui Preaînalt, acesta era titulatura specifică aleasă de preoţii-regi macabei. Aşadar, ei sunt numiţi *sacerdotes summi Dei* în Testamentul lui Moise, VI, 1 (unde modificarea mea este incorectă): Hircan al II-lea este numit ἀρχιερεὺς θεοῦ ὑψίστου de Iosephus (*Ant.*, XVI, 6, 2) şi Rosh ha-Shanah 18b spune că este folosit pentru a spune: „În acest an al lui Ionatan, preotul Dumnezeului Celui Preaînalt". Acest titlu, purtat în vechime de Melchisedec (Facerea XIV, 18), a fost înviat de noii deţinători ai înaltei preoţii. Autorul nostru are Facerea XIV, 18-20 în faţă; căci în versetul următor adoptă o sintagmă din

Scanned with OKEN Scanner

2. Şi Iacov s-a sculat dis-de-dimineaţă, în a paisprezecea zi a acestei luni, şi a dat zeciuială din tot ce adusese cu el, atât din oameni, cât şi din vite, atât din aur, cât şi din toate vasele şi straiele, într-adevăr, a dat zeciuială din toate.*

3. Şi, în vremea aceea, Rahela a rămas grea cu fiul ei, Veniamin. Şi Iacov şi-a socotit fiii de la el în sus şi Levi a intrat în lotul Domnului, iar tatăl său l-a îmbrăcat în straie de preoţie şi i-a umplut mâinile.†

Facerea XIV, 20: „Şi Avram i-a dat lui Melchisedec zeciuială din toate". Am văzut în nota de la XXXI, 18-19, că Mesia urma să Se nască din familia lui, potrivit Testamentului lui Levi 18. Aceeaşi aşteptare pare să fie şi la baza Psalmului CX, 1-4, care constituie un imn mesianic adresat lui Simeon, sau Simon Macabeul. După cum a recunoscut Bickell, acest Psalm formează un acrostih cu numele lui Simeon. Despre frecvenţa acestui titlu divin, „Cel Preaînalt", în secolul al II-lea î.Hr., vezi nota de la XXXVI, 16.
pe el şi pe fiii lui, pe veci. Această sintagmă în aceeaşi legătură este găsită în Testamentul lui Levi 8, deja citat mai sus.

* *s-a sculat dis-de-dimineaţă*, la fel şi în Testamentul lui Levi 9: καί ἀναστοχ το πρωί ἀπεδεκάτωσε πάντα δι ἐμοῦ τφ κυρίφ, deşi aici se spune că jertfa se face prin Levi.

† *Iacov şi-a socotit fiii de la el* (adică de la Veniamin) *în sus şi Levi a intrat în lotul Domnului* etc. Textul nostru, într-o formă oarecare, este înainte de Cedrenus I, 60: καὶ πάντα ἀποδεκατώσας ἅ ἐκέκτητο, τελευταῖον ὑποβάλλει κλήρῳ τοὺς παῖδας, καὶ τὸν Λευὶ τῷ Θεῷ ἀφιεροῖ ἐτῶν ὑπάρχοντα ιη' καὶ ἀρχιερέα ἀναδείκνυσι, δέκατον ὄντα ἀπὸ ἐσχάτου κατὰ τὸν τῆς ἀστρολογίας (λόγον). Şi mai clar înainte de predecesorul său, Syncellus, I, 200:Ἰακὼβ ἀποδεκατώσας τὰ ἑαυτοῦ τὸν Λευὶ ιη' ἐτῶν ὄντα ἀρχιερέα ἀνέδειξεν, ι'ὄντα ἀπὸ τοῦ ἐσχάτου κατὰ τὸν τῆς ἀναστροφῆς λόγον. Şi, din nou, la p.207: ἱερωσύνη τῷ Λευὶ ἐδόθη, ὅτι δέκατος ὑπάρχων ἀπὸ τοῦ ἐσχάτου τῶν υἱῶν Ἰακὼβ σὺν πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσι τοῦ πατρὸς τῷ θεῷ ἀπεδεκατώθη, καθὼς προσηύξατοἸακὼνβ λέγων, καὶ πάντα ὅσα ἄν μου δῷς ἀποδεκατώσω αὐτὰ. Şi la pagina p.211: Λευὶ γ' υἱὸς Λείας, ἱ ἀπὸ Ἰωσὴφ ἀναστρέφοντι καὶ γ'ἀπὸ Ῥουβὴν , ἐγεννήθη τῷ πατριάρχῃ Ἰακῶβ ἐν Μεσοποταμίᾳ τῷ πβ' ἔτει αὐτοῦ, ὡς πρόδηλόν

4. Şi în a cincisprezecea zi a acestei luni, a adus la altar patruzeci de boi dintre vite, douăzeci şi opt de berbeci, patruzeci şi nouă de oi, şapte miei şi douăzeci şi unu de iezi de la capre ca jertfă arsă pe altarul jertfelor, plăcute Domnului pentru mireasma dulce.*

5. Aceasta fusese jertfa lui ca urmare a jurământului pe care l-a jurat, că va da o zecime, împreună cu jertfe de fructe şi jertfe de băuturi.†

ἐστι.τοῦτον ἀριθμήσας ἀπὸ τοῦ Βενιαμίν ἔτι ὄντος ἐν τῇ γαστρὶ Ῥαχὴλ ι' ὄντα ἐν ἄρρεσιν, ἀφιέρωσε τῷ Θεῷ καὶ ἀρχιερέα ἀντέξειν, ὡς Ἰώσσηπος, κατὰ τὸν τῆς ἀναστροφῆς λόγον, συναποδεκατώσας αὐτῷ πάντα τὰ ὑπάρχοντα καὶ ἀναθέμενος τῷ Θεῷ, καθὰ προσηύξατο πορευόμενος εἰς Μεσοποταμίαν, ὅτι καὶ πάντα ὅσα ἄν μοι δῷς ἀποδεκατώσω αὐτά. Dedicarea lui Iacov, a lui Levi şi a celui de-al zecelea fiu al său, preoţiei se găseşte şi în P.R. Eliez, cap.37 (Beer, *Buch d. Jub.*, 36-37), deşi relatarea este diferită. Despre Iacov se spune că a separat primii săi patru fii născuţi din cele patru soţii ale sale şi că a numărat fiii rămaşi de la Simeon la Veniamin şi apoi a început iarăşi cu Simeon. Levi a ajuns astfel să fie al zecelea. *i-a umplut mâinile*, expresia tehnică pentru numirea în preoţie. Cf. Ieşirea XXVIII, 41, XXIX, 9.

* Această prăznuire a Sărbătorii Corturilor este specială cât priveşte numărul victimelor. Potrivit legii levitice, în fiecare dintre cele şapte zile, un ied de la capre era oferit ca jertfă pentru păcate şi doi berbeci şi paisprezece miei, ca jertfă arsă. Pe parcursul celor şapte zile, şaptezeci de tăuraşi erau jertfiţi, începând cu treisprezece în prima zi, numărul scăzând zilnic până în ziua a şaptea, când erau jertfiţi doar şapte. Vezi Numerii XXIX, 12-40; Leviticul XXIII, 34-36, 39-44.
şapte miei, manuscris = 60, dar, deoarece latina are *septem* şi sistemul heptadic primează, putem presupune alături de Rönsch (p.147) că denaturarea a luat naştere din confundarea simbolurilor greceşti ξ' şi ζ'.
un, manuscris = 9. Modificat cu ajutorul latinei, *unum*. Denaturarea este cauzată probabil de confundarea lui ἐννέα cu ἕνα (Rönsch).

† Cf. Facerea XXVIII, 22.

Scanned with OKEN Scanner

6. Iar după ce focul le-a mistuit, a ars tămâie deasupra focului şi, ca jertfă de mulţumire, doi boi, patru berbeci, patru oi, patru ţapi, două oi de un an şi doi iezi de la capre; şi aşa a făcut în fiecare zi, timp de şapte zile.

7. Iar el şi toţi fiii săi şi oamenii lui au mâncat (toate acestea) cu bucurie acolo în aceste şapte zile, binecuvântând şi mulţumind Domnului, care l-a izbăvit de toate chinurile şi i-a oferit jurământul.

8. Şi a zeciuit toate animalele curate şi a făcut o jertfă arsă, dar animalele necurate (nu) i le-a dat lui Levi, fiul său, ci i-a dat acestuia toate sufletele oamenilor.*

9. Şi Levi s-a achitat de slujba preoţească la Betel faţă de tatăl său, Iacov, înaintea fraţilor săi, şi a fost preot acolo şi Iacov a jurat; astfel a zeciuit din nou zeciuiala Domnului şi l-a sfinţit, şi a devenit sfânt pentru El.†

10. Şi de aceea este rânduit pe tablele cereşti ca lege pentru zeciuirea zeciuirii, de a mânca în faţa Domnului de la an la an, în locul în care este ales ca numele Lui să locuiască; şi pentru această lege nu este limită de zile pe veci.‡

11. Această rânduială este scrisă pentru a putea fi împlinită de la an la an, să se mănânce cea de-a doua zeciuială

---

* *dar animalele necurate (nu) i le-a dat lui Levi*, eu am adăugat negaţia. În Testamentul lui Levi 9, Levi îi spune lui Iacov ἀποδεκάτωσε πάντα δι' ἐμοῦ τῷ κυρίῳ. Textul nostru ar limita acest lucru la animalele curate.
i-a dat acestuia toate sufletele oamenilor – Levi urma să îşi exercite slujba preoţească în numele acestora.

† *s-a achitat de slujba preoţească*, sau a fost hirotonit preot.
zeciuit din nou zeciuiala Domnului, cf. Numerii XVIII, 26.

‡ *de a mânca în faţa Domnului*, textul nostru respectă îndeaproape legea din Deuteronom XIV, 22 şi urm. Cf. Tobit I, 7.

Scanned with OKEN Scanner

înaintea Domnului în locul ales şi nimic nu va mai rămâne din ea de la un an la altul.*

12. Căci în anul ei trebuie mâncată sămânţa, până la vremea culesului semințelor din anul respectiv, şi vinul până la vremea vinului şi uleiul până în vremea sezonului său.

13. Şi tot ce a rămas din acestea şi se învecheşte să fie privit ca stricat: să fie ars cu foc, căci este necurat.

14. Şi astfel să mănânce din ele împreună în sanctuar şi să nu le lase să se învechească.

15. Şi toate zeciuielile boilor şi oilor să fie sfinte pentru Domnul şi să aparţină preoţilor Lui şi le vor mânca înaintea Lui de la an la an; căci aşa este rânduit şi scris despre zeciuială pe tablele cereşti.†

16. Şi în următoarea noapte, în a douăzeci şi doua zi a acestei luni, Iacov s-a hotărât să zidească locul şi să înconjoare curtea cu un zid, să o sfinţească pe veci, pentru el şi pentru copiii lui după el.

17. Şi Domnul i-a apărut noaptea, l-a binecuvântat şi i-a spus: „Numele tău nu va fi Iacov, ci Israel ţi se va spune".‡

---

* *cea de-a doua zeciuială* (cf. *a*). *b, c, d* – „zeciuială din nou".

† *zeciuielile boilor şi oilor*. Aceste zeciuieli sunt menţionate în Vechiul Testament doar în Levitic XXVII, 32 şi 2 Cron. XXXI, 6. Sunt necunoscute pentru Neemia (X, 37-39, XII, 44-47, XIII 5, 12). Autorul nostru a luat această lege a zeciuielii literalmente, dar tradiţia rabinică (Rosh ha-Shanah I, 1, citată de Dillman, Levitic XXVII, 32) căuta să slăbească afirmaţia şi a făcut-o să pară doar o zeciuială din producţia anuală, dar contextul nu oferă nici cea mai mică justificare pentru această etapă (vezi Bertholet despre Levitic *in loc.*). Vezi textul nostru XIII, 26.

‡ 17-18 Cf. Facerea XXXV, 10-11.

Scanned with OKEN Scanner

18. Şi i-a spus din nou: „Eu sunt Dumnezeul care a creat cerul şi pământul, te voi mări şi înmulţi peste măsură şi regi se vor naşte din tine şi vor judeca pe toţi, oriunde a călcat picior de om.

19. Şi voi da seminţiei tale tot pământul care se află sub ceruri şi va judeca toate popoarele după voia ei şi, după aceea, va căpăta întregul pământ şi-l va moşteni pe veci".*

20. Şi a terminat de vorbit cu el şi a urcat de la el şi Iacov a privit până când a urcat în ceruri.†

21. Şi a văzut într-o viziune de noapte cum că un înger cobora din cer cu şapte table în mână şi i le dădea lui Iacov, iar acesta le citea şi ştia tot ce era scris pe ele şi ce i se va întâmpla lui şi tuturor fiilor săi de-a pururea.‡

22. Şi i-a arătat tot ce era scris pe table şi i-a spus: „Nu zidi acest loc, nu-l face un sanctuar veşnic şi nu locui aici; căci acesta nu este locul. Mergi la casa lui Avraam, bunicul tău, şi locuieşte cu Isaac, tatăl tău, până în ziua morţii tatălui tău.

---

* Autorul nostru abandonează aici Facerea XXXV, 12 şi promite lui Israel posesia întregului pământ.
întregul pământ – latina spune: *universas benedictiones*, şi poate că pe bună dreptate.

† Cf. Facerea XXXV, 13.

‡ Table. Cf. 4 Ezra, XIV, 24.
ştia. Modificat cu latina *cognovit*. Text = „a citit". Dar probabil pentru „a citit şi ştia" ar trebui să citim „a citit", vezi Introd. p.XLI şi urm. Textul nostru pare să fie sursa cuvintelor atribuite lui Origen (Fabricius, *Cod Pseud. V.T.* I, 761) ale rugăciunii lui Iosif: Διόπερ ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ Ἰωσὴφ δύναται οὕτω νοεῖσθαι τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Ἰακώβ. ἀνέγνων γὰρ ἐν ταῖς πλαξὶ τοῦ οὐρανοῦ ὅσα συμβήσεται. ὑμῖν καὶ τοῖς υἱοῖς ὑμῶν. Cf. XIV, 14.

Scanned with OKEN Scanner

23. Căci în Egipt vei muri în pace şi în acest ţinut vei fi îngropat cu onoare în mormântul părinţilor tăi, cu Avraam şi Isaac.

24. Nu te teme, căci cum ai văzut şi ai citit aşa va fi; şi scrie tot ce ai văzut şi ai citit".

25. Şi Iacov a spus: „Doamne, cum îmi pot aminti tot ce am citit şi am văzut?". Şi i-a spus: „Te voi face să-ţi aminteşti totul".*

26. Şi a urcat de la el şi s-a trezit din somn şi şi-a amintit tot ce a citit şi a văzut şi a scris toate cuvintele pe care le-a citit şi le-a văzut.

27. Şi a mai prăznuit acolo încă o zi şi a sacrificat acolo după tot ce sacrificase în ultimele zile, şi a pus numele †Adăugare†, căci †această zi a fost adăugată†, iar zilele anterioare le-a numit „Praznicul".†

---

* *Te voi face să-ţi aminteşti totul*, cf. Ioan, XIV, 26, unde Paraclete ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα.

† *†Adăugare†*. Traducere din textul nostru; „adăugare" arată o denaturare în greacă sau ebraică. Latina *retentatio* este o interpretare posibilă. Rönsch sugerează că ἐπίσχεσις era în versiunea greacă, dar era denaturat în ἐπιθεσις în exemplar înainte de traducătorul etiopian. Prin urmare, putem interpreta: „I-a pus numele Amânare, căci în acea zi a fost amânat". Astfel, autorul nostru conectează originea acestei zile de praznic adăugată cu întârzierea lui Iacov a opta zi în Betel. În Talmud (Chag 18a), ideea amânării este legată de muncă. Căci se spune că în a şaptea zi a Paştelui evreiesc trebuie să se amâne orice lucrare. Vezi Levy, *Neuhebr. Lexicon*, III, 680.

†fiindcă† a fost adăugată zilelor de praznic – aici trebuie să presupunem că ἐπετέθη este o denaturare de la ἐπεσχέθη. Vezi interpretarea propusă în nota precedentă. Ultima frază din următorul verset ar fi putut da naştere denaturării sau corecţiei greşite.

praznicul, se potriveşte întocmai cu utilizarea rabinică. Sărbătoarea corturilor era numită „Praznic". Cf. Sukk. 42b, 48a. Iosephus (*Ant.* VIII, 4, 1) o desemnează ca ἑορτὴ ἁγιωτάτη καὶ μεγίστη, iar Filon ca ἑορτῶν μεγίστη.

Scanned with OKEN Scanner

28. Şi aşa s-a manifestat că trebuie să fie şi este scris pe tablele cereşti: de ce i s-a revelat lui că trebuie să o prăznuiască şi să o adauge la cele şapte zile de praznic.

29. Şi numele ei a fost †Adăugare†, †fiindcă† a fost adăugată zilelor de praznic †după† numărul zilelor din an.*

30. Şi noaptea, în a douăzeci şi treia zi din această lună, a murit Debora, doica Rebecăi, şi au îngropat-o sub cetate, sub stejarul râului, şi a pus numele acestui loc „Râul Deborei", iar stejarului „Stejarul plângerii Deborei".†

31. Şi Rebeca s-a întors la casa ei, la tatăl lui, Isaac, iar Iacov a trimis în numele ei berbeci, oi şi ţapi ca să pregătească o masă pentru tatăl său, aşa cum îi plăcea lui.

---

* Un verset puternic denaturat în versiunea etiopiană şi parţial denaturat în latină. Traducerea restaurată este dată mai jos.
†Adăugare†, vezi nota de la versetul 27.
†fiindcă†, etiopiana are aici o formulare ciudată „ʾesma ʾenta", care înseamnă de obicei *nam quod*, dar deoarece o sintagmă analogă însă rară („kama enta" = „quasi") apare în XLIII, 19, XLVIII, 13, putem interpreta că „ʾesma ʾenta" = *propter quod*, aşa cum spune versiunea latină. Dar această formulare nu ne dă un sens corect. Motivul numelui nu este dat aici, ci în versetul 27. Prin urmare, sugerez că *propter quod* = διότι, ceea ce trebuia tradus în greacă cu ὅτε.
a fost adăugată, textul manuscrisul nu prezintă aici concordanţă gramaticală, dar printr-o schimbare a vocalizării unei litere ajungem la textul de mai sus.
numărul zilelor = *ba elata*, modificat cu ajutorul latinei *in dies* din basemʾa = „pentru o mărturie" (*b, d*). *c* are *basalam* = „în pace".
†după†, aici ne aşteptăm la „în". În consecinţă, sugerez că avem aici o denaturare în original. Astfel, întregul verset ar trebui să fie: „Şi numele ei a fost Amânare, când a fost consemnată printre zilele praznicului în numărul zilelor anului".

† Cf. Facerea XXXV, 8. Debora moare în a opta zi a Sărbătorii Corturilor.
acestui loc, cf. *d*. Latina şi Vulgata, Facerea XXXV, 8 = „din acest loc"; *b, c* = „acestui râu"; *a* omite.
32-34. cf. Facerea XXXV, 16, 18-20.

Scanned with OKEN Scanner

32. Şi a plecat după mama lui şi a ajuns în ţinutul Kabratan şi a locuit acolo.

33. Şi Rahela a născut un fiu noaptea şi i-a pus numele „Fiul tristeţii mele", căci a suferit când i-a dat naştere; dar tatăl său i-a pus numele Veniamin, în a unsprezecea zi a lunii a opta, în primul an din săptămâna a şasea a acestui jubileu.

34. Şi Rahela a murit acolo şi a fost îngropată în ţinutul Efrata, adică la Betleem, şi Iacov a zidit un stâlp pe mormântul Rahelei, pe drumul de deasupra mormântului ei.*

---

* Rahela a murit. Potrivit *Cărţii lui Ieşer* (*Dict. des Apocr.* II 1172), Rahela avea numai 45 de ani.
În ţinutul Efrata. Facerea XXXV, 19, „lângă calea ce duce la Efrata".

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 33

Ruben păcătuieşte cu Bilha, 1-9 (cf. Facerea XXXV, 21, 22).
Legi despre incest, 10-20. Copiii lui Iacov, 22.
(cf. Facerea XXXV, 23-27)

1. Şi Iacov a mers şi a locuit la miazăzi de Magdaladraef. Şi au mers la tatăl său, Isaac, el şi Lea, soţia lui, de lună nouă în luna a zecea.*

2. Şi Ruben a văzut-o pe Bilha, roaba Rahelei, concubina tatălui său, făcând baie în apă în loc secret şi a iubit-o.†

---

* *la miazăzi de Magdaladraef*, acest nume este o comprimare a sintagmei „Turnul Eder din Efrata", Facerea XXXV, 21. Vezi o formă probabil denaturată a acestui nume în XXXIV, 15. În Testamentul lui Ruben 3, unde este relatată aceeaşi scenă, avem ἐν Γαδὲρ πλησίον Ἐφραθά.
Şi au mers la tatăl său, Isaac...

† *Şi Ruben a văzut-o pe Bilha* – în timpul absenţei lui Iacov cu Isaac s-a produs această murdărie. La fel în Testamentul lui Ruben 3: ἀπόντος γὰρ Ἰακὼβ τοῦ πατρὸς ἡμῶν πρὸς Ἰσαὰκ τὸν πατέρα αὐτοῦ, ὄντων ἡμῶν ἐν Γαδὲρ, πλησίον Ἐφραθὰ οἴκου Βηθλεὲμ , Βάλλα...ἀκάλυφος κατέκειτο ἐν τῷ κοιτῶνι.
a văzut-o pe Bilha [...] făcând baie. cf. Testamentului lui Ruben 3: εἰ μὴ γὰρ εἶδον ἐγὼ Βάλλαν λουομένην ἐν σκεπεινῷ τόπῳ κ.τ.λ. O relatare foarte diferită despre comportamentul lui Ruben apare în lucrările de mai târziu: Gen. rabba 98, 99; Ps.Ion. Facerea, XXXV, 22, Shabb. 55b şi *Cartea lui Ieşer* (op.cit., 1172). În aceste pasaje, vinovăţia lui Ruben este negată complet. Aceste scrieri

Scanned with OKEN Scanner

3. Şi s-a ascuns noaptea şi a intrat în casa Bilhei [noaptea] şi a găsit-o dormind singură pe un pat în casă.*

4. Şi s-a culcat lângă ea, iar aceasta s-a trezit şi a văzut şi iată că Ruben stătea lângă ea în pat, a dat la o parte marginea păturii, l-a pipăit, a ţipat şi şi-a dat seama că era Ruben.†

5. Şi îi era ruşine din pricina lui, i-a dat drumul şi a fugit.‡

6. Şi s-a chinuit nespus din astă pricină şi nu a spus nimănui.

7. Şi când Iacov s-a întors să o caute, aceasta i-a spus: „Nu sunt curată pentru tine, căci am fost pângărită cât te priveşte; fiindcă Ruben m-a pângărit şi s-a culcat lângă mine noaptea, eu eram adormită şi nu am descoperit decât după ce mi-a ridicat fusta şi s-a culcat cu mine".§

8. Şi Iacov s-a mâniat nespus pe Ruben că s-a culcat cu Bilha, căci descoperise fusta tatălui său.

---

afirmă că, atunci când a murit Rahela, Iacov a dormit în cortul Bilhei, roaba soţiei sale, şi că Ruben, fiind indignat pentru mama sa, Lea, a intrat în cortul Bilhei şi a îndepărtat patul tatălui său de ea sau a răvăşit patul Bilhei, şi că din această cauză spune Scriptura că s-a culcat cu Bilha. În Shabb 55b, se povesteşte că învăţătorii timpurii, R. Iosua şi R. Eliezer, au acceptat povestea din Facerea XXXV, 22.

* *Şi s-a ascuns noaptea şi a intrat în casa Bilhei [noaptea]* – latina este preferabilă aici: *Et introivit nocte occulte ad Ballan*. Al doilea „noaptea" este o greşeală perpetuată de copişti.

† *s-a culcat lângă ea, iar aceasta s-a trezit*, Testamentul lui Ruben 3 are o variantă asemănătoare: κἀγὼ εἰσελθών ... ἔπραξα τὴν ἀσέβειαν, καὶ, καταλιπὼν αὐτὴν κοιμωμένην, ἐξῆλθον.

‡ *îi era ruşine din pricina lui* – latina: *confusus est ab ea*.

§ Testamentul lui Ruben 3 îl reprezintă pe Iacov primind aceste informaţii de la un înger.
mi-a ridicat fusta. Cf. Deut. XXII, 30.

Scanned with OKEN Scanner

9. Şi Iacov nu s-a mai apropiat de ea, fiindcă Ruben a pângărit-o. Cât despre orice bărbat care descoperă fusta tatălui său, fapta lui este murdară peste măsură, căci el este josnic în faţa Domnului.*

10. Din acest motiv este scris şi rânduit pe tablele cereşti că un bărbat nu trebuie să se culce cu soţia tatălui său şi nu trebuie să descopere fusta tatălui său, căci este faptă necurată; vor muri neîndoielnic împreună, bărbatul care se culcă cu soţia tatălui său precum şi femeia, căci au adus necurăţie pe pământ.†

11. Şi nu va fi nimic necurat înaintea Domnului nostru în poporul pe care L-a ales pentru Sine ca lot.

12. Şi este scris şi a doua oară: „Blestemat fie cel care se culcă cu soţia tatălui său, căci a descoperit ruşinea tatălui său", şi toţi sfinţii Domnului au spus „Aşa să fie! Aşa să fie!".‡

13. Iar tu, Moise, porunceşte copiilor lui Israel să respecte cuvântul; căci trage după el pedeapsa cu moartea; şi este necurat şi nu este nicio izbăvire pe veci pentru bărbatul care a săvârşit asta, ci acesta va fi condamnat la moarte şi ucis, omorât cu pietre şi şters din mijlocul poporului lui Dumnezeu.§

14. Căci niciunui bărbat care săvârşeşte asemenea faptă în Israel nu-i este permis să rămână în viaţă o singură zi pe pământ, căci este josnic şi murdar.

15. Şi să nu spună: lui Ruben i-a fost redată viaţa şi iertarea după ce s-a culcat cu concubina tatălui său, şi nici ei, deşi avea un soţ, iar soţul ei, Iacov, tatăl lui, era încă în viaţă.

---

* *nu s-a mai apropiat de ea*, la fel în Testamentul lui Ruben 3: μηκέτι ἁψάμενος αὐτῆς.

† vor muri negreşit. Cf. Levitic XX, 11.

‡ Cf. Deut. XXII, 30.

§ *pedeapsa cu moartea* = κρίσις θανάτου.

Scanned with OKEN Scanner

16. Căci până la vremea aceea nu fusese revelată rânduiala şi judecata şi legea pe deplin pentru toţi, ci în zilele tale (a fost revelată) ca lege a anotimpurilor şi zilelor şi o lege veşnică pentru toate generaţiile.*

17. Şi pentru această lege nu este capăt de zile şi nici ispăşire, ci ambii trebuie stârpiţi din mijlocul poporului: în ziua în care au săvârşit fapta vor fi şi ucişi.

18. Iar tu, Moise, scrie pentru Israel ca să respecte porunca şi să facă cum spun aceste cuvinte şi să nu săvârşească păcat de moarte, căci Domnul Dumnezeul nostru este judecător, care nu vede persoana şi nu acceptă daruri.†

19. Şi spune-le aceste cuvinte ale legământului, ca să le audă şi se le respecte, să nu fie nimiciţi şi stârpiţi din ţinut; căci necurăţie, josnicie, murdărie, pângărire şi impuritate fac cei care săvârşesc această faptă pe pământ în faţa Domnului nostru.

20. Şi nu există păcat mai mare decât păcatul trupesc pe care îl săvârşesc aceştia pe pământ; căci Israelul este un popor sfânt pentru Domnul Dumnezeul lui, şi poporul moştenirii, popor preoţesc şi împărătesc şi din lotul (Lui); şi nu trebuie să existe asemenea necurăţie în mijlocul unui popor sfânt.‡

---

* Autorul nostru anticipează aici doctrina paulină: „Unde nu este lege, nu este fărădelege" (Romani, IV, 15).

† *păcat de moarte*, vezi nota de la XXI, 22.
care nu vede persoana, cf. V, 16, XL, 8.

‡ Vezi nota de la XVI, 18.
popor preoţesc şi împărătesc şi din lotul (Lui), = λαὸς ἱερατικὸς καὶ βασιλικὸς καὶ περιούσιος (sau οὐσίας). Cf. latinei, *populus sacerdotalis et regalis et †sanctificationis†*. Aici, ca în XVI, 18, XIX, 18, mai sus, latina a tradus greşit περιούσιος sau οὐσίας ca ὅσιος.
popor împărătesc (*a*), literal = „poporul unei împărăţii". Cf. latinei (*populus*) *regalis*, *c* şi *d* = „unei împărăţii"

Scanned with OKEN Scanner

21. Şi în al treilea an al celei de-a şasea săptămâni, Iacov şi toţi fiii săi au mers şi au locuit în casa lui Avraam, lângă Isaac, tatăl lui, şi Rebeca, mama lui.

22. Şi acestea au fost numele fiilor lui Iacov: întâiul născut Ruben, Simeon, Levi, Iuda, Isahar, Zabulon, fiii Leei; iar fiii Rahelei, Iosif şi Veniamin; iar fiii Bilhăi, Dan şi Neftali; şi fiii Zilpei, Gad şi Aşer; şi Dina, fiica Leei, singura fiică a lui Iacov.*

23. Şi au venit şi s-au închinat la Isaac şi Rebeca şi, când i-au văzut, l-au binecuvântat pe Iacov şi pe toţi fiii lui, iar Isaac s-a bucurat peste măsură, căci a văzut fiii lui Iacov, fiul lui mai mare, şi i-a binecuvântat.

* Cf. Facerea XXX, 23-27.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 34

Războiul regilor amoriți împotriva lui Iacov și a fiilor săi, 1-9. Iacov îl trimite pe Iosif în vizită la frații săi, 10. Iosif vândut și dus în Egipt, 11-12 (cf. Facerea XXXVII, 14, 17, 18, 25, 32-36). Moartea Bilhăi și a Dinei, 15. Iacov îl jelește pe Iosif, 13, 14, 17. Instituirea Zilei Ispășirii în ziua în care a sosit vestea morții lui Iosif, 18-19. Soțiile fiilor lui Iacov, 20-21.

1. Și în al șaselea an al acestei săptămâni, în jubileul al patruzeci și patrulea, Iacov și-a trimis fiii să păstorească oile și pe slujitorii lor cu ele, pe pășunile din Sichem.*

2. Și cei șapte regi ai amoriților s-au adunat împotriva lor pentru a-i ucide, ascunzându-se sub copaci, și să le ia vitele ca pradă.†

---

* *Slujitorii săi* (*b, c, d*). *a* spune „slujitorii lor".

† *regi ai amoriților s-au adunat împotriva lor pentru a-i ucide*, această propoziție se găsește și în Midraș Wajjissau în legătură. *ascunzându-se*. Latina spune *et sederunt*. Pare corect; căci nu avem indicii că aceștia s-ar fi ascuns în nicio altă versiune a legendei. 2-8 În aceste versete, avem o scurtă prezentare a unei legende antice care, deja atestată în Facerea XLVIII, 22, vorbește despre cucerirea Sichemului de către Iacov (vezi și XLV, 14 și notele de la p.201) și este relatată aici probabil pentru a aduce aminte câteva dintre marile victorii ale macabeilor (vezi mai jos). O relatare mai dezvoltată a acestei legende este dată în Testamentul lui Iuda 3-7, iar una și mai dezvoltată în Midraș Wajjissau, care este tradus de

Scanned with OKEN Scanner

Gaster în *Chronicles of Jerahmeel* (*Cronicile lui Ierahmeel*), 1899, pp.80-87. Am introdus câteva corecţii în această traducere din compararea manuscrisului ebraic din Bodleian, deşi nu am văzut manuscrisul de la Muzeul Britanic din care Gaster a extras ocazional propoziţii. O versiune aproape identică cu cea a lui Gaster a fost păstrată în Jalkut Shimeoni I, 40d-41b şi a fost retipărită de Jellinek în *Bet ha-Midrasch*, III, 1-5. O traducere germană a unei părţi a Midraşului lui Jellinek se poate găsi în Rönsch, 390-394. Dintr-o comparaţie a textului ebraic, am observat că această traducere a fost editată neatent în unul sau mai multe puncte. Astfel, la p.393, versetul 11, în loc de „Pasasi von Aram" ar trebui să avem „Pasusi, König von Sartan, und Laban, König von Aram". O formă mult dezvoltată şi elaborată a legendei este dată în *Cartea lui Ieşer* (vezi traducerea franceză, *Dict des Apocr.*, II, 1173-1184). Cât am putut eu compara din această traducere cu textul, este de încredere. Un studiu scurt, dar interesant al acestui subiect a apărut din condeiul lui Bousset în *Z. f. NTliche Wissenschaft*, 1890, pp.202-204, dar în unele cazuri a fost indus în eroare de traduceri şi în altele am fost forţat să nu fiu de acord cu identificările sale.

O tratare exhaustivă a acestei legende o găsim mai degrabă în Testamentul lui Iuda 3-7, unde ordinea evenimentelor corespunde îndeaproape cu cea din Midraş Wajjissau şi, în multe cazuri, presupune detalii care se găsesc în Midraşul respectiv. Faptul că o anumită formă a acestei legende este antică este atestat de referinţa la el din Facerea XLVIII, 22, unde Iacov declară: „Deci eu îţi dau ţie, peste ceea ce au fraţii tăi, Sichemul, pe care l-am luat eu cu sabia mea şi cu arcul meu din mâinile Amoreilor". Aşa că versiunea Apocalipsei urmează interpretarea din Onkelos şi versiunea siriacă. Dar acum majoritatea savanţilor sunt de acord că acest cuvânt din ebraică desemnează Sichemul. În vechime, la fel şi LXX (Σικιμα) şi Ps.Ion., Facerea XLVIII, 22 (cetatea Sichemului). Aşadar, versetul nostru indică o răsturnare a Sichemului de către întregul Israel sub îndrumarea lui Iacov, iar faptul că Iacov ajunge la unul dintre fiii săi în detrimentul celorlalţi nu poate fi justificat decât de faptul că era liderul războiului în persoană şi a capturat Sichemul cu sabia şi cu arcul (vezi comentariul lui Holzinger *in loc.*). Aşadar, această formă a poveştii diferă clar de cea din Facerea XXXIV. Acolo, Iacov nu a avut niciun rol în asaltul Sichemului şi este în continuare ostil autorilor acestei fapte (XXXIV, 30; XLIX, 5-7). Dar posibila

Scanned with OKEN Scanner

3. Şi Iacov, Levi, Iuda şi Iosif erau în casă cu Isaac, tatăl lor; căci duhul lui era îndurerat şi nu puteau să-l

---

relatare mai veche a supravieţuit în lucrarea de faţă ca în Facerea XLVIII, 22. Înainte de a trece mai departe, putem observa că tradiţiile rabinice de mai târziu au schimbat „sabia şi arcul" şi „merite şi fapte bune" Targum Ierusalim, *in loc*; Gen. Rabba 97 (la acestea Beer, în *Buch d. Jub.*, adaugă: Baba bathra 123a), şi într-o versiune denaturată a Onkelos găsim „rugăciune şi suplicaţie". Întorcându-ne acum la legenda din textul nostru, anexez aici tabelul în care numele proprii din diversele autorităţi sunt comparate.

	Jubilee	Testamentul lui Iuda cap. 3-7	Midraş Wajjissau în manuscrisul Bodleian utilizat de Gaster, cu formele din textul lui Jellinek între paranteze unde diferă	Cartea lui Ieşer
1	Tafu	Ταφουέ	(1) Jashub din Tapuah	(1) Jashub din Tapuah
2	Aresa	Ἀσούρ (ms. O., denaturat de la Ἀσώρ)	(4) Pir'athaho din Hazor	(4) Parathon din Hazor (necorespunzător în II, 1173-1173, dar Hazor este menţionat în 1176, 1182)
3	Seragan	Ἀρετάν	(5) Susi din Sartan [Pasusi din Sartan]	(5) Sartan
4	Selo	Σηλώμ	(3) Shilo [Zerori din Shiloh]	(3) Ihuri din Shiloh
5	Gaas	Γαάς (MSS OR)	(2) Gaash [Ilon din Gaash]	(3) Ilon din Gaash
6	Bethoron	Αχωρ (? pt. Χωράν. Χωρα în ms. Arm.)	(6) Laban din Cheldon (la fel în ms. ebraic Bodleian. Ms. de la Muzeul Britanic poate spune „Horan") [Laban din Aram]	(6) Laban din Bethoron

Scanned with OKEN Scanner

părăsească; şi Veniamin era cel mai tânăr şi de aceea a rămas cu tatăl său.*

4. Şi au venit regele [regii] din Tafu şi regele [regii] din †Aresa† şi regele [regii] din Seragan şi regele [regii] din Selo şi regele [regii] din Gaas şi regele din Betoron şi regele din †Maanisachir† şi toţi cei care locuiau în aceşti munţi (şi) care locuiau în pădurile ţinutului Canaan.†

7	Maanisachir	Μαχιρ [comprimat de la Μαχανισακιρ cf. formei din Jubilee]	(7) Shakir din Machnah [Shebir din Machnaim]	(7) Shebir din Machnaim

* *îndurerat*. Latina = *pusillanimes*.

† *regele [regii] din Tafu*. În acest caz şi în toate celelalte din acest verset trebuie să citim „rege", şi nu pluralul. Latina are forma de singular în toate situaţiile, mai puţin una. *Tafu* trebuie identificat cu Τεφών din 1 Macabei şi acesta cu Tappuah din Ios. XV, 53, XVI, 8. A fost întărit de Bacchide împotriva lui Ionatan (1 Mac. IX, 50).

†Aresa†, aceasta este o denaturare de la Aser (cf. Tobit I, 2 Ἀσήρ) sau mai degrabă Asor, adică Hazor. Vezi tabelul de mai sus. La Hazor, potrivit 1 Macabei, XI, 67 şi urm.; Iosephus, *Ant.*, XIII, 5, 7, Ionatan a câştigat o mare victorie asupra sirienilor. Parathon, care era regele Hazorului (vezi tabelul de mai sus), are acelaşi nume ca una dintre cetăţile fortificate de Bacchide (1 Macabei, IX, 50).

Seragan – în autorităţile ebraice pe această temă, cuvântul apare ca Sartan. Nu am mai găsit nimic altceva despre el.

Selo, acesta este Shiloh. Vezi tabelul de mai sus.

Gaas, acesta poate fi Gaash, din ţinutul deluros al Efraimului, unde a fost îngropat Iosua (Jos. XXIV, 30; Judecători II, 9).

Betoron. Cetatea Betoron era îndeaproape asociată cu victoriile macabeilor. Astfel, Iuda l-a învins pe Seron, un general sirian, în vecinătatea Betoronului şi a trecut 800 din soldaţii săi prin sabie (1 Macabei III, 13-24; Ios., *Ant.*, XII, 7, 1). Câţiva ani mai târziu, a fost scena marii victorii a lui Iuda asupra lui Nicanor atunci când 9000 de sirieni au fost ucişi (1 Macabei, VII, 39-47; Iosephus, *Ant.*, XII, 10, 5). Ulterior, a fost fortificat de Bacchide împotriva lui Ionatan (1 Macabei IX, 50; Iosephus, *Ant.*, XIII, 1, 3).

Scanned with OKEN Scanner

5. Şi au anunţat asta lui Iacov spunând: „Iată, regii amoriţilor ţi-au înconjurat fiii şi le-au pustiit turmele".

6. Şi s-a ridicat din casa lui, el şi cei trei fii ai săi şi toţi robii tatălui său şi robii săi, şi a pornit împotriva lor cu şase mii de oameni cu săbii.*

7. Şi i-a omorât pe păşunile din Sichem şi i-a urmărit pe cei care au fugit şi i-a omorât cu tăişul sabiei şi a pustiit †Aresa† şi Tafu şi Saregan şi Selo şi †Amanisachir† şi Ga[ga]as şi şi-a recuperat turmele.†

8. Şi i-a învins şi i-a silit cu tribut să-i dea cinci recolte de fructe din ţinutul lor şi a zidit Robel şi Tamnatares.‡

---

†*Maanisachir*†, aceasta este o denaturare de la Shakirmaani sau Shakir, regele Mahanaimului. Vezi tabelul de mai sus.

(şi) luat din latină.

* *şase mii (a, b, d)*; *c* spune 800.

† Potrivit textului nostru, şase regi au fost ucişi dintre cei şapte. Aceste informaţii concordă cu cele din Testamentul lui Iuda 4.

‡ 8-9 cu acest pasaj potrivit Testamentului lui Iuda, 7:ἐδεήθησαν τοῦ πατρὸς μου καὶ ἐποίησεν εἰρήνην μετ'αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐποιήσαμεν αὐτοῖς οὐθὲν κακόν, ἀλλ' ἐποιήσαμεν αὐτοὺς ὑποσπόνδους, καὶ ἀπεδώκαμεν αὐτοῖς πᾶσαν τὴν αἰχμαλωσίαν. Καὶ ᾠκοδόμησα ἐγὼ τὴν Θάμνα καὶ ὁ πατήρ μου τὴν Ῥαβαὴλ (Ο, Ῥοβαὴλ) . Se va observa că, dacă în textul nostru Iacov îşi recuperează turmele, în Test. Jud. fiii lui Iacov redau amoriţilor turmele pe care le-au luat de la ei. Divergenţa din tradiţie se vede şi în versiunile ebraice. Astfel, Yalkut (în cartea lui Jellinek, *Bet ha-Midrasch*) sprijină textul nostru: „Toţi amoriţii [...] au venit fără arme [...] şi i-au implorat să facă pace cu ei şi le-a dat Timna şi tot ţinutul Hararieiei. Apoi Iacov a făcut pace cu ei şi i-au oferit fiilor lui Iacov toate vitele pe care le-au luat de la ei, (înapoind) câte două pentru fiecare, şi le-au dat tribut şi le-au înapoiat toată prada de război; iar Iacov s-a întors la Timna şi Iuda la Arbael". Pe de altă parte, traducerea lui Gaster a *Cronicilor lui Ierahmeel*, la paginile 83-84, sprijină perspectiva din Test.Jud.: „Toţi amoriţii au venit fără arme şi au promis că vor păstra pacea (şi prietenia şi i-au dat lui Iacov Timna şi

9. Şi s-a întors în pace şi a făcut pace cu ei şi au devenit slujitorii săi, până în ziua când el şi fiii săi au mers în Egipt.*

întreg ţinutul Hararieiei). Apoi Iacov a făcut pace cu ei şi fiii lui Iacov le-au dat înapoi toate oile pe care le-au capturat de la ei şi, când le-au înapoiat, au dat dublu faţă de cât au luat, câte două pentru fiecare. Şi Iacov a zidit Timnah şi Iuda a zidit Zabel." Această traducere nu reprezintă manuscrisul Bodleian, care (cf. 30a) este după cum urmează: „Toţi amoriţii [...] au venit la ei fără arme şi s-au predat să fie trepăduşii lor şi au făcut pace cu ei şi le-au făcut un cadou şi l-au redat pe Iacov (sic, aici cred că este o greşeală gramaticală în ebraică şi ar trebui să fie „le-a înapoiat fiilor lui Iacov", ca în Yalkut şi în textul nostru) toate vitele pe care le-au capturat îndoit şi le-au redat prada de război pe care a zidit-o Iacov (sic!) şi Iuda (sic!)". Manuscrisul Bodleian nu menţionează aşezăminte. Perspectiva prezentată în Test.Jud. nu are aşadar un suport indubitabil în *Cronicile lui Ierahmeel.* Însă are în *Cartea lui Ieşer (op.cit.*, II, 1184): „Les fils de Jacob [...] leur rendirent tous les hommes qu'ils avaient emmenes prisoniers [...] et autre butin".

Robel. Este cel mai probabil o denaturare pentru Arbael, cf. Jalkut citat în nota precedentă. Aşadar, Arbael apare în Test.Jud. 7 ca Ῥαβαήλ (O), Ῥοβαήλ (P) Ῥαμβαήλ (CR). Avem aici cel mai probabil fortăreaţa Arbela, menţionată în 1 Macabei IX, 2, unde se spune că Bacchide şi Alcimus „au mers pe calea care duce la Arbela (Μεσσαλὼθ τὴν ἐν Ἀρβήλοις) şi au preluat controlul ei" (cf. Iosephus, *Ant.*, XII, 11, 1). Aici pare cel mai bine cu Tuch şi Wellhausen, că citim Μεσαδωθ = fortăreţe (vezi Encyc. Bib. I, 291). Arbela este menţionată în *Cartea lui Ieşer* (op.cit. II, 1178) ca una dintre cetăţile trecute prin sabie de fiii lui Iacov în acest război.

Tamnatares = Θαμναθάρες Judecători II, 9. Aceasta apare ca Timna în Jalkut: vezi nota de la versetele 8-9. A fost una dintre cetăţile fortificate de Bacchide împotriva lui Ionatan (1 Macabei IX, 50).

* *a făcut pace cu ei şi au devenit slujitorii săi.* Ebraica pentru aceste cuvinte este păstrată în *Cronicile lui Ierahmeel*; vezi nota de la versetele 8-9.

Scanned with OKEN Scanner

10. Şi în al şaptelea an al acestei săptămâni, l-a trimis pe Iosif să afle despre bunăstarea fraţilor săi de acasă, în ţinutul Sichemului, şi i-a găsit în ţinutul Dotanului.*

11. Şi s-au purtat cu el cu perfidie şi au pus la cale să-l ucidă, dar, răzgândindu-se, l-au vândut negustorilor ismaeliţi şi l-au adus în Egipt şi l-au vândut lui Putifar, eunucul lui Faraon, şeful bucătarilor, preotul oraşului Eleu.†

12. Şi fiii lui Iacov au ucis un ied şi au înmuiat haina lui Iosif în sânge şi au trimis-o lui Iacov, tatălui lor, în a zecea zi a lunii a şaptea.‡

13. Şi a plâns toată noaptea aceea, căci i-au adus-o seara, iar acesta a făcut febră de la jale şi a spus: „O fiară rea l-a devorat pe Iosif"; şi toţi membrii casei sale [au jelit cu el în acea zi] şi au jelit şi suferit cu el toată ziua aceea.§

14. Şi fiii săi şi fiica sa s-au ridicat să îl aline, dar a refuzat să fie alinat pentru fiul său.

15. Şi în acea zi, Bilha a auzit că a pierit Iosif şi a murit de jalea lui şi locuia în †Qafrateft; la fel şi Dina, fiica lui, a

---

* 10-11 Cf. Facerea XXXVII, 12, 13, 17, 20, 28, 36.
Dotan. Et. Dotha'im.

† *eunucul lui Faraon*. Aici „eunuc" nu trebuie interpretat literalmente, ci ca însemnând pur şi simplu „dregător de la curte"; cf. 2 Regi XXV, 19.
şeful bucătarilor, cf. XXXIX, 2, 14, XL, 10. Textul nostru şi LXX, Facerea XXXVII, 36 interpretează incorect sensul care ar trebui să fie „gardă de corp".
Cetatea Eleu = Ἡλίου πόλεως (cf. LXX, Facerea XLI, 45, 50, XLVI, 20).

‡ 12-14. Cf. Facerea XXXVII, 31-35.

§ *[au jelit cu el în acea zi]*, pus între paranteze ca greşeală perpetuată de copişti.

Scanned with OKEN Scanner

murit după ce a pierit Iosif. Şi trei doliuri s-au abătut asupra lui Israel într-o lună.*

16. Şi au îngropat-o pe Bilha faţă în faţă cu Rahela, şi pe Dina, fiica lor, au îngropat-o tot acolo.

17. Şi a jelit pentru Iosif un an şi nu a încetat, căci a spus „Lasă-mă să cobor la mormânt şi să-mi jelesc fiul".†

18. De aceea este rânduit pentru copiii lui Israel să pătimească în a zecea zi a lunii a şaptea – în ziua în care vestea care l-a făcut să plângă pentru Iosif a ajuns la Iacov, tatăl său – să facă ispăşire pentru ei atunci cu un ied în a zecea zi a lunii a şaptea, o dată pe an, pentru păcatele lor; căci au suferit de pe urma afecţiunii tatălui lor pentru Iosif, fiul lui.‡

19. Şi în această zi a fost rânduit să jelească pentru păcatele lor şi pentru toate fărădelegile lor şi pentru toate greşelile lor, aşa încât să se cureţe în această zi o dată pe an.

20. Şi după ce a pierit Iosif, fiii lui Iacov şi-au luat soţii. Numele soţiei lui Ruben este Ada; iar numele soţiei lui Simeon este Adibaa, o canaanită; iar numele soţiei lui

---

* *Qafratef* (în *b* şi aproximativ în *a*); *c* spune Qaraftifa. Acestea pot fi denaturări de la „Eder din Efrat", care a fost cândva locuinţa lui Iacov. Vezi nota de la XXXIII, 1. Sau, mai probabil, Qafratef este aceeaşi cu Kabratan din XXXII, 32, vezi nota.
Dina. Potrivit Gen. Rabba 80, Dina s-a căsătorit cu Simeon; după Ps.Filon, *Ant.bibl.Lib.*, p.51, s-a căsătorit cu Iov.

† Cf. Facerea XXXVI, 35.

‡ 18-19 Cf. Levitic XVI, 29, 34, 15, 16 – Haggada nu ştia nimic de această instituţie a Zilei Ispăşirii. Vezi notele de la V, 17-18 care aparţin probabil acestui context.
să pătimească. Această sintagmă (= ταπεινοῦν τὴν ψυχήν) este o sintagmă tehnică pentru post: vezi Levitic XVI, 31, XXIII, 27, 32; Ezra VIII, 21; Dan. X, 12. La fel utilizată în Mişna.

Scanned with OKEN Scanner

Levi este Melca, dintre fiicele lui Aram, din seminţia fiilor lui Terah; iar numele soţiei lui Iuda, Betasuel, o canaanită; iar numele soţiei lui Isahar, Hezaqa; iar numele soţiei lui Zabulon, †Niiman†; iar numele soţiei lui Dan, Egla; iar numele soţiei lui Neftali, Rasu din Mesopotamia; iar numele soţiei lui Gad, Maca; iar numele soţiei lui Aşer, Ijona; iar numele soţiei lui Iosif, Asenat egipteanca; iar numele soţiei lui Veniamin, Ijasaka.*

---

* Pentru lista acestor nume în Fragmentul Siriac, vezi textul meu, p.183. O listă diferită este dată în *Cartea lui Ieşer*, *Dict. des Apocr.*, II, 1198.

Ada. La fel în Fragmentul Siriac. *Cartea lui Ieşer* spune Elioram, fiica lui Havi, o canaanită.

Adibaa, o canaanită. La acest nume se face referire în Facerea XLVI, 10 şi Ieşirea VI, 15, unde se spune despre Şaul, un fiu al lui Levi, că este fiul unei canaanite. Deoarece o astfel de căsătorie era o ticăloşie care se pedepsea cu moartea, cf. XXX, 7 şi urm., este meritul autorului nostru că nu a căutat să dezică afirmaţia din Facerea XLVI, 10. Adibaa poate fi o denaturare. *Cartea lui Ieşer* spune „Buna". Tradiţiile rabinice de mai târziu au urmărit să dezică asta. Potrivit Gen. Rabba 80, despre Şaul, fiul unei canaanite, se spune că este fiul Dinei, care a fost deflorată de Sichem. Rabinii spun că Simeon s-a căsătorit cu ea (la fel şi *Cartea lui Ieşer, op.cit*, II, 1198). Altă evitare se găseşte în Ps.Ion., Facerea XLVI, 10, unde se spune despre Şaul că ar fi „Zimri care a făcut munca canaaniţilor în Şitim"; iar în Sanh. 82b, despre Şaul se spune că a fost numit „fiu de canaanit" „fiindcă a făcut o faptă precum cea a unui canaanit" (vezi Beer, *Das Buch der Jubiläen*, p.51 şi urm.)

Melca. La fel în Testamentul lui Levi 11 şi în Fragmentul Siriac. *Cartea lui Ieşer*, „Adina", fiica lui Iobab, fiul lui Ioctan, fiul lui Eber.

Terah. Et. Taran.

Betasuel. Cf. XLI, 7. La fel în Test.Jud. 8, 13, 16, unde numele apare variat ca Βησσουϛ, Βησουε, Βισσουε. Toate sunt derivate din cuvântul ebraic care înseamnă „mama lui Şua"; vezi Facerea XXXVIII, 2 şi Fragmentul Siriac. *Cartea lui Ieşer* îi dă numele personal „Habith". Ea este numită canaanită aici şi în Test.Jud. 13, 16 şi *Cartea lui Ieşer*. Şi aici, tradiţia rabinică a simţit asta ca pe

Scanned with OKEN Scanner

21. Şi Simeon s-a căit şi şi-a luat încă o soţie din Mesopotamia, ca fraţii săi.

---

o ofensă. În consecinţă, în unele dintre manuscrisele Onkelos, Facerea XXXVIII, 2 apare cuvântul „negustor". Similar în Ps.Ion. despre acelaşi pasaj; de asemenea în Gen.Raba 85; Pessach 50a. Simeon ben Lakish (cca. 200-250 A.D.) a dat această interpretare în baza versetului din Osea XII, 7, unde a interpretat cuvântul ebraic în sensul de „negustor".

Hezaqa, în *Cartea lui Ieşer* „Arida".

†Niiman† - deoarece *a, b, d* omit acest nume, ar putea fi născocirea unui scrib etiopian. Fragmentul Siriac spune „Adni". *Cartea lui Ieşer*, „Marusa".

Egla, *Cartea lui Ieşer*, „Aflalat".

Rasu. *Cartea lui Ieşer*, „Merimat".

Malca. *Cartea lui Ieşer*, „Usith", o fiică a lui Emoram, fiul lui Hus, fiul lui Nahor. Fragmentul Siriac o face şi pe Maaca să fie din casa lui Nahor.

Ijona, *Cartea lui Ieşer*, mai întâi „Edon", apoi „Hadora".

Asenat. Et. Asneth. Cf. Facerea XLI, 45.

Ijasaka. *Cartea lui Ieşer*, „Mahalia" şi „Harbat".

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 35

Avertismentul Rebecăi către Iacov și răspunsul acestuia, 1-8. Rebeca îi cere lui Isaac să-l facă pe Isav să jure că nu-l va răni pe Iacov, 9-12. Isaac consimte, 13-17. Isav jură, la fel și Iacov, 18-26. Moartea Rebecăi, 27.

1. Și în primul an din prima săptămână a celui de-al patruzeci și cincilea jubileu, Rebeca l-a chemat pe Iacov, fiul ei, și i-a poruncit cu privire la tatăl său și la fratele său să-i cinstească în toate zilele vieții lui.*

2. Și Iacov a spus: „Voi face tot ce mi-ai poruncit, căci asta îmi va aduce onoare și măreție și dreptate în fața lui Dumnezeu, să-i cinstesc.

3. Și tu, mamă, să știi că de când m-am născut până astăzi, toate faptele mele și tot ce am în inimă și toate gândurile mele sunt bune față de toți.

4. Și cum să nu fac ce mi-ai poruncit, adică să-mi cinstesc fratele și tatăl?!

5. Spune-mi, mamă, ce perfidie ai văzut tu în mine și voi avea grijă să mă lepăd de ea și să am parte de îndurare”.†

---

* *vieții lui*, manuscrisele adaugă o notă „lui Iacov”.

† *îndurare*. Latina are *misericordia Domini*.

Scanned with OKEN Scanner

6. Şi i-a spus: „Fiule, nu am văzut în tine toată viaţa mea vreo urmă de perfidie, ci (doar) fapte drepte. Şi îţi voi spune adevărul, fiule: anul acesta voi muri, nu voi mai prinde un an de viaţă, căci am văzut într-un vis ziua morţii mele şi că nu voi trăi mai mult de o sută cincizeci de ani; şi iată că am încheiat toate zilele vieţii pe care o am de trăit".

7. Şi Iacov a râs de cuvintele mamei sale, fiindcă i-a spus că va muri; şi stătea în faţa lui în toate puterile şi nu avea nicio slăbiciune; fiindcă intra şi ieşea după voie, vedea, avea dinţi puternici şi nicio boală nu o atinsese toate zilele vieţii ei.

8. Şi Iacov i-a spus: „Binecuvântat sunt eu, mamă, dacă zilele mele se vor apropia de zilele vieţii tale şi dacă puterea-mi va rămâne ca puterea-ţi; şi tu nu vei muri, căci tu glumeşti când vorbeşti cu mine despre moartea ta".

9. Şi ea a intrat la Isaac şi i-a spus: „Am o rugăminte la tine: fă-l pe Isav să jure că nu-l va vătăma pe Iacov şi nici nu-l va urmări cu duşmănie; căci tu cunoşti gândurile lui Isav şi ele sunt perfide încă din copilărie şi nu este deloc bunătate în el; căci tânjeşte să-l ucidă, după moartea ta.*

10. Şi tu cunoşti tot ce a făcut din ziua în care Iacov, fratele său, a plecat în Haran până astăzi; cum s-a lepădat de noi cu toată inima şi cum ne-a făcut rău; turmele tale le-a luat pentru sine şi a luat toată averea ta chiar de sub ochii tăi.

11. Şi când l-am implorat şi l-am conjurat să ne dea ce este al nostru, a făcut asta ca un om care se îndură de noi.

---

* Syncellus atribuie acest pasaj lui Iosephus, I, 202, la începutul acestei secţiuni şi *Jubileelor* în încheiere, dar i-l atribuie incorect lui Iosephus.ἡ Ῥεβέκκα ἤτησε τὸν Ἰσαὰκ ἐν τῷ γήρᾳ παραινέσαι τῷ Ἡσαυῦ καὶ τῷ Ἰακὼβ ἀγαπᾶν ἀλλήλους. Καὶ παραινέσας αὐτοῖς προεῖπεν ὅτι ἐῖν ἐπαναστῇ τῷ Ἰακῶβ ὁ Ἡσαῦ, εἰς χεῖρας αὐτοῦ πεσεῖται.

Scanned with OKEN Scanner

12. Și este oțetit împotriva ta că l-ai binecuvântat pe Iacov, fiul tău perfect și drept; căci nu este răutate, ci numai bunătate în el și, de când a venit de la Haran până astăzi, nu ne-a luat nimic și ne aduce totul la momentul potrivit întotdeauna și se bucură cu toată inima când luăm din mâna lui și ne binecuvântează și nu a plecat de la noi de când a venit de la Haran până astăzi și a rămas încontinuu cu noi acasă și ne-a cinstit".

13. Și Isaac i-a spus: „Și eu cunosc și văd faptele lui Iacov, care este cu noi, cum ne cinstește cu toată inima; dar l-am iubit pe Isav înainte mai mult decât pe Iacov, fiindcă a fost întâiul născut; dar acum îl iubesc pe Iacov mai mult decât pe Isav, căci a făcut multe rele și nu este deloc dreptate în el și toate căile sale sunt nedrepte și violente [și nu este dreptate nici în jurul lui].*

14. Și acum inima mea este îndurerată din pricina tuturor faptelor sale și nici el, nici seminția lui nu vor fi izbăviți, căci ei sunt cei care vor fi nimiciți de pe pământ și care vor fi stârpiți de sub ceruri, căci el s-a lepădat de Dumnezeul lui Avraam și s-a dus după soțiile sale, după necurăția lor și după greșelile lor, el și copiii lui.

15. Și m-ai rugat să-l fac să jure că nu-l va ucide pe Iacov, fratele său; chiar de va jura, nu-și va respecta jurământul și nu va face bine, ci doar rău.

16. Dar, dacă dorește să-l ucidă pe Iacov, fratele său, pe mâinile lui Iacov va fi dat și nu va scăpa din mâinile lui [căci va coborî în mâinile lui].†

* *[și nu este dreptate nici în jurul lui]*, aceasta este fie o denaturare, fie o greșeală perpetuată de copiști, după cum cred eu.

† *[căci va coborî în mâinile lui]*. Aici jewared = „va coborî" este denaturat de la jewadeq = „va cădea". Am pus între paranteze fragmentul ca o notă de la XXXVI, 9.

Scanned with OKEN Scanner

17. Cât despre Iacov, nu te teme, căci paznicul lui Iacov este mare şi puternic, cinstit şi lăudat mai mult decât paznicul lui Isav".*

18. Şi Rebeca a trimis după Isav şi acesta a venit la ea şi i-a spus: „Am o rugăminte la tine, fiule, şi promite-mi că te vei ţine de cuvânt."

19. Şi el a spus: „Voi face tot ce-mi ceri şi nu-ţi voi tăgădui rugămintea".

20. Şi i-a spus: „Îţi cer ca, în ziua când mor, să mă iei şi să mă îngropi lângă Sara, mama tatălui tău, şi ca tu şi Iacov să vă iubiţi unul pe altul şi să nu vă vreţi răul unul altuia, ci doar dragoste reciprocă, şi (aşa) veţi prospera, fiii mei, şi veţi fi cinstiţi în tot ţinutul şi niciun duşman nu se va bucura de voi şi veţi fi o binecuvântare şi o îndurare în ochii tuturor celor care vă iubesc".

21. Şi el a zis: „Voi face tot ce mi-ai spus şi când vei muri te voi îngropa lângă Sara, mama tatălui meu, aşa cum ai cerut, ca oasele tale să fie lângă oasele ei.

22. Iar pe fratele meu, Iacov, îl voi iubi mai presus de toate făpturile; căci nu am alt frate pe pământ; şi nu-mi este nici greu să-l iubesc, căci el este fratele meu şi am fost sădiţi împreună în trupul tău şi am ieşit amândoi din pântecele tău şi dacă nu-l iubesc pe fratele meu, atunci pe cine să mai iubesc?†

---

* *paznicul lui Iacov*. Aici pare să avem ideea de înger păzitor al omului. În acest caz, este prima apariţie a acestei credinţe. Cf. Matei XVIII, 10; Faptele Apostolilor XII, 15; Evrei I, 14; Edersheim, *Jesus the Messiah*, II, 752.

† *din pântecele*, la fel în *d*, probabil prin modificare. *b*, *c* = „din îndurarea ta".

Scanned with OKEN Scanner

23. Iar eu te implor pe tine să-l îndemni pe Iacov, cât ne priveşte pe mine şi pe fiii mei, căci ştiu că va fi rege peste mine şi peste fiii mei, fiindcă în ziua în care tata l-a binecuvântat l-a ridicat pe el şi m-a coborât pe mine.

24. Şi îţi jur ţie că îl voi iubi şi că nu-i voi vrea răul toate zilele vieţii mele, ci numai binele". Şi i-a jurat toate acestea.

25. Şi l-a chemat pe Iacov în faţa ochilor lui Isav şi i-a dat poruncă după cuvintele pe care i le-a glăsuit şi lui Isav.

26. Şi acesta a spus: „Voi face cum ţi-e voia; crede-mă că niciun rău nu va porni de la mine sau de la fiii mei împotriva lui Isav şi nu voi fi mai presus în nimic altceva decât în dragoste".

27. Şi au mâncat şi au băut ea şi fiii ei în acea seară, şi apoi ea a murit în acea noapte, în vârstă de trei jubilee, o săptămână şi un an, iar cei doi fii ai ei, Isav şi Iacov, au îngropat-o în peştera dublă, lângă Sara, mama tatălui lor.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 36

Isaac le spune fiilor săi cum vrea să fie înmormântat; îi îndeamnă să se iubească unul pe altul şi le cere să invoce nimicirea celui care îi face rău fratelui său, 1-11. Îşi împarte averea, dându-i partea mai mare lui Iacov, şi moare, 12-18. Lea moare: fiii lui Iacov vin să îl aline, 21-24.

1. Şi în al şaselea an al acestei săptămâni, Isaac şi-a chemat cei doi fii, pe Isav şi pe Iacov, aceştia au venit la el şi le-a spus: „Fiii mei, eu merg pe calea părinţilor mei, în casa veşnică unde sunt ei.*

2. De aceea, îngropaţi-mă lângă Avraam, tatăl meu, în peştera dublă, în câmpul lui Efron Hititul, unde Avraam a cumpărat un mormânt pentru îngropăciune; în mormântul pe care l-am săpat pentru mine, acolo să mă îngropaţi".

3. Şi asta vă poruncesc, fiii mei, să trăiţi cu dreptate şi verticalitate pe pământ, aşa încât Domnul să vă dea tot ce i-a promis lui Avraam şi seminţiei sale.

4. Şi iubiţi-vă unul pe altul, fiii mei, iubiţi-vă fraţii ca pe propriul suflet şi fiecare să caute să facă ceea ce este în

---

* Potrivit versetului 18, Isaac avea 180 de ani când a murit. Aşadar, trebuie să se fi născut în 1982, şi nu în 1980, ca în XVI, 12-13. Iosephus (*Ant.* I, 22) stabileşte vârsta lui Isaac la 185 de ani.
casa veşnică. Eclez. XII, 5.

Scanned with OKEN Scanner

beneficiul fratelui său şi să lucreze împreună pe pământ; şi să se iubească unul pe altul cum îşi iubesc propriul suflet.*

5. Cât despre idoli, vă poruncesc şi vă îndemn să-i respingeţi şi să-i urâţi şi să nu-i iubiţi; căci sunt plini de înşelăciune pentru cei care-i venerează şi se închină la ei.

6. Amintiţi-vă, fiii mei, de Domnul Dumnezeul lui Avraam, părintele vostru, şi cum L-am venerat şi eu şi L-am servit întru dreptate şi cu bucurie, ca să vă înmulţească şi să vă răspândească seminţia cât stelele cerului şi să vă facă pe pământ planta dreptăţii, ce nu va mai fi stârpită în toate generaţiile, pe veci.†

7. Şi acum vă voi pune să juraţi un mare jurământ – căci nu este jurământ mai mare decât acesta pe numele slăvit, cinstit, mărit, minunat şi puternic, care a creat cerul şi pământul şi tot ce există –, că vă veţi teme de El şi vă veţi închina Lui.

8. Şi că fiecare îşi va iubi fratele cu afecţiune şi dreptate şi că niciunul nu va vrea răul celuilalt de acum înainte şi de-a pururea, toate zilele vieţii voastre, ca să prosperaţi în tot ce faceţi şi să nu fiţi nimiciţi.

9. Şi dacă vreunul dintre voi ticluieşte împotriva fratelui, să ştiţi că, de acum înainte, oricine ticluieşte împotriva fratelui său va cădea pe mâinile lui şi va fi stârpit din ţinutul celor vii şi seminţia lui va fi nimicită de sub ceruri.

10. Dar în ziua nesupunerii şi a blestemului, a indignării şi a furiei, cu foc învăpăiat nimicitor, cum a ars El Sodoma, va arde şi ţinutul, cetatea şi tot ce e al lui şi va

---

* *fraţii*, pare să fie o notă.

† *cum* = wakama modificat din waemze = „şi după asta".
planta dreptăţii, vezi notele de la I, 16, XVI, 26, XXI, 24.

Scanned with OKEN Scanner

fi şters din cartea disciplinei fiilor omului şi nu va mai fi consemnat în cartea vieţii, ci în cea a nimicirii, şi va porni pe calea blestemului veşnic.*

11. Şi vă spun şi vă făgăduiesc, fiii mei, potrivit judecăţii căreia va fi supus cel care vrea răul fratelui său."

12. Şi şi-a împărţit toată averea între cei doi în ziua aceea şi a dat partea mai mare întâiului născut, turnul şi tot ce era în jurul lui şi tot ce avea Avraam la Fântâna Juruinţei.

13. Şi a spus: „Această parte mai mare o voi da întâiului născut".†

14. Şi Isav a spus: „Eu mi-am vândut dreptul din naştere lui Iacov; lui să-i fie dată şi nu am niciun cuvânt de spus despre asta, căci a lui este".

15. Şi Isaac a spus: „Binecuvântat fiţi voi, fiii mei, şi seminţia voastră în ziua de astăzi, căci mi-aţi dat tihnă şi inima mea nu este îndurerată de acest drept din naştere, decât dacă veţi da dovadă de perfidie.

16. Fie ca Dumnezeul Cel Preaînalt să-l binecuvânteze pe cel care trăieşte drept, pe el şi seminţia lui pe veci".‡

---

* *nesupunerii şi a blestemului, a indignării şi a furiei.* Probabil nu este o coincidenţă faptul că găsim în Enoh et. XXXIX, 2 „cărţi ale mâniei şi furiei şi cărţi ale neliniştii şi nesupunerii".
cartea vieţii. Vezi nota de la XXX, 22. În contrast cu cartea vieţii, avem aici şi o carte a nimicirii.

† *o voi da* (= ehub). Manuscrisele spun „voi face mare" (a'abi).

‡ *Dumnezeul Cel Preaînalt.* Acest titlu divin este utilizat frecvent de autorul nostru. Vezi VII, 36, XII, 19, XIII, 29, XVI, 18, 27, XX, 9, XXI, 20, 22, 23, 25, XXII, 6, 11, 13, 19, 23, 27 (de două ori), XXV, 3, 11, 21, XXVII, 15, XXXII, 1, XXXVI, 16, XXXIX. 6. Cf. Test.Levi 3, 4, 5 (de două ori), 8, 18. Această frecvenţă este caracteristică multor scrieri din secolul al II-lea î.Hr. Aşadar, este întâlnită de patruzeci şi opt de ori în versiunea siriacă şi de treisprezece ori în Daniel. Pe de altă parte, apare doar o dată în Profeţi, de şase ori

Scanned with OKEN Scanner

17. Şi a încheiat poruncindu-le şi binecuvântându-i şi au mâncat şi au băut împreună înaintea lui, iar el s-a bucurat când a văzut că gândeau la fel, au plecat de la el, s-au odihnit în ziua aceea şi au dormit.

18. Şi Isaac a dormit în patul lui în ziua aceea, bucurându-se; şi a adormit somnul veşnic şi a murit la o sută optzeci de ani. A încheiat douăzeci şi cinci de săptămâni şi cinci ani; iar cei doi fii ai săi, Isav şi Iacov, l-au îngropat.*

19. Şi Isav s-a dus în ţinutul Edom, în munţii Seir, şi acolo a locuit.

20. Şi Iacov a locuit în munţii Hebron, în turnul din ţinutul şederii tatălui său, Avraam, şi s-a închinat Domnului cu toată inima şi potrivit poruncilor vizibile după care El a împărţit zilele generaţiilor sale.†

în Pentateuh (şi, dintre acestea, de patru ori în Facerea XIV, în legătură cu Melchisedec), în psalmi de douăzeci şi una de ori. De la încheierea secolului al II-lea î.Hr. până după era creştină apare rar. Aşadar, în Enoh et. XCI-CIV (înainte de 79 î.Hr.) se găseşte de nouă ori, de patru ori în XXXVII-LXX, de trei ori în Tobit, o dată în Iudita, deloc în Psalmii lui Solomon, de două ori în Înţelepciunea, de două ori în Testamentul lui Moise, de nouă ori în Noul Testament. Este frecventă în Apocalipsa lui Baruch – de douăzeci şi trei de ori – şi în 4 Ezra. Din informaţiile de mai sus, deducem că acest titlu divin a fost cel mai mult utilizat în secolul al II-lea î.Hr., deşi rar în anumite scrieri caracteristice ale acestui secol, cum ar fi Enoh et. I-XXXVI (de două ori), LXXII-XC (o dată) şi 1 Macabei (deloc). După o lungă perioadă de neutilizare prin comparaţie, a luat din nou avânt în scrierile celei de-a doua jumătăţi a primului secol d.Hr.

* Cf. Facerea XXXV, 29.
a adormit somnul veşnic, cf. Test.Dan 7; Is. 7: ὕπνωσεν ὕπνον αἰώνιον. Test.Jos. 20: ἐκοιμήθη ὕπνον αἰώνιον.

† *potrivit poruncilor vizibile după care a împărţit zilele generaţiilor sale, (a, d). b şi c,* aproape în întregime necorespunzătoare. Latina: *secundum praecepta visibilia secundum divisionem temporum*

Scanned with OKEN Scanner

21. Şi Lea, soţia lui, a murit în al patrulea an al celei de-a doua săptămâni din al patruzeci şi cincilea jubileu, şi a îngropat-o în peştera dublă lângă Rebeca, mama lui, la stânga mormântului Sarei, mama tatălui său.

22. Şi toţi fiii ei şi fiii lui au venit să jelească pe Lea, soţia lui, alături de el şi să-l aline, căci acesta o plângea.

23. Fiindcă a iubit-o peste măsură după moartea Rahelei, sora ei; căci era perfectă şi dreaptă în tot ce făcea şi îl cinstea pe Iacov şi toate zilele cât a trăit cu el nu a auzit din gura ei un cuvânt aspru, căci era blajină şi liniştită, dreaptă şi cinstită.

24. Iar el şi-a amintit toate faptele ei pe care le-a făcut în timpul vieţii şi o plâns-o peste măsură; căci a iubit-o cu toată inima şi cu tot sufletul.

---

genera tionum ejus. Poruncile la care se face referire aici au fost descoperite lui Iacov pe cele şapte table pe care îngerii i le-au arătat într-o viziune: vezi XXXII, 21. Toată istoria urmaşilor lui Iacov a fost consemnată aici în diviziuni de timp succesive (la fel spune şi Rönsch, p.152).

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 37

* Capitolele 37 şi 38 oferă în anumite privinţe cele mai dezvoltate, iar în altele cele mai prescurtate forme ale unei legende antice despre războaiele dintre Iacov şi Isav. Legenda se mai găseşte şi în Testamentul lui Iuda 9, în Jalkut Shimeoni I, 132 (retipărit în cartea lui Jellinek Bet ha-Midrasch, III, 3-5 şi la pp.180-182 din textul meu etiopian al *Jubileelor*), în *Cronicile lui Ierahmeel*, pp.80-87 şi în *Cartea lui Ieşer* (op.cit., II, 1236-1238). Textul nostru păstrează cea mai veche formă. Aceeaşi formă considerată a fi mult prea abreviată este presupusă în Testamentul lui Iuda 9; însă chiar şi aceasta păstrează anumite detalii privind capturarea Adorei (?) negăsite în niciuna dintre celelalte variante. Relatarea din Jalkut şi din *Cronicile lui Ierahmeel* se apropie foarte mult – uneori chiar reproduce mot à mot – de cea din textul nostru, deşi cel mai probabil cu amplificări ulterioare. Însă arată o încercare deliberată de adaptare a legendei la vremuri ulterioare. Astfel, Adora, sau Adoraim, este modificat la Arodin (în Jalkut) sau Merodin (în *Cronicile lui Ierahmeel*). Acest Arodin este Herodion, palatul-cetate construit de Irod cel Mare. Gaster a recunoscut acest fapt şi din acest motiv atribuie originea legendei începutului erei creştine. Interpretează această poveste legendară a fi o bucată de istorie contemporană, „un reflex al războaielor ebraice împotriva lui Irod" (*Cronicile lui Ierahmeel*, p.LXXXIII). Dar legenda nu îşi are originea în vremurile lui Irod, ci numai această adaptare a ei. Ar trebui să observăm şi că erau numai două locuri numite Herodion: primul era un fort construit lângă Ierusalim de Irod (Iosephus, *Ant.*, XIV, 13, 9, XV, 9, 6, XVII, 8, 3), în care a fost îngropat ulterior. Al doilea era, de asemenea, un fort construit în Idumea, la graniţa Arabiei (Iosephus, *Ant.*, XVI, 2, 1; Bell.Jud., I, 21, 10). Legenda noastră a fost supusă încă unei adaptări – într-adevăr, o schimbare completă a actorilor – în *Cartea lui Ieşer*, care a împrumutat aici materialele din Midraş în

Scanned with OKEN Scanner

Fiii lui Isav îi reproşează supunerea faţă de Iacov şi îl fac să ducă război împotriva lui Iacov cu ajutorul a 4.000 de mercenari, 1-15. Iacov îl mustră pe Isav, 16-17. Răspunsul lui Isav, 18-25.

1. Şi în ziua când a murit Isaac, tatăl lui Iacov şi al lui Isav, fiii lui Isav au auzit că Isaac i-a dat mezinului partea fiului mai mare şi s-au mâniat.*

2. Şi s-au luptat cu tatăl lor spunând: „De ce a dat tatăl tău lui Iacov partea mai mare şi te-a trecut cu vederea, dacă tu eşti fiul cel mare şi Iacov mezinul?".†

3. Şi le-a spus: „Fiindcă mi-am vândut dreptul din naştere lui Iacov pentru o fiertură de linte; iar în ziua când tatăl meu m-a trimis să vânez şi să îi aduc ceva de mâncat pentru a mă binecuvânta, a venit cu viclenie şi i-a adus tatălui meu mâncare şi băutură, iar tata l-a binecuvântat pe el şi m-a supus lui.

Josippon (vezi Bousset, *Z. f. NTliche Wiessensch.*, 1900, p.205). Evenimentele relatate au loc după moartea lui Iacov şi povestea presupune luptele casei Idumean din Antipater, prin care, cu ajutorul Romei – numită aici „Eneas" –, s-a ridicat la statut de putere regală.

Astfel, cea mai veche formă a legendei se găseşte în textul nostru şi în Test.Jud. 9; următoarea cea mai veche în Jalkut şi în *Cronicile lui Ierahmeel,* iar cea mai recentă, în *Cartea lui Ieşer.*

* *în ziua când a murit Isaac* – fiii lui Isav şi-au început opoziţia faţă de Iacov din ziua morţii lui Isaac (2162 A.M.), dar nu l-au atacat până în ziua în care a murit Lea (2167 A.M.). Vezi versetul 14.

† 2-8, 11-12. Perspectiva favorabilă prezentată aici despre Isav contrastează puternic cu cea găsită în Jalkut Shimeoni, retipărită în cartea lui Jellinek, Bet ha-Midrasch, III, 3-5, sau în *Cronicile lui Ierahmeel,* XXXVII, 1. Potrivit textului nostru, nu Isav, ci fiii lui Isav erau în principal de vină pentru acest război între fraţi.

Scanned with OKEN Scanner

4. Şi acum tatăl nostru ne-a făcut să jurăm, pe mine şi pe el, că nu trebuie să ne facem rău unul altuia, ci să continuăm în dragoste şi pace fiecare cu fratele său şi să nu stricăm căile noastre."

5. Iar aceştia i-au spus: „Nu vom asculta de tine să facem pace cu el; căci puterea noastră este mai mare decât a lui; vom porni împotriva lui şi-l vom ucide, îl vom nimici pe el şi pe fiii lui. Iar dacă tu nu vrei să mergi cu noi, îţi vom face şi ţie rău.*

6. Iar acum ascultă la noi: să trimitem la Aram şi Filistia, Moab şi Amon, şi să ne alegem oameni de seamă care sunt dornici de luptă, să pornim împotriva lui şi să facem război cu el şi să-l stârpim de pe faţa pământului înainte să ajungă puternic".†

7. Iar tatăl lor le-a spus: „Nu mergeţi şi nu faceţi război cu el, fiindcă veţi cădea în faţa lui".

8. Şi i-au spus: „Aşa faci tu lucrurile, din tinereţe până în prezent, şi ţi-ai pus gâtul în jugul lui. Nu vom asculta de aceste cuvinte".

---

* *pe el şi pe fiii lui.* Modificat cu ajutorul latinei din „fiii săi" (*b, c, d*). Textul *a*, deşi incorect gramatical = „el fiii săi".

† 6-10. La aceste versete, singurul echivalent este în Test.Jud. 9: ἐπήλθεν ὑμῖν Ἡσαῦ ὁ ἀδελφὸς τοῦ πατρὸς μου, ἐν λαῷ βαρεῖ καὶ ἰσχυρῷ. Pentru asta, în Jalkut, vezi nota de la versetele 14-16. Numele popoarelor menţionate în versetul 6 reapar şi în versetele 9-10.

Scanned with OKEN Scanner

9. Şi au trimis la Aram şi la Aduram, la prietenul tatălui lor, şi au tocmit împreună cu ei o mie de luptători, războinici aleşi.*†

10. Şi au venit la ei din Moab şi dintre fiii lui Amon cei care au fost tocmiţi, o mie de bărbaţi aleşi, şi din Filistia o mie de războinici aleşi şi din Edom şi de la horiţi o mie de războinici aleşi şi de la Chitim, războinici vajnici.‡

11. Şi i-au spus tatălui lor: „Mergi cu ei şi condu-i, altfel te vom ucide”.

12. Şi s-a umplut de mânie şi indignare văzând că fiii lui îl silesc să meargă (înaintea lor) şi să-i conducă împotriva lui Iacov, fratele său.

13. Dar mai apoi şi-a amintit tot răul care zăcea ferecat în inima lui împotriva fratelui său, Iacov; şi a uitat de jurământul pe care l-a făcut tatălui său şi mamei sale că nu va ticlui toată viaţa lui împotriva lui Iacov, fratele său.

---

* 9-10. Împotriva a aproape tuturor popoarelor menţionate aici macabeii au purtat război. Cu Aram sau Siria erau în război de multe decenii. Amoniţii au fost invadaţi de Iuda (1 Macabei, V, 6-8; Iosephus, *Ant.*, XII, 8, 1) şi făcuţi de ruşine în mai multe bătălii. Despre subjugarea completă a filistenilor de către macabei, vezi notele de la XXIV, 28-32. Cât priveşte edomiţii, Iuda a luptat împotriva lor şi i-a învins cu mare măcel – 1 Macabei V, 3, 65. Sirienii au invadat frecvent Iuda cu ajutorul Edomului (1 Macabei, IV, 29, 61) şi au fost ajutaţi de aceştia din urmă împotriva lui Israel. Mai târziu, Ioan Hircan a smuls Adora şi Mareşa din mâinile edomiţilor şi a obligat întregul popor să adopte tăierea împrejur (Iosephus, *Ant.*, XIII, 9, 1, XV, 7, 9 Bell.Jud., I, 2, 6). Cât priveşte Chitimul, vezi nota de la XXIV, 28. Este posibil ca acestea să fi fost auxiliare greceşti ale sirienilor.

† *Aduram*. Acesta era un aramaean. Vezi XXXVIII, 3.

‡ *horiţi*, et. Korewos (*b*); *a* – Korews. Vezi *Encyc.Bib., in loc.* *Chitim*. Etiopiana ar putea fi tradusă cu „hitiţi”, dar contextul este împotriva acestui sens în XXIV, 28.

Scanned with OKEN Scanner

14. Şi fără a mai ţine seamă de toate acestea, Iacov nu ştia că vin împotriva lui să facă război şi o jelea pe Lea, soţia lui, până când s-au apropiat mult de turn cu 4.000 de războinici aleşi.*

15. Iar bărbaţii din Hebron au trimis solie la el şi i-au spus: „Iată că fratele tău a pornit împotriva ta, să facă război cu tine, înconjurat de 4.000 de oameni cu săbii, scuturi şi alte arme"; căci îl iubeau pe Iacov mai mult decât pe Isav. Aşa că i-au spus; căci Iacov era un om mai mărinimos şi mai îndurător decât Isav.

16. Dar Iacov nu a crezut până când nu s-au apropiat mult de turn.

17. Şi a închis porţile turnului; şi s-a urcat pe fortificaţii şi a vorbit cu fratele său, Isav, zicând: „Nobilă este alinarea cu care ai venit să mă alini pentru soţia mea care a murit. Acesta este jurământul pe care l-ai făcut tatălui tău şi mamei tale înainte să moară? Ai călcat jurământul şi ai fost osândit imediat ce ai jurat tatălui tău."†

---

* 14-16. Aceste versete se găsesc în Jalkut Shimeoni (Jellinek, Bet ha-Midrasch, III, 3): „Era anul în care a murit Lea, iar Iacov şi fiii săi jeleau şi câţiva dintre copiii lor au venit să-i aline. Apoi a venit Isav împotriva lor cu o armată puternică de războinici, înveşmântaţi în armură de fier şi alamă, toţi înarmaţi cu scuturi, arcuri şi săbii, 4.000 de războinici. Toţi aceştia au înconjurat turnul în care se aflau Iacov şi fiii lui, împreună cu slujitorii lor, copiii şi toată averea lor; căci s-au adunat cu toţii acolo pentru a-l putea alina pe Iacov în jalea lui pentru Lea. Stăteau acolo în pace şi nimeni nu îşi imagina că vreo forţă va veni peste ei să facă război, nici nu au descoperit-o până când întreaga oaste a înconjurat turnul în care erau doar Iacov şi fiii săi şi 200 de slujitori." Similar în *Cronicile lui Ierahmeel*, p.84.

† 17-25. Încercarea lui Iacov de împăciuire şi răspunsul lui Isav nu apar şi în Testamentul lui Iuda 9, dar sunt rezumate pe scurt în Yalkut: „Când Iacov a văzut că Isav s-a încurajat să facă război

Scanned with OKEN Scanner

18. Apoi Isav i-a răspuns: „Nici fiii omului, nici lighioanele pământului nu au niciun jurământ de dreptate (întemeiat) jurat pe veci; dar în fiecare zi ticluiesc unul împotriva celuilalt şi cum şi-ar putea ucide potrivnicii şi vrăjmaşii.

19. Şi tu mă urăşti pe mine şi pe copiii mei pe veci. Şi nu are rost să respect legământul frăţiei cu tine.*

20. Ia aminte la aceste cuvinte pe care ţi le spun:

Dacă mistreţul îşi poate schimba pielea şi îşi poate face perii moi ca lâna

Ori dacă poate face să-i crească coarne pe cap precum coarnele cerbului sau ale oii,

Atunci voi respecta şi eu legătura de frăţie cu tine.

[Şi dacă pieptul se separă de mamă; căci tu nu mi-ai fost mie frate.]†

---

contra lui pentru a-i trece prin sabie pe cei din turn şi să tragă cu săgeţi împotriva lor, Iadov a ieşit pe zidul turnului şi i-a grăit lui Isav, fratelui său, cuvinte de pace, prietenie şi frăţie; dar Isav nu asculta nimic". Similar în *Cronicile lui Ierahmeel*, p.84.

* *legământul frăţiei*. Vezi această sintagmă citată în nota precedentă.

† *mistreţ*. În Enoh et. LXXXIX, 12, 42 şi urm., 49, 66, mistreţul este folosit pentru a-l simboliza pe Isav. Cf. Ps. LXXX, 13. Există, fără îndoială, o astfel de referinţă aici.

îşi poate face perii moi, în loc de *'adkama* ar trebui să ne aşteptăm la *jadakem*.

poate face să-i crească coarne, cf. *a, b, c şi d* = „de-ar fi să-i crească coarne".

[Şi dacă pieptul se separă de mamă; căci tu nu mi-ai fost mie frate.], cf. *a, b, c, d*, cu excepţia faptului că „tu nu mi-ai fost mie frate", *d* spune „eu nu-ţi voi fi ţie frate". Aceste cuvinte nu aparţin contextului lor prezent; căci tristihurile de dinainte şi de după tratează idei doar din lumea animală. Iar cuvintele aşa cum sunt ele nu formează un distih. Dacă aparţin într-adevăr textului, sunt denaturate. Nu este improbabil ca iniţial să fi urmat imediat după versetul 19a, „tu mă urăşti pe mine şi pe copiii mei pe veci". Mutând cele două fragmente şi citind *em'ama tafalta atbu'e em'emomu* în loc de *wa'ema tafalta atbat em'emon*, ar trebui să

Scanned with OKEN Scanner

21. Și dacă lupii fac pace cu mieii așa încât să nu-i mănânce sau să le facă rău
Și dacă inimile lor nu le-ar vrea decât binele,
Atunci va fi pace în inima mea față de tine.

22. Și dacă leul se face prieten cu boul și face pace cu el
Și dacă este legat sub același jug cu el și ară cu el,
Atunci voi face și eu pace cu tine.*

23. Și când corbul se va face alb ca raza,
Atunci să știi că te-am iubit pe tine
Și voi face pace cu tine.
Vei fi stârpit
Și fiii tăi vor fi stârpiți
Și nu va mai fi pace pentru tine."†

24. Și când Iacov a văzut că era atât de pornit împotriva lui cu toată inima și cu tot sufletul să-l ucidă și că a ieșit chitit ca mistrețul care aleargă înspre sulița care îl străpunge și îl omoară și nu se ferește din calea ei,

25. Atunci a vorbit cu ai săi și cu slujitorii săi să-l atace pe el și pe toți tovarășii lui.

---

obținem următorul sens excelent în versetul 19: „Iar tu mă urăști pe mine și pe copiii mei pe veci; căci nu mi-ai fost frate de când gemenii au fost despărțiți de mama lor. Da, nu are rost să respect legământul frăției cu tine".

* *și face pace cu el*, acest fragment pe care *c* și *d* îl omit este adăugat de *a* și *b* după „ară cu el". Cu ajutorul paralelismului, am reușit să transpun cele de mai sus.

† *raza*. Raza este, potrivit lui Isenberg, *Amharic Dictionary*, p.48, „o pasăre mare și albă care mănâncă șopârle". Dillmann, atât în lexiconul său, cât și în traducere, a interpretat raza aici drept „orez", oryza, dar nu mai încape îndoială că cele spuse mai sus sunt corecte. Littmann a urmat interpretarea mea.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 38

Războiul dintre Iacov și Isav. Moartea lui Isav și înfrângerea forțelor sale, 1-10. Edom reduce servitutea „până în ziua de astăzi", 11-14. Regii Edomului, 15-24. (Cf. Facerea XXXVI, 31-39)

1. Și, după aceea, Iuda a vorbit cu Iacov, tatăl său, și i-a spus: „Încordează-ți arcul, tată, și trimite săgețile tale, doboară-l pe adversar și ucide dușmanul; și fii tu puterea, căci nu noi îl vom ucide pe fratele tău, fiindcă el este ca tine; să-i lăsăm lui (această) cinste".*

2. Apoi Iacov a încordat arcul, a trimis o săgeată și l-a lovit pe Isav, fratele său (în partea dreaptă a pieptului), și l-a ucis.†

---

* În Jalkut (cf. *Cronicilor lui Ierahmeel*, p.84) Iuda spune: „Cât îi vei mai spune cuvinte de pace și prietenie când vine împotriva noastră ca dușman cu trupele lui în zale pentru a ne ucide?".
să-i lăsăm lui = nahabo (așa se va citi și în textul meu, în loc de Nehabo). Modificat cu ajutorul latinei, *demus illi*, din bahabena = „cu noi".

† 2-3. Aceste două versete se găsesc în ordine inversă în Jalkut și *Cronicile lui Ierahmeel*, pp.84-85. Prima spune: „Când Iacov a auzit aceste cuvinte, a pus mâna pe arc și l-a ucis pe Adoram Edomitul. Apoi a luat iarăși arcul și l-a lovit pe Isav în partea dreaptă a pieptului." În Test.Jud. 9 se spune pe scurt despre Isav: ἔπαισεν ἐν τόξῳ Ἰακὼβ τὸν Ἡσαῦ.

Scanned with OKEN Scanner

3. Şi a mai trimis o săgeată şi l-a lovit pe Adoran Arameul, în partea stângă a pieptului, l-a dat pe spate şi l-a ucis.*

4. Şi apoi au intrat în luptă fiii lui Iacov, ei şi slujitorii lor, împărţindu-se în companii, în cele patru laturi ale turnului.†

(în partea dreaptă a pieptului), furnizat din latină în Yalkut. Vezi nota precedentă.

l-a ucis, o tradiţie ulterioară atribuie lui Chaushim, fiul lui Dan, moartea lui Isav. Vezi Ps.Ion., Facerea L, 13; *Cartea lui Ieşer* (*op. cit.*, II, 1235); Sota 13a. Beer (*Das Buch der Jubiläen*, p.6) îl citează şi pe Pirke, R. Eliezer 39.

* *Adoran Arameul.* Este o afirmaţie care se potriveşte cu cea din XXXVII, 9. Jalkut şi *Cronicile lui Ierahmeel*, pe de altă parte, îl numesc edomit.

† 4-9. Aici, fiii lui Iacov şi cei 200 de slujitori (cf. Jalkut tradus în nota XXXVII, 14-16) pornesc din cele patru laturi ale turnului împotriva celor 4.000 de soldaţi ai lui Isav. Aşa găsim în Yalkut: „Apoi Iuda a pornit primul, Neftali şi Gad cu el, din partea de miazăzi a turnului, şi 50 de slujitori dintre slujitorii lui Iacov, tatăl lor, cu ei. Levi, Dan şi Aşer au pornit în partea de răsărit a turnului, împreună cu 50 de slujitori. Ruben, Isahar şi Zabulon au pornit în partea de miazănoapte a turnului, împreună cu 50 de slujitori. Simeon, Veniamin şi Enoh, fiul lui Ruben, au pornit în partea de apus a turnului, împreună cu 50 de slujitori." După o lungă şi plictisitoare relatare a realizărilor diverşilor fraţi, la care nu se face referire în textul nostru, Jalkut intră din nou în contact cu el: „400 de bărbaţi care erau războinici ce se opuseseră lui Simeon au căzut şi restul de 600 au fugit, iar printre ei erau şi cei patru fii ai lui Isav – Reuel, Ieuş, Ialam, Core... Iar fiii lui Iacov i-au urmărit până în cetatea Arodin şi l-au lăsat pe tatăl lor, Isav, mort în Arodin şi au fugit în Muntele Seir, la urcarea către Acrabim. Iar fiii lui Iacov au intrat şi s-au odihnit acolo în noaptea aceea şi au găsit trupul neînsufleţit al lui Isav şi l-au îngropat din respect pentru tatăl lor." Test.Jud. 9 spune pe scurt despre Isav: καὶ πορευόμενος ἐν Ἀνονιράμ (O. Ἀνονιράμ, P) ἀπέθανεν. Versiunea armeană a acestui testament = ἐτάφη ἐν Ἀνανιράμ.

Scanned with OKEN Scanner

5. Și Iuda s-a dus înainte, cu Neftali și Gad, împreună cu cincizeci de slujitori în partea de miazăzi a turnului și au ucis pe toți cei pe care i-au întâlnit în cale și nimeni nu a scăpat de ei.

6. Și Levi, Dan și Așer au înaintat pe partea dinspre răsărit a turnului și cincizeci (de bărbați) cu ei și i-au ucis pe războinicii lui Moab și Amon.

7. Și Ruben, Isahar și Zabulon au înaintat pe partea dinspre miazănoapte a turnului și cincizeci de oameni cu ei și i-au ucis pe războinicii filisteni.

8. Și Simeon, Veniamin și Enoh, fiul lui Ruben, au înaintat pe partea dinspre apus a turnului și cincizeci (de bărbați) cu ei și au ucis dintre edomiți și horiți 400 de bărbați, războinici neînfricați; iar 600 au fugit și patru dintre fiii lui Isav au fugit cu ei și l-au lăsat în urmă pe tatăl lor ucis, acolo unde a căzut, pe dealul Aduram.*

9. Și fiii lui Iacov i-au urmărit până la munții Seirului. Și Iacov și-a îngropat fratele pe dealul Aduram și s-a întors în casa lui.

10. Și fiii lui Iacov au pus presiune pe fiii lui Isav în munții Seirului, aceștia au plecat capul și au devenit slujitorii fiilor lui Iacov.†

---

* *horiți*, cf. XXXVII, 10. Aceștia nu sunt menționați în Yalkut.
patru [...] fiii lui Isav, aceștia sunt menționați în Yalkut, tradus în nota de la 4-9.
Aduram, acesta apare ca Adurin în latină și ca Ἀνονιράμ în Test. Jud. 9 (vezi nota de la versetele 4-9). Acesta este Ἄδωρα menționat de Iosephus, *Ant.*, XIII, 15, 4, alături de Μάρισα (cf. 1 Macabei, XIII, 20). Aceste două așezări ale Edomului au fost capturate de Hircan și forțate să accepte tăierea împrejur (Iosephus, *Ant.*, XIII, 9, 1; *Bell.Jud.*, I, 2, 6).

† 10-13. Jalkut spune după cum urmează: „Dimineața, fiii lui Iacov

11. Şi au trimis la tatăl lor (să întrebe) dacă vrea să facă pace cu ei sau să-i ucidă.*

12. Şi Iacov a trimis vorbă fiilor săi să facă pace şi au făcut pace cu ei, aşa încât să plătească tribut lui Iacov şi fiilor săi pe veci.

13. Şi au continuat să plătească tribut lui Iacov până în ziua în care acesta a plecat în Egipt.

14. Şi fiii lui Edom nu au scăpat până în ziua de astăzi de jugul robiei pe care cei doisprezece fraţi ai lui Iacov l-au pus pe gâtul lor.†

15. Şi aceştia sunt regii care au domnit în Edom înainte să domnească vreun rege peste copiii lui Israel [până în ziua de astăzi] în ţinutul Edomului.‡

16. Şi Balac, fiul lui Beor, a domnit în Edom şi numele cetăţii sale era Danaba.§

---

s-au înarmat, i-au urmărit şi i-au presat puternic pe Muntele Seir, la urcarea către Acrabim. Fiii lui Isav şi toţi bărbaţii care fugiseră cu ei le-au ieşit înainte şi au căzut în faţa fiilor lui Iacov şi au plecat capul în faţa lor şi s-au rugat până au făcut pace cu ei. Şi i-au făcut slujitori tributari." Similar în *Cronicile lui Ierahmeel*, p.87. Test.Jud. 9 oferă anumite detalii despre asediul Adorei şi ce a urmat:τότε αἰτοῦσιν ἡμᾶς τὰ πρὸς εἰρήνην·καὶ γενόμενοι βουλῆς τοῦ πατρὸς ἡμῶν, ἐδεξάμεθα αὐτοὺς ὑποφόρους. Καὶ ἦσαν δίδοντες ἡμῖν πυροῦ κόρους διακοσίους … ἕως ὅτε κατήλθομεν εἰς Αἴγυπτον. *au pus presiune pe.* Aici amandabewomu (care trebuie păstrat şi nu modificat, ca în textul meu).

* 11-13. Substanţa acestor versete se găseşte în Test.Jud. 9; vezi la 10-13 mai sus.

† *până în ziua de astăzi.* Edomul a fost făcut în cele din urmă tributar faţă de Israel de Hircan.

‡ 15-24. Cf. Facerea XXXVI, 31-39.

§ Cf. Facerea XXXVI, 32, Balac = LXX, Βαλακ.
Danaba, cf. LXX, Δεννάβα.

Scanned with OKEN Scanner

17. Şi Balac a murit şi Iobab, fiul Zarei şi al lui Boser, a domnit în locul lui.*

18. Şi Iobab a murit şi Asam, din ţinutul Teman, a domnit în locul lui.†

19. Şi Asam a murit şi Adat, fiul lui Barad, care l-a ucis pe Madian pe câmpia Moabului, a domnit în locul lui şi numele cetăţii a fost Avit.‡

20. Şi Adat a murit şi Salman, din Amaseqa, a domnit în locul lui.§

21. Şi Salman a murit şi Saul (de lângă) râul Raabot a domnit în locul lui.¶

22. Şi Saul a murit şi Baelunan, fiul lui Ahbor, a domnit în locul lui.**

23. Şi Baelunan, fiul lui Ahbor, a murit şi Adat a domnit în locul lui şi numele soţiei sale a fost Maitabita, fiica lui Matarat, fiica lui Metabezaab.††

24. Aceştia sunt regii care au domnit în ţinutul Edomului.

---

* *Zara*. Cf. LXX, Ζάρα.
Boser. Cf. LXX, Βοσόρρα.
† *Asam*; LXX, Ἀσόμ.
‡ *Adat*; LXX, Ἀδάδ.
Barad; LXX, Βαράδ.
Avit. Et. Aw'uth; LXX, Γεθθάιμ.
§ *Salman*; LXX, Σαλαμά.
Amaseca; LXX, Μασέκκα/
¶ Raabot; LXX, 'Ροωβώθ.
** Baelunan; LXX, Βαλαννών.
†† Ahbor. Et. Akhur.
Adat; LXX, Ἀράθ.
Maitabita; LXX, Μετεβεήλ.
Matarat; LXX, Ματραείθ.
Metabezaab; LXX, Μεζοόβ.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 39

Iosif dregător în casa lui Putifar, 1-4. Puritatea lui și întemnițarea, 5-13. Întemnițarea vel dregătorului și a maestrului brutar ale cărui vise le interpreta Iosif, 14-18. (Cf. Facerea XXXVII, 2, XXXIX, 3-8, 12-15, 17-23, XL 1-5, 21-23, XLI, 1)

1. Și Iacov a locuit în ținutul șederii tatălui său, în ținutul Canaanului.

2. Acestea sunt generațiile lui Iacov. Și Iosif avea șaptesprezece ani când l-au dus în Egipt și Putifar, un eunuc al lui Faraon, maestrul bucătar, l-a cumpărat.*

3. Și l-a pus pe Iosif dregător peste toată casa lui și binecuvântarea Domnului a venit peste casa egipteanului datorită lui Iosif și Domnul l-a ajutat în tot ce făcea.

4. Și egipteanul a lăsat totul pe mâinile lui Iosif; fiindcă a văzut că Domnul este cu el și că îl ajută în tot ce face.†

5. Și înfățișarea lui Iosif era atrăgătoare și foarte frumoasă și soția stăpânului său a ridicat ochii și l-a văzut pe Iosif și l-a iubit și l-a rugat să se culce cu ea.‡

---

* *șaptesprezece ani*, cf. Facerea XXXVII, 2.
maestrul bucătar, vezi nota de la XXXIV, 11.
2-5. Cf. Facerea XXXIX, 3-7.

† *în mâinile* = ba'edehu. Modificat cu ajutorul latinei *in manus ejus* în versetul 13 și Facerea XXXIX, 6. Din qedmehu = „înainte de el".

‡ *înfățișarea lui Iosif*, aici pare să fie o greșeală perpetuată de copiști.

Scanned with OKEN Scanner

6. Dar nu şi-a abandonat sufletul şi şi-a amintit de Domnul şi de cuvintele pe care Iacov, tatăl său, obişnuia să le citească din cuvintele lui Avraam, că niciun bărbat nu va săvârşi păcat trupesc cu o femeie ce are bărbat; că pentru el pedeapsa cu moartea a fost rânduită în ceruri înaintea Dumnezeului Celui Preaînalt şi păcatul va fi consemnat împotriva lui în cărţile veşnice de-a pururi în faţa lui Dumnezeu.*

7. Şi Iosif şi-a amintit aceste cuvinte şi a refuzat să se culce cu ea.

8. Şi l-a rugat un an, dar el a refuzat şi nu a vrut să asculte.

9. Dar ea l-a îmbrăţişat şi s-a ţinut de el în casă, ca să-l forţeze să se culce cu ea, şi a închis uşile casei şi s-a ţinut de el; dar şi-a lăsat straiele în mâinile ei şi a fugit pe uşă fără haine din prezenţa ei.†

10. Şi femeia a văzut că nu vrea să se culce cu ea şi l-a defăimat în prezenţa stăpânului său spunând: „Slujitorul tău evreu, pe care îl iubeşti, a căutat să mă forţeze să mă culc cu el; şi s-a întâmplat când am ridicat vocea să fugă şi să îşi lase straiele în mâinile mele când l-am ţinut şi a fugit pe uşă".

11. Şi egipteanul a văzut straiele lui Iosif şi uşa ruptă, a ascultat cuvintele soţiei sale şi l-a aruncat pe Iosif în temniţă, acolo unde erau ţinuţi prizonierii osândiţi de rege.

---

* Vezi XX, 4, XXV, 7, unde sunt menţionate poruncile lui Avraam legate de această chestiune. Potrivit Soteh 36b, imaginea lui Iacov a apărut la fereastră şi l-a îndemnat pe Iosif să fie credincios (Hershon, Facerea cu comentariu talmudic, p.428).

† 9-13. Cf. Facerea XXXIX, 12-15, 17-23.

Scanned with OKEN Scanner

12. Şi era acolo în temniţă; şi Domnul i-a arătat lui Iosif slavă în ochii vel temnicerului şi îndurare de la acesta, fiindcă a văzut că Domnul este cu el şi că Domnul a făcut ca tot ce face el să înflorească.

13. Şi a lăsat toate lucrurile pe mâinile sale şi vel temnicerul nu ştia ce e cu el, căci Iosif făcea ceva şi Domnul desăvârşea.*

14. Şi a rămas acolo doi ani. Şi în acele zile, Faraon, regele Egiptului, era mânios pe cei doi eunuci ai săi, vel dregătorul şi maestrul bucătar, şi i-a închis în casa maestrului bucătar, în temniţa unde era şi Iosif.†

15. Şi vel temnicerul l-a numit pe Iosif să îi slujească; şi acesta a slujit înaintea lor.

16. Şi ambii au avut un vis, vel dregătorul şi maestrul bucătar, şi i l-au povestit lui Iosif.

17. Şi cum le interpreta el, aşa se întâmpla, şi Faraon i-a redat slujba de vel dregător, iar pe maestrul bucătar l-a ucis, aşa cum le interpretase Iosif visele.

18. Dar vel dregătorul l-a uitat pe Iosif în temniţă, deşi i-a spus ce se va întâmpla, şi a uitat să-i spună lui Faraon ce i-a spus Iosif.

---

* *pe mâinile sale.* Modificat ca în versetul 4 din manuscris = „înaintea lui". Latina *in manus ejus.*
nu ştia ce e cu el. Cf. Facerea XXXIX, 8.
desăvârşea, latina *dirigebat ea,* adică „făcea să prospere".

† 14-18. Cf. Facerea XL, 1-5, 21-23.
doi ani, cf. Facerea XLI, 1.
maestrul bucătar, vezi nota de la XXXIV, 11.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 40

Visele lui Faraon și interpretarea lor, 1-4. Ridicarea și căsătoria lui Iosif, 5-13. (Cf. Facerea XLI 1-5, 14 și urm., 25, 29-30, 34, 36, 38-43, 45-46, 49)

1. Și în acele zile, Faraon a avut două vise într-o noapte despre o foamete care urma să pustiască tot ținutul și s-a trezit din somn și a chemat toți tălmacii de vise care erau în Egipt și magii și le-a spus cele două vise ale sale, iar aceștia nu i-au putut spune ce înseamnă.*

2. Și atunci vel dregătorul și-a adus aminte de Iosif și i-a spus regelui de el, l-a scos din închisoare și acesta și-a mai povestit cele două vise în fața lui.†

3. Și a spus în fața lui Faraon că cele două vise ale sale sunt unul, apoi i-a spus: „Următorii șapte ani (în care vor fi) va fi belșug în tot Egiptul, iar după ei vor urma șapte ani de foamete, așa cum nu au mai fost în acest ținut.‡

4. Acum Faraon trebuie să numească supraveghetori în tot ținutul Egiptului care să umple hambarele cu mâncare în fiecare cetate în zilele anilor de belșug, ca să fie mâncare

---

* Cf. Facerea, XLI, 1, 5, 7, 8.

† Cf. Facerea, XLI, 9, 14 și urm.

‡ Cf. Facerea, XLI, 25, 29, 30.

Scanned with OKEN Scanner

pentru cei şapte ani de foamete şi ţinutul să nu piară în foamete, căci va fi una pustiitoare".*

5. Şi Domnul i-a arătat lui Iosif slavă şi îndurare în ochii lui Faraon, iar Faraon a spus slujitorilor săi: „Nu vom mai găsi un om mai înţelept şi mai discret decât acesta, căci duhul Domnului este cu el".†

6. Şi l-a numit al doilea din toată împărăţia sa şi i-a dat autoritate peste tot Egiptul şi l-a făcut să meargă alături de el, în al doilea car de luptă al lui Faraon.‡

7. Şi l-a îmbrăcat cu straie alese şi i-a pus un lanţ de aur la gât şi (un vestitor) a anunţat înaintea lui: „El, El wa Abirer" şi a pus un inel pe mâna lui şi l-a făcut conducător peste toată casa lui şi l-a mărit şi i-a spus: „Doar pe tron voi fi mai mare decât tine".§

---

* Cf. Facerea, XLI, 34, 36.
supraveghetori, ar trebui aici să avem makuannena. Cf. latinei *speculatores* şi Facerea XLI, 34; în timp ce *c* şi *d* spun mekjada = „arii de treierat" sau „hambare". Rönsch consideră că este o denaturare a lui σιτάρχας în σιταρχίας.

† Cf. Facerea, XLI, 38, 39.

‡ 6-7. Cf. Facerea, XLI, 40-43.

§ *(un vestitor) a anunţat*. Latina are *praeconaverunt*; dar Sam., LXX, Syr., Vulg., Aquila, Symm. în Facerea XLI, 43 au forma de singular. Prin urmare, retrag modificarea mea din versiunea etiopiană a singularului în plural.
înaintea lui, manuscrisele adaugă, contrar latinei, „şi el a spus".
El, El wa Abirer, „Dumnezeu, Dumnezeu, preamăritul lui Dumnezeu". Latina are *Elel et Habriel*. Aceasta este o dezvoltare specială a cuvântului folosit în Facerea XLI, 43. De interpretarea acestui termen nu ne preocupăm aici, ci numai cu derivarea lui în textul nostru. Sintagma „preamăritul lui Dumnezeu" îl desemnează evident pe Iosif şi pare într-adevăr să fie un termen tehnic pentru un mare mag. Astfel, în Faptele Apostolilor VIII, 10, Simeon Magul este numit ἡ δύναμις τοῦ θεοῦ μεγάλη (sau ἡ καλουμένη μεγάλη). În versiunea creştină târzie a unei legende ebraice, „Istoria lui

Scanned with OKEN Scanner

8. Şi Iosif a condus ţinutul Egiptului şi peste toţi ceilalţi conducători ai lui Faraon, peste toţi slujitorii săi şi toţi cei din preajma regelui îl iubeau, căci mergea întru dreptate, era fără de trufie şi orgoliu, nu ţinea seamă de statutul omului şi nu accepta daruri, ci judeca cu verticalitate toţi oamenii ţinutului.

9. Şi ţinutul Egiptului era în pace pentru Faraon datorită lui Iosif, căci Domnul era cu el, îi arăta slavă şi îndurare pentru toate generaţiile sale, în faţa tuturor celor ce-l ştiau şi cei care auzeau de el, iar regatul lui Faraon era bine orânduit şi nu era niciun Satan şi niciun om rău (în el).*

10. Şi regele i-a pus lui Iosif numele Sefantifans şi i-a dat-o drept soţie pe fiica lui Putifar, fiica preotului din Heliopolis, maestrul bucătar.†

Asenat" (vezi Fabricius, Codex Pseud. VT, I, 774-784, II, 85-102; Batiffol, *Studia Patristica*, 1889), Iosif este menţionat de două ori (capitolele III şi XV) drept „preamăritul lui Dumnezeu"Ἰωσὴφ ὁ δυνατὸς τοῦ θεοῦ. Următoarea paralelă aptă poate fi citată din Pap. Par.Bibl.Nat. 1275 şi urm.; Wessely, I, 76 (citat de Deissmann, *Bible Studies*, nota de la p.336): ἐπικαλούμαι σε τὴν μεγίστην δύναμιν τὴν ἐν τῷ οὐρανῷ ὑπὸ κυρίου θεοῦ τεταγμένην.

* *Niciun Satan*, cf. XXIII, 29.

† *Sefantifans*, Facerea XLI, 45. Iudaismul latin a interpretat asta drept „revelatorul de secrete". Cf. Onkelos, Ps.Ion. şi Syr. *pe fiica lui Putifar, fiica preotului din Heliopolis*. Autorul nostru a identificat corect numele din Facerea XXXVII, 36 (Putifar în traducerea în limba română a Bibliei – n.trad.) şi cel din Facerea XLI, 45 (Poti-Fera în traducerea în limba română a Bibliei – n. trad.) ca fiind unul şi acelaşi. Consideră că cele două nume se referă la aceeaşi persoană: cf. XXXIV, 11, XLIV, 24. Origen (*Cat. Niceph.*, I, 463) face trimitere la cartea noastră pentru această perspectivă: οἰήσεται δὲ τις ἕτερον εἶναι τοῦτον (I.e.Φουρτιφάρ) παρὰ τὸν ὠνησάμενον τὸν Ἰωσὴφ·οὐ μὴν οὕτως ὑπειλήφασιν Ἑβραῖοι·ἀλλ'ἐξ ἀποκρύφου λέγουσι τὸν αὐτὸν εἶναι καὶ δεσπότην καὶ πενθερὸν γενέσθαι. Iudaismul de mai târziu considera jignitoare această căsătorie a lui Iosif cu fiica unui preot păgân.

11. Şi în ziua în care Iosif a stat în faţa lui Faraon, avea treizeci de ani [când a stat în faţa lui Faraon].*

12. Şi Isaac a murit în acel an. Şi s-a întâmplat aşa cum a spus Iosif în interpretarea celor două vise, întocmai cum a spus el, să fie şapte ani de belşug în întreg ţinutul Egiptului şi acesta să producă peste măsură, o măsură (producând) o mie opt sute de măsuri.

13. Şi Iosif a adunat mâncare în fiecare cetate până a umplut-o cu porumb şi nu mai putea cântări şi măsura din pricina belşugului.†

Prin urmare, Ps.Ion. în Facerea XLI, 45 o prezintă pe Asenat ca fiica Dinei şi a lui Sichem, care a fost crescută de soţia lui Putifar, conducătorul Tanaisului. Singer (nota de la p.119) menţionează că această perspectivă este avansată în Pirke R. Eliezer 36, 38. Aceasta era, de asemenea, perspectiva legendei ebraice care a format baza romanului grec *Istoria lui Asenat* (vezi Hastings, *Bible Dict.*, I, 162) şi traducerea lui Issaverden, *Uncanonical Writings of the Old Testament*, 1901, Veneţia, pp.94-96). În aceste scrieri mai târzii însă, Asenat nu mai este reprezentată ca evreică din naştere decât într-un singur pasaj din versiunea siriacă.

* Cf. Facerea XLI, 46. Am pus între paranteze cuvintele „când a stat în faţa lui Faraon" ca greşeală perpetuată de copişti.

† Cf. Facerea XLI, 49.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 41

Fiii lui Iuda și Tamar, 1-7. Incestul lui Iuda cu Tamar, 8-18. Tamar naște gemeni, 21-22. Iuda este iertat fiindcă a păcătuit din ignoranță și s-a pocăit atunci când a fost condamnat și deoarece căsătoria Tamarei cu fiii ei nu a fost consumată, 22-28
(Cf. Facerea XXXVIII, 6-18, 20-26, 29-30, XLI, 13)

1. Și în al patruzeci și cincilea jubileu, în a doua săptămână (și) în al doilea an, Iuda a luat pentru întâiul său născut, Ir, o soție dintre fiicele lui Aram, pe nume Tamar.*

2. Dar el a urât-o și nu s-a culcat cu ea, fiindcă mama lui era dintre fiicele lui Canaan și voia să-i ia o soție din neamul mamei sale, dar Iuda, tatăl lui, nu îi permitea.†

3. Și acest Ir, întâiul născut al lui Iuda, era rău și Domnul l-a omorât.‡

---

* Cf. Facerea XXXVIII, 6.
dintre fiicele lui Aram, pe nume Tamar, cf. Test.Jud. 10: Θάμαρ ἐκ Μεσοποταμίας, θυγατέρα Ἀράμ.

† 2-3. Cf. Test.Jud. 10: καὶ ἄγγελος κυρίου ἀνεῖλεν αὐτὸν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ τῇ νυκτὶ, καὶ αὐτὸς οὐκ ἔγνω αὐτὴν κατὰ παρουργίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ, οὐ γὰρ ἤθελεν ἔχειν τέκνα ἀπ᾽ αὐτῆς.

‡ Cf. Facerea XXXVIII, 7.

Scanned with OKEN Scanner

4. Dar Iuda i-a spus lui Onan, fratelui său: „Intră la soţia fratelui tău şi îndeplineşte-ţi datoria de frate de soţ cu ea şi zămisleşte sămânţă pentru fratele tău”.*

5. Şi Onan ştia că sămânţa nu va fi a lui, (ci) doar a fratelui său, şi a intrat în casa soţiei fratelui său şi a vărsat sămânţa pe pământ şi rău a făcut în ochii Domnului, aşa că l-a ucis.†

6. Şi Iuda i-a spus Tamarei, nora lui: „Rămâi în casa tatălui tău ca văduvă până când Şela, fiul meu, va creşte şi i te voi da de soţie”.

7. Şi a crescut; dar Bedsuel, soţia lui Iuda, nu i-a permis fiului ei Şela să se căsătorească. Şi Bedsuel, soţia lui Iuda, a murit în al cincilea an al acestei săptămâni.‡

8. Şi în al şaselea an, Iuda a mers să-şi tundă oile la Timna. Şi i-au spus Tamarei: „Iată, socrul tău pleacă la Timna să-şi tundă oile”.§

---

* *Onan*. Et. Aunan.
îndeplineşte-ţi datoria de frate de soţ, cf. Facerea XXXVIII, 8; Deut. XXV, 5.

† 5-7. Cf. Facerea XXXVIII, 9-12: de asemenea, Test.Jud. 10:ἐπεγάμβρευσα αὐτῇ τὸν Αὐνᾶν. ᾔκαὶ γε οὗτος ἐν πονηρίᾳ οὐκ ἔγνω αὐτὴν ... διέφθειρε δὲ τὸ σπέρμα ἐπὶ τὴν γῆν, κατὰ τὴν ἐπιστολὴν τῆς μητρὸς αὐτοῦ·καὶ γε οὗτος ἐν πονηρίᾳ ἀπέθανεν. ἤθελον δὲ καὶ τὸν Σιλὼμ δοῦναι αὐτῇ, ἀλλ’ἡ γυνή μου Βησσουε οὐκ αφῆκεν·ἐπονηρεύετο γὰρ πρὸς τὴν Θάμαρ , ὅτι οὐκ ἦν ἐκ θυγατέρων Χαναάν, ὡς αὐτή,

‡ *Bedsuel*, adică Batşua. Vezi XXXIV, 20.
Şela. Et. Selom.

§ 8-12. Cf. Facerii, XXXVIII, 12-18; de asemenea, Test.Jud. 12: Θάμαρ, μετὰ δύο ἔτη ἀκούσασα, ὅτι ἀνέρχομαι κεῖραι τὰ πρόβατα, κοσμηθεῖσα κόσμῳ νυμφικῷ, ἐκάθισεν ἀπέναντι τῇ πόλει πρὸς τὴν πύλην... μεθυσθεὶς ... οὐκ ἐπέγνων αὐτὴν ἀπὸ τοῦ οἴνου ... καὶ ἐκκλίνας πρὸς αὐτὴν εἶπον, Εἰσέλθω πρός σε. Καὶ εἶπε μοι, Τί μοι δώσεις; Καὶ ἔδωκα αὐτῇ τὴν ῥάβδον μου καὶ την ζώνην καὶ τὸ

9. Şi s-a dezbrăcat de straiele de văduvă, şi-a pus un văl, s-a împodobit şi s-a aşezat la poarta care ducea spre Timna.*

10. Şi Iuda a dat de ea în drumul său şi a crezut că este o prostituată şi i-a spus: „Lasă-mă să intru în tine"; iar ea i-a spus lui: „Intră", şi a intrat.

11. Apoi ea i-a spus: „Dă-mi plata"; şi el i-a spus: „Nu am nimic în mâini decât inelul care se află pe degetul meu, colierul şi toiagul".†

12. Şi ea i-a spus: „Dă-mi-le până când îmi trimiţi plata"; iar el i-a spus: „Îţi voi trimite un ied de la capre"; şi i le-a dat (şi a intrat în ea) şi a zămislit cu el.‡

13. Şi Iuda a mers la oile sale, iar ea a mers la casa tatălui ei.

14. Şi Iuda a trimis un ied de la capre prin păstorul lui, un adulamit, iar acesta nu a mai găsit-o; şi i-a întrebat pe oamenii de acolo spunând: „Unde este prostituata care era aici?" Şi aceştia i-au răspuns: „Nu este nicio prostituată aici cu noi".§

διάδημα τῆς βασιλείας, καὶ συνελθὼν (sic) αυτῇ συνείληφεν.

8. *Timna*. Et. Temnata.

* *s-a împodobit*, la fel în Test.Jud. 12: κοσμηθεῖσα; de asemenea, LXX, Syr. şi Onk. despre Facerea, XXXVIII, 14. Mass = „s-a acoperit".

† *inel [...] colier [...] toiag*, corespunzătoare acestora în Test.Jud. 12 διάδημα, ζώνη, ῥάβδος şi LXX, Facerea XXXVIII, 18: δακτύλιον, ὁρμίσκος, ῥάβδος.

‡ *Şi a intrat în ea*. Restaurat din latină *et coiit* (manuscris *fuit*) *cum ea*". Cf. Test.Jud. 12: διάδημα, ζώνη, ῥάβδος şi Facerea XXXVIII, 18.

§ 14-19. Cf. Facerea XXXVIII, 20-26.

14. Cf. Test.Jud. 12: καὶ γε οἱ ἐν τῇ πόλει ἔλεγον, μὴ εἶναι ἐν τῇ πόλει τελισκομένην (= o femeie iniţiată în riturile Afroditei).

Scanned with OKEN Scanner

15. Şi s-a întors şi i-a spus că nu a găsit-o: „I-am întrebat pe oamenii de acolo şi mi-au spus «Nu este nicio prostituată aici»". Iar el a spus: „Să păstreze ce a luat de la mine; mai bine decât să ne facem de râs".*

16. Şi după trei luni, se vedea că a rămas grea şi i-au spus lui Iuda: „Iată că Tamar, nora ta, a rămas grea de pe urma prostituţiei".

17. Şi Iuda a mers la casa tatălui ei şi i-a spus tatălui ei şi fraţilor ei: „Aduceţi-o şi să o ardă, căci a adus necurăţie în Israel".†

18. Şi s-a întâmplat atunci când au adus-o să o ardă să-i trimită socrului ei inelul, colierul şi toiagul spunând: „Ştii tu ale cui sunt acestea, căci el m-a lăsat grea".

19. Iar Iuda a recunoscut şi a spus: „Tamar este mai dreaptă decât mine. Prin urmare, să nu o ardem".

20. Şi de aceea nu a fost dată ea lui Şela şi el nu s-a mai apropiat vreodată de ea.‡

---

* *şi i-a spus că nu a găsit-o.* Am transpus aici textul *c, d (a, b)* care spune „că nu a găsit-o şi i-a spus". Poate că ar trebui să interpretăm ca în latină: *dicens: Non inveni eam* – „Şi a spus: nu am găsit-o", aşa cum am făcut eu în textul meu.
Să păstreze = tensa'e, modificat cu ajutorul latinei *habeat*, din tanse'e „să se ridice".

† *să o ardă.* Vezi nota de la XXX, 7. În Ber. Rabba 85, R. Meier din secolul al II-lea spune că Tamar era o fiică a preotului-rege Şem. Aşadar, nimicirea ei prin foc a venit prin legea din Levitic XXI, 9, care prescrie această pedeapsă pentru păcatul trupesc la fiica unui preot. În Ps.Ion., Facerea XXXVIII, 6, 24, Tamar este numită fiică de preot. Beer (*Buch d. Jub.*, p.52.) îl citează pe Baba Mezia 87a în acelaşi sens.

‡ *el nu s-a mai apropiat vreodată de ea*, cf. Test.Jud. 12: οὐδὲ ἤγγισα αὐτῇ ἔτι ἕως θανάτου μου.

Scanned with OKEN Scanner

21. După aceea, ea a născut doi fii, Perez şi Zerah, în al şaptelea an al acestei a doua săptămâni.*

22. Şi aşa s-au încheiat cei şapte ani de belşug despre care Iosif i-a spus lui Faraon.†

23. Şi Iuda a recunoscut că fapta pe care a săvârşit-o a fost ticăloasă, căci s-a culcat cu nora lui, şi o judeca a fi o urâciune şi a recunoscut că a păcătuit şi a săvârşit o fărădelege; căci a descoperit fusta fiului său şi a început să se văicărească şi să implore pe Domnul din pricina păcatului său.‡

24. Şi noi i-am spus într-un vis că a fost iertat, pentru că a implorat sincer şi s-a căit şi nu a mai săvârşit niciodată aşa ceva.§

25. Şi el a primit iertare pentru că s-a întors de pe calea păcatului şi a ignoranţei, căci a săvârşit mare păcat împotriva Dumnezeului nostru; şi oricine face aşa ceva, oricine se culcă cu soacra lui să fie ars cu foc şi să se mistuie în el, căci este necurăţie şi stricăciune în el.¶

---

* Cf. Facerea XXXVIII, 29, 30.
Perez [...] Zerah. Et. Phares [...] Zara.

† Cf. Facerea XLI, 53.

‡ *a săvârşit o fărădelege; căci a descoperit* etc., cf. Test.Jud. 14:ἐποίησα ἁμαρτίαν μεγάλην , καὶ ἀνεκάλυψα κάλλυμα ἀκαθαρσίας υἱῶν μου.

§ 24-25. Cf. Test.Jud. 19: εἰ μὴ ἡ μετάνοια σαρκὸς μου, καὶ ἡ ταπείνωσις ψυχῆς μου, καὶ αἱ εὐχαὶ Ἰακὼβ τοῦ πατρὸς μου, ἄτεκνος εἶχον ἀποθανεῖν.ἀλλ'ὁ θεὸς ... ὁ οἰκτίρμων καὶ ἐλεήμων συνέγνω ὅτι ἐν ἀγνοίᾳ ἐποίησα.

¶ *a primit iertare pentru că s-a întors de pe calea păcatului şi a ignoranţei*. Ceva pare în neregulă. Ar trebui să avem această idee exprimată în Test.Jud. 19: συνέγνω ὅτι ἐν ἀγνοίᾳ ἐποίησα. Cf. 1 Tim. I, 13: ἠλεήθην, ὅτι ἀγνοῶν ἐποίησα. *b* transpune „fiindcă s-a întors" după „ignoranţă". Dacă transpunem propoziţiile „fiindcă [...] păcat" şi „şi a ignoranţei", ar trebui să avem un sens excelent: „a primit iertare din pricina ignoranţei şi pentru că s-a întors de

Scanned with OKEN Scanner

26. Şi porunceşte tu copiilor lui Israel să nu fie necurăţie în rândul lor, căci oricine se culcă cu nora sau cu soacra lui a săvârşit necurăţie; cu foc să fie ars bărbatul care s-a culcat cu ele, la fel şi femeia, şi aşa va abate el mânia şi pedeapsa de la Israel.*

27. Şi lui Iuda i-am spus că cei doi fii ai săi nu s-au culcat cu ea şi de aceea seminţiei sale i-a fost permisă a doua generaţie şi nu a fost stârpită.

28. Căci cu neabătută dăruire a căutat pedeapsa, adică potrivit judecăţii lui Avraam pe care a poruncit-o el fiilor săi, Iuda a urmărit să o ardă cu foc.†

---

la păcat"; căci prepoziţia etiopiană „emna" înseamnă fie „de la", fie „din pricina".

oricine se culcă cu soacra lui să fie ars cu foc, cf. Levitic XX, 14.

* *se culcă cu nora*, cf. Levitic XVIII, 15, XX, 12. Pedeapsa rânduită pentru acest păcat este moartea, în pasajul la care se face referire din Levitic; dar forma morţii nu este specificată. Pe de altă parte, moartea prin foc este pedeapsa presupusă pentru acest păcat în Facerea XXXVIII, 24. Textul nostru (XX, 4) impune această pedeapsă pentru adulter sau păcate trupeşti.

† *potrivit judecăţii lui Avraam*, vezi nota de la XX, 4.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 42

Din pricina foametei, Iacov își trimite fiii în Egipt după grâu, 1-4. Iosif îi recunoaște, îl oprește pe Simeon și le cere să aducă pe Veniamin la întoarcere, 5-12. În ciuda reticenței lui Iacov, fiii săi îl iau pe Veniamin cu ei în cea de-a doua călătorie și sunt primiți de Iosif, 13-25.
(Cf. Facerea XLI, 54, 56, XLII, 7-9, 13, 13, 17, 20, 24-25, 29-30, 34-38, XLIII, 1-2, 4-5, 8-9, 11, 15, 23, 26, 29, 34, XLIV, 1-2.)

1. Și în primul an al celei de-a treia săptămâni a celui de-al patruzeci și cincilea jubileu, foametea a început să pătrundă în ținut și ploaia a refuzat să fie dată pământului și nu a mai căzut deloc.

2. Și pământul a ajuns arid, dar în ținutul Egiptului era mâncare, căci Iosif a adunat sămânța pământului în cei șapte ani de belșug și a păstrat-o.*

3. Și Egiptenii au venit la Iosif să le dea mâncare și acesta a deschis hambarele unde a depozitat grâul din primul an și l-a vândut oamenilor din ținut pe aur.†

---

* *în ținutul Egiptului era mâncare*, cf. Facerea XLI, 54.
† Cf. Facerea XLI, 56.

Scanned with OKEN Scanner

4. (Acum foametea era cruntă în ţinutul Canaanului) şi Iacov a auzit că este mâncare în Egipt şi i-a trimis pe cei zece fii ai săi să aducă mâncare de acolo; dar pe Veniamin nu l-a trimis, iar (cei zece fii ai lui Iacov) au ajuns (în Egipt) printre ceilalţi care au mers (acolo).*

5. Şi Iosif i-a recunoscut, dar ei nu l-au recunoscut pe el şi acesta le-a vorbit şi le-a pus întrebări şi le-a spus: „Sunteţi cumva iscoade venite să cerceteze intrările în ţinut?". Şi i-a aruncat în temniţă.†

6. Apoi i-a eliberat şi l-a păstrat doar pe Simeon, alungându-i pe ceilalţi nouă fraţi.‡

7. Şi le-a umplut sacii cu porumb şi le-a pus şi aurul înapoi în saci, iar aceştia nu au ştiut.

8. Şi le-a poruncit să-l aducă pe fratele lor mai mic, căci aceştia i-au spus că tatăl lor trăieşte şi mai au un frate mai mic.§

9. Şi au plecat aceştia din ţinutul Egiptului şi au ajuns în ţinutul Canaanului şi au povestit tatălui lor tot ce li s-a întâmplat şi cum conducătorul ţării le-a vorbit dur şi l-a oprit pe Simeon până îl vor aduce pe Veniamin.¶

---

* *(Acum foametea era cruntă în ţinutul Canaanului)*, din latină. Cf. Facerea XLI, 56.
şi Iacov a auzit, cf. Facerea XLII, 1, 2, 4.
(cei zece fii ai lui Iacov) (în Egipt), furnizat din latină, *in Aegypto decem filii Jacob.*

† 5-7. Cf. Facerea XLII, 7-9, 17, 24, 25.
le-a vorbit şi le-a pus întrebări. Latina are „appellavit eos dure". Cf. Facerea XLII, 7.

‡ *Apoi i-a eliberat şi l-a păstrat doar pe Simeon*, latina diferă: *Et mittens arcessivit illos et accipiens Symeonem ab ipsis ligavit eum.*

§ Cf. Facerea XLII, 20, 13.

¶ Cf. Facerea XLII, 29, 30, 34.

Scanned with OKEN Scanner

10. Și Iacov a spus: „M-ați lăsat fără copiii mei! Iosif nu mai este, Simeon nu mai este și acum vreți să mi-l luați și pe Veniamin. Răutatea voastră s-a abătut asupra mea”.*

11. Și a spus: „Fiul meu nu va merge cu voi decât dacă se va îmbolnăvi; căci mama lui a dat naștere la doi fii dintre care unul a pierit, iar acum vreți să mi-l luați și pe acesta. Dacă s-ar îmbolnăvi de friguri pe drum, mi-aș strica bătrânețea cu tristețe de moarte”.

12. Căci a văzut că banii lor au fost înapoiați fiecăruia în sacul lui și din această pricină s-a temut să-l trimită.†

13. Și foametea a sporit și s-a amărât în ținutul Canaanului și în toate ținuturile, mai puțin în ținutul Egiptului, căci mulți dintre fiii Egiptului au păstrat în hambare sămânța de când l-au văzut pe Iosif adunând semințele și păstrându-le în hambare pentru anii de foamete.‡

14. Și oamenii din Egipt s-au hrănit de acolo în primul an al foametei lor.

15. Dar când Israel a văzut că foametea era cruntă în ținutul său și că nu se întrevedea scăpare, a spus fiilor săi: „Mergeți din nou și faceți rost de mâncare pentru noi, ca să nu murim”.§

16. Și ei au spus: „Nu mergem; dacă nu vine cu noi și fratele nostru mai mic, nu mergem”.

17. Și Israel a văzut că, dacă nu îl trimitea cu ei, toți urmau să moară de foame.

18. Și Ruben a spus: „Lasă-l pe mâinile mele și, dacă nu îl aduc înapoi teafăr, ucide-mi cei doi fii pentru acest suflet”.¶

* 10-12. Cf. Facerea 36, 38.
† Cf. Facerea XLII, 35.
‡ Cf. Facerea XLIII, 1.
§ 15-16. Cf. Facerea XLIII, 2, 4, 5.
¶ Cf. Facerea XLI, 37, 38.

Scanned with OKEN Scanner

19. Şi Iuda s-a apropiat şi a spus: „Trimite-l cu mine şi, dacă nu îl aduc înapoi la tine, să port această vină toate zilele vieţii mele”.*

20. Şi l-a trimis cu ei în al doilea an al acestei săptămâni, în prima zi a lunii, şi au ajuns în ţinutul Egiptului toţi cei care au plecat şi aveau daruri în mâini, tămâie şi migdale, nuci de terebint şi miere pură.†

21. Şi au mers şi au stat în faţa lui Iosif şi acesta l-a văzut pe Veniamin, pe fratele său, l-a recunoscut şi le-a spus: „Acesta este fratele vostru mai mic?”. Şi ei i-au răspuns: „Da, el este”. Şi a spus: „Domnul să fie milostiv cu tine, fiule!”.‡

22. Şi l-a trimis în casa lui şi l-a adus pe Simeon şi a făcut praznic pentru ei şi fraţii i-au prezentat darurile aduse.§

23. Şi au mâncat în faţa lui, iar el le-a dat tuturor o porţie, dar lui Veniamin i-a dat o porţie de şapte ori mai mare decât a celorlalţi fraţi.¶

24. Şi au mâncat şi au băut şi s-au ridicat şi au rămas cu măgarii lor.

25. Şi Iosif a născocit un plan prin care să afle dacă au gânduri de pace şi a spus căpeteniei care veghea peste casa lui: „Umple toţi sacii lor cu mâncare şi înapoiază-le banii în vasele lor, iar cupa mea, cupa de argint din care beau eu, pune-o în sacul celui mai tânăr şi trimite-i acasă”.**

---

* Cf. Facerea XLIII, 8, 9.
† Cf. Facerea XLIII, 11.
‡ Cf. Facerea XLIII, 15, 29.
§ Cf. Facerea XLIII, 23, 26.
¶ Cf. Facerea XLIII, 34.
** Cf. Facerea XLIV, 1, 2

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 43

Planul lui Iosif de a-şi proteja fraţii, 1-10. Rugămintea lui Iuda, 11-13. Iosif îşi dezvăluie identitatea fraţilor săi şi îi trimite înapoi după tatăl său, 14-24.
(Cf. Facerea XLIV, 3-10, 12-18, 27-28, 30-32, XLV, 1-2, 5-9, 12, 18, 20-21, 23, 25-28.)

1. Şi a făcut cum i-a spus Iosif şi le-a umplut toţi sacii cu mâncare şi a pus banii în saci şi a pus cupa în sacul lui Veniamin.

2. Şi au plecat dis-de-dimineaţă şi s-a întâmplat ca, atunci când au plecat de acolo, Iosif să îi spună căpeteniei casei sale: „Urmăreşte-i, du-te şi prinde-i şi spune-le: «Binele pe care vi l-am făcut l-aţi răsplătit cu rău; aţi furat de la mine cupa de argint din care bea domnul meu». Şi apoi să-mi aduceţi pe fratele mai mic, dar să-l aduceţi rapid, înainte să ajung la scaunul judecăţii”.*

3. Şi a fugit după ei şi le-a spus întocmai aceste cuvinte.†

4. Iar ei i-au răspuns: „Doamne fereşte ca robii tăi să facă aşa ceva şi să fure din casa domnului tău vreo ustensilă, iar banii pe care i-am găsit în sacii noştri prima dată, noi, slujitorii tăi, i-am adus înapoi din ţinutul Canaanului.

---

* Cf. Facerea XLIV, 3, 4.

† 3-6. Cf. Facerea XLIV, 6-10.

Scanned with OKEN Scanner

5. Aşadar, de ce să furăm ustensile? Iată, aici suntem noi şi aici sunt sacii noştri. Căutaţi, iar dacă găsiţi cupa în sacul vreunuia dintre noi, acela să fie ucis, iar noi şi măgarii noştri să fim robii domnului tău".*

6. Şi le-a spus: „Nu aşa. Bărbatul pe care îl voi găsi, doar acela va fi rob şi restul se vor întoarce în pace la casele lor".

7. Şi în timp ce căuta în vasele lor, începând cu cel mai mare şi sfârşind cu cel mai mic, a găsit-o în sacul lui Veniamin.†

8. Şi şi-au rupt hainele de pe ei, şi-au încărcat măgarii, s-au întors la cetatea lor şi au ajuns la casa lui Iosif şi s-au aruncat cu toţii cu feţele la pământ în faţa lui.

9. Iar Iosif le-a spus: „Aţi făcut rău". Şi ei au spus: „Ce să spunem şi cum să ne apărăm? Domnul nostru a descoperit fărădelegea slujitorilor săi. Iată, noi suntem acum slujitorii domnului nostru, noi şi măgarii noştri".‡

10. Şi Iosif le-a spus: „Şi eu mă tem de Domnul; cât despre voi, mergeţi la casele voastre şi lăsaţi-l pe fratele vostru să fie slujitorul meu, căci aţi făcut rău. Nu ştiţi voi oare că un om se bucură de cupa lui, aşa cum mă bucur şi eu de a mea? Şi totuşi aţi furat-o de la mine".§

---

* *domnului tău.* Facerea XLIV, 9 = „domnul meu".

† 7-8. Cf. Facerea XLIV, 12-14.

‡ 9-10. Cf. Facerea XLIV, 5 („aţi făcut rău"), 16, 17. Observaţi că Facerea XLIV, 16 specifică „noi şi cel în ale cărui mâini se găseşte cupa".

§ *se bucură de cupa lui.* Cf. manuscriselor. O modificare a lui „jasta'adem" în „jastaqasem" = „prevesteşte" ar aduce textul nostru în linie cu Facerea XLIV, 15, dar modificarea poate fi deliberată.

Scanned with OKEN Scanner

11. Și Iuda a spus: „Domnul meu, permite slujitorului tău, rogu-te, să îți spună ceva la ureche; doi frați a născut mama slujitorului tău cu tatăl nostru; unul a plecat, s-a pierdut și nu a mai fost găsit și doar el i-a mai rămas mamei sale, iar slujitorul tău, tatăl nostru, îl iubește, iar viața lui este legată de viața acestui băiat.*

12. Și când ne vom întoarce la slujitorul tău, tatăl nostru, dacă băiatul nu este cu noi, va muri și-l vom doborî pe tatăl nostru cu tristețe de moarte.

13. Lasă-mă pe mine, slujitorul tău, să rămân în locul băiatului ca garant pentru domnul meu și lasă băiatul să plece cu frații săi, căci m-am făcut chezașul lui în fața slujitorului tău, tatăl nostru, și dacă nu îl aduc îndărăt, slujitorul tău va purta pecetea vinovăției în fața tatălui nostru pe veci".

14. Și Iosif a văzut că sunt toți de acord în bunătate unul cu altul și nu s-a putut abține și le-a spus că este Iosif.†

15. Și a vorbit cu ei în ebraică și s-a atârnat de gâtul lui și a plâns. Dar ei nu l-au recunoscut și au început și ei să plângă.

16. Și le-a spus: „Nu plângeți pentru mine, ci grăbiți-vă și aduceți-l pe tata la mine; și vedeți că este gura mea cea care vă vorbește și vedeți ochii fratelui meu, Veniamin.‡

---

* 11-13. Cf. Facerea XLIV, 18, 27, 28, 30, 31, 32.
rogu-te, aici manuscrisele „pe mine" = o traducere greșită a lui δέομαι din Facerea XLIV, 18.

† 14-15. Cf. Facerea XLV, 1, 2.
a vorbit cu ei în ebraică, cf. Ber. Raba 93. Potrivit Facerii, Iosif a cerut tuturor egiptenilor să iasă.

‡ Cf. Facerea XLV, 5, 9, 12.
vedeți că este gura mea cea care vă vorbește și vedeți ochii fratelui meu, Veniamin, modificat. Vezi textul meu, p.157. Manuscrise = „Să-l văd înainte să mor și ochii fratelui meu Veniamin cât mai văd."

Scanned with OKEN Scanner

17. Căci, iată, acesta este al doilea an de foamete şi mai urmează cinci ani fără recolte şi fără fructe şi fără arat.*

18. Veniţi repede, voi şi familiile voastre, ca să nu pierim din cauza foametei, şi nu vă întristaţi de pierderea averilor voastre, căci Domnul m-a trimis în faţa voastră să aranjez totul aşa încât mulţi să trăiască.†

19. Şi să-i spuneţi tatei că sunt încă în viaţă şi iată că Domnul m-a făcut ca un tată pentru Faraon şi conducător peste casa lui şi peste tot ţinutul Egiptului.‡

20. Şi spuneţi-i tatei despre toată gloria mea şi despre toate bogăţiile şi harul pe care mi le-a dat Domnul".§

21. Şi prin porunca din gura lui Faraon, le-a dat căruţe şi provizii pentru drum şi le-a dat tuturor straie multicolore şi argint.¶

22. Şi tatălui lor i-a trimis straie, argint şi zece măgari care cărau porumb, după care i-a trimis pe drumul lor.

23. Şi au mers şi i-au spus tatălui lor că Iosif trăieşte şi că împarte porumb tuturor popoarelor lumii şi că este conducătorul întregului ţinut al Egiptului.

24. Şi tatăl lor nu i-a crezut, căci era cutremurat de emoţie; dar când a văzut căruţele trimise de Iosif, viaţa duhului său a reînviat şi a spus: „Este îndeajuns pentru mine că Iosif trăieşte; voi merge să-l văd înainte să mor".**

---

* Cf. Facerea, XLV, 6.

† Cf. Facerea, XLV, 18, 20, 5, 7.

‡ Cf. Facerea, XLV, 8.

§ Cf. Facerea, XLV, 13.

¶ 21-24. Cf. Facerea, XLV, 21, 23, 25, 26, 27, 28.

** *este suficient pentru mine*. Etiopiana aici este echivalentul literal al LXX, Facerea, XLV, 28, μέγα μοί ἐστιν, care este, la rândul ei, o redare literală din LXX, Syr., Vulg. (*sufficit mihi*).

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 44

Iacov prăznuieşte sărbătoarea primelor roade şi, încurajat de o viziune, merge în Egipt, 1-10. Numele urmaşilor săi, 11-34. (Cf. Facerea XLVI, 1-28.)

1. Şi Israel şi-a început călătoria de acasă din †Haran† de lună nouă, în luna a treia, şi a plecat pe drumul către Fântâna Juruinţei şi a adus o jertfă Dumnezeului tatălui său, Isaac, în a şaptea zi a acestei luni.*

2. Şi Iacov şi-a adus aminte de visul pe care l-a avut la Betel şi s-a temut să intre în Egipt.

3. Şi când se gândea să trimită vorbă lui Iosif să vină la el şi că el nu se va duce acolo, a rămas acolo şapte zile, să vadă dacă vreo viziune îi spune de-ar fi bine să meargă sau nu.

4. Şi a prăznuit sărbătoarea recoltei primelor roade cu grâne vechi, căci în tot ţinutul Canaanului nu era nici măcar o mână de seminţe (în ţinut), iar foametea se abătuse asupra tuturor sălbăticiunilor, vitelor şi păsărilor, cât şi asupra omului.†

---

* *†Haran†*, aici pare o denaturare a termenului Hebron. Hebron este presupus de afirmaţia din versetul 6 şi de Facerea XXXVII, 14.

† Cf. Facerea XLVI, 1. Iacov prăznuieşte Sărbătoarea Săptămânilor în a cincisprezecea zi a celei de-a treia luni. Are o viziune despre următoarea zi (vezi versetul următor).
(în ţinut), pus între paranteze drept greşeală perpetuată de copişti.

Scanned with OKEN Scanner

5. Şi în a cincisprezecea zi, Domnul i-a apărut şi i-a spus: „Iacov, Iacov"; iar el a spus: „Iată-mă". Şi Domnul i-a spus: „Sunt Dumnezeul părinţilor tăi, Dumnezeul lui Avraam şi Isaac; nu te teme să mergi în Egipt, căci voi face acolo din tine un popor măreţ.*

6. Voi merge cu tine şi te voi ridica (din nou) şi acolo vei fi îngropat şi Iosif îşi va pune mâinile pe ochii tăi. Nu te teme, mergi în Egipt".†

7. Şi fiii săi s-au ridicat şi fiii fiilor săi şi l-au pus pe tatăl lor şi averile lor în căruţe.

8. Şi Israel s-a ridicat de la Fântâna Juruinţei în a şaisprezecea zi a acestei luni şi a mers în ţinutul Egiptului.

9. Şi Israel l-a trimis pe Iuda înaintea lui la fiul său, Iosif, să cerceteze ţinutul Goşen, fiindcă Iosif le spusese fraţilor săi să vină şi să locuiască acolo, ca să fie aproape de el.‡

10. Şi acesta era cel mai bun (pământ) din ţinutul Egiptului şi aproape de el, pentru (ei) toţi şi pentru toate vitele.

11. Şi acestea sunt numele fiilor lui Iacov care au mers în Egipt cu Iacov, tatăl lor.

12. Ruben, întâiul născut al lui Israel; şi acestea sunt numele fiilor săi: Enoh, Pallu, Hezron şi Carmi – cinci.§

---

* 5-8. Cf. Facerea XLVI, 2-6.

† *te voi ridica*. Cf. XXVII, 24, XXXII, 23. Aici, wasada are un sens deosebit de ἀναβιβάζειν sau ἀνάγειν. Cf. Asc. Isaia IX, 1. De obicei înseamnă „comportament", „a conduce".

‡ Cf. Facerea XLVI, 28.

§ 12-33. Textul nostru face numărul urmaşilor lui Iacov împreună cu el însuşi şaptezeci. Aceasta era perspectiva scriitorului din Facerea XLVI, 26 şi a lui Iosephus, *Ant.*, II, 7, 4. Pe de altă parte, în Facerea XLVI 15, 18, 21, 25, Iacov este intenţionat exclus din acest

Scanned with OKEN Scanner

13. Simeon şi fiii lui; şi acestea sunt numele fiilor lui: Iemuel, Iamin, Ohad, Iachin, Ţohar şi Şaul, fiul femeii ţefatite – şapte.*

---

număr de şaptezeci. Cf. Ieşirea I, 5. Este adevărat ca acest capitol a fost revizuit. Textul nostru ajunge la numărul şaptezeci printr-o metodă uşor diferită de cea din Facerea XLVI. Aşadar, dacă Dan şi Neftali au unul, respectiv patru fii în Facerea, textul nostru le atribuie câte cinci de fiecare. Pe de altă parte, Facerea include în calculele sale doi nepoţi ai lui Aşer, Er şi Onan, doi fii ai lui Perez, şi pe Dina, contrar *Jubileelor*. Numerele din textul nostru pot fi reprezentate după cum urmează:

Copiii Leei	Ruben şi 4 fii	5
	Simeon şi 6 fii	7
	Levi şi 3 fii	4
	Iuda un fiu şi 2 nepoţi	4
	Isahar şi 4 fii	5
	Zabulon şi 3 fii	4
		29
Copiii Zilpei	Gad şi 7 fii	8
	Aşer, 4 fii şi 1 fiică	6
		14
Copiii Rahelei	Iosif şi 2 fii	3
	Veniamin şi 10 fii	11
		14
Copiii Bilhăi	Dan şi 5 fii	6
	Neftali şi 5 fii	6
		12

29 + 14 + 14 + 12 = 69. Astfel, numărul 70 îl include şi pe Iacov. Să observăm că LXX spune 75 în Facerea XLVI, 27; asemenea în Ieşirea I, 5, iar în Deut. X, 22, majoritatea manuscriselor menţionează 70, dar unele spun 75. Numărul 75 din Faptele Apostolilor VII, 14 este bineînţeles din LXX.

Pentru Pallu, Hezron şi Carmi, etiopiana are Phallus, Esrom, Karami.

* Pentru Iemuel etc. etiopana are Ijamu'el, Ijamen, Awot (LXX Ἄωδ), Ijakim, Sa'ar (LXX, Σάαρ), Saul.

femeii ţefatite, potrivit *b* Siphnawat. *a*, *c*, *d* denaturate. Ţefatit, după cum observă Rönsch, p.499, este un adjectiv format de la Ţefat, o cetate canaanită distrusă de Iuda şi Simeon – Jud., I, 17. Aşadar, interpretarea din *b* trebuie folosită în textul meu.

Scanned with OKEN Scanner

14. Levi şi fiii săi; iată numele fiilor săi: Gherşon, Cahat şi Merari – patru.*

15. Iuda şi fiii săi; iată numele fiilor săi: Şela, Perez şi Zara – patru.†

16. Isahar şi fiii săi; iată numele fiilor săi: Tola, Fua, Iaşub şi Şimron – cinci.‡

17. Zabulon şi fiii săi; şi iată numele fiilor săi: Sered, Elon şi Iahleel – patru.§

18. Şi aceştia sunt fiii lui Iacov şi fiii lor pe care Lea i-a născut lui Iacov în Mesopotamia, şase, şi sora lor, Dina, şi toate sufletele fiilor lui Lea şi ale fiilor lor care au plecat cu Iacov, tatăl lor, în Egipt, au fost douăzeci şi nouă, plus Iacov, tatăl lor, treizeci cu totul.

19. Şi fiii Zilpei, roaba Leei, soţia lui Iacov, care i-a născut lui Iacov pe Gad şi Aşer.

20. Şi iată numele fiilor care au plecat cu el în Egipt: fiii lui Gad: Ţifion, Haghi, Şuni, Eţbon, (Eri), Arodi şi Areli – opt.¶

21. Şi fiii lui Aşer: Imna, Işva, (Işvi), Bria şi Serah, sora lor – şase.**

---

* Pentru Gherşon şi Cahat, etiopiana are Gedson şi Qa'ath.

† Pentru Perez şi Zara, etiopiana spune Phares şi Zara.

‡ *Fua.* La fel şi în Sam., LXX, Syr., Vulg., Onk. în Facerea XLVI, 13 (şi de asemenea în 1 Cron. VII, 1).
Iaşub. La fel şi în Sam, Facerea XLVI, 13, LXX, Ἰασούβ.
Şimron, et. Samarom

§ . Etiopiana are Sa'ar, Elon, Ijal'el.

¶ Et. are Sephjon, Agati, Sun, Asibon, Aroli, Arodi.
(Eri), acesta a fost iniţial în etiopiană cum arată numărul „opt".

** Etiopiana are Ijomna, Jesu'a, Barija, Sara.
(Işvi), acesta a fost iniţial în etiopiană după cum arată numărul „şase".

Scanned with OKEN Scanner

22. Toate sufletele erau paisprezece, iar toate cele ale Leei erau patruzeci și patru.

23. Și fiii Rahelei, soția lui Iacov: Iosif și Veniamin.

24. Și i s-au născut lui Iosif în Egipt, înainte ca tatăl său să vină în Egipt, cei pe care Asenat, fiica lui Putifar, preotul din Heliopolis, i-a născut, și anume Manase și Efraim – trei.

25. Și fiii lui Veniamin: Bela, Beher, Aşbel, Gera, Naaman, Ehi, Roş, Mupim, Hupim şi Ard – unsprezece.*

26. Și toate sufletele Rahelei au fost paisprezece.

27. Și fiii Bilhăi, roaba Rahelei, soția lui Iacov, pe care ea i-a născut lui Iacov au fost Dan și Neftali.

28. Și acestea sunt numele fiilor lor care au mers cu ei în Egipt. Și fiii lui Dan au fost: Huşim, Samon, Asudi, Ijaca şi Solomon – şase.†

29. Și au murit în anul în care au intrat în Egipt și i-a rămas lui Dan doar Huşim.

30. Și acestea sunt numele fiilor lui Neftali: Iahziel, Guni, Iezer, Şalum şi Iv.‡

---

* Et. are Bala, Bakar, Asbil, Gu'ada, Ne'emen, Abdejo, Ra'e, Sananim, Aphim, Ga'am. În această listă, al şaselea, al optulea şi al zecelea nume sunt denaturate aproape dincolo de posibilitatea de recunoaştere.

† În Facerea XLVI, 23 este menționat doar un fiu al lui Dan, deşi Mass. spune „fiii lui Dan". La fel pentru cazul similar din Facerea XXXVI, 25. Pe de altă parte, Ps.Ion. despre Facerea XLVI, 23 spune că fiii lui Dan erau mai mulți decât se puteau număra. Beer (*Buch d. Jub.*, 37) îl citează pe Baba Bathra 143b în același sens.
Huşim. Et. Kusim.

‡ Et. are Ijasi'el, Gahani, Esa'ar, Sallum. Aici, textul nostru este de acord cu I, Cron., VII, 13, mai degrabă decât cu Facerea XLVI, 24 în cazul numelor Iahziel și Şalum.
Iv. Nu este în Facerea XLVI, 24.

Scanned with OKEN Scanner

31. Şi Iv, care s-a născut după anii de foamete, a murit în Egipt.

32. Şi toate sufletele Rahelei au fost douăzeci şi şase.

33. Şi toate sufletele lui Iacov care au plecat în Egipt au fost şaptezeci de suflete. Aceştia sunt copiii lui şi copiii copiilor lui, şaptezeci în total; dar cinci au murit în Egipt înaintea lui Iosif şi nu au avut copii.*

34. Şi în ţinutul Canaanului au murit doi fii ai lui Iuda, Ir şi Onan, iar aceştia nu au avut copii, iar copiii lui Israel i-au îngropat pe cei care au pierit şi au fost socotiţi printre cele şaptezeci de neamuri.

---

* *înaintea lui Iosif (b, c)*; *a* conţine varianta „înainte de a se căsători”; *d* – „care nu s-a căsătorit”.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 45

Iosif îl primeşte pe Iacov şi îi dă ţinutul Goşen, 1-7. Iosif obţine pentru Faraon tot ţinutul şi locuitorii lui, 8-12. Iacov moare şi este înmormântat la Hebron, 13-15. Cărţile lui sunt date lui Levi, 16. (Cf. Facerea XLVI, 28-30, XLVII, 11-13, 19, 20, 23, 24, 28, L, 13.)

1. Şi Israelul a mers în ţara Egiptului, în ţinutul Goşenului, de lună nouă, în a patra lună, al doilea an din a treia săptămână a celui de-al patruzeci şi cincilea jubileu.*

2. Şi Iosif a mers să-l întâmpine pe tatăl său, Iacov, în ţinutul Goşen, s-a aţârnat de gâtul tatălui său şi a plâns.

3. Şi Israel i-a spus lui Iosif: „Acum pot să mor, dacă te-am văzut, şi Domnul Dumnezeul Israelului fie binecuvântat, Dumnezeul lui Avraam şi Dumnezeul lui Isaac, care Şi-a arătat îndurarea şi slava faţă de slujitorul său, Iacov.

4. Este îndeajuns pentru mine că ţi-am văzut chipul cât †eu† mai sunt în viaţă; da, adevărată este viziunea pe care am avut-o la Betel. Binecuvântat fie Domnul Dumnezeul meu pe veci şi binecuvântat fie numele Său”.†

---

* Cf. Facerea XLVI, 28-30.

† *Este îndeajuns pentru mine*, aici etiopiana = μέγα μοί ἐστιν. Vezi nota de la XLIII, 24.
cât †eu† mai sunt în viaţă, în Facerea XLVI, 30: „că am văzut faţa

Scanned with OKEN Scanner

5. Şi Iosif şi fraţii săi au mâncat pâine cu tatăl lor şi au băut vin şi Iacov s-a bucurat peste măsură văzându-l pe Iosif cum mănâncă cu fraţii săi şi bea în faţa lui şi L-a binecuvântat pe Cel ce le-a făcut pe toate, care l-a păzit şi i-a păzit pentru el pe toţi cei doisprezece fii ai săi.

6. Şi Iosif a dat tatălui său şi fraţilor săi în dar dreptul de a locui în ţinutul Goşen şi în Rameses şi toată regiunea dimprejur, pe care o conducea pentru Faraon. Şi Israel şi fiii săi au locuit în ţinutul Goşen, cea mai bună parte a Egiptului; şi Israel avea o sută treizeci de ani când a ajuns în Egipt.*

7. Şi Iosif a avut grijă de tatăl şi de fraţii lui, precum şi de averile lor, dându-le pâine pe îndestulate pentru cei şapte ani de foamete.†

8. Şi ţinutul Egiptului suferea de pe urma foametei şi Iosif a obţinut toată ţara Egiptului pentru Faraon în schimbul hranei şi a obţinut oamenii şi vitele lor şi toate celelalte pentru Faraon.‡

---

ta şi că trăieşti încă"; dar textul nostru este probabil denaturat; fiindcă, dacă schimbăm „ana" în „anta", se aliniază cu Facerea XLVI, 30.

* Cf. Facerea XLVII, 11.
Rameses, et. are Ramesena.
o sută treizeci de ani, cf. Facerea XLVII, 9.

† Cf. Facerea XLVII, 12.
pe îndestulate. Dacă citim „bakama 'akalomu" în loc de „bakama ya'aklomu" ar trebui să obţinem (ca în LXX din Facerea XLVII, 12) κατὰ σῶμα αὐτῶν, „în funcţie de fiecare în parte". În ebraică textul spune „în funcţie de familiile lor".

‡ Cf. Facerea XLVII, 13, 19, 20.
pentru Faraon, modificat cu ajutorul latinei *Pharaoni* din textul din *b* = „şi Faraon".

Scanned with OKEN Scanner

9. Și anii de foamete s-au încheiat și Iosif a dat oamenilor din ținut semințe și mâncare să semene (pământul) în al optulea an, căci râul se revărsa din abundență peste tot ținutul Egiptului.*

10. Căci în cei șapte ani de foamete nu s-a revărsat și a irigat doar câteva locuri de pe malurile râului, dar acum s-a revărsat și egiptenii au cultivat pământul și a dat mult porumb în acel an.†

11. Și acesta a fost primul an al celei de-a patra săptămâni din al patruzeci și cincilea jubileu.

12. Și Iosif a luat din porumbul recoltei a cincea parte pentru rege și le-a lăsat lor patru părți pentru mâncare și semințe, iar Iosif a făcut din asta rânduială pentru ținutul Egiptului până în ziua de astăzi.‡

13. Și Israel a trăit în ținutul Egiptului șaptesprezece ani și toate zilele cât a trăit au fost trei jubilee, o sută patruzeci și șapte de ani și a murit în al patrulea an al celei de-a cincea săptămâni a celui de-al patruzeci și cincilea jubileu.§

---

* Cf. Facerea XLVII, 23.
(ținutul), restaurat din latină. Cf. Facerea XLVII, 23.

† *Nu.* Restaurat din latină.
a dat = farajat, care, de vreme ce latina are *collegerunt*, poate fi o denaturare de la 'araru = „collegerunt" sau „cules".

‡ Cf. Facerea XLVII, 24.
din porumbul recoltei = 'em'ekl zazar'u. Așa ar trebui să fie tradus textul. Zar'u nu este verb aici, dar zar'e (care aici = seges, γεννήματα) cu sufix care trimite la medr = „ținut" din versetul 10, la fel cum αυτης după τὰ γεννήματα din LXX, Facerea XLVI, 24 face trimitere la γῆν din propoziția anterioară. Dar, deoarece latina are „de omnibus quidquid natum est", este posibil ca, pentru „em'ekl zazar'u" să interpretăm „'emkuellu zar'u" = „din toată recolta". Retrag aici modificarea din textul meu.

§ Cf. Facerea XLVII, 28.
Această dată contrastează cu cea din XIX, 13, adică 2046, care,

Scanned with OKEN Scanner

14. Și Israel și-a binecuvântat fiii înainte să moară și le-a spus tot ce li se va întâmpla în ținutul Egiptului și ce li se va întâmpla în ultimele zile, i-a binecuvântat și i-a dat lui Iosif două loturi în ținut.*

15. Și a dormit cu părinții săi și a fost îngropat în peștera dublă, în ținutul Canaanului, lângă Avraam, tatăl său, în mormântul pe care l-a săpat pentru sine în peștera dublă în ținutul Hebronului.†

16. Și a lăsat toate cărțile sale și cărțile părinților săi lui Levi, fiul său, să le păstreze și să le înnoiască pentru copiii săi până în ziua de astăzi.‡

---

potrivit pasajului de față, ar trebui să fie 2041. Vezi și nota de la XXV, 4.

* *le-a spus tot*. Facerea XLIX, 1. Vezi nota de la XXXII, 21.
i-a binecuvântat, Cf. Facerea XLIX.
două loturi, Facerea XLVIII, 22. Vezi notele de la pagina 201.

† Cf. Facerea L, 13.

‡ Cf. X, 14. Potrivit autorului nostru, aceste tradiții trebuia să fie respectate de urmașii lui Levi. Este rezonabil să deducem că autorul nostru le-a dat lumii ca urmaș al lui Levi și, probabil, preot.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 46

Prosperitatea lui Israel în Egipt, 1-2. Moartea lui Iosif, 3-5. Războiul dintre Egipt și Canaan, în timpul căruia sunt îngropate la Hebron oasele tuturor fiilor lui Iacov, cu excepția lui Iosif, 6-11. Egiptul îl asuprește pe Israel, 12-16. (Cf. Facerea L, 22, 25-26; Ieșirea I, 6-14.)

1. Și s-a întâmplat ca, după moartea lui Iacov, copiii lui Israel să se înmulțească în ținutul Egiptului și au devenit un mare popor și erau unul în inimă, așa încât fratele iubea pe frate și fiecare om își ajuta fratele, s-au îmbelșugat și s-au înmulțit peste măsură, zece săptămâni de ani, în toate zilele vieții lui Iosif.*

2. Și nu a existat Satana sau vreun rău cât a trăit Iosif după Iacov, căci toți egiptenii i-au cinstit pe copiii lui Israel toate zilele vieții lui Iosif.†

3. Iar Iosif a murit la vârsta de o sută zece ani; șaptesprezece ani a trăit în ținutul Canaanului și zece ani a fost

---

* Cf. Ieșirea I, 7.
zece săptămâni de ani. Prin urmare, Iosif a murit la șaptezeci de ani după sosirea lui Iacov în Egipt, adică în 2242. Vezi nota de la XXVIII, 24. Iosif conducea deja de zece ani înainte de sosirea lui Iacov (versetul 3).

† *nu a existat Satana*, vezi XXIII, 29.

Scanned with OKEN Scanner

slujitor, trei ani în temniţă şi optzeci de ani a fost sub rege, conducând tot ţinutul Egiptului.*

4. Şi a murit el şi toţi fraţii lui şi toată generaţia aceea.

5. Şi a poruncit copiilor lui Israel înainte să moară să-şi ducă osemintele cu ei când vor pleca din ţinutul Egiptului.†

6. Şi i-a făcut să jure în privinţa osemintelor, căci ştia că egiptenii nu-l vor mai aduce iarăşi ca să-l îngroape în ţinutul Canaan, fiindcă Macamaron, regele Canaanului, locuind în ţinutul Asiriei, s-a luptat în vale cu regele Egiptului şi l-a omorât acolo şi i-a urmărit pe egipteni până la porţile Ermonului.‡

---

* *Iosif a murit la vârsta de o sută zece ani.* Cf. Facerea, L, 22, 26; Ieşirea I, 6.

† Cf. Facerea L, 25.

‡ La acest război între egipteni şi canaaniţi se face trimitere şi în Test.Sim. 8 şi Test. Veniamin 12, ca fiind purtat atunci când trupurile patriarhilor au fost înmormântate la Hebron. Aşadar, în Sim. 8: ἔθηκαν αὐτὸν ἐν θήκῃ ξύλων ἀσήπτων, τοῦ ἀναγαγεῖν τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ ἐν Χεβρών.καὶ ἀνήνεγκαν αὐτὰ ἐν πολέμῳ Αἰγυπτίων κρυφῇ: şi Benj. 12: καὶ ἔθηκαν αὐτὸν ἐν παραθήκῃ καὶ ... ἀνήγαγον τὰ ὀστᾶ τῶν πατέρων αὐτῶν ἐν κρυφῇ, ἐν πολέμῳ οἱ Χαναναῖοι (O. Ann. = ὅτε ἦσαν). Dacă am putea avea încredere în Test. Gad 8, care spune că trupul lui Gad a fost înmormântat la Hebron la cinci ani după moartea sa: ἐκοιμήθη ἐν εἰρήνῃ, καὶ μετὰ πέντε ἔτη ἀνῆγαγον αὐτὸν καὶ ἔθηκαν αὐτὸν εἰς Χεβρών, putem ajunge la data la care autorii Jubileelor şi ai Testamentelor au atribuit războiul dintre Egipt şi Canaan. De vreme ce Gad a murit la vârsta de 125 de ani [Test. Gad, 1 (manuscrisul O); Midraş Tadshe şi *Cartea lui Ieşer*, op.cit., II, 1246] şi avea 40 de ani când a mers în Egipt (vezi nota de la XXVIII, 11-24), înmormânarea lui la Hebron a avut loc la 90 de ani după coborârea în Egipt, în anul lumii 2262. Dar această dată ar fi prea devreme pentru Levi şi Veniamin. Afirmaţia din Veniamin 12 conform căreia această expediţie la Hebron a avut loc în anul 91 (manuscrisul grec), înainte de Ieşire, nu este sprijinită de versiunea armeană.

Scanned with OKEN Scanner

7. Dar nu a putut intra, căci altcineva devenise regele Egiptului şi era mai puternic decât el, şi s-a întors în ţinutul Canaanului, iar porţile Egiptului au fost închise şi nimeni nu mai ieşea şi nu mai intra în Egipt.

Textul nostru o atribuie anului 2263. Deşi pare să fi fost în mod clar perspectiva autorului Testamentelor că osemintele tuturor patriarhilor, cu excepţia celor ale lui Iosif, au fost îngropate în Hebron cu ocazia unui război dintre Egipt şi Canaan. Aşadar, în plus faţă de afirmaţiile din Simeon, Gad şi Veniamin, observaţi că, după menţionarea morţilor lui Levi, Zabulon şi Dan, Testamentele (Levi 19, Zabulon 10, Dan 7) adaugă că au fost îngropaţi la Hebron „după" (ὕστερον). Iosephus (*Ant.*, II, 8, 2) pare să fi avut aceeaşi perspectivă, deşi nu menţionează deloc războiul. Afirmă: „Fraţii săi (ai lui Iosif) au murit şi ei [...], iar posteritatea lor şi fiii lor au dus trupurile lor după ceva vreme (κομίσαντες μετὰ χρόνον) şi le-au îngropat în Hebron". Sfântul Ştefan este legat de această tradiţie pentru afirmaţia din Faptele Apostolilor 15-16.

Merenptah (cam pe la acest moment?) a dus război contra Palestinei. Vezi Articolele despre Egipt din *Encyc.Bib.*, II şi *Bible Dictionary*, I, 662, 665. Dar textul nostru, care scoate în evidenţă slăbiciunile Egiptului, indică mai degrabă perioada succesorilor lui Ramses al III-lea, când Egiptul îşi pierde dependenţa faţă de Siria.

În Iosephus (*Ant.*, II, 10) există o relatare a războiului dintre Cuş şi Egipt în care Egiptul învinge sub Moise ca general. O formă dezvoltată a acestei legende, care are multe detalii în comun cu cea din Iosephus, este dată în *Cronicile lui Ierahmeel*, XLV. Aici, războiul este între Cuş şi Siria şi oamenii de la răsărit. Altă formă apare în *Palaea Historica* (Vassiliev, *Anecdota Graeco-Byzantina*, I, 228), unde Egiptul este în luptă cu India. O ediţie ulterioară, şi mai elaborată şi mai grotească, se găseşte în *Cartea lui Ieşer* (op. cit. II, 1244-12-53). Cea mai veche formă a tradiţiei este cea din textul nostru, unde războiul este în Egipt şi Canaan. Relatarea din *Cronicile lui Ierahmeel* se apropie de aceasta în reprezentarea ţărilor opuse Cuş şi Canaan.

Ermonului, adică Heroonpolis, care era aproape de deşert pe canalul lui Ramses. Nu pot identifica Macamaron.

Scanned with OKEN Scanner

8. Şi Iosif a murit în al patruzeci şi şaselea jubileu, în a şasea săptămână, în al doilea an, şi l-au îngropat în ţinutul Egiptului şi toţi fraţii lui au murit după el.*

9. Şi regele Egiptului a pornit la război cu regele Canaanului în al patruzeci şi şaptelea jubileu, în a doua săptămână, în al doilea an, iar copiii lui Israel au adus cu ei toate osemintele copiilor lui Iacov, mai puţin oasele lui Iosif, şi le-au îngropat în câmpul din faţa peşterii duble de pe munte.†

10. Şi cei mai mulţi (dintre ei) s-au întors în Egipt, dar câţiva dintre ei au rămas în munţii Hebron, iar Amram, tatăl tău, a rămas cu ei.‡

11. Şi regele Canaanului a fost învingător peste regele Egiptului şi a închis porţile Egiptului.

12. Şi a ticluit plan viclean împotriva copiilor lui Israel pentru a le face rău; şi a spus egiptenilor:

13. „Iată, poporul copiilor lui Israel s-a îmbelşugat şi s-a înmulţit mai mult decât noi. Să ne ocupăm chibzuit de

---

* *toţi fraţii lui au murit după el.* Această afirmaţie rămâne valabilă chiar dacă acceptăm datele de naştere din textul nostru (vezi nota de la p.171) şi vârstele atribuite celor doisprezece fii ai lui Iacov de *Testamentul celor doisprezece patriarhi* (vezi nota de la p.172).

† Datarea 2263 nu este suficient de târzie aşa încât toţi fiii lui Iacov să fie morţi, dacă acceptăm vârstele atribuite lor în *Testamentul celor doisprezece patriarhi*. Astfel, Veniamin s-a născut în anul 2143 şi, cum a trăit 125 de ani (vezi nota de la p.172), data morţii sale ar fi 2268.

‡ Potrivit lui Beer, nu mai există altă menţiune a acestei şederi a lui Amram în Canaan. Pentru Iosephus (vezi *Ant.* II, 8, 2) însă, este posibil să fi fost cunoscută o legendă asemănătoare.
Amram, et. Abram. Această formă este găsită în Filon, *De Cong. Erud. Gratia* 24; de asemenea, în unul dintre manuscrisele LXX în Numerii XXVI, 59.

Scanned with OKEN Scanner

ei, înainte să ajungă prea mulţi, şi să-i punem sub sclavie înainte să se abată războiul asupra noastră şi înainte să lupte şi ei împotriva noastră; altfel se vor uni cu vrăjmaşii noştri, şi să-i scoatem din ţara noastră, căci ei sunt cu inimile şi feţele către ţinutul Canaanului.”*

14. Şi a pus peste ei supraveghetori aspri să-i asuprească cu sclavie; şi au construit cetăţi puternice pentru Faraon, Pitom şi Raamses, şi au ridicat toate zidurile şi toate fortificaţiile care căzuseră în cetăţile Egiptului.†

15. Şi i-au făcut să slujească cu străşnicie şi, cu cât se purtau mai rău cu ei, cu atât aceştia se înmulţeau şi se răspândeau.

16. Şi oamenii din Egipt îi urau pătimaş pe copiii lui Israel.

---

* 13-15. Potrivit Ieşirii I, 10, 11, 14, 12.
ei sunt cu inimile şi feţele către ţinutul Canaanului, Rönsch (p.162) compară pentru exprimare cu Ezechiel, XXI, 2.

† *cetăţi puternice*. Sintagma din ebraică este tradusă de obicei cu „cetăţi-hambar” sau „comoară”, dar LXX traduce cu πόλεις ὀχυραί aici şi în 2 Cron., VIII, 4.
Pitom şi Raamses. Et. Pito wa Ramsese. Latina adaugă *et Oon*, probabil prin influenţa LXX asupra Ieşirii I, 11.
şi toate fortificaţiile. Latina omite.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 47

Naşterea lui Moise, 1-4. Adoptat de fiica lui Faraon, 5-9. Ucide un egiptean şi fuge (în Madian), 10-12. (Cf. Ieşirea I, 22, II, 2-15.)

1. Şi în a şaptea săptămână, în al şaptelea an, în al patruzeci şi şaptelea jubileu, tatăl tău a plecat din ţinutul Canaanului şi tu te-ai născut în a patra săptămână, în al şaselea an al acesteia, în al patruzeci şi optulea jubileu; aceasta a fost vremea năpastei pentru copiii lui Israel.

2. Şi Faraon, regele Egiptului, a dat poruncă cu privire la ei, să arunce toţi pruncii de parte bărbătească în râu.*

3. Şi i-au aruncat timp de şapte luni, până în ziua în care te-ai născut tu. Iar mama ta te-a ascuns trei luni şi au anunţat asta despre ea.†

---

* 2-4. Cf. Ieşirea I, 22, I, 2-4.

† *timp de şapte luni*, Cedrenus (I, 2-4) interpretează textul nostru în sensul că aruncarea pruncilor evreilor în râu a durat „zece" luni, adică până când fiica lui Faraon l-a adoptat pe Moise: ὅτι ἐν τῇ λεπτῇ Γενέσει κεῖται μόνους δέκα μῆνας ῥιφῆναι τὰ βρέφη τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐν τῷ ποταμῷ ἕως οὗ ἀνελήφθη Μωϋσῆς ὑπὸ τῆς βασιλίσσης·διὰ τοῦτο δέκα πληγαὶ ἐδόθησαν ἐν τῇ θαλάσσῃ κατεστράφησαν ὅν τρόπον τὰ βρέφη τῶν Ἑβραίων ἐν τῷ ποταμῷ ἀπέπνιγον , χιλίων ἀνδρῶν ἀπονιγέντων ἰσχυρῶν Αἰγυπτίων ἀνθ'ἑνὸς βρέφους Ἰσραηλιτικοῦ.

Scanned with OKEN Scanner

4. Şi a făcut o bărcuţă pentru tine, a acoperit-o cu smoală şi asfalt, a aşezat-o în păpurişul de pe malul râului, te-a pus pe tine în ea, te-a lăsat acolo şapte zile şi mama ta venea noaptea şi te alăpta, iar ziua Miriam, sora ta, te păzea de păsări.

5. Şi în acele zile Tarmut, fiica lui Faraon, a venit să se scalde în râu şi te-a auzit plângând şi a spus slujitoarelor ei să i te aducă şi i te-au adus.*

6. Şi te-a scos din bărcuţă şi a avut îndurare faţă de tine.

7. Şi sora ta i-a spus ei: „Să mă duc şi să chem la tine o evreică să aibă grijă şi să alăpteze acest prunc pentru tine?" Şi ea a spus: „Du-te".

8. Şi a plecat şi a chemat-o pe mama ta, Iochebed, şi i-a dat arginţi şi te-a alăptat.†

9. Şi apoi, când ai crescut, te-au adus fiicei lui Faraon şi ai devenit fiul ei, iar Amram, tatăl tău, te-a învăţat scrisul şi, după ce ai încheiat trei săptămâni, te-au adus la curtea regală.‡

---

* 5-8. Cf. Ieşirea, II, 5-9.
Tarmut. Acesta apare ca Θέρμουθις în Iosephus, *Ant.* II, 9, 5, 7; 10, 2; similar în Syncellus I, 227: Θερμοῦθις ἡ καὶ Φαρίη. Vezi Tertulian *Ad.Nat.*, II, 8; *Apol.* 16. Pentru alte referinţe, consultaţi Rönsch, p.265.
slujitoarele ei, et. = „slujitoarele ei ebraice", o traducere greşită, după cum observă Dillmann, pentru ἄβραις. Pluralul se găseşte şi în Syr., Ieşirea II, 5, dar versiunea noastră latină şi Mass, Sam., LXX şi Vulg. = ἄβρᾳ.

† *Iochebed.* Cf. Ieşirea VI, 20; Num. XXVI, 59.

‡ Cf. Ieşirea II, 10.
fiica. Et. şi lat. = „casa".
Amram. Et. Ebran.
te-a învăţat scrisul. Nu aceasta este perspectiva din Faptele Apostolilor VII, 22; Filon, *Vita Mos.* II, 83 (Mangey); Clem. Alex.,

Scanned with OKEN Scanner

10. Şi te aflai de trei săptămâni de ani la curte când ai plecat de la curtea regală şi ai văzut un egiptean lovindu-ţi prietenul, care era dintre copiii lui Israel, şi l-ai ucis şi l-ai ascuns în nisip.*

11. Iar în a doua zi ai găsit doi dintre copiii lui Israel luptându-se unul cu altul şi i-ai spus celui care greşise: „De ce îţi loveşti fratele?"

12. Şi acesta s-a mâniat, s-a revoltat şi a spus: „Cine te-a făcut pe tine conducător şi judecător peste noi? Ai de gând să mă omori şi pe mine cum l-ai omorât pe egipteanul acela ieri?" Şi te-ai temut şi ai fugit din pricina acestor cuvinte.

Strom., I, 23, 153.

trei săptămâni. Iosephus (*Ant.* II, 9, 6) spune că, atunci când avea trei ani, Dumnezeu i-a dat θαυμαστόν ... τὸ τῆς ἡλικίας ... ἀνάστημα. Potrivit *Cronicilor lui Ierahmeel*, XLIV, 12 şi *Cărţii lui Ieşer* (op.cit. II, 1265) Moise avea doar optsprezece ani când l-a ucis pe egiptean.

* 10-12. Cf. Ieşirea II, 11-14.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 48

Moise se întoarce din Madian în Egipt. Mastema caută să-l ucidă pe drum, 1-3. Cele zece urgii, 4-11. Israel iese din Egipt: distrugerea egiptenilor pe Marea Roşie, 12-19 (Cf. Ieşirea, II, 15, IV, 19, 24, VII şi urm.)

1. Şi în al şaselea an al celei de-a treia săptămâni a celui de-al patruzeci şi nouălea jubileu, ai plecat să locuieşti în ţinutul Madian cinci săptămâni şi un an. Şi te-ai întors în Egipt în a doua săptămână, al doilea an, al cincizecilea jubileu.*

2. Şi ştii ce ţi-a spus El ţie pe Muntele Sinai şi ce a voit să facă prinţul Mastema cu tine când te întorceai în Egipt, când te-ai întâlnit cu el pe drum unde ai înnoptat.†

---

* *în ţinutul Madian*, restaurat din latină *in terram Med(ian)*, şi Ieşirea II, 15.
un an, denaturare pentru trei „ani".
te-ai întors în Egipt, cf. Ieşirea IV, 19.

† Avem în acest verset altă instanţă (cf. de asemenea versetului 17) în care autorul nostru a urmat exemplul Cronicarului din 1 Cron. XXI, 1, unde atribuie Satanei acţiunea care în 2 Sam. XXIV, 1 este atribuită lui Iehova. LXX şi Targumurile înlocuiesc numele divin prin sintagma „un înger al Domnului". Am atras deja atenţia asupra unui exemplu anterior în XVII, 16, unde un autor s-a descotorosit în mod similar de ofensa din textul biblic. Despre Mastema, vezi nota de la X, 8.

Scanned with OKEN Scanner

3. Nu a căutat el cu toată puterea lui să te ucidă şi să-i izbăvească pe egipteni de mâinile tale când a văzut că ai fost trimis să faci dreptate şi răzbunare în Egipt?*

4. Şi eu te-am izbăvit din mâinile lui, iar tu ai făcut semnele şi minunile pe care ai fost trimis să le faci în Egipt împotriva lui Faraon şi împotriva întregii sale case şi împotriva slujitorilor săi şi a poporului său.

5. Şi Domnul a înfăptuit mare răzbunare asupra lor pentru Israel şi i-a lovit cu (urgiile de) sânge şi broaşte, de păduchi şi muşte, de furuncule maligne şi buboaie; şi vitele lor cu moartea; şi cu grindină, nimicind aşa tot ce creştea pentru ei; şi cu lăcuste ce au nimicit ce a mai rămas după grindină şi cu întuneric; şi (cu moartea) întâiului născut al omului şi dobitocului, şi Domnul S-a răzbunat pe toţi idolii lor şi i-a ars cu foc.†

---

când te-ai întâlnit cu el pe drum unde ai înnoptat, aici etiopiana este denaturată dincolo de posibilitatea de recuperare. *c* reprezintă o încercare de modificare = „de sărbătoarea corturilor". *a, b, d* sunt neinteligibile. Aşadar, este cel mai bine să urmăm latina: *in via in qua praeteristi sum in refections*, şi Ieşirea IV, 24.

* Autorul nostru desfiinţează aici sensul incidentului din Ieşirea IV, 24 şi urm. Acesta este urmat mai îndeaproape de Ps.Ion. *in loc.* şi de *Cronicile lui Ierahmeel*, XLVII, 1, 2, unde îngerul urmăreşte să-l ucidă pe Moise pentru că nu şi-a tăiat împrejur fiul.

† Avem aici o enumerare a celor zece urgii care s-au abătut asupra Egiptului.

şi (cu moartea) întâiului născut. Eu am adăugat cuvintele dintre paranteze. Acestea lipsesc atât în et., cât şi în lat. Latina are pur şi simplu *primitivorum*, la fel şi *a* şi *b*. *c, d* au adăugat „şi". Aşadar, a existat o lacună aici în versiunea greacă. Doar pentru cuvintele din încheiere „şi i-a ars cu foc" putem conecta propoziţia cu cuvintele ce urmează şi să adăugăm doar o prepoziţie: „(pe) primul născut". Dar genitivul „primitivorum" este şi el împotriva acestei interpretări.

Scanned with OKEN Scanner

6. Şi totul a fost trimis de mâna ta, ca tu să vesteşti (toate acestea) înainte să fie făcute şi ai vorbit cu regele Egiptului înaintea tuturor servitorilor săi şi înaintea poporului său.*

7. Şi totul s-a întâmplat potrivit cuvintelor tale; zece judecăţi mari şi teribile s-au abătut asupra Egiptului ca tu să aduci răzbunarea pentru Israel.

8. Şi Domnul a făcut totul pentru Israel şi, potrivit legământului Său, pe care l-a făcut cu Avraam, că se va răzbuna pe ei pentru că i-a adus cu forţa în robie.†

9. Şi prinţul Mastemei s-a ridicat împotriva ta şi a urmărit să te arunce în mâinile lui Faraon şi a ajutat vrăjitorii egipteni şi aceştia s-au ridicat şi au lucrat împotriva ta.‡

10. Într-adevăr, le-am permis să lucreze răutăţile, dar soluţiile nu le-am lăsat pe mâinile lor.

11. Şi Domnul i-a lovit cu ulcere maligne şi nu mai puteau sta în picioare, căci i-am nimicit aşa încât nu mai puteau să facă nici măcar un semn.§

12. Şi în ciuda tuturor (acestor) semne şi minuni, prinţul Mastemei nu a fost făcut de ocară, fiindcă şi-a făcut curaj şi a strigat egiptenilor să te urmărească cu toate puterile egiptenilor, cu carele lor de luptă şi cu caii lor şi cu toate oştile de soldaţi din Egipt.¶

---

* *vesteşti* = tenger, modificat din tegbar = „trebuie să faci". Contextul arată că aceasta este ideea necesară. În XLIX, 22, aceeaşi denaturare este găsită în trei din patru manuscrise.

† Cf. Facerea XV, 13, 14.

‡ *prinţul Mastemei*. Aşa este în *a* şi *b* aici şi în versetele 12 şi 15 şi în XVIII, 9, 12.

§ Cf. Ieşirea IX, 11.

¶ Cf. Ieşirea XIV, 8, 9.
nu a fost făcut de ocară fiindcă şi-a făcut curaj. Et. = „nu a fost făcut de ocară până când nu şi-a făcut curaj". Deoarece această

Scanned with OKEN Scanner

13. Iar eu am stat între egipteni şi Israel şi am izbăvit Israelul din mâinile lui şi din mâinile oamenilor lui, iar Domnul i-a condus prin mijlocul mării ca şi cum ar fi fost pământ uscat.*

14. Şi toate popoarele pe care le-a adus ca să-l urmărească pe Israel, Domnul Dumnezeul nostru le-a aruncat în mijlocul mării, în hăul abisului sub copiii lui Israel, aşa cum oamenii din Egipt şi-au aruncat copiii în râu. S-a răzbunat pe 1.000.000 de oameni şi 1.000 de bărbaţi viguroşi şi vrednici au fost nimiciţi pentru un prunc din neamul tău, pe care l-au aruncat în râu.†

15. Şi în paisprezecea zi şi în a cincisprezecea şi în a şaisprezecea şi în a şaptesprezecea şi în a optsprezecea, prinţul Mastemei a fost legat şi întemniţat în spatele copiilor lui Israel, ca să nu-i poată învinui.

16. Şi în a nouăsprezecea zi i-am lăsat liberi, să-i poată ajuta pe egipteni şi să-i urmărească pe copiii lui Israel.

17. Şi le-a învrednicit inimile şi i-a întărâtat şi planul a fost ticluit de Domnul Dumnezeul nostru ca să-i lovească pe egipteni şi să-i arunce în mare.‡

---

interpretare nu redă un sens logic, am omis negativul în textul meu. Aşadar, trebuie să avem: „a fost făcut de ocară până când şi-a făcut curaj". Cf. XVIII, 12.

* Am omis „între tine şi", pe care *a* şi *b* le inserează înainte de „între egipteni". *c* şi *d* adaugă aceste cuvinte după „între egipteni".

† Alt exemplu pentru *lex talionis* menţionat în IV, 31 (vezi nota) şi enunţat în Înţelepciunea XI, 16: δι'ὧν τις ἁμαρτάνει, διὰ τούτων κολάζεται. Vezi şi Facerea IX, 6; Ieşirea XVIII, 11; Înţelepciunea XI, 7; XII, 23, XVI, 1, XVIII, 4, 5; Filon, Adv. Flacc. 20; Iosephus, *Contra Ap.* II, 13.
o mie de bărbaţi, cf. Înţelepciunea XVII, 5.

‡ Cf. Ieşirea XIV, 8 pentru maniera de exprimare. Aici iarăşi autorul nostru atribuie atenţiei imediate a lui Mastema acţiunea pe care în Ieşirea XIV, 8 i-o atribuie lui Iehova. Cf. XVII, 16, XLVIII, 2.

Scanned with OKEN Scanner

18. Şi în a paisprezecea zi l-am legat, ca să nu învinuiască pe copiii lui Israel în ziua în care au cerut egiptenilor vase şi straie, vase de argint şi vase de aur şi vase de bronz, pentru a-i prăda pe egipteni în schimbul robiei în care i-au forţat să slujească.*

19. Şi nu i-am scos pe copiii lui Israel din Egipt cu mâinile goale.

* *în a paisprezecea*, aşa ar trebui să interpretăm conform *b*. *a* şi *d* = „a şaptesprezecea", dar sabu'e din *a*, *d* este denaturat de la rabu'e în *b*. *c* spune „a cincisprezecea". Cedrenus (I, 87), care a citat textul nostru, dar cu câteva propoziţii înainte confirmă *b*: τῇ ιδ' τούτου τοῦ μηνὸς σκυλεύσαντες τοὺς Αἰγυπτίους ἐξῆλθον. Asta ar admite plecarea israeliţilor în ziua de 15 Nisan ca în Iosephus (*Ant.* II, 14, 6; 15, 2) unde spune că Israel a plecat din Egipt în ziua de 15 Nisan după ce au primit deja daruri de la egipteni (II, 14, 6): la fel în Shabb. 87b. Textul nostru presupune astfel că israeliţii au mers din a cincisprezecea până în a optsprezecea zi şi că în a nouăsprezecea zi Mastema şi puterile sale au fost dezlănţuite. Beer observă că în Mechilta, Ieşirea XIV, 3, se menţionează că egiptenii l-au urmărit pe Israel din a nouăsprezecea zi a primei luni.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 49

Pesahul: reguli de prăznuire. (Cf. Ieşirea XII, 6, 9, 11, 13, 22-23, 30, 46, XV, 22.)

1. Adu-ţi aminte de porunca pe care ţi-a dat-o Domnul cu privire la Pesah, să-l prăznuieşti la vremea lui, în a paisprezecea zi a primei luni, să omori animalul înainte de înserat şi să fie mâncat până în noaptea celei de-a cincisprezecea zile, de când apune soarele.*

2. Căci în această noapte – începutul praznicului şi începutul bucuriei – luaţi cina de Pesah în Egipt, când toate puterile lui Mastema au fost dezlănţuite să ucidă toţi nou-născuţii în ţinutul Egiptului, de la întâiul născut al lui Faraon la întâiul născut al slujitoarei captive de la moară şi până la vite.†

3. Şi acesta este semnul pe care l-a dat Domnul: în fiecare casă pe al cărei buiandrug vedeau sânge de miel mai mic de un an, în (acea) casă nu trebuia să intre să ucidă, ci

---

* Cf. Ieşirea, XII, 6.

† *când toate puterile lui Mastema au fost dezlănţuite să ucidă* etc. Vezi nota de la X, 8. Potrivit lui Ps.Ion., Ieşirea XII, 29, cuvântul lui Iehova a ucis egiptenii. Şi aici (cf. XVII, 16, XLVIII, 2, 17) autorul nostru interpretează în maniera sa afirmaţia din Ieşirea XII, 29 conform căreia „a lovit Domnul pe toţi întâi-născuţii în pământul Egiptului".

Scanned with OKEN Scanner

să treacă pe lângă (ea), aşa încât toţi cei care erau în casă să fie izbăviţi, fiindcă semnul de sânge era pe buiandrug.*

4. Şi puterile Domnului au făcut totul conform poruncii Sale şi au trecut pe lângă copiii lui Israel şi urgia nu s-a abătut asupra lor să nimicească dintre ei vreun suflet, fie el de vită, de om sau de câine.

5. Şi urgia a fost amarnică în Egipt şi nu a mai rămas casă în Egipt în care să nu fie cineva mort, jale şi suspine.†

6. Şi tot Israelul mânca din carnea mielului pascal, bea vin, slăvea, binecuvânta şi mulţumea Domnului Dumnezeului părinţilor şi era pregătit să lepede jugul Egiptului şi robia cea rea.‡

7. Şi adu-ţi aminte această zi în toate zilele vieţii tale şi prăznuieşte-o de la an la an în toate zilele vieţii tale, o dată pe an, în această zi, potrivit legii acesteia, şi nu o amâna de pe o zi pe alta sau de la o lună la alta.§

8. Căci aceasta este o rânduială veşnică şi scrisă pe tablele cereşti ce priveşte toţi copiii lui Israel, să o respecte în fiecare an, în această zi, o dată pe an, în toate generaţiile; şi nu există limite de zile, căci este rânduială pe veci.

9. Şi omul care este liber de necurăţie şi nu o prăznuieşte în această zi şi nu aduce o jertfă acceptabilă în faţa

---

* Cf. Ieşirea XII, 13, 22, 23.

† Cf. Ieşirea XII, 30.

‡ *bea vin.* Aceasta pare să fie cea mai veche referinţă la folosirea vinului în prăznuirea Pesahului. Pentru referinţe ulterioare, vezi Pesah, X, 2; Baba Bathra 97b.

§ 7-8. Comparaţi cu îndrumările privind Sărbătoarea Săptămânilor, VI, 20, 22.
şi nu o amâna de pe o zi pe alta (*b*) sau „nu schimba o zi din zilele sale" (*a*). Traducerea este îndoielnică şi latina (*praeteribit et crit illud a dicbus suis*) este denaturată.

Scanned with OKEN Scanner

Domnului, să mănânce și să bea în fața Domnului în ziua prăznuirii, acel om care este neprihănit aproape va fi stârpit: fiindcă nu a oferit prinosul Domnului la vremea cuvenită, va lua vina asupra lui.*

10. Copiii lui Israel să vină și să prăznuiască Pesahul întocmai în ziua rânduită, în a paisprezecea zi a primei luni, între seri, din a treia parte a zilei până în a treia parte a nopții, căci două părți ale zilei sunt date luminii și a treia parte serii.†

11. Asta ți-a poruncit Domnul, să o prăznuiești între seri.

12. Și nu este permis să omori mielul pascal pe lumină de zi, ci în perioada aproape de seară, și să fie mâncat seara până în a treia parte a nopții și tot ce rămâne din toată carnea după a treia parte a nopții să fie ars cu foc.‡

---

* Cf. Numerii, IX, 13.
nu aduce o jertfă acceptabilă în fața Domnului. Potrivit Pesah, IX, 4, era îndatorirea fiecărui om de pe o rază de 15 mile, dacă nu era necurat din punctul de vedere al ceremonialului, să aducă o jertfă la acest praznic.

† Cf. Ieșirea, XII, 6.

‡ *nu este permis să omori mielul pascal pe lumină de zi, ci în perioada aproape de seară*. Potrivit textul nostru, victima Pesahului poate fi ucisă „în perioada aproape de seară". Acesta este sensul pe care îl atașează sintagmei „între seri". Corespunde îndeaproape cu Deut. XVI, 6, care oferă îndrumări pentru sacrificarea mielului pascal: „să junghii Paștile seara, la asfințitul soarelui". Dar în versetul 10 din textul nostru este dată o definiție mai largă – „din a treia parte a zilei până în a treia parte a nopții". Fariseii și saducheii nu cădeau de acord când venea vorba de interpretarea acestei sintagme, „între seri". Primii spuneau că însemna din momentul în care soarele înclina către apus până la dispariția completă, adică de la 3 la 6 PM, dar cei din urmă spuneau că era vremea dintre apusul efectiv și întuneric, adică între 6 și 7 PM. (Pesachim V, 1). Orele (de la a noua până la a unsprezecea) atribuite de Iosephus (Bell.Jud. VI, 9, 3) se potrivesc

Scanned with OKEN Scanner

13. Şi nu va fi gătită în apă şi nici nu o vor mânca crudă, ci gătită pe foc: o vor mânca cu băgare de seamă, capul şi măruntaiele şi picioarele le vor coace în foc şi nu vor rupe niciun os al acestora; căci †nu va fi zdrobit vreun os al vreunuia dintre copiii lui Israel†.*

14. De aceea, Domnul a poruncit copiilor lui Israel să respecte Pesahul la vremea cuvenită şi să nu rupă niciun os atunci; căci este o zi de praznic şi zi rânduită prin poruncă

---

cu determinarea fariseică (θύουσιν μὲν ἀπὸ ἐνάτης ὥρας μέχρις ἑνδεκατης). Dacă îmbinăm apoi afirmaţiile din versetele 10 şi 12 din textul nostru, putem deduce că măcelărirea victimei ar putea avea loc oricând în „a treia parte a zilei" înainte de asfinţit; şi asta ar armoniza procesul cu tradiţia rabinică. Samaritenii şi evreii caraiţi sprijină sensul saducheilor în limitarea actului sacrificării la ora dintre asfinţit şi întuneric complet.

şi să fie mâncat seara până în a treia parte a nopţii. Noaptea era împărţită în trei părţi: de la 6 la 10 seara, de la 10 seara la 2 dimineaţa şi de la 2 la 6 dimineaţa. Aşadar, vremea mâncatului pare să fie de la 6 la 10 seara. Regula rabinică a stabilit miezul nopţii ca fiind ora la care trebuie încheiată masa (Berachoth I, 1; Pesach X, 9).

* *Şi nu va fi gătită în apă şi nici nu o vor mânca crudă, ci gătită pe foc,* cf. Ieşirea XII, 9.

o vor mânca = jebl'ewo, modificat cu ajutorul latinei, *comedetis illud,* din cuvântul nepotrivit contextual „besula".

o vor mânca cu băgare de seamă, cf. Ieşirea XII, 11; „cu băgare de seamă" = σπουδαιως.

capul cu măruntaiele, cf. Ieşirea XII, 9.

să nu rupă niciun os, cf. Ieşirea XII, 46.

†nu va fi zdrobit vreun os al vreunuia dintre copiii lui Israel†, latina diferă şi trebuie respectată: *Non erit tribulatio in filiis Istrahel in die hac.* În textul la care se face referire aici, la „ruperea" unui os s-ar fi folosit cel mai probabil „sabara", ca în propoziţia anterioară şi în versetul următor, unde latina foloseşte *frangere,* respectiv *confringere.* În această propoziţie, aşadar, ijetqataqat (= „nu vor fi rupte") trebuie interpretat metaforic = latina *non erit tribulatio.* Această idee, că niciun rău nu se va întâmpla în ziua prăznuirii corecte a Pesahului, reapare în versetul 15 amplificată.

Scanned with OKEN Scanner

și nu se va amâna de la o zi la alta sau de la o lună la alta, ci va fi respectată în ziua rânduită.

15. Și poruncește tu copiilor lui Israel să respecte Pesahul toată viața, în fiecare an, o dată pe an, în ziua rânduită, și va fi o amintire plăcută în fața Domnului și nicio urgie nu se va mai abate asupra lor să-i ucidă sau să-i lovească în anul în care prăznuiesc Pesahul la vremea lui și respectă toate rânduielile poruncii Lui.*

16. Și nu vor mânca din carne în afara sanctuarului Domnului, ci în fața sanctuarului Domnului, și toți oamenii din neamul lui Israel o vor sărbători la vremea cuvenită.†

17. Și fiecare om de peste douăzeci de ani ajuns în această zi va mânca din carne în sanctuarul Dumnezeului tău, înaintea Domnului; căci așa este scris și rânduit, să mănânce în sanctuarul Domnului.‡

18. Și când copiii lui Israel vor ajunge în ținutul ce va fi al lor, în ținutul Canaanului, și vor ridica acolo cortul Domnului în mijlocul ținutului, în unul dintre triburile

* *în fiecare an, o dată pe an*, cf. versetelor 7-8.
nicio urgie nu se va abate asupra lor, cf. Ieșirea XII, 13.
și respectă toate rânduielile poruncii Lui, latina pare să redea o variantă mai bună: *secundum universa praecepta ejus*.

† *în fața sanctuarului Domnului*, cf. versetului 17 și vezi nota de la versetul 20.

‡ *Dumnezeul tău*. Latina are *Dei nostri*, dar sintagma reapare în versetul 22.
de peste douăzeci de ani. Tradiția rabinică stabilește vârsta necesară la peste paisprezece ani. Vârsta din textul nostru poate fi bazată pe pasaje precum Ieșirea XXX, 14; Numerii I, 32, care stabilesc că, în numărarea oamenilor, doar bărbații peste douăzeci de ani trebuie luați în considerare. Bărbatul nu era responsabil pentru primii douăzeci de ani, potrivit unor rabini, și nicio pedeapsă nu li se putea aplica.

Scanned with OKEN Scanner

lor, până când sanctuarul Domnului se va construi în ţinut, să vină şi să prăznuiască Pesahul în mijlocul cortului Domnului şi să ucidă animalul în faţa Domnului de la an la an.

19. Şi în zilele în care casa a fost construită în numele Domnului, în ţinutul moştenirii lor, vor merge acolo şi vor omorî mielul pascal seara, la apus, în a treia parte a zilei.

20. Şi vor aduce jertfă din sângele acestuia la marginea altarului şi vor pune grăsimea lui pe focul ce arde în altar şi vor mânca din carnea lui coaptă la foc în curtea casei sfinţite în numele Domnului.*

21. Şi nu pot prăznui Pesahul în cetăţile lor şi nici în alt loc în afară de cortul Domnului sau în faţa casei Sale, unde sălăşluieşte numele Său; şi nu se vor depărta de Domnul.†

22. Şi porunceşte tu, Moise, copiilor lui Israel să respecte rânduielile Pesahului aşa cum ţi-a fost poruncit; aminteşte-le în fiecare an †şi în ziua zilelor sale şi† de sărbătoarea pâinii nedospite, să mănânce pâine nedospită şapte zile (şi) să respecte rânduiala praznicului şi să aducă

* *şi vor mânca din carnea lui coaptă la foc în curtea casei sfinţite în numele Domnului.* Această îndrumare poate fi justificată printr-o trimitere la Deut. XVI, 7 (cf. 6) („o vei mânca în locul ales de Domnul Dumnezeul tău"). Dar Mişna a extins acest privilegiu asupra Ierusalimului în general (Sebach, V, 8; Makkoth, III, 3). Această extindere a fost necesitată de vasta multitudine care a participat la acest praznic (cf. Iosephus, *Bell.Jud.* VI, 9, 3, II, 14, 3).

† *Nu poate.* Aici etiopiana şi latina (*poterunt*) = οὐ δυνήσονται, care este o traducere incorectă a unei sintagme ebraice ce denotă incapacitate morală. Textul se bazează pe Deut. XVI 5, în timp ce LXX (οὐ δυνήσῃ) şi Vulgata (*non poteris*) redau aceeaşi traducere greşită.
în orice loc. Et. adaugă „şi", pe care l-am omis, alături de latină.
nu se vor depărta de Domnul, cf. Zef. I, 6.

Scanned with OKEN Scanner

prinos în fiecare zi în acele şapte zile de bucurie în faţa Domnului pe altarul Dumnezeului tău.*

23. Căci aţi prăznuit această sărbătoare cu zor şi aţi plecat din Egipt şi aţi ajuns în sălbăticia Şurului; şi pe malul mării aţi încheiat-o.†

---

* *în fiecare an* = 'amata (*c*) la'amatat (*d*). La fel şi în latină: *per singulos... annos* (*a*, *b*) = „anul ei în fiecare an".
†şi în ziua zilelor sale şi† - aici latina spune *in tempore dierum suorum*, având cel mai probabil dreptate, şi ar trebui să traducem „în timpul zilelor sale şi în timpul".
(şi) că. „Şi" este luat din latină.
în acele. Latina omite „acele". Aşadar, reprezintă probabil articolul grecesc.

† *cu zor*. Vezi nota de la versetul 13. Cf. Ieşirea XII, 11. Pentru Şur (et. Sur) vezi Ieşirea XV, 22.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 50

Legi privind jubileele, 1-5, și Sabatul, 6-13.

1. Și după această lege, ți-am destăinuit zilele sabaturilor în deșertul Sin[ai], care este între Elim și Sinai.*

2. Și ți-am spus despre sabaturile pământului pe muntele Sinai și ți-am spus despre anii jubiliari în sabaturile anilor: dar despre anul acestora nu ți-am spus decât după ce ai intrat în ținutul pe care urma să îl deținești.†

3. Și ținutul va ține și el sabaturile cât locuiesc acolo și vor cunoaște anul jubiliar.‡

4. De aceea am rânduit pentru tine săptămânile de ani, anii și jubileele: sunt patruzeci și nouă de jubilee din vremea lui Adam până astăzi, o săptămână și doi ani; și mai urmează patruzeci de ani (lit. „îndepărtați") pentru a deprinde poruncile Domnului, până când trec în ținutul Canaanului, trecând Iordanul spre apus.§

---

* *Sin[ai], care este între Elim și Sinai.* Cf. Ieșirea XVI, 1. Sin[ai] denaturare de la Sin.

† *ani jubilari.* Cf. Leviticul XXV, 8.

‡ Cf. Leviticul XXVI, 34 etc.

§ *săptămâni de ani*, adică șapte ani.
Jubilee. Autorul nostru presupune perioade jubiliare de 49 de ani fiecare, ca R. Jehuda (Nedarim 61a), în timp ce majoritatea scriitorilor evrei le consideră de câte 50 de ani (Beer, *Buch d. Jub.*, p.38).

Scanned with OKEN Scanner

5. Şi jubileele vor trece, până când Israelul va fi curăţat de toată vina păcatului trupesc, necurăţia, stricăciunea, păcatul şi greşeala, şi va locui cu încredere în tot ţinutul şi nu va mai fi niciun Satan şi niciun om rău şi ţinutul va fi curat de atunci pe veci.*

6. Şi iată poruncile legate de sabaturi – (le-)am scris pentru tine – şi toate judecăţile legilor acestora.

7. Şase zile vei munci, dar în a şaptea zi este sabatul Domnului Dumnezeul tău. În el nu vei face nicio muncă, tu şi fiii tăi, robii şi roabele tale, vitele tale şi chiar vizitatorul care este cu tine.†

8. Şi omul care munceşte în această zi va muri: cine pângăreşte această zi, cine se culcă cu soţia (lui) sau cine spune că va face ceva în această zi, că va pleca într-o călătorie în ea să cumpere sau să vândă ceva, şi oricine scoate apă în ea pe care nu a pregătit-o în a şasea zi şi cine ridică povară şi o cară afară din cort sau afară din casă va muri.‡

* Preconizarea împărăţiei mesianice. O transformare treptată: cf. notei de la I, 29; nota de la XXIII, 26-28.
niciun Satan şi niciun om rău, vezi nota de la XXIII, 29.

† Cf. Ieşirea XX, 9, 10.

‡ 8-12. Despre legile talmudice cu privire la Sabat, vezi Schürer, *History of N.T. Times*, II, II, 96-105; Edersheim, *Life and Times of Jesus the Messiah*,2 II, 777-787; şi dicţionarele biblice, *in loc.*
omul care munceşte în această zi va muri. Această afirmaţie se găseşte în Ieşirea XXXV, 2 şi stabileşte moartea drept pedeapsă pentru orice încălcare a sabatului.
cine se culcă cu soţia (lui). Probabil această lege a luat naştere din perioada fanatică la care face referire Sanh. 46a, perioada dominaţiei sirio-greceşti, când un om putea fi condamnat la moarte pentru că a călărit un cal. Faptul că anumite reglementări de această factură au existat îl deducem din textul nostru, precum şi din tratatul talmudic Nidda 38a. Hasidicii timpurii se abţineau de la coabitarea cu soţiile lor de la încheierea sabatului până în a

Scanned with OKEN Scanner

patra zi a săptămânii, aşa încât soţiile lor să nu pângărească sabatul peste 271 până la 273 de zile mai târziu născând un copil. Împotriva acestei atitudini ascetice faţă de căsătorie, un set de reacţii a rezultat în legile Mişnei pe această temă. Astfel, coabitarea soţului şi soţiei este impusă în sabat în Nedar III, 10, VIII, 6, în timp ce în Baba kamma 82a se menţionează că una dintre rânduielile instituite de Ezra îndruma ca bărbatul să „mănânce usturoi" (adică să coabiteze) în ajunul sabatului. Utilizarea mai severă este respectată de samaritenii moderni (Eichhorn, *Repertorium*, XIII, 257, 282; de Sacy, *Notices et entraits de la Bible*, XII, 175), dar şi de Falashas din Abisinia (*Univ.Isr.*, 1851, p.482) şi de evreii caraiţi (vezi Singer, nota de la pp.198-199). Evreii caraiţi au dedus nelegiuirea coabitării în ziua de sabat dintr-o interpretare literală a Ieşirii XXXIV, 21. Cât priveşte folosirea vechilor samariteni, a existat o diversitate de opinii. Karo (Beer, *Das Buch der Jubiläen*, p.54) argumentează că textul din Nedar III, 10 vorbeşte despre existenţa legii stricte în rândurile samaritenilor la o dată anterioară vremii evreilor caraiţi, dar acest lucru este contestat de Frankel (*Einfluss d. pal. Exeg.*, 252 şi urm.).

că va pleca într-o călătorie în ea (b, d); *a* şi *c* omit „în ea". Această poruncă a fost derivată din Ieşirea XVI, 29, unde oamenii sunt îndrumaţi să „rămână fiecare la locul lui ... în a şaptea zi" şi să nu plece în căutare de mană. S-a acordat permisiunea de a merge 2.000 de coţi (Erubin IV, 3, 1, V, 7), numită „limita sabatului" sau pur şi simplu „limita" sau călătoria în zi de sabat (Σαββάτου ὁδοός, Faptele Apostolilor, I, 12). Vezi Lightfoot, *Exercitations on the Acts*, I, 12; Lexicoanele lui Buxtorf şi Levy; Schürer, *History of the New Testament Times*, II, II, 102-103. Iosephus (*Ant.*, XIII, 8, 4) vorbeşte despre această halacha: οὐκ ἐξέστι δ'ὑμῖν οὔτε τοῖς σαββάτοις οὔτ' ἐν τῇ ἑορτῇ ὁδεύειν.

să cumpere sau să vândă ceva, toate manuscrisele adaugă „şi". Textul real este nesigur şi probabil transpus. Cumpărarea şi vânzarea sunt interzise în Neemia X, 31, XIII, 16, 17.

oricine scoate apă – acest lucru era interzis pentru evreii caraiţi (Jost., *Gesch. d. Judent.*, II, 304, citat de Singer, nota de la p.199).

pe care nu a pregătit-o în a şasea zi. Această propoziţie pare integrată stângaci. O poruncă prin care se cere să „nu se mănânce şi să nu se bea nimic" a precedat probabil iniţial această propoziţie în textul nostru. Cf. notei de la II, 30.

cine ridică povară şi o cară etc. Vezi nota de la II, 29. Aceasta este

9. Nu veţi face niciun fel de muncă în ziua de sabat decât ce aţi pregătit în a şasea zi, ca să mâncaţi, să beţi, să vă odihniţi şi să nu faceţi nicio muncă în ziua de sabat şi să binecuvântaţi pe Domnul Dumnezeul vostru, care v-a dat zi de sărbătoare şi zi sfântă; şi zi a sfintei împărăţii pentru tot Israelul în această zi printre zilele lor pe veci.*

10. Căci mare este cinstea pe care a făcut-o Domnul lui Israel, să mănânce, să bea şi să fie mulţumiţi în această zi de sărbătoare şi să se odihnească în ea de toate muncile care fac parte din muncile fiilor omului, mai puţin să ardă tămâie şi să aducă prinosuri şi jertfe înaintea Domnului pentru zile şi pentru sabaturi.†

11. Doar această muncă se va face în zilele de sabat, în sanctuarul Domnului Dumnezeului tău; să se căiască pentru Israel cu jertfă continuă, de la o zi la alta, pentru o aducere aminte plăcută Domnului, iar El să le primească pe veci, de la o zi la alta, după cum ţi-a fost poruncit.‡

12. Şi orice om care munceşte în această zi sau care pleacă în călătorie sau îşi cultivă pământul, la el acasă sau în altă parte, şi cine aprinde focul sau călăreşte vreun animal sau călătoreşte cu barca pe mare, cine loveşte sau omoară ceva, cine măcelăreşte animal sau pasăre, cine prinde animal sau pasăre sau peşte, cine posteşte sau face război de sabat:§

---

a treizeci şi noua formă de muncă interzisă în tratatul Shabbath. Dacă unui om îi cade proteza dentară, ar fi nelegiuit să o ridice şi să o ducă acasă, căci ar fi o „povară". Similar, atâta cerneală cât ar fi necesar să scrii două litere (Edersheim, *Life and Times of Jesus the Messiah,2* II, 782, 784).

* Vezi nota de la II, 29.

† Cf. II, 21.

‡ Cf. Numerii, XXVIII, 9, 10; Matei XII, 5.

§ *pleacă în călătorie*, vezi nota de la versetul 8.

Scanned with OKEN Scanner

13. Omul care face una dintre acestea de sabat va muri, aşa încât fiii lui Israel vor respecta sabaturile potrivit poruncilor cu privire la sabaturile pământului, cum este scris pe tablele pe care le-a pus în mâinile mele ca să scriu

---

îşi cultivă pământul. Aratul şi culesul sunt interzise în Ieşirea XXXIV, 21; Shabb VII, 2.

la el acasă sau în altă parte. Aceste cuvinte par să fie nelalocul lor. Ar avea un sens mai bun dacă ar fi citite imediat după „orice om care face orice muncă în ea".

aprinde focul. Interzis în Ieşirea XXXV, 3; Shabb. VII, 2. Omul care adună lemne pentru asta va fi omorât cu pietre. Numerii XV, 32, 33.

călăreşte orice animal. Interzis în Beza V, 2; de asemenea, în Sanh. 46a, care afirmă că, în timpul dominaţiei sirio-greceşti, cel care încălca această lege era înaintat în faţa instanţei de judecată de atunci şi condamnat la moarte prin lapidare: cf. Jeham. 90b.

loveşte sau ucide ceva. Uciderea oricărui animal este al douăzeci şi şaselea păcat sabatic (Shabb. VII, 2).

posteşte. Israel trebuie „să mănânce şi să bea" în ziua de sabat (vezi versetul 9). Această lege a fost respectată de Iudita (Iudita VIII, 6, carte care, în varianta ei mai scurtă, poate fi atribuită chiar vremurilor macabeilor). Porunca împotriva postului din textul nostru nu este armonizată cu legea ascetică severă împotriva patului conjugal de sabat.

face război. Această interdicţie a tuturor luptelor, care se regăseşte şi în Mişna, Shabb. VI, 2, 4, a fost respectată literalmente înainte şi în timpul războaielor macabee (1 Macabei II, 31-38; 2 Macabei VI, 11; Iosephus, *Ant.*, XII, 1; 2 Macabei XV, 1; cf. Iosephus, *Ant.* XIII, 12, 4, XVIII, 9, 2 pentru ocazii ulterioare). Dar cât priveşte reprezentarea urgentă a lui Mattathias, această prohibiţie a războiului, ofensiv şi defensiv, a fost abandonată şi măsurile defensive au fost declarate legitime (1 Macabei II, 41; Iosephus, *Ant.*, XII, 6, 2), dar războiul ofensiv a continuat să fie interzis (2 Macabei VIII, 26). Bătălia lui Ionatan împotriva lui Bacchide (1 Macabei IX, 43 şi urm.) poate fi justificată din acest nou punct de vedere. Această lege modificată era în vigoare când Pompei a asediat Ierusalimul (Iosephus, *Ant.*, XIV, 4, 2). Odată, în timpul războiului final cu Roma, evreii au încălcat această lege sabatică şi i-au atacat cu succes pe romani (Iosephus, *Bell.Jud.*, II, 19, 2).

Scanned with OKEN Scanner

pentru voi legile anotimpurilor şi anotimpurile potrivit împărţirii zilelor lor.

Aşa se încheie povestea împărţirii zilelor.

Scanned with OKEN Scanner

CARTEA LUI ENOH

CEA MAI VECHE SCRIERE BIBLICĂ, EXCLUSĂ DIN BIBLIA CANONICĂ

Adesea descrisa ca fiind „cartea pierduta" a Bibliei, Cartea lui Enoh este una dintre cele mai importante lucrări apocrife necanonice, ce a avut o influență uriață asupra credințelor creștine timpurii, în special asupra celor gnostice.

Conform Bibliei, profetul Enoh a trăit pe Pământ 365 de ani, apoi nu a murit, ci a fost luat de către Dumnezeu alături de el.

Timp de sute de ani, Cartea lui Enoh a fost acceptată de părinții bisericii primare, dar a fost respinsă de conciliul de la Laodiceea din anul 364 d.Hr. Astăzi, ea rămâne un testament înflăcărat al speranței și al triumfului binelui asupra răului.

Plină de concepte despre păcatul originar, îngeri căzuți, demonologie, înviere și judecată finală, este un document vital pentru originile creștinismului.

Scanned with OKEN Scanner

Importanța „Cărții lui Enoh" pentru studiul originilor creștine:

Acesta este un subiect care nu poate fi apreciat pe deplin fără a studia cartea în detaliu, mai ales din perspectiva doctrinară, și văzând în câte aspecte reprezintă doctrina și concepțiile renumite ale evreilor din ultimele două secole precreștine. A face acest lucru aici ar implica o cercetare mult prea amplă; trebuie să fie suficient să indice câteva dintre numeroasele aspecte care ar trebui studiate; dintre acestea, se va vedea cât de importantă este cartea pentru studiul originilor creștine.

Charles spune că „influența Enoh 1 asupra Noului Testament a fost mai mare decât cea a tuturor celorlalte cărți apocrife și epistole la un loc"; și oferă o listă formidabilă de fragmente din Noul Testament care „fie în frazeologie, fie în idee, depind direct de sau sunt ilustrative pentru fragmentele din Enoh 1, precum și o listă suplimentară care demonstrează că diferite doctrine din Enoh 1 aveau „un rol incontestabil în modelarea doctrinelor corespunzătoare din Noul Testament". Aceste fragmente ar trebui studiate – și se va descoperi că ele sunt cel mai interesant studiu – în lucrarea lui Charles la care s-a făcut referire deja de mai multe ori, pp. XCV-CIII; și, cu acestea, ar trebui citită secțiunea despre Teologie din „Cartea lui Enoh", pp. CIII-CX.

Abordând subiectul din Enoh 1 și Evanghelii, scriitorul subliniază că prima „conține o tentativă serioasă de a explica prezența Răului în istoria omenirii, iar această tentativă ne reclamă atenția, deoarece este, în esență, punctul de vedere presupus în Evanghelii, în special în Evangheliile sinoptice. Când studiați Evangheliile lui

Scanned with OKEN Scanner

Matei, Marcu şi Luca pe fondul „Cărţii lui Enoh", le înţelegeţi în perspectiva lor adevărată. Spunând acesta, n-am nicio intenţie să diminuez importanţa a ceea ce ne spun Evangheliile. Dimpotrivă, **Cartea lui Enoh** pune cuvintele familiare în contextul adecvat. Într-adevăr, mi se pare că unele dintre cele mai cunoscute Cuvinte ale lui Iisus apar în adevărata lor lumină doar dacă sunt privite ca Midraş care stă la baza cuvintelor şi conceptelor familiare ale celor care l-au auzit pe profetul Galilei, deşi acum au fost uitate deopotrivă de evrei şi de creştini" (p. 21).

De un interes şi mai mare sunt remarcile sale asupra relaţiei dintre Enoh LXII şi Matei XXV 31-46; el consideră că „Pildele lui Enoh sunt presupuse în scenele Sfintei Evanghelii după Matei". Ar trebui citită întreaga discuţie care urmează.

Aspectele care prezintă un interes special şi care ar trebui studiate în încercarea de a înţelege importanţa „Cărţii lui Enoh" pentru studiul originilor creştine sunt problema răului, incluzând, desigur, demonologia şi Judecata de Apoi; Mesia şi Regatul Mesianic – titlul „Fiul Omului" este de o importanţă deosebită – şi Învierea.

Există, desigur, şi alte subiecte care se vor impune de la sine în studiul cărţii.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Editura LIBREX PUBLISHING
Str. Episcopul Radu nr. 30
Sector 2, Bucureşti

Tel. 0723 193 019
E-mail: office@librex.ro
comenzi@librex.ro
www.librex.ro

O carte pierdută a Bibliei.
O revelație ascunsă timp de milenii.

Cartea Jubileelor nu e o simplă cronică religioasă — este o reinterpretare misterioasă și fascinantă a începuturilor lumii, așa cum ar fi fost dezvăluite direct lui Moise de către un înger. Scrisă în secolul al II-lea î.Hr., această lucrare apocrifă ridică întrebări tulburătoare și oferă răspunsuri surprinzătoare despre creație, căderea îngerilor, originea limbii ebraice și calendarul sacru de 364 de zile.

Organizată în cicluri de 49 de ani — jubilee — cartea reconstruiește întreaga istorie de la Facere până la Legea de pe Sinai, dintr-o perspectivă necunoscută celor care citesc doar Biblia clasică.

Cândva interzisă sau ignorată, **Cartea Jubileelor** este astăzi redescoperită de pasionații de mistere religioase, de istorici ai spiritualității și de cititorii fascinați de textele pierdute. Considerată sfântă de comunități precum Biserica Ortodoxă Etiopiană și evreii Beta Israel, ea rămâne una dintre cele mai enigmatice și controversate scrieri din tradiția iudaică antică.

Lei 75,00

Intră în culisele nevăzute ale istoriei sacre! Descoperă ceea ce nu ți s-a spus!

ISBN 978-606-8998-74-9
9 786068 998749
www.librex.ro
LIBREX

Scanned with OKEN Scanner